UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Disputationes|| ROBERTI BELLAR-||MINI E SOCIETATE IESV,|| DE CONTROVERSIIS CHRISTIANAE|| FIDEI, ADVERSVS HVIVS TEM-||poris Hæreticos,||

Tribus Tomis comprehensæ.||

DE MEMBRIS ECCLE-||SIAE MILITANTIS,|| TRIBVS LIBRIS|| EXPLICATA.||

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1599]

VD16 B 1607

urn:nbn:de:hbz:466:1-53880

Visual Library

Th. 1507.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

PRIMI TOMI

QVINTA CONTROVERSIA GENERALIS,

DE MEMBRIS ECCLESIAE MILITANTIS,

TRIBVS LIBRIS EXPLICATA.

AR. P. ROBERTO BELLARMINO SOCIETATIS IESV.

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM.

LIBER PRIMVS,

De Clericis.

PRAEFATIO.

Ordo disputationis de Clericis.

CAP. I. *De nomine Clerici & Laici.*

II. *Proponitur quæstio de institutione Ministrorum Ecclesiæ.*

III. *Non pertinere ad populum ius ordinãdi Pastores siue Ministros.*

IV. *Non esse populi, sed Episcoporũ vocare Ministros.*

V. *Electionem Ministrorum non fieri à solo Deo.*

VI. *Non decuisse Christianos Sacerdotes carnali successione propagari.*

VII. *Ius eligendi Pontificem, ceterosq; Ecclesiæ Ministros, non conuenire populo iure diuino.*

VIII. *Electionem Episcoporum, non pertinere iure diuino ad Clerum, sed ad summũ Pontificem.*

IX. *Rationem eligendi summum Pontificem, per solos Cardinales, esse omnium optimam.*

X. *Ad quos electio summi Pontificis pertineret, si Cardinales nulli essent, &c.*
XI. *De numero Ordinum Ecclesiasticorum.*
XII. *De antiquitate Ordinum.*
XIII. *De officiis Ministrorum.*
XIV. *De distinctione Episcopi & Presbyteri.*
XV. *Soluuntur obiectiones.*
XVI. *De Cardinalibus.*
XVII. *De Chorepiscopis.*
XVIII. *De cœlibatu Sacerdotum; Sitne iure diuino annexus sacris ordinibus cœlibatus, an non?*
XIX. *Cœlibatum iure Apostolico rectissimè annexum ordinibus sacris.*
XX. *Soluuntur argumenta Caluini.*
XXI. *Soluuntur argumenta Philippi.*
XXII. *Soluuntur argumenta Magdeburgensium.*
XXIII. *De bigamia.*
XXIV. *Soluuntur obiectiones Lutheri.*
XXV. *De decimis.*
DVBIVM I. *An præceptum de soluendis decimis possit contraria consuetudine abrogari.*
II. *An Laici pauperes teneantur decimas dare Clericis diuitibus.*
III. *An excusari possint à peccato, qui nullas decimas soluunt, vbi non est consuetudo soluendi.*
IV. *Qua ratione ostendi possit, iustam esse determinationem Ecclesiæ, quòd Christiani decimam*

cimam partem suorum fructuum Ecclesiæ tribuant.
CAP. XXVI. *De possessionibus, quæ dono Laicorũ possidentur à Clericis.*
XXVII. *De donis secularibus.*
XXVIII. *An Clerici sint liberi à iugo potestatis secularis.*

LIBER SECVNDVS,

De Monachis.

PRAEFATIO.

CAP. I. *De nomine Monastices.*
II. *De natura siue definitione Religionis.*
III. *De variis Ordinibus Religiosorum.*
IV. *De confirmatione Religionum.*
V. *De origine Religionum.*
VI. *Mendacia deteguntur, & calumniæ refutantur.*
VII. *Quid sit Concilium perfectionis?*
VIII. *Ponuntur variæ sententiæ de Consiliis.*
IX. *Asseruntur Concilia Euangelica testimoniis Scripturæ.*
X. *Idem asseritur exemplis.*
XI. *Idem asseritur testimoniis Patrum.*
XII. *Idem confirmatur naturali ratione.*
XIII. *Soluuntur obiectiones.*
XIV. *Explicatur nomen & definitio voti.*
XV. *Explicatur status quæstionis.*
XVI. *Omne quod fit ex voto, esse cultum Dei.*
XVII. *Non fuisse Iudæorum proprium vota facere, sed*

re, sed cum Christianis id etiam esse commune.
XVIII. Soluuntur obiectiones.
XIX. Non esse propriè votum promissionem, quæ fit in Baptismo.
XX. Paupertatem volũtariam rectè Deo voueri.
XXI. De voto obedientiæ.
XXII. Asseritur votum continentiæ ex illis verbis Lucæ 1. Quomodo fiet istud? &c.
XXIII. Idem asseritur ex illis verbis Matthæi 19. Sunt eunuchi, qui se castrauerunt, &c.
XXIV. Idem asseritur ex verbis Apostoli 1. Tim. 5. Damnationem habent, quia primã fidem irritam fecerunt.
XXV. Idem asseritur ex Conciliis.
XXVI. Idem asseritur ex responsis Pontificum & Imperatorum.
XXVII. Idem asseritur testimonio Patrum.
XXVIII. Idem asseritur ratione.
XXIX. Soluitur obiectio prima aduersariorum.
XXX. Soluitur secunda obiectio.
XXXI. Soluitur tertia obiectio.
XXXII. Soluitur quarta obiectio ex ratione naturali.
XXXIII. Soluitur obiectio quinta ex Conciliis.
XXXIV. Soluitur obiectio sexta ex Patribus.
XXXV. Quòd iuniores vouere possint.
XXXVI. Licere filiis ingredi Religionem parentibus inuitis.

XXXVII. *Licere coniugatis ex consensu vouere continentiam.*
XXXIIX. *Per vota solennia solui Matrimonium ratum, non consummatum.*
XXXIX. *De Eremitis.*
XL. *De habitu & tonsura Monachorum.*
XLI. *Licere Monachis manibus laborare.*
XLII. *Non teneri Monachos ad laborem manuum.*
XLIII. *Licitum esse Monachis viuere ex bonis patrimonialibus in communi.*
XLIV. *Licitũ esse Monachis viuere ex rebus spontè oblatis & donatis.*
XLV. *Licere Monachis ex mendicatione viuere.*
XLVI. *Soluuntur obiectiones.*

LIBER TERTIVS,

De Laicis, siue Secularibus.

CAP. I. *Ordo totius Disputationis.*
II. *Proponitur prima quæstio; An politica potestas sit bona, & Christianis licita.*
III. *Ex Scripturis asseritur politicus Magistratus.*
IV. *Idem asseritur exemplis Sanctorum.*
V. *Idem asseritur ex fine principatus.*
VI. *Idem asseritur ratione ducta ab efficiente.*
VII. *Idem asseritur ex antiquitate.*
VIII. *Principatum siue dominium in impiis esse posse.*

IX. *Proponitur quæstio de potestate magistratus.*
X. *Licere Christiano Principi leges condere.*
XI. *Legem ciuilem non minus obligare in conscientiam, quàm legem diuinam.*
XII. *Iudicia publica exercere non esse illicitum Christianis.*
XIII. *Licere Christiano magistratui, gladio punire perturbatores Reipublicæ.*
XIV. *Licere Christianis aliquando bella gerere.*
XV. *Quot sint, & quæ iusti belli conditiones.*
XVI. *Licere bellum gerere Christianis contra Turcas.*
XVII. *Ad magistratum non pertinere iudicium de Religione.*
XVIII. *Ad magistratum pertinere defensionem Religionis.*
XIX. *Non posse conciliari Catholicos cum hæreticis.*
XX. *Libros hæreticorum abolendos esse.*
XXI. *Posse hæreticos ab Ecclesia damnatos temporalibus pœnis, & etiam morte mulctari.*
XXII. *Soluuntur obiectiones.*

PRÆ-

PRAEFATIO IN LIBROS TRES DE MEMBRIS ECCLESIÆ MILITANTIS.

ECCLESIA CATHOLICA, optime Lector, vnitrinoq; Deo militans, atq;, vt Scripturæ loquuntur, terribilis, velut castrorum acies ordinata, tribus potissimùm ordinibus militũ, Christo auctore, distinguitur. Alij siquidem in hoc diuino exercitu Clerici, alij Laici dicuntur: Quidam etiã sunt, tum ex Clericis, tum ex Laicis, qui certis symbolis ac functione ab vtrisq; distincti, tertium ordinem faciunt, ac Regulares, siue Monachi nominantur.

Ordo primus ac nobilissimus Clericorum, vel Duces habet, vel Ducũ ipsorum famulos & administros. licet enim Imperator Ecclesiæ primus ac summus, Christus ipse sit, tamen quod non solùm in terris, sed etiam in cœlis, & apud inferos magnos exercitus habeat, quodq; solis cœlestibus præsentiam suã, vt par est, aspectabilem præbeat,

Vicarium Imperatorem, ac Ducem exercitui, qui est in terris, Apostolum Petrũ, eiusq; successores summo cum imperio, & potestate præfecit. Ergo Romanus Pontifex hæres Apostolorũ Principis, castra cœlestia in terris ducit, Christumq; ipsum nobis mortalibus quodammodò repræsentat.

Proximi sunt Episcopi, qui Tribunorum militarium locum sortiti, imperant etiam ipsi, nõ totis castris, sed agmini quisq; suo. Siquidem in partem sollicitudinis, vt nostri loquuntur, vocati sunt, nõ in plenitudinem potestatis. Sub his Presbyteri, quos Parochos dicimus, quasi quidã Centuriones singulis cohortibus præsunt; Diaconi, Subdiaconi, Lectores, atq; Administri ceteri, vel signa atq; aquilas gerunt, vel tubis, ac tympanis accendunt ad prælium, vel huc atq; illuc celeriter discurrentes, mandata Imperatoris ac Ducum ad milites perferunt.

Porrò Laici, hoc est, populus ipse fidelis, longè lateq; toto campo diffusus, atq; aduersus Diabolũ sub Christi signis in acie constitutus, quasi quadratum agmen efficit, atq; stataria legiones. Omnes enim in Baptismo ad Christi militiam nomen dederunt, eiusq; charactere insigniti, Sacramentum perceperunt. Omnes per sacram confirmationẽ ad prælium inuncti, crucis signo muniti, atq; armis cœlestibus donati instructiq; sunt.

Demi-

Denig, omnes de mensa Domini opulentissimo commeatu, amplissimæq; mercedis pignore in Eucharistia percepto, bellum æternum Diabolo atq; omnibus eius copiis indixerunt.

Iam verò Regulares ac Monachi, neq; vno in loco degunt, neq; iisdem muneribus distinentur; sed alij in mõtibus & turribus quasi vigiles quidam perpetuò excubant, & clamore propè assiduo hostes exterrent; alij tanquam deuoti milites ante ipsam aciem longè progrediuntur, castraq; hostilia audacter infestant; quidam etiam sunt, quos Anachoretas nominare solemus, qui diuina quadam virtute præditi, seorsim à ceteris in aperto campo, locisq; desertis ad singulare certamen hostem prouocant, nec rarò eundem Christi ope gloriosè prosternunt.

Hæc igitur est Ecclesia Dei viui, hæc sunt castra Sanctorũ, tribus militum ordinibus ab ipsa Dei sapientia diuino planè consilio dispositа atq; distincta, quæ quidem licet aduersus omnes hostiles acies insuperabilia atq; inuicta consistãt, neq; vllam siue humanam, siue diabolicam vim sub omnipotentis Imperatoris præsidio pertimescant: non tamẽ Satanas sibi ipse deest, circuit, quærit, obseruat, insidiatur, nullam nocendi elabi sinit oportunitatem: non potest ille Dei exercitũ profligare, conatur tamen: non sperat victoriam, at

non

non desinit lacessere: non fundet vnquam Christi copias, nec delebit; at confundere & perturbare nouis ac variis stratagematum formis, & libris, & sermonibus hæreticorũ, non cessat. Hinc enim hæretici huius temporis planè omnes Clericos cum Laicis ita confundunt, vt ne nomen quidem Clericorum (de qua re paulò pòst agemus) supereſſe patiantur.

Designant illi quidem certos homines, quibus docendi munus, Sacramentorumq; administrationem permittunt, quos etiam Ecclesiæ Ministros vocant: At eos nec populis cum potestate præesse, nec legibus continentiæ astringi, nec à tribunalibus politicis liberos esse volunt: Sed Laicorum more, iungere connubia, filios procreare, seculi huius negotia exercere, ad forum & iudicia pertrahi, inuitis etiam summis Antistitibus, iubent. Nam de consecratione atq; vnctione Pontificum, de tiaris, infulis, pedis, de palliis, tunicisq; sacratis, de corona capillorum, de reliquo apparatu, qui ad officium exornandum Ministrorum Dei, atq; ad ornatum Ecclesiasticum à cultu prophano distinguendum pertinet, nihil commemorare necesse est. Hæc enim omnia adeò confidenter aspernantur, ac de medio tollunt hæretici, ac si ea certissimis rationibus, cùm ne probabiles quidem attulerint, superstitionem redo-

lere

lere Iudaicam demonstrassent. Monachos autem in vniuersum omnes, siue Anachoretæ, siue Cœnobitæ illi sint, nec minus omnia Monastica instituta, ritus, vota, cõsuetudines, vestes, functiones, & ipsa etiam vocabula execrantur. Neq; aliud esse vult Caluinus lib. 4. Instit. cap. 13. Monasteria Cœnobitarum, nisi lupanaria sceleratorum, vel conuenticula schismaticorum: Anachoretas autem, Magdeburgenses Centuriatores Centur. 4. cap. 6. & 10. monstra quædam humana, vel vrsos potius, ac Mysanthropos appellandos censuerunt.

Soli restant Laici, quibus etsi mirum in modum adulentur Lutherani, vt ea ratione maior Clericis ac Monachis confletur inuidia; verumtamen adsunt Anabaptistæ, qui nec Laicis parcunt, dum iurisdictione magistratus, magistratibus vrbes, vrbibus genus humanum spoliant, atque ad eam formam regimen vniuersum reuocant, quæ non modò Reipublicæ ipsorum, sed ipsi etiam generi humano, si passim vsu recipiantur, extremam ruinam, atq; exitium possit afferre. Sed enim haud scio, plúsne Laicis Anabaptistæ noceant vexando, ac detrahendo; an cumulando, & blandiendo Lutherani. Detrahunt illi populo Christiano politicam potestatem, sine qua salus Reipublicæ terrenæ in apertum discrimen, interi-

interitumq; vocatur: Augent contrà Lutherani eundem populum etiam Ecclesiastica potestate, vt nimirum ducantur Pastores ab ouibus, & imperent Imperatoribus milites, atq; interim pereat res Christiana, pereat Christi regnum, pereant animæ, quarũ salutem propria vita, & sanguine Dei Filius emerat.

Quæ cùm ita sint, ad omnes pertinet, qui in Ecclesia Catholica Doctoris munere funguntur, impijs hæreticorũ conatibus, vel Satanæ potius consilijs & furori occurrere, & omnes Ecclesiæ partes, omnia membra, omnes ordines pro viribus protegere, ac tueri: à nobis verò non modò caritas Christiana, & onus à maioribus impositũ flagitat, sed etiam cogit ordo disputationum, vt ad eas controuersias explicandas aggrediamur, quæ sunt de tribus illis Ecclesiæ partibus; id est, Clericis, Laicis, Monachis, ab hæreticis huius tẽporis excitatæ. Quando enim pro capite militantis Ecclesiæ, proq; ipsa Ecclesia, tum in Concilijs congregata, tum etiam diffusa toto orbe terrarũ, pro nostrarum virium tenuitate pugnauerimus: Illud vnum est reliquum, vt pro membris eiusdem Ecclesiæ, pro nostra virili parte dimicemus, & Christo duce, atq; Imperatore, omnia hostium tela clypeo veritatis, & gladio verbi Dei discutiamus.

Ordo

Ordo disputationis de Clericis.

IGITVR *disputatio de Clericis* (*nam ab ea exordiendum esse, tum antiquitatis, tum etiam dignitatis ordo nos admonet*) *octo partibus continetur.* PRIMVM *enim, de ipso nomine Clericorum disserendum erit.* DEINDE, *de vocatione, siue electione ad sacrum Ministerium.* TERTIO, *de distinctione, numero, & officio Ministrorum.* QVARTO, *de cœlibatu hominum sacratorum.* QVINTO, *de solennibus precibus, & laudibus, certis horis, certoq; ordine concinendis.* SEXTO, *de Ecclesiastica tonsura, vel rasura capillorum.* SEPTIMO, *de possessione temporalium bonorum, siue politico, siue Ecclesiastico iure acquisitorum.* OCTAVO, *de exceptione Clericorum à tribunalium ciuilium potestate. Nihil autem de Sacramento Ordinis, nihil item de Ecclesiastica Iurisdictione hoc loco dicendum erit, quòd ea partim ad quæstiones de Sacramentis, partim ad quæstiones de Pontifice, & Conciliis pertinere videantur.*

✠

LIBER PRIMVS DE CLERICIS.

CAPVT PRIMVM.

De nomine Clerici & Laici.

QVID HAEC NOMINA CLERICI ATQVE Laici sibi velint, nemini dubium esse puto: tametsi enim Græcam originem habeant, tamen trita sunt, ac peruulgata. Quis enim ignorat idem esse λαὸν Græcis, quod populum Latinis? Idem illis κλῆρον, quod sortem, siue hæreditatem nobis? Inde igitur laici dicti sunt quasi plebeij, ac populares, quibus nulla pars functionis Ecclesiasticæ demandata est; Clerici autem quasi Domini sors, & hæreditas, qui diuino cultui consecrati, procurandæ religionis, ac rerum sacrarum, Deo ipso iubēte, prouidentiam, ac solicitudinem susceperunt: *Clericus*, inquit S. Hieronymus in epistola ad Nepot. *interpretetur primò vocabulum suum, & nominis definitione prolata, nitatur esse quod dicitur; si enim κλῆρος Græcè, sors Latinè appellatur; propterea vocantur Clerici, vel quia de sorte sunt Domini, vel quia ipse Dominus sors, id est, pars Clericorum est.* Cur autem hæreditas sortis nomine appelletur, illa ratio reddi solet, quòd hæreditas in plures sorte plerunq; diuidatur; vnde est illud Prophetæ Psalm. 77. *Sorte diuisit eis terram in funiculo distributionis.*

Accedit quod licet ad vnum aliquem hæreditas tota perueniat, id tamen non electione, sed sorte fit; nascuntur enim vt plurimum, non fiunt hæredes. quis autem laborauit, quis operam dedit, vt huius potius quàm illius filius & hæres nasceretur

sceretur? Atque huc Apostolus Paulus, Chrysostomo teste, respexit, cùm ait, scribens ad Colossenses: *Dignos nos fecit in partem sortis sanctorum*. Et rursus ad Ephesios. *In quo nos sorte vocati sumus*. Non quod (vt Lutherani volunt) æterna beatitudo nullis meritis acquiratur, sed quod ad gratiam & adoptionem filiorum Dei sine vllo opere nostro vocemur. Falluntur enim Pelagiani, qui priores partes homini, posteriores verò Deo tribuunt in conuersione ac pœnitentia peccatoris. Quomodo enim sorte vocamur, si nos ipsi Deum vllo nostro vel opere vel conatu perueniamus?

Nemo igitur gratiam inuocat, nisi præuentus à gratia, nemo eligit Deum, nisi prius electus à Deo, nemo diligit, nisi prius dilectus, auersos ille conuertit, errantes reuocat, inuenitur à non quærentibus, palàm apparet non interrogantibus. quia tamen quod nobis sors est, Deo prouidentia, & prædestinatio est, propterea sapienter Apostolus simul iungit vtrumque, cùm ait: *In quo nos sorte vocati sumus, prædestinati secundum propositum voluntatis eius*. Sed de his hactenus.

Habemus igitur quid Clericorum ac laicorum nomen significet. Hinc autem prima inter nos, & hæreticos quæstio nascitur, rectè ne, an secus quidam inter Christianos Clerici, quidam laici nominentur. Lutherani enim & Caluinistæ tametsi minimè negant, quod ad rem attinet, ministerium verbi, & Sacramentorum non ex æquo ad omnes pertinere, & habent ipsi quoque suos quosdam Ministros & Pastores, siue (vt ipsi loquuntur) Superintendentes, quibus totam ferè religionis suæ curam permittunt: tamen quod eorum contentiones, & schismata ab odio Clericorum, & laicorum fauore initium duxerint, & vocabulum Cleri non obscurè excellentiam quandam, ac dignitatem præ se ferre videatur, nullo modo ferunt, vt Ministri Ecclesiastici, Clerici; ceteri, laici appellentur.

Itaque LVTHERVS in libro illo planè tartareo de abroganda Missa priuata, parte 1. tractans illud B. Petri; Non dominantes in Cleris, *Quod*, inquit, *nostra translatio habet, non dominãtes in Cleris, interpretis incuria fuit, quæ fecit vt Clerum hoc loco intelligerent quos nunc à laicis discreuit impia hominum traditio*. Et infrà: *Hoc dixisse contenti sumus,*

Christianum populum esse simplicem, in quo prorsus nulla secta, nulla differentia personarũ, nullus clericus, nullus laicus, nullus ȳnctus, nullus rasus, nullus monachus esse debeat. Et CALVINVS in 4. lib. suæ Instit. ca. 4. §. 9. *Hæc*, inquit, *appellatio aut errore, aut certè ex praua affectione nata est, cùm tota Ecclesia clerus, id est, hæreditas Domini à Petro dicatur.* Et in comment. c. 5. prioris epistolæ B. Petri: *Vtinam*, inquit, *nunquam Patribus ȳenisset in mentẽ, vt hac ȳoce ȳterentur.* Hæc illi, à quibus ego libenter quærerem, quo tempore, quo loco, quibus auctoribus hanc appellationem natam esse putent?

Si enim paucis antè annis, in angulo nescio quo, ab aliquo ambitioso atque indocto artifice vocabulorum fabricatam esse hanc vocem demonstrare possent Lutherani, possemus & nos vicissim facilè credere, ex errore, aut prauo affectu, aut etiam impia traditione natam esse: sin autem ex diuinis literis deprompta hęc appellatio, in ore omnium Conciliorum, omnium Patrum, totius Ecclesiæ, orbis terrarum vniuersi, omnibus ætatibus, ac seculis fuit, quis poterit satis hominum istorum audaciam, impudentiamque mirari?

Et quidem si de Conciliorum decretis, & sanctorum Patrum voluminibus agitur, non tam quærendum est, vbi Clericorum & laicorum nomen & distinctio habeatur, quàm vbi non habeatur. ita passim in singulis propè paginis tum Patrum, tum Conciliorum veterum appellatio illa occurrit, quam ex errore, aut prauo affectu, vel impia traditione natam esse Lutherus & Caluinus affirmant.

Prodeat ex vetustis scriptoribus TERTVLLIANVS, qui non modò antiquissimus, sed etiam doctissimus fuit. Is igitur in libro de Monogamia hoc modo loquitur: *Cùm extollimur*, inquit, *& inflamur aduersus Clerum, tunc ȳnũ omnes sumus, tunc omnes Sacerdotes, quia Sacerdotes nos Deo & Patri fecit: cùm ad peraquationem disciplinæ sacerdotalis prouocamur, deponimus infulas, & impares sumus.* Et infrà: *Laicis verò quia Monogamia non conuenit, cetera quoq; aliena sunt.* Quid potuit clarius aduersus Lutherum & Caluinũ Tertullianus dicere, quàm arrogantes ac superbos esse laicos, qui extolluntur, atq; inflantur aduersus Clericos? Sed fortasse singulorum hominum testimonium sine temeritate contemnitur.

Pro-

Prodeat igitur, non ex hominibus singulis, sed ex cœtibus hominum, Concilium I. NICAENVM, œcumenicum, veratissimum, frequentissimum, celeberrimum, cuiusque auctoritas tanta semper apud omnes veteres fuit; vt ab Eusebio lib. 3. de vita Constantini, & Augustino libro 1. de Baptismo, cap. 18. orbis terræ Concilium appelletur; ab Athanasio in epistola ad Episcopos Africæ, & Leone epist. 53. ad Anatholium, cum oraculis Spiritus sancti; à Gregorio verò lib. 1. epist. 24. cum ipso Euangelio conferatur. In ea igitur tanta Synodo, quam neque erroris, neque praui affectus, multò etiam minus impietatis possumus reprehendere, nisi vitiorum eorundem Ecclesiam totam, & orbem terræ vniuersum reprehendamus: in ea, inquam, Synodo appellatio Clericorum in singulis ferè canonibus inculcatur. Sic habet Canon primus: *Si quis in ægritudinem vel à Medicis sectus vel à Barbaris castratus est, placuit vt iste permaneat in Clero: si quis autem sanus seipsum abscidit, hic etiamsi est in Clero, cessare debet, & ex hoc nullum talem oportet ordinare.* In II. verò canone III. VIII. in XVII. in XVIII. & XIX. nihil ferè tractatur aliud, quàm de ordinationibus Clericorum. quod idem in omnibus omnino Conciliis passim occurrit.

Quid, quòd in ipsis etiam Apostolorum canonibus à S. Clemente descriptis, distinctio, & nomen Clericorum, & laicorum non semel legitur? Can. XII. *Si quis cum damnato Clerico, vt cum Clerico, orauerit, damnetur.* Can. XIII. *Si quis Clericus aut laicus à communione suspensus, &c.* Can. XV. *Si quis Presbyter, aut Diaconus, aut quilibet de numero Clericorum relinquens propriam parochiam pergat ad aliam, hunc vlterius ministrare non patimur, præsertim si vocatus ab Episcopo redire contempserit, veruntamen tanquam laicus ibi communicet.*

Quid hîc Caluinus, & Lutherus dicent? ignorabant Patres Nicæni, ignorabat Clemens Pontifex, ignorabant Apostoli Christianum populum simplicem esse debere, vt nullus in eo Clericus, nullus sit laicus? An potius impia traditione, errore, prauoq; affectu Ecclesiæ Ministris eiusmodi nomen indiderunt?

AT, INQVIVNT, non multum nos laboramus quid ho-

mines dicant, iamdudum enim valere iussimus verba hominum. Verbum Dei proferatur ad medium, si controuersia finienda est. Videamus igitur quid habeat verbum Dei, quanquam opus non esset, cùm de re constet, magnoperè de nomine litigare. Apud Hieremiam c. 12. ita Spiritus sanctus loquitur: *Cleri eorum non proderunt eis.*

Ac ne fortè de istis ipsis verbis Dei litigandum sit, profero testes omni exceptione maiores, Origenem, Epiphanium, Hieronymum, qui non modò Scripturarum diligentissimi tractatores fuerunt, sed etiam penè soli inter omnes Ecclesiæ Patres Hebraicæ linguæ, qua Hieremiæ volumen scriptum esse constat, scientiam habuerunt. Sic igitur ORIGENES hom. 7. in Hier. exponit hæc verba, Cleri eorum non proderunt eis: *Hæc*, inquit, *ante me alij exposuerunt, & quia non improbo interpretationem eorum, consentiens eandem profero; Nos qui putamur aliquid esse, id est, qui in clericatus vobis ordine præsidemus, in tantum, vt quidam de minori gradu ad hunc locum cupiant peruenire, nosse debetis, non statim in eo esse saluandos, quia Clerici sumus; multi enim & Presbyteri pereunt, & laici beatissimi reperiuntur.*

S. autem EPIPHANIVS ad initium eius epistolæ, quam ad Ioannem Episcopum Hierosolymæ scripsit: *Oportebat*, inquit, *nos dilectissime, clericatus honore non abuti in superbiam, sed custodia mandatorum Dei, & obseruatione diligentissima hoc esse quod dicimur; si enim sacra Scriptura loquitur, Cleri eorum non proderunt eis, qua arrogantia clericatus conducere nobis poterit, qui non solùm cogitatione & sensu, sed etiam sermone peccamus?*

Eodem modo S. HIERONYMVS in commentario huius loci: *Dicitur*, inquit, *hoc & Ecclesiasticis; quid enim eos iuuare poterit Episcopi nomen, & Presbyteri, vel reliquum ordo Ecclesiasticus, cùm magis grauentur dignitatibus suis, & potentes potenter tormenta patiantur?* Idem quoque Hieronymus in epistola ad Nepotianum: *Obsecro*, inquit, *te, & repetens iterum, iterumq; monebo, non officium clericatus, genus antiquæ militiæ putes, id est, ne lucra seculi in Christi quæras militia, ne plus habeas quàm quãdo Clericus esse cepisti, & dicatur tibi, Cleri eorum non proderunt eis.* Habemus igitur verbum Dei, in quo, Origene, Epiphanio & Hieronymo

mo testibus, Episcopi & Presbyteri, cetericque ordines Ecclesiastici, clerici nominantur.

Sed accedat postremò Dei ipsius grauissimum testimonium, nō solùm verbo prolatum, sed etiam horribili quodam prodigio quasi sigillo proprio consignatū. Quod enim hoc tempore Lutherus & Caluinus aduersus Clericos clamant, idem olim Daran & Abyron aduersus Sacerdores Testamēti veteris clamabant: *Sufficiat vobis*, aiebant illi Num. cap. 16. v. 3. *quòd omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est Dominus, cur eleuamini super populum Domini?* Quid verò Lutherus & Caluinus dicunt? Sufficiat vobis quod omnis Ecclesia clerus, id est, hæreditas Domini est, cur eleuamini super laicos, cur soli vobis Cleri vocabulum vsurpatis?

At qualem exitum reperit contentio illa veterum schismaticorum? Acerbum omnino, & luctuosum: siquidem continuò, vt Scriptura eodem loco narrat, ad imperium Domini, qui schismata, & seditiones aduersus ministros suos ferre non potest, *dirupta est terra sub pedibus eorū, & aperiens os suum deuorauit illos, cùm vxoribus, cum liberis, cum tabernaculis, cunctisq; opibus, descenderuntq; viui in infernum, operti humo, & perierunt de medio multitudinis.* Hæc videlicet iustissima pœna illorum est, qui diuersos in Ecclesia gradus, ordinemq; pulcherrimum, ab ipsa Dei sapientia constitutum, confundere, ac perturbare nituntur, vt ad ea inferorū detrudantur loca, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

Sed eorum obiectiunculas, licet frigidas, & ieiunas, breuiter diluamus. Christianus populus, inquit Lutherus, simplex debet esse, vbi nemo sit clericus, nemo laicus; nam vt Apostolus ait ad Galat. 3. *Non est Iudæus neq; Græcus, non est seruus neq; liber, non est masculus neq; fœmina, omnes enim vos vnum estis in Christo* IESV.

Vnum & simplicem Christianum populum esse debere, negari non potest, sed interest qua vnitate, qua simplicitate: *Vnus Dominus*, inquit Apostolus ad Ephe. 4. *vna fides, vnum Baptisma, vnus Deus & Pater omnium.* Hæc est vnitas, hæc simplicitas populi Christiani, vt vnius sint omnes fidei; idem dicant, idem sentiant omnes, nec sint in eis schismata. Qua simplicitate cùm omnino careant Lutherani, quippe quibus

tot penè sunt sectæ quot ciuitates: tot symbola quot capita, viderint ipsi quàm bene Christianus populus dici possint.

Porrò distinctio Clericorum & laicorũ cum hac simplicitate non magis pugnat, quàm pugnet membrorum distinctio cum corporis vnitate. Vnum est corpus humanum, nec tamen totum est oculus, nec totum est auris, nec totum manus, nec totũ pedes, alioqui, vt verbis vtar Apostoli 1. Cor. 12. *Si totum corpus oculus, vbi auditus? si totum auditus, vbi odoratus? & si essent omnia vnum membrũ, vbi corpus? Nunc autem multa quidem sunt membra, vnum aũt corpus.* Sic prorsus in Ecclesia alij Clerici, alij Laici, alij Monachi sunt; & rursus Clericorum, alij Sacerdotes, alij Ministri; Laicorum alij Principes, alij priuati; Monachorum alij anachoretæ, alij cœnobitæ. Sed hæc membrorũ ac partium varietas est, corpus verò vnũ, quoniam vnum omnes Dominum habemus, vnam fidem, vnum Baptisma, vnum Deum Patrẽ, vnam Ecclesiam matrem, vno spiritu viuimus, vno pane nutrimur.

Neq; verò his repugnant verba illa Pauli: *Non est Iudæus neq; Græcus, non est seruus neq; liber, non est masculus neque fœmina.* Tametsi eadem ratione dicere potuisset, non est laicus neq; clericus. Neque enim illis verbis excludere voluit Apostolus ab Ecclesia diuersitatem sexuum, nationum, conditionum, sed admonere, non ista esse quę filios Dei faciant, sed fidem quæ per dilectionem operatur, sic enim ait: *Omnes vos Filij Dei estis per fidẽ, quæ est in Christo* IESV; *Quicunq; enim in Christo* IESV *baptizati estis, Christum induistis, non est Iudæus neq; Græcus, non est seruus neq; liber, non est masculus neq; fœmina.* Itaq; nihil obest sexus, si adsit fides: nihil prodest, si absit; & laicus cum caritate, Dei Filius est, & Clericus sine caritate mancipium Diaboli est: Sunt igitur in Ecclesia clerici, sunt laici, sunt liberi, sunt serui, sunt masculi, sunt fœminæ: sed hæredes regni sempiterni, non istæ graduum, siue cõditionum, siue sexuum differentiæ, sed fides cum spe & caritate constituit.

» At B. Petrus in epistola sua priore cap. 5. totam Ecclesiam
» Clerum appellat, cùm ad Episcopos ait: *Pascite qui in vobis*
» *est gregem Dei, prouidentes non coactè, sed spontaneè, neque*
» *turpis lucri gratia, sed voluntariè, neq; vt dominantes in cle-*
» *ris, sed forma facti gregis ex animo.* Ex errore igitur, in quo

unt, impiáue traditione, aut prauo affectu ab honore Cleri- «
ci nominis deiecti sunt laici. «

Sed hæc obiectio nec difficulter, nec vno modo soluitur. Primùm omnino probabile est, quod S. Hieronymus in epistola ad Nepotianum, & Oecumenius in commentario huius epistolæ docent, Cleri appellationem hoc loco positam, nõ ad Ecclesiam vniuersam, sed ad eos tantùm esse referendam, qui propriè Clerici vulgò nominantur. tametsi enim ad Episcopi gregem tum Clerici, tum laici pertinent, tamen quia tantò maius periculum erat, ne Episcopi Clericis dominari vellent quàm laicis, quantò Clerici magis subiecti, atq; obsequentes Episcopis, vt proprij eorum administri, ex ipsa sua professione debent esse, quàm laici; propterea B. Petrus Episcopos monet, vt vniuersum quidem gregẽ diligenter pascant, sed in pascendis laicis caueant turpe lucrum, in Clericis regendis fugiant dominandi cupiditatem.

Adde, quòd nomen Cleri deriuatum est ad Christianos à Iudæis, & sine dubio S. Petrus alluſit ad Leuitas Iudæorum, qui (Numer. 18. & Deut. 18. dicuntur esse de sorte Domini, & Dominus dicitur esse eorum sors & hæreditas, quia donauit eis quodammodò partem suam, id est, decimas, & oblationes filiorum Israël. Porrò Leuitis non respondent in Ecclesia noui Testamenti omnes Christiani, sed soli sacerdotes, eorumq; ministri. Petrus igitur nomine Cleri non omnes Christianos, sed solos ministros Ecclesiasticos intellexit.

Quòd si hæc interpretatio ab aduersariis obstinatè reiiciatur, nihil est cur magnoperè contendamus. potest enim eadem appellatio Cleri diuersa ratione cùm vniuersæ Ecclesiæ, tum solis rempli Ministris aptissimè conuenire. Nam vt Ecclesia vniuersa, sors atque hæreditas Christi est, quòd eam acquisierit sanguine suo, & simul tamen quædam certa Ecclesiæ portio, altaris ministerio consecrata, magis propria ratione sors, & hæreditas eiusdem Christi dici potest, nõ secus atque olim Synagoga Iudæorum vniuersa in libris Prophetarum passim hæreditas Domini vocabatur, quòd eam vniuersam Deus ex Ægypto liberasset, & quodammodò redemisset, & tamen solam tribum Leuiticam, quam rebus sacris præfecerat, speciali quadam ratione sortem suam & hæreditatem idem Dominus appellabat.

CAPVT II.

Proponitur quæstio de institutione Ministrorum Ecclesiæ.

SEQVITVR altera quæstio de institutione Episcoporum, aliorumque Ecclesiæ Ministrorum, quæ sanè cùm grauissima, tum etiam vtilissima est, non ad id modò, de quo agimus in præsentia, sed etiam ad veram Dei Ecclesiam cognoscendam. Illud autem initio præmittendum est; appellatione creationis Episcoporum tria contineri; electionem, ordinationem, & vocationem seu missionem; Electio nihil est aliud, quàm designatio certæ personæ ad Ecclesiasticam præfecturam; Ordinatio, sacra cæremonia est, qua certo ritu futurus Episcopus inungitur & consecratur; Missio seu vocatio iurisdictionem tribuit, ac re ipsa Pastorem, ac Præsulem facit.

Exsistit igitur inter nos & aduersarios controuersia, cui potissimùm ius sit in Ecclesia Episcopos creandi, id est, eligendi, vocandi, atq; initiandi. Rursus obseruandum est, electionem multis ac variis modis fieri posse; nam aut Deus solus eligit, quomodo Aaron, & Petrus electi fuêre; aut Deus per homines. Cùm autem per homines Deus eligit, aut id facit naturali propagatione, quomodo filij Aaron, & nepotes olim ad sacerdotium perueniebant, aut certè volũtaria electione. Quòd si voluntaria electione, aut vnius, qua ratione Clemens à Petro electus dicitur, aut plurium; & si plurium, aut populi, aut cleri, aut vtriusque.

Sunt autem tres de hac tota quæstione sentẽtiæ. PRIMA Ioannis VViclef, & Ioannis Huss, qui teste Thoma VValdẽsi lib. 2. doct. fidei, ca. 39. & 40. docebant, solius Dei munus esse eligere Pastores Ecclesiæ; quod soli pij, & prædestinati, Episcopi & Pastores esse possint, & solus Deus nouerit, qui sint pij, & prædestinati. Vide in Concilio Constantiensi sess. 8. & 15. articulos horum hæreticorum.

ALTERA sententia est Martini Lutheri, Ioannis Caluini, Matthiæ Illyrici, Ioannis Brentij, Martini Kemnitij, aliorumq; huius temporis Sectariorum, qui electionem, & vocationem,

rionem, iure diuino ad Ecclesiam vniuersam, hoc est, ad Cletum & populum spectare volunt, ita prorsus vt sine populi consensu ac suffragio nemo legitimè electus, aut vocatus ad Episcopatum habeatur. Porrò ordinationem, quæ per manus impositionem fieri solet, solis Pastoribus tribuunt. Nec enim fieri posset vt totus populus manus imponeret, sed ita tamen ad solos Pastores munus hoc referunt, vt illi nomine totius Cleri ac populi nouis pastoribus manus imponant, ac verè dici possit totus Clerus ac populus nõ solùm eligere ac vocare Pastores, sed eosdem etiam initiare, & ordinare. Sed verba ipsorum audiamus.

Martinus LVTHERVS in libro de potestate Papæ: *Hunc ritum*, inquit, *per multas epistolas Cyprianus commemorat, semper suffragium populi, et iudicium propinquorum Episcoporum, ita allegans, vt hanc ex Deo ordinationem esse cum fiducia pronunciet.* Et infrà: *Nec referre est necesse quantò felicius hodie is ritus diuinus seruaretur, præsertim tot sacerdotibus malis regnantibus, & inuito populo impositis.* Idem fusè atque ex verbo Dei, vt ipse iactat, in eo libro demonstrat, quem inscripsit de instituendis ministris, ad Boëmos. Ioannes CALVINVS lib. 4. Instit. Christ. cap. 3. §. 15. *Habemus*, inquit, *esse hanc legitimam ex Verbo Dei ministri vocationem, vbi ex populi consensu & approbatione creantur, qui vbi fuerint idonei. Præesse autem electioni debere alios Pastores, ne quid vel per leuitatem, vel per mala studia, vel per tumultum à multitudine peccetur.* Matthias Flaccius ILLYRICVS prætereum librum quem scripsit de electione Episcoporum, in quo totis viribus contendit, ius eligendi, atque instituendi Episcopos, neque summo Pontifici, neque Regibus, neque Canonicis permittendum esse, sed multitudini fidelium, cui conuenit iure diuino, esse restituendum. Scripsit etiam multa cum collegis suis Magdeburgensibus Centuriatoribus in hist. Eccles. Centur. 1. lib. 2. cap. 4. col. 391. *Habet*, inquit, *Ecclesia in quolibet loco, hoc est, totus cœtus, tum, vt nunc vocamus, laicorum, tum clericorum coniunctim potestatem eligendi, vocandi, & ordinandi ministros idoneos.* Non dissimilia sunt quæ scribunt Ioannes Brentius in Prolegomenis aduersus Petrum à Soto, & Martinus Kemnitius in examine Concilij Tridentini in disputatione de Ordinis.

Sacramento. Hæc igitur eorum sententia est, ex qua non obscurè colligi putant, nullos esse apud nos Episcopos ritè vocatos, quòd iamdudum nostri in Episcoporum electionibus plebem excluserint à ferendo suffragio.

CONTRA autem, Doctores Catholici summa consensione docent, ius Episcopos ordinandi ac vocandi ad plebem nullo modo pertinere posse; ius autem eligendi fuisse aliquando, & aliquo modo penes populum, sed Pontificum concessione vel conniuentia, non lege diuina; ex quo nos longè verius colligemus, nullam esse apud hæreticos veram ordinationem, nullam vocationem, nullam electionem, proinde, nullos Episcopos, nullam Ecclesiam; vt autem hæc omnia distinctè, atque ordine demonstremus, propositis aliquot sententiis seu propositionibus, disputabimus primùm de ordinatione, tum de vocatione, postremò de electione.

CAPVT III.

Non pertinere ad populum ius ordinandi Pastores, siue Ministros.

SIT igitur hęc prima nostra propositio seu sententia. *Ordinationem tum Episcoporum, tum aliorum Ecclesiæ Ministrorum, non ad plebem, sed ad solos Episcopos pertinere.* Testantur id passim diuinæ Scripturæ, testantur decreta Conciliorum, testantur veteres Patres, testantur denique mos populi Dei, & exempla maiorum. Aaronem, & filios eius sacerdotes primos Testamenti veteris solus Moses Sacerdos, & Pontifex ordinauit, & consecrauit, Leuitic. 8. Mosem autem Sacerdotem fuisse, testatur Dauid in Psalm. 98. *Moses*, inquit, *& Aaron in sacerdotibus eius.* Testatur Philo lib. 3. extremo de vita Mosis: *Hæc*, inquit, *fuit vita, obitusq; Mosis Regis, Legislatoris, Vatis, & Pontificis.* Testatur Hieronymus lib. 1. in Iouinianum, testatur Augustinus in commentario Psalm. 98, testatur Gregorius Nazianzenus oratione ad Gregorium Nyssenum, testatur denique S. Leo epist. 88. ad Episcopos Germaniæ & Galliæ.

In Te-

In Testamento nouo, vbicunque mentio fit manus impositionis, quo ritu etiam apud aduersarios ordinatio celebratur, semper ea Apostolis, ceterisque Episcopis, nunquam verò plebi tribuitur. Actor. 6. Soli Apostoli per manus impositionem Diaconos ordinarunt. 1. ad Timoth. 4. *Noli*, inquit Apostolus, *negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per impositionem manuum Presbyterij.* Quo loco Presbyterium, Episcoporum cœtum significat, vt testantur omnes ferè interpretes, ac præsertim Græci, Chrysostomus, Theodoretus, Oecumenius, Theophylactus: *Non de Presbyteris*, inquit Chrysostomus, *hîc loquitur; sed de Episcopis, neque enim profectò Presbyteri ipsum ordinarunt.* Item in eodem loco loquitur Apostolus ad Episcopum: *Manus citò nemini imposueris.* Ac rursus 2. ad Tim. 1. *Resuscites*, inquit, *gratiam quæ data est tibi per impositionem manuum mearum.*

Itaque ex diuinis literis satis probatur, munus ordinandi proprium esse Episcoporum. quod idem ex plurimis Conciliorum decretis confirmari posset: sed quoniam res est perspicua, & notissima, cum solum canonem hoc loco ad memoriam reuocabo, quo Episcopum à tribus Episcopis ordinandum esse, definitum est, qui canon primus est inter canones Apostolorum, & rursus 4. est inter canones Concilij I. Nicæni, œcumenici, maximi, ac celeberrimi. Denique 12. est Concilij II. Carthaginen. triceſimus nonus III. secundus IV. & quartus VI. Quæ Concilia etsi non œcumenica, sed nationalia fuerint, fuêre tamen frequentissima, & S. Augustini præsentia ac suffragio illustrata.

Accedat, quòd veteres Patres constanter docent, solius Episcopi esse initiare sacris, siue Presbyteros, siue Diaconos, siue ipsos etiam Episcopos, neque in vllo modo Presbyteris licere. Vide Epiphanium hæresi 75. quæ est Aërij. Ioannem Chrysostomum cum ceteris Græcis in commentario 3. & 4. capitis prioris epistolæ ad Timotheum. Hieronymum in epistola ad Euagrium. Augustinum in breuiculo, collat. 3. capite 5. Quòd si Presbyteris non licet Episcopos aut Presbyteros ordinare, quod id munus solis Episcopis conueniat, quantò minus id clericis inferioris gradus aut etiam laicis licebit?

Accedat

Accedat postremò antiquissima, ac perpetua Ecclesiæ vniuersæ consuetudo, quæ optima iuris interpres esse solet. Nam, vt verbis vtar Euangelicis, à seculo non est auditum, vt Episcopum non Episcopus ordinaret; neque huiusce rei vllum vnquam vel institutum ex disciplina, vel exemplum ex historiis, vel etiam vsurpatio ex hæretica licentia proferetur. Nam apud Lutheranos quoque & Caluinistas, qui ritus Ecclesiasticos penè omnes sustulerunt, ij solùm manus imponunt, & Pastores, seu Ministros faciunt, qui Pastores, & Episcopi, licet re vera non sint, tamen haberi & appellari volunt. Quare quod attinet ad ordinationes, non Clerus, & populus vniuersus, sed soli Pontifices Episcopos & Presbyteros creant.

„ Sed, inquiunt: Etsi Clerus ac populus per se manus Epi-
„ scopis non imponat, id tamen non eo fit, quod desit multi-
„ tudini auctoritas, sed quod ad vitandam confusionem, quæ
„ necessariò existeret, si tot manus super vnius hominis caput
„ imponendæ essent, visum est melius, vt paucis Pastoribus ea
„ cura demandaretur. Itaque auctoritas ordinandi ministros,
„ totius multitudinis est, exequutio est verò Pastorũ: sed cùm
„ Pastores, quod faciunt, totius Cleri, ac populi auctoritate,
„ & nomine faciant, ipse etiam Clerus & populus ordinare, &
„ consecrare ministros dici potest.

At certè falluntur, vel fallere volunt aduersarij, dum ita ratiocinantur. Nam tribus modis potest intelligi, quod ipsi dicunt, auctoritate, ac nomine totius Cleri, & populi à Pastoribus ordinari Pastores. Primvm, quomodo nomine totius corporis lingua loquitur, oculi vident, aures audiunt, & de ceteris membris ad eundem modũ. quod enim pars corporis facit, toti etiam corpori tribui solet, licet reliquũ corpus neque præstet vnquam, neq; præstare possit, quod est illius partis proprium: Videt oculis totus homo, sed ita videt, vt nulla ratione queat lingua, manibus, pedibus, alióue mẽbro videre. Quod si hoc modo vellent aduersarij ab vniuersa multitudine per suos Pastores ordinari ministros, non esset cum eis magnoperè contendendum. Nihil enim potestatis vel auctoritatis in ipsa multitudine ponerent, præter eam quam habẽt Pastores, qui in membris, ac partibus eiusdem

dem multitudinis numerantur. Sed non id solum illi quærunt, neque hac moderatione contenti sunt.

ALTERO igitur modo potest intelligi, auctoritate populi Antistites à Pastoribus ordinari, vt videlicet in ipso populo, remotis etiam omnibus Pastoribus, sit vera ordinandi potestas, neque aliud impediat, quò minus populus re ipsa Pastoribus manus imponat, quàm cõfusio multitudinis; quomodo prætores in vrbibus, auctoritate ac nomine Principis, pro tribunali sedent, ac ius ciuibus dicunt. Ita enim prætor in iure dicendo locum Principis obtinet, vt possit tamen Princeps, si velit, per se ius dicere.

At neque hic modus aduersariis probari debet, si ipsi sibi constare velint. Nam si sola confusio multitudinis impediret, quò minus populus ordinaret ministros, posset certè idem populus munus ordinandi paucis hominibus de suo corpore, id est, etiam non Pastoribus demandare; at id non modò Conciliorum decretis, & perpetuæ consuetudini, & omnium Patrum testimoniis, sed etiam aduersariorum exemplis, & verbis, & ipsi rationi repugnat. Nam, vt paulò antè diximus, in hæreticorum cœtibus non quiuis è populo, sed soli Pastores manus imponere ordinandis ita solent, vt si secus fiat, irrita censeatur ordinatio. & Ioannes Caluinus libro 4. Institut. cap. 3. §. 16. Ita omnino faciendum esse ex Apostolorum consuetudine his verbis docet: *Licet nullum exstet certum præceptum de manuum impositione, quia tamen fuisse in perpetuo vsu Apostolis videmus, illa tam accurata eorum obseruatio præcepti vice nobis esse debet.* Et infrà: *Hoc postremò habendum est, non vniuersam multitudinem manus imposuisse suis ministris, sed solos pastores.* Hæc ille. & sanè cùm potestas ordinis, quæ ad ordinandos ministros necessaria est, per ordinationem accipiatur: quis capere potest, vt vel populus vniuersus, vel pauci de populo, nulla prius ordinatione accepta, manus imponere, & ordinare ministros possit.

Restat igitur modus TERTIVS, quo possit intellligi quod aduersarij dicunt, auctoritate multitudinis Pastores à Pastoribus ordinari, nimirum, licet non habeat multitudo ordinis potestatem, habeat tamen iurisdictionis, & proinde ius

Pasto-

Pastoribus imperandi, vt certis hominibus à se designatis manus imponant.

Sed quoniam de hac potestate iurisdictionis, quam aduersarij populo tribuunt, in sequenti capite disputandum erit, nunc solùm ex iis quæ dicta sunt, quæque ab aduersariis affirmantur, argumentum, ni fallor, indissolubile colligemus, Ecclesiam eos nullam habere; est autem hoc argumentum. Non sunt veri Pastores, qui non sunt per manus impositionem à veris Pastoribus ordinati. Id Caluinus ex Apostolorum perpetua consuetudine, quæ nobis pro lege, vt ipse ait, esse debet, rectissimè collegit. Lutherus autem, Zvvinglius, Caluinus, & ceteri, qui Pastores primi apud suos habentur, non fuerunt per manus impositionem à veris Pastoribus ordinati. Nam si secus, à quibus obsecro? à suisne? an à nostris? non à suis, ipsi enim sunt primi, neque enim ante Lutherum vlli fuerunt Lutherani, neque ante Zvvinglium Zvvingliani, neque ante Caluinum Caluinistæ, qui eos Pastores ordinare possent. Non item à nostris, siquidem in Ecclesia Catholica, vnde recesserunt, neque Lutherus, neque Zvvinglius, neque Caluinus Episcopi fuerunt, sed tantùm Presbyteri. Porrò Presbyteri, qui Caluino Ministri sunt, nó Pastores, non habent ordinandi potestatem: *Quid facit*, inquit Hieronymus in epistola ad Euagrium, *excepta ordinatione Episcopus, quod Presbyter non faciat?* Et Caluinus Hieronymo subscribens paulò antè dixit, à solis Pastoribus, id est, Episcopis Ministros ordinari.

Adde etiam, quòd ordinationem Catholicam aduersarij nihili faciunt; sic enim Caluinus de nostra ordinatione loquitur lib. 4. Instit. cap. 5. §. 3. *Ordinatio autẽ nihil aliud est, quàm merũ ludibrium.* Et Martinus Kemnitius loco notato, non magis ratas esse contendit hoc tempore Catholicorum Episcoporum ordinationes, quàm olim fuisse Apostolicis temporibus Annæ & Caiphæ Pontificum Iudæorum.

Quod si primi illi aduersariorum Episcopi & Pastores, veri Pastores & Episcopi nõ fuerunt, certè nec secundi, nec tertij, nec ceteri, qui primis illis successerunt. At Ecclesia sine Episcopis & Pastoribus esse non potest, vt idem Caluinus verè affirmat lib. 4. Instit. cap. 3. §. 4. *Sequuntur*, inquit, *Pastores & Doctores, quibus carere nunquã potest Ecclesia.* Hæc ille. Est enim

enim Ecclesia, vt S. Cyprianus eam definit in epist. 9. libro 4. *plebs Episcopo adunata, & Pastori suo grex adhærens*. Sequitur igitur, vt aduersarij, qui veros Episcopos & Pastores non habent, neque veram Ecclesiam habeant.

Hoc argumento S. HIERONYMVS in Dialogo aduersus Lucifer. Hilarium quendam hæresiarcham apertissimè confutauit: *Hilarius*, inquit, *cùm Diaconus de Ecclesia recesserit, solusq3, & vt putat, turba sit mundi: neq3 Eucharistia conficere potest, Episcopos & Presbyteros non habens, neque Baptisma sine Eucharistia tradere; & cùm iam homo mortuus sit, cum homine pariter interiit & secta, quia post se nullum Clericum Diaconus potuit ordinare, Ecclesia autem non est quæ non habet Sacerdotes.*

Vnum duntaxat effugium inuenit Caluinus; scribit enim lib. 4. Instit. cap. 3. §. 4. Ecclesia constituta, non nisi à Pastoribus Pastores ordinandos esse. At cùm Ecclesia vel primum constituitur, vel iterũ renouatur, ac restituitur, solere Deum extraordinario modo excitare Apostolos, & Euangelistas, in quorum numero se & Lutherum sine dubio vult haberi: *Quanquam*, inquit, *non nego, quin Apostolos postea quoq3, vel saltem eorum loco Euangelistas interdum excitarit Deus, & nostro tempore factum est, talibus enim, qui Ecclesiam ab Antichristi defectione reducerent, opus fuit: munus tamẽ ipsum nihilominus extraordinarium appello, quia in Ecclesiis ritè constitutis locum non habet.* Sed hoc miserum est perfugium: nam Ecclesia semel à Christo bene constituta non potest ruere, ne deficere ad Antichristum, cùm non sit fundata super arenam, sed supra firmam petram, Matth. 16. quocirca non eget nouis Apostolis, & architectis.

Deinde, si Lutherus, & Caluinus noui Apostoli fuissent, venissent omnino cum signis, & miraculis Apostolorum, sic enim veri Christi Apostoli legationem suam probauerunt. Alioqui cur potius Lutherum recipiemus, quàm Manichęũ? Caluinum, quàm Arium? Eodem enim modo omnes venerunt. Adde, quod primi Apostoli omnes per impositionem manuum ordinati fuerunt, Petrus quidem à Christo, ceteri à Petro, vt Ioannes de Turrecremata ostendit lib. 2. cap. 32. & nos in 1. lib. de Pontifice, cap. 23. docuimus, dum S. Petri prærogatiuas enumeraremus.

CAPVT

CAPVT IV.

Non esse populi, sed Episcoporum, vocare Ministros.

SEQVITVR altera propositio. *Vocatio seu missio Ministrorum non ad populum pertinet, sed ad Episcopos, & potissimùm ad summum Pontificem.* De hac propositione satis multa dicta sunt in libro de Pontifice, vbi demonstrauimus, Ecclesiasticam iurisdictionem non esse in ipso cœtu fidelium, sed in capite, id est, in summo Pontifice, & ab eo ad Episcopos ceteros deriuari. Probatur igitur hæc propositio primùm ex verbo Dei; legimus enim Petro collatam potestatem, Matthæi 16. & Ioan. 21. *Tibi dabo claues.* Et, *Pasce oues meas.* Et rursus Apostolis Ioan. 20. *Ego mitto vos, & quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Multitudini autem fidelium Christus auctor omnis Ecclesiasticæ iurisdictionis nihil vnquam tribuisse legitur.

Deinde idem hoc probatur ex Apostolica consuetudine. Nam Act. 14. Paulus & Barnabas Episcopi & Apostoli constituebant per ciuitates Presbyteros, & ad Tit. 1. *Huius rei gratia,* inquit Apostolus, *reliqui te Cretæ, vt constituas per ciuitates Presbyteros, sicut ego constitui tibi.* Et ipsi etiã Centuriatores Cent. 1. lib. 2. cap. 2. fatentur primos Episcopos post Apostolos ab Apostolis constitutos.

Denique idem colligitur ex sequentibus. Demonstraturi enim sumus paulò infrà, electionem Ministrorum populo non conuenire; ex quo certè sequitur maiori ratione vocationem eidem populo non conuenire. obiectiones aduersariorum omnes simul tum refellentur, cùm de electione disputabitur.

CAPVT

CAPVT V.

Electionem Ministrorum non fieri à solo DEO.

His igitur de ordinatione, & vocatione præmissis, ad electionem, de qua præcipua quæstio est, veniamus. sitq; hæc tertia propositio. *Electio Ministrorum Ecclesiæ non fit à solo Deo.* Hæc propositio asseritur aduersus errores Ioannis VViclef, & Ioannis Huss, qui dānati sunt in Concilio Constantiensi; nam sess. 8. damnatur hic articulus VVicleſi, qui est octauus: *Si Papa sit præscitus & malus, non habet potestatē super fideles.* Et rursus iste, qui est articulus 40. quique ex octauo deducitur: *Electio Papæ à Cardinalibus, per Diabolū est introducta.* Sess. autē 15. damnantur hi articuli Ioan. Huss, Articulus 22. *Papa vel Prælatus malus, & præscitus, est aquiuocè Pastor.* Articulus 26. qui deducitur ex 22. *Non eo ipso quo electores, vel maior pars eorum consenserit viua voce secundum ritus hominum in personam aliquam, eo ipso illa persona est legitimè electa. Vnde siue electores bene vel malè elegerint, operibus electi debemus credere.* Hæc ille.

Refellitur iste error, ac sententia nostra comprobatur. PRIMVM exemplo ipsius Dei, qui non semper eligit prædestinatos ad gubernacula politica, vel Ecclesiastica. Nam 1. Reg. 10. Saulem Deus elegit, qui tamen postea reprobus fuit. & Christus Ioan. 6. Iudam elegit, quem constat minimè prędestinatum fuisse: *Nónne*, inquit, *ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis Diabolus est?*

SECVNDO exemplis Apostolorum, qui Act. 6. elegerunt Diaconos, & inter eos Nicolaum, qui postea fuit hæresiarcha. ex quo apparet, eos non laborasse in electione, essentne prędestinati, an reprobi, quos eligebant, cùm satis intelligerent id sciri non posse.

TERTIO ex Patribus. ORIGENES hom. 4. in librum Iudicum docet, ac demonstrat, sæpe diuinam prouidētiam ad punienda peccata populorū efficere, vt impij sedeant ad gubernacula tum Regnorum, tum etiam Ecclesiarum. Chrysostomus autem hom. postrema in epist. ad Hebræos. Augusti-

nus lib. 2. cap. 4. contra epistolam Parmeniani. & Bernardus serm. 66. in Cantica, docent, homines malos veros Episcopos esse posse si legitimè eligantur. id quod etiam confirmat S. Bernardus ex testimonio illo Ioan. 11. de Caipha: *Cùm esset Pontifex anni illius prophetauit.* Fuit enim Caiphas, etsi iniquus & reprobus, verissimus Pontifex, cùm eius dignitatis gratia Deus ei dederit, vt prophetaret.

QVARTO ratione. Si solus Deus eligeret Pastores Ecclesiæ, aut id faceret sola sua voluntate, sine vllo signo externo & visibili, aut certè visibili aliquo signo; si primum affirmetur, quid nobis eiusmodi electio prodesset? nunquã enim sciremus quis Ecclesiæ esset Pastor; si secundum, aut signum illud esset prodigiosum, ac præter ordinem naturæ, vt columbæ descensus; aut cœlestis aliquis fulgor, aut certè loco signi accipiendæ essent sortes, quomodo Apostoli Actor. 1. cupientes S. Matthiam eligi à solo Deo, sortibus vsi sunt. At prodigia illa columbæ, & luminis rarissima esse solent; certè hoc tempore minimè ea videmus.

Sortibus autem vti, cùm humano consilio res transigi potest, nullo modo licet. Nam aut sortes existimãtur gubernari à casu, aut à cœlo, aut à Diabolo, aut à Deo. Si à casu, stultum est homines ratione præditos velle sortibus eligere Pastores suos, & committere fortunæ temeritati, quod poterant consilij maturitate definire: si à cœlo, superstitionis vitium est vti sortibus in eiusmodi electionibus. neq; enim cœlum vim habet moderandi liberas actiones, quales sunt iacere sortes, vel educere: si à Diabolo, impium & sacrilegũ est, rerum sacrarum auctorem Diabolum facere: si denique à Deo, peccatum est tentationis Dei, expetere atque exspectare à Deo, vt ipse sortes dirigat, quando neq; ipse id se facturum promisit, neque deest humanum consilium. Quocirca Ecclesia rationem eligendi prælatos sortibus, meritò improbauit, capite Ecclesia, extra de Sortilegiis. quam rationem reprehendunt etiam Hieronymus in cap. 1. Ionæ, & Beda in cap. 1. Actor.

AT, INQVIES, Salomon Prouerb. 16. asserit, sortes à Deo gubernari, cùm ait: *Sortes mittuntur in sinu, à Domino autẽ temperantur.* RESPONDEO, Salomonem dicere voluisse omnia gubernari à diuina prouidentia, etiamsi nobis planè casu

casu quodam fieri videantur, vt id quod sorte alicui contingit. Porrò diuina prouidentia in sortibus cernitur, non quod semper qui sorte eligitur sit melior, sed quod siue melior siue peior sit, non sine Dei prouidentia eligatur; qualis prouidentia in omnibus aliis euentibus, quamuis maximè fortuitis, cernitur. Proinde non tollit ista communis prouidentia casum; neque facit vt melius sit sorte præpositos Ecclesiæ eligere, quàm suffragiis.

Neque his repugnat exemplum S. Matthiæ, qui sorte electus fuit. nam inprimis non fuerunt fortasse illę sortes propriè dictæ, sed cœleste aliquod lumen super Matthiam à Deo effusum, vt indicare videtur Dionysius Areopagita de Ecclesiastica hierarchia, cap. 5. parte 3. Aut certè sortes illæ veræ, ac propriæ fuerunt, sed priuilegium, atque inspiratio Dei peculiaris caussa fuit, cur iis Apostoli vterentur. Quia enim Apostoli ceteri à Christo electi fuerant, ne videretur S. Matthias ceteris inferior, voluit fortasse idem Christus per se illum eligere. Itaque inspirauit Apostolis, vt sorte vterentur. Sed priuilegium, vt Hieronymus notauit in caput 1. Ionæ, non debet trahi in exemplum ordinariarum electionum. Aut postremò sine vllo priuilegio sortibus Apostoli in ea electione vti voluerunt, quod Matthias & Barsabas adeò essent pares sanctitate, & doctrina, vt humano iudicio discerni non posset vter præponendus esset. In eiusmodi enim casibus licitus est sortium vsus, tum quia nõ tentatur Deus, cùm id ab eo exquiritur, quod humano iudicio declarari nõ potest, tum quia nullum est periculum, quicunque sorte excat, etiamsi planè casu exiret, quando pares sunt, de quibus præficiẽdis agitur, & tollitur materia querimoniarum, nulliúque fit iniuria.

Quapropter sortibus vtendum esse in eiusmodi casibus, docet S. Augustinus lib. 1. doctrinæ Christianæ, cap. 28. & in epist. 180. ad Honoratum, quomodo apud Iudæos ex multis sacerdotibus sorte eligebatur vnus, qui certo tempore thus Domino adoleret; vnde est illud Luc. 1. *Sorte exiit, vt Zacharias incensum poneret, &c.* Atque ad hunc ritum respexisse Apostolos in electione S. Matthiæ, testatur Ambrosius in caput 1. Lucæ, & Beda in caput 1. Actorum.

CAPVT VI.

Quarta Propositio.

NON *decuisse Christianos Sacerdotes carnali successione propagari.* Confirmatur hæc sententia PRIMVM ex figura, quę in lege naturæ præcessit; nam Melchisedech, secundum cuius ordinem Christus & Christiani sacerdotes esse dicuntur; idcirco sine patre, sine matre, sine genealogia fuisse describitur ad Hebræos 7. vt intelligeremus sacerdotes Christianos non debere nasci, sed fieri.

SECVNDO idem probatur ex prophetia Isaię 66. *Assumã, inquit Dominus, ex eis Sacerdotes & Leuitas.* In quę locum obseruat S. Hieronymus, ideo dixisse Prophetam, assumam ex eis, quia in Testamento nouo, de quo apertissimè eo loco loquitur Isaias, non erant Sacerdotes nascituri ex vna aliqua familia, sed assumendi ex omnibus Gentibus.

TERTIO idem probatur ex differentia Testamenti noui, ac veteris; vt enim in Testamento veteri populus Dei propagabatur per carnalem generationem ex Iacob, in nouo autem propagatur per spiritualem regenerationẽ ex Christo: ita quoque par erat vt in Testamento veteri Sacerdotes carnali successione propagarentur, in nouo autem spirituali electione assumerentur. Item, quemadmodum sacerdotium Aaronicum carnale fuit, quippe quod totum in bobus, & ouibus mactandis occupabatur, Christianum autem sacerdotium spirituale est, cùm in hostia spirituali, ac diuina sacrificanda occupetur, sic etiam æquum erat, vt sacerdotum propagatio in Testamento veteri carnalis, in nouo spiritualis esset. ADDE, quòd illi vxores, & liberos habebant, proinde facilè potuit illa ratio institui, vt parentibus filij succederent; nostri autem cœlibes esse debent, præsertim secundum ritum Ecclesiæ purioris: quare nõ potest vllo pacto fieri, vt sacerdotium Christianum successionem carnalis generationis consequatur.

QVARTO idem probatur naturali ratione. Christianæ enim Reipublicæ (quæ sanè perfectissima est) perfectissima ratio conuenit instituendi Ministros: At longè melior est

ratio

ratio per electionem, quàm per generationem; nam si electio valeat, semper optimi & doctissimi Pastores præfici possunt Ecclesiis; si autem generatio locum habeat, cogemur non rarò pueros habere Episcopos, aut viros improbos, & imperitos.

Neque verò rectè obiici potest, etiam nunc eligi sæpe improbos, & imperitos, aut adolescentulos, ac penè pueros. id enim non accidit ex natura rei, sed vitio eligentium, quòd facilè emendari potest. At generatio naturaliter affert secum eiusmodi incommoda, quæ nullum omnino remedium admittunt. Maneat igitur, melius esse Pastores Ecclesiæ eligi, quàm nasci.

CAPVT VII.

Quinta Propositio.

IVS eligendi summum Pontificem, ceterosq; Ecclesiæ Pastores, & Ministros, non conuenit populo iure diuino: Sed si quid aliquando in hac re populus potuit, id totum habuit ex conniuentia, vel concessione Pontificum. Hæc propositio propriè statuitur aduersus Lutheranos, & Caluinistas. & probatur PRIMO exemplo Aaronis, & testimonio B. Pauli. scribit enim Apostolus ad Hebr. 5. Neminem assumere sibi debere honorem, nisi vocetur à Deo, tanquam Aaron; atqui Aaron à solo Mose fuit electus in Pontificem, sine vllo vel consensu, vel consilio multitudinis.

SECVNDO idem probatur exemplo, & verbo Christi; Christus enim Ioan. 20. Apostolis ait: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Quocirca voluit, vt ea potestate, eaque ratione Apostoli gubernarent Ecclesiam, qua ipse eam gubernauerat eo tempore, quo præsentiam suam mundo exhibuerat. At ipse Apostolos primùm duodecim, ac deinde discipulos septuaginta duos elegit, sine consilio, aut suffragio vllo multitudinis.

TERTIO ex iure diuino, tum naturali, tum etiã scripto;

nam iure diuino scripto Episcopi sunt Pastores populi, populi sunt oues, Ioan. vlt. Actor. 20. 1. Petr. 5. Ratio autem naturalis apertissimè docet, ouibus non conuenire, vt pascant, ac regant, sed regantur, atq; pascantur. At eligere Pastores, ad gubernationem & regimen pertinere certissimum est; nō igitur populo conuenit Pastores eligere.

OBIICIES fortassè, quòd in terrena Republica populi dicātur oues; reges, pastores, & tamen regis electio ad populum spectet. RESPONDEO, aliam esse rationem terrenæ, aliam cœlestis, id est, Christianæ Reipublicæ. Nam in terrena Republica nascuntur omnes homines naturaliter liberi, & proinde potestatem politicam immediatè ipse populus habet, donec eam in regem aliquem non transtulerit. At Christiana Respublica nunquam habuit eiusmodi libertatem, siquidem cum ipsa natus est & Pastor ipsius; Christus enim simul Ecclesiam instituit, & Petrum ei præfecit. Deinde populus in terrena Republica tum solum potest regem eligere, cùm rege caret; at Ecclesia nūquam rege caret, semper enim Christus viuit, semper etiam sunt in Ecclesia Episcopi aliqui, qui Pastores nouos eligere & creare possunt.

QVARTO idem probatur exemplo Apostolorum, qui Episcopos passim eligebant sine vllo suffragio multitudinis, vt vel ex eo constat, quod Episcopos à se creatos mittebant ad populos absentes, & infideles. Neque valet quidquam responsio KEMNITII, qui in examine Tridentini Concilij in disputatione de Sacramēto ordinis scribit, Episcopos, quos Apostoli mittebant ad infideles, eligi solitos à plebe illius Ecclesiæ, vbi ordinabantur. Nam qui dicunt iure diuino pertinere electiones ad populum, eam rationē reddunt, ne populus accipiat Pastorem, quem neq; nouit, neq; cupit. Proinde volunt iure diuino pertinere ad populū Episcopi proprij, non alieni electionem. Deinde quo iure vnus populus Episcopū alterius populi eligere potest? Deniq; vnde probat Kemnitius, Episcopos, quos Apostoli mittebant, à populo eius Ecclesiæ electos fuisse, vbi ordinabantur?

QVINTO probatur eadem nostra conclusio ex Conciliorum veterum decretis, ac I. LAODICENVM Concilium canone 13. sic habet: *Non est permittendum turbis electionem eorum facere, qui sunt ad sacerdotium promouendi.*

Nec

Nec valet CALVINI responsio, qui canonem istum ita interpretatur, vt velit non excludi eo canone turbas ab electione, sed solùm constitui vt nō solæ turbæ eligant, sed interfint etiam seniores. Cùm enim semper interfuerint seniores, nihil omnino Concilium statuisset, si vera esset Caluini interpretatio.

Ad hæc in Concilio Martini Papæ apud Martinum Bracatensem, cap. 1. decretorum ita legimus: *Non licet populo electionem facere eorum, qui ad sacerdotium promouentur, sed in iudicio Episcoporum sit.* Item Concilium NICAENVM II. can. 3. sic habet: *Omnem electionem, quæ fit à magistratibus, Episcopi, vel Presbyteri, vel Diaconi, irritam manere. Oportet enim eum, qui est promouendus ad Episcopatum, ab Episcopis eligi.*

Deniq; Concilium IV. CONSTANTINOPOLITANVM, quod est octauum generale can. 28. *Sancta*, inquit, *& vniuersalis Synodus definit, neminem laicorum Principum, vel potētum semet inserere electioni, vel promotioni Patriarchæ, vel Metropolitani, aut cuiuslibet Episcopi, præsertim cùm nullam in talibus potestatem, quemlibet potentium, vel ceterorū laicorum habere conueniat, sed potius silere, ac attendere sibi, vsq; quò regulariter à collegio Ecclesiæ suscipiat finem electio futuri Pontificis.*

SEXTO idem probatur exemplis, seu testimoniis veterum, qui post Apostolos floruerunt. S. HIERONYMVS in epist. 85. ad Euagrium: *Alexandriæ*, inquit, *à Marco Euangelista vsq; ad Heraclam & Dionysium Episcopos Presbyteri semper vnum ex se electum, in excelsiori gradu collocatum, Episcopum nominabant.* Hæc ille. quo satis apertè docet, Alexandriæ antiquissimis temporibus Episcopos non à populo, sed à Presbyteris eligi solitos. RVFFINVS lib. 10. hist. cap. 9. scribit, Frumentium à S. Athanasio creatum Episcopum Indorum, Indis ipsis ea de re nihil neque scientibus, neque cogitantibus. EPIPHANIVS in epistola ad Ioannem Episcopū Hierosolymæ scribit à se Paulinianum S. Hieronymi fratrē Presbyterum ordinatum, & directum ad monasterium, vt in eo fungeretur munere sacerdotali, cùm tamen de ea re nihil ad se eiusdem monasterij fratres scripsissent. Sanctum AVGVSTINVM Anglorum Apostolū B. Gregorius Episco-

pum designauit, atque ab Arelatensi Episcopo ordinari iussit, si Angli fidem reciperent, neque electionem, aut postulationem vllam Anglorum exspectauit. Vide Bedam lib. 1. historię Gentis suæ. Beatus quoq; Gregorius II. S. Bonifacium Germanis Episcopum ordinauit nihil ea de re scientibus, cogitantibúsue Germanis. Vide ipsius vitam nuper editam, atque eiusmodi exempla plurima possent afferri.

Septimo idem probatur ex incommodis, quæ popularem electionem consequuntur. Primvm, populares imperiti sunt, nec possunt, etiamsi maximè velint, iudicare an aliquis sit idoneus sacerdotio nec ne. Valentinianus Augustus, vt refert Theodoretus libro 4. hist. cap. 6. cùm ad eum deferretur ab Episcopis electio Episcopi Mediolanensis, respondit: *Maior res est quàm vt nobis conueniat, vos autem gratia diuina præditi, & illius splendore fulgentes melius eligetis.* Hæc ille. At quantò magis id posset ac deberet dicere imperita multitudo, si saperet? Quo pacto enim, quæso, iudicabunt mercatores, agricolæ, cæmentarij, ceteríque opifices, num quis habeat eruditionem, & prudentiam Episcopo necessariam?

Deinde, si populus ius habeat eligendi, necesse erit, vt semper præficiantur quos præfici cupient peiores, & stultiores; nam maior pars vincet, plures autem sunt in qualibet ciuitate mali, quàm boni; plures stulti, quàm sapientes. Quare S. Chrysostomus libro 3. de sacerdotio grauiter queritur, quòd suo tempore Episcoporum electiones in manu populi essent, ac dicit non esse mirandum, si pessimi quique præficiantur, & optimi viri interim negligantur, cùm eorum sit eligere, qui nihil norunt nisi de rebus temporalibus iudicare.

Denique, electio popularis obnoxia est tumultibus, ac seditionibus; vt S. Augustinus dicit in epist. 110. & 225. vbi refert historiam turbulentissimæ commotionis popularis in electione Piniani; Ruffinus quoque lib. 11. hist. cap. 11. narrans dissensionem populi Mediolanensis in Episcopo designando: *Dissensio*, inquit, *grauis, & periculosa vrbi propria maturum parabat exitium.* Sed insignis contentio præter ceteras fuit in electione S. Damasi; tanto enim ardore animi partes concurrerunt, vt in quodam templo C. XXXVII. homi-

homines necarentur, vt scribunt Ammianus Marcell. li. 27. Hier. in Chronico, & Ruffin. lib. 11. hist. cap. 10.

At, inquit Caluinus, si tam est incommoda hæc ratio eligendi, cur eam veteres patiebantur? Quod ergo eam nō tollerent è medio, argumento est non potuisse tolli, propterea quòd esset iure diuino constituta.

Respondeo, eam rationē eligendi ad suffragia populi, paulatim in Ecclesiā irrepsisse, proinde debuisse etiam paulatim suauiterq; de medio tolli; initio enim, hoc est, Apostolicis temporibus, insciente populo, Pastores eligebantur. deinde cœpit populus adhiberi ad testimonium dandū de vita & moribus eligendi. Vnde est illud Tertulliani in Apolog. cap. 39. *Præsunt probati quique seniores, honorem istum non precio sed testimonio adepti.* Tum vt populi magis diligerent suos Episcopos, cœpti sunt ij tantùm ordinari, quos populus postulasset. Vnde est illud S. Leonis in epist. 87. vel 89. *Exspectarentur vota ciuium, testimonia populorum, honoratorum arbitrium, electio Clericorum, quæ in sacerdotium solēt ordinationibus ab his, qui norunt Patrum regulas, custodiri.* Vbi S. Leo populis tribuit vota, id est, desideria, & testimonia, Clericis autem electionem.

Tandem obtinuit in quibusdam locis consuetudo, vt etiam ius suffragij sibi populus vsurparet, vt intelligi potest ex lib. 3. Chrysostomi de sacerdotio. Sed posteaquam hoc aliquandiu toleratum est, & apparuit eius rei confusio, & indignitas, tum etiam paulatim sublata est populo electio, & postulatio, solumq; relictum est testimonium vitæ & morum. Nam etiam nunc ordinantur Episcopi & Presbyteri coram populo, & Episcopus, qui ordines collaturus est, per Diaconum populum alloquitur, ac petit, vt si quis est, qui aliquid habeat aduersus ordinandos, accedat, & dicat. Superest argumenta soluere.

Matthias Illyricvs in lib. de electione Episcoporum collegit omnia fermè argumenta, quæ à Luthero, Brentio, Caluino, & aliis excogitata fuerant. Sex autem primo loco ex verbo Dei argumenta depromit. Primvm eiusmodi est; Claues regni cœlorum non soli Papæ, aut Episcopis, sed toti Ecclesiæ datæ sunt. Nam quod dicitur Matth. 16. *Tibi dabo claues, &c.* S. Augustinus tractat. 124. in Ioan. interpretatur dictum

» dictum esse Petro, vt is personam gerebat Ecclesiæ. Præterea Matth.18. toti multitudini dicitur: *Quæcunque alligaueritis super terram, &c.* Illis enim hoc dicitur, quibus dicitur paulò antè: *Si peccauerit in te frater tuus, & arguecorripe eum, &c.* At nomine clauium significatur omnis potestas Ecclesiastica, igitur tota multitudo fidelium potestatem habet à Christo eligendi, & vocandi, atque etiam ordinandi Ministros.

Respondeo, de hoc argumento multa diximus in 1. lib. de Pōtifice, idcirco paucis hoc loco rem totam expediemus. Igitur verba illa Matth.16. *Tibi dabo claues*, sententiæ nostrę manifestè fauent, neque illi repugnat S. Augustini interpretatio. Nam propterea S. Augustinus dicit, Apostolum Petrū in persona totius Ecclesiæ accepisse claues, quia in totius Ecclesiæ cōmodum & vtilitatem eas accepit, & etiam quia non ipse solus illis vsurus erat, sed transmissurus ad successores, & cōmunicaturus cum aliis omnibus Episcopis & Presbyteris.

In altero autem loco: *Quæcunque alligaueritis, &c.* promittitur Ecclesiæ potestas ligandi & soluendi, sed quæ in Prælatis sit, non in reliqua multitudine. Verè enim dicitur Ecclesia soluere & ligare, quia Prælati eius soluunt & ligant, quemadmodum dicitur homo loqui & videre, licet non nisi lingua loquatur, & oculis videat. Id autem ita esse, ex ipso illo loco deducitur; nam posteaquam iusserat, vt qui correptione fraterna, adhibitis etiam duobus aut tribus testibus, non moueretur, deferretur ad Ecclesiam, & ne quis Ecclesiæ tribunal contemnendum putaret, adiecit eam promissionem: *Quæcunque alligaueritis, &c.* quare illi Ecclesiæ dicitur: *Quæcunque alligaueritis*, de qua dictum est: *Dic Ecclesiæ.*

Illud autem: *Dic Ecclesiæ*, exponitur à Chrysostomo in commentario eius loci, ac si dictum esset; Dic Prælato Ecclesiæ: cæteri quoque Doctores per Ecclesiam eo loco positam, intelligunt Prælatum, aut Concilium Prælatorum. & vsus Ecclesiæ idem confirmat; semper enim qui ad Ecclesiam deferuntur, ad Episcopum aut Concilium deferuntur.

» Secvndvm argumentum tale est; Imperat Dominus, » Ioan.10. vt non audiamus vocem alienorum. Et rursus Matt. 7. vt

7. vt fugiamus falsos Prophetas; & Apostolus ad Gal. 1. iubet « anathematizari eos, qui docent aliquid præter Euãgelium: « Igitur populus Christianus diuinum habet mandatum, quo « tenetur bonos Pastores quærere, & vocare, & pernitiosos re- « iicere. «

RESPONDEO, populum debere quidem discernere verum à falso Propheta, sed non alia regula, quàm diligenter attendendo, an is, qui prædicat, dicat contraria iis, quæ dicebantur à prædecessoribus, vel iis, quæ dicuntur ab aliis ordinariis Pastoribus, & præsertim ab Apostolica sede, & Ecclesia principali; nam imperatum est populo, vt audiat Pastores suos, Luc. 10. *Qui vos audit, me audit.* Et Matth. 23. *Quæ dicunt, facite.* Non igitur debet populus iudicare suum Pastorem, nisi noua audiat, & à doctrina aliorum Pastorum aliena.

PRAETEREA, hoc est quod Paulus monet ad Galat. 1. vt anathematizemus, qui docent noua, & contraria iis, quæ antea euangelizata sunt. Adde, quod populus cùm sit rudis, non potest aliter iudicare de doctrina Pastoris. si enim per se posset iudicare, non egeret prædicatoribus: ex quo deducitur, debuisse hominibus huius temporis suspectã esse doctrinam Lutheri, Caluini, & similium, qui per se veniebant, & prædicabant noua & pugnantia cum doctrina omnium Pastorum Ecclesiæ. Nam cùm Pastor ordinarius, & aliquis alius, qui prædicat non vocatus, contraria docent, debet omnino populus Pastorem suum potius sequi, quàm illum alterum, qui nõ est Pastor, etiamsi fortè contingeret, vt Pastor erraret. Nam cùm ipse populus non possit de ea re iudicare, cur non potius credet illi, cui iussus est obedire? Quanquam non est credibile, Deum permissurum, vt ordinarius Pastor ita erret, vt decipiat simplicem populum; facilè enim appareret, an doceat contraria ceteris Pastoribus.

Obseruandum est præterea, populum posse quidem ea regula, quam posuimus, internoscere verum Prophetam à falso, sed non propterea posse falsum Pastorem, si is sit Episcopus, deponere, & alium eius loco substituere. Nam Dominus & Apostolus tantùm iubent, vt falsi Prophetæ nõ audiantur à populo: nõ autem vt populus eos deponat. & certè vsus Ecclesię semper hoc habuit, vt hæretici Episcopi à Conciliis

ciliis Episcoporum, vel à summis Pontificibus deponerentur. Ex his secundum argumentum manet solutum.

» TERTIVM argumentum est hoc. Episcopi non sunt Do-
» mini, sed Ministri Ecclesiæ, 1. Cor. 3. & 1. Pet. 5. Et præterea
» Ecclesia est columna & firmamentum veritatis, 1. Tim. 3. Igi-
» tur summum tribunal est penes Ecclesiam, non penes Epi-
» scopos, proinde ipsa potest eligere & vocare Ministros.

RESPONDEO, Episcopos esse Ministros Ecclesiæ, quia pro ea laborant, non illi obediendo, sed eam regendo, eique præsidendo, vt aliâs diximus. Duplex enim est genus Ministrorum, cùm alij seruiant obediendo, vt mancipia; alij imperando, vt pædagogi, & omnis magistratus; porrò Episcopos seruire populis regendo & imperando, patet Act. 20. & ad Hebr. 13. Est autem Ecclesia columna veritatis, quia semper audit Petrũ, pro quo Dominus orauit, ne deficeret fides eius.

» Argumentum QVARTVM sumunt ex Actor. 1. vbi non so-
» li Apostoli, sed tota Ecclesia elegit Matthiam & Barsabam,
» vt ex eis Deus vnum assumeret.

RESPONDEO cum Chrysostomo in hunc locum, id factum esse ex concessione Petri, non ex necessitate: *Quid*, inquit CHRYSOSTOMVS, *an non licebat ipsi Petro eligere? licebat, & quidem maximè; Verùm id non fecit, ne cui videretur gratificari.* Præterea illa non tam electio fuit, quàm postulatio quædam, qua cupiuerunt à Deo aliquem eligi in locum Iudæ. Denique, ab exemplo vno nõ deducitur aliquid esse de iure diuino. nos quidem efficaciter probamus, non esse de iure diuino, vt populus eligat; quando exemplis ostendimus, aliquando sine populi suffragio Episcopos fuisse electos, quia non potest rectè fieri cõtra ius diuinum. At non efficaciter probamus esse de iure diuino id omne, quod aliquando factum legimus.

» Argumentum QVINTVM ex Actor. 6. vbi de multitudine
» credentium dicitur: *Et elegerunt Stephanum, &c.*

Respondeo PRIMO, ab hoc exemplo non probari, id esse de iure diuino. SECVNDO dico, id etiam esse tributum populo ex concessione Apostolorũ, vt Lucas ipse apertè testatur. TERTIO dico, locũ hunc non esse ad propositum: Nos enim agimus de electione Pastorum, qui præficiuntur Ecclesiæ regendæ, isti autem Diaconi erant præficiendi mensis.

Arg.

Argumentum SEXTVM Actor. 14. *Et cùm constituissent illis per singulas ciuitates Presbyteros*, verbum Græcum χειροτονήσαντες, significat, cùm elegissent per suffragia. Nã χειροτονέω, est quasi χείρας τείνω, id est, manus tendo, seu attollo in signum suffragij; vt enim constat ex M.T. in oratione pro Flacco, signum suffragij apud Græcos erat, attollere manus. Cùm ergo Paulus & Barnabas elegerint Episcopos ad suffragia populi, manifestũ est, eos præfuisse quidem electioni, sed non solos elegisse.

RESPONDEO ad hoc argumentum, quod est præcipuum fundamentum Illyrici, Caluini, Kemnitij, & aliorũ, verbum χειροτονέω tria significare posse. PRIMO, eligere per suffragia, vt ratio ipsa etymologiæ docet, & vsus etiam prophanorum auctorum.

SECVNDO, eligere ac decernere quocunq; id fiat modo: Nam etiamsi etymologia ab extensione manuum sumpta sit, tamen deriuatur postea verbum ad omnem electionem & sanctionem, vt multis aliis verbis accidit. Nam Actor. 1. Lucas dicit: *Cecidit sors super Matthiam, & annumeratus est cum vndecim Apostolis.* Græcè est κατεψηφίσθη, id est, suffragiis additus est. Nam ψηφίζεσθαι est dare suffragium, & ψήφισμα est ipsum suffragium, & tamen B. Matthias non suffragiis, sed sorte electus est. Itaque ψηφίζεσθαι eo loco accipitur pro cooptare, quocunque modo id fiat. Et Act. 10. *Dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo.* Græcè, ἀλλὰ μάρτυσι τοῖς προκεχειροτονημένοις ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Nec tamen Deus suffragiis elegit, quibus ostenderet Christum rediuiuum.

TERTIO, significat apud Ecclesiasticos, ordinare per manuum impositionem. Nam Chrysostomus hom. 14. in Acta, exponens illud: *Et cùm orassent, imposuerunt illis manus.* Sic ait: Ἔστο γὰρ δῆλον χειροτονία. Et hom. 10. in 1. Timoth. quærit, cur Apostolus, cùm præcepit de Episcopis, trãsit ad Diaconos, omissis Presbyteris. & respondet, quia Episcopi & Presbyteri sunt iidem, nisi quod Episcopi ordinant, Presbyteri non ordinant. τὸν δὲ χειροτονίαν μόνον ἀναβεβήκασι,

Eodem

Eodem modo Concilium Nicænum in epistola ad Alexandrinos apud Theodoretum libr. 1. histor. cap. 9. vtitur voce χειροτονία, pro ordinatione; si igitur accipiamus illud Act. 14. χειροτονήσαντες, secundo modo, vel tertio, argumentum solutum est; si aũt accipiamus primo modo, tunc notandũ est, χειροτονεῖν, non significare eligere per suffragia ab aliis data, sed eligere proprio suffragio, vt patet ex etymologia, & ex vsu auctorum. Nam Demosthenes in oratione contra Timocratem, tribuit populo χειροτονεῖν. Sic enim ait: ὁ δῆμος τὰς ἐμὰς γνώμας περὶ σωτηρίας τῆς πόλεως ἐχειροτόνει. Similiter Cicero in oratione pro Flacco, de populo dicit; Porrexerunt manus, psephisma natum est. Cùm ergo Lucas dicit de Paulo & Barnaba, χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατὰ ἐκκλησίαν, nõ vult dicere, Paulum & Barnabam ad suffragia populi creasse Episcopos, sed ad suffragia propria tantùm, nisi velint aduersarij illud, χειροτονήσαντες referri ad populum, repugnante tota sententia Scripturæ. Nam de quibus dicitur; cùm constituissent Presbyteros, de iisdem dicitur: *Commendauerunt illos Deo, in quem crediderant*; quæ sine controuersia ad Apostolos tantùm referruntur.

7. Argumentum SEPTIMVM sumunt Lutherus, Caluinus, Kemnitius, & Illyricus ex Cypriano, qui lib. 1. epist. 4. sic ait: *Propter quod plebs obsequens præceptis Dominicis, & Deum metuens, à peccatore præposito separare se debet, nec ad sacrilegi Sacerdotis sacrificia miscere, quando ipsa maximè habeat potestatem, vel eligendi dignos Sacerdotes, vel indignos recusandi, quod & ipsum videmus de diuina auctoritate descendere, vt Sacerdos, plebe præsente, sub omnium oculis deligatur, & dignus atque idoneus publico iudicio ac testimonio comprobetur, &c.*

RESPONDEO dupliciter. PRIMO, Cyprianum non velle dicere, descendere ex iure diuino, vt Episcopus à populo eligatur, sed ab exemplis diuinis, vt patet ex sequentibus. Nam probare volens, hoc descendere de diuina auctoritate, probat solùm tribus exemplis Scripturarum; quia nimirum Eleazarus, Num. 20. coram populo ordinatus est, & similiter Mat-

Matthias, Actor. 1. & septem Diaconi, Actor. 6. At exempla Scripturarum non faciunt, rem esse de iure diuino, sed præcepta Dei sunt, quæ hoc faciunt.

SECVNDO dico, Cyprianum hoc loco nihil tribuere populo circa electiones Sacerdotum, nisi vt ferāt testimonium de vita & moribus ordinandorū, quod etiam nunc seruatur in Ecclesia Catholica. Dicit autem Cyprianus, populum habere potestatem eligendi, & suffragium ferendi, quia potest dicere, si quid nouerit boni vel mali de ordinando, & sic testimonio suo efficere, vt eligatur, vel non eligatur. Itaq; habet populus secundum Cypriani sententiam, potestatē eligendi & suffragandi per testimoniū, non per calculum, more testis nō iudicis, id quod ex eodem loco perspicuum fieri potest; dicit enim debere in Ecclesia eligi Episcopū, quomodo Scriptura docet fuisse electum Eleazarum. At Scriptura Num. 20. dicit, Eleazarū electum à Mose, & nihil tribuit populo, nisi coram eo fuisse Eleazarum electum; & Cyprianus explicans hoc, ait: *Coram omni Synagoga iubet Deus constitui Sacerdotem, id est, instruit, & ostēdit ordinationes sacerdotales, non nisi sub populi assistentis conscientia fieri oportere, & plebe præsente, vel detegantur malorū crimina, vel bonorum merita prædicentur.* Et infrà: *Propter quod diligenter de traditione diuina & Apostolica obseruatione seruandū est, & tenendum, quod apud nos quoq; & ferè per prouincias vniuersas tenetur, vt ad ordinationes ritè celebrandas ad eam plebem, cui Præpositus ordinatur, Episcopi eiusdem prouinciæ proximi quiq; conueniant, & Episcopus deligatur, plebe præsente, quæ singulorum vitam plenissimè nouit, & vniuscuiusq; actum de eius conuersatione perspexit.*

Argumentum OCTAVVM sumit Illyricus ex Nicæno Concilio; nam in epistola eiusdem Concilij ad Alexandrinos, apud Theod. lib. 1 cap. 9. hist. habentur hæc verba: *Dignū est, vos potestatem habere, & eligendi quemlibet, & nomina eorum dandi, qui Clero sunt digni, & absolutè facere omnia secundum leges & sanctiones Ecclesiæ; si quem verò contigerit requiescere in Ecclesia, tunc prouehi in honorem defuncti eos, qui nuper assumpti sunt, solummodò si videantur digni, & populus eos elegerit, condecernente simul, & designante maximè Alexandrinæ ciuitatis Episcopo.*

RESPON-

RESPONDEO, ex hoc testimonio nihil aliud colligi posse, nisi iam tum cœpisse consuetudinem, vt populus electioni admisceretur, quod nos minimè negamus. Non autem inde colligitur, id esse de iure diuino, quod aduersariis erat probandum. Sed NOTANDA est hoc loco duplex fraus Illyrici. Nam Concilium Nicænum initio huius testimonij ab Illyrico citati, non loquitur de plebe, sed de Episcopis, atque illos dicit habere debere potestatem eligendi, & omnia faciendi secundum Ecclesiæ sanctiones : Illyricus autem sic peruertit, & immutauit verba, vt videatur Concilium tribuere plebi omnem potestatem gubernandi Ecclesiam; deinde ad finem eius testimonij Concilium dicit debere eligi Episcopum à populo, sed confirmari electionem ab Episcopo Alexandrino (nam de Episcopis Ægypti agitur) & proinde tribuit Concilium præcipuam auctoritatem Episcopo in electionibus: Illyricus autem immutauit verba, vt videretur Episcopus nihil amplius posse, quàm populus. vide totum locum.

» Argumentum NONVM Illyrici, Caluini, & Kemnitij, sumitur ex epistola Concilij II. generalis ad Damas. quam recitat Theod. lib. 5. hist. cap. 9. vbi sic legimus : *Reuerendissimum & Deo amabilem Nectarium Episcopum ordinauimus coram vniuersali Concilio cum omni concordia, sub assensu etiam Deo amabilis Imperatoris Theodosij, vniuersiq; Cleri, cuncta decernente pariter ciuitate.* Similia profert Caluinus ex Leone epist. 89. & Gregorio lib. 2. epist. c. 69. Addit Kemnitius vnum testimonium ex Ambrosio lib. 10. epist. 82. & alia quæ non ex fontibus citat, sed ex decreto Gratiani, d. 23. 24. 62. 63. 65. 67. & 8. q. 1. can. Licet. multa etiam eiusdem generis citat Illyricus in suo libro de electione Episcoporum.

RESPONDEO PRIMO, ex nullo horum testimoniorum colligi, esse de iure diuino, vt populus eligat. SECVNDO, in his omnibus, vno vel altero excepto, nullam fieri mentionem electionis, sed solùm postulationis vel testimonij. TERTIO, nos non negare, quin aliquãdo populus elegerit, sicut etiam nunc in quibusdam locis eligunt Reges, sed id iuris habere eos, vel habuisse ex concessione Pontificum, non ex iure diuino. Ex quibus apparet, quàm splendidè mentiatur Calvinus lib. 4. Instit. ca. 5. §. 2. cùm dicit, ritum eligendi Episcopos sine

sine suffragio populi pugnare cum verbo Dei, & cum multis Conciliorum decretis, quæ statuerunt, irritam esse electionem si aliter fiat. Nam nec vllum verbum Dei attulit, nec vllum Concilij decretum, nec vllum afferri potest, in quo habeatur quod ipse dicit.

Argumentum DECIMVM Illyrici, sumitur à consuetudine Ecclesiæ. Dicit enim, fuisse vsum istum in Ecclesia per annos ferè M. C C C. & solùm à tempore Friderici II. qui obiit anno M. C C. L. introductum, vt Laici excluderentur ab electione. Probat autem, quod tamdiu durauerit consuetudo eligendi ad suffragia populi, ex Gregorio IX. qui sedit tempore Friderici. Exstat enim in decretalibus epistolis à Gregorio IX. editis, tit. de electione, cap. Messana, mentio huius rei; necnon in epistola eiusdem Gregorij ad Episcopum Bremensem, apud Krantzium lib. 8. Metropolis, cap. 3. Denique ita concludit Illyricus hoc argumentum. Quare nullum prorsus est dubium, quin electio ante annos C C C. & deinceps quoque aliquandiu à Laicis citra omnem controuersiam sit factitata.

RESPONDEO, Illyricum egregiè mentiri. Nam inprimis, Apostolorum tempore, & deinceps multis annis nihil potuit in electionibus populus, nisi testimonium vitæ dare, vt ex suprà dictis patet; deinde consequentibus seculis irrepsit plebs ad suffragia, sed nec tam longo tempore, nec citra controuersiam, vt Illyricus dicit. Nam Gregorius IX. in epistola citata ad Bremensem Episcopum, clarissimè dicit, Canonicorum fuisse electionem, licet accesserint etiam vota, id est, desideria & postulationes populi.

PORRO caput Messana, est contra ipsum Illyricum, nam in eo capite prohibetur seuerissimè, ne Laici eligant: *Edicto*, inquit Honorius, *perpetuo prohibemus, ne per Laicos cum Canonicis Pontificis electio præsumatur; quod si forte præsumpta fuerit, nullam obtineat firmitatem, non obstante contraria consuetudine, quæ dici debet potius corruptela.* Hæc ille. Non igitur citra controuersiam Laici ante annos trecentos eligebant. PRAETEREA, electio Alexandri III. ante annos C D. per solos Cardinales facta est, vt cognosci potest ex Radeuico lib. 2. de rebus gestis Friderici I. cap. 50. & sequentibus. Item electio Gregorij VII. ante annos

quingentos, per solos Cardinales facta est, vt patet ex decreto electionis illius apud Platinam. DENIQVE, quomodo citra controuersiam vsque ad annum M. C C. Laici elegerunt? cùm, vt suprà citauimus, Concilium octauum ante annos D C C. & Concilium septimum ante annos DCCC. & Concilium Martini Papæ ante annos DCCCC. & Concilium Laodicenum ante annos M.CC. interdixerint, ne Laici eligant.

Argumentum VNDECIMVM est eiusdem Illyrici, qui politicas rationes quasdam profert, sed ineptissimas, quales illa est, quòd Canonici & Monachi ferè semper eligant Episcopos, aut Abbates Papistas, rarò aut nunquã Lutheranos scilicet, valde expediret Ecclesiis & Monasteriis, vt ab iis gubernarẽtur, qui nihil oderunt magis, quàm Clericos & Monachos. Addit etiam, valde esse incommodum, quòd cùm Episcopi & Abbates Germaniæ sint etiam Principes temporales, à sex tantùm aut octo interdum hominibus eligantur, quasi Imperator non sit Princeps longè maior, qui tamen à sex tantùm aut septem Electoribus creatur.

CAPVT VIII.

Sexta Propositio.

ELECTIO *Episcoporum non pertinet iure diuino ad Clerum, sed ad summum Pontificem, vt vel ipse eligat, vel præscribat eligendi modum.*

Probatur PRIMO, quoniam ex Euangelio nihil aliud habemus, nisi Ecclesiam vniuersam S. Petro esse commissam, Ioan. vlt. Itaque ad illum pertinet, prouidere Christianis de iis, qui curam eorum gerant. DEINDE, si ad Clerum pertineret electio iure diuino, ad totum Clerum pertineret. Non enim ius diuinum definiuit, vt hi potius, quàm illi ex Clericis eligant; at non omnibus Clericis conuenire electionem, satis probatur ex eo, quòd eadem ferè incommoda accidebant ob multitudinem Clericorum, quæ accidebant in electione

ctione populari. Quocirca multis iam seculis soli Clerici primarij eligunt, quod tamen fieri non potuisset, si iure diuino omnes Clerici electores fuissent. DENIQVE, S. Petrus, qui ius diuinum certè non ignorabat, non solùm in Ecclesia Romana successorem sibi delegit Clementem, neque exspectauit, vt is à Clericis eligeretur, sed etiam ad plurimas prouincias Episcopos misit. Vide Damasum in Pontificali, Innocentium I. in epistola ad Decentium, & Ioannem III. in epistola ad Germanos. Vide etiam de tota re Caietanum de potestate Papæ & Concilij, cap. 13.

CAPVT IX.

Septima Propositio.

RATIO eligendi summum Pontificem per solos Cardinales, est omnium optima, & meritò conseruanda, etsi absolutè posset Pontifex eam mutare, si vellet.

Secunda pars est euidens, quia de iure positiuo est, vt Cardinales eligant. Probatur prima pars huius conclusionis; PRIMO, inductione. Non debet Pontifex creari per sortes, nec per carnalem successionem, nec per solius prædecessoris nominationem, nec ad suffragia populi, nec ad suffragia totius Cleri, vt iam probatum est; ergo ad suffragia primorum ex Clero: Tales sunt Cardinales, sunt enim præcipui Episcopi, Presbyteri, & Diaconi Romanæ Ecclesiæ.

SECVNDO, nulli melius iudicare possunt, qualis debeat esse Episcopus eligendus, quàm ij, qui sunt Episcopi Consiliarij, & cum eo Ecclesiam regunt, & optimè norunt Ecclesiastica negotia; tales sunt Cardinales, igitur ad eos rectissimè pertinebit electio.

TERTIO, ex duratione; nulla enim forma electionis diu durare potuit, præter istam per solos Cardinales. Constat enim ab anno M. C. LXXIX. vsque ad hoc tempus per annos CD. semper electos Pontifices à duabus partibus Cardinaliũ iuxta decretum Alexandri III. promulgatum in Concilio Lateranensi, vt habemus cap. Licet, extra de electione; nec

tamen tunc cœpit electio fieri per solos Cardinales, sed diu antea videtur incœpisse. Nam in illo cap. Licet, Alexander III. apertè indicat, iam antè cœpisse morem istum, vt soli Cardinales eligerent, & solum se constituere, vt non sufficiat maior pars Cardinalium, sed requirantur duæ partes. Porrò ante hoc tempus per M. C. annos, XVII. mutationes inueniuntur in electione Romani Pontificis, vt quidam annotarunt.

QVARTO probatur experientia, quia nunquam fuerunt pauciora schismata, quàm hoc tempore. Annotauit Onuph. in libro de Pontificibus Romanis, schismata XXIX. in Ecclesia Romana, ex quibus XXVI. fuerunt vsque ad Alexandrum; toto reliquo tempore solùm tria, ex quibus etiam tribus vnum solum accidit vitio Cardinalium, nimirum illud, quod factum est tempore Vrbani VI. Nam illud alterum, quod accidit tempore Ioannis XXII. ab Imperatore Ludouico IV. excitatum est; postremum verò temporibus Eugenij à Concilio Basileensi.

QVINTO probatur; nam hæc forma eligendi temperata est ex omnibus aliis bonis & legitimis formis; sciendum est enim quinque modis præcipuè consueuisse eligi Episcopos. PRIMVS modus fuit, vt ipse summus Pontifex per se eligeret, qui modus præsertim seruabatur olim in nouis Episcopatibus erigendis, nouisque Episcopis mittendis.

SECVNDVS modus fuit, vt Episcopum eligerent Episcopi omnes eiusdem prouinciæ, vel maior eorum pars, postulato tamen testimonio, & consensu Cleri & populi eius loci, cui Episcopus dabatur: & eodem modo eligebantur Metropolitani, & Patriarchę, & ipse summus Pontifex nimirum ab Episcopis vicinis, seu prouincialibus. & hic modus antiquissimus fuit, & durauit satis diu. De hoc modo loquitur Cyprianus lib. 1. epist. 4. *Apud nos*, inquit, *& ferè per Vniuersas prouincias tenetur, vt ad ordinationes ritè celebrandas, ad eam plebem, cui Præpositus ordinatur, Episcopi eiusdem prouinciæ proximi quique conueniant, & Episcopus deligatur plebe præsente, quæ singulorũ vitam plenissime nouit, & vnius cuiusque actum de eius conuersatione perspexit.* Idem li. 4. epist. 2. testatur, Cornelium Papam electum fuisse à plurimis Episcopis, de testimonio & suffragiis totius Cleri & populi. De eodem modo

modo legimus in Concilio Nicæno can.4. Episcopum debere constitui ab omnibus Episcopis prouinciæ, & si id fieri nequit, saltem per literas debere haberi consensum absentium omnium, vel maioris partis, vt exponit can.6. eiusdem Concilij. Idem habetur in Concilio Antiocheno can.19. & in decretis collectis à Martino Bracar. cap.3.

TERTIVS modus fuit, vt eligeret Clerus & populus ciuitatis. Hic modus fuit in vsu tempore Chrysostomi, Ambrosij, Augustini, Leonis, Gregorij, vt patet ex locis suprà citatis.

QVARTVS modus fuit, vt Imperatores & Reges, vel soli, vel cum Clero & populo eligerent. Constat enim, Iustinianum Seniorem post recuparatam Italiam, noluisse quenquã creari Romanum Pontificem, sine sua approbatione, quod seruatum est vsque ad Constantinum IV. qui iuri suorum prædecessorum in hac parte cessit, vt ex Platina, & aliis cognosci potest. Constat item, Carolo Magno ius eligendi Romanum Pontificem & alios Episcopos concessum ab Adriano I. & deinde simile ius concessum Othoni à Leone VIII. vt patet ex Gratiano d.63. can. Adrianus, & can. in Synodo.

QVINTVS modus fuit, vt soli Canonici, id est, primarij Clerici Episcopum eligerent, qui modus seruatur à longo tempore in multis Germaniæ locis.

Ex his quinque formis PRIMA non potest reperiri in electione summi Pontificis, quia nõ expedit, vt prædecessor eligat successorem: reperitur tamen aliquo modo, quatenus hæc forma electionis ab ipsius Pontificis decreto manauit. SECVNDA reperitur in hac forma, quantũ ad id, quod erat in ea præcipuum; nam eligunt nunc Episcopi vicini, vt tunc eligebant, nimirum sex Episcopi Cardinales. TERTIA non reperitur, quia erat omnium maximè incommoda, vt suprà ostendimus. QVARTA non reperitur etiam, quia quòd Imperatores se miscuerint electioni, factum est vel vi, & quasi tyrannide Imperatorum, vt quando Græci Imperatores nolebant creari Pontificem sine suo iussu, immò etiam nisi pecuniariam summam accepissent; quam consuetudinem tyrannicam fuisse affirmat S. Gregorius in comment. Psal. 4. pœnitentialis; vel quia Pontifices ipsi id necessarium iudicabant ad Ecclesiæ defensionem, vt quando Carolo Magno

& Othoni id Pontifices concesserunt. At nunc nec Imperatores tyrannicè se ingerunt electioni, nec id requiritur ad Ecclesiæ defensionem. Immò etiam vix inuenitur aliquis pius Imperator, qui hoc iure sibi concesso vti voluerit, & è contrario exstat aperta renunciatio huic iuri facta à Ludouico Caroli filio, can. Ego Ludouicus. d. 63. & ab Othone I. canon. Constitutio, eadem distinctione. QVINTA denique reperitur; nam quòd sunt Canonici in aliis vrbibus, id sunt Presbyteri & Diaconi Cardinales in Vrbe.

CAPVT X.

Octaua Propositio.

SI nulla exstaret pontificia constitutio de electione summi Pontificis, vel casu aliquo omnes electores à iure designati, id est, omnes Cardinales simul perirent, ius electionis ad Episcopos vicinos & Clerum Romanum pertineret, cum dependentia tamen aliqua à Concilio generali Episcoporum.

In hac propositione non videntur omnes conuenire; quidam enim existimant, secluso iure positiuo, ius eligendi deuolui ad Concilium Episcoporum; vt Caietanus tractat. de potestate Papæ & Concilij, cap. 13. & 21. & Franciscus Victoria relect. 2. q. 2. de potestate Ecclesiæ. Alij, vt refert Syluester verbo Excommunicatio, 9. § 3. docet, ad Clerum Romanum pertinere ius eligendi in illo casu. Sed conciliari possunt hæ duæ opiniones. Nam ad Episcoporum Concilium pertinet sine dubio primaria auctoritas eligēdi in illo casu; siquidem, mortuo Pontifice, non est in Ecclesia vlla maior auctoritas, quàm generalis Concilij: & si Pontifex non esset Episcopus Romanus, nec alicuius particularis loci, sed solùm generalis Pastor totius Ecclesiæ, ad Episcopos pertineret, vel eligere successorem, vel designare electores: tamen posteaquam venitus est Pōtificatus orbis Episcopatui vrbis, immediata auctoritas eligendi in illo casu deberet ab Episcopis totius orbis permitti Episcopis vicinis, & Clericis Romanæ Ecclesiæ. quod probatur dupliciter:

PRIMO

PRIMO, quia ab omnibus Episcopis vicinis, & Clericis Romanis translatum est ius eligendi ad Cardinales, qui sunt quædam pars Episcoporum & Clericorum Romanæ Ecclesiæ; ergo Cardinalibus deficientibus deberet redire ius eligendi ad omnes Episcopos & Clericos Romanæ Ecclesiæ.

SECVNDO, quia hæc est antiquissima consuetudo, vt ex Cypriano suprà ostendimus, vt Episcopum tam Romanum, quàm alios eligant Episcopi vicini, præsente Clero. Nec vnquam est auditum, quòd Episcopi, aut Archiepiscopi totius orbis conuenirent ad electionem summi Pontificis, nisi in casu, in quo dubitatur, qui sint legitimi electores. Hoc enim dubium à Concilio generali explicari debet, vt factum est in Concilio Constantiensi.

CAPVT XI.

De numero ordinum Ecclesiasticorum.

SEQVITVR tertia quæstio de distinctione Clericorum, seu Ministrorum Ecclesiæ; quæ sanè quæstio tribus in rebus posita est. Dissentimus enim ab aduersariis de numero, de antiquitate, & de officio Clericorum. Ac, vt à numero incipiamus, Ioannes Caluinus lib. 4. Instit. ca. 4. & cap. 19. & Martinus Kemnitius in examine 23. sess. Concilij Tridentini, reprehēdunt numerum septenarium ordinum, quem Catholici passim asserunt; ac docent, tres tantùm esse veros ordines, Episcoporū, quos ipsi Pastores libētius vocant, Presbyterorū, quos Seniores, vel Doctores, vel Ministros verbi appellant, & Diaconorum. *De numero.*

Ex ceteris ordinibus simpliciter auferunt ordinem Exorcistæ, reliquos agnoscunt quidem, sed neq; ordines esse volunt, neque certo numero contineri. Dicunt enim, Lectores Acolutos, Ostiarios, & similes, fuisse ministros quosdam, quos Pastores liberè assumebant pro necessitate Ecclesiæ, id est, plures aut pauciores, prout Ecclesię magnitudo, aut paruitas requirebat. Id verò probant ex eo, quòd variè à Patribus isti ordines numerantur. Et quidem Caluinus lib. 4. cap. 4. §. 1. Hieronymum producit testem, qui in commentario,

cap.19. Isaiæ, quinque ordines numerat, Episcopos, Presbyteros, Diaconos, Fideles, & Catechumenos.

KEMNITIVS autem testes producit; PRIMO, Dionysium Areopagitam, qui in 5.cap. Ecclesiasticæ Hierarchiæ, tres tantùm facit ordines, Põtificum, Sacerdotum, & Ministrorum. SECVNDO, Canones Apostolorum, vbi numerantur quinque ordines, Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, Lectorum & Cantorum. TERTIO, Ambrosium, qui in cõmentario cap. 4. ad Ephesios, numerat etiam quinque, sed loco Cantorum ponit Exorcistas. QVARTO, Ignatium in epistola ad Antiochenos, & Epiphanium in fine Panarij, qui plures numerat, quàm septem; addunt enim κοπιῶντας, id est, laborantes. Addit etiam Ignatius Cõfessores. QVINTO, Canonistas, qui apud Gratianum d. 23. & 25. addunt Psalmistam: *Non igitur*, inquit Kemnitius, *Catholicum dogma est, de septem illis ordinibus.* Hæc illi.

Porrò Catholici certum ac statum numerum esse volunt eorum, qui propriè ordines Clericorum nominantur. Est autem obseruandum, duobus modis accipi solere apud auctores ordinem Ecclesiasticum; Vno modo propriè; alio modo cõmuniter. Propriè illi dicuntur ordines, qui certo ritu sacro & solenni conferuntur ab Episcopo, & ad certum ministerium sacrificio diuino exhibendum referuntur. Qua ratione septem duntaxat ordines numerantur; videlicet, Sacerdos, Diaconus, Subdiaconus, Acolutus, Lector, Exorcista, & Ostiarius. Etsi enim Episcopus & Presbyter distinguũtur, tamen quantum ad sacrificium, idem omnino mysteriũ exhibent, proinde vnum ordinem, non duos faciunt, sicut etiam Lector, & Cantor, seu Psalmista.

Quare Cornelius Papa in epistola ad Fabianũ apud Eusebium lib. 6. hist. c. 33. dicit, in Ecclesia Romana suo tempore, id est, ante annos M.CCC. fuisse Presbyteros XLVI. Diaconos septem, Subdiaconos septem, Acolutos XLII. Exorcistas cum Lectoribus, & Ostiariis, LII. vbi nullam facit mentionẽ Cantorum, vel laborantium, vel aliorum quos alij numerant; quia nimirum illi nec habẽt propriam ordinationem, nec referuntur distincta ratione ad sacrificium.

In Concilio item Romano, sub Syluestro, cap. 3. numerantur iidem septem ordines. In Concilio autem Carthaginensi

ginensi IV. can. 2. & sequentibus, præter ordines iam nominatos, in epist. 5. Cornelij, & in Concilio Romano additur vltimo loco Psalmista, seu Cantor, sed ibidē Concilium monet, Psalmistam non ordinari ab Episcopo, sed etiam sine licentia Episcopi, sola iussione Presbyteri, posse officium canendi suscipere. Isidorus lib. 7. etymologiarum, cap. 12. & in epistola ad Ludifredum; Rabanus lib. 1. de institutione Clericorum, cap. 6. & sequentibus; Amalarius lib. 2. de officiis Ecclesiasticis, cap. 7. & sequentibus; Hugo de S. Victore lib. 2. de Sacramentis, par. 3. cap. 5. eosdē septem ordines numerant, & explicant; Idem facit Magister sententiarum, quem omnes Theologi sequuntur in 4. d. 24.

Denique, eosdem numerat Concilium Florentinum in instructione Armenorum, & Tridentinum sess. 23. cap. 2. & Ecclesiæ vsus idem testatur; non enim alij ordines præter istos conferri solent: Nam prima tonsura non est ordo, cùm nullum habeat officium annexum, sed est præparatio ad ordines, vt est Catechismus ad Christianismum.

Communiter autem dicūtur ordines illi omnes, qui quomodocunque dedicantur diuinis obsequiis, etiamsi non referantur ad sacrificium, & hoc modo etiam Monachi, virgines, & viduæ Deo sacratæ, necnon laborantes in sepeliendis defunctis, ordines aliquando dicuntur à Patribus; nam de ordinatione Monachi scribit Dionysius cap. 6. Ecclesiasticæ Hierarchię; de ordine verò laborantium in sepeliendis mortuis, Epiphanius in Compendiaria doctrina: Habebatur enim actio quædam religiosa, sepultura mortuorum. De ordine Diaconissarum, virginum, aut viduarum, quæ seruiebant Ecclesiæ in instructione mulierum, quæ baptizandæ erant, idem Epiphanius ibidem.

Ex his autem facilè erit explicare loca, quæ ab aduersariis afferuntur contra numerum septenarium ordinum. Ac PRIMVM ad locum Hieronymi, à Caluino adductum, respondeo, S. Hieronymū eo loco non loqui de ordinibus Clericorum, sed de ordinibus Christianorum, ideò ponit primo loco Clericos, deinde Laicos, quos fideles vocat, vltimo Catechumenos; Porrò ex Clericis nominat tres tantùm, id est, Episcopos, Presbyteros, Diaconos, quia volebat perficere numerum quinarium: Explicabat enim illud Esaiæ: *Erunt*

quinq; ciuitates in terra Aegypti loquentes lingua Chanaanitide, ac per eas ciuitates Ecclesiam Christianam intelligi volebat; Itaque ad perficiendum quinarium numerum, ex omnibus Clericis tres primos posuit, in quibus omnes alij continentur, quos idem Hieronymus alibi distinctè ponit: Nam Subdiaconorum meminit in epist. 91. in primis verbis: Acolutorum meminit ac Lectorum in epist. 2. ad Nepotianum: Denique Exorcistarum & Ostiariorum in commentario cap. 2. epist. ad Titum in postremis verbis.

Ad locvm Dionysij, à Kemnitio productum, respondeo, Dionysium non voluisse exponere numerum ordinum, sed numerum Hierarchiarum: Tres enim sunt Hierarchiæ in Ecclesia militante, vt etiam tres sunt in Ecclesia triumphante; Prima est Pontificum; Secunda Sacerdotum; Tertia Diaconorum. Diaconi enim, etiamsi ministri dicuntur & sunt, si comparentur ad Sacerdotes; tamen sunt etiam Principes, & Præsules, si comparentur ad plebem, & ideò dicuntur Hierarchæ; Ordines autem inferiores non præsunt populis, sed tantùm ministrant Diaconis, & Sacerdotibus.

Quòd autem Diaconi præsint, docet Ignativs in epistola ad Trallianos: *Subiecti*, inquit, *estote Episcopo, similiter & Presbyteris atque Diaconis.* Item Hieronymvs in 2. caput ad Titum: *Non solùm*, inquit, *Episcopi, Presbyteri & Diaconi debent magnoperè prouideri, vt cunctum populum, cui præsident, conuersatione, sermone, ac scientia præcedant, verùm & inferior gradus, Exorcistæ, Lectores, Aeditui, & omnes omnino, qui domui Dei seruiùt.* Docet id etiam Ioannes Chrysostomvs, qui homil. 83. in Matth. Diacono suadens, vt Imperatorem arceat à communione, si indignè adeat: *Cohibe*, inquit, *& coërce, maiorem tu illo habes potestatem.* Et hæc etiam ratio est, cur Episcopi ordinariè assumerentur ex Presbyteris, aut Diaconis Ecclesiæ, non ex inferioribus ordinibus, vt patet ex Leone, epistola 84. ad Anastasium, cap. 6. quam etiam puto caussam esse, cur in Romana Ecclesia soli Episcopi, Presbyteri, & Diaconi sint Cardinales.

Ad locum ex Canonibus Apostolorum respondeo, Clementem in canonibus Apostolorum nusquam voluisse omnes ordines numerare, sed data occasione, modò vnum, modò

modò alium ordinem nominasse; eundem autem Clementem plures ordines agnouisse, perspicuum est ex can. 15. vbi dicit: *Si quis Presbyter, aut Diaconus, aut quilibet de numero Clericorum, &c.*

Ad testimonium Ambrosij respondeo, Ambrosium in comment. cap. 4. ad Ephesios, solùm quinq; ordinum mentionem fecisse, quia volebat de ordinibus explicare verba illa Pauli; Alios dedit Apostolos, alios Prophetas, alios Euangelistas, alios Pastores, & Doctores. & quia Paulus solùm quinque nomina posuit, idcirco conatus est etiam ipse quinque ordines numerare: Itaque per Apostolos intellexit Episcopos; per Prophetas Presbyteros; per Euangelistas Diaconos; per Pastores Lectores; per Doctores, vel, vt ipse legit Magistros, Exorcistas.

Ad testimonium Ignatij & Epiphanij respondeo, illos Patres numerasse non solùm ordines propriè dictos, sed etiam alios.

Ad testimonia Canonistarum respondeo, illos facere nouem ordines, quia distinguunt Episcopum à Presbytero, & Lectorem à Cantore, quod Theologi non faciunt; sed in re non est dissensio. Theologi enim solùm considerant ordines, vt se habent ad sacrificium; quomodo (vt diximus) Episcopus & Presbyter; Lector & Cantor non distinguuntur; Canonistæ autem considerant ordines, vt Hierarchiam cõstituunt, & idcirco rectè distinguunt Episcopum à Presbytero. atque hæc de primo.

CAPVT XII.

De antiquitate Ordinum.

IOANNES CALVINVS, de Ordinum, præcipuè minorum, antiquitate ita loquitur libro 4. Instit. cap. 19. §. 27. *Primitiuæ*, inquit, *Ecclesiæ incogniti fuerunt, et multis postea annis excogitati.* Sed falsam esse hanc Caluini sententiam testantur Clemens, & Ignatius, Apostolorum Discipuli: Vterque enim eorum ordinum meminit. CLEMENS libro 8. Constit. omnium ferè ordinum etiam minorum ritus declarat. IGNA-

TIVS

TIVS autem in epistola ad Antiochenses ita concludit: *Saluto*, inquit, *sanctum Presbyterum Vestrum, saluto sanctos Diaconos, saluto Subdiaconos, Lectores, Cantores, Ostiarios, Laborantes, Exorcistas.*

Ad hæc, tempore sancti Cypriani, omnes ordines erant in Ecclesia, nec tamen tunc cœperũt: Nam vt de re antiqua, & vbique recepta loquuntur auctores illius temporis, qui sanè non multum aberant ab Apostolicis temporibus. CYPRIANVS lib. 2. epist. 10. *Exemplaria*, inquit, *eadem nunc quoque per Mettium Hypodiaconum à me missum, & Nicephorum Acolutum transmisi.* Libro 2. epist. 5. & lib. 4. epist. 5. scribit se ordinasse Lectores Aurelium, & Celerinum. Lib. 5. epist. 14. *Presbyter*, inquit, *de Clero, & Exorcista, & Lector Lucianus scripsit.*

Eodem tempore scripsit epistolam sanctus Cornelius, ad Fabianum Antiochenum, ex qua hæc sunt verba apud Eusebium lib. 6. hist. Eccles. cap. 33. *Is ergo qui Euangelium vendicabat, nesciebat in Ecclesia Catholica vnum Episcopum esse debere, vbi videbat esse Presbyteros XLVI. Diaconos septem, Subdiaconos septem, Acolutos XLII. Exorcistas, & Lectores cum Ostiariis LII.* Omitto Concilium Laodicenum canone 24. & Carthaginense IV. can. 2. & sequentib. in quibus omnium ordinum mentio fit, quorum hoc celebratum est ante annos M. C. illud antè annos M. C C. ex quibus satis colligitur rem esse longè antiquiorem, quàm putat Caluinus.

CAPVT XIII.

De officiis Ministrorum.

RESTAT officium, in quo etiam nõ parum nobis Kemnitius, & Caluinus dissentiunt. Dicamus de singulis seorsim. Exordium in Ecclesia sumitur à prima tonsura, quæ quidem non est ordo, cùm nullum habeat certum officium annexum, sed est quædam dispositio, ac præparatio ad ordines; Profitentur enim se ordinibus initiandos, & à seculi negotiis ad militiam Ecclesiasticam transituros, qui ita tondentur. Porrò de ritu tonsuræ, & rasuræ erit infrà propria disputatio.

PRIMVS

PRIMVS igitur ordo, Ostiariorum est, de quo ordine ferè conuenimus: Fatetur enim Caluinus lib. 4. Institut. cap. 4. §. 9. Officium Ostiariorum apud veteres fuisse aperire, & claudere fores Ecclesiæ, proinde curam habere ipsius templi; ceterùm postea libro eodem, cap. 19. §. 27. reprehendit, quod solenni ritu Ostiarios ordinent Episcopi apud nos. Existimat enim ipse non esse certum ordinem Ecclesiasticum, sed officium tantùm, quale est eorum, qui Ianitores sunt in prophanis domibus. At nihil ipse affert, quo sententiam suam probet: Nos autem habemus testimonia suprà citata, in quibus Ostiariorum ordo inter ordines Ecclesiæ numeratur; ac præterea in Concilio Carthaginens. 4. can. 9 prescribitur forma, & ritus ordinandorum Ostiariorum, & est ille ipse, quo nunc vtitur Ecclesia: *Ostiarius*, inquit Concilium, *cùm ordinatur postquam ab Archidiacono instructus fuerit, qualiter in domo Dei debeat conuersari, ad suggestionem Archidiaconi tradat ei Episcopus claues Ecclesiæ de Altario dicens; Sic age, quasi redditurus Deo rationem pro his rebus, quæ his clauibus reconduntur.* Itaque Caluinus dum hæc ridet, non solùm modernos Papistas, vt ipse loquitur, ridet, sed etiam Ecclesiam Catholicam, quæ est, & quæ erat in Christo, ante annos M. C.

SECVNDVS est ordo Lectorum, quorum officium erat legere ex pulpito in Ecclesia quidquid legendum erat ex vtroque Testamento; nam etiam Euangelia legi à Lectoribus consueuisse, testatur CYPRIANVS lib. 2 epist. 5. vbi loquens de Aurelio ordinato Lectore: *Nihil*, inquit, *magis congruit voci, quæ Dominum gloriosa prædicatione confessa est, quàm celebrandis diuinis lectionibus personare, & post sublimia verba, quæ Christi martyrium proloquuta sunt, Euangelium legere, vnde Martyres fiunt.* Hæc ille. Credibile tamen est, Lectoris officium non fuisse, vt legeret Euangelium tempore sacrificij, (id enim Diaconorum fuisse paulò pòst ostendemus) sed solùm extra illud tempus.

CALVINVS fatetur quidem hoc fuisse officium Lectorum, lib. 4. cap. 4. Instit. §. 9. Sed dicit non fuisse gradum, neq; ordinem certum in Ecclesia, sed solùm solitos Episcopos quibusdam ex domesticis suis ministris iniungere, vt in Ec-

clesia

cleſia legerent Scripturas, vt eo modo innoteſcerent plebi, & diſcerent ferre conſpectum hominum.

At non ſolùm Concilium Carthaginenſe IV. can. 8. præſcribit ritum ſolennem ordinandi Lectores, ſed etiam S. Cyprianus lib. 2. epiſt. 5. lib. 3. epiſt. 22. & lib. 4. epiſt. 5. apertè ſignificat, Lectoratum fuiſſe ordinem, & gradum in Eccleſia; nam paſſim vocat gradum, & honorem Eccleſiaſticum. Item dicit, Celerinum initio ex humilitate refugiſſe eum gradum, ſed tandem diuina reuelatione admonitum acquieuiſſe. Ad hæc excuſat multis verbis, quod quoſdam ordinauerit Lectores, vrgente neceſſitate, ſine conſilio, & conſenſu expreſſo Cleri. Deniq; dicit, ſe prius quendam Saturum nomine feciſſe Clero proximum, quod ei permiſiſſet in Paſchate legere in Eccleſia, cùm ordinatus non eſſet; deinde verò eum in Clerum cooptaſſe, atque ad ordinem Lectoris promouiſſe. Vbi vides aliud eſſe legere in Eccleſia, quod ſolùm Caluinus agnoſcit; aliud verò promoueri ad ordinem Lectoris.

Tertius ordo Exorciſtarum eſt, ad quorum officium pertinet exorciſmos Eccleſiæ legere ſuper Energumenos, & eo modo præparare illos, vt ſacrificij diuini participes fieri poſſint. Olim ſiquidem, quia frequentiſſimè dæmones pelebantur de corporibus humanis, concurrebant plurimi Energumeni ad Eccleſiam, ita vt eſſent quaſi greges Energumenorum, ac propterea iſte ordo inſtitutus fuit.

Fuiſſe reuera ordinem certum Eccleſiaſticum Exorciſtarum, & non ſolùm donum, & gratiam gratis datam, vt vult Caluinus, patet ex teſtimoniis ſuprà citatis, Ignatij in epiſtola ad Antiochenos, Cornelij Papæ in epiſtola ad Fabianum, apud Euſebium libro 6. hiſtor. cap. 33. & Cypriani libro 5. epiſtola 14. Concilij Romani ſub Syluestro can. 3. & Concilij Laodiceni canone 24. vbi Exorciſtæ inter ordines numerantur: ſed præcipuè id oſtenditur ex Concilio Carthaginen. IV. can. 7. vbi ſic legimus: *Exorciſta cùm ordinatur, accipiat de manu Epiſcopi libellum, in quo ſcripti ſunt exorciſmi, dicente ſibi Epiſcopo; Accipe, & commenda memoriæ, & habeto poteſtatem imponendi manum ſuper Energumenum, ſiue baptizatum, ſiue catechumenum.* Concilium item Laodicenum can. 26. prohibet, ne quis exorcizet, neque

que publicè, neque priuatim, nisi ab Episcopo ad eum ordinem prouectus sit.

Ex quibus Conciliis intelligimus, quàm apertè mentiatur Caluinus, cùm ait lib. 4. Instit. cap. 19. §. 24. *Fingitur illis Exorcistis potestas data imponendi manus super Energumenos.* Quomodo enim fingimus, quod ex tam antiquis Conciliis comprobamus? Adde etiam testimonium Sulpitij, qui in libro de vita D. Martini, cap. 4. ita scribit: *Tentauit Hilarius impositio Diaconis officio sibi Martinum arctiùs implicare, & ministerio vincire diuino, sed cùm sapissimè restitisset, indignum se esse vociferans, intellexit vir altioris ingenij, hoc eum modo posse cõstringi, si id ei officij imponeret, in quo quidem locus iniuria videretur; itaq; Exorcistam eum esse præcepit, quam ille ordinationem ne despexisse tanquam humiliorem, videretur, non repudiauit.*

Qvartvs ordo Acolutorũ est, quorum id est proprium, vt cum cereo accenso sequantur Diaconum ad locum Euãgelij: & vrceolos, atque ampullas ad sacrificium præparent, ac Subdiacono porrigant. Inde enim dictus est Acolutus, quasi pedissequus ab ἀκολουθέω, quod est sequor, & etiam ceroferarius à gestando cereo.

Hîc verò Caluinus risum tenere non potest; sic enim ait lib. 4. Institut. cap. 19. §. 23. *Sed,* inquit, *inprimis spectabilis est argutia, qua in Acoluti nomine philosophantur, ceroferarium appellantes, verbo, vt arbitror, magico, certè inaudito Gentibus ac linguis omnibus.* Et suprà cap. 4. §. 9. *Vocabant,* inquit, *Acolutos, qui Episcopo in domesticis obsequiis adessent, eumq; perpetuò comitarentur, primùm honoris caussa, deinde ne qua suspicio oriretur.* Hæc ille. Itaque vult Acolutos nihil aliud olim fuisse, nisi Episcoporum quasi Cubicularios. At ipse quidem nullo teste probat quod dicit, proinde viderit ipse, an non finxerit Acoliti officium ex capite suo: Nos autem Acolutatum ordinem fuisse, & gradum Ecclesiasticum, probamus ex testimoniis plurimis suprà citatis, Cornelij, Cypriani, Concilij Romani, & Concilij Carthaginensis.

Porrò ad officium eius pertinuisse cereos, & vrceolos, quæ Caluinus ridet; testatur Concilium Carthaginense IV. canone 6. *Acolutus,* inquit Concilium, *cùm ordinatur, ab Episcopo quidem*

quidem doceatur, qualiter in officio suo agere debeat, sed ab Archidiacono accipiat ceroferarium cum cereo, vt sciat se ad accendenda Ecclesiæ lumina mancipari: Accipiat & vrceolum vacuum, ad suggerendum vinum in Eucharistiam sanguinis Christi. Hæcibi. Vbi etiam vides nomen ceroferarij non esse magicum, neque omnibus Gentibus, & linguis inauditum, nisi tot sanctos Patres, & cum eis D. Augustinum, qui Concilio intererat, Magos, & nullius Gentis aut linguæ homines esse velis. Idem quoque nomen est apud Isidorum libro 7. etymolog. cap. 12. apud Amalarium lib. 2. cap. 10. apud Rabanum libro 1. de Institut. Clericorum, capite 9. apud Hugonem libro 2. de Sacramentis, part. 3. capite 5. & apud alios multos, qui nec Magi erant, nec nullius Gentis, aut linguæ.

QVINTVS ordo Subdiaconorum est, ad cuius officium propriè pertinet ministrare Diacono in sacrificio, ac propterea dum ordinatur, accipit calicem vacuum, & patinam, vt habemus in Concilio Carthaginensi IV. can. 5. & in Concilio Toletano IV. canone 27. Eiusdem est epistolas B. Pauli ad Missam legere, vt Concilium Remense canone 4. docet. Meminerunt huius ordinis omnes auctores supra citati. Proinde falsum est quod scribit Caluinus lib. 4. Institut. cap. 4. §. 5. Subdiaconorum officium nihil aliud fuisse, nisi iuuare Diaconos in eleemosynis distribuendis, pauperibusque curandis.

SEXTVS ordo Diaconorum est, quos oblationibus colligendis, & opibus Ecclesiæ administrandis præpositos fuisse, inter Catholicos, & hæreticos constat; id enim testantur Acta Apostolorum, cap. 6. Idem patet ex Leone in sermone de sancto Laurentio: ex quo officio fortasse factum est olim, vt Diaconi insolescerent aduersus Presbyteros; semper enim officia pecuniaria adamata præ ceteris fuisse videntur. Reprehendunt Diaconorum arrogantiam Concilia nonnulla, Nicænum can. 14. Laodicenum can. 20. & Toletanum IV. can. 38. Item Patres, Cyprianus lib. 3. epist. 9. Hieronymus in epist. 85. ad Euagrium, & lib. 14. in Ezechielem, cap. 48. & Bernardus lib. 4. de consideratione.

Sed præter hoc officium habebant etiam Diaconi alia nonnulla, quæ aduersarij non agnoscunt. PRIMO, Diaconorum

norum erat Sacerdoti sacrificanti assistere, ac ministrare, & populo distribuere Eucharistiã: ac propter sacrum hoc ministerium, potissimùm sacram ordinationem accipiunt. Videmus enim Actor. 6. per impositionem manuum ordinati Diaconos. qua sacra cærimonia non est credibile Apostolos vsuros fuisse, si solum ministerium mẽsarum Diaconis committere voluissent, antea enim viduæ ministrabant mensis, nec tamen certo ritu ordinabantur.

Præterea Clemens lib. 2. cap. 14. Constitut. significat Diaconos Sacerdoti ministrare solitos in sacrificij oblatione: quod etiam apertè docet Cyprianus in sermone 6. qui est de lapsis: Idem cognoscimus ex historia sancti Laurentij, apud Ambrosium lib. 1. de officiis, cap. 41. Inducit enim sanctum Laurentium sic loquentem ad D. Sixtum: *Quò progrederis sine filio pater? Quò Sacerdos sancte sine Diacono properas? Tu nunquam sine ministro sacrificium offerre consueueras.* Et infrà: *Cui commisisti consummandorum consortium Sacramentorum, huic consortium tui sanguinis negas?* Idem patet ex liturgia Chrysostomi, & ex homil. 83. super Matthæum. Idem ex sancto Gregorio, qui in epistola ad Leandrum, quæ præfigitur libris eius in Iob, nihil aliud Diaconatum, nisi sacri altaris ministerium vocat: Denique Isidorus, Rabanus, Amalarius, Hugo, & alij suprà citati, qui describunt officia omnium ordinum, hoc docent, quod nos diximus.

Secvndo, Diaconorum erat tempore sacrificij Euangeliũ legere: Id testatur præter suprà dictos auctores sanctus Hieronymvs in epist. 48. ad Sabinianum: *Tu*, inquit, *exanguis & pallidus, vt suspicione omni careres, Euangelium Christi, quasi Diaconus lectitabas.* Testatur etiam S. Gregorivs in Synodo Romana, quæ habetur lib. 4 epist. cap. 88. vbi prohibet, ne Diaconi cantent in Ecclesia, excepto Euangelio, tempore sacrificij: Idem etiam testantur Concilia antiqua, Vasense can. 4. & Remense can. 5.

Tertio, Diaconorum erat baptizare, prædicare, reconciliare publicos pœnitentes, Eucharistiam deferre, & præbere Laicis, ac breuiter omnia facere, quæ Episcopi & Presbyteri faciunt, excepta consecratione corporis Domini, & ordinatione Clericorum, & aliis officiis, quæ requirunt po-

testatem ordinis. nam Diaconos baptizare posse, patet exemplo Philippi Diaconi, Actor. 8. vnde TERTVLLIANVS in libro de Baptismo: *Ius*, inquit, *dandi Baptismũ summus Sacerdos habet, dehinc etiam Presbyteri, & Diaconi.* Posse item Diaconos prædicare, docet exemplum Stephani & Philippi Diaconorum, Actor. 7. & 8. Item exemplum S. Vincentij Martyris, qui cùm Diaconus esset, prædicabat tamen, vt Augustinus testatur serm. 2. de S. Vincentio.

Denique Gregorius lib. 4. epist. cap. 88. docet, ad Diaconum etiam pertinere officium prędicationis, & ipsum etiam Gregorium adhuc Diaconum prædicasse testatur Ioannes Diaconus in eius vita lib. 1. cap. 41. Rursus Diaconos aliquando reconciliare solitos pœnitentes in absentia Episcopi & Presbyterorum, docet Cyprianus lib. 3. epist. 17. Item Eucharistiam prębere Laicis in absentia Presbyterorum posse Diaconos, docet Concilium Nicænum can. 14. Testatur item Iustinus in Apologia secunda extrema, Diaconos deferre solitos Eucharistiam ad absentes.

Est tamen obseruandum, hæc omnia, ac præcipuè officium prædicãdi, propria Episcoporum esse, ita vt ne Presbyteris quidem prædicare liceat, nisi ex Episcopi mandato, aut consensu. Episcopi enim propriè Apostolis succedunt, Apostoli autem sunt, qui Actor. 6. dicunt: *Non est bonum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis.* Scribit etiam Possidius in vita B. Augustini, cap. 5. Valerium Episcopum concessisse sancto Augustino Presbytero suo prædicandi potestatem, quòd ipse cùm Græcus esset, minus commodè Latino populo prædicare posset. Legimus quoque in Concilio Vasensi secundo, cano. 2. factam ab Episcoporum Concilio Presbyteris potestatem prædicandi. Ibidem præcipitur etiam vt Diaconi, quando non est Presbyter, qui prædicet verbum, Homilias sanctorum Patrum loco concionis recitent.

SEPTIMVS ordo, Sacerdotum est, de quo grauis controuersia inter nos, & hæreticos versatur, quæ in sequenti capite disputanda est.

CAPVT

CAPVT XIV.

De distinctione Episcopi & Presbyteri.

EXISTIT igitur quæstio: *Sitne Presbyter idem omnino quod Episcopus, ac præsertim iure diuino.* Fuit antiqua hæresis Aërij, teste Epiphanio, hær. 75. & August. lib. de hæresibus, cap. 53. nihil interesse inter Episcopum & Presbyterum; quam hæresim propterea ille videtur excogitasse, vt se ipse consolaretur, quòd Episcopus factus non esset, vt apertè significat Epiphanius. Eandem hæresim postea sequutus est Ioannes VViclefus, teste Thoma VValdensi lib. 2. doct. fidei, artic. 3. cap. 60. & nostris temporibus Lutherani & Caluinistæ, siquidem Ioann. CALVINVS lib. 4. Instit. cap. 4. §. 2. sic loquitur: *Quibus docendi munus iniunctum erat, eos omnes nominabant Presbyteros, illi ex suo numero in singulis ciuitatibus vnum eligebant, cui specialiter dabant titulum Episcopi, ne ex æqualitate, vt fieri solet, dissidia nascerentur; neq; tamen sic honore, & dignitate superior erat Episcopus, vt dominium in collegas haberet, sed quas partes habet consul in senatu, vt referat de negotiis, consulendo, monendo, hortando, aliis præeat, auctoritate sua totam actionem regat, & quod decretum communi consilio fuerit, exequatur. Id muneris sustinebat Episcopus in Presbyterorum cœtu; atq; id ipsum pro temporum necessitate fuisse humano consensu inductum, fatentur ipsi veteres.* Hæc ille. Non dissimilia habent Martinus Kemnitius in examine sess. 23. Concilij Trident. Necnon & Erasmus annotatione ad 4. caput 1. ad Timotheum.

At Ecclesia Catholica distinctionem agnoscit, ac docet, iure diuino Episcopatum Presbyterio maiorem esse, tum ordinis potestate, tum etiam iurisdictione: sic enim loquitur Concilium Triden. sess. 23. cap. 4. *Proinde sacrosancta Synodus declarat præter ceteros Ecclesiasticos gradus, Episcopos, qui in Apostolorum locũ successerunt, ad hunc hierarchicum ordinem præcipuè pertinere, & positos, sicut Apostolus ait, à Spiritu sancto regere Ecclesiam Dei, eosq; Presbyteris superiores esse, &c.* Et canon. 6. *Si quis dixerit in Ecclesia Catholica non esse hierarchiam diuina ordinatione institutam, quæ*

constat ex Episcopis, Presbyteris, & Ministris, anathema sit. Et can. 7. *Si quis dixerit Episcopos nō esse Presbyteris superiores, etc. anathema sit.* Eandem sententiam docent, & defendunt Theologi Doctores apud Magistrum in lib. 4. sent. d. 24. & S. Thom. in 2. 2. q. 184. art. 6.

Nos igitur omissa illa quæstione, quæ ad disputationem de Sacramentis pertinet; Sitne vnus ordo, vnúmue Sacramentum Episcopatus, & Presbyterij, an duo: tria demonstrare conabimur. PRIMO, iure diuino maiorem esse Episcopum Presbytero, quod attinet ad ordinis potestatem. SECVNDO, maiorem esse etiam quantum ad iurisdictionem. TERTIO, Episcopos in veteri Ecclesia non fuisse in cœtu Presbyterorum, quasi Consules in senatu, sed quasi Reges ac Principes in cœtu Consiliariorum.

Quod ad PRIMVM attinet, facilè probari potest, Episcopum maiorem esse Presbytero, quantum ad ordinis potestatem, idque iure diuino; Nam solus Episcopus ordinare potest Presbyteros, & eo modo generare Patres Ecclesiæ, vt Epiphanius ratiocinatur aduersus Aërium: Presbyteri autem ordinare non possunt, sed solùm baptizare, & eo modo filios Ecclesiæ generare. id autem ita esse docet Damasus in epist. 3. Item Concilium Antiochenum, cap. 10. & Ancyranum canone 12. Epiphanius hæres. 75. Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, & Oecumenius, in 3. & 4. cap. 1. ad Timoth. Item sanctus HIERONYMVS in epist. 85. ad Euagrium: *Quid facit*, inquit, *Episcopus excepta ordinatione, quod Presbyter non faciat?* Denique S. LEO epist. 88. idem docet, & Ecclesiæ consuetudo. Nunquam enim est auditū, quod Presbyteri Presbyteros, aut Diaconos, nedum Episcopos ordinauerint.

Esse autem ex iure diuino, vt soli Episcopi ordinent, inde colligitur, quod habebatur irritum, si quid in ea re fecissent, qui veri Episcopi non erant. Sic enim scribit Gregorius III. in epist. ad Bonifacium: *Presbyteri quos reperisti, si incogniti fuerint viri illi, qui ordinati: & dubium est eos Episcopos fuisse, aut qui eos ordinauerint, si bonæ actionis, virique Catholici sint, et ipsi Presbyteri in ministerio Christi Dei sancta legi edocti, ab Episcopo suo benedictionem Presbyteratus suscipiant, & consecrentur, & sic ministerio sacro fungantur.* Et

ante

ante eum DAMASVS in epist. 3. loquens de Chorepiscopis, qui cùm solùm Presbyteri essent, Pontificum more ordinare audebant: *Vacuum*, inquit, *est & inane, quidquid in prædicto sacerdotij summi egerunt ministerio.* At certè si iure diuino Presbyteri ex ipsa sua ordinatione, id est, ex charactere suo sacerdotali haberent, vt ordinare possent, non esset irritum quod facerent, tametsi prohibente Ecclesia facerent. Præterea cùm ordinatio Sacramentum sit (vt etiam Caluinus admittit) & Sacramenta omnia à Deo sint instituta, certè qui maior est ordinis potestate, quæ per Sacramentum ordinationis accipitur, is quoque maior sit ex diuina institutione necesse est.

Idem argumentum fieri potest ex confirmatione baptizatorum, & templorum atq; altarium consecratione. Constat enim solos Episcopos, vt ordinarios Ministros, confirmationis Sacramentum posse conferre, necnon templa & altaria consecrare, neque id Presbyteris licere, vt S. LEO docet in epist. ad Episcopos Germaniæ & Galliæ, & ante eum Damasus in epist. 3. de Chorepiscopis, & ante vtrumq; Dionysius, cap. 4. & 5. Ecclesiasticæ hierarchiæ, vbi dicit solum Episcopum diuina ordinatione Chrisma consecrare; quin etiam videmus Actor. 8. Apostolos ipsos, quibus Episcopi succedunt, missos, vt per manus impositionem, darent Spiritum sanctum iam baptizatis.

Quod ad SECVNDVM attinet de potestate iurisdictionis, Episcopos iure diuino Presbyteris esse maiores. Probamus PRIMO ex figura Testamenti veteris, quanquam hoc argumentum, vt etiam sequens de distinctione Apostolorum & discipulorum, probat etiam de potestate ordinis; nam in Testamento veteri erat vnus summus Sacerdos Aaron, & qui ei succedebant; erant præterea minores Sacerdotes, omnes videlicet filij Aaron, & qui ab illis descendebant; ac denique erant Leuitæ ceteri, qui à Leui originem ducebant, sed nõ per Aaronem. Constat autem iure diuino fuisse distinctos hos tres gradus, Pontificum, Sacerdotum, & Leuitarum; ita vt Pontifex maior esset Sacerdotibus, & Sacerdotes Leuitis; nam & consecrationes eorum distinctæ erant, & vestes, & officia, vt patet Exod. 28. & 40. Leuit. 8. & Numeri 3. 4. & 20.

Quod autem iurisdictio penes Pontificem esset, non autem penes cœtum minorum Sacerdotum, patet ex lib. Deut. cap. 17. *Qui superbierit nolens obedire Sacerdotis imperio, ex sententia iudicis moriatur.* quod etiam fatentur Centuriatores Magdeburgen. Cent. 1. lib. 1. cap. 7. col. 257. *In Ecclesia*, inquiunt, *populi Iudaici, vnus tantùm erat lege diuina Sacerdos summus, quem omnes cogebãtur agnoscere, eiq; parere.* Idem quoque fatetur Caluinus lib. 4. Institut. cap. 6. §. 1. *Illic*, inquit, *vnum Antistitem præfecit, quem omnes respicerent, quò melius in vnitate continerentur.* At Episcopi id sunt in Ecclesia, quod erant Pontifices in Testamẽto veteri, id Presbyteri apud nos, quod illic minores Sacerdotes, vt etiam id Diaconi nostri, quod illorum Leuitæ, vt docent Damasus in epist. 3. de Chorepiscopis, Hieronymus in epistola ad Euagrium 85. Leo epist. ad Episcopos Germaniæ & Galliæ 88. Concilium Hispalense II. canone 7. & alij permulti grauissimi auctores.

Et sanè nulla ratio permittit, vt distinctior fuerit hierarchia in Testamento veteri, quàm in nouo, cùm illud vmbræ, istud imagini comparetur ab Apostolo ad Hebr. 10. Sequitur igitur, vt sicut in Testamento veteri iure diuino Pontifices Sacerdotibus minoribus auctoritate præstabant, ita etiam Episcopi in Ecclesia Presbyteris præstent.

Secvndo, probatur hoc idem ex distinctione Apostolorum & discipulorum LXX. Nam Episcopos Apostolis succedere, Presbyteros autem septuaginta discipulis, docent constanter omnes Patres. Vide Concilium Neocæsariense can. 13. Damasum in epist. 3. de Chorepiscopis, Anacletum epist. 2. Hieronymum in epist. ad Marcellam de erroribus Montani, Augustinum tract. in Psalm. 44. Leonem epist. 88. Isidorum lib. 2. de diuinis officiis, Bedam in caput 10. Lucæ, & alios. Porrò, Apostolos iure diuino maiores fuisse discipulis septuaginta, satis apertè colligitur. Primùm, ex institutione distincta, & diuersa. Apostolos enim solùm duodecim Dominus esse voluit, Luc. 6. & eos semper ferè secum habebat, ac priuatim instituebat; Discipulos autem LXXII. Lucæ 10. instituit. Præterea Ioan. 20. solis Apostolis dixit: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Deniq; Act. 1. Cùm ex Iudæ apostasia numerus duodenarius imminutus esset, assumptus est

est Matthias, nec sine solenni quadam cærimonia, cùm tamen esset ille antea ex numero discipulorum.

TERTIO, probatur hoc idem ex illis Domini verbis Matthæi 24. *Fidelis seruus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam.* Hæc enim verba S. Hilarius & ceteri Patres in hunc locum, de Episcopis dicta esse volunt; ex quo intelligimus, ipso Domino instituente, Episcoporum propriam esse curam, & gubernationem Ecclesiæ, quo etiam pertinet locus ille Actorum 20. *Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei.*

QVARTO, probatur ex antiquitate; nam si iure humano Episcopi Presbyteris præessent, inueniretur certè principium aliquod huius institutionis post Apostolica tempora. At ipso tempore Apostolorum is erat Ecclesiæ vsus, vt Presbyteri Episcopis subessent; nam 1. Timoth. 5. Apostolus ita scribit: *Aduersus Presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus, aut tribus testibus.* Vbi videmus Episcopum Apostolorum tempore, iudicem Presbyterorum, proinde verum Principem, ac superiorem fuisse.

Item IGNATIVS Apostolorum discipulus in epist. ad Philadelphienses ita scribit: *Boni sunt Sacerdotes, & sermonis Ministri, melior autem est Pontifex, cui credita sunt sancta Sanctorum, cui soli commissa sunt secreta Dei.* CLEMENS quoque Ignatij æqualis, in Apostolorum canonibus, can. 40. *Presbyter*, inquit, *& Diaconi præter Episcopum nihil agere pertentent; nam Domini populus illi commissus est, & pro animabus eorum hic redditurus est rationem.* Denique DIONYSIVS Areopagita Pauli Apostoli discipulus, cap. 5. Eccles. hierarch. describens hierarchiam diuinitùs institutam; primo loco Pontifices, secundo Sacerdotes, tertio Ministros ponit. IRENAEVS, qui proximus Apostolicis temporibus fuit, libro 3. cap. 3. *Habemus*, inquit, *annumerare eos, qui ab Apostolis instituti sunt Episcopi, & successores eorum. Nam si recondita mysteria sciissent Apostoli, quæ seorsim & latenter ab reliquis perfectos docebant, iis vel maximè traderent ea, quibus etiam ipsas Ecclesias committebant, &c.* Vbi Episcopis dicit commissas esse Ecclesias, vt Apostolorum successoribus. TERTVLLIANVS antiquissimus Latinorum, in lib. de Ba-

ptiſmo: *Ius habet*, inquit, *dandi Baptiſmum ſummus Sacerdos, qui eſt Epiſcopus, dehinc Presbyteri, & Diaconi, ſed non ſine Epiſcopi facultate*.

Quantum ad TERTIVM, quòd Epiſcoporum auctoritas non ſit in cœtu Presbyterorum, quaſi Conſulis in ſenatu, ſed vt Principis in Concilio Conſiliariorum ſibi ſubiectorum, primùm colligitur ex teſtimoniis iam citatis B. Pauli, in epiſtola ad Timotheum, Clementis, Irenæi, Tertulliani; deinde ex Conciliis. omnia ſiquidem Concilia, tum generalia, tum prouincialia, etiam antiquiſſima, quorum meminit Euſebius libro 5. hiſtor. cap. 23. & 25. à ſolis Epiſcopis celebrata ſunt.

Conſtat autem in Conciliis maximè exerceri iuriſdictionem, cùm leges in eis ponantur, & pœnæ præuaricatoribus decernantur: Item ex eo, quod multis in locis legimus, Presbyteros ab Epiſcopis excommunicatos, nuſquam autem Epiſcopos à Presbyteris. Vide Concilium II. Carthaginenſe, can. 8. & 9. Deniq; ex eo, quod ſoli Epiſcopi ſoliũ, ſiue thronum habent in Eccleſia, quod eſt poteſtatis indicium, vnde & imperare Principum more dicuntur à Patribus. Vide Chryſoſtomum in libro de ſacerdotio, Ambroſium in libro de dignitate ſacerdotali, & Gregorium Nazianzenum in oratione ad Principem iraſcentem, & populum timore perculſum. Sed iam obiectiones diluamus.

CAPVT XV.

Soluuntur obiectiones.

PRIMO loco obiiciunt teſtimonium B. Pauli, ex quo iidem videntur eſſe Epiſcopi & Presbyteri, Philip. 1. *Paulus & Timotheus ſerui Ieſu Chriſti, omnibus ſanctis, qui ſunt Philippis, cum Epiſcopis & Diaconibus*. Certè hoc loco Presbyteri dicuntur Epiſcopi; non enim in vna vrbe multi fuiſſent Epiſcopi, ſi Epiſcopi nomen ſummum aliquem Sacerdotem ſignificaret: Deinde quare non dixit Paulus, cum Epiſcopo, Presbyteris, & Diaconibus, ſi Presbyteri ab Epiſcopis eo tempore diſtinguebantur?

RESPON-

RESPONDEO; Ambrosij commentarius non refert illud, cum Episcopis & Diaconibus, ad eos quibus scribitur, sed ad eos qui scribunt, ita vt Episcopi hoc loco dicantur Paulus & Timotheus, & hic sit sensus: *Paulus & Timotheus serui Iesu Christi, omnibus sanctis, qui sunt Philippis, cum Episcopis*, id est, cum Paulo & Timotheo, & eorũ Diaconibus, gratia, vobis, & pax, &c. Sed nimis dura expositio videtur.

EPIPHANIVS in libro de hæresibus, hæresi septuagesima quinta, dicit Paulum ita scribere solitum, quod eo tempore ob ministrorum penuriam multis in locis non essent Presbyteri vlli, sed Episcopi soli cum Diaconibus: Possunt enim Episcopi etiam Presbyterorum officio fungi. At hæc Epiphanij explicatio tum haberet locum, si Paulus diceret, cum Episcopo & Diaconibus, aut si non ad vnam ciuitatem, sed ad multas simul scriberet: Sed cùm ipse ad vnam vrbem Philippensem scribat, & dicat se scribere ad Episcopos & Diaconos; quomodo, quæso, illa explicatio locum habere potest? Si enim in vna vrbe multi Episcopi esse poterant, quantò facilius vnus Episcopus, & aliquot Presbyteri?

THEODORETVS in commentario huius loci, & fusiùs in cap. 3 primæ ad Timotheum scribit, Apostolorũ tempore veros Episcopos, non Episcopos, sed Apostolos dici solitos; Presbyteros autem Episcopi nomine tunc appellari consueuisse. Nam ad Romanos 16. Paulus Andronicum Apostolum vocat, & Philip. 2. Epaphroditum Apostolum Philippensium appellat, qui videlicet Episcopi erant; postea tamen omisso Apostoli nomine, Episcopos solùm Episcopos, Presbyteros autem solùm Presbyteros appellari cœpisse. Quæ obseruatio Theodoreti si vera sit, non solùm obiectioni desumptæ ex hoc loco, sed etiam ex omnibus aliis locis satisfacit; semper enim dicere poterimus, Paulum nomine Episcoporum Presbyteros accepisse.

Facilior est S. Ioannis CHRYSOSTOMI & aliorum multorum commentarius, qui docent, Apostolorum tempore nomina illa, Episcopus & Presbyter, communia fuisse omnibus Sacerdotibus, tam maioribus, quos nunc Episcopos dicimus, quàm minoribus, quos Presbyteros appellamus, licet res ipsæ & potestates distinctæ essent. Itaque Paulum no-

mine Episcoporũ complexum esse omnes Sacerdotes, vt hic sit sensus: *Paulus & Timotheus serui Iesu Christi, omnibus sanctis, qui sunt Philippis, cum Episcopis & Diaconibus*, id est, cum Sacerdotibus, & eorum Ministris?

Adde, quod videtur Paulus vniuersum Clerũ salutare voluisse, sed ne cogeretur singulos ordines numerare, generatim id fecit; omnes enim ordines ad duo primaria genera reuocantur, ad Sacerdotes, & Ministros, quorum illud subdiuiditur in duas species Analogas, in summos Sacerdotes, & simplices Sacerdotes: Istud verò in sex alias species, in Diaconos, Subdiaconos, Acolutos, Lectores, Exorcistas, & Ostiarios. Quamuis autem nunc nomen Episcopi tantùm principali analogato, id est, summo Sacerdoti, tribui soleat, & nomen Diaconi, tantùm principali Ministro; tamen conuenit suo modo nomen Episcopi minoribus etiam Sacerdotibus; nam & illi superintendunt, & regunt populum saltem in foro conscientiæ, & ex delegatione Episcopi, & nomen Diaconi conuenit suo modo ordinibus etiam inferioribus, cùm omnes ministrent Sacerdoti.

2. Altera obiectio sumitur ex capite primo epistolæ ad Titum, vbi sic Apostolus loquitur: *Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt constituas per ciuitates Presbyteros, sicut ego disposui tibi.* Et paulò infrà: *Oportet enim Episcopũ irreprehensibilem esse, &c.* quo loco videmus Presbyteros Episcopos esse. Sed eadem adhiberi potest responsio, quæ ad locum superiorem adhibita est; nomina enim eo tempore communia erant.

3. Tertia obiectio sumitur ex 3. cap. prioris epistolæ ad Timotheum, vbi B. Paulus posteaquam præcepta quædam Episcopis dederat, continuò Presbyteris omissis transiit ad Diaconos; quare videtur pro iisdem habuisse Episcopos, & Presbyteros. Respondeo, B. Paulum generatim instruere voluisse Clerum vniuersum, ac propterea sub nomine Episcoporum comprehendisse etiam Presbyteros, sub nomine Diaconorum omnes inferiores Ministros; eadem enim præcepta omnibus conueniebant.

4. Quarta obiectio ex capite 4. prioris ad Timotheum, vbi Paulus ait: *Noli negligere gratiam Dei, quæ in te est, quæ data est tibi per impositionem manuum Presbyterij.* Ex quo loco

loco KEMNITIVS affirmat, S.Hieronymum demonstrasse, posse Episcopum à Presbyteris ordinari: proinde nihil intercesse inter Episcopum & Presbyterũ. sed impudenter mentitur Kemnitius. Nam S.Hieronymus in epistola ad Euagrium (quam Kemnitius citat) disertis verbis affirmat, Presbyteros ordinare non posse: *Quid facit*, inquit, *Episcopus, excepta ordinatione, quod non etiam faciat Presbyter?* Adduxit autem S.Hieronymus locum illum Apostoli, vt ostenderet Episcopos in Scripturis interdum appellari Presbyteros. sic enim exposuit verba illa: *Per impositionem manuum Presbyterij*, ac si dictum esset, per impositionem manuum, qua Presbyteratum accepisti, cùm tamen constet, Timotheum non Presbyterum simplicem, sed Episcopum fuisse; quo modo etiam exposuit Anselmus, & quidam alij Latini, & ipse etiam Caluinus lib.4.Instit.cap.3. extremo. Quanquam nobis verior videtur Græcorum expositio, qui nomine Presbyterij intelligunt chorum, siue cœtum Presbyterorum, id est, Episcoporum, qui nouo Episcopo manus imponunt; sic enim exponunt Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, & Oecumenius.

QVINTA obiectio ex ca.20.Actor. vbi B.Paulus mittens Ephesum, vocauit ad se maiores natu Ecclesiæ, id est, Presbyteros, & tamen dum eos alloquitur, Episcopos appellat, dicens: *Attendite Vobis, & vniuerso gregi, in quo Vos Spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei.* Item ex cap.5. prioris epistolæ B.Petri, vbi Petrus Presbyteros sic alloquitur: *Seniores, qui in Vobis sunt, obsecro cõsenior & testis Christi passionum, &c. Pascite, qui in Vobis est gregem Dei, prouidentes non coactè, &c.* Vbi illud *Seniores* in Græco textu est πρεσβυτέρους, illud autem *Prouidentes*, in Græco est ἐπισκοποῦντες. Denique ex epist.2.&3.S.Ioannis, in quibus Apostolus se Presbyterum vocat, cùm sine vlla dubitatione Episcopus fuerit. Sed ad hæc omnia vno verbo respondetur. Nomina eo tempore fuisse communia, & propterea in his omnibus locis veros etiam Episcopos Presbyteros appellari. his addunt Patrum testimonia.

Est igitur SEXTA obiectio ex S.Hieronymo, qui in comment.1.cap.epistolę ad Titum ita scribit: *Idem est Presbyter*

quẽ

qui Episcopus, & antequam Diaboli instinctu studia in religione fierent, & diceretur in populis: Ego sum Pauli, ego Apollo, ego verò Cephæ, communi Presbyterorum consilio Ecclesiæ gubernabantur, postquam verò vnusquisq; eos, quos baptizauerat, suos putabat esse, non Christi, in toto orbe decretum est, vt vnus de Presbyteris electus superponeretur ceteris, ad quem omnis Ecclesiæ cura pertineret, & schismatum semina tollerentur. Et infrà: *Sicut ergo Presbyteri sciunt se ex Ecclesiæ consuetudine, ei, qui sibi præpositus fuerit, esse subiectos, ita Episcopi nouerint se magis consuetudine, quàm dispositionis Dominicæ veritate Presbyteris esse maiores, & in commune debere Ecclesiam regere.* Similia habet idem Hieronymus in epist. 85. ad Euagrium.

Hæc S. Hieronymi verba aliqui piè interpretari conantur, vt S. Thomas, qui in 2. 2. q. 184. artic. 6. scribit, Hieronymum loqui solùm de nominibus Episcopi & Presbyteri, non de ipsa re. At certè verba illa citata: *Communi Presbyterorum consilio Ecclesiæ gubernabantur.* Et illa: (*Magis consuetudine, quàm dispositionis Dominicæ veritate Presbyteris esse maiores, &c.*) aliud significant, quàm solam communitatem vocabulorum.

Ioannes Antonius Delphinvs li. 2 de Ecclesia docet, ex Hieronymi sententia initio nascentis Ecclesiæ omnes Presbyteros fuisse Episcopos. Non quod idem sit Episcopatus & Presbyteratus, sed quod vtraq; dignitas omnibus Sacerdotibus primo illo tempore daretur. Deinde autem ad schismata euitanda cœpisse aliquos solùm Presbyteros ordinari, & hoc modo ex Ecclesiæ consuetudine factum esse, vt Episcopi maiores Presbyteris essent.

At hæc etiam solutio non plenè satisfacit; S. enim Hieronymus tueri conatur Presbyterorum dignitatem, qualis erat suo tempore aduersus insolentiam Diaconorum, vt patet ex epistola ad Euagrium; inde autem demonstrare nititur dignitatem Presbyterorum esse maximam, quod eadem sit cum Episcopali: Nihil autem ad hoc probandum afferret, si solùm doceret primos Presbyteros ideo fuisse Episcopis pares, quod haberent etiam Episcopalem potestatē, nec essent simplices Presbyteri. Deinde, si ideò primi Presbyteri fuissent pares Episcopis, quòd essent etiam ipsi veri Episcopi:

scopi: distinctio, quæ ex Hieronymi sententia postea exorta est, inde accidisset, quod aliqui simplicem Presbyteratum in ordinatione postea accepissent. At S. Hieronymus contrarium significat, docet enim Episcopatum esse nouum, & ex Ecclesiæ consuetudine, non simplicem Presbyteratum; sic enim ipse ait: *Communi Presbyterorum consilio Ecclesia gubernabantur. postquam verò vnusquisq;, &c.*

Michaël MEDINA in lib. 1 de sacrorum hominum origine, & continentia, c. 5. affirmat S. Hieronymum idem omnino cum Aërianis sensisse, neq; solum Hieronymum in ea hęresi fuisse, sed etiam Ambrosium, Augustinum, Sedulium Primasium, Chrysostomum, Theodoretum, Oecumenium & Theophylactum: *Atq; ita*, inquit Medina, *isti viri alioqui sanctissimi, & sanctarum Scripturarum consultissimi; quorũ tamen sententiam prius in Aërio, deinde in VValdensibus, postremò in Ioanne VViclefo, damnauit Ecclesia.* Et infrà: *Ergo in Hieronymo & Græcis illis Patribus olim propter eorum honorem & reuerentiam hæc sententia aut dissimulabatur, aut tolerabatur in illis: contrà in hæreticis, quod in aliis quoque multis ab Ecclesia declinarent, tanquam hæretica semper est damnata.* Hæc ille.

Cæterùm hæc Medinæ sententia (vt leuissimè dicã) valdè est inconsiderata. Nam PRIMVM iniuriam facit tot clarissimis Patribus, quos sine vlla caussa, vt mox ostendam, Aërianos facit. DEINDE iniuriam facit Ecclesiæ, quam acceptionis personarum nota inurit. Nam cùm omnes citati auctores post Aërium vixerint, cur, quæso, Ecclesia vnam atque eandem sententiam in Aërio damnauit, in Patribus tolerauit? Nónne Aërio potius ignoscendum fuit, qui ante definitionem Ecclesię peccasse videbatur, quàm Patribus illis, qui damnatam iam hæresim sequuti sunt? DENIQVE iniuriam facit communi caussæ Doctorum Catholicorum. Qua enim fronte sanctos Patres aduersus hæreticos adferemus, si eam sententiam ab Ecclesia damnatam dixerimus, quam omnes ferè Patres, tum Græci, tum Latini docuerunt?

At (inquit Medina) *VValdenses hæretici Hieronymi testimonio vtebantur, idem igitur illi, & Hieronymus senserunt.* Egregium profectò argumentum. hoc modo concludere licebit etiam idem sentire Lutherum, & Paulum; nam Pauli testi-

testimoniis passim vtitur Lutherus. Mentiuntur igitur Waldenses, cùm Hieronymum auctorem sequi se dicunt.

Sed instat Medina, Aërius non ignorabat, secundum Ecclesiæ leges Episcopum Presbytero esse maiorem, sed iure diuino pares esse affirmabat. Quare cùm Hieronymus apertissimè dicat, non Dominicæ dispositionis veritate, sed sola consuetudine Ecclesiastica Episcopos maiores Presbyteris esse, nihil omnino inter Aërij & Hieronymi sententiam interesse videtur.

Respondeo, tantum distare Hieronymum ab Aërio, quantum Catholicus ab hæretico, & cœlũ ab inferis distat. Nam inprimis S. Hieronymus vbique agnoscit Episcopum esse maiorẽ Presbytero, quantum ad ordinis potestatem, & hoc sine dubio iure diuino, vt patet ex epistola ad Euagrium, vbi sic ait: *Quid facit Episcopus, excepta ordinatione, quod non faciat etiam Presbyter?* At Aërius id discrimen non agnoscebat, vt ex Epiphanio potest intelligi, hæresi 75.

Deinde quantum ad potestatem iurisdictionis, Aërius, vt etiam Lutherani, & Caluinistæ, non modò negabat iure diuino maiorem esse Episcopum Presbytero, sed etiam contendebat non rectè facere Ecclesiam, quæ Episcopos Presbyteris anteponat. At S. Hieronymus, etsi iure diuino agnoscere non videtur discrimen inter iurisdictionem Episcopi & Presbyteri, tamen agnoscit hoc ipsum discrimen tanquam legitimè, immò & necessariò ad schismata vitanda ab Apostolis introductum. Nõ enim vult S. Hieronymus ante paucos annos ex temporum corruptela natum esse Episcoporum principatum, sed ab eo tempore, quo cœpit dici in Ecclesia: *Ego sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ.* quæ verba Apostoli Pauli sunt 1. Cor. 1. Proinde in ipsis Ecclesiæ primordiis, cùm adhuc viuerent Apostoli, in toto orbe ab ipsis Apostolis, Ecclesias tum regentibus, vult S. Hieronymus iurisdictionem Ecclesiasticam ad Episcopos esse delatam. Itaque nihil commune est Aërio & Hieronymo. Neq; vllo modo credibile est, S. Hieronymum Aërij sententiam fuisse sequuturum, quam sciebat iam à sancto Epiphanio refutatam.

Est autem hoc loco obseruandum, S. Hieronymum in illa sua sententia non adeò constantem videri, vt valde probabile

bile sit, eum non omnino certum fuisse: Docuit enim in explicatione capitis primi ad Titum, cõsuetudinem, quæ Episcopos Presbyteris antepoſuit, cœpisse ab eo tempore, quo dictũ est: *Ego sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ*, & tamẽ Presbyteros Episcopis pares esse colligere nititur ex epistola ad Titum, & ad Philippenses, & ex epistolis Petri & Ioannis, quæ scriptę sunt post epistolam priorem ad Corinthios, vbi illa verba habentur: *Ego sum Pauli, ego Apollo, &c.* Deinde in libro de scriptoribus Ecclesiasticis in Iacobo, dicit Iacobum continuò à Christi ascensione ordinatum Episcopum Hierosolymorum: Non igitur fuit vnquam illud tempus, quo Ecclesiæ sine Episcopis à Presbyteris gubernabantur.

Præterea idem Hieronymus in epistola ad Euagriũ, comparat Episcopum Aaroni, Presbyteros filiis Aaronis, & in epistola ad Marcellam de erroribus Montani, Episcopos Apostolos succedere dicit. At certè Aaron iure diuino maior erat ordine & iurisdictione, filiis suis, & Apostoli omnibus aliis Christi discipulis.

Deniq; in lib. 1. aduersus Iouinianum, idem Hieronymus affirmat ab ipso Christo vnum electum ex duodecim, id est, Petrum, *vt capite constituto, schismatum tolleretur occasio.* At si Christus voluit inter ipsos Apostolos vnum eminere, cur non credemus etiam voluisse eum, vt inter Presbyteros vnus emineret? Ac de S. Hieronymo satis, vt etiam de Anselmo & Sedulio, qui in commentario, cap. 1. epistolæ ad Titum, ad verbum Hieronymi sententiam retulerunt.

SEPTIMA obiectio sumitur ex Ambrosio, qui in commentario, cap. 4. ad Ephesios ita scribit: *Timotheum Episcopũ à se creatum, Presbyterum vocat, quia primi Presbyteri Episcopi appellabantur, vt recedente eo, sequẽs ei succederet; deniq; apud Aegyptum Presbyteri consignant, si præsens non sit Episcopus: sed quia cœperunt sequentes Presbyteri indignè inueniri ad primatus tenendos, immutata est ratio, prospiciente Concilio, vt non ordo, sed meritũ crearet Episcopum, multorum sacerdotum iudicio constitutum, &c.*

Sed hic locus non habet difficultatem. Nam (vt interim omittam, commentaria illa non videri ab Ambrosio edita) auctor eorum commentariorum loquitur solùm de ratione successionis Episcoporum, ac docet, initio nascentis Ecclesiæ,

siæ, antiquissimum Presbyterum consueuisse ordinari Episcopum, eoque mortuo succedere solitum, sine alia electione, antiquissimum item Presbyterum: sed non negat auctor iste primum illum Presbyterum, cùm Episcopo succedebat, debuisse iterum consecrari, & nouam potestatem aciurisdictionem accipere. Neque semel idem auctor clarissimè docet, multum interesse inter Episcopum, & Presbyterum; nam in eodem commentario, cap. 4 ad Ephesios sic ait: *In Episcopo omnes ordines sunt, quia primus Sacerdos est, hoc est, Princeps est Sacerdotum.* Et in caput 3. prioris ad Timotheum: *Episcopi*, inquit, *& Presbyteri vna ordinatio est, vterque enim Sacerdos est, sed Episcopus primus est, vt omnis Episcopus Presbyter sit, non tamen omnis Presbyter Episcopus; hic enim Episcopus est, qui inter Presbyteros primus est; denique Timotheum Presbyterum ordinatum significat, sed quia ante se alterum non habebat, Episcopus erat, vnde, & quemadmodum Episcopum ordinet, ostendit: neque enim fas erat, aut licebat, vt inferior ordinaret maiorem; nemo enim tribuit quod non accepit.* Hæc ille. Vbi vides maiorem esse Episcopum Presbytero, & ideo à Presbytero Episcopum ordinari nõ posse, quòd Presbyter non habeat Episcopalem ordinationem.

8. Octava obiectio ex Chrysostomo in commentario, cap. 3. prioris ad Timotheum, vbi sic legimus hom. 11. *Inter Episcopum atq; Presbyterum interest fermè nihil, quippe & Presbyteris Ecclesiæ cura permissa est, & quæ de Episcopis dixit, ea etiam Presbyteris congruunt: sola quippe ordinatione superiores illi sunt, atq; hoc tantùm plusquam Presbyteri habere videntur.* Idem docent, & verbis ferè iisdem, Primasius, Theophylactus, & Oecumenius, in commentario eiusdem loci.

Respondeo, ex istis ipsis verbis apertè colligi, maiores esse Episcopos Presbyteris, cùm Episcopi ordinare possint, Presbyteri non possint, vt actores citati vna voce testantur.

At, inquies, saltem quoad iurisdictionem pares sunt Episcopis Presbyteri, quandoquidẽ nihil habent Episcopi, quod Presbyteri non habeant, excepta ordinatione. Respondeo, hos auctores cùm nihil tribuunt Episcopo, quod non sit cum Presbyteris commune, excepta ordinatione, loqui de

de iis rebus, quæ nullo modo Presbyteris conueniunt; tale autem nihil est, nisi ordinatio præcipuè Sacerdotum. Nam potestas iurisdictionis, ex commissione Episcopi, potest etiã Presbyteris conuenire, immò etiam confirmare baptizatos possunt Presbyteri ex dispensatione. At ordinatio Sacerdotum ita propria Episcoporum est, vt nullo modo Presbyteris permitti possit.

Quod autem Chrysostomus senserit, Apostolorum tempore Episcopum à Presbytero distinctum fuisse colligitur etiam ex homil. 1. in epistolam ad Philippenses, vbi exponens illud, cum Episcopis, & Diaconibus: *Quid*, inquit, *hoc sibi vult? itáne vnius ciuitatis plures erant Episcopi? Nequaquã; sed hoc titulo designat Presbyteros, tunc enim temporis adhuc vocabulum erat commune.*

Nona obiectio ex Theodoreto, qui in cõmentario, cap. 1. ad Philippenses aliquoties repetit, Presbyteros fuisse, quos Paulus Episcopos appellat. Sed hoc iam antea explicatum est; Theodoretus enim docet quidem, olim Presbyteros Episcoporum nomen habuisse: sed ibidem addit veros Episcopos nomine Apostolorum, eo tempore appellari solitos, ita vt semper & re & nomine maiores fuerint Episcopi Presbyteris, ex sententia Theodoreti. Quare idem auctor in caput tertium prioris ad Timotheum ita scribit: *Sed tamen, etiãsi Presbyteris has leges constituit diuinus Apostolus, clarum est, quod has leges oportet primos seruare Episcopos, vt qui sint maiorem dignitatem assequuti.*

Decima obiectio ex Augustino qui in epist. 19. ad Hieronymum, sic ait: *Quamuis enim secundum honorum vocabula, quæ iam Ecclesia vsus obtinuit, Episcopatus Presbyterio maior sit, in multis rebus tamen Augustinus Hieronymo minor est.*

Respondeo, illud (*Iam obtinuit*) non opponi tempori antiquo ipsius Ecclesiæ, sed tempori quod fuit ante exortum Ecclesiæ nostræ Christianæ: Itaque non est sensus, olim Episcopi, & Presbyteri erant æquales, sed iam vsus obtinuit, vt Episcopatus Presbyterio maior sit; sed hic est sensus; Ante Christiana tempora, nomina ista Episcopus & Presbyter nõ erant honoris vocabula, sed officij, aut ætatis, nunc autem honoris ac dignitatis nomina sunt, & secundum hæc nomi-

na Augustinus Hieronymo maior est, quamuis aliis multis nominibus Augustinus Hieronymo minor sit.

VNDECIMA obiectio; Presbyteri succedunt Apostolis non minùs quàm Episcopi, vt patet ex Clemente lib. 2. constit. cap. 32. & Ignatio in epistola ad Smyrnenses: Non igitur sunt Presbyteri Episcopis inferiores.

RESPONDEO, Episcopos & Presbyteros variis modis à Patribus comparari, sed semper seruata proportione, & distinctione. Aliquando dicunt Episcopum tenere locum Dei, Presbyterum locum Christi, Diaconum locum Apostolorum. Ita Clemens lib. 2. constit. cap. 30. & Ignatius in epistola ad Trallianos. Aliquando Episcopo dant locum Christi, Presbyteris locum Apostolorum, Diaconis locum Discipulorum LXXII. Ita Clemens loco citato lib. 2. cap. 32. & Ignatius ad Smyrnenses. Aliquando Episcopis dant locum Apostolorum, Presbyteris locum LXXII. discipulorum, vt Patres suprà citati.

DVODECIMA obiectio; Christus Presbyteros ordinauit in cœna, vt Catholici omnes docent: at Episcopos nusquam legitur ordinasse: Non igitur Episcopatus iure diuino est introductus. RESPONDEO, à Christo B. Petrum ordinatum fuisse Episcopum, à B. Petro Iacobum & Ioannem, ab his tribus ceteros Apostolos, vt in lib. 1. de summo Pontifice suprà ostendimus.

CAPVT XVI.

De Cardinalibus.

DE Cardinalibus Romanæ Ecclesiæ pauca quædam addenda sunt, vt Ioanni Caluino etiam de hoc ordine Clericorum breuiter respondeamus. Dicemus autem PRIMO, de antiquitate, & significatione nominis Cardinalium. SECVNDO, de antiquitate, & varietate officij Cardinalium. TERTIO, de comparatione Cardinalium cum Episcopis: Hæc enim tria Caluinus attingit lib. 4. Instit. cap. 7. §. 30.

Si quis autem plura cognoscere velit, legat ex Theologis Aluarum Pelagium lib. 2. de planctu Ecclesiæ, art. 16. Augustinum

stinum Triumphum in summa de potestate Ecclesiæ, q.102. Thomam VValdensem lib.2.doctrinalis fidei, art.3. cap.54. Ioannem de Turrecremata lib.1. summæ de Ecclesia, cap.81. 82.83.& 84. S.Antoninum in summa Theologica, 3.parte, tit.21.Ioannem Antonium Delphinum lib.2.de Ecclesia. Ex CANONISTIS, Andream Barbatium in tractat. de præstantia Cardinalium ad Bessarionem, Martinum Laudensem in tractat.de Cardinalibus, Dominicum Iacobatium li.1.de Conciliis, art.12. & Ioannem Hieronymum Albanum in libro de Cardinalibus. Ex HISTORICIS, Onuphriũ Panuinum in libello de Episcopatibus, Titulis, & Diaconiis Cardinalium.

Vt igitur à PRIMO incipiamus, Caluinus loco notato, ante Gregorij tempora dicit se non legisse nomen Cardinalium: At in Concilio Romano sub Syluestro canon.6. legimus septem fuisse Diaconos Cardinales in Romana Ecclesia; præcessit autem Syluester Gregorium annis ferè trecentis; neque tamen tunc primùm cœpit hoc nomen; non enim Concilium illud instituit Cardinales, sed solùm iussit vt præter Cardinales Diaconos Romanæ Ecclesiæ, essent etiam duo Diaconi ad examen Parœciarum.

Porrò nomen CARDINALIS idem ferè significare videtur quod Principalis, siue is à quo alij pendent, vt à cardine ostia dependere solent: Hinc enim & virtutes Cardinales, & venti Cardinales, & puncta cœli Cardinalia dici solent. & Augustinus lib.1.de Baptismo, cap.6. Primarios Donatistas, Cardinales Donatistas appellauit. Cur autem Electores Pontificis Cardinales dicantur, nõ omnes explicant eodem modo.

CALVINVS loco notato docet, hoc nomen tempore S. Gregorij proprium fuisse Episcoporum, proinde non rectè nunc tribui Presbyteris & Diaconis, aut solis Episcopis Romanæ Curiæ: *Hic titulus*, inquit, *Gregorij ætate in solos Episcopos competebat; nam quoties meminit Cardinalium, non Romanæ Ecclesiæ, sed aliis quibuslibet eos attribuit, vt in summa nihil aliud sit sacerdos Cardinalis, quàm Episcopus.* Hæc ille. At Caluinus in exploratum errorem incidit. nam S.Gregorius lib.5.epist.11.ad Fortunatum Episcopum Neapolitanum meminit Diaconorum Cardinalium. & lib.11. epist.34.

ad Ioannem Episcopum Syracusanum meminit Presbyterorum Cardinalium. & Ioannes Diaconus lib. 3. vitæ S. Gregorij, cap. 7. enumerat Episcopos, quos S. Gregorius ex Presbyteris Cardinalibus fecerat: Non igitur verum est, idem esse apud Gregorium, Episcopum & Cardinalem.

Leo IX. Pont. Max. in epistola ad Michaëlem, cap. 31. dicit, Clericos Romanæ Ecclesiæ Cardinales vocari, quòd summo Pontifici proximè adhæreant, qui est veluti cardo totius Ecclesiæ. Nam vt in Cardine ostium vertitur, & regitur, ac sustentatur, sic etiam à summi Pontificis prouidentia, & firmitate tota Ecclesia pendet. Hæc verò explicatio rectè docet, cur Cardinales Romanæ Ecclesiæ dicantur præ ceteris, & per Antonomasiam Cardinales, at non explicat cur simpliciter dicantur Cardinales, cùm constet etiam alibi esse, & fuisse qui dicerentur Cardinales, vt patet ex Gregorio, locis citatis, lib. 5. epist. 11. & lib. 11. epist. 34. & ex Concilio Meldensi can. 54.

Onvphrivs in libro de Cardinalium titulis existimat, Presbyteros & Diaconos Cardinales dictos esse eos, qui præerant aliis Presbyteris vel Diaconis eiusdem Ecclesiæ, quasi principales Presbyteri, vel Diaconi in illa Ecclesia, erât enim plures Presbyteri in eadem Ecclesia, sed Præses tantùm dicebatur Cardinalis.

Hæc Onuphrij explicatio non videtur vera; nam in eodem titulo plures erant aliquando Cardinales, vt patet ex Synodo S. Gregorij, quæ habetur lib. 4. regist. cap. 88. vbi ponuntur subscriptiones Presbyterorum Cardinalium, & inter eas tres inueniuntur tituli S. Balbinæ, duo S. Damasi, duo S. Syluestri, duo sanctorum Apostolorum: Non igitur is tantùm Cardinalis dicebatur, qui præerat titulo. Praeterea, tempore S. Syluestri, septem tantùm Romæ erant Diaconi Cardinales; nam adhuc recens erat eo tempore Canon XIV. Concilij Neocæsarienſis, vbi definitur, in qualibet ciuitate, quamuis magna, septem tantùm debere esse Diaconos, & tamen illi omnes Romæ dicebantur Cardinales, vt patet ex Concilio Romano sub Syluestro can. 6. Non igitur Diaconus Cardinalis erat, qui præerat aliis Diaconis eiusdem Ecclesiæ. Adde postremò, quod iuxta hanc Onuphrij explicationem, nulla ratio reddi posset, cur dicerentur quidam Epi-

scopi

scopi Cardinales; non enim dici possunt Episcopi Cardinales, quòd præsint aliis Episcopis suæ diœcesis, sicut Presbyter Cardinalis, quòd præsit Presbyteris sui tituli; nam non sunt in vna diœcesi plures Episcopi.

Existimo igitur nomen Cardinalis primò impositum esse loco, & à loco deriuatum ad personas: Dicebantur enim tituli Cardinales, quædam Ecclesiæ principales, vbi Baptisma conferebatur; & dicebantur Ecclesiæ vel tituli Cardinales, ad differentiam aliorum locorum sacrorum minus principalium: Inde autem Presbyter, qui eam Ecclesiam regebat, dicebatur Presbyter Cardinalis. Pari ratione Diaconiæ Cardinales erant loca quędam principalia in vrbe distincta iuxta numerum regionum, & qui in eis residebant Diaconi, dicebantur Cardinales Diaconi, ab Ecclesia videlicet Cardinali, quam tenebant. Sic etiam postmodum dicti sunt Episcopatus Cardinales, & inde Episcopi Cardinales sex illi, qui ad eligendum Pontificem conueniebant, & eidem Pontifici à consiliis erant præter cæteros orbis Christiani Episcopos.

Quod autem à loco cœperit hoc nomen, cognosci potest ex Concilio Meldensi can. 54. vbi sic legimus, vt titulos Cardinales in vrbibus, vel suburbiis constitutos Episcopus canonicè ordinet, & disponat. Item ex Ioanne Diacono in vita S. Gregorij li. 3. cap. 11. vbi sic ait: *Cardinales violenter in Paræciis ordinatos forensibus, in pristinum Cardinem Gregorius reuocabat.* Vbi Cardinem vocat Cardinalem titulum siue Ecclesiam. Ac de nomine quidem hactenus. Si quis autem velit cognoscere nomina, & numerum titulorum, Diaconiarum, & Episcopatuum Cardinalium, Onuphrium consulat in libro de Cardinalibus.

Iam de officio, & officij antiquitate breuiter dicamus. Tria sunt officia Cardinalium: Primum est commune cum Episcopis, Presbyteris & Diaconis ceteris; omnes enim Cardinales, aut Episcopale, aut Presbyterale, aut Diaconale officium habent: Alterum officium est, summum Pontificē eligendi: Postremum eidem Pontifici perpetuò assistere, eumq; in regenda vniuersa Ecclesia consilio, & industria adiuuare. Ex his officiis primùm negari nō potest, quin sit antiquissimum. Neq; id negat Caluinus, quin potius hoc solum agnoscit; sic enim scribit loco citato lib. 4. ca. 7. §. 30. *Et sanè nihil*

officij tunc habebant, nisi vt in doctrinæ, & Sacramentorum administratione Episcopo adessent ac subessent. Hæc ille.

At CALVINVS secum pugnare mihi videtur; nam eodem lib. 4 Instit. cap. 4 §. 2. docet, antiquissimis temporibus eum fuisse vsum in Ecclesia, vt Presbyteri eligerent Episcopum, & cum illo ita Ecclesiam communi consilio regerent, vt nihil plus Episcopus haberet in cœtu Presbyterorum, quàm Consul in senatu: *Presbyteri*, inquit, *ex suo numero vnum eligebant, cui specialiter dabant titulum Episcopi.* Et infrà: *Quas partes habet Consul in senatu, eas habet Episcopus in Presbyterorum cœtu.* Hæc ille. Quod si verum est, certè sequitur, vt quod nunc Romæ Cardinales faciunt, dum Episcopum ex suo numero eligunt, aut tanquam senatores quidam Ecclesiastici cum eo Ecclesiam regunt, antiquissimum sit, ac proinde omnia tria officia sint antiquissima.

Est autem hoc loco obseruandum; Omnia quidem tria Cardinalium officia esse antiquissima, & ab ipso tempore Apostolorum inchoata, sed tamen non esse æquè antiquum, vt soli Cardinales duobus officiis posterioribus fungantur. Nam à tempore Apostolorũ per multos annos, immò etiam per aliquot secula, quia pauci erant Presbyteri, & Diaconi, omnes simul ad electionẽ Episcopi, & ad Concilia *vocabantur*, neq; erat opus tunc distinguere à Cardinalibus nõ Cardinales, sicut etiam in aliis Ecclesiis non distinguebantur Canonici à non Canonicis. Quare Cyprianus cùm aliquoties scribat ad Romanum Clerum, non scribit ad solos Cardinales, sed ad omnes Presbyteros & Diaconos Romanæ Ecclesiæ. & similiter illi cum Cyprianо respondent, Presbyteri & Diaconi omnes respondent. Vide lib. 2. epistola 7. & lib. 3 epist. 5. & 21.

Deinde autem cùm creuisset multitudo Cleri, vocabantur quidem omnes ad electionem faciendam, sed nõ omnes ad Concilia vocabantur, sed aliqui principales, qui Romæ & aliis quibusdam in locis Cardinales dicebantur. Id constat ex Synodo Gregorij lib. 4 registri, cap. 88. Nam solùm Concilio interfuerunt ex Presbyteris XXXIV. & ij Titulares omnes, id est Cardinales. certum autem est, tunc Romæ fuisse multò plures Presbyteros, quàm XXXIV. Nam si tempore S. Cornelij circa annum Domini CC.L. in medio persecutionum,

tionum, regnantibus idololatris, tamen erant Romæ XLVI. Presbyteri, vt ex epistola eiusdem Cornelij refert Eusebius lib. 6. hist. cap. 33. certè multò plures erant tempore S. Gregorij, circa annum Domini DC. quando nullus in vrbe erat Paganus. Denique, postremis quingentis annis neque ad Concilia, neque ad electionem admissi sunt omnes Clerici, quod nimis multi essent, sed soli Cardinales, vt suprà ostendimus, cùm de vocatione Ministrorum ageremus.

Quantum ad TERTIVM, de comparatione Cardinalium cum Episcopis, fusè tractant suprà citati auctores, sed in hoc tamen ferè omnes conueniunt, quòd si consideremus ordinis potestatem, maior sit Episcopus Presbytero, vel Diacono Cardinali. Nam Episcopus ordinat Presbyteros, confirmat baptizatos, aliaq; id genus facit, quæ Cardinales Presbyteri, vel Diaconi facere non possunt. Qua etiam ratione summus Pontifex Episcopum se vocat, non Cardinalem, & Episcopos omnes appellat venerabiles fratres, Cardinales autem dilectos filios, quomodo vocat etiam Laicos.

Pari ratione si consideremus iurisdictionem in propriam Ecclesiam, id est, Episcopi in suam Diœcesim, & Cardinalis in suum titulum, aut Diaconiam, maior est Episcopus Cardinali Presbytero, vel Diacono: Nam inprimis maior est ordinariè Diœcesis Episcopi, quàm titulus Cardinalis, ac præterea Episcopus in sua Diœcesi amplissimam habet iurisdictionem tanquam proprius & ordinarius Pastor, ferendi leges, dispensandi, puniendi, indulgendi, &c. At Cardinalis Presbyter & Diaconus, cùm in suo titulo sit veluti Parochus Episcopo subiectus, nihil potest, nisi quantum Episcopus ei permiserit.

At si consideremus regimen Ecclesiæ vniuersalis, maior est Cardinalis Presbyter, vel Diaconus Episcopo non Cardinali. Nam Episcopi simplices nunquam adhibentur ad regimen vniuersalis Ecclesiæ, nisi rarissimè, id est, cùm ad generale Concilium conuocantur. At Cardinales ferè quotidie præstò sunt Pontifici, neque vllum negotium maioris momenti sine eorum consilio peragitur. Et quia hinc fit, vt Episcopi à Cardinalibus, vt summi Pontificis cooperatoribus, iudicentur, creentur, deponantur, non autem contra Cardinales ab Episcopis; propterea absolutè Cardinalis Episco-

pum non Cardinalem præcedit. atq; hanc rationem vt præcipuam affert etiam Eugenius Pontifex IV. in epistola ad Archiepiscopum Cantuariensem, quę exstat apud Dominicum Iacobatium lib. 1. de Conciliis, art. 12. & ante Eugenium S. Bernardvs lib. 4. de consideratione, de Cardinalibus loquens: *Veniamus*, inquit, *ad collaterales, & coadiutores tuos, hi sedulí tui, hi intimi tui.* Et infrà: *An non eligendi de toto orbe, orbem iudicaturi?* Et in epist. 188. ad Cardinales scripta: *Nulli dubium*, inquit, *quin ad Vos specialiter spectet tollere scandala de regno Dei, surgentes succidere spinas, sedare querelas.* Et infra: *Agite pro loco quem tenetis, pro dignitate qua polletis, pro potestate quam accepistis, &c.* vbi apertissimè agnoscit S. Bernardus maiorem in Cardinalibus, quàm in Episcopis potestatem.

Sed occurrit Caluinus loco notato, lib. 4 ca. 7. §. 30. & obiicit tria testimonia: *Video*, inquit Caluinus, *fuisse tunc Episcopis minores, quos nunc longè antecellunt. Notum est illud Augustini epist. 19. ad Hieronymum, quanquam secũdum honorum Vocabula, quæ iam Ecclesiæ Vsus obtinuit, Episcopatus Presbyterio maior sit, tamen in multis rebus Augustinus Hieronymo minor est. Hic certè Romanæ Ecclesiæ Presbyterum ab aliis minimè discernit, sed omnes ex æquo postponit Episcopis: idq; eousq; fuit obseruatũ, Vt in Concilio Carthaginensi, cum duo adessent Legati Romanæ sedis, Vnus Episcopus, secundus Presbyter, hic in Vltimum locum reiectus fuerit. Verùm ne nimis Vetera prosequamur, exstat Concilium sub Gregorio habitum Romæ, in quo Presbyteri Vltimo loco sedent, & seorsum subscribunt, Diaconi locum nullum in subscriptione habent.* Hæc ille.

Sed Augustini testimonium ad rem non facit; non enim negamus Episcopatum Presbyterio maiorem esse, sed dicimus, Presbyterum Cardinalem Episcopo nõ Cardinali esse maiorem, non quòd Presbyter sit maior Episcopo, sed quòd Cardinalis maior sit non Cardinali. Nam alioqui Episcopus Cardinalis Presbyterum Cardinalem, & Presbyter Cardinalis Diaconum Cardinalem semper præcedit.

At, inquit Caluinus, *Augustinus non quemuis Presbyterum, sed Hieronymum Presbyterum Romanæ Ecclesiæ Episcopo postponit.*

RESPONDEO, S. Hieronymum non Romanæ Ecclesiæ, sed Antiochenæ Presbyterum fuisse; id enim ipse testatur in epistola 61. ad Pammachium, de erroribus Ioannis Hierosolymæ Episcopi; neque repugnat quòd ipse aliquando Romæ fuerit, & Damasum Pontificem iuuerit in epistolis scribendis, vt ipse testatur in epist. ad Ageruchiam de Monogamia. Nam etsi Romæ fuerit, non tamen habuit Romæ titulum aliquem proprium, siue Ecclesiam regendam, vt Cardinales habent; quocirca cùm iam ex Roma rediisset, & in Syria degeret, quando scripsit epistolam ad Pammachium aduersus Ioannem Hierosolymitanum, non tamen ait, se Romanum, sed Antiochenum Presbyterum fuisse. Et sanè, si potuisset verè dicere, se Romanę Ecclesiæ Presbyterum Cardinalem esse, vel fuisse, libenter dixisset. Cupiebat enim Ioanni Episcopo Hierosolymæ demonstrare, se Presbyterum fuisse maioris cuiusdam Ecclesiæ, quàm Hierosolymitana esset; & proinde se non reliquisse suam Ecclesiam, vt in Ecclesia Hierosolymitana aliquid quæreret: *Ob id*, inquit, *& ego Antiochiam, & ille Constantinopolim, vrbes celeberrimas, deseruimus, non vt te in populis prædicantem laudaremus, sed vt in agris & in solitudine adolescentiæ peccata deflentes, Christi in nos misericordiam deflecteremus.* Hæc ille. Cùm igitur constet, semper Romanam Ecclesiam Antiochenæ prælatam fuisse, certè S. Hieronymus libenter dixisset, si id verè dicere potuisset, ob id & ego Romam, & ille Constantinopolim, &c.

Neque etiam testimonium Concilij VI. Carthaginensis valde est ad rem. Nam etsi in eo Concilio Presbyter Romanus sederit post Episcopos, tamen in Concilio Nicæno, in Ephesino, in Chalcedonensi, in VI. VII. & VIII. Synodo generali, Romani Presbyteri sederunt ante Episcopos; sed quanquam hæc ita se habent, fateor tamen, olim Episcopos quoscunque prælatos fuisse Cardinalibus non Episcopis, immò etiam Cardinalatum gradum fuisse ad Episcopatum, vt Onuphrius rectè docet in libro de Cardinalibus, & apertissimè colligitur ex lib. 1. cap. 7. vitæ S. Gregorij. Postea tamen mutatus est ordo, & cœpti sunt Cardinales Episcopis anteponi, & Episcopatus gradus esse ad Cardinalatū; cuius mutationis duplex ratio assignari potest. VNA, quòd ad

solos Cardinales deuoluta sit electio sumi Pontificis; Nam quo tempore Pontifices eligebant Imperatores, vel Clerus & populus, non est mirum, si non tanti fierent Cardinales. At posteaquam cœperunt soli ipsi eligere, & etiam soli ipsi, vt plurimum, eligi, non sine caussa cœpit dignitas Cardinalitia pluris fieri, quàm antea.

ALTERA caussa est, quòd soli Cardinales cœperint adesse summo Pontifici in consiliis; Nam antea Cardinales neq; soli, neq; primarij Consiliarij Pontificis erant. siquidem primis sexcentis, vel octingentis annis, summi Pōtifices ad grauiora negotia Ecclesiæ diiudicanda cogebant Concilia nationalia Episcoporum Italiæ, quibus Conciliis intererant quidem Cardinales Presbyteri, sed tamen primus locus Episcoporum erat. Id cognosci potest ex tomis Conciliorum, vbi plurima inueniuntur Concilia Romana, siue Lateranẽsia, celebrata ab anno Domini CCC. ad DCCC.

Quocirca non erat ratio, cur eo tempore Cardinales Presbyteri Episcopis anteponerentur, cùm eo tempore non minus, immò magis Pontificem iuuarent in Ecclesia vniuersali regenda Episcopi, quàm Cardinales. At postea creuerunt negotia Ecclesiæ Romanæ, præsertim cùm accessisset principatus temporalis, tempore Pipini & Caroli Magni: proinde egebat summus Pontifex Consiliariorum ope multò sæpius, quàm antea. Neque poterat tam sæpe conuocare Concilia Episcoporum, quàm necesse erat; Concilia enim vix tertio quoque anno cogi poterant, Pontifex autem quolibet anno sæpius egebat consilio. Itaque vsu docente, & necessitate cogente his postremis annis sexcentis vel septingentis cœperunt paulatim omitti Concilia Episcopalia, & res tota redigi ad senatum Cardinalium. Potuisse autem hoc fieri, & rectè factum esse, in dubium reuocari non potest; nam non tenetur Pontifex hos potius, quàm illos in consilium adhibere.

Deinde, hac ratione multa commoda consequuta sunt. PRIMVM, quòd habeat nunc summus Pontifex senatum in promptu, ita vt possit etiam singulis diebus, si velit, de rebus grauissimis deliberare. ALTERVM, quòd hoc fiat sine detrimento Ecclesiarum particularium. Nec enim possent Concilia Episcoporum sæpe cogi sine detrimento Ecclesiarum,

rum, quibus absentia Pastorum pernicioſa est. TERTIVM, quòd habeat Consiliarios magis instructos, & exercitatos, cùm hæc sola & assiduè tractent: facta autem legitimè hac mutatione Concilij Pontificij ab Episcopis & Cardinalibus ad solos Cardinales; mirum esse non debet, si etiam facta est mutatio dignitatum.

Sed placet, ad finem huius loci repugnantiam verborum Caluini in extrema disputatione cap. 7. lib. 4. Institut. annotare. Nam in vlt. §. miratur Cardinalium amplitudinem: *Nescio*, inquit, *qui factum sit, vt ita subitò in tantam amplitudinem emerserint.* Et mox infrà: *Nunc adeò mutata sors est, vt facti sint Regum & Cæsarum cognati. Nec dubium est, quin vnà cum suo capite sensim creuerint, donec ad hoc dignitatis fastigium euecti fuerunt.* Hæc ille. Qui tamen continuò subiungit contrarium: *Impleri*, inquit, *in illis oportuit quod de talibus ait Malachias; Vos recessistis de via, & offendere fecistis in lege plurimos; propterea ecce ego dedi vos contemptibiles & viles omni populo.* At quomodo, quæso, ista cohærent, vt in summum fastigium amplitudinis creuerint Cardinales, ita vt Regum ac Cæsarum cognati facti sint, & tamen contemptibiles ac viles euaserint omni populo? Sed de his satis.

CAPVT XVII.

De Chorepiscopis.

DIximvs de distinctione & officio Clericorum eorum, qui etiam hoc tempore locum suum habent in Ecclesia; nunc addendum visum est aliquid de Chorepiscopis, quorum nomen & officium olim in vsu erat, nunc autem penè interiisse videtur.

Igitur Chorepiscopi dicebãtur olim Presbyteri quidam, qui in pagis, aut oppidulis curam animarum gerebant loco Episcoporum, vt nunc ferè Parochi faciunt. Dicebantur autem Chorepiscopi, vel, vt Damasus indicat in epistola 3. quasi villarum Episcopi. nam χώρα Græcè oppidum aut regionem significat: vel potius, vt Concilium Neocæsariense canone decimo tertio, & Antiochenum canone 8. docent, quasi

quasi Vicarij Episcopi, vel Vicarij Episcoporum, seu loco Episcoporum constituti; χώρα enim locum etiam significare potest. Porrò eiusmodi Chorepiscopi non poterant Presbyteros & Diaconos ordinare, nec Chrismate fidelium frontes inungere, nec templa, aut altaria consecrare. cetera ferè omnia præstare poterant, quæ præstant Episcopi, vt cognosci potest ex Concilio Ancyrano can. 12. & Antiocheno can. 10. & Hispalensi II. can. 7. item ex Damaso in epist. 3. Leone epist. 86. aliàs 88. & Ioanne III. in epistola ad Episcopos Germaniæ & Galliæ.

Sed quæstio hoc loco occurrit; An Subdiaconos ordinare Chorepiscopis aliquando licuerit. Nam in Concilio Antiocheno can. 10. id eis licuisse disertis verbis asseritur. Contrà autem, id eis minimè licuisse, Damasus Papa in epist. 3. æquè disertis verbis affirmat; Concilia & Pontifices ceteri suprà citati negant licere Chorepiscopis Presbyteros vel Diaconos ordinare; de Subdiaconis, ceterisque ordinibus nihil expressè dicunt.

Respondeo, quosdam fuisse Chorepiscopos, qui verè Episcopalem consecrationem acceperant, sed Chorepiscopi dicebantur, quòd non haberent propriam Ecclesiam, sed in aliena Diœcesi ministrarent, quales sunt hoc tempore Episcopi quidam Titulares, qui & Suffraganei dici solent. Alios verò Chorepiscopos fuisse, qui nihil aliud, nisi Presbyteri essent, sed, vt diximus, in pagis, ac villis, seu etiam oppidulis Episcopum aliquo modo repræsentarent. De prioribus loqui videtur Concilium Antiochenum, vt etiam Damasus annotauit in epist. 3. nam ita incipit Canon: *Chorepiscopi, qui manus impositionem ab Episcopis acceperunt, &, vt Episcopi sunt ordinati, &c.* vbi non de omnibus Chorepiscopis loquitur Concilium, sed de illis tantùm, qui à pluribus Episcopis, ritu Pontificum, sunt consecrati: præterea in eodem canone Concilium non solùm his Chorepiscopis permittit, vt Subdiaconos absolutè ordinent, sed etiam vt Presbyteros & Diaconos ordinare possint, si id Episcopus loci permiserit. ex quo certè sequitur, eos Chorepiscopos veros Episcopos fuisse.

Porrò in fine illius canonis, vbi legimus (*Chorepiscopus ab Episcopo*

Episcopo loci ordinandus est) non de iisdem Chorepiscopis agitur, sed de illo altero genere; voluit enim Concilium legem statuere, vt deinceps Chorepiscopus ordinetur ab vno Episcopo, & proinde Presbyter sit, non Episcopus. De quo genere Chorepiscoporum loquitur Damasus in epist. 3. cùm dicit, non licere Chorepiscopis ordinare Subdiaconos.

Cetera autem Concilia & Patres, qui negant, Chorepiscopis licere ordinare Diaconos, & de Subdiaconis nihil dicunt, videntur nomine Diaconorum etiam Subdiaconos accepisse, cùm sit vterque sacer ordo, & sæpe apud veteres eodem nomine appellentur. Quod si euidenter ostendi possit, concessum aliquando fuisse Chorepiscopis secundi generis, vt Subdiaconos ordinarent; dicendum erit, id fuisse priuilegium, & dispensationem quandam, qualis etiam fuit quibusdam in locis, vt Presbyteri, absente Episcopo, Confirmationis Sacramentum exhiberent; vt Ambrosius scribit de Sacerdotibus Ægypti, in commentario, capit. 4. epistolæ ad Ephesios. Atque hæc de distinctione & officio Clericorum.

CAPVT XVIII.

De cœlibatu Sacerdotum; Sítne iure diuino annexus sacris ordinibus cœlibatus, an non?

SEQVITVR quarta Disputatio, quæ est de cœlibatu, seu continentia hominum sacratorum, quæ quidem trimembris erit. Primùm enim explicandum occurrit; Sítne iure diuino annexus cœlibatus ordinibus sacris. Deinde, si constiterit non ita esse, vtrum saltem iure Apostolico, ac rectissimè id factum sit. Postremò, num digami Apostolica lege arceantur à sacris ordinibus.

Ac, vt à primo incipiamus, Ioannes Maior in 4. distin. 24. quæst. 2. de iure diuino esse putauit, quòd votum Sacerdotum solenne sit, ac proinde indispensabile esse. Idem ferè docuit Clichtoueus libro de continentia Sacerdotum, cap. 4.

& se-

& sequentibus, vbi duo dicit, quę nescio, an inter se bene cohæreant. Vnum est, de iure diuino esse, vt qui est sacris ordinibus initiatus, non possit vxorem ducere, neque in hoc vllam dispensationem cadere posse. Alterum est, eos, qui vxorem duxerunt, non posse sacris ordinibus initiari, nisi deinceps continere velint, esse præceptum Ecclesiæ, & a Siricio Papa primùm editum, nec vnquam ab Ecclesia Orientali receptum fuisse. Itaque licuisse in tota Ecclesia Sacerdotibus vti vxoribus, quas ante ordines duxerant, vsque ad tempora Siricij: in Ecclesia autem Orientali, & nunc licere, & semper licuisse.

At B. Thomas in 2. 2. quæst. 88. art. 11. disertè docet, votum continentiæ esse annexum ordinibus sacris ex solo Ecclesiæ decreto, ac proinde dispensabile esse. Idem docet Caietanus in opusculis, tomo 1. tract. 27. & Sotus lib. 7. de iustitia, quæst. 6. art. 2. vbi etiam docet, quod ego verissimum puto, decretum hoc, quo votum est annexum ordinibus, non quidem propriè diuinum esse, sed tamen esse Apostolicum, & in tota Ecclesia à temporibus Apostolorum longo tempore esse seruatum; sed quia hoc multis rationibus in sequenti capite contra hæreticos confirmabimus: nunc solùm breuiter probandum est, non iure diuino, sed humano duntaxat prohibitum esse coniugium Sacerdotibus, & proinde in hoc dispensari posse.

Probatur PRIMO, ex altero eorum, quæ Clichtouæus asserit: non est de iure diuino, vt coniugati, si ordinentur, ab vxoribus suis abstineant; igitur neque est de iure diuino, vt Sacerdotes non ducant vxores. Nam Matrimonium nõ pugnat cum ordinibus ratione essentiæ suæ, sed ratione officij seu exercitij coniugalis; si enim Deus prohibuisset Sacerdotibus coniugium, certè prohibuisset propter actum coniugalem, qui hominem reddit totum carnalem, & ineptum ad diuina; necnon propter sollicitudinem domus, & liberorum, quæ plurimas parit distractiones, non autem propter solum Sacramentum coniugij, vel propter contractum Matrimonij, qui celebratur solò consensu animorum, & est res breuissima & honestissima. Si ergo licuit Sacerdotibus iure diuino habere vxores, quas ante ordinationem duxerant, & eis vti maritorum more: Cur, quæso, nõ licuisset etiam post ordina-

ordinationem ducere? Adde, quòd rationes, quas Clichtouæus pro se adducit, omnes sumuntur à puritate munerum sacerdotalium, cui certè non repugnat, vxorem ducere, vel duxisse, sed ei cohabitare.

Non esse autem iure diuino prohibitum, ne Sacerdotes vtantur vxoribus, quas duxerant ante ordinationem, cõceditur à Clichtouæo: sed propter quosdam alios, qui de ea re dubitant, probatur apertissimè ex eo, quòd Ecclesia Romana multis iam seculis permisit Græcis Sacerdotibus vsum vxorum, quas ante ordinationem duxerant, vt patet ex capit. Cùm olim, de Clericis coniugatis. Adde Gregorij testimonium lib. 1. epist. 42. vbi permittit Subdiaconis, vt liberè vtantur vxoribus suis, quas duxerant ante ordinationem, licet prohibeat deinceps eiusmodi ordinari, nisi continentiam voueant.

SECVNDO probatur, quia in tota Scriptura nullum tale exstat præceptum. Nam in Testamento veteri Sacerdotibus licitum erat vxores ducere: In nouo autem nihil de hac re Dominus loquutus est. Apostolus quidem in epistolis ad Timotheum, & Titum, iubet Episcopos & Diaconos eligi castos, sed quod Apostolus præcipit, nõ diuinum, sed Apostolicum præceptum est, de quo postea agemus.

Proferunt illi ex Deuter. cap. 33. benedictionem Mosis, in qua dicitur de Leuitis, id est, vt ipsi exponunt, de Sacerdotibus Christianis: Qui dixerunt patri suo & matri; Nescio vos, & filios ignorauerunt. At istud, diuinum vaticinium, nõ diuinum præceptum est; siue enim lege diuina, siue humana fiat, vt Sacerdotes vxoribus careant, impletur vaticinium Mosis.

Proferunt deinde illud Christi Luc. 21. *Videte, ne grauentur corda vestra crapula, & ebrietate, & curis huius mundi.* quod ad Sacerdotes præcipuè spectare, testatur Leo serm. 8. de ieiunio decimi mensis. Sed in hoc apertè falluntur, qui hoc argumentum adducunt. Nam Leo in isto ipso loco, ad omnes fideles, Christi præceptum pertinere dicit: sed ad nos præcipuè, quibus dies Domini iam est vicinior. Deinde, cùm Paulus 1. Timot. 3. iubeat Episcopũ eligi: *Qui domui suæ benè præsit, & filios habeat subditos in omni castitate*; nec tamẽ contraria Christo doceat: certè non iubet Christus vlli, ne ha-

ne habeat curam vxoris ac liberorum, sed ne graueturnimia sollicitudine.

At, inquiunt, ratio naturalis dictat, ministerium purissimum à continentibus esse peragendum. Respondeo, dictare id quidem rationem, sed vt rem conuenientem, non vt omnino necessariam.

Tertio probatur, ex Concilio Ancyrano, cap. 10. vbi dicitur posse Diaconos cum licentia Episcopi vxores ducere, etiam post susceptum Diaconatum; ergo non est de iure diuino; nec enim Episcopi in iure diuino dispensant. Estque hoc Concilium antiquissimum, & cõfirmatum à Leone Papa dist. 20. can. de libellis. Accedat postremò, quòd Concilia, & Patres in sequenti capite producendi, passim testantur, hanc legem esse Ecclesiasticam; quod etiam legimus in Concilio Tridentino, sess. 24. can. 9.

CAPVT XIX.

Cœlibatum iure Apostolico rectissimè annexum ordinibus sacris.

Iam vero de altera quæstione; An rectè factum sit, vt cœlibatus perpetuus sacris ordinibus annecteretur, duo sunt refutandi errores; Vnus Græcorum, alter Lutheranorum. Prior error est, Oportere Clericos, antequam ordines sacros suscipiant, vxores ducere, quia post sacros ordines susceptos, non licet id facere, & nimis magno periculo fornicandi se exponit, qui sine vxore viuit.

Huius erroris aliqui auctorem faciunt Nicolaum, vnum ex septem primis Diaconis; sed quidquid de hoc sit, constat, Vigilantium hunc errorem expressè docuisse; de quo sic beatus Hieronymus initio libri contra Vigilantium: *Prænefas*, inquit, *Episcopos sui sceleris dicitur habere consortes, si tamen Episcopi nominandi sunt, qui non ordinant Diaconos, nisi prius vxores duxerint, nulli cœlibi credentes pudicitiam.* Hunc errorem receperunt Patres Concilij Trullani, circa annum Domini DCC. vt patet ex can. 13. vbi prophana illa Synodus damnat nominatim canones Romanæ Eccle-

siæ,

siæ, & contrarium statuit, nimirum vt Clerici ante Subdiaconatum vxores ducant, & cum eis viuant postea, in sacris ordinibus constituti. Tempore huius Synodi cœpit mos Græcorum, qui nunc est. Auctus autem est & confirmatus tempore Leonis IX. quando dissidium Græcorum à Latinis maximè creuit in multis aliis articulis. Vnde extat liber Humberti Cardinalis eo tempore scriptus de hac re, contra Nicetam Abbatem, qui hunc morem Græcorum tunc acerrimè defendebat.

POSTERIOR error longè grauior est; Non solùm licere ante ordinationem, sed etiam post ordinationem, vxorem ducere. Huius erroris fundamenta quædam iecit Iouinianus, qui docuit, virginitatem non præstare Matrimonio; inde enim sequebatur, frustrà Sacerdotes velle carere vxoribus. Vnde etiam quædam Sanctimoniales, Iouiniano audito, nupserunt, vt beatus Augustinus refert lib. de hæresibus, cap. 82. Hæc tamen hæresis mox extincta fuit, nec vsque ad deceptionem alicuius Sacerdotis peruenit, vt ibidem Augustinus ait.

PRIMVS autem qui docuit apertè, licere post ordinationem vxorē ducere, fuit Ioannes VViclefus, vt refert Thomas VValdensis tom. 2. de Sacramentis, cap. 128. & 129. & tom. 3. de Sacramentalibus, cap. 62. & 67. Eum sequuti sunt Lutherus in lib. de abroganda Missa priuata, Pomeranus in libro de coniugio Episcoporum, Magdeburgēses in Centuriis singulis, cap. 7. & nominatim Centuria 11. cap. 7. col. 389. vbi dicunt, hanc esse hæresim maximè pestiferam omnium, quæ vnquam Christianum regnum perturbarunt. Idem Beza, & Martyr in primam ad Corinth. 7. Philippus Melanchthon in Confessione Augustana, artic. 23. & in Apologia eiusdem articuli, Caluinus lib. 4. Institut. cap. 12. §. 23. Brentius in Cōfessione VVirtembergensi, capite de coniugio; Præterea Erasmus in declamatione de laudibus Matrimonij, vtile esse iudicat, si Sacerdotibus ius cōiugij concedatur, & idem sensisse videtur Panormitanus, Catholicus alioqui & doctus auctor, in cap. Cùm olim, de Clericis cōiugatis. Audio Kemnitium in tertia parte examinis Concilij Tridentini, de cœlibatu Sacerdotum copiosè tractasse, sed cum librum nondum videre potui. Ac si ex aliis eius operibus coniectura facienda

cienda est, nihil aut parum admodum addit ad ea, quæ Centuriatores & Caluinus collegerunt.

Contra hos errores probandum nobis est, votum continentiæ annexum esse ordinibus sacris, ita vt nec ducere vxores, nec vxoribus antea ductis vti liceat post ordinationem; positiuo quidē iure, sed antiquissimo & æquissimo, & quod nullo modo expediat, vt hoc tempore relaxetur.

Probatur PRIMO, Scripturis; ac primùm Paulus in epist. ad Titum, cap. 1. *Oportet*, inquit, *esse Episcopum hospitalem, benignum, sobrium, iustum, sanctum, continentem.* Vbi notandum pro eo, quod nos habemus sobrium, Græcè esse σώφρονα, quod, vt Hieronymus in hunc locum dicit, ambiguum est, & prudentem, sobrium, castum significare potest; hoc autem loco significat castum. Quia verò castitas etiam coniugatis communis est, ideo Apostolus addit etiam, *continentem;* quod ibidem B. Hieronymus exponit, ab vxoris amplexibus. Idem in epist. 2. ad Timoth. cap. 2. *Labora*, inquit, *sicut bonus miles Christi Iesu, nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus.* Hic Apostolus Episcopo præcipit, vt strenuè militet Deo; deinde dicit, non posse eum bene militare Deo, si se implicauerit negotiis secularibus, qualia certè esse nuptias, nemo negare potest. Nam, vt sanctus Basilius pulchrè docet in proœmio constitutionum Monasticarum: *Nuptiæ pudicæ sunt.* Idem Apostolus 1. Corinth. 7. iubet, cōiugatos vacare ex consensu ad tempus ab opere nuptiarum, vt orationi instare possint; ex quo per bonam consequentiam deducit B. Hieronymus in cap. 1. ad Titum, & lib. 1. in Iouinianum, cum præcipere Episcopis, & aliis hominibus sacratis, vt perpetuò à nuptiarum opere vacent, cùm quotidie orationi insistere debeant. Quo eodē argumento ex hoc loco vtuntur Origenes homilia vicesima tertia in Numer. & Epiphanius hæresi Catharorum.

Præterea, in veteri Testamento, continentiam ab vxoribus videmus inprimis fuisse requisitam in iis, qui Deo propinquaturi, vel rem aliquam sanctam tractaturi erant. Nam Exod. 12. præcipitur, vt comesturi agnum Paschalem renes suos accingerent, quo significabatur, vt Gregorius exponit hom. 22. super Euangel. debere eos carnis voluptatem, edomare,

mare, qui agnum Paschalem comedunt. Exodi 19. cùm populus legem à Deo accepturus esset, ait illis Moses: *Estote parati in diem tertium, & ne appropinquetis vxoribus vestris.* Quo testimonio vtitur Ambrosius lib. 1. de officiis, cap. vlt. ad probandam continentiam Clericorum.

Item Exodi 28. præcipit Deus, vt Aaron & filij eius cùm ingrederẽtur tabernaculum, fœminalibus lineis à renibus vsq; ad fœmora tecti essent; quo exponit Beda lib. 3. de tabernaculo, cap. 9. significatum esse, debere Sacerdotes noui Testamenti aut virgines esse, aut contracta cum vxoribus fœdera dissoluisse. Item 1. Reg. 21. noluit Achimelech Sacerdos dare Dauidi panes propositionis comedendos, nisi prius intellexisset, eum ab vxore aliquandiu se continuisse. Ex quo deducit B. Hieronymus in caput primum ad Titum, perpetuam requiri in Sacerdotibus continentiam, etiam ab vxoribus, qui corpus Christi, quod illo pane propositionis significabatur, conficiunt, edunt, aliisque tradunt.

Denique, ex lib. 1. Paralip. cap. 24. & Luc. 1. colligitur, Sacerdotes veteris Testamenti per vices suas ministrare solitos, & toto eo tempore, quo ministrabant in tabernaculo à domo & vxore abfuisse. Ex quo deducunt Siricius Papa in epistola ad Himericum, & Innocentius I. in epist. ad Victricium, necnon Beda in caput primum Lucæ, quòd si illi tempore, quo ministrabant, ab vxoribus abstinebant, omnino decere, vt Sacerdotes nostri, qui nõ per vices, sed semper ministrant, semper ab vxoribus se contineant.

Hoc vltimum argumentum soluere conatur Caluinus lib. 4. cap. 12. §. 25. ac dicit, Sacerdotes Leuiticos ἀντίτυπους Christi fuisse, id est, figuram Christi gessisse, & quia Christi excellentiam & sanctitatem exactè referre non poterant, iussos fuisse vltra humanum morem se purificare. Nunc autem id necessarium non esse, cùm per Christi aduentum figuræ atque vmbræ cessauerint.

At solutio parum valet; nam sicut Leuitici Sacerdotes, Christi venturi figuram gerebant, ita nunc Sacerdotes Christiani Christum, qui venit, repræsentant. Sacerdos enim, dum sacra mysteria peragit, Christi personam sustinet, & propterea sacrificans, non dicit; Hoc est corpus Christi, sed;

Hoc est corpus meum. Ipse enim Christum eo loco agit, id quod etiam vestium sacratum ornatus designat. Deinde, non est illa primaria causa, cur Sacerdotes Leuitici deberent abstinere ab vxoribus, quia gerebant Christi figuram, sed quia Domino ministrabant. Exodi 19. *Sacerdotes, qui accedunt ad Deum, sanctificentur, ne percutiat eos.* Nam alioqui Dauid semper erat Christi figura, & tamen tunc solùm iussus est abstinere ab vxore, quando panem sanctum comesturus erat, vt diximus. Denique, si illi, quia Christum significabant, debuerunt vltra humanum modum se purificare, quantò magis purificari debebunt, qui Christum ipsum quotidie tractant?

Probatur SECVNDO, testimoniis Conciliorum antiquorum totius Ecclesiæ. Ac primùm Ecclesiæ Orientalis habemus Concilium ANCYRANVM celebratum ante annos M. C C. can. 10. vbi dicitur, Diaconos qui in ipsa ordinatione non protestantur se velle vxorem habere, non posse post ordinationem eam ducere. Si autem protestẽtur, posse ducere, quia tunc cẽsetur Episcopus cum eis dispensasse. Item Concilium NEOCAESARIENSE paulò pòst celebratum, cap. 1. *Presbyter*, inquit, *si vxorem duxerit, ordine suo moueatur.* Cõcilium NICAENVM I. can. 3. interdicit Episcopo, Presbytero, & Diacono ne domi mulierem vllam habeat præter matrem, sororem, amitam. Nulla vxoris mentio fit, quæ tamen primo loco poni debuit, si cum ea habitare liceret. Item, cur prohibetur Clericis cohabitatio mulierũ, si vxorati esse possunt? Nónne vxores ancillas habere possunt in eadem domo? Deniq; Synodus TRVLLANA can. 6. prohibet, ne Episcopi, Presbyteri, Diaconi, aut Subdiaconi post ordinationem suam, vxorem ducant, & can. 48. præcipit, vt Episcopus non cohabitet vxori.

Ecclesiæ Africanæ habemus insigne testimonium. Concilium enim CARTHAGINENSE II. can. 2. *Omnibus placet*, inquit, *vt Episcopi, Presbyteri, Diaconi, vel qui Sacramẽta contrectant, pudicitiæ custodes etiam ab vxoribus se abstineãt.* Et ratio ibi redditur: *Vt quod*, inquiũt, *Apostoli docuerunt, & ipsa seruauit antiquitas, nos quoq; custodiamus.* Hoc testimonium non solùm refellit Lutheranos, sed etiam eos ex Catholicis, qui volunt hoc decretum de sacerdotum cõtinentia

tinentia à Siricio incepisse; isti enim Patres ab Apostolis incœpisse dicunt. Item Concilium Carthaginense V. can. 3. & Concilium Africanum can. 37. idem constituunt.

Ecclesiæ Italicæ habemus Concilium ROMANVM sub Syluestro I. quod canone 8. prohibet Subdiaconis ne vxores vllo modo ducere audeant.

Ecclesię Gallicę habemus Concilium ARELATENSE II. ante annos M. C C. celebratum, in quo can. 2. cauetur, ne vllus coniugatus ad sacerdotium assumatur, nisi continentiam ab vxore promiserit. Item Concilium TVRONENSE I. canone 1. & 2. & Turonense II. can. 20. Agathense, cap. 9. & AVRELIANENSE III. canone 2. *Vt nullus*, inquit, *Clericorum à Subdiacono & suprà, propria, si fortè iam habeat, misceatur vxori.*

Ecclesiæ Hispanicæ habemus Concilium ELIBERTINVM ante tempora Syricij can. 33. *Placuit*, inquit, *in totum prohibere Episcopis, Presbyteris, Diaconis, ac Subdiaconis abstinere se à coniugibus, & non generare filios.* TOLETANVM II. cap. 1. & Toletanum IV. cap. 26. & Toletanum VIII. cap. 6. etiam Subdiaconis vsum vxorum prohibent.

Denique Ecclesiæ Germanicæ habemus Concilium AQVISGRANENSE tempore Ludouici I. cap. 6. Concilium VVormatiense, cap. 9. *Placuit*, inquit, *vt Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi abstineant se ab vxoribus, & non generent filios.* Denique Concilium MOGVNTINVM tempore Arnulphi Imperatoris, cap. 10. statuit, vt nulla penitus mulier, ne soror quidem, aut mater, cum Ecclesiasticis habitare permittatur.

Ex his apparet mẽdacium esse apertissimum, quod Philippus dicit in ipsa Confessione Augustana, art. 23. cui tot Principes subscripserunt, in Germania ante annos C D. primùm esse legem cœlibatus impositam Clericis. Nam Concilia citata, sunt in Germania ante annos DCC. celebrata, vel etiam amplius. Nec minus mendacium est, quod in Apologia dicit, legem de cœlibtu Clericorum in nullo Concilio repetiri, sed a solo Romano Pontifice cõtra Synodorum sententiam inductam esse.

Probatur TERTIO, testimoniis veterum Pontificum; CLEMENS I. in Canonibus Apostolorum can. 27. in nu-

ptiis autem qui ad Clerum prouecti sunt, præcipimus, vt si voluerint, vxores accipiant, sed lectores, cantoresque tantummodo. quod autem de lectoribus, & cantoribus dicitur, idem de aliis minoribus ordinibus intelligitur, cùm sit omnium eadem ratio. Calixtus I. apud Gratianum dist. 27. canone Presbytetis: *Presbyteris*, inquit, *Diaconis, Subdiaconis, & Monachis concubinas habere seu Matrimonia contrahere penitus interdicimus.* SIRICIVS in epist. ad Himericum, cap. 7. (quod etiam Caluinus fatetur) prohibet cum vxore commercium iis qui sunt in sacris. Idem paulò pòst confirmauit INNOCENTIVS I. in epist. ad Victriciũ, cap. 9. & in epistola ad Exuperium, cap. 1. Idem LEO I. in epistola 82. ad Anastasium Episcopum Thessalonicæ, cap. 4. & in epistola 90. ad Rusticum Narbonensem, cap. 3. Idem GREGORIVS I. in epist. 42. lib. 1. & epist. 34. lib. 3. Idem ZACHARIAS Papa in epistola vltima ad Bonifacium Episcopum Germaniæ, ante annos DCCC. Vnde etiam apparet clarius Philippi mendacium.

Sed placet verba referre LEONIS I. in epistola ad Anastasium, quia non solùm Lutheranos, sed etiam Græcos euidenter coarguunt. Ad Græcos enim scribit hoc modo: *Omnium*, inquit, *Sacerdotum tam excellens est electio, vt hæ quæ in aliis membris Ecclesiæ vacant à culpa, in illis tamen habeantur illicita. Cùm enim extra Clericorum ordinem constitutis nuptiarum societati, & procreationi filiorum studere sit liberum, ad exhibendam tamen perfectæ continentiæ puritatem, nec Subdiaconis quidem carnale connubium conceditur, vt & qui habent, sint tanquam non habentes, & qui non habent, permaneant singulares & innupti. Quòd si in hoc ordine, qui quartus exstat à capite, dignum est custodiri, quantò magis in primo, vel in secundo, tertióue seruandum est, ne aut Leuitico ministerio, aut Presbyterali honore, aut Episcopali excellentia quisquam idoneus existimetur, qui se à voluptate vxoria, necdum frenasse detegitur?* His adde expressa testimonia veterum Imperatorum, quæ exstant Codice de Episcopis & Clericis, lege cum qui, & sequentibus; item in Authenticis de Monachis.

Probatur QVARTO, testimoniis veterum Patrum Græcorum & Latinorum. ORIGENES homil. 23. in libro Numeri:

meri: *Certum est*, inquit, *quia impeditur sacrificium indesinens iis, qui coniugalibus necessitatibus seruiunt: Vnde videtur mihi quòd illius solius est offerre sacrificium, qui indesinenti & perpetuæ se deuouerit castitati.* EVSEBIVS lib. 1. demonstrat. Euang. cap. 9. *Veruntamen*, inquit, *eos qui sacrati sint, atq; in Dei ministerio, cultuq; occupati, continere deinceps seipsos à commercio vxoris decet, &c.*

EPIPHANIVS ad finem operis contra hæreses: *Sanctum*, inquit, *sacerdotium ex virginibus, vt plurimum, aut ex solitariis, aut si hi ad ministerium non suffecerint, de his qui se à propriis vxoribus continent, & si quis ab initio continens viduus fuerit, habere potest locum Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Hypodiaconi.* Item hæresi 59. quæ est Catharorum: *Sed*, inquit, *& adhuc viuentem & liberos gignentem vnius vxoris virum Ecclesia non suscipit, sed eum, qui se ab vna continuit, aut in viduitate vixit, Diaconum, & Presbyterum, & Episcopum, & Hypodiaconum: maximè vbi syncera sunt Canones Ecclesiastici. At dices mihi, in quibusdam locis adhuc liberos gignere Presbyteros, & Diaconos, & Hypodiaconos: At hoc non est iuxta Canonem, sed iuxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit.*

CHRYSOSTOMVS homil. 2. de patientia Iob: *Dixit*, inquit, *vnius vxoris virum, non ea ratione, vt id nunc in Ecclesia obseruetur, oportet enim omni prorsus castitate Sacerdotem ornatum esse.* Gregorius NYSSENVS lib. de virginitate, cap. vltimo: *Quomodo*, inquit, *Dei sacerdotio fungeris, qui ad hoc ipsum, vt munus offerres, vnctus es? Quomodo hæc ipsa Deo offeres, qui legi non obtemperas prohibenti, ne sacra impurus faciat? ac si Deum tibi apparere expetis, quid caussa est cur Mosem non audias, qui populo edixit, vt à nuptiis purus sit, quo Dei aspectum comprehendat?* CYRILLVS catechesi 12. *Si*, inquit, *qui apud Iesum bene fungitur sacerdotio; abstinet à muliere: ipse Iesus quomodo ex viro, & muliere proditurus esset?* OECVMENIVS in caput 3. primæ ad Timoth. in illud; Vnius vxoris virum: *Non statuit*, inquit, *vt ab vxore pendeat Episcopus, aut vxorem necessariò habeat, sed si fiat, inquit, è mundanis, non sit saltem bigamus, ita tamẽ vt vocatus ad Episcopi munus, illud compleat; quòd qui habent vxores, sint tanquam non habentes.*

Iam ex Latinis. CYPRIANVS, siue quicunque est auctor, in libro de singularitate Clericorum, affirmat sibi à Domino reuelatum, non debere Clericos domi suæ habere mulieres, id quod etiam toto eo libro probat. Neque obstat, quod in extremo libro (vt Petrus Martyr notauit) sic loquitur: *Si quis habet matrem, vel filiam, vel sororem, vel coniugem, vel cognatam, sic habeat, vt nulla ancilla intersit, &c.* Nam loquitur de coniuge, quæ simul vouerit continentiam. Similis habetur locus in Concilio II. ARELATENSI can. 3. *Si quis de Clericis à gradu diaconatus in solatio suo mulierem præter auiam, matrem, sororem, filiam, neptem, vel conuersam secum vxorem habere præsumpserit, à communione alienus habeatur.* Alioqui si Cyprianus vxorem Clericis concederet, qua vti liceret, pugnaret cum toto suo libro, & cum ipso titulo: *De singularitate Clericorum.*

AMBROSIVS libro 1. de officiis, capite vltimo: *inoffensum*, inquit, *exhibendum, & immaculatum ministerium, nec vllo coniugali coitu violandum cognoscitis, qui integro corpore, incorrupto pudore, alieni etiam ab ipso consortio coniugali, sacri ministerij gratiam recepistis. quod ideo non praeteriui, quia in plerisque abditioribus locis, cùm ministerium gererent, vel etiam sacerdotium, filios susceperunt.* Idem in epist. 82. ad Ecclesiam Vercellensem: *Habentem*, inquit, *filios, dixit Apostolus, non facientē, &c.* Et in caput 1. epist. 1. ad Timoth. *Deinceps*, inquit, *ab vsu fœminæ cohibentur, &c.*

HIERONYMVS libro in Vigilantium, circa initium: *Quid facient*, inquit, *Orientis Ecclesiæ? quid Aegypti, & sedis Apostolicæ, quæ aut virgines Clericos accipiunt, aut continentes, aut si vxores habuerint, mariti esse desistunt?* Idem in fine Apologiæ pro libris cõtra Iouinianum: *Episcopi*, inquit, *Presbyteri, Diaconi, aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certè post sacerdotium pudici.*

AVGVSTINVS lib. 2. de adulterinis coniugiis, cap. 20. *Solemus*, inquit, *eis proponere continentiam Clericorum, qui plerumq; ad eandem sarcinam subeundam capiuntur inuiti, eamq; susceptam vsq; ad debitum finem, Domino adiuuante, perducunt.* Vide totum locum. AVCTOR quæstionum veteris & noui Testamenti, qui non est Augustinus, vt titulus præ se fert, sed aliquis antiquior, quæstione vltima sub finem

finem: *Si licet*, inquit, *& bonum est nubere, cur sacerdotibus non licet vxores habere?* Et prolixè causſam reddit.

GREGORIVS præter decreta suprà citata lib. 6. cap. 1. in lib. Regum errare dicit eos, qui propter verbum Pauli: *Vnusquisq; vxorem suam habeat*, putant licere Ecclesiasticis vxores habere. GREGORIVS TVRONICVS lib. 4. hist. cap. 4. refert quēdam comitem, qui dimissa vxore fuerat sacris initiatus, quia postea ad vxorem redire voluit, ab omnibus Episcopis excommunicatum fuisse.

ISIDORVS lib. 2. de officiis diuinis, ca. 10. *Placuit*, inquit, *sanctis Patribus, vt qui sacra mysteria contrectant, casti sint & continentes ab vxoribus, & ab omni carnali immunditia sint liberi.* Hæc de Subdiaconis dicit. similia docet de Diaconis, & Presbyteris, ca. 5. & 8. ex quibus locis intelligi possunt ea verba capitis secundi: *Castimoniam corporis perpetuò seruent, aut vnius Matrimonij vinculo fœderentur.* Hæc enim dicuntur de Clericis in vniuersum, tum maioribus, tum minoribus. Debent enim omnes Clerici aut perpetuò esse continentes, si maioribus ordinibus initiati sint, aut vnius Matrimonij vinculo copulari, si minoribus.

ANSELMVS in epistola 8. asserit rectè à Gregorio VII. prohibitum fuisse, ne vlli interessent sacris sacerdotum coniugatorum. BEDA lib. 3. de tabernaculo, cap. 9. *Nemo potest*, inquit, *vel sacerdotium suscipere, vel ad altaris ministerium consecrari, nisi aut virgo permanserit, aut contracta cum vxore Matrimonij fœdera soluerit.* DENIQVE, vt recentiores omittam, ARATOR Subdiaconus Vigilij Papæ ante annos mille libro in Acta Apostolorum, cap. 30. posteaquam explicuit rationem, cur sacerdotibus veteris legis permitteretur, vt solùm ad tempus ab vxoribus se continerent, subdit:

Ecclesiæ nunc alma fides sine fine pudicos
Pontifices iubet esse suos, &c.

His testimoniis accedāt exempla eorundem; nam à tempore Apostolorum, omnes Episcopi, Presbyteri, aliique Ecclesiastici, quorum vitas habemus, & quos vnquam laudatos audiuimus, continentes fuerunt, neq; vllum exemplum probati viri in contrarium afferri potest. MAGDEBVRGENSES quidem diligentissimè quæsierunt omnibus seculis aliquos, qui vxores duxerint post susceptos ordines, & multa exem-

pla proferunt, Centuria 4.5.6.7.8.9.10.& 11. initio capitis septimi, sed nullum eorum aliquid valet. Nam vel exempla illa debent intelligi de vxoribus, quas antea duxerant, vt de Gregorio patre Gregorij Nazianzeni, vel intelliguntur de minoribus Clericis, vt quod proferunt ex Concilio Toletano IV. cap. 42. vel sunt exempla eorum qui reprehenduntur, vt quæ proferunt ex epistola Zachariæ ad Bonifacium, vel sunt expressa mendacia, vt cùm dicunt Cent. 5. cap. 7. Presbyteros Macedoniæ duxisse vxores, teste Innocentio I. epistola 22. nihil enim tale Innocentius dicit. PHILIPPVS in libro de cœlibatu ad Regem Angliæ, probat, veteres Episcopos Matrimonio vsos ex epistola Polycratis, apud Eusebium lib. 5. histor. cap. 24. scribit enim Polycrates septem ex parentibus suis fuisse Episcopos, seque octauum esse. At deceptus Philippus est ex versione Ruffini. Græca enim vox συγγενῶν, quæ est apud Eusebium, non parentes, sed cognatos significat. Sed fac esse parentes, num propterea sequitur eos in Episcopatu Matrimonio vsos?

Ex hac autem tanta nube testium tria deducuntur. PRIMO, errare Clichtouæum, & alios, qui putant legem continentiæ impositam Clericis primùm à Siricio. Nam Clemens, Origenes, Eusebius, Epiphanius, & aliqua Concilia citata, antiquiora sunt Siricio. SECVNDO, morem Græcorum, quem nunc habent, non fuisse primis sexcentis annis, vt patet ex iisdem auctoribus, necnon ex Chrysostomo, Hieronymo, & Leone locis citatis. TERTIO, mendacium esse, & quidem impudentissimum Calùini lib. 4. Instit. cap. 12. §. 25. vbi dicit omnes veteres Patres approbasse coniugium in ordine Episcopali; nam Patres plurimi citati, & Concilia plurima contrarium statuunt, & nullum exemplum in contrarium adferri potest.

Probatur iam QVINTO ratione; cùm enim coniugiũ vehementer impediat Ecclesiastica munera, æquum fuit, vt sacerdotibus, aliisque sacratis hominibus coniugia prohiberentur; nam Ecclesiasticorum munera sunt sacrificare, orare, docere, exhortari, Sacramenta ministrare, curam pauperum gerere, & similia, quæ ritè exerceri non possunt, vt Apostolus ad Titum, cap. 1. docet, nisi sacerdos sit hospitalis, benignus, sobrius, iustus, sanctus, continens, doctus, &c.

Iam

Iam verò Matrimoniũ impedit inprimis, vt Hieronymus dicit lib. 1. in Iouinianum, munus sacrificandi, quia summa quædam puritas, & sanctitas in eo requiritur, vt Chrysostomus explicat lib. 6. de sacerdotio; in actu verò coniugij negari non potest, quin admixta sit quædam impuritas & pollutio, non quæ peccatum sit, sed quæ ex peccato tamen nata sit. Quamuis enim Caluinus, loco notato, vociferetur contra Siricium; qui cõiugium sacerdotum pollutionem vocauit, tamen non solùm coniugium sacerdotum, quod sacrilegium est, non coniugium, sed etiam sanctorum Matrimonium sine pollutione quadam, & turpitudine non exerceri, satis testatur rebellio membrorum, & verecundia humana in illo actu, quæ secretum semper quærit, vt notauit B. Augustinus lib. 14. de ciuitate Dei, cap. 17.

Deinde, impedit studium orationis, & lectionis, in quo assiduè sacerdos versari debet. Oratio enim requirit mentẽ eleuatam, purgatam, & tranquillam; actus autem coniugij, vt B. Augustinus docet lib. 14. de ciuitate Dei, cap. 16. maximè hebetat aciem mentis, & deprimit ad inferiora, & perturbat, & animam ipsam carnalem quodammodo facit.

Tertio, impedit efficaciã prædicationis, vt Ambrosius docet lib. 1. de officiis, capite vltimo. quomodo enim efficaciter exhortabitur viduas, & virgines, qui liberis perpetuò operam dat?

Quarto, impedit curam pastoralem; nam qui vxorẽ & liberos haber, de illis semper cogitat, & affectus, quo oues suas prosequi deberet, in vxore & filiis totus consumitur, & tamen (vt Ambrosius docet lib. 1. de officiis, cap. 7.) plus diligendi essent filij spirituales, quàm carnales.

Quinto, impedit curam pauperum, & illã hospitalitatem, & benignitatem, quam Apostolus tantoperè commendat; nam qui vxorem, & liberos habet, debet eis thesaurizare, & rarò inueniuntur coniugati qui superfluum habeant. Adde, quòd cùm Clericus non possit filiis relinquere beneficia, & tamen omnis Pater cupiat benè prospectum filiis suis, cogerentur esse auarissimi, & vendere Sacramenta.

Sexto, impediret Sacramentorum administrationem; tunc enim vix distinguerentur Clerici à Laicis, & esset sicut populus, sic sacerdos. Quod experientia testatur; nam

tem-

tempore Gregorij VII. cùm in Germania cœpissent sacerdotes vxores ducere, tantus contemptus Sacramentorum sequutus est, vt passim Laici Sacramenta administrarent, vt Ioannes Nauclerus, & alij referunt. Itaque meritò Epiphanius hæresi 59. dicit, propter honorem sacerdotij necessariam esse continentiam. Superest argumenta soluere. Ac primùm soluam argumenta Caluini eodem ordine quo ipse proponit.

CAPVT XX.

Soluuntur argumenta Caluini.

ARGVMENTVM PRIMVM. Deus reliquit Matrimonium liberum, ergo nulli homini licuit id prohibere, & confirmatur ex Apostolo 1. Tim. 4. vbi notam hæreticorum esse dicit prohibere nuptias.

RESPONDEO, concedimus totum argumentum; neque enim Ecclesia prohibet Matrimonium, aut cogit vllum ad cœlibatum absolutè suscipiendum, sed solùm requirit eam cõditionem in iis, qui initiari volunt sacris mysteriis, quam si quis nolit accipere, potest non accipere, sed nõ initiabitur. Quemadmodum non censetur Ecclesia prohibere iudicia forensia, nec officium tortoris, etiamsi nolit talia ab Ecclesiasticis fieri. AD locum Apostoli dicimus cum Hieronymo lib. 1. in Iouinianum, & Augustino lib. 30. contra Faustum, cap. 4. & 6. Ambrosio, Chrysostomo, aliisq; in hunc locum, notari ab Apostolo eos, qui absolutè nuptias vt malas prohibebant, quales fuerunt Tatianus, Marcion, & Manichæus.

SED fortè obiicient, quia Apostolus dicit id futurum in nouissimis diebus. RESPONDEO, nouissimos dies intelligi totam hanc vltimam ætatem, quæ est à Christo vsq; ad iudicium. Nam Apostolus ait: *Nos sumus in quos fines seculorũ deuenerunt.* 1. Cor. 10. Et; *Filioli nouissima hora est.* 1. Ioan. 2. Adde, quòd vox Græca non est ἐσχάτοις, seu ὑστέροις, id est, non in vltimis, sed in posterioribus temporibus; neque id negare possunt aduersarij, nisi velint Manichæos, & Encratitas ab Apostolo notatos non fuisse, qui tamen apertissimè nuptias prohibebant. nec enim illi in vltimis temporibus fuerunt.

Sed

Sed obiicit Petrus MARTYR in libro de cœlibatu, & votis monasticis, S. Augustinum, qui lib. 2. de moribus Manichæorum, cap. 18. & in epist. 74. ad Deuterium, testatur Manichæos non prohibuisse nuptias nisi electis suis, qui erant apud eos, quasi Sacerdotes, & Monachi: & tamen dicit eos notari ab Apostolo, cùm ait, doctrinam esse dæmoniorum, prohibitionem nuptiarum.

RESPONDEO; idem Augustinus lib. 30. contra Faustum, cap. 6. scribit, à Manichæis interdictas nuptias simpliciter, quia etsi eas permittebant auditoribus suis, id faciebant, quia non poterāt aliud obtinere: *Nec ideo*, inquit, *vos dicatis nō prohibere, quia multos vestros auditores in hoc obedire nolentes, aut nō valentes, salua amicitia toleratis*. Hæc ille. Nos autem non solùm toleramus Christianos coniugatos, sed etiam laudamus. Ac præterea Manichæi auditoribus suis sic nuptias permittebant ad explendam libidinem, vt tamen conceptum, & liberorum procreationē cauendam esse monerent. Quod est nuptias apertissimè detestari. Catholici autem ideo potissimùm nuptias laudant, quod ad procreationem liberorum à Deo institutæ fuisse noscantur.

Argumentum SECVNDVM. Apostolus 1. Tim. 3. & Tit. 1. cùm absoluti Episcopi ideam exprimeret, inter reliquas dotes, & virtutes, quas in eo requirebat, ausus est coniugium ponere: ait enim, vnius vxoris virum esse eligendum.

RESPONDEO, falsissimum est, quod Apostolus inter dotes, aut virtutes absoluti Episcopi ponat coniugiū: ad quod probandum sufficere deberet, quod quotquot SS. Episcopi hactenus fuerunt, omnes continentes fuerunt, vt suprà diximus: quos certè nullo modo credibile est, aut non intellexisse verba Pauli, aut ei obtemperare noluisse. Præterea cùm idem Paulus 1. Cor. 7. hortetur ad continentiam, & dicat bonum esse innuptis & viduis, vt sic permaneant; &: *Qui nubit bene facit, qui non nubit melius facit*; quomodo credibile est eundem Paulum inter dotes, & virtutes Episcopi posuisse vt vxorem habeat? Adde, quod non solùm Chrysostomus, & alij Patres in hunc locum, docent, Paulum nō tuliſſe legem, vt Episcopi habeant vxores, sed solùm vt non habeant, vel habuerint plures quàm vnam: sed etiam Martinus Lutherus in propositionibus de digamia, contendit ista verba: *Vnius*

vxoris

Vxoris virum, esse accipienda negatiuè, non positiuè, ita ut non teneatur Episcopus habere vnam, sed teneatur non habere plures fœminas vnà cum vxore.

At, inquit Caluinus, Paulus ibidem, vbi describit quales debeant esse Episcopi & Diaconi, describit etiam quales debeant esse eorum vxores. RESPONDEO, Paulum, vbi dicit: *Mulieres similiter pudicas, &c.* vel loqui de mulieribus generatim, vt Ambrosius exponit, vel de Diaconissis, quæ viduæ erant, vt Chrysostomus & Theophylactus docent, vel loquatur de vxoribus Episcoporũ, & Diaconorum, loquitur de vxoribus, quas acceperant ante ordinationem, nõ quas posthea accepturi essent.

Argumentum TERTIVM. Apostolus Hebr. 13. citra exceptionem securè pronunciat, honorabile esse inter omnes coniugium: Cur non etiam inter Sacerdotes?

RESPONDEO, argumentum facilè in ipsum retorqueri posse, si enim coniugia omniũ sunt honorabilia, etiam coniugia consanguineorum in primo aut secundo gradu erunt honorabilia, & coniugia adolescentium iniussu parentum contracta, erunt honorabilia, quæ tamen Caluinus improbat lib. 4. cap. 19. §. 37. Instit. DICO igitur, tribus modis posse exponi illud: *In omnibus*, Græcè ἐν πᾶσι. PRIMO, vt in omnibus, idem sit, quod omni ex parte, id est, coniugium honorabile est in omnibus, quæ coniugij sunt, siue Sacramentum, siue fidem, siue prolem consideres. ita Oecumenius in hunc locũ. SECVNDO, vt in omnibus, significet, apud omnes, id est, nemo debet coniugium reprehendere, etiamsi virginitatem ipse profiteatur; ita videtur accepisse Fulgentius libro de fide ad Petrum, cap. 3. DENIQVE, in omnibus, id est, in omnibus legitimè coniunctis, quicunque illi sint, siue senes, siue iuuenes, siue nobiles, siue obscuri, siue Græci, siue Hebræi, &c. Ita Theophylactus in hunc locum, & hæc videtur magis literalis expositio, sed parum refert.

Argumentum QVARTVM. Apostoli exemplo suo docuerunt, nullius quamuis excellentis functionis sanctitate indignum esse coniugium; nam eos vxores non solùm habuisse, sed etiam circumduxisse, testatur Paulus 1. Cor. 9. cui loco etiam addi potest illud Philip. vlt. *Rogo te etiam Ger-*

mane

mane compar adiuua illas, &c. Posset enim commodè verti, Germana coniunx, quod Græcè scriptum est.

RESPONDEO, non esse omnino certum, qui ex Apostolis vxorem habuerint, & qui non habuerint. TERTVLLIANVS libro de Monogamia, & beatus Hieronymus libro 1. in Iouinianum existimant, præter Petrum, cuius socrum in Euangelio legimus, nullum alium Apostolorum vxorem habuisse. S. IGNATIVS in epistola ad Philadelphienses dicit, Petrum & Paulum, & reliquos Apostolos coniugatos fuisse, excepto Ioanne, quanquam in Vaticano codice, & quibusdam aliis vetustis non habetur nomen Pauli. CLEMENS quoque Alexandrinus libro 3. Stromatum circa medium, aliquos Apostolorum, & nominatim Paulum vxorem habuisse asserit ex locis citatis. Sed quidquid de hoc sit, certum est eos ex Apostolis, qui vxorem habuerunt, postquam vocati à Christo fuerunt, officio coniugali renunciasse, vt beatus Hieronymus docet lib. 1. in Iouinianum, & satis colligitur ex cap. 19. Matth. *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.* Statim enim Dominus explicans, quid sit relinquere omnia; adiicit: *Omnis qui reliquerit patrem, aut matrem, aut vxorem, &c.*

Ad locum igitur illum 1. Cor. 9. vbi dicitur: *Nunquid non habemus potestatem sororem mulierem circumducendi, sicut ceteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?* Dico Apostolum non de vxoribus, sed de piis fœminis loqui, quæ sequebantur Apostolos, & eis ministrabãt, sicut etiam Dominum sequebantur Luc. 8. Ita ferè omnes Græci & Latini exponũt, vt Chrysostomus, Theodoretus, Oecumenius, Theophylactus, Ambrosius, Haymo, & alij in hunc locum. Necnon Tertullianus libro de Monogamia, B. Hieronymus libro 1. in Iouinianum, B. Augustinus libro de opere Monachorum, cap. 4. & 5. Et certè proprietas linguæ Græcæ hoc satis ostendit. Nam dicit ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν, sine vllo articulo. Si enim de vxore loqueretur, diceret τὴν γυναῖκα; vxor enim certa quædam mulier est. Adde, quod CLEMENS Alexandrinus, qui vnus ex veteribus exposuit hunc locum de vxoribus Apostolorum, ibidem addit, quod etsi vxores erant, tamen cessauerat inter eos coniugale officium, & loco sororum,

sororum, non loco vxorum ab Apostolis habebantur, quod nobis sufficit contra hæreticos.

Occurrunt Petrus MARTYR in cap. 9. primæ ad Cor. vi probat tripliciter Apostolũ loqui de vxoribus. PRIMO, quia alioqui non diceret, sorores mulieres, sed sorores tantùm cùm constet omnẽ sororem esse mulierem. SECVNDO, quia non diceret, potestatem circumducendi mulierem, quod dinat auctoritatem, sed diceret consuevisse mulieres sequi, legimus Luc. 8. TERTIO, quia si illæ mulieres aluissent Apostolos ex suis facultatibus, falsum esset quòd Apostoli accepissent sumptus à populis, ergo loquitur de vxoribus, quæ sequebantur Apostolos viros suos, & nõ eos alebant, sed ab alebantur ex sumptibus populorum.

Ad PRIMVM dico, si vocari sorores mulieres, sicut Ad r. dicuntur viri fratres, nisi quod Paulus, vt sæpe solet, mutuit ordinem, & dixit sororem mulierem, pro mulierem sororem. Ad SECVNDVM dico, potestatem, de qua Paulus loquitur, non fuisse in mulieres, sed in actionem eas circumducendi, si sequi vellent, vel si in mulieres erat potestas, dicam Apostolos habuisse auctoritatem in eas mulieres, non virum in vxores, sed doctorum in discipulas. Ad TERTIA dico, vel eas mulieres non fuisse diuites, & non ministrasse pecunias, sed obsequium tantùm, accipiẽtes pecunias à populis, quibus Apostoli prædicabant, vel fuisse diuites, & aluisse Apostolos, sed nõ semper fuisse cum Apostolis, & ideo Apostolos aliquando fuisse nutritos à populis, aliquando ab illis mulieribus.

Ad locum ex Phil. 4. dico duo. PRIMO, non de vxore Pauli hîc agi, sed de viro aliquo, quem Paulus vocat Germanum comparem, seu coniugem, aut coniugalem: σύζυγε enim significat eum, qui idem iugum trahit. vocat autẽ eum coniugem, vel quia erat maritus alicuius ex fœminis antea nominatis, id est, Euodiæ aut Synthiches, vt Chrysostomus & Theophylactus dicunt, vel quia erat socius suus in Euangelij prædicatione, vt Theodoretus, & Haymo docent, vel certè est nomen proprium viri, vt vult Oecumenius.

Quod autem ita sit, id est, quòd non loquatur de vxore, suadent hæ rationes. PRIMA, quia plurimi veterum asserunt Paulum non habuisse vxorem, vt Hieronymus in epistola ad Eusto-

Eustochium de virginitate, Hilarius in Psal. 127. Augustinus libro de gratia, & libero arbitrio, cap. 4. Epiphanius hæres. 58. Valesiorum, Ambrosius in cap. 7. prioris ad Corinth. & in exhortatione ad virgines, Tertullianus in vtroque libro ad vxorem. Item Chrysostomus, Theodoretus, aliique veteres omnes in hunc locum, excepto Clemente Alexandrino. SECVNDA, quia, vt Theophylactus notauit, si de vxore loqueretur, non diceret γυνάς, sed in genere fœminino γυναῖα. non enim tam politus erat Apostolus vt Atticismis vteretur. TERTIA, quia, vt dicit Oecumenius, non est credibile vxorem Pauli habitasse Philippis, & nō potius in Iudæa, vel certè in Tarso Ciliciæ, vnde Paulus oriundus erat. QVARTA, quia, vt Ambrosius notauit in 1. Cor. 7. Paulus adolescens à Domino vocatus est, quo tempore non est credibile eum vxorem habuisse, & certū est postea non accepisse. QVINTA, quia, vt notauit Theodoretus, Paulus 1. Cor. 7. ponit se inter eos qui non habebant vxores: *Innuptis, & viduis*, inquit, *dico, bonū est illis si sic permanserint, sicut & ego; quod si non se continent, nubant.* At epistola ad Corinthios scripta est ante epistolam ad Philippenses, vt idem Theodoretus ostendit in præfatione commentarij in epistolas: Igitur vel Paulus accepit vxorem postquam scripserat ad Corinthios, quod est incredibile, aut non habuit vxorem cùm scriberet ad Philippenses.

Dico SECVNDO, quòd si constaret Paulum loqui de vxore sua, tamen certum etiam nobis esse deberet, eum ab vxore separatum fuisse, quoad totum. Quod enim Paulus vitam continentem duxerit cùm Euangelium prædicabat, euidenter deducit ex 1. Cor. 7. B. Augustinus libro de gratia & libero arbitrio, cap. 4.

Argumentum QVINTVM & vltimum Caluini sumitur ex historia Socratis lib. 1. cap. 8. & Sozomeni lib. 1. cap. 22. vbi dicunt, quòd cùm Nicænum Concilium legem ferre vellet, ne liceret Clericis cū vxoribus suis dormire, surrexit Paphnutius confessor, & contradixit, & Synodus tota in eius sententiam iuit, & continentiam ab vxore in arbitrio cuiusque reliquit.

RESPONDEO, hoc testimonium aliquid habere momēti pro sententia Græcorum, sed nullum penitus pro errore Lu-

theranorum. Nam vterque auctor in eodem loco testatur Paphnutium adiecisse, bonum sibi videri, vt secundum antiquos Canones prohibeatur Clericis, ne post ordinationem vllo modo vxores ducant, sed solùm permittantur vti illis, quas ante ordinationem acceperũt. Nónne hoc totum contra Lutheranos est, qui post sacerdotium vxores ducunt?

At neque pro Græcorum errore magnum est præsidium in hoc testimonio Socratis, & Sozomeni; nam vel totum est falsum quod isti de Paphnutio tradunt, vel certè (quod magis credo) tale aliquid tunc accidit, sed non bene ab istis narratum est. Fortasse voluerunt Patres Concilij grauiores pœnas constituere in Clericos incontinentes, quales tunc aliquos fuisse ex Epiphanio, & Ambrosio locis notatis intelligi potest, & Paphnutius suasit non esse id faciendum.

At quòd Concilium statuerit, continentiam esse reliquendam in arbitrio Clericorum, nullam habet apparentiam, nec debet illis auctoribus credi. PRIMO, quia Sozomeni historia à S. Gregorio reprobatur lib. 6. epist. 31. *Quæ*, inquit Gregorius, *multa mentitur*. Socrates autem, vt omittam cetera, lib. 5 suæ historiæ, cap. 21. tria clara mendacia dicit. PRIMO, licuisse suo tempore vnicuique celebrare Pascha quando vellet, nec de hac re Ecclesiam aliquid certi statuisse. At constat, Nicænam Synodum statuisse vt Pascha semper celebraretur prima Dominica post quartamdecimam lunam primi mensis; cuius Canonis meminerunt Epiphanius hæres. 70. Audianorum, & Ambrosius lib. 10. epistola 33. Eusebius in vita Constantini, Athanasius in libro de Synodis Arimini, & Seleuciæ. SECVNDO dicit, in Romana Ecclesia non ieiunari ante Pascha, nisi tres hebdomadas, & tamen vocari Quadragesimam. At S. Leo, qui eodem tempore floruit, quo Socrates, serm. 4 de Quadragesima dicit, Romæ ieiunari XL. dies, & idem dicit Gregorius hom. 16. in Euangelia, & certissimum est. TERTIO dicit, Romæ non ieiunari in Sabbatis, cùm tamen contrarium sit certum ex Augustino epistol. 86. & 118. ad Ianuarium. Si ergo in historia sui temporis Socrates tam apertè mentitur, vel certè refert quæ non scit, quæ fides adhiberi illi potest in historia Concilij Nicæni, quod annis plusquam centum ante eius ætatem celebratum est?

PRAE-

PRAETEREA, historia ista de Paphnutio manifestè pugnat cum verbis Epiphanij contra hæres. 59. vbi ait, esse contra Canones Ecclesiasticos, quòd Sacerdos vel Diaconus liberos gignat; & cum verbis Hieronymi libro cõtra Vigilantium, vbi dicit, in Oriente, & Ægypto nõ esse licitum Sacerdotibus & Diaconis vxoribus vti, quod sanè falsum est, si Nicæna Synodus, in Oriente paulò antè celebrata, vxorũ vsum illis concessit. vel ergo Epiphanius, & Hieronymus, vel Socrates, & Sozomenus mentiuntur. At certè magis credendũ est Epiphanio, & Hieronymo viris sanctis, & qui vicini fuerunt temporibus Concilij Nicæni, quàm Socrati & Sozomeno hæreticis, & multò recentioribus.

DEINDE, quomodo cohæret ista narratio de Paphnutio cum can. 3. Concilij Nicæni, vbi prohibetur Episcopis, Presbyteris, Diaconis, ne vllam domi mulierem habeant præter matrem, sororem, amitam? & hoc argumento cõuictus Lutherus, in libro de Conciliis parte prima dicit, Patres Concilij noluisse sequi sententiam Paphnutij, quamuis etiam contrarium Lutherus alibi scripserit.

DENIQVE, quî fieri potest, vt nec Ruffinus, qui multa de Concilio Nicæno & Paphnutio scripsit lib. 1. historiæ Ecclesiasticæ, nec vllus alius ex veteribus ante Socratem huius rei meminerit, nec vllum vestigium tantæ rei in actis Concilij exstet? Quod autem quidam dicunt, Suidam, qui huius rei meminit in vita Paphnutij, fuisse paulò post tempora Constantini, apertè falsum est; nam Suidas aliquot seculis Socrate posterior est, quippe qui scribit etiam vitam Ioannis Damasceni.

CAPVT XXI.

Soluuntur argumenta Philippi.

NVNC ad argumẽta Philippi veniamus. Argumentum PRIMVM; Coniugium est de iure diuino, Gen. 1. *Crescite & multiplicamini*. Et de iure naturæ, vt patet ex naturali appetitu generandi; at ius diuinum & naturæ non potest tolli vlla humana lege. Et confirmatur. Nam sicut nemo potest obligari à se vel ab alio

ad non comedendum, quia non esset contra naturalem inclinationem conseruandi indiuiduum, ita nemo potest obligari à se vel ab alio ad non ducendam vxorem, quia id esset contra naturalem inclinationem conseruandi speciem.

RESPONDEO, verbum Domini non præceptum sonare, sed naturæ institutionem exprimere; nam etiam auibus, & brutis animantibus ibidē Deus dixit: *Crescite & multiplicamini*; quibus tamen nihil propriè præcipi potest. Præceptum autem naturale esse de coniugio ineundo, cōcedi potest, sed quia est affirmatiuum, non obligat nisi in casu necessitatis, id est, quando periculum immineret, ne humanum genus periret. Et per hoc respondetur ad confirmationem.

Nam sicut nō tenemur comedere, nisi quando periculum est, ne pereat indiuiduum, ita non tenemur ducere vxorē, nisi quādo periculum esset, ne species humana periret. Ad quod respicientes Patres dixerūt, illud: *Crescite & multiplicamini*, tunc fuisse præceptum singulis hominibus, quando terra erat vacua, vt in exordio mundi, & mox à diluuio. Nunc autē cùm terra plena sit, cœlum esse replēdum, quod melius continendo quàm nubendo fit? etsi enim hanc solutionem Philippus ridet, tamen est Tertulliani libro de Monogamia ante medium, Cypriani libro de habitu Virginum, Hieronymi lib. 1. in Iouinianum, & Augustini de sancta Virginitate, ca. 9. & ipse textus hoc docet; nam postquam Deus dixit: *Crescite & multiplicamini*, subdit, quasi rationem reddens: *Et replete terram*. Itaq; tunc solùm vim præcepti illa verba habent, cùm terra est vacua. Denique, si Philippus vult iure diuino & naturali, quocunq; tempore teneri homines omnes ad coniugium, iniuriam facit Christo, Mariæ, Ioanni, innumerisq; aliis sanctissimis viris, qui sine vxore vixerunt.

Argumētum SECVNDVM. Apostolus præcipit omnibus, qui donum continentiæ nō habent, vt nubant 1. Cor. 7. *Propter fornicationem autem vnusquisq; vxorem suam habeat.*

RESPONDEO, Apostolum loqui de coniugatis, qui cùm in paganismo vxores duxissent, post cōuersionem ad fidem, dubitabant an deberent vxoribus vti; iis enim respondet, vt vnusquisq; vxorem suam retineat, & coniugale debitum inuicem reddant. Ita Tertullianus libro de Monogamia, & B. Hieronymus lib. 1. in Iouinianum, & patet ex sequentibus.

Nam

Nam paulò pòst addit: *Dico autem non nuptis, & viduis, bonum est eis si sic permanserint.* Et: *Solutus es ab vxore, noli quærere vxorem.*

Adde etiam, non esse hoc præceptum Apostoli, sed consilium, vel permissionem potius, sicut illa eiusdem capitis: *Si non se continet, nubat, & si nupserit virgo, non peccauit, &c.* Est enim sensus Apostoli, vt Hieronymus ibidem & Chrysostomus, & Ambrosius, & alij in hunc locum exponunt; Bonum est mulierem non tangere, & vel vxorem nõ ducere, vel post eam ductam ex consensu ab officio coniugali abstinere; tamen si timetis fornicationem, benefacitis vxori adhærendo, quia melius est carere perfectione virginitatis, quàm incidere in flagitia fornicationum.

Adde tertiò, hæc omnia dici iis, qui votum continentiæ non habent. Qui enim vouerunt cõtinentiam, iis non dicitur: *Vnusquisq; vxorem suam habeat, & virgo si nupserit, non peccauit.* Sed dicitur: *Redde altissimo vota tua.* Et: *Damnationem habent, quia primam fidem irritam fecerunt.* Hanc exceptionem disertè ponunt Hieronymus lib. 1. in Iouinianum in illud: *Si nupserit virgo, non peccauit.* Chrysostomus in commentario eiusdem loci. Epiphanius hæresi 61. eadem verba exponens. Item Augustinus in Psal. 83. tractans eadem verba. & Gregorius lib. 6. cap. 1. in librum Regum, tractans illud: *Vnusquisq; vxorem suam habeat.*

Argumentum TERTIVM. Lex pontificia, quæ cœlibatum sacerdotio adiunxit, dissentit à Conciliis antiquis, proinde iniqua censenda est. Quæ autem sint illa Concilia, ipse non dicit. Nos tamẽ adducamus quæcunq; adduci possunt. PRIMO est Canon Apostolorum sextus: *Episcopus aut Presbyter vxorem propriam nequaquam obtentu religionis abiiciat.*

SECVNDO est Canon Concilij Gangrensis quartus: *Quicunque discernit à Presbytero, qui vxorem habuit, quod non oporteat eo ministrante de oblatione percipere, anathema sit.*

TERTIO est Canon 13. sextæ Synodi, qui disertè reprobat morem Romanæ Ecclesiæ, quo iubẽtur profiteri continentiam, qui sacris initiantur.

QVARTO est Canon 3. Concilij V. Carthaginensis, in quo statuitur, vt Episcopi, Presbyteri, Diaconi se abstineant ab

vxoribus in propriis terminis, id est, in ordine vicis suæ, vt exponunt Trullani patres Canone iam citato.

QVINTO est Canon Aliter, dist. 31. vbi Stephanus Papa dicit, in Orientali Ecclesia Ecclesiasticos viros Matrimoniis copulari, nec eum morem reprehēdit; ergo falsum est, quod sæpe diximus, nunquam esse auditum quod licuerit post sacram ordinationem vxorem ducere.

VLTIMO est Canon B. Augustini 35. q. 1. can. Cùm igitur, vbi dicitur: *Ecclesia, post Apostolica instituta, quædam consilia perfectionis addidit, vtpote de continentia Clericorum, etc.* Ergo hoc, consilium, non præceptum est. Hæc fortè sunt omnia quæ ex iure Canonico pro sententia hæreticorum adduci possunt.

Ad PRIMVM respondet Hubertus Cardinalis in libro contra Nicetā, & habetur hæc responsio sub nomine Leonis IX. dist. 31. can. Omnino, Apostolos iussisse vt non abiiciant Clerici vxores à cura sua, & si reliquerint quoad thorum: debēt enim adhuc eas alere, & eis in omnibus prouidere. id quod exposuit Concilium Trullanum can. 48. vbi dicitur, quod Episcopi vxor debet in monasterio aliquo degere, & prouidētia Episcopi viri sui frui. Necnon Concilium Turonense II. can. 8. vbi dicitur, quòd Episcopus coniugatus debet habere vxorem vt sororem, & eius curam gerere, absq; tamē vlla suspicione carnalis cōmercij. ADDE, quòd iste ipse Canon pro nobis facit; nam Græca vox pro qua habemus (religionis) est εὐλαβείας, quæ cautionem propriè significat. Itaq; sensus est, Episcopus aut Presbyter nequaquam prætextu cautionis vxorem abiiciat, id est, ne curam vxoris dimittat, eo prætextu quòd tenetur ab ea se continere.

Ad SECVNDVM dico, anathema dici eis, qui putant Matrimonium ex se esse malum, & propterea existimant non licere sacra facere ei qui vxorem habuit, etiamsi ab illa se contineat. Id ita esse, patet, tum quia in ipso primo Canone dicitur anathema iis, qui putant nuptias absolutè esse malas, & in hoc canon. 4. non dicitur, qui vxorem habet, sed qui vxorem habuit.

Ad TERTIVM dico, illos Canones non esse vllius approbati Concilij. Nam vera sexta Synodus nullos Canones edidit, vt patet ex VII. Synodo act. 4. & 5. sed post VI. Synodum quidam

quidam Episcopi conuenerunt Constantinopoli, & in palatio Imperatoris Iustiniani II. quod Trullum dicebatur, Canones istos ediderunt nomine sextæ Synodi. Ceterùm hos Canones nõ solùm nullus Romanus Pontifex probauit, sed etiam apertè improbauit Sergius Papa, qui tunc sedebat, vt Beda scribit in libro de sex ætatibus in Iustiniano, & Paulus Diaconus lib 8. cap. 9. de rebus Romanis. Vocat autem Beda erraticam Synodum cœtum illorum Patrum, qui hos canones ediderunt. ADDE, quòd etiamsi isti canones aliquid valerent, nihil tamen iuuarent causſam Lutheranorum; non enim permittunt, vt vlli Clerico post sacrorum ordinum susceptionem liceat vxorem ducere, quod Lutherani faciunt, sed solùm vt liceat vti vxore ante ordinem ducta, & hoc etiã non permittunt Episcopis, sed solùm inferioribus Clericis, vt patet ex can. 6. 12. & 48.

Ad QVARTVM dico, verba Latina Concilij non esse, in propriis terminis, sed, secundum priorum statuta, vel, secundum propria statuta, id est, secundum legem conditam in Conciliis prioribus Carthaginensibus, ac præcipuè in II. Carthaginensi can. 2. Græci autem hæc verba malè intelligentes verterunt, κατὰ τὸς ἰδίους ὅρους. Quanquam etiam hæc ipsa Græca verba nõ malè reddi possent, secundum proprias definitiones. sed cùm Latinum sit Concilium, nõ Græcum, non multum laborandum est de Græca lectione. Prohiberi autem in hoc Concilio omnem vsum vxorum sacris hominibus, patet ex Augustino lib. 2. de adulterinis coniugiis, cap. 20 qui Augustinus illi Concilio interfuit. Item ex eo quod iste Canon loquitur eodem modo de Episcopis, & de aliis. At Patres Trullani non permittunt Episcopos miscẽri vnquam suis vxoribus.

Ad QVINTVM dico; PRIMVM, Canonem illum fortè nullius esse auctoritatis; nam nec dicit Gratianus quotus sit Stephanus ille, qui eum canonem edidit, cùm plurimi fuerint Pontifices eius nominis, nec vllius Stephani epistola exstat, vbi ille Canon habeatur. Dico SECVNDO, absque vllo dubio auctorem eius Canonis, cùm dicit Orientales Clericos Matrimonio copulari, nõ velle dicere, vxores ducunt, sed matrimoniale officium exercent, vt glossa explicat. Nam cùm certum sit ex Conciliis plurimis, & ex ipsa praxi, & con-

fessione Græcorum, nunquam fuisse licitum, nec nunc haberi licitum in Græcia, vt in sacris existentes, ducant vxores, vel ille Stephanus falsum dicit, vel tantùm intelligit, vt nos diximus, Matrimonio copulantur, id est, Matrimonij copulam exercent. Porrò hoc ipsum etsi Romana Ecclesia non probat, & abusum esse iudicat, tamẽ permittit Græcis; & si errorem alium non haberent, facilè pax componeretur.

Ad VLTIMVM dico, ea verba non esse beati Augustini, sed Gratiani, qui sua verba cum verbis beati Augustini cõtinuauit, vt sæpe facere solet. Legatur apud Augustinum lib. 15. de ciuitate Dei, cap. 16. Præterea quod Gratianus dicit, bonum sensum habet; cùm enim ait Ecclesiam addidisse quædam consilia perfectionis, & in eis numerat continentiam Clericorum, vult dicere, Ecclesiam imposuisse Clericis continentiam præcepto seruandam, quæ alioqui solùm erat cõsilium perfectionis. nec enim credibile est tam ineptum fuisse Gratianum, vt putauerit continentiam nõ fuisse consilium perfectionis ante Ecclesiæ definitionem.

Alium Canonem profert Petrus Martyr in libro de cœlibatu, & votis, ex epist. 87. aliâs 85. S. Leonis, vbi sic legimus: *Dicente enim Apostolo, vt inter alias Christianismi regulas Episcopus ordinetur, quem vnius vxoris virum fuisse aut esse cõstaret, tam sacra semper est habita ista præceptio, vt iam de muliere sacerdotis eligendâ, eadem intelligatur seruãda conditio: ne fortè illa priusquam in Matrimonium eius veniret, qui aliam non habuisset vxorẽ, alterius viri esset experta consugium.* Ex hoc loco duo deducit Martyr, posse fieri Episcopum, non solùm qui habuerit, sed etiam qui habeat vnam vxorem: & posse Episcopum vxorem ducere, si non habeat. At mira est impudentia huius hominis; nam idẽ Leo in epistol. 84. ad Anastasium, cap. 3. & 4. disertis verbis iubet, Episcopum ita vnius vxoris virum esse posse, vt tamen ab illa perpetuò se contineat. quod verò in quibusdam exemplaribus legitur: *De muliere sacerdotis eligenda*, mendum est manifestum. Sic enim legi debet, & legitur in codicibus melioribus: *De muliere sacerdotis eligendi.*

Argumentum QVARTVM Philippi. Continentia res est difficillima, nec omnibus datur, vt patet Matt. 19. *Non omnes capiunt verbum hoc.* Ergo non debuit ita indifferenter omnibus

mnibus Clericis imponi. RESPONDEO, sicut nõ omnium est donum continentiæ, ita nec omnes debent esse sacerdotes, sed solùm ij, qui videntur hoc donum habere.

Sed DICES. Quid si aliquis putet se posse cõtinere, & postea experiatur se non posse, quando ordines accepit?

RESPONDEO, illos habere donum continentiæ, qui volunt, & cupiunt continere: quibus autem Deus dedit velle, dabit etiam perficere, si ipsi velint. Proinde nemo potest dicere se nõ habere donum, quod se habere putabat; nam illa voluntas continendi propter Deum, est ipsum donum continentiæ. AD HAEC, nónne etiam cõiugati sæpe coguntur, vel propter absentiam, vel propter ægritudinem lõgissimam coniugis, abstinere se ab vxore? & tamen non licet eis aliam vxorem ducere, quantumuis vrantur æstu libidinis: quod exemplum affert B. Augustinus li. 2. de adulterinis coniugiis, cap. 19. & 20. contra eos, qui contra ius vxorem ducunt eo prætextu, quòd continere non possint.

Adde, quod nemo est qui continere non possit si velit, vt docent Patres, Tertullianus in fine libri de Monogamia, Nazianzenus oratione 31. Basilius de virgin. vltra medium, Chrysostomus & Hieronymus in cap. 19. Matth. & Augustinus lib. 6. Confession. cap. 11. sed oportet remedia necessaria non negligere, quæ tria sunt; oratio, ieiunium, & periculorum euitatio. Nam tentatio carnis vel oritur ex suggestione dæmonis, vt patet in Antonio, Hilarione, Benedicto, & similibus, qui in eremo, & perpetuis ieiuniis viuentes, tamen tentabantur, & tunc necessaria est oratio, quia dæmon fortior nobis est, nec possumus eum vincere nisi auxilio fortioris, qui est Deus. propter hoc dicitur Sapien. 8. *Nemo potest esse continens, nisi Deus det.* Vel oritur ex abundantia cibi & potus; nam cum natura accepit quod sufficit ad nutritionem, reliquum conuertitur in materiam generationis, inde nascitur pruritus carnis; & contra hoc necessarium est ieiunium, vt carnis terat superbiam, potus cibusque parcitas. Vel denique oritur ex aspectu, & colloquio fœminarum; nam res visæ vel auditæ, si naturæ conueniant, imaginationem naturaliter mouent, & imaginatio appetitum. Hinc tot leges Conciliorum prohibentium Cle-

pruritus carnis.

ricis fœminarum contubernium; de quo etiã vide Basilium cap.3.monastic.constit.

Cùm igitur Lutherani hæc tria abiecerint, videlicet orationem Canonicarum horarum, ieiunia omnia, & etiam feria 6.carnibus vescantur, ac demum quisque domi suæ mulierem habere velit, quid mirum si continere non possint? Certè Lutherus ipse in singulis prandiis & cœnis, largissimè epulabatur, & vnum sextarium vini dulcis hauriebat, vt ait in epistola quadam ad finem operis Ioannis Cochlæi dicta Lutheri.

Argumentum QVINTVM & vltimum; Cœlibatus iste Clericorum prodigiosas libidines parit, mundum concubinis, & Ecclesiam scandalis replet, &c.

RESPONDEO, falsum esse, quod cœlibatus ista pariat, sed abusus est cœlibatus, qui ista parit. Apostolus enim 1. Cor.7. fructus cœlibatus esse dicit, cogitare quæ Dei sunt, sanctum esse corpore & spiritu, sine intermissione Domino assidere. Non igitur vsus, sed abusus cœlibatus prodigiosas libidines parit. Si autem propter abusus res bonæ tollendę essent, cœlum, & terra etiam tollenda essent, quia eis quidam abutuntur, putantes esse Deo; necnon Decalogus tollendus esset, & omnia Sacramenta, quia etiam eis multi abutuntur. Ita respondet Gregorius NAZIANZENVS oratione in Basilium non procul a principio, illis qui execrantur Philosophiam naturalẽ, & scripta gentilium, propterea quod quidam eis abutuntur. Nec tamen admittimus tot esse concubinarios, & impuros inter Ecclesiasticos, quot hæretici dicunt, qui omnes alios ex se metientes, nullos putant esse castos; certè plurimi sunt qui quotidie celebrant, & de quibus nulla mala suspicio auditur.

PRAETER hęc argumenta respondendum videtur etiam querimoniæ Philippi: *Olim*, inquit, *Canones suspendebãt sacerdotes, qui vxores duxissent, ab officio, vos autem suspenditis ab arboribus.*

RESPONDEO inprimis, hinc sequi Lutherum, & alios qui post sacerdotium vxores duxerunt, suspensos fuisse ab officio ex sententia veterum Canonum, & ideo cùm officio fungi voluerint, & tamen coniuges retinere, rebelles & contumaces fuisse aduersus Ecclesiam, ac proinde meritò ab arbori-

boribus suspendi potuisse. Dico præterea, Canones veteris Ecclesiæ, alios mitiores, alios seueriores fuisse; nam Conciliũ Neocæsariense can. 1. iubet Presbyterum ordine moueri, si vxorem ducat; at Concilium Toletanum II. can. 1. iubet sacerdotem, qui vxorem duxit, vt sacrilegij reum ab Ecclesia haberi extraneum, & Toletanum VIII. can. 6. iubet eiusmodi homines recludi in monasteriis, vt ibidẽ sub grauibus pœnitentiæ oneribus vsq; ad finem vitæ degant. Adde vltimò, Presbyteros nunquam in Ecclesia tam seuerè puniri, quia vxores ducunt, vt Philippus dicit: sed quia post votum solenne ducunt, & proinde non vxores, sed concubinas sub coniugij nomine ducunt, & Matrimonium simul ac sacerdotium polluunt, cui intemperantiæ cùm etiam hæresim adduut, ac dicunt, vota non esse seruanda; quid mirum si digni sunt, qui ab arboribus suspendantur?

Addamus Hieronymi testimonium lib. 1. aduersus Iouinianum: *Certè confiteris*, inquit, *non posse esse Episcopum qui in Episcopatu filios faciat, alioquin si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur.* Hæc ille. Porrò adulterij pœnam Hieronymi tempore, & quidem ordinariam, fuisse vltimum supplicium, patet ex epist. 49. eiusdem Hieronymi, de muliere septies icta. & ex lib. 1. contra Iouinianum, vbi sic ait: *Quotidie mœchorum sanguis effunditur, & inter ipsas leges, secures, ac tribunalia flagrans libido dominatur.* Quare Hieronymi sententia, Episcopi liberis operam dantes, non solùm suspendi possunt ab officio, sed etiã, vt adulteri, capite cædi. Sed iam ad Magdeburgenses veniamus.

CAPVT XXII.

Soluuntur argumenta Magdeburgensium.

Magdeburgenses Cent. 9. cap. 10. col. 540. 541. & 542. colligunt decem argumenta contra cœlibatum Clericorum ex vna epistola S. Vdalrici Episcopi Augustani ad Nicolaum Papam, quæ nuper excusa est Basileæ, & inserta in illo opere, quod inscribitur, Orthodoxologia sanctorum Patrum; sed ex iis argu-

argumentis nouem sunt eadem cum illis, quæ iam solui-
mus, à Caluino & Melanchthone proposita; vnum solùm
soluendum supereſt, quod sumitur ex quadam miserabili
narratione. Scribit enim iste sanctus Vdalricus hanc histo-
riam: *Beatus Gregorius Magnus Papa I. aliquando suo quo-
dam decreto Vxores sacerdotibus ademit. Deinde paulo post
cùm idem Gregorius iussisset ex piscina sua pisces aliquot ca-
pi, piscatores pro piscibus sex millia capitum infantum suffo-
catorum repererunt; quam eadem infantium cùm intelle-
ret sanctus Gregorius ex occultis fornicationibus vel adulte-
riis sacerdotum natam esse, continuò reuocauit decretum,
& peccatum suum dignis pœnitentiæ fructibus purgauit.*
Hanc narrationem, quia vehementer odiosam reddit le-
gem de Cœlibatu Clericorum, sæpe alibi inculcant iidem
Magdeburgenses, vt Centuria 6. cap. 7. colum. 388. & cap. 10.
colum. 686.

Respondeo PRIMO, si quid valet huius S. Vdalrici auc-
ritas, ea magis premi Lutheranos, quàm nos. Nam in hac e-
pistola fatetur, Romanum Pontificem esse caput omnium,
& ei ab omnibus deberi obedientiam. Item asserit, Pontifi-
cem debere cogere Presbyteros & Monachos, ne vllo modo
vxorem ducant, & si duxerint post votum continentiæ, de-
bere separari.

Dico SECVNDO, eam epistolam videri confictam; &
confictam ab aliquo imperito defensore coniugij Ecclesia-
sticorum; nam inprimis tempora nullo modo cohærent;
nam sanctus Vdalricus creatus est Episcopus anno Domini
DCCCC. XXIV. vt Hermannus Contractus, & Abbas
Vrspergensis docent, vel anno DCCCC. III. vt dicitur
scriptum esse in Chronico Augustanæ Ecclesiæ; Nicolaus
autem Papa I. obiit anno DCCC. LXVII. vt Onuphrius
annotauit in libro de Romanis Pontificibus: non ergo po-
tuit scribere Episcopus Vdalricus ad Papam Nicolaum, qui
iamdudum obierat.

DICENT, scripsit fortasse antequam fieret Episcopus, at
in principio epistolæ se Episcopum vocat; præterea conue-
niunt auctores, S. Vdalricum LXXXIII. annos vixisse, L. in
Episcopatu, & XXXIII. ante Episcopatum; ex quo sequitur
eum natum esse anno Domini DCCC. LXX. vel DCCC.
XCI.

XCI. iuxta alios, ergo inter obitum Nicolai, & ortum Vdalrici sunt anni vt minimum tres; nam secundum alios sunt XXIV. Nisi ergo scripserit ipse antequam nasceretur, vel ad Nicolaum post eius mortem, nō potest esse epistola S. Vdalrici ad Nicolaum.

DICENT, non esse Nicolaum I. sed II. ad quem scribit S. Vdalricus, ad id minus fieri potuit; nam obiit S. Vdalricus ferè circiter centū annis ante initium Pontificatus Nicolai II. obiit enim S. Vdalricus anno DCCCC. LIII. vel DCCCC. LXXIV. & Nicolaus II. creatus est Papa anno M. LIX.

DICENT fortassè, duos esse Vdalricos Episcopos Augustanos. Vnum enim ponunt Magdeburgenses Centuria 9. cap. 10. col. 540. alterum Centur. 10. cap. 10. col. 602. Sed priorem illum confinxerunt ipsi Centuriatores; non enim aliunde probant illum aliquando exstitisse quàm ex epistola ad Nicolaum. MYNSTERVS enim lib. 3. de Germania Catalogum recensens Episcoporum Augustanorum, nullum Huldericum, vel Vdalricum, ponit ante sanctum Vdalricum, qui vixit post tempora Nicolai, vt supra ostendimus. Quocirca Magdeburgenses illius prioris Hulderici à se conficti neque patriam, neque parentes indicant, neque auctorem vllum citant, qui de eius Episcopatu testetur, vt in aliis facere solent.

PRAETEREA, quod iste auctor dicit S. Gregorium ademisse vxores sacerdotibus, falsum est, & magis adhuc falsum quod resciderit huiusmodi decretum: Quod verò in piscina Gregorij sex millia capita sint inuēta, falsissimum. Nec enim vllum exstat vestigium harum rerum in omnibus B. Gregorij operibus, immò ipse lib. 1. epist. 42. meminit decreti sui prædecessoris, qui iusserat, Subdiaconos Siculos separari ab vxoribus, & viuere cœlibes, vt reliqui Subdiaconi in tota Ecclesia viuebant, & ibidem temperat rigorem decreti; iubet enim permitti vxores Subdiaconis, qui eas duxerāt ante ordinationem, sed non ordinari rursum alios, nisi prius vouerent continentiam. Itaque nihil ipse noui statuit; sed solùm mitigauit rigorem sententiæ sui prædecessoris.

PRAETEREA, si ex decreto Gregorij nata est illa cædes sex millium infantium, certè in Sicilia nata est, ad quam solùm pertinet Gregorij decretum. Quomodo autem verisimile

mile est paucissimos Subdiaconos Siciliæ breuissimo tempore sex millia infantium genuisse? & quomodo illa sex millia capita ex Sicilia in Romanam piscinam Gregorij saltauerunt? quomodo autem intellectum est illa esse capita filiorum Clericorum, non Laicorum? denique cur de historia tam admiranda nihil scripsit Ioann. Diaconus, Beda, Sigebertus, Ado, Freculphus, aliique tam multi? Itaque non immeritò suspicatur Staphilus hanc epistolam confictam sub nomine S. Vdalrici, in respõsione ad fictas dissensiones, quas inter Catholicos esse falsò criminatur Illyricus, qui etiã addit Augustæ inter opera S. Vdalrici, nullam syllabam de hac re exstare.

De tota hac disputatione, vide Michaëlem Medinam in libris quinque de continentia hominum sacrorum, Claudium Espenceum in libris eiusdem argumenti, Iodocum Clichtouæum in libro de cœlibatu Sacerdotum, Hosium in Dialogo de hac re, Aialam de traditionibus parte tertia, Didacum Payuam libro vltimo, Ioãnem Cochlæum de votis contra Caluinum, Alphonsum à Castro lib. 13. de hæresibus, verbo Sacerdotium, hæresi 4. Albertum Pighium controuersia 15. Vide etiam solutiones aliorum argumentorũ, quæ huc etiam referri potuissent, infrà lib. 2. de Monachis, cap. 29. & sequentibus.

CAPVT XXIII.

De Digamia.

POSTREMA restat quæstio; num Apostolica lege prohibitum sit, ne qui post primæ vxoris obitum alteram duxit, ad sacros ordines admittatur. Tota autem cõtrouersia de verbis illis beati Pauli est: *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, vnius vxoris virum.* Et rursum: *Diaconi sint vnius vxoris viri.* 1. Timot. 3. & Tit. 1. Tres autem eius loci expositiones præcipuè reperiuntur.

PRIMA Lutheri est in libro de captiuitate Babylonica, capite de ordinis Sacramento, & fusiùs in propositionibus de digamia Episcoporum, vbi docet, B. Paulum *illis* verbis solùm

solùm prohibuisse scortationem, & adulteria, vt sensus sit: *Oportet Episcopum esse Vnius Vxoris Virum*; id est, oportet Episcopum sola vxore legitima, siue vna, siue pluribus esse contentum, non indulgere scortationibus; ita vt vocabulum viri, non significet maritum, sed aliquid commune ad maritum, & adulterum; & addit, non modò non esse prohibitam à Paulo pluralitatem vxorum successiuè, sed neq; simul, nisi fortè apud Gentiles propter scandalum; nam apud Iudæos, vbi erat consuetudo plures vxores ducendi, non existimat Lutherus interdictum fuisse Christianis Episcopis multas simul vxores habere.

ALTERA sententia est aliorum, qui existimant à Paulo prohiberi multitudinem plurium vxorum simul, nõ tamen successiuè. Ita docent Magdeburgenses, etsi alioqui rigidi Lutherani esse soleant, Cent. 1. lib. 2. cap. 4. col. 451. & 452. & Caluinus in caput 3. prioris ad Timotheum, & in caput 1. epistolæ ad Titum.

TERTIA sententia Catholicæ Ecclesiæ est, quæ semper verba illa B. Pauli ita intelligenda esse docuit, vt prohibitum sit sacris ordinibus initiare eos, qui quouis modo bigami fuerint. quam sententiam probare possumus tribus argumentis.

PRIMO ex cap. 5. prioris ad Timotheum, vbi de viduis legimus: *Vidua eligatur non minus sexaginta annorũ, quæ fuerit Vnius Viri Vxor*. Ex hoc enim loco refellitur inprimis Lutheri sententia; nam eadem phrasi dicitur, vnius viri vxor, &, vnius vxoris vir: certum autem est illud: *Vnius Viri Vxor*, non posse significare, vt vidua non fuerit adultera, vel scortatrix; nam scortum non dicitur vxor, si ad adulterum aut scortatorem referatur, sed adultera, vel meretrix. DEINDE continentia ab adulterio & scortatione, non solùm requiritur in muliere quo tempore vir eius viuit, sed etiam postea dum in viduitate degit, & tamen Paulus non loquitur hoc loco nisi de tempore quo vir eius viduæ viuebat, non enim dicitur vxor vnius viri fuisse, nisi quãdo virum habebat. igitur illis verbis: *Quæ fuerit Vnius Viri Vxor*, non potest significari, vt eligatur vidua quæ non fuerit scortatrix, aut adultera, sed quæ vnum solùm maritum habuerit.

Ex eo-

Ex eodem loco refellitur etiam sententia Centuriatorum, Caluini, Pomerani, & aliorum, qui volũt Paulum prohibuisse, ne habeat Episcopus vel Diaconus duas simul vxores. Nam (vt diximus) eadem phrasi & in eadem epistola, & ab eodem Apostolo iubetur esse Episcopus vnius vxoris vir & vidua vnius viri vxor; at nulla ratio permittit, vt Paulus iubere voluerit, ne vidua eligatur, quæ fuerit vxor multorum virorum simul. id enim frustrà Paulus iussisset, cùm nusquam, & nunquam fuerit eiusmodi vsus, vt vna mulier esset plurium virorum vxor. Habuerunt quondam Iudæi multas vxores, vt etiam nunc habent Turcæ; at nunquam est auditum, vt vna mulier plures maritos habuerit. Nam vt ait S. Augustinus lib. 3. de doctrina Christiana, cap. 12. Cur vnus vir haberet plures vxores, ratio erat, vt plures filij nascerentur; at cur vna mulier sit vxor plurium virorum, nulla potest ratio; non enim pariet mulier nisi semel in anno, vbi habeat vnum, siue centum viros, immò meretrices nullos pariunt ordinariè.

Altera ratio ducitur ex tempore, quo hæc Paulus scripsit; nam eo tempore non erat consuetudo, neque apud Iudæos, neque apud Gentiles, & multò minus apud Christianos, vt vnus vir duas simul vxores haberet; proinde quod non fiebat, non erat cur tam seriò prohiberetur. & quidem quod ad Gentiles attinet, satis patet ex eo quod in Imperio Romano, quo tunc orbis terrarum regebatur, semper infamia & prohibita fuit polygamia plurium vxorum simul. Videsis his qui notantur infamia, lege prima. Item C. de incestis nuptiis, L. neminem, & ad L. Iuliam, de adulteriis, L. eum qui; tametsi enim leges istæ paulò posteriores sunt Apostolicis temporibus, tamen indicãt prohibitionem polygamiæ multò esse antiquiorem.

Primus, qui publica lege concessit polygamiam plurium vxorum simul, fuit Valentinianus Senior, vt Socrates refert lib. 4. cap. 26. sed non diu ea lex durauit, cùm constaret Imperatorem non alia de caussa eam legem tulisse, quàm vt regeret intemperantiam suam.

Quod verò attinet ad Christianos, necnon etiam Iudæos, ex Testamento nouo facilè colligi potest, non fuisse apud eos cõsuetudinem, vt quis duas vxores haberet; semper enim

enim de cõiuge in numero singulari loquitur Scriptura Testamenti noui, Matth. 5. *Qui dimiserit uxorem suam.* Cap. 19. *Si licet homini dimittere uxorẽ suam.* Et ibidem: *Omnis, qui reliquerit domum, uel agros, aut patrem, aut matrẽ, aut uxorem, &c.* Lucæ 14. *Qui non odit patrem, & matrem, & uxorem, & filios, &c.* 1. Cor. 7. *Vnusquisq; suam uxorem habeat.* Item: *Alligatus es uxori, noli quærere solutionem; solutus es ab uxore, noli quærere uxorem.* Ad Ephes. 5. *Vnusquisque uxorem suam, sicut seipsum, diligat.* Quin etiam Lucæ 1. legimus, Zachariam vxore sterili vsque ad senectutem permanente, non tamen superduxisse alteram, quod haud dubiè fecisset, si eo tempore id fieri licuisset. Scribit quidem Iosephus lib. 17. antiquit. cap. 2. Herodi Regi nouem vxores fuisse: At priuati homines etiam apud Iudæos iamdudum desierant plures vxores accipere. NV.

TERTIA ratio est auctoritas Patrum, qui semper hũc locum de monogamia ita intellexerunt, vt non liceat cum Episcopum vel Diaconum creari, qui duas vxores, etiam diuersis tẽporibus, habuerit. TERTVLLIANVS lib. 1. ad vxorem: *Quantum fidei detrahant, quantum obstrepant sanctitati nuptiæ secundæ, disciplina Ecclesiæ, & præscriptio Apostoli declarat, cùm digamos non sinit præsidere, cùm uiduam allegi in ordinationem, nisi uniuiram non concedit.* Neque dubium est, quin per digamos intelligat eos, qui duas vxores habuerunt, non simul, sed vnam post alteram; nam de hac digamia in toto libro loquitur; hortatur enim vxorẽ suam, vt se mortuo non ineat secundas nuptias. Similia habet in lib. de monogamia, & in libro de exhortatione castitatis. NEQVE his repugnat, quod idem Tertullianus in libro de monogamia Catholicis obiicit, digamiam Sacerdotum: *Quot*, inquit, *ex digamia præsident apud uos?* Nam vel aliqui digami ex dispensatione præsidebant: vel certè aliqui, qui alteram habuerant ante Baptismum, qui multorum opinione non habebantur digami, etsi apud alios, in quibus Tertullianus erat, digami censerentur: vel tandem vitio & abusu id fiebat; nec enim defendimus, nunquam esse factum id quod fieri non debere dicimus.

EPIPHANIVS hæres. 59. Catharorum: *Quæ ad sacerdotium tradita sunt, propter eminentiam celebrationis sacrorum;*

rum; ea æqualiter ferri ad omnes putauerunt, cùm audierint, quod oportet Episcopum irreprehensibilem esse, vnius vxoris virum, continentem, similiter & Diaconum, & Presbyterum; reuera enim non suscipit sancta Dei prædicatio præ Christi aduentum eos, qui à nuptiis, mortua ipsorum vxore, secundis nuptiis coniuncti sunt, propter excellentem sacerdotij honorem ac dignitatem, & hæc certò sancta Dei Ecclesia cum synceritate obseruat. Hæc ille. Vbi apertissimè loquitur de digamia plurium vxorum successiua, cùm eos digamos appellet, qui mortua vxore, aliam ducunt, & cùm Catharos reprehendat, qui ex hoc loco Pauli etiam Laicis interdicebant secundas nuptias.

AMBROSIVS lib. 10. epist. 82. ad Ecclesiam Vercellen. tractans hunc locum Pauli; Vnius vxoris vir: *Qui*, inquit, *coniugium iterauerit, culpã non habet coinquinati, sed prærogatiua exuitur Sacerdotis.* Hæc ille. Vbi apertissimè reiicit Lutheri atq; Caluini sententiam, qui volunt, ab Apostolo prohiberi vel duas simul vxores, vel adulteria; hæc enim qui admittunt, culpam habent coinquinati, & non solùm prærogatiua exuuntur Sacerdotis. Similia habet Ambrosius lib. 1. de officiis, cap. vlt. & lib. de dignitate sacerdotali, cap. 4.

HIERONYMVS in commentario primi capitis epistolæ ad Titum, per vnius vxoris virũ monogamũ intelligit. Quod autẽ monogami nomine intelligat eum, qui nec simul, nec successiuè plures habuerit, perspicuũ est ex illis verbis: *Apostolus*, inquit, *de Episcopis & Presbyteris hæc præcipiens, cætera in ceteris relaxauit, non quòd hortetur ad secunda Matrimonia, sed quòd necessitati carnis indulgeat.* Hæc ille. At certè non indulget Apostolus Laicis vt fornicẽtur, aut duas simul vxores ducant, sed solùm, vt vxore defuncta, iterum ineant Matrimonium; igitur hoc ipsum Sacerdotibus prohibet, ne plures etiam successiuè vxores habeant.

S. AVGVSTINVS libro de bono coniugali, cap. 18. tractans hunc locum; Vnius vxoris vir: *Non absurdè*, inquit, *visum est, eum qui excessit vxorum numerum singularem, non peccatum aliquod commisisse, sed normam quandam Sacramenti amisisse, non ad vitæ bonæ meritum, sed ad ordinationis Ecclesiasticæ signaculum necessariam.* Hæc ille. Vbi cùm dicit, numerum singularem vxorum excedere, impedimentum

tum esse ordinationis, nec tamen esse peccatum, apertè indicat, se loqui de multitudine vxorum, non vno tempore, sed diuerso. Nam eodem tempore plures vxores habere, Christiano nullo modo licet ex Augustini sententia; sic enim loquitur idem Augustinus libro 22. contra Faustum, capit. 47. *Quid*, inquit, *tandem criminis est, quod de pluribus simul habitis vxoribus, obiicitur sancto viro Iacob? si naturam consulas, non lasciuiendi, sed gignendi caussa illis mulieribus vtebatur; si morem, illo tempore, atque in illis terris hoc factitabatur, si præceptum, nulla lege prohibebatur; nunc verò cur crimen est, si quis hoc faciat, nisi quia, & moribus, & legibus non licet?* Idem quoque habet in libro de bono coniugali, capit. 7. & libro 3. de doctrina Christiana, cap. 12.

S. Ioannes Chrysostomvs homil. 2. in epist. ad Titum: *Castigat*, inquit, *hoc ipso etiam impudicos, dum non eos permittit post secundas nuptias ad Ecclesiæ regimen, dignitatemq; Pastoris assumi; nam qui defunctæ vxori beneuolentiam nullam seruasse deprehenditur, quo pacto hic Ecclesiæ præceptor esse optimus poterit? Nostis enim profectò omnes, quod etsi per leges secundæ nuptiæ permittuntur, multis tamen ea res accusationibus patet; nullam ergo occasionem præbere subiectis præsulem vult.* Hæc ille. Vbi clarissimè significat, vnius vxoris virum à Beato Paulo dici eum, qui post obitum primæ vxoris, secundam non duxit, quomodo exponunt etiam ceteri, tum Græci, vt Theophylactus & Oecumenius, tum Latini, Sedulius, Anselmus, Primasius, Haymo, sanctus Thomas, & ceteri in commentariis huius loci. Idem etiam disertis verbis docent veteres summi, sanctissimiq; Pontifices; Siricius in epist. 1. ad Himericum, cap. 11. Leo I. in epist. 85. aliàs 88. ad Episcopos Africæ, cap. 1. Gelasius I. in epist. 1. ad Episcopos Lucaniæ, Brutij, & Siciliæ, cap. 5. Hilarius in Concilio Romano; & Innocentius in epist. 22. Vnus est Theodoretus, quantum legere potui, ex omni numero veterum, qui per vnius vxoris virum, intellexerit eum, qui duas aut plures simul vxores non habet; ita enim exponit in commentario, cap. 3. prioris epistolæ ad Timotheum; sed non est tanta eius auctoritas, vt tot sanctis Pontificibus, & omnibus aliis Patribus anteponi debeat.

His accedit QVARTO & vltimò, totius Ecclesiæ cõsuetudo. Nam, vt Innocentius scribit in epist. 22. cap. 1. in toto Oriente & Occidẽte hoc seruabatur, quod etiam nunc seruari videmus, vt bigami non ordinentur. Neq; solùm vbique, sed etiam semper hoc seruatum esse, planum esse potest ex Leone epist. 88. ad Afros, vbi dicit, semper hoc esse seruatũ; necnon ex eo, quòd huius rei mentio fit in Canonibus Apostolorum, can. 17. & 18. & in antiquissimis Conciliis, vt Neocæsarien si, can. 8. & in Nicæno I. teste Ambrosio in epist. 82. Deinceps etiam semper esse seruatum, patet ex decreto Gratiani, dist. 26. & ex decretalium volumine, tit. de digamis, vbi multa ponuntur testimonia Pontificum, & Patrum diuersarum ætatum; quod autem semper & vbiq; seruatum est, sine dubitatione vlla ab Apostolica traditione descendit.

CAPVT XXIV.

Soluuntur obiectiones Lutheri.

SED IAM ad argumenta LVTHERI respondemus. PRIMA OBIECTIO; Apostolus iubet Episcopum eligi irreprehensibilem, siue, vt ad Titum loquitur, sine crimine, quod est Græcè ἀνέγκλητον. Is autẽ est eiusmodi, qui non potest palàm argui alicuius criminis. Explicat verò statim Apostolus, quæ sint crimina, quib. carere debet Episcopus, & ait: *Vnius vxoris vir, filios habens fideles.* igitur vnius vxoris vir, nõ significat monogamiã, quæ opponitur poligamiæ pluriũ vxorum successiuè, quæ nunquam fuit crimen, sed eam, quę opponitur fornicationi & adulterio, quæ vera sunt crimina.

RESPONDEO, potest hoc loco nomine criminis non solùm peccatum intelligi, sed quidquid ab hominibus reprehendi solet; neque enim sola peccata reprehenduntur, sed etiam ea, quæ signum præbent incontinentiæ, aut alterius vitij; talem autem esse quamlibet bigamiam certissimum est. Nam idcirco in Concilio Neocæsarien si can. 7. prohibentur Sacerdotes interesse nuptiis digamorum, & etiã apud Gentiles bigami Pontifices esse non poterant, vt Tertullianus refert lib. 1. ad vxorem, & Seruius in illud 4. Æneidos.

Huic

Huic vni forsan potui succumbere culpæ.

Culpæ, inquit, *propter antiquum ritum, quo repellebantur à sacerdotio bis nuptæ.*

Apostolus igitur vult, Episcopum nullius rei, quæ malam speciem præ se ferat, apud homines posse notari, & ideo monogamum esse iubet. Ita hunc locum Chrysostomus exponit; possumus tamen nomine criminis intelligere etiam peccatum graue ac letale, vt vult S. Augustinus tract. 41. in Ioannem, & lib. 1. contra duas epistolas Pelagianorum, cap. 14. sed si ita accipiamus nomen criminis, non debemus exponere verba sequentia beati Pauli, quasi iis explicetur quid sit, esse irreprehensibilem, siue sine crimine; sed ita vt eis declaretur, Episcopum non solùm sine crimine esse debere, sed etiam multis præclaris dotibus ornatum, vt monogamia, sobrietate, doctrina, &c.

Secvnda Obiectio; Si Episcopus monogamus esse deberet, aut ratio huius rei esset moralis, videlicet ob maiorem continentiam, aut certè spiritualis siue mystica, videlicet ob significationem coniugij vnius Christi cum vna Ecclesia; at neutrum dici potest. Nam si ratio esset moralis, multò magis requireretur in Episcopo ne esset adulter, aut concubinarius, quàm ne esset bigamus, & tamen videmus adulteros, & concubinarios non repelli à sacerdotio, digamos autem repelli; si verò ratio sit mystica, multa sequuntur absurda. Nam inprimis ceteræ dotes Episcoporum, quæ à Paulo numerantur, omnes sunt morales, vt sobrietas, hospitalitas, doctrina, & ceteræ. Cur non etiam ista erit moralis; vnius vxoris vir?

Secvndo, si ideo Episcopus debet esse monogamus, quia eius coniugiũ significat Matrimonium Christi cum Ecclesia, igitur etiam Laici debebunt esse monogami, quia eorum quoque coniugium significat Christi coniugium.

Tertio, si illa est ratio, igitur debebit Episcopus ducere virginem, & eam semper virginem cõseruare, ita enim Christus fecit.

Qvarto, debebit Episcopus priorem vxorem repudiare, & posteriori adhærere. Nam Christus, Synagoga repudiata, adhæsit Ecclesiæ. quocirca Episcopus, vt Christum imitetur, non monogamus, sed bigamus erit.

QVINTO, debebit idem Episcopus necessariò vxorem habere, eaq; ne ad punctum quidem temporis carere; Christus enim Ecclesia sponsa sua nunquam caret.

RESPONDEO, rationem, cur Episcopi, Presbyteri, & Diaconi debeant esse monogami, partim esse moralem, partim mysticam; quamuis enim multæ rationes reddi soleant Patribus, tamen omnes reuocantur ad duas illas in argumento aduersarij notatas. VNA igitur caussa est moralis, videlicet minor suspicio incontinentiæ, siue perfectior continentia. Hanc reddit Tertullianus locis citatis, & Chrysostomus in commentario locorum beati Pauli; atq; ad hanc reuocatur caussa, quam reddit Epiphanius hæresi 59. vbi dicit, monogamum esse debere Episcopum ob excellentiam sacerdotij. Ad eandem reuocari potest ea, quam reddit Ambrosius lib. 1. de officiis, capite vltimo, vbi dicit, monogamum esse debere Episcopum, vt liberiùs hortari possit homines ad continentiam.

ALTERA caussa est mystica, videlicet perfecta significatio coniugij Christi cum Ecclesia; qui enim secundam vxorem duxit, significat quidem cõiugio suo Christi coniugium, sed non ita perfectè, vt is, qui vnam solam habuit; non enim significat, Christum esse vnum vnius Ecclesiæ sponsum.

DICES, peccat igitur, qui secundam vxorem ducit; nam falsum significat, Christum videlicet plurium esse sponsum Ecclesiarum. RESPONDEO, id non sequi; Nam secundæ nuptiæ non sunt institutæ ad significandum, Christum bis maritum esse, ideoque id non significant; quanquam necessignificant, eum esse vnum vnius, sed simpliciter significant ipsam coniunctionem, abstrahendo ab vna vel pluribus. Itaque nuptiæ digamorum nihil falsi significant, sed carent quadam perfectione significationis, quam habent nuptiæ monogamorum. Atque hanc caussam reddunt S. Augustinus libro de bono coniugali, cap. 18. & sanctus Leo in epist. 88. ad Afros, & huc etiam pertinet ratio illa Epiphanij de excellentia sacerdotij.

Vt igitur respondeamus ad singulas partes obiectionis; Si ratio, inquiunt, moralis est, igitur maiori ratione prohibentur adulteria & concubinatus, quàm digamia.

RESPON-

RESPONDEO, prohiberi quidem etiam ista, non enim voluit adulteros, aut concubinarios Episcopos eligi, qui iussit eligi homines sine crimine, irreprehensibiles, sobrios, castos, &c. sed tamen negamus magis ista prohiberi, quàm digamiam in Episcopo deligendo. Nam ista prohibentur vna solùm ratione, & ea non primaria: digamia verò duabus rationibus prohibetur. quod autem primaria ratio non sit illa moralis, ob signum incontinentiæ, sed altera mystica ob significationem, patet ex eo, quòd digami censentur etiam illi, qui vnam vxorem habuerunt, sed viduam, vel alio modo corruptam, vt constat ex citatis locis canonum Apostolorum, Concilij Neocæsariensis, Innocentij, Leonis, & aliorum, ac præterea etiamsi longè turpior sit concubinatus, quàm digamia, tamen digamia ex natura sua signum est incontinentiæ magis diuturnæ, firmiusque inhærentis.

Ad PRIMVM alterius partis respondeo, rectè monogamiam numerari cum ceteris moralibus dotibus, tum quia etiam ipsa est moralis dos, tum etiã quia nihil incommodi habet, numerare dotem mysticam cum moralibus, cùm omnes Episcopo necessariæ sint.

Ad SECVNDVM, negamus id sequi, vt etiam Laici debeãt esse monogami. Non enim necesse est, vt Laici ea perfectione sint præditi, qua præditi esse debent Episcopi; quare satis est, si Matrimonium Laicorum significet coniugium Christi cum Ecclesia, licet non significet illud, vt est vnius cum vna, vt suprà diximus.

Ad TERTIVM, negamus etiam sequi, vt Episcopus debeat vxorem semper virginem seruasse. Nam Christi sponsa Ecclesia duo priuilegia habet; nam & virgo est, iuxta illud 2. Corint. 11. *Despondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo*; & simul fœcundissima est, & plurimos quotidie filios parit per lauacrum regenerationis. Duo autem ista priuilegia simul, nullum coniugium humanum repræsentare potest, illo excepto, quod fuit inter beatã Virginem & sanctum Ioseph. Idcirco satis est, si Episcopi coniugium, alterum eorum significet, nimirum aut fœcunditatẽ Ecclesię, si filios ex vxore habuerit, aut virginitatem, si fortè vxorem virginem conseruauit, vt aliqui sancti viri fecerunt.

Ad QVARTVM, negamus Christum repudiasse vnquam sponsam suam, vt acciperet aliam. Nam Christus, vt homo non accepit vnquam, nisi vnam sponsam, id est, Ecclesiam Christianam, quam ipse ex latere suo perfosso sibi formauit, vt quondam Adam, vnam Euam ex latere suo eductam, vxorem accepit. Idem verò Christus, vt Deus, ab initio mundi Ecclesiam sibi coniunxit in Matrimonium, neque vnquam eam dimisit. Etsi enim videtur Christus repudiasse Synagogam, quia sunt hoc tempore Iudæi sine Deo, & quia beatus Paulus ad Galatas quarto, exponit de Testamento veteri illud Genes. 21. *Eiice ancillam & filium eius.* Tamen reuera Ecclesiam Testamenti veteris Christus non repudiauit, sed renouauit, & pulchram reddidit, & ex ancilla liberam fecit, & hoc modo eiecit ancillam, id est, statum illum seruilem, quomodo si aliquis ancillam vxorem acciperet, ac post aliquantum temporis eam liberaret. Quare beatus Paulus ad Roman. 11. *Nunquid*, inquit, *Deus repulit populum suum? Absit. Nam & ego Israëlita sum; non repulit Deus plebem suam, quam præscivit, &c.* Itaque solùm pars quædam obstinatorum Iudæorum recessit ab vnitate veræ Synagogæ, reliqui manserunt, & per eos continuatum est coniugium Christi cum Ecclesia.

Ad QVINTVM, negamus, Episcopum semper ac necessariò vxorem habere debere, immò melius facturum dicimus, si nunquam vxorem duxerit. Nam cùm Christus & virgo & maritus sit, si Episcopus vxorem non habeat, Christum virginem repræsentabit, si vxorem habeat, Christi coniugium significabit. Itaque monogamia in Episcopo requiritur, si coniugatus fuerit, non absolutè.

TERTIA OBIECTIO, quòd Paulus ait 1. Timoth. 3. Episcopum esse oportere vnius vxoris virũ; simile est ei, quod idem ait 1. Corinth. 7. *Vnusquisq; vxorem suam habeat.* at in his posterioribus verbis non prohibentur secundæ nuptiæ, sed adulteria, & scortationes.

RESPONDEO, probandam esse Luthero propositionem argumenti; non enim sunt omnino similes duæ illæ sententiæ. Nam in priori determinatur numerus coniugij, cùm vnius vxoris mentio fit; in posteriore non determinatur; habebit

bebit enim verè vnuſquiſq; ſuam vxorem, ſi legitimam coniugem habeat, etiamſi fortè non ſit prima, ſed ſecunda.

Sed inſtat LVTHERVS, & probat ſententias illas eſſe ſimiles. Nam 1. Tim. 3. Paulus ait: *Diaconi ſint ℣nius ℣xoris ℣iri.* vbi illud; *℣nius*, non poteſt determinare numerum, alioqui ſenſus eſſet, vt multi Diaconi vnam vxorem cõmunem haberent. Ponitur igitur illa vox, *℣nius*, pro, Solius, vt ſenſus ſit, Diaconi ſolius vxoris ſuæ viri ſint, non mulierum ceterarum. At indigna eſt obiectio, cui reſpondeatur. Quis enim nõ intelligit illud: *Diaconi ſint ℣nius ℣xoris ℣iri*, diuisè accipi debere, nõ coniunctè? Iſte igitur ſenſus eſt; Diaconi, id eſt, quilibet Diaconus ſit vnius vxoris vir.

QVARTA OBIECTIO. Apoſtolus Paulus 1. Cor. 7. ſe in numero viduorum ponit, & tamen 1. ad Cor. 9. ait: *An non habemus poteſtatem ſororem ℣xorem circumducendi, ſicut Apoſtoli, & fratres Domini, & Cephas?* Poterat igitur Paulus, licet viduus eſſet, vxorem ducere; quomodo enim potuiſſet ſororem vxorem circumducere, ſi non potuiſſet eam prius ducere?

RESPONDEO, hoc argumentum multis modis peccare. Primùm enim, beatus Paulus non ſe inter viduos numerat, ſed inter eos, qui vxore carebant, ſiue eam nunquam accepiſſent, ſiue iam amiſiſſent: *Innuptis*, inquit, *& ℣iduis dico, quia bonum eſt, ℣t ſi ſic permanſerint, ſicut & ego.* Deinde, non dicit idem Apoſtolus, habere ſe poteſtatem ſororem vxorem circumducendi, ſed ſororem mulierem, vt interpretes omnes tradunt. de qua re ſuperiore quæſtione diſputauimus.

OBIECTIO QVINTA. Poterat Paulus, ſi voluiſſet, apertè dicere, Epiſcopum debere eſſe monogamum, ergo cùm nõ dixerit, Epiſcopum debere eſſe monogamum, ſed vnius vxoris virum, cogere voluit Lectores, vt intelligerent verba ſua, nõ de ſingularitate nuptiarum, quod ſonat nomen monogamiæ, ſed de ſingularitate mulieris, quod ſignificat illud: *℣nius ℣xoris ℣ir.* Non igitur interdicit Epiſcopo B. Paulus ſecundas nuptias, ſed aliarum mulierum commercium, præter commercium legitimæ vxoris.

RESPONDEO, ſi ita cauillari liceat, nũquam finiendas quæſtiones; dixit Apoſtolus, quod intelligeretur; non de-

buit omnes loquendi formas excutere. Adde vocem, Monogamus, apud Græcos non esse in vsu, sed à Latinis primùm surpari ceptam, etsi ex Græcis vocibus compositam. Proin non esse mirum, si Paulus, qui Græcè scripsit, ea non fuerit sus. Adde etiam, hãc ipsam vocem, licet propriè ab vnis nuptiis deductam, tamen vsitatè etiam accipi pro eo, qui habet vnam vxorem, siue ea prima fuerit, siue secunda; ex quo sequitur, vt idem omnino sit Monogamus, quod vnius vxoris vir.

Sexta Obiectio. Ambrosius libro de dignitate sacerdotali, capite 4. illa verba; *Vnius vxoris vir*, exposuit de coniugio spirituali Episcopi cum Ecclesia, atque ait, Apostolum id iubere, vt Episcopus vnam Ecclesiam regat, non multas. Non igitur, si Ambrosio credimus, interdicitur Sacerdotibus digamia.

Hieronymus quoque in epistola ad Oceanum, defendit acerrimè Carterium Hispanum Episcopum, qui duas vxores habuerat, & ad legem Apostoli, in quam peccasse Episcopus ille accusabatur; respondet, posse illud; *Vnius vxoris vir*, multis modis intelligi. Nam primùm hic potest esse sensus; Sit Episcopus vnius vxoris vir, id est, vnam habeat eo tempore, & licet ea mortua, alteram ducat, nunquam tamen simul habeat duas. Deinde etiam, nomine vxoris accipi potest Ecclesia, vt ille sit vnius vxoris vir, qui vni præpositus Ecclesiæ est. Et rursus, nomine vxoris, mulier potest accipi, vt idem sit vnius vxoris vir, quod vnius mulieris vir, vt non tam secundæ nuptiæ, quàm multarũ simul mulierum commercium prohibeatur.

Addere possumus testimoniũ S. Augustini libro de bono coniugali, cap. 18. vbi opponit Sacerdotem Testamenti veteris, qui multas vxores habere poterat, Sacerdoti Testamenti noui, qui vnam solùm habere potest. At ille multas simul habere poterat, igitur iste plures vno tempore habere prohibetur, non autem vnam post alteram.

Ad Ambrosii testimonium facilè erit respondere, siquidem ipse in illo ipso loco, qui nobis obiicitur, scribit, ad litteram prohiberi digamiam vxorum Sacerdotibus. Mystice autem posse etiam exponi de digamia Ecclesiarum; quo citra idem Ambrosius in ep. 82. & li. 1. de officiis, cap. vlt. & in commenta-

mentariis in Paulum, non meminit huius mysticę expositionis, sed exponit simpliciter de vera monogamia.

Ad Hieronymi verò, vt respondeamus, obseruandum est, controuersiam fuisse inter veteres Patres; An qui vnam vxorem habuit ante Baptismum, eaque mortua, alteram duxit post Baptismum, bigamus censendus esset, nec ne? Nam sanctus Hieronymus in epistola ad Oceanum contendit, eiusmodi hominem non esse bigamum, propterea quod per Baptismum sit factus nouus homo ex veteri, & nihil ei nocere possit eorum, quæ fecit ante Baptismum. Et sanè huic sententiæ multum fauet canon. 17. Apostolorum, qui disertè prohibet Episcopum fieri, qui post Baptismum bis nuptias celebrauit.

Contrà verò, Ambrosius, Innocentius, & Augustinus locis citatis contendunt, omnino habendum bigamum, qui duas vxores habuit, siue ante Baptismum, siue post Baptismum. Nam Baptisma diluit peccata, non soluit coniugia; & renouat hominem, quantum ad vetustatem vitiorum, nō quantum ad ea, quæ rectè se habent. Atque hæc sententia tandem prævaluit, & ab vniuersa Ecclesia recepta est. Neq; obstat canon Apostolicus; fortasse enim eo tempore propter hominum paucitatem dispensabant Apostoli cum illis, qui ante Baptismum vxorem vnam, vel plures habuerant, modò non habuissent plures post Baptismum. Neq; enim est hoc præceptum Apostoli omnino indispensabile. Hieronymus igitur non defendit Episcopum polygamum, nec docet, à beato Paulo permissam polygamiam Sacerdotibus, sed solùm contendit, eum, qui vnam tantùm vxorem habuit, post Baptismum non esse polygamum, licet habuerit alteram ante Baptismum.

Et quamuis idem Hieronymvs tres illas expositiones loci Paulini adducat, quæ in obiectione propositæ sunt, non tamen eas approbat, vt veras & germanas. Nam Primam illam de polygamia plurium vxorum simul, dicit se adducere, vt malo cuneo malum nodum scindat. Alteram de polygamia Ecclesiarum, dicit esse coactam, & duram expositionem: *Quidam*, inquit, *coactè interpretantur vxores pro Ecclesiis, viros pro Episcopis*. Deniq; Tertiam illam de viro vnius mulieris, & simul duas superiores, reiicit apertissimè,

mè, cùm sic ait: *Hæc vniuersa proferimus, nõ quo veræ & simplici intelligentiæ resistamus, sed vt doceamus te Scripturas sanctas sic intelligere, vt scriptæ sunt, nec euacuare Baptismum Saluatoris, & totum patibuli Sacramentum irritum facere.* Hæc ille. Vbi tres illas expositiones vni simplici & veræ opponit; quam autem vocet simplicem & veram, intelligi potest ex commentario eius ad caput primum epistolæ ad Titum, vbi simpliciter exponit, vnius vxoris virũ esse eum, qui post obitum primæ vxoris, secundam non duxit.

Ad locum Avgvstini respondeo, antithesim facere tum Testamenti veteris, & noui, in eo solùm positam esse quòd illi habuerunt plures vxores, isti vnam; non autem in eo, quòd illi habuerunt plures simul, isti non plures simul, id quod ex duobus colligi potest; nam Augustinus dicit, ideo Sacerdotes noui Testamenti non posse habere plures vxores, quia significant Christi coniugium cum vna Ecclesia; at Ecclesia vna est omnino, non vna post alteram. Deinde idem Augustinus ibidem dicit, non esse peccatum habere nunc duas vxores, sed tamen esse impedimentum ordinationis. At habere duas simul tempore noui Testamenti, peccatum esse, idem Augustinus docet libro de bono coniugali, cap. 7. Igitur cùm dicit, Sacerdotem Testamenti noui non posse habere, nisi vnam vxorem, intelligit, non simul, nec successiuè.

Septima Obiectio nostra est, vt res melius intelligatur, si bigamia prohibita esset Sacerdotibus ob defectum significationis, certè bigamus esset, qui plures vxores legitimas habuisset, licet cum vna tantùm Matrimonium cõsummasset; nam Matrimonium integrum est & perfectum etiam sine copula coniugali. At contrarium definit ius canonicum cap. Debitum, de bigamis.

Ad hæc, illa sola bigamia prohibita esset, quæ ex duobus veris Matrimoniis constaret, at non ita est; nam cap. Nuper, de bigamis, censentur bigami etiam illi, qui vnam vxorem legitimè duxerunt, & alteram non legitimè, cùm tamen posterius non fuerit verum Matrimonium: immò etiam qui post votum solenne vnam vxorem ducunt, bigami censentur, & illi quoque, qui fornicariam ducunt, licet vnam; vbi nullo modo fingere licet duo Matrimonia, nisi quis fornicationem

tionem Matrimonium appellet. & confirmatur; Nam si vir fornicarius ducat vxorem virginem, non est bigamus; si verò vir castus ducat fornicariam, bigamus est: Non igitur fundamentum bigamiæ est defectus significationis; nam in hoc paria sunt illa coniugia, in quibus aut vir, aut mulier fornicationem admisit.

RESPONDEO, tres sunt species bigamiæ, vt interpretes iuris Canonici rectè docent in titulum de digamis. PRIMA species est digamia vera & propria, ea videlicet, quæ ex duobus veris Matrimoniis oritur. Contingit autem tribus modis hęc digamia. PRIMO, ex parte viri tantùm, cùm vir habuit duas veras vxores. SECVNDO, ex parte vxoris tantùm, cùm vxor habuit duos veros maritos. TERTIO, ex parte vtriusque, cùm viduus viduam ducit; & de hac specie nulla dubitatio est. Constat enim, semper in ea defectum significationis adesse, cùm aut vir non sit vnus vnius, aut vxor non sit vna vnius.

SECVNDA species est digamia interpretatiua, id est, quæ verè ex natura rei non est digamia, sed iuris interpretatione habetur ac reputatur digamia. Contingit autem hæc digamia quotiescunque aliquis ducit secundam vxorem, aut vxor secundum virum de facto, non de iure, siue primum cõiugium de iure, siue tantùm de facto fuerit, vt patet ex titulo de digamis; licet enim hic non sit verè defectus significationis, tamen Ecclesia extendit pœnam bigamorum etiam ad istos. & fortè S. Paulus, cùm ait: *Episcopi sint vnius vxoris viri*, intelligi voluit id de iure, vel de facto, ita vt interdixerit, ne quis ordinetur, qui fuerit plurium vxorum vir, siue de iure, siue de facto.

TERTIA species est digamia metaphorica, id est, quæ consurgit ex duplici coniugio, quorum alterum non verum, sed metaphoricum fuerit; sic enim Ancyranum Concilium can. 19. inter digamos haberi iubet eos, qui post votum continentiæ ad Matrimonium transierunt, siquidem votum continentiæ genus est Matrimonij animæ cum Deo, licet metaphoricum. Porrò isti prohibentur ordinari, non quòd verè bigami sint, sed quia Ecclesia pœnam bigamorum ad eos extendere voluit.

Ex his ad PRIMVM respondeo, bigamiam non oriri, nisi ex

ex Matrimonio consummato. Nam, vt rectè dicit Innocentius Papa cap. Debitum, de digamis, Matrimonium ratum sed non consummatum significat coniunctionem Dei cum anima per gratiam; Matrimonium autem consummatum significat coniunctionem Christi cum Ecclesia per naturam conformitatem. Nam Apostolus ad Ephes. 5. tum dixit: *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & Ecclesia*, cùm paulò antè dixisset: *Erunt duo in carne vna*. Bigamia verò nascitur ex defectu significationis cõiugij Christi cum Ecclesia, non Dei cum anima.

Ad id verò, quod obiiciebatur de bigamia eorum, qui habuerunt plures vxores de facto, non de iure, iam responsum est in explicatione specierum bigamiæ.

Ad illud verò de eo, qui ducit fornicariam, quidam respondent, ideo bigamum esse, qui ducit fornicariam, licet bigamus non sit fornicarius, qui ducit virginem, quia Episcopus repræsentat Ecclesiam, sponsa Episcopi repræsentat Christum; constat autem, in ipsa Ecclesia non deesse aliquas corruptelas, in Christo verò nihil eiusmodi esse posse. Sed HAEC solutio pugnat cum Apostolo Paulo, qui ad Ephes. comparat virum cum Christo, & spõsam cum Ecclesia: Viri inquit, *diligite vxores vestras, sicut Christus Ecclesiam*. Alij in quibus est Dominicus à Soto in 4. sent. dist. 27. q. 3. art. dicunt, causam illius discriminis esse, quia Matrimonium sumit speciem suam à termino ad quem, ac proinde Matrimonium viri tunc solùm vitiatur, cùm in vxore est vitium; illa enim est terminus ad quem, respectu viri, & cõtrà, quando vitium est in viro, tunc vitiatur Matrimonium ex parte vxoris, & si illa esset capax ordinationis, fieret irregularis, si nuberet viro fornicario.

AT hæc solutio acutior, quàm verior esse videtur; nam si ex termino ad quem, tantùm nasceretur bigamia, certè qui duceret secundam vxorem virginem, nõ esset bigamus; nam in eiusmodi Matrimonio nullum est vitium in termino ad quem, sed totum est in termino à quo, id est, in ipso viro, qui bis Matrimonium contrahit: atqui nulla est magis propria bigamia, quàm ducere duas vxores, licet virgines. Sicut igitur æquè oritur bigamia, si viduus ducat virginem, & si virgo ducat viduum, vt patet; ita quoque bigamia esset, cùm vir-

gor.

fornicarius ducit virginem, si bigamia esset, cùm vir castus ducit fornicariam.

Respondeo igitur, prohibitum esse ne ordinetur, qui ducit fornicariam, non quod ea sit bigamia, neq; ob illud Apostoli præceptum: *Vnius vxoris vir*, sed quia sic placuit Ecclesiæ ob dignitatem sacerdotij; nam indignum est tam graui persona Matrimonium cum fornicaria, non autem indignum est viro fornicario, si vxorem virginem ducat; esse autem huius rei causſam, nõ bigamiam, sed dignitatem sacerdotij, ex eo probari potest, quod canon. 18. Apostolorum, vbi prohibetur sacerdos fieri qui duxit fornicariam, prohibetur etiam is fieri sacerdos, qui duxit ancillam, vel comœdiarum actricem, vbi nullũ locum habet bigamia, sed sola infamia. Atque hæc de cœlibatu dicta sufficiant.

Sequerẽtur nunc disputationes, quinta & sexta videlicet; quinta de horis canonicis, & sexta de ritu tonsuræ, siue rasuræ Clericorum; sed quia de horis canonicis in disputatione de oratione cõmodiùs tractari poterit, de ritu verò tonsuræ differemus in sequẽti libro, qui erit de Monachis, nunc ad septimam disputationem nos conferemus.

CAPVT XXV.

De Decimis.

Septima quæstio erat de temporalibus bonis Clericorum; Sunt autem tria bonorum genera, de quibus ambigi potest, an Clericis conueniãt. Primo loco, sunt decimæ, quæ debentur Clericis ex iustitia. Secundo, sunt agri, domus, ac possessiones ceteræ, quas dono Laicorum, maximè Principum, Ecclesia possidet. Tertio, sunt bona, quæ habentur titulo planè seculari, vt hæreditate paterna, emptione, venditione, &c. de singulis ordine dicemus. Ac primùm, de decimis quatuor inuenio errores.

Primus error fuit Ioannis Wiclesi, qui, vt refert VVald. lib. 2. doctr. fidei, art. 3. cap. 64. & 65. docebat decimas esse puras eleemosynas, & nullo iure deberi Sacerdotibus; Eundem errorem sequuntur hodie Anabaptistæ, Trinitarij: Nam in libello,

libello, quem ediderunt anno M. D. LXVIII. Albæ Iuliæ de Antithesibus veri & falsi Christi, tertiam Antithesin faciunt hanc: *Falsus Christus, sicut ipse est Deus æternus, & omnipotens, sic dedit suis Sacerdotibus decimas, & multa bona temporalia. Christus autem verus, qui homo temporalis, & pauper fuit, pauperes etiam vult Ministros.*

Error est manifestus, facilè enim doceri potest, esse de iure naturę & diuino, quod aliquid soluant laici Sacerdotibus; præterea de iure Ecclesiastico, vt id quod soluitur sit pars decima. Quod sit de iure naturę, probatur: Nam certè ratio dictat, vt iis, qui pro populo laborant, populus alimenta præbeat; vnde enim deducimus deberi Regibus tributa, & militibus stipendia, & iudicibus, aliisq; ministris publicis salaria inde etiã deducere possumus, deberi sacerdotibus decimas vel aliquid earum loco. Itaq; tempore legis naturæ videmus Abrahã dedisse decimas Melchisedecho sacerdoti, qui tum erat, Genes. 14. in quem locum scribens Chrysostomus hom. 35. in Gen. dicit Abrahamum hoc facto Doctorem nostrum fuisse, ac monuisse quid nos facere debeamus.

Quod autem de iure diuino sit, probatur ex vtroq; Testamento; ac primùm Leuit. vlt. Num. 18. Malac. 3. & alibi, Deus iussit decimas Leuitis dari, quæ quidem præcepta licet non obligent Christianos, vt iudicialia erant, obligant tamen quatenus moralia, id est, quòd pars aliqua fructuũ sit Sacerdotibus danda; id enim apertè docet Clemens lib. 2. constit. Apostol. cap. 29. 38. & 39 & li. 8. cap. 36. vbi dicit, etsi Christiani sint liberi à cærimoniis legis veteris, nõ tamen à decimis & oblationibus, immò nũc magis teneri ad hęc omnia Christianos, cùm debeat eorũ iustitia abundare plus quàm Scribarum & Pharisæorum.

Item B. Hieronymvs in cap. Malach. 3. sic ait: *Quod inquit, de decimis, primitiisq; diximus, quæ olim dabantur à populo Sacerdotibus, atq; Leuitis, in Ecclesia quoq; populi intelligite, quibus præceptum est non solùm decimas, & primitias dare, sed & vendere omnia quæ habent, & dare pauperibus. quod si facere nolumus, saltem Iudæorum imitemur exordia, vt pauperibus partẽ demus ex toto, & Sacerdotibus, ac Leuitis honorem debitum deferamus: quod qui non fecerit, Deũ fraudare, & supplantare conuincitur.* Vbi tamen nota, quod etiã

B. Hie-

B.Hieronymus dicat esse præceptum, vendere omnia, & dare pauperibus, tamen intelligit esse præceptum nõ absolutè, sicut de soluendis decimis, sed si quis perfectus esse velit; nam de isto subdit: *Quod si facere nolumus, &c.* De decimis autem dicit: *Quod qui non fecerit, Deum fraudare, & supplantare conuincitur.*

Item B. AVGVSTINVS serm.219. de tempore, eundem locum Malachiæ tractans: *Deus*, inquit, *qui dignatus est totum dare, decimam à nobis dignatur repetere, non sibi, sed nobis sine dubio profuturam; sic enim per Prophetam ipse promisit, dicens: Inferte omnẽ decimam in horreis meis, vt sit cibus in domo mea, & probate me in his, dicit Dominus.* Fortè non est B.Augustini iste sermo, tamen insignis est sine dubio, & antiqui alicuius Patris; nam inde tanquam ex Augustino multa sunt adscripta in decreto 16.q.1.

Item B. GREGORIVS hom.16. in Euãgelia: *Sicut*, inquit, *offerre in lege iubemini fratres carissimi decimas rerum, ita et offerre contendite, & decimas dierũ:* Deinde in Testamento nouo habemus, Matt.22. *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo.* In quem locum Hieronymus & Augustinus lib.50. homil. hom. 48. dicunt præcipere Dominum, vt reddantur Cæsari tributa, & Deo decimæ: præterea Matth.10. *Dignus est operarius mercede sua.* 1.Cor.9. *Nescitis, quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt, & qui altari deseruiunt, cum altari participant: ita & Dominus ordinauit iis, qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere.* Et ibidem: *Quis militat suis stipendiis vnquam? & si nos, vobis spiritualia seminauimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus?* De quo loco tractans Augustinus tract.in Psal.146. & inde exponens illa verba Psalmi: *Qui parat terræ pluuiam, producens in montibus fœnum*, dicit populos, qui tanquam terra accipiunt pluuiam doctrinæ à Sacerdotibus, debere illis producere fœnum temporaliũ bonorum: *Accipe*, inquit, *pluuiam, & da fœnum, et enim ista omnia, quæ Ecclesiæ ad necessitates seruientium Deo dantur à diuitibus, quid sunt nisi fœnum?* Et infrà: *Debetur pluuiæ fructus, debetur seruo cibus, sicut Dominus ait: Manducate quæ ab ipsis sunt, & ne putarent aliquid de suo donare; dignus est, inquit, operarius mercede sua.* Et infrà: *Exime alt-*

quam partem redituum tuorum, decimas vis, decimas e-me, quamquam parum sit; dictum est enim, quia Pharisæi de-cimas dabant; & quid ait Dominus? Nisi abundauerit iu-stitia vestra plus quàm Scribarum & Pharisæorum, nõ intra-tis in regnum cœlorum.

NOTA, tempore B. Augustini multos in Africa non con-sueuisse decimas soluere, sicut modò in quibusdam aliis pa-tibus, & ideo eos B. Augustinum ad decimas cohortari, sic etiam facit hom. 48. ex lib. 50. homiliarum: *Maiores nostri* inquit, *ideo copiis omnibus abundabãt, quia Deo decimas da-bant, & Cæsari censum reddebant, modo autem quia disce-deuotio Dei, accessit indictio fisci: Noluimus partiri cum Deo decimas, modo autem totum tollitur.*

SVPEREST, vt iura Ecclesiastica proferamus; Ac primùm multa sunt antiqua Concilia, in quibus id apertè præcipi-tur, vt Aurelianense I. cap. 17. ante annos mille. Item Ma-conense II. cap. 5. eodem seculo celebratum, dicit leges di-nas de soluendis decimis longis temporibus in Ecclesia cu-stoditas, etiam deinceps esse custodiendas. Foroiuliense ca. vlt. idem habet. Moguntinum tempore Caroli Magni, ca. 38. Moguntinum sub Rabano, cap. 10. Moguntinum tempo-re Imperatoris Arnulphi, cap. 17. excommunicari iubetur, qui decimas dare neglexerint, Remense ca. 28. tempore Ca-roli Magni, Valentinum tempore Lotharij, cap. 10. Atela-tense IV. cap. 9. Cabilonense II. cap. 19. Metense cap. 2. Tri-buriense cap. 13. quæ omnia ante annos DCC. vel DCCC. vel mille acta sunt.

Præterea sunt Concilia generalia, Lateranense sub Inno-centio III. cap. 53. 54. 55. & 56. statuit, vt decimæ ante tributa & census persoluantur, & alia quædam. in Concilio Vien-nensi, vt habetur in Clement. cupientes, de pœnis, excom-municantur ipso facto religiosi, qui in concione aliquid di-cunt, vnde retrahant populum à soluendis decimis. Conci-lium Constantiense session. 8. damnauit articulum VVicleffi, quod decimæ sint puræ eleemosynæ, ac demum Concilium Tridentinum sess. 25 can. 12. docet solutionem decimarum debitam esse Deo, & iubet vt excommunicentur, qui eas sub-trahunt, aut ne ab aliis dentur impediunt, nec debere absol-ui, donec integrè restituant. His accedant plurima decreta

Ponti-

Pontificum summorum, quæ habentur 16. q. 1. & 7. & extra de decimis, necnon in Sexto & Clementinis, & extrauagantibus eodem titulo.

ALTER error est eiusdem VVicleſi, quod scilicet decimæ nō modò sint puræ eleemosynæ, sed etiam nullo modo dandę sint malis Sacerdotibus; existimauit enim VViclefus, eum qui eleemosynam facit peccatori, in peccato eius communicare. de quo errore plura dicemus in tractatu de eleemosyna: nunc breuiter refellitur error præsens. PRIMO, ex illo Matt. 22. *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo.* Vbi ita S. Hieronymus scribit: *Quod ait,* inquit, *reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, nummũ, tributum, & pecuniam; & quæ sunt Dei, Deo, decimas, primitias, & oblationes, ac victimas sentiamus.* At certum est tempore Domini nō solùm Cæsarem impium, & infidelem, sed etiam Sacerdotes improbissimos, ac deprauatissimos fuisse. SECVNDO ex Innocētio III. in epist. ad Episcopum Vercellensem, & habetur cap. Tua nos, de decimis: *Prætextu,* inquit, *nequitiæ Clericorum nequeunt decimas, nisi quibus ex mandato diuino debentur, pro sua arbitrio erogare, cùm nulli sit licitum aliena cuiq; concedere præter Domini voluntatem.* Denique TERTIO, quia decimæ non dantur Clericis, quia boni sunt, sed quia Clerici sunt, sicut tributa dantur Regibus, non quia probi, sed quia Reges.

TERTIVS error est quorundam, qui dicuntur FRATRICELLI, siue Pseudoapostoli, qui inter alios errores, quos refert Ioannes Turrecremata lib. 4. p. 2. cap. 37. summæ, docebant nō posse percipere decimas eos, qui non viuunt in paupertate more Apostolorum; error est sine vllo fundamento; nam ratio, cur debeantur Clericis decimę, est, quia laborant in populi vtilitatem; hæc autem ratio non minùs in diuite quàm in paupere inueniri potest. Accedit quod Dominus Matth. 22. iussit dari decimas Sacerdotibus Iudæorum, qui in paupertate non viuebant.

QVARTVS error est multorum Canonistarum, qui contendunt decimas, etiam quoad determinationem quantitatis esse de iure diuino, nec posse vlla humana lege aut consuetudine aliam statui quantitatem. Ita Glossa in cap. 1. de decimis, in Sexto, Innocentius in rubricam de decimis, Panormi-

normitanus in cap. In aliquibus de decimis, & Hostiensis in sua summa tit. de decimis, §. 7. quos alij ferè omnes sequuntur. Argumentum eorum est, quia plurimi Canones, ac praesertim cap. In aliquibus, de decimis, dicunt decimas deberi iure diuino. At sine vllo dubio error est manifestus, vt non solùm Theologi omnes, sed etiam ex Canonistis docent Soto uester, verbo Decima, quæst. 4. & Nauarrus cap. 21. Nu. 28. nec semel tantùm, sed bis peccant multi Canonistarum semel, quia falsum defendunt: Iterum, quia damnant de hæreseos omnes Theologos, qui contrarium sentiunt; cum è contrario ipsorum sententia facillimè conuinci possit erroris.

Probatur igitur præceptum de soluendis decimis, quantum ad determinationem talis quantitatis non esse nunc iure diuino. Tale præceptum nusquam inuenitur Christianis impositum, nec in noua, nec in veteri lege; & quod non in noua, patet; quod non in vetere, probatur; nam præceptum legis veteris, quoad illam determinationem, non erat moralè, nec propriè cærimoniale, sed iudiciale, vt Alexander docet 3. parte q. 51. in 3. & B. Thomas in 2. 2. q. 87. art. 1. quos omnes Theologi sequuntur.

Quod nō sit morale, patet, quia moralia semper obligauerunt, lex autem de decimis non fuit ante tempora Mosis, nec ratio dictat, vt sacerdoti dentur decem partes, sed vt detur quantum satis est ad eius sustentationem. Vnde Gen. 28. Iacob vouit se daturum decimas Deo omnium quæ possideret, si Deus eum dirigeret in via, &c. At impium fuisset vouere decimas cum tali conditione, si absolutè fuisset obligatus eas soluere. Præterea si moralis fuisset ista determinatio decimarum, certè etiam morale esset præceptum, quod ibidem additur, vt qui decimas habent, nullum aliud matrimonium habeant, atque ita iure diuino tenerentur Clerici dimittere patrimonium.

Quod autem non sit propriè cærimoniale, sed iudiciale, probatur; nam non ordinatur immediatè ad colendum Deum, sed ad æquitatem inter homines constituēdam; ideo enim iussit Deus dari decimam partem omnium bonorum Leuitis, non octauam aut vicesimam, vt esset proportio inter opes Leuitarum, & aliorum. Erat enim familia Leui vna ex

ex duodecim tribubus Israël, vel potius ex tredecim; nam etiamsi duodecim fuerint filij Israël, tamen Ioseph duas tribus fecit, id est, Ephraim, & Manasse, & secundum æquitatem tertiam decimam partem bonorum habere debuissent, tamen quia erant ceteris nobiliores, & quia Deus prouidebat, non defuturos transgressores, qui nō integrè soluerent, idcirco attribuit eis partem decimam, id est, amplius quàm ceteris, vt sic ad æqualitatē veniretur, non obstantibus transgressoribus.

Neq; obstat quod Innocentius Papa cap. Tua nos, de decimis, dicit decimas Deum requirere ad professionem supremi dominij. ex quo videtur sequi, quod sit præceptum cęrimoniale; nam non dantur decimæ immediatè, & per se ad hunc finem, vt profiteantur, qui eas dant, se agnoscere supremum dominium Dei, sicut faciunt qui sacrificium offerunt, sed solùm mediatè, & per aliud, quia nimirum dantur Deo per suos ministros; dantur enim Sacerdotibus vt ministris Dei; constat autem ex fide Catholica legem veterem post Christi aduentum esse abrogatam, quatenus positiua erat, vt Apostolus Gal. 3. Ephes. 2. Hebr. 7. & alibi disertè docet, & idem confirmat decretalis Vnica de purificatione post partum, quam Canonistæ ignorare non possunt; non igitur lex illa de soluēda decima parte bonorum, cùm sit iudicialis, ad Christianos pertinet, ex vi Testamenti veteris.

Ad Argvmentvm ipsorum respondemus, quod cùm sacri Canones dicunt, iure diuino deberi decimas, tribus modis intelligi possunt. Vno modo, vt sensus sit; deberi iure diuino quoad substantiam, non quoad quantitatem, siue iure diuino addita Ecclesiæ determinatione, sicut dicimus festa iure diuino sanctificanda esse etiam nunc: & hoc modo intelligo Concilium Matiscon. II. cap. 5. vbi dicit, legem diuinam de soluendis decimis esse seruandam.

Altero modo, vt sit sensus, Deum imposuisse decimam Christianis non verbo, sed exemplo; nam dum eas Iudæis imposuit, simul ostendit, quid etiam Christianos facere par esset; quomodo quidam Patres dicunt, Quadragesimam indictam esse à Domino, quia nimirum exemplo nos docuit ieiunare Quadragesimam. Vide Ambrosium serm. 36.

Tertio modo, vt sit sensus, deberi iure diuino, id est,

iuxta determinationē quantitatis, quæ habetur in iure diuino, quanquam non ex vi iuris diuini, sed ex vi iuris Ecclesiastici; & hoc modo intelligi debent verba capitis, in aliquibus, de decimis, quæ talia sunt: *Illæ quippe decimæ necessariò soluendæ sunt, quæ debentur ex lege diuina, vel loci consuetudine approbata.* Est enim sensus; Illæ decimæ necessariò soluendæ sunt, quæ debentur, vel iuxta quantitatem lege diuina determinatam, quam Ecclesia innouauit; vt fit, vbi soluuntur integræ decimæ; vel iuxta quantitatem consuetudine loci determinatam; vt fit, vbi soluitur minus quàm decima, & tamen vocatur decima. Et nota ex hoc textu, quo Canonistæ maximè nituntur, sumi argumentum optimū contra ipsos; Si enim decimæ quoad quātitatem deberentur de diuino, vbiq; integræ soluendæ essent, nec diceret textus iste, alicubi debere solui iuxta consuetudinem. Atque hanc erroribus. Sequitur vt dubia quædam explicemus.

DVBIVM PRIMVM.

An præceptum de soluendis decimis possit contraria consuetudine abrogari.

RESPONDEO, certum est, præceptum de soluendis decimis, qua parte diuinum & naturale est, non posse vlla lege humana vel cōsuetudine contraria aboleri: Ac proinde certum est, Ecclesiam habere ius petendi decimas, etiam vbi consuetudo est vt non soluantur; In hoc enim omnes Theologi & Canonistæ conueniunt. Dubium autem est, an præceptum de decimis, quatenus positiuum, & humanum est, possit mutari consuetudine. Sotus lib. 9. quæst. 4. art. 1. de iustitia, dicit non posse, & hanc putat mentem esse B. Thomæ.

Contrarium puto verum cum Syluestro, verbo Decima, q. 4. & Nauarro cap. 21 Num. 28. Nec dubito hanc esse mentem B. Thomę; nam B. Thomas in 2. 2. quæst. 87. art. 1. docet, præceptum de decimis, quatenus humanum est, posse ab Ecclesia mutari, ita vt teneatur populus nō decimam, sed duodecimam, vel octauam soluere; At non minorem vim habet consuetudo legitimè præscripta, quàm lex quælibet humana,

na, vt, cum ceteris, docet ipse etiam Sotus lib. 1. q. 7. art. 2. de iustitia. Præterea B. Thomas quodlib. 2. art. 8. posteaquam docuit cõsuetudine nunquam abrogari legem de soluendis decimis, subiungit rationem, quia lex ista diuina & naturalis est; ergo B. Thomas non negat legem de decimis, quatenus Ecclesiastica est, posse mutari consuetudine, sed solùm quatenus naturalis, & diuina est.

His accedit cap. In aliquibus, de decimis, vbi dicitur soluendas esse decimas secundum determinationem aut legis diuinæ, aut consuetudinis approbatæ. Hîc tamen obseruandum est, quod sicut consuetudo tollit legẽ, ita lex tollit consuetudinẽ, si iustis de caussis feratur ab eo, qui habet auctoritatem: Itaq; vbi nunc est consuetudo soluendi solùm tricesimam aut quinquagesimam, loco decimæ, non tenentur soluere quidquã amplius; tamen si nunc Pontifex, aut Concilium iustis de caussis iterum legem ferat, vt integræ decimæ soluantur vbique, non obstante consuetudine, sine dubio tenerentur omnes soluere, sicut omnium iudicio tenentur soluere, qui in eis locis agunt, vbi nõ est consuetudo soluendi minus, quàm decimam.

DVBIVM SECVNDVM.

An Laici pauperes teneantur decimas dare Clericis diuitibus.

RATIO dubitationis est, quia sicut laicus tenetur alere Sacerdotẽ, quia Sacerdos est, ita Sacerdos tenetur alere laicum, quia pauper est.

Respondet B. Thomas quodlib. 6. art. 10. sine dubio debere pauperem laicum dare decimas Clerico diuiti, quia obligatio decimarum ad iustitiam commutatiuam pertinet, in qua non consideratur conditio personæ, sed æqualitas rei ad rem; qui enim verbi gratia emit, debet soluere quantum res valet, siue ipse sit diues, siue pauper. Neque argumentum in contrarium valet, quia non tenetur Clericus hunc pauperem potius alere, quàm alium.

DVBIVM TERTIVM.

An excusari possint à peccato, qui nullas decimas soluunt, vbi non est consuetudo soluendi.

RESPONDEO, tribus modis peccare posse, qui nullas decimas soluunt, vt Syluester, vbi supra, & alii docent. PRIMO, si Ecclesia propter defectum decimarum notabiliter patiatur, tunc enim siue ipsa decimas petat, siue non, tenetur populus omnino ei prouidere. SECVNDO, si Ecclesia iure petat decimas, siue egeat notabiliter, siue non, tenetur populus soluere, etiamsi consueuerit non soluere. TERTIO, si populus eo animo esset, vt non solueret, etiamsi iustissimè eas à se peti intelligeret.

Extra hos casus sine vllo dubio excusantur, quia, vt D. Thomas dicit, Ecclesia dum non petit decimas, censetur eas condonare; non autem peccat, qui non soluit debitum sibi condonatũ; Alioqui Apostolus peccare fecisset Corinthios, qui stipendia sibi debita ab eis accipere nolebat, ne impedimentum poneret Euangelio, 1. Cor. 9. S. etiam Augustinus in peccato fouisset populum suum, quem ad soluendas decimas non cogebat, etiamsi hortaretur, vt patet ex tractatu in Psal. 146. & ex hom. 48. ex 50. homiliis.

DVBIVM QVARTVM.

Qua ratione ostendi possit, iustam esse determinationem Ecclesiæ, quòd Christiani decimam partem suorum fructuum Ecclesiæ tribuant.

NON disputamus, an hoc sit iustum, quod Ecclesia statuit; id enim insolentissimæ insaniæ esset, vt B. Augustinus scripsit in epist. 118. sed qua ratione id esse iustum ostendi possit; nam in veteri lege ideo iustum erat, quia Leuitæ erant pars duodecima, vel tertia decima totius populi Hebræorum: At Clerus in noua lege non

non videtur esse centesima pars Christianorum; qua igitur æquitate decimam partem habere debet omnium bonorum, quæ sunt in orbe Christiano? Caietanus in 2. 2. q. 78. respondet, se nõ posse aliam rationem reddere, quàm ideò iustum esse, vt Clerus habeat decimam partem, quia debet pauperes alere, qui sine vllo numero sunt: sed quamuis hæc ratio optima sit, cùm videamus canones passim id præcipere, vt Clerici ex decimis alant pauperes, tamen non est hæc sola ratio, cur iustæ sint decimæ.

PRIMVM enim non est verum Leuitas fuisse tertiam decimam partem populi Iudaici, & nostrum Clerum non esse centesimam partem populi Christiani; nam Hebræi numerati sine Leuitis Num. 1. 46 erant sexcenta tria millia, quingenti quinquaginta, & non numerabantur pueri ante annos viginti; neque senes; nam cum his sine dubio erant plus quàm duplo plures, id est, circiter mille millia, & trecenta millia: Leuitæ autem omnes ab infante vsq; ad senem numerantur Num. 3. 39 viginti duo millia tantùm. IAM igitur addendo Leuitas ceteris Hebræis, & diuidendo totum numerum per viginti duo millia, efficiuntur partes diuisæ sexaginta, ergo Leuitæ non erant pars tertia decima, sed vix sexagesima totius populi; Porrò Clerus Christianorum fortè maior est, quàm sexagesima pars Christiani populi. Nulla est enim ferè ampla familia, ex qua nõ sit aliquis Ecclesiasticus; & nullus est pagus, vbi nõ sit templum vnum, aut plura, & aliquot Sacerdotes.

DEINDE, Christianus Clerus maioribus laboribus & sumptibus obnoxius est, quàm tribus Leuitica erat apud Iudæos, vt omittam dignitatem sacerdotij nostri incomparabiliter maiorem quàm sacerdotij Aaronici; tunc vnum erat templum, vnus Pontifex, & pauci quidam Sacerdotes ex sola familia Aaron, qui per vices in templo ministrabant, reliqui omnes erant turba famulorum: At nunc sunt innumera templa conseruanda sumptibus Ecclesiæ; sunt etiam plurimi Episcopi & Prælati, necnõ innumeri Sacerdotes, qui docti esse debent, & proinde multum in studiis ex patrimonio suo insumere, & postea non per vices, sed perpetuò Ecclesiæ ministeriis adesse, quos certè honestè pro status sui conditione viuere oportet ex Ecclesiæ bonis.

His accedit, quod multi sunt liberi à soluendis decim multi ex malitia non soluunt, aut certè non plenè & fidè er, sæpe etiam Reges & Principes non solùm non solu sed etiam impetrant ab Ecclesia decimarum partem in so sidium belli, aliorumque publicorum sumptuum.

Denique, cùm populus Christianus debeat esse per ctior, quàm Iudaicus, vt dicitur Matt. 5. si ille decimam fr rum bonorum dabat Deo, cur non tantundem saltem fac Christianus? Itaque verum est, quod loco notato dicit b tus Thomas, hanc determinationem Ecclesiæ respectu p puli esse humaniorem ac benigniorem, quàm rigor iusti absolutæ pateretur.

CAPVT XXVI.

De possessionibus, quæ dono Laicorum possidentur à Clericis.

De possessionibus Ecclesiasticis fuit error Ioann VVicleſi, apud Thomam VValdensem lib. 4 doctrin. fidei, art. 3. qui docebat non licere Clericis habere vllas possessiones, & peccasse tam qui donauerunt Ecclesiæ, quàm qui eas receperunt. Fundamenta eius hæc sunt; Primvm, quia Sacerdotes Testamenti veteris prohibebantur habere possessiones, vt patet Num. 18. *Dixit Dominus ad Aaron, in terra eorum nihil possidebitis, nec habebitis partē inter eos, ego pars, & hæreditas tua.* Item Deut. 10. *Quamobrem non habuit Leui partem, nec possessionem cum fratribus suis, quia ipse Dominus possessio eius est.* Et Iosuæ 13. *Tribus autem Leui non dedit possessionem, quoniam Dominus Deus Israël ipse possessio eius.*

Secvndvm, quia Matthæi 10. Dominus iubet Apostolis, vt nihil possideant, non pecuniam, non duas tunicas, &c. Ibidem dicit: *Non est discipulus super magistrum.* Christus autem nullam possessionem habuit. Item Lucæ 14. *Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* At certè discipuli Christi, Clerici omnes esse debent.

At hunc errorem manifestum esse, probatur; Primo, de

Sacer-

Sacerdotibus, & Leuitis Testanenti veteris; nam etsi in partitione terræ non erant habituri agros & vineas, erant habituri tamen & possessuri vrbes ad habitandum, & suburbana ad alenda pecora: poterant etiam agros & vineas emere, & etiam ex oblationibus populi habere, vt modò habet Ecclesia: Nam Num. 35. dicitur: *Præcipe filiis Israël, & dent Leuitis de possessionibus suis vrbes ad habitandum, & suburbana earum per circuitum, quæ à muris ciuitatum foris secus per circuitum mille passuum spatio tendentur.* Et Iosue 21. id legimus impletum.

Neque obstat quod Lyranus in 35. Numer. dicit eas vrbes fuisse Sacerdotum quoad vsum, dominium autem earum fuisse penes alios: & probat de Hebron, quæ data est Sacerdotibus, Iosue 21. & tamen Dominus eius erat Caleb de tribu Iuda, Iosue 14. Hoc non obstat; nam Lyranus fallitur, vt patet ex Leuit. 25. vbi legimus vrbes & suburbana Sacerdotũ esse eorum possessionem, & posse illas vendere, & redimere domos, vt alij faciebant, & de Hebron legimus Iosue 21. solos agros, & vineas, quæ erant in territorio Hebron, fuisse Caleb; vrbem autem & suburbana, Sacerdotum. Item Leuit. vlt. præcipitur, vt si quis agrum Domino vouerit, eum Sacerdotes possideant. 3. Reg. 2. dicit Rex Abiathar Sacerdoti: *Vade ad agrum tuum.* Item Hieremias Sacerdos erat, & tamen Hiere. 32. scribit ipsemet se emisse ac possedisse agrum, qui fuerat patruelis sui. Et Actor. 4. legimus Barnabam fuisse Leuitam, & vendidisse agrum quem habebat.

Ex his facilè est respondere ad PRIMVM argumentum VVicleſi. Quando enim Scriptura dicit, Sacerdotes non debuisse habere quidquam, sed Dominum esse eorum hæreditatem, vult dicere, non debuisse eos habere quidquam more aliorum, tanquam filios Iacob, & ex paterna hæreditate: sed solùm habere debuisse ea, quæ debebantur Deo, cuius ipsi ministri erant; & sic factum est; nam tota terra Palæstinæ quasi quædam hæreditas diuisa fuit in duodecim partes pronumero tribuum, excluſa omnino tribu Leui, quæ erat decima tertia.

Nam etsi duodecim tantùm fuerint filij Iacob, tribus tamen fuerunt XIII. quia Ioseph duas tribus faciebat, nimirum Ephraim & Manasse; deinde terra iam diuisa, & Leui exhære-

exhæredato, Deus voluit sibi tanquam proprio Regi Iudæorum dari loco tributi decimam partem omnium fructuum, & XLVIII. ciuitates cum suburbanis suis, & hæc omnia donauit ipse Leuitis: quæ portio Leuitarum, vt suprà diximus, maior fuit quacunque portione aliarum tribuum; nam habuerunt decimam partem, cùm ipsi vix essent sexagesima pars totius populi, & hoc significant illa verba: *Ego Dominus hæreditas Leuitarum sum.* VBI NOTA miram Dei prouidentiam erga Sacerdotes; Iacob exhæredauit filium Leui propter peccatum ipsius, vt patet Genes. 49. *Diuidam illos in Iacob, & dispergam eos in Israël.* Deus autem ratam habuit sententiam Israëlis, sed eam implenit cum summo honore Leuitarum, & totius populi vtilitate; nam dedit ipse Leuitis suam hæreditatem, & totus populus maximum commodum inde consequutus est; si enim fuissent Leuitæ collecti in vnum locum, vt erant aliæ tribus, non potuissent omnes populi facilè ab eis doceri: dispersi autem in omnes tribus facilè omnibus adesse, eosque instituere in lege Domini potuerunt.

PROBATVR iam hoc idem de Sacerdotibus noui Testamenti; nam etsi in Scripturis nihil legimus de possessionibus Ecclesiarum, legimus tamen in antiquissimis Pontificum, & Conciliorum decretis, & in libris sanctorũ Patrum. PIVS Papa I. in epist. 2. dicit, sacrilegum esse, qui Ecclesiæ prædia & donaria diripit. VRBANVS I. in epistola ad omnes Episcopos dicit, initio Ecclesiæ consueuisse pios homines vendere possessiones, & precium donare Ecclesiis; Deinde tamen iudicatum esse commodius, si possessiones ipsæ donarentur Ecclesiæ, vt eo modo non solùm præsentibus, sed etiam futuris prouideretur.

Sunt etiam Concilia omnium Ecclesiarum, quæ prohibent alienari possessiones Ecclesiæ, & earum curam Episcopo committunt. Vide Concilium Antiochenum, cap. 25. & Ancyranum, cap. 15. Item Concilium Carthaginense IV. capite 32. & Carthaginense V. cap. 4. Item Concilium Hispalense I. cap. 1. Toletanum IV. can. 32. & 68. Item Agathense cap. 49. & 51. Item Moguntinum sub Arnulpho Imperatore, cap. 12. Denique Romanum VI. sub Symmacho. Præterea meminerunt Ecclesiasticarum possessionum Ambrosius epist.

pist. 32. Chrysostomus hom. 37. ad populum Antiochenum: Augustinus serm. 1. & 2. de commun. vita Clericorum: Prosper lib. 2. de vita contemplatiua, cap. 9. Gregorius lib. 4. epist. 33. & alij Patres passim.

Ad illud Matth. 10. *Nihil tuleritis in via, &c.* Respondeo, illa verba dici Apostolis pro eo tempore, quo in itinere erãt futuri in terra promissionis ante Christi passionem; tunc enim vt expeditiores essent, non debuerunt ferre secum quidquam, præsertim cùm neque pauperum, neq; Ecclesiarum tunc curam haberent. At vbi cœperunt Apostoli post Christi ascensionem figere sedes in certis locis, & habere curam Ecclesiarum, & pauperum, non tenuerunt recipere bona temporalia, vt patet Actor. 4. 5. & 6. vbi Apostoli recipiebãt multas pecunias, vt inde alerent & se, & alios.

Ad illud: *Non est discipulus super magistrum*; Respondeo, Dominum loqui eo loco de tribulationibus, à quibus non fuerunt immunes Apostoli, cùm eorum Dominus, & magister multa passus sit; neque esse ditiorem, est esse maiorem, sed potius minorem; nam apud Deum ille est maior, qui est melior, melior autem est, qui est pauperior, cùm Dominus dicat: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, etc.* Matth.

Ad postremum respondet Augustinus epist. 5. ad Marcellinum, Dominum loqui de præparatione mentis; Nam ibidẽ explicans quid sit renunciare omnibus, dicit: *Si quis venit ad me, & non odit patrem, & matrem, & vxorem, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.* Et tamen non tenemur, nec possumus, parentes, filios, vxorẽ, & multò minus vitam odisse, nisi in præparatione animi.

CAPVT XXVII.

De bonis secularibus.

QVANTVM ad TERTIVM de secularibus bonis, Thomas VValdensis libro 4. doctrin. fidei, art. 3. cap. 42. docet, Clericos debere bona propria vel erogare pauperibus, vel in commune ponere, & probat aliquot sententiis Patrum, qui non permittunt Clericis,

ricis, vt habeant vlla bona propria, qualia sunt patrimonialia, sed solùm bona communia, nimirum Ecclesiastica. ORIGENES homil. 16. in Genes. exponens cap. 47. de sacerdotibus Pharaonis. HIERONYMVS in epistola ad Nepotianum de vita Clericorum, vbi dicit Clericum, qui habet partem in terra, non futurum partem Domini, nec Dominum partem eius. Similia & luriora habet B. BERNARDVS declamatione super illud Matthæi 19. Ecce nos reliquimus omnia: *Clericus*, inquit, *qui habet partem in terra, non habebit partem in cælo.*

Veruntamen certum est, non obligari Clericos propter Clericatum ad dimittendum patrimonium. probatur primo Scriptura: Nam 1. Timoth. 3. iubet Apostolus eligi, *Episcopum hospitalem, & qui domui suæ benè præsit, & filios subditos habeat;* at hæc omnia præsupponũt diuitias proprias. Præterea Philemon habuit seruum, & diues erat, vt apparet ex epistola ad Philemonem, & tamen Episcopus erat, vt Hieronymus & Anselmus docent in eam epistolam; Hieronymus enim vocat eum Euangelistam, Anselmus verò nominatim Episcopum.

Præterea EVSEBIVS lib. 3. histor. cap. 19. scribit de consanguineis Domini, quòd habuerint possessiones quasdam, licet modicas, ex paterna hæreditate, & tamen fuerint Ecclesiæ Duces, id est, Episcopi. Item can. 40. Apostolorum dicit: *Sint manifestæ res Episcopi, si tamen habet proprias, sint manifestæ Dominicæ, vt potestatem habeat de propriis moriens Episcopus, sicut voluerit, & quibus voluerit derelinquere.* Idem habet Concilium Agathense can. 48. & Martinus Bracarensis can. 15. suorum decretorum, & Hispalense Concilium I. can. primo.

Præterea AMBROSIVS in epist. 33. ad Marcellinam, dicit se, cùm rogaretur vt Ecclesiam vnam Arianis traderet, obtulisse patrimonium suum, patrimonium autem Christi se tradere noluisse. B. AVGVSTINVS serm. 1. de moribus Clericorum, dicit eos Clericos, qui professi fuerant vitam communem, si postea resiliant à proposito, & propria habere velint, grauiter peccare propter voti violationem; vbi indicat alios Clericos, qui non vouerunt vitam communem, posse habere propria. B. PROSPER lib. 2. de vita contemplatiua, cap.

cap. 12. dicit sine vllo peccato posse Clericum viuere ex proprio patrimonio.

Ad locum Origenis, Hieronymi & Bernardi respondeti potest, loqui eos de illis Clericis, qui dant operã augendis opibus, & non contenti rebus necessariis, etiam superflua retinent: illi enim propriè dicuntur habere, vel quærere possessionem in terra, qui non contenti victu, & vestitu, semper flagrant habendi cupiditate; certè Hieron. cùm dicit Clericum non debere quidquam in terra possidere, addit: *Vt possit*, inquit, *cum, Propheta dicere; pars mea Dominus, & vt sit verus Leuita:* At Propheta Dauid, quiait: *Pars mea Dominus*, Rex ditissimus erat, & similiter veri Leuitæ diuites erant externis opibus, sed non affectu.

Posset autem dubitari, an qui bona patrimonialia habet, possit simul bona Ecclesiastica habere? Nam S. Prosper lib. 2. de vita contemplatiua, cap. 9. 10. 11. & 12. docet, non posse Clericum sine grauissimo peccato viuere ex bonis Ecclesiasticis, si habeat bona propria, vnde sufficienter alatur, & probat hac ratione; Bona Ecclesiastica non dantur Clericis in præmium laboris, sed solùm, vt sustententur, & necessaria ad vitam habeant, quia præmium laboris est vita æterna, & simonia esset dare spiritualia pro temporalibus; & confirmatur ex can. 41. Apostolorum, vbi dicitur, vt Episcopus accipiat ex bonis Ecclesiæ pro sua sustentatione, si tamen indiget; & idem reperitur in Concilio Antiocheno, cap. 25. quare qui ex patrimonio viuit, nec eget sustentatione, non potest percipere fructus bonorum Ecclesiasticorum. At contrarium docet Glossa, & Ioann. de Turrecremata in can. Clericos, 1. quæst. 2. & ratio est, quia Matthæi 10. dicitur: *Dignus est operarius mercede sua*, & 1. Corinth. 9. *Quis militat suis stipendiis vnquam?* Ergo potest Clericus laborans pro Ecclesia percipere alimenta, & parcere suis propriis rebus. Adde, quòd praxis est, & fuit pro hac opinione secunda; nam B. Prosper loco notato dicit sententiam suam visam esse duram permultis, & ideò duram, quia noua esset; Itaque etiam tunc plurimi Clerici patrimonium suum seruabant, & nihilominus portionem decimarum habere volebant.

Ex his opinionibus prima est tutior, etsi secunda fortassè est

est verior, nisi hoc modo concilientur, vt dicamus sanctum Prosperum loqui de illis, qui planè sufficientem habent sustentationem ex patrimonio, aut beneficio; tunc enim alium est superfluum, & proinde pauperibus debitum: Alij verò auctores loqui de illis, qui neque ex patrimonio, neque ex beneficio sufficientem omnino sustentationem habent; hi enim vtrumque retinere possunt, modò ex vtroque nihil accipiant vltra sustentationem, decentem iuxta conditionem proprij status. Quod enim verè superfluum est dandum esse pauperibus, Theologi communiter docent. Vide quæ scripsimus in 3. tomo, lib. vlt. cap. 7.

CAPVT XXVIII.

An Clerici sint liberi à iugo potestatis secularis.

POSTREMO restat quæstio de libertate Ecclesiastica. Tres autem sunt in hac parte sententiæ. PRIMA hæreticorum multorum, quod Clerici sint & esse debeant iure subiecti potestati seculari, tum in soluendis tributis, tum in iudicijs præsertim in causis non Ecclesiasticis. Marsilius de Padua, & Ioannes de Ianduno docuerunt, ipsum etiam Christum non fuisse liberum à soluendis tributis, & quod fecit Matth. 17. cùm tributum soluit, id fecisse non voluntate, sed necessitate; ita refert Turrecremata lib. 4. summæ de Ecclesia, parte 2. cap. 37.

Ioannes CALVINVS lib. 4. Instit. cap. 11. §. 15. docet, Clericos omnes, præterquam in causis merè Ecclesiasticis, subiectos esse debere legibus, & tribunalibus secularium magistratuum. Idem docet Petrus MARTYR in cap. 13. ad Romanos, vbi etiam addit, Principes non potuisse concedere Clericis priuilegium ne subiicerentur magistratibus politicis, cùm id sit contra ius diuinum; & ideo, non obstante concessione Principum, debere Clericos subiectos esse magistratibus secularibus. Ioannes BRENTIVS in prolegomenis, & Philippus in locis cap. de magistratu, etiam in rebus Ecclesiasticis subiiciunt Clericos politico tribunali.

SECVN-

SECVNDA opinio in altero extremo versatur, estq; multorum Canonistarum, qui putant iure diuino Clericos & eorum bona libera esse à potestate secularium Principum; ita docet Glossa in can. tributum 23. q. 8. & in cap. quamuis, de censibus in 6. Huic opinioni adhærere videtur ex parte, Io. Driedonius lib. 1. de Christiana libertate, cap. 9. vbi dicit, bona secularia Clericorum non esse libera, nisi fortè Principum concessione; personas autem, & bona Ecclesiastica insinuat libera esse iure diuino.

TERTIA opinio, media est multorum Theologorum, quòd liberi sint Clerici, partim iure diuino, partim iure humano, partim etiam neutro modo; ita Franciscus Victoria relectione 1. q. vlt. de potestate Ecclesiæ; Dominicus à Soto in 4. dist. 25. q. 2. artic. 2. & Couarruuias in lib. practicarum quæstionum, cap. 31.

Sit igitur PRIMA propositio. *In causis Ecclesiasticis, iure diuino, liberi sunt Clerici à secularium Principum potestate.* propositio prima Explico; Vocantur caussæ Ecclesiasticæ illæ, quæ non pendent ex legibus ciuilibus, sed ex Euangelio aut canonibus Conciliorum, & Pontificum, quales sunt controuersiæ de ordinibus Ecclesiasticis, de Sacramentis, de fide, & aliæ id genus.

Probatur PRIMO; Iure diuino regimẽ Ecclesiasticum est distinctum à politico, & illo etiam sublimius, ergo caussę Ecclesiasticæ iudicari nõ debent à politicis magistratibus. præterea tota auctoritas regendi Ecclesiam à Christo cõmissa est Apostolis, & præcipuè Petro, adeò vt omnes laici in rebus Ecclesiæ sint oues, & subditi, non pastores vel iudices, vt in lib. de summo Pontifice, demonstratum est.

SECVNDO, ex Conciliis; Milcuitano can. 13. & Matisconensi can. 8. vbi puniuntur grauiter Clerici, qui caussam Ecclesiasticam ad iudicium Imperatoris deferunt.

TERTIO, ex Patribus; Sulpitius lib. 2. sacræ historiæ refert, S. Martinum aliquando dixisse nouum esse, & inauditum nefas, vt caussam Ecclesiæ iudex seculi iudicaret; Item Ambrosius epist. 78. ad Theophilũ, & Augustinus epist. 162. reprehendunt eos qui caussam Ecclesiæ terrenis iudicibus deferunt.

QVARTO, ex Apostolorum exemplo; Apostoli enim E
clesias gubernauerunt, quo tempore nulli erant Princ
Christiani, ac proinde nunquam ad eos causſam Eccle
iudicandam deferebant. Nam si Apostolus 1. Cor. 6. iube
tes etiam ciuiles Christianorum non deferri ad iudic
Paganorum, quomodo permisisset ad eos deferri lites
clesiasticas?

VLTIMO, ex Iustiniano, qui idem asserit Nouell. 83.

SECVNDA propositio. *Non sunt exempti Clerici*
modo ab obligatione legum ciuilium, quæ non repugn
sacris canonibus, vel officio clericali. Explico; Loquim
hîc præcipuè de legibus politicis, quæ dirigunt actiones
manas in rebus temporalibus, vt cùm Princeps lege sua c
stituit precia rebus venalibus, vel iubet noctu neminem
cedere cum armis, aut sine lumine, aut non asportare
mentum extra prouinciam, &c. Nec volumus dicere hu
gibus teneri Clericos obligatione coactiua, sed solùm di
ctiua, vt sunt leges Principum; quanquam iisdem legibus
ab Ecclesia approbantur, & ratæ habentur, etiam co
obligatione teneantur.

Probatur; nam Clerici præterquam quod Cleri
sunt etiam ciues, & partes quædam Reipublicæ polit
tur vt tales viuere debent ciuilibus legibus, non sunt
aliæ, quàm quæ à magistratu politico latæ sunt, igitur
Clerici seruare debent, alioqui magna confusio & pertur
tio in Repub. oriretur, si Clerici non seruarent politicas
ges in rebus humanis & politicis.

SECVNDO, probatur ex confessione Pontificum, &
peratorum: Nam Nicolaus I. in epist. ad Michaëlem Cæ
finem dicit, Deum diuisisse Pontificiam auctoritatem
Imperiali, vt & Christiani Imperatores pro æterna vita Pon
tificibus indigerent, & Pontifices pro cursu temporalium
tantummodo rerum, imperialibus legibus vterentur. Et Im
perator Valentinianus in epist. ad Episcopos Asiæ, quam re
fert Theodoretus lib. 4. cap. 7. hist. dicit, probos Episcopos
non solùm Dei, sed etiam Regum legibus obtemperare. De
nique Chrysostomus in illud Rom. 13. *Omnis anima potest*
tibus sublimioribus subdita sit; dicit Christi legem nō tollere
poli-

politicas leges, & ideò debere etiam Sacerdotes & Monachos eis parere.

TERTIA propositio. *Etsi Clerici teneantur leges ciuiles seruare, non tamen possunt à iudice politico puniri, vel vllo modo trahi ad secularis magistratus tribunal.* Explico; Si Clericus violans ciuilem legem, vt carius vendēdo, quàm lex patiatur, peccat, & restituere tenetur, non tamen poterit accusari apud iudicem secularem, sed apud Episcopum tantùm.

Probatur PRIMO ex Conciliis, Chalcedonen. can. 9. *Si Clericus aduersus Clericum habet negotium, non relinquat Episcopum suum, & ad secularia iudicia non recurrat, &c.* Concilium Agathense can. 32. *Clericum nullus præsumat apud secularem iudicem Episcopo non permittente pulsare, etc.* Concilium Carthaginen III. can. 9. & Toletanum III. can. 13. Matisconense, cap. 8. idem habent.

SECVNDO probatur ex Imperatorum constitutionibus; nam eximit Iustinianus Clericos & Monachos à seculari iudicio in Nouellis constitutionibus 79. 83. & 123. quanquam non eximit in causis criminalibus, sed solùm ciuilibus; in criminalibus autem vult à Prætore cognosci causam, non tamen condemnari Clericum, nisi prius ab Episcopo fuerit degradatus; At nihilominus lex Canonica eximit simpliciter etiam in causis criminalibus, cui cedere debet lex Imperialis, cùm possit Pontifex Imperatoribus iubere in iis, quæ ad Ecclesiæ auctoritatem spectant.

TERTIO ex Pontificum decretis, CAIVS Papa epist. ad Felicem Episcopum: *Nemo*, inquit, *Episcopum, aut reliquos Clericos apud iudicem secularem accusare præsumat.* MARCELLINVS in epist. 2. *Clericum cuiuslibet ordinis absque Pontificis sui permissu, nullus præsumat ad secularem Iudicem traheret.* GREGORIVS I. lib. II. epist. 14. ad Ioannem defensorem: *De persona*, inquit, *Presbyteri hoc attendendum est, si quam causam habuit, non ab alio teneri, sed Episcopū ipsius adire debuit.*

QVARTO ratione, nam absurdum videtur, vt ouis pastorem suum iudicet quocunq; modo. Deinde adhuc absurdius esset, si hodie Prætor posset vocari ad tribunal Episcopi, &

cras Episcopus ad tribunal Prætoris. Præterea absurdum tiam videtur, vt terrenus iudex summi Iudicis seruos, sa tosq; homines capiat, vel puniat; vnde laudatur ab omn vox illa Constantini Magni, qui ad Episcopos quosdam collegas suos de nescio quibus criminibus accusauerant *Vos Dij estis, à summo Deo constituti, conuenient non ei homo iudicet Deos.* Refert Ruffinus lib. 10. hist. cap. 2. & eum Gregorius lib. 4. epist. 75. ad Mauritium.

AT OBIICIT Caluinus lib. 4. Instit. cap. 11. §. 15. epist Constantini ad Nicomedienses, quã refert Theodoret bro 1. hist. cap. 20. vbi dicit Constantinus, se Eusebium N medienſem Episcopum eiecisse in exilium; & subiungit *quis Episcoporum inconsulte tumultuatus sit, Ministri hoc est, mea executione illius audacia coërcebitur.*

RESPONDEO, more solito Caluinum imponere sim cibus; nam Constantinus in illa epistola dicit se eiecis exilium Eusebium Episcopum, sed addit, eum prius fuis Nicæno Concilio depositum ab Episcopatu propte resim; nec enim negamus, quin debeat magistratus pu Clericos, quando ab Ecclesia degradantur, & iudicibu culares traduntur; verba autem Constantini, qua Ca uinus subiungit, ab ipso deprauata sunt; non enim Co stantinus minatur eo loco Episcopis, sed laicis; dicit se grauiter puniturum plebem Nicomedienſem, si ite redire velit ad Episcopos hæreticos à Concilio damn & non acquiescat suscipere probum, & Catholicum Ar stitem. Hæc enim sunt verba eius: *Sin autem quisquam* non dicit Episcoporum, *temeritate & audacia accensus Ecclesiæ pestes, id est, Episcopos Arianos à Concilio damna tos, vel memoria, vel laudibus celebrare aggrediatur, cogn stim opera ac diligentia Ministri Dei, hoc est, mea, pœnas su inscitiæ dabit.*

Obiicit SECVNDO Petrus MARTYR, iure diuino subie cta est omnis anima sublimioribus potestatibus, id est, Reg bus, ergo non potuerunt Reges eximere à sua potestate v los Christianos. Et confirmatur argumentum ex doctrin Catholicorum, qui ea ratione probant, nõ posse vllum exi mia potestate Papæ, quia iure diuino omnes subiiciũtur Pa pæ in spiritualibus.

RESPON

RESPONDEO, negando consequentiam; nam etiamsi de iure diuino est, vt pareamus superioribus nostris, & proinde Regibus, dum superiores sunt, tamen potest fieri, vt qui nunc est superior, paulò pòst non sit, nimirum si ipse subiiciat alteri partem sui regni, vel si iure belli amittat regnum, aut regnum ipsum vertatur in Rempub. quoniam ergo partim Principes ipsi Clericos, alioqui sibi subiectos in rebus temporalibus, subiecerunt in omnibus Episcopis suis; partim etiam summus Pontifex eosdem Clericos exemit à subiectione Principum; non sunt amplius Reges Clericorum superiores, & proinde non tenentur iure diuino, nec iure humano eis parere, nisi quantum ad leges directiuas, vt suprà diximus.

Ad confirmationem respondeo, nõ esse simile; nam regna nõ sunt de iure diuino, sed de iure Gentium, & proinde mutabilia sunt: Pontificatus autẽ de iure diuino est, nec potest, vel ab ipso Pontifice, vel ab Ecclesia tota immutari.

QVARTA propositio. *Bona Clericorum, tam Ecclesiastica, quàm secularia, libera sunt, ac meritò esse debent, à tributis Principum secularium.* Quod sint exempta, patet ex Concilio Lateranensi, sub Alexandro III. par. 1. cap. 19. Ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. cap. 46. Item ex capite Ecclesia S. Mariæ, extra de constitutionibus; ex cap. Quanquam de censibus, in Sexto, & cap. Quia nonnulli, & cap. Clericis, de immunitate Ecclesiarum, in Sexto, & ex Extrauaganti, Quod olim, de immunitate Ecclesiarum. Item ex legibus Principum aliquorum, quæ habentur in Codice Theodosiano lib. 16. tit. 2. lege 16. & 26. & in Codice Iustiniani L. Sancimus, tit. de sacrosanctis Ecclesiis, & lib. 10. hist. Eusebij ex versione Christophorsoni, cap. 7. vbi tamẽ est obseruandum ante Iustiniani tempora legibus priorum Principum immunes fuisse Clericos à tributis personalibus, vt etiam indicat S. Hieronymus in commen. ad cap. 17. Matth. non tamen fuisse liberos à tributis, quę pendi solent ratione possessionum, vt colligitur ex S. Ambrosio, & aliis quæ infrà citabimus pro sequenti propositione.

Quod autem hoc æquum fuerit, probatur; nam inprimis habemus exemplum hominum viuentium in lege naturæ;

nam Genes. 47. Ioseph subiecit Pharaoni omnes Ægypt
voluitque eos certum tributum pendere, exceptis solùm
cerdotibus, quos immunes & liberos esse debere iudica
Deinde bona Ecclesiastica sunt Deo consecrata, vnde in
nonibus Apostolorum, can. 40. dicuntur bona Domi
æquum est igitur, vt illa libera sint ab exactionibus Regu
ne Deus ipse soluere Regibus tributum videatur.

5. QVINTA propositio. *Exceptio Clericorum in re politicis, saltem quoad bona, iure humano introducta non diuino.* Dixi saltem quoad bona, quoniam quoad p sonas, ea exceptio valde conformis est iuri naturali, & uino.

Probatur PRIMO exillo Rom. 13. *Omnis anima potes tibus sublimioribus subdita sit.* Et infrà: *Ideò tributa pra tis.* Illud: *Omnis anima*, includit etiam Clericos, teste Chr sostomo. ergo illud: *Ideò tributa præstatis*, dicitur etiam C ricis, ergo Clerici nisi eximantur priuilegio Principum, t ligantur soluere tributa; & confirmatur ex B. Thoma, qui hunc locum idem asserit.

SECVNDO testimoniis veterum; nam Vrbanus, vt habe tur 23. quæst. 8. can. Tributum, sic ait: *Tributum*, inquit, *o ore piscis piscante Petro inuentum est, quia de exteris suis Ecclesia tributum reddit, &c.* AMBROSIVS in ora de tradendis basilicis: *Si tributum*, inquit, *petit, non nega agri Ecclesia soluunt tributum.* VALENTINIANVS senio epist. ad Episcopos Asiæ, teste Theodoreto lib. 4. hist. cap. dicit bonos Episcopos tributa pensitare Regibus; si ergo tunc Imperator pius petebat tributum, si S. Vrbanus Papa, B. Ambrosius dicunt non esse negandum, certè non est de iure diuino, vt non soluatur. Item B. Gregorius lib. 11. epist. 54. ad Ioannem defensorem, non aliter probat, Presbyterum non debere trahi ad tribunal iudicis secularis, quàm quia ira ordinauit Iustinianus Imperator.

Probatur TERTIO, quia nullum proferri potest Dei verbum, quò ista exceptio confirmetur, vt patebit ex argumentorum solutione.

PRIMO igitur obiiciunt illud Matthæi 17. *Quid tibi videtur Simon, Reges Gentium, à quibus accipiunt tributum, à*

filiis

suis an ab alienis? Respondit Simon: ab alienis. Ait Dominus, ergo liberi sunt filij. Et confirmatur ex Augustino lib. 1. quæst. Euang. quæst. 23. vbi sic loquitur: *In omni regno intelligendum est liberos esse filios, id est, non esse vectigales, multò ergo magis liberi esse debent in omni regno terreno filij regni illius, sub quo sunt omnia regna terræ.* Hæc ille. Quare ex sententia S. Augustini, ex hoc loco Euangelij Clerici, qui sunt maximè filij, & domestici summi Regis, liberi erũt. Accedat etiam Hieronymi sententia, qui in commentario huius loci indicat Clericos tanquam regni filios immunes esse à tributis.

Respondeo PRIMO, hunc locum non conuincere, nam alioqui eximeret à tributis omnes Christianos; omnes enim sunt filij Dei, qui per Baptismũ renati sunt. SECVNDO dico, Dominum loqui de seipso tantùm; facit enim hoc argumẽtum: Filij Regum liberi sunt à tributis, quia nec soluunt parentibus suis, cùm sint communia parentum & filiorum bona; nec aliis Regibus, quia eis non subsunt; At ego filius sum primi, & summi Regis, igitur nulli homini tributum debeo; Itaque Dominus cùm ait: *Ergo liberi sunt filij*, id solùm inde colligi voluit, se non fuisse obligatum ad soluendum tributum; de ceteris hominibus nihil dixit.

At CONTRA; nam etiam filij adoptiui Regum non soluunt tributa; sumus autem nos filij Dei per adoptionem, ergo non tenemur tributa soluere. RESPONDEO; Nos filij Dei sumus adoptiui secundum animam, non secundum corpus; renouati enim sumus spiritu, corporis autẽ redemptionem adhuc exspectamus, Roman. 8. & tributa verò ratione corporis soluuntur.

At MARSILIVS de Padua obiiciet, Christus quoq; ante resurrectionem secundum corpus moralis erat, & renouationem exspectabat, ergo tenebatur soluere tributum.

RESPONDEO, Christus secundum corpus moralis erat, non tamen seruus, sed liber, nec exspectabat redemptionem corporis sui, sed solùm resurrectionem. Nos enim secundum corpus nõdum redempti sumus, quia adhuc concupiscentia manet in nobis, & ideò mente seruimus legi Dei; *carne autem legi peccati*, vt dicitur Roman. 7. Atque hinc obnoxij sumus peccatis, pœnis, periculis, propter quæ necessarium est

habere magistratum, & illi tributa soluere, vt ipse vigilet, Rempub. in pace contineat. Quocirca in statu innocentiæ fuisset quidem subiectio filiorum ad parentes, & fortasse uium ad Regem, non tamen exactio tributorum, cùm nu esſent pericula, nulli terrores, nulli labores; Christus igit qui nullam habuit cõcupiscentiam malam, liber erat etia corpore, etsi mortuus est, id factum est, quia ipse voluit, dicitur Isaiæ 53. Quocirca meritò damnata est tanquam h retica sententia Marsilij à Ioan. 22. in Extrauaganti, Licet pud Ioan. de Turrecremata lib. 4. summæ de Ecclesia, par cap. 37.

Ad testimonium S. Hieronymi respondeo, eo loco S. Hi ronymum non voluisse probare ex Euangelio, Clericos s liberos à tributo, sed solùm afferre congruentiam quãd cur liberati fuerint; ideo enim dicit eos quasi filios regni buta non soluere; & addit aliam caussam, nimirum Chri honorem; ait enim, pro eius honore Clericos tributa n soluere. Itaque non ius diuinum, sed Principum decreta honorem Christi facta, Clericos liberarunt.

Ad testimonium S. Augustini respondet B. Thomas in 2. q. 104. art. 6. Augustinum voluisse dicere, Christianos o nes esse filios regni, & proinde liberos à seruitute pecca prehendit Cornelius Iansenius in commentario, ca. 17. Ma thæi hanc responsionem, quoniam Augustinus disertè dic filios regni esse liberos à vectigalibus.

Respondet autem Iansenius, Augustinum per filios regni intellexisse filios Dei naturales, id est, Christum, & si per impossibile, alij essent. At dura videtur hæc etiam explicatio quorsum enim Augustinus de filiis Dei naturalibus in numero multitudinis loqueretur, cùm constet neq; esse, neque esse posse, nisi vnum Dei Filium naturalem?

Probabilior igitur videtur sentẽtia Alphonsi Thostati q. 191. in cap. 17. Matt. & Caietani in 2. 2. q. 104. art. 6. qui dicunt per filios regni S. Augustinum intellexisse Clericos, & Monachos, qui, vt etiam S. Hieronymus docuit in cap. 17. Matthæi, immunes erant, & sunt à tributis, tanquã qui ad familiam Christi pertineãt. Neqve verò hinc sequitur, iure diuino Clericos esse immunes à tributis; nam in primis quod Augustinus dicit, non habetur in verbis Domini, sed colligitur solùm

solùm per cõsequentiam probabilem. Dominus enim de filiis veris, & naturalibus Regum loquitur, vt Chrisostomus exponit, deinde ipse etiam Dominus hoc loco nihil propriè iubet, vt dici possit ius diuinum, sed solùm indicat ex vsu hominum, filios Regum liberos esse à tributis.

SECVNDO obiiciunt caput, Quanquam, de censibus in Sexto, vbi Bonifacius Papa VIII. dicit, iure humano & diuino liberos esse Clericos ab exactionibus.

RESPONDET Dominicus à Soto, debere intellegi decretalem istam in caussis Ecclesiasticis, vel certè quoad personas, non quoad bona. At Bonifacius disertè dicit, Clericos & eorum bona libera esse ab exactionibus; Dicendum igitur vel Bonifacium nomine iuris diuini intelligere exemplum, quod habetur in Scriptura diuina, nimirum Gen. 47. vel certè fuisse Bonifacium in sententia Canonistarum, & sententiam illam suam aperuisse, non autẽ aliquid definiuisse; nam non loquitur per modum definientis rem cõtrouersam, sed simpliciter, & obiter id asserit, ait enim: *Cùm iure diuino sint immunes Clerici, &c.*

TERTIO obiiciunt, si solùm est de iure humano, vt Clerici non soluant tributa, & non trahantur ad tribunalia secularium; ergo poterunt Reges & Principes contrarium statuere. RESPONDEO, id non sequi, tum quia non soli ipsi, sed etiam Pontifices & Concilia hanc exemptionẽ Clericis tribuerunt, tunc etiam quia orbis terræ in eam consensit, qui Regibus contulit eam potestatem, quam habent.

LIBER SECVN
DVS DE MONACHIS.

PRAEFATIO.

DISSERVIMVS LIBRO SV
periore de Episcopis, & Clericis
est, de prima & nobilissima parte
corporis Ecclesiastici. Sequitur, v
de altera parte Ecclesiæ, hoc est, de iis homini
disseramus, qui Euangelica Christi sequuti con
lia, vitæ genus arctionis, ac sublimioris instituti
quàm aut lex diuina, vel humana præscribat, au
etiam multorũ mortalium infirmitas patiatu
De quo hominum genere disputationem ingredi
ar, si pauca prius de huius ipsius disputationis u
tilitate, vel potiùs necessitate, dixero.

Quanquam enim monastica vitæ institutu
non ad omnes Christianos pertinẽt, defensio tu
mẽ tam magnæ, & tam excellentis partis Catho
licæ nostræ Ecclesiæ, ad eos omnes communiter
pertinet, qui Christianam Rempub. saluam cu
piunt. Hæretici enim dum hanc partem petunt,
ac vt monasticen vituperent, portentosa menda-

cia

cia quotidie de Monachis fingunt, & quacunque oblata occasione in Monachos inuehuntur, atque eos in odium vulgi rapiunt, & primarios Antichristi satellites vocant, non eò certè spectant, vt ordines solùm hominum religiosorũ disiiciant, monasticenq; de medio tollant, sed vt Ecclesiam totam hac ratione perturbent, ac lædant, eamq; (si fieri possit) à fundamentis euertant. Intelligunt enim, si contra Monachos caussam obtinuerint, id est, si populo Christiano persuaserint, non à Christo institutos, sed à malo Dæmone excogitatos ordines religiosorum fuisse, se continuò id effecturos, vt vniuersa Ecclesia, quæ vna voce, & consensu tot iam seculis monasticen approbauit, vano errore deluſa, pro Christo Antichristum coluisse, & à rectæ fidei, veræq; doctrinæ tramite quàm longissimè aberrasse videatur.

Neq; verò nouum est hoc hæreticorum aduersus Monachos bellum, neq; recens mali Dæmonis artificium, per monasticæ vitæ oppugnationem Ecclesiam vniuersam petere. Sicut enim quotquot fuerunt vnquam pij scriptores, tum sermonibus, tum scriptis libris, hoc genus vitæ laudibus in cælum tollere conati sunt, sic nulli ferè vnquam hæretici exstiterunt, qui vel nomen Monachorum patienter audire potuerint:

Quando

Quando vos *(inquit B. Augustinus in Psal.13*
rectè hæreticis de Circumcellionibus i
sultare cœperitis, vt erubescendo sane
tur: illi vobis insultant de Monachis. Pr
mò, si comparandi sunt, vos videte; qui
opus est, vt verbis nostris comparentur
brioſi cum sobriis, præcipites cum consid
ratis, furentes cum simplicibus, vagante
cum congregatis? sed tamen dicere co
sueuerunt, quid sibi vult nomẽ Monach
rum? quanto meliùs dicimus nos, quid
bi vult nomen Circumcellionum? *Et ru
sus, de Petiliano hæreticorum principe, id
Augustinus libro aduersus Petilianum 3. ca
40.* Deinceps, *inquit*, perrexit ore m
dico in vituperationem Monasteriorum
& Monachorum, arguens etiam me, qu
hoc genus vitæ à me fuerit institutum.

Iam verò ARIANI tanto furore bacchabantur in Monachos, vt ipsas etiam desertissimas solitudines, locaq; maximè abdita & recondita penetrarent, vt Monachos quærerent, raperent, atque occiderent. Sic enim de Lucio Episcopo Ariano scribit Ruffinus lib. histor. 11. cap. 3. Inde, *inquit*, ad monasteria furoris sui arma conuertit, vastat eremum, & bella quiescentibus indicit. Ter mille simul,

aut

aut eo ampliùs, viros per totam solitudinem secreta,& solitaria habitatione dispersos, oppugnare pariter aggreditur. Mittit armatam equitum ac peditum manum: Tribunos, Præpositos,& bellorum Duces, tanquam aduersus Barbaros pugnaturus,elegit. Qui cùm venissent,nouam belli speciem vident, hostes suos gladiis obiectare ceruices, & nihil aliud dicere, nisi; Amice, ad quid venisti? *De* VALENTE *Imperatore pariter Ariano in Chronico B. Hieronymus annotauit, vsque adeò illum odisse Monachos, vt lege lata, Monachos omnes aut arma sumere,militesq; fieri,aut fustibus cædi, mactariq; decreuerit.*

Sed nimis longum esset, si omnia veterum hæreticorum,ac præsertim Imperatoris Constantini Copronymi, & ceterorum veterum Iconomachorum in sanctos illos Monachos, aut improbè dicta, aut crudeliter facta commemorarem. Quid igitur, vt ad posteriora tempora descendamus, Ioannes VVICLEF *de Religiosorum ordinibus sensit? nempe omnes ad vnum à Diabolo in Ecclesiam introductos, & Augustinum, Benedictum, Bernardum ad inferos esse damnatos, nisi pœnitentiam egerint, quòd Monachi, & Patres Monachorum fuerint. Sic enim habent*

bent articuli eius postremi in Concilio apu
Constantiam reprobati. Quid Martinus Lu
THERVS? nónne tertio quoque verbo in
mnibus scriptis suis, quæ sanè quàm plurim
exstant, monasticen lacerat? Ac, vt alia
prætermittam, quæ suo loco postea afferentu
certè in epithalamio illo suo, plus quàm credip
sit, obscæno & sordido, quod in caput septimu
epistolæ prioris ad Corinthios scripsit, qui ca
libem vitam in monasteriis ducunt, eos omn
idolo Moloch corpora sua cremare confirma
Et in eodem libro, statum religionis nihil v
lere, sed Ethnicum, terrenum, secularem,
veluti lutum esse dicit, cùm è contrario statu
coniugij spiritualem, cœlestem, diuinum, atque
aureum esse prædicet. Ioannes CALVINVS li
bro Institut. 4. cap. 13. rem totam breuiter
definit, vt esse velit monasteria lupanaria; sta
ta monastica, retia Satanæ; Monachos omnes
sophystas cucullatos, qui ab Ecclesia dissen
nem fecerint, & se totos Diabolo consecrauerint.
PHILIPPVS Melanchthon in Apologia pro
Confessione Augustana, artic. de votis, vota
atque opera Monachorum nunc obseruationes
fatuas, nunc hypocriticas simulationes, nunc
tiam traditiones Pharisaicas atq; Mahumeticas
vocat. MAGDEBVRGENSES Centuria-

tores

tores in 10. cap. 4. Centur. posteaquam multorum veterum Eremitarum vitas & res gestas breuiter descripserunt, in hæc verba sermonem claudunt: Sed quis, *inquiunt*, non hæc hominum monstra execretur, vt inimicos humanæ societatis, & contra totam secundam tabulam delinquentes. *Vt illud interim omittam, quòd partem non modicam ingentium illorum voluminum in Monachorum vituperatione consumunt, quos vbique hypocrisis, vbique superstitionis, vbique impietatis accusant.*

Sed quid, obsecro, Lutheranos in tam apertum, tamq; implacabile bellum contra Monachos impulit? Quid eis Monachi nocuerunt? quid rapuerunt? quid illis debent? Nónne, si saperent, ingentes gratias potius regno Monachorum, vt ipsi vocant, agere deberent? Ex quo nimirum Apostolus ille Germanicus, tertius Helias, totq; alij illustres Prophetæ, atque Euangelistæ, tanquam ex equo Troiano prodierunt. Vnde enim habent Lutherum, Pomeranum, Bucerum, Pellicanum, Munsterum, Menium, Musculum, Miconium, Oecolampadium, Martyrem, Ochinum? Nónne ex monasteriis? Quanquam si verum fateri volumus, non monasteria tot nobis hæreticos pepererunt, sed ipsa potius

potius pestis hæreseos monasteriorum desertor fecit.

Sed quid miramur, si filij tenebrarum luce religionis æquis oculis intueri non queunt: si de sertores militiæ, castro Sanctorum oderunt: fugitiui ac perfidi, stantes in acie commilitone suos exhorrent: si denique principis tenebr rum, primiq; cœlestis militiæ desertoris ac tra fugæ, discipuli eius ac filij, opera imitantur? Na (*vt apud Athanasium magnus ait Antoniu*) omnes quidem Christianos Diabolus dit, sed probos Monachos, Christique vi gines tolerare nullo modo potest. *Hinc* voces *Abbatis Sereni apud Cassianum collat. cap. 23.* In ipsis, *inquit*, cœnobiis, in quibus commorabantur octo, vel decem, ita Dæmonũ atrocitas grassabatur, & frequens ac sensibiles sentiebantur aggressus, vt no auderent omnes pariter noctibus obdo mire, sed vicissim aliis degustantibus somnum, alij vigilias celebrantes, Psalmis & orationibus, seu lectionibus inhærebant cumque illos ad soporem naturæ necessitas inuitaret, expergefactis ad eorum, qui dormituri erant, custodiam, similiter excubiæ tradebantur.

Habetis, quid hæretici tam veteres, quàm recentes,

recentes, & quid ipse etiam pater eorum Diabolus de Monachis censeat. Nunc de iisdem quid censeant Patres, quid etiam Christus, & Deus, meritò à me requiri, atque exspectari video. Sed quoniam plurima huius generis testimonia in ipsa Disputatione sæpius nobis erunt necessariò afferenda: nunc duobus tantùm duorum clarissimorum vtriusque Ecclesiæ luminum testimoniis contentus, rem totam, quàm breuissimè fieri poterit, expediam. Prodeat igitur inprimis totius Græciæ eximium decus S. Ioannes CHRYSOSTOMVS; *is enim & pro vitæ monasticæ defensione tribus integris libris acerrimè decertauit, & vbique solitudines, ac monasteria ita splendidè, magnificé, laudat, vt illa regnis atque imperiis, & ipso etiam paradiso, ac cælo non dubitet anteponere. Denique homil. 8. in Matth.* Si quis, *inquit*, nunc ad Ægypti veniat solitudines, paradiso prorsus omnem illum eremum videbit digniorem, & innumerabiles Angelorum cœtus in corporibus fulgere mortalibus: est enim cernere tota illa regione diffusum exercitum Christi, & admirabilem illum regium gregem, virtutumque cœlestium conuersationem in terris micantem. Atque hæc non in viris solùm verùm etiam in fœminis splendere

conſpicias. Non ita variis aſtrorum chr
ris cœlum refulget, vt Ægyptus innume
Monachorum, ac virginum diſtinguitur,
que illuſtratur habitaculis. *Quanta eſt l
laus? & à quanto viro, quanta verborum m
eſtate profecta? Sed iam B. AVGVSTI
NVM totius Occidentis clariſsimum lumen
diamus.*

*Is igitur in lib. de moribus Eccleſiæ 1. cap.
Monachorum vitam, tum Eremitarum, t
Cœnobitarum, Manichæis perfectionem iacta
tibus obiiciens:* Nihil, *inquit*, de iis dicam, q
ſecretiſſimi penitus ab omni homin
conſpectu, pane ſolo, qui eis per certa i
terualla temporum affertur, & aqua con
tenti, deſertiſſimas terras incolunt, perfru
entes colloquio Dei, cui puris mentibus
inhæſerunt, & eius pulchritudinis con
templatione beatiſſimi, quæ niſi Sanctō
rum intellectu percipi non poteſt: Nihil
(inquam) de his loquar, videntur enim
nonnullis res humanas plus quàm opor
teret, deſeruiſſe, non intelligentibus, quan
tum nobis eorum animus in orationibus
proſit, & vita ad exemplum, quorum cor
pora videre non ſinimur. Sed hinc diſpu
tare longum & ſuperuacaneum puto; nam
hoc

hoc tam excellens fastigium sanctitatis, cui non sua sponte mirandum & honorandum videtur, oratione nostra videri quî potest? Sed si hoc excedat nostram tolerantiam, quis non illos miretur, & prædicet, qui contemptis atque disertis mundi huius illecebris, in communem vitam castissimam sanctisimamque congregati, simul ætatem agunt, viuentes in orationibus, in lectionibus, in disputationibus; nulla superbia tumidi, nulla peruicacia turbulenti, nulla inuidentia liuidi: sed modesti, verecundi, pacati, concordissimam vitam & intensissimam in Deum, grauissimum ipsi munus offerunt, à quo ista posse meruerunt. Nemo quidquam possidet proprium; nemo cuiquam onerosus est. Patres verò non solùm sanctissimi moribus, sed etiam diuina doctrina excellentissimi, nulla superbia consulunt his, quos filios vocant, magna sua in iubendo auctoritate, magna eorum in obtemperando voluntate. *Ac demum post alia multa finem faciens, ait:* Hos mores, hanc vitam, hunc ordinem, hoc institutum si laudare velim, neque dignè valeo; & vereor, ne iudicare videat, per se-

ipsum tantummodo expositum placu
non posse, si super narratoris simplicitate
cothurnum etiam laudatoris addendu
putauero. *Quàm dissimilia sunt hæc ver*
Catholicorum Patrum iis, quæ ex Luther
Caluino paulò antè recitauimus? nimirum, h
fides, ibi perfidia; hîc sapientia, ibi stultitia; h
grauitas, ibi furor; hîc Deus, ibi Diabolus loqu
batur.

Neque verò Deus per voces & scriptu
lùm Catholicorum Patrum, sed etiam ipse p
se sanctitati, atque præstantiæ ordinum Religi
sorum testimonium tulit. Quid enim de l
vitæ genere Deus censeat, testantur impri
diuinæ illæ, ampliſsimæq; promiſsiones, qu
partim in Prophetis, partim in Euangeliis ex
stant, quibus (Matth. 19. Marci 10. Luc.
Isaiæ 56.) centuplum in hoc seculo; sedes hon
raria in iudicio; locus & nomen in regno cæl
rum maius, atque nobilius, quàm filiorum & f
liarum sit, huius disciplinæ cultoribus Domin
pollicetur: testantur deinde hoc idem diuina s
gna, atque prodigia. Certè enim post Apostol
lica tempora splendore maximorum signorum,
iudicio orbis terræ, semper clarissimi habiti sun
magnus Antonius, vterq; Macharius, Hilarion,
Benedictus, Bernardus, Franciscus, Dominicus.

A

At ij omnes sine controuersia professione Monachi fuerunt.

Quantæ igitur, & quàm proiectæ est audaciæ, sanctissima instituta, à Deo ipso, de cælo signis, atque prodigiis clamante, & approbante, confirmata, adhuc tamen animis obfirmatis contemnere, improbare, reiicere, conspuere, lacerare? Vt interim omittam, quòd hæc ipsa instituta longè antè Helias & Ioannes adumbrarunt, Christus consuluit, Apostoli coluerunt, Sancti ferè omnes adamarunt. Exceptis enim sacris Martyribus, rari omnino in numerum Sanctorum relati leguntur, qui ex Monasteriis non prodierint. Vt mihi iam monasticæ vitæ approbatio inter eas notas ac symbola, quibus Ecclesiam Catholicam ab omnium hæreticorum conuenticulis internoscimus, atque distinguimus, principem locum tenere, clarissimeq; eminere videatur. Quod S. ille Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopus Petrus probè intellexit, cùm, auctore Theodoreto lib. hist. 4. cap. 20. ex eo potissimùm demonstrauit, Lucium quendam no Episcopum, non Catholicum, sed hæreticum, hostem, lupum, & inuasorem esse, quòd eum nulli Monachi de more Ecclesiæ sacros Hymnos concinentes, ad solium Pontificale deduxerint. Existimabat enim magnus ille Ponti-

fex, ita partem veræ Ecclesiæ esse ordi
Monachorum, vt Episcopus Ecclesiæ hab
ri non posset, qui secum Monachos haber
noluisset.

Quæ cùm ita sint, intelligi profectò fac
potest, ita caussam Monachorum cum Ecc
siæ caussa esse coniunctam, vt nemo unqu
Ecclesiæ hostis fuerit, qui non bellum eodem te
pore Monachis omnibus indixerit. Quar
nobis mater nostra Ecclesia Catholica peter
mihi videtur, ne nos ab hostibus diligen
studióque vinci patiamur, sed quantum
dies ac noctes legendo & scribendo laborant
aliquod Ecclesiæ, vel eius partibus ac membr
detrimentum afferant, tantum nos opera
laboris in omnibus Ecclesiæ partibus sartis te
ctisq; conseruandis collocemus: præsertim cum
nos apud Deum clarissima iustitiæ, fideiq; coro
na, illos pœna sola perfidiæ atque scelerum apud
inferos maneat. Nunc ad rem ipsam propiùs
accedamus.

Omnis hæc de Monachis Disputatio se
ptem præcipuis capitibus, siue quæstionibus con
tinetur. Quibus quæstionibus vna eademq; o
pera explicabuntur nomina, origo, natura,
partes, proprietates, & actiones vitæ religio
sæ, & simul ad ea omnia respondebitur, quæ ad
uersarij

uersarij nostri in Monachis & eorum ordinibus reprehendunt.

PRIMA igitur quæstio erit de origine, ratione, & varietate Religionum. Nec enim verentur aduersarij, asserere ordines Religiosorum, rem esse recens in Ecclesia inuectam; & idem esse dicere: Ego sum ordinis B. Augustini, ego Benedicti, ego Dominici, ego Francisci. ac dicere; Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ. quod Apostolus in Corinthiis grauissimè reprehendit, vt etiam illos propterea seditionis; schismatis, atq; hæreseos notare non vereatur.

SECVNDA quæstio erit de consiliis Euangelicis, quæ sunt quasi bases & fundamenta totius monastici ædificij. Horrent enim hæretici ad vocem consiliorum, & operum supererogationis, tanquam ad ingentem blasphemiam. Id quod necessariò faciunt; cùm enim arbitrentur ipsi, præcepta diuina non posse à quoquam, tametsi iustissimo, vnquam impleri, non possunt non vehementer mirari, cùm nos dicere audiunt, veros religiosos non solùm præcepta, sed etiam consilia adimplere, & plus facere, quàm Deus præcepit.

TERTIA quæstio erit de votis monasticis. Cùm enim aduersarij putent, nihil Deo placere,

nisi quod ipse fieri iussit, omnia vota, quæ de
bus à Deo non imperatis suscipiuntur, tanqua
superstitiosa, & inania reprehẽdunt: immò ap
tè votum continentiæ sacrificium idoli Molo
votum paupertatis meram stultitiam, votum
bedientiæ summam temeritatem esse volunt.

QVARTA quæstio erit de votis, quæ filij i
uitis parentibus, & coniuges inuito altero con
ge, aliquando suscipiunt. Nam cùm Deus ma
dauerit, honorari parentes, & non separari q
Deus coniunxit, grauiter nos accusant, quòd
lios, inuitis parẽtibus, Monachos fieri patiam
& Matrimonia, licet nondum consummata,
men rata & firma, propter monasticam profe
sionem dissoluamus.

QVINTA de solitudine, & summa vita
seueritate Eremitarum. Eremitas enim a
uersarij vrsos ac misanthropos vocant propt
solitudinem: propter eam autem seueritatem,
qua plurimi eorum nunquam cilicium exu
bant, solis radicibus vescebantur, humi cu
bantes somnum breuissimum capiebant: non
nulli etiam integris hebdomadibus ieiunabant:
alij ferreis cathenis se onerabant: quidam in
editis columnis perpetuò consistebant; eos om
nes execrantur, tanquam suiipsorum homici
das, & illius Apostolici præcepti transgressores:

Habeto

Habeto honorem corpori; *quo præcepto nullum ipsi religiosius ac sanctius colunt.*

SEXTA de habitu, & tonsura. Miram enim superstitionem in eo positam esse credunt, quod Monachi semper idem vestimenti genus, eadem forma, eodem colore, eadem magnitudine gerãt, & eodem semper modo, qui sunt eiusdem ordinis, tondeantur.

SEPTIMA de opere Monachorum. Existimant enim aduersarij, de natura et ratione veræ monasticæ professionis esse, vt Monachi omnes labore manuum victum quærant, & idcirco eos omnes, qui id non faciunt, tanquã suæ ipsius professionis corruptores, falsosq; ac degeneres Monachos arguunt, & malum, & illicitum esse docent, tam sponte sua ad mendicitatem deuenire, quàm mendicatione victum colligere.

Scripserunt de hoc argumento S. Ioannes Chrysostomus in tribus libris cõtra vituperatores vitæ monasticæ; Ioannes Cassianus in libris de institutis Cœnobiorum; Albertus Magnus in defensorio mendicantium; B. Thomas in opusculo 19. quod est contra impugnantes religionem; B. Bonauentura in Apologia pauperum; & libro de paupertate Christi; Thomas VValdensis lib. 3. & 4. de doctrina fidei, & de sacramentaibus, tit. 9. Albertus Pighius controuersia 4.

Alphonsus Viruesius Philippica 20. Alpho
à Castro in libris contra hæreses, verbo Me
citas, verbo Monachus, & verbo Votum; Io
nes Bunderius in suo compendio concertatio
tit. 34. Conradus Koellim in euersione epith
mij Lutherani; Ioannes à Dauentria in refu
tione Confessionis Augustanæ; Ioannes Eck
in Enchiridio, & in conclusionibus de vot
Franciscus Orantius lib. 5. de locis Catholi
Gaspar Schatzgerus lib. 1. cap. vlt. ei lib. 2. cap
suarum Controuersiarum; Ioannes Hoffmeis
rus contra art. 27. Confessionis Augustanæ; Ia
bus Latomus libro de Monachorum institu
& votis; Ioannes Cochlæus libro de votis, &
discussione art. 27. Confessionis Augustanæ; Ar
docus Clichtouæus lib. 3. Antilutheri; Alanus
Copus Dialogo 2. Matthæus Galenus de origine
Monastices; Richardus Cœnomannus in antido
to ad censuram Erasmi in regulam S. Augustini;
Franciscus Turrianus libris duobus de votis
monasticis; Gulielmus Lindanus li-
bro 4. cap. 98. Panopliæ.

Corpus despectis uepibus tegitur, et elatione cordis purpuram superamus. Greg. Ep. lib. 4. ep. 32.

CAPVT

CAPVT PRIMVM.

De nomine Monastices.

EXPLICATVRVS IGITVR PRIMO LOco naturam, partitionem, atque ortum religionum, & simul hęreticorum mendacia, & calumnias refutaturus, à nomine, vt par est, exordiar. Nomina apud Græcos quinq; inueniuntur. vocant enim professorem huius vitæ θεραπευτὴν, ἀσκητὴν, ἱκέτην, φιλόσοφον, μοναχὸν: Latini retinuerunt vltimum Græcum vocabulum, & addiderunt regularem & religiosum. θεραπευτὴς significat cultorem. Vtitur hoc nomine Dionysius cap. 6. Ecclesiasticæ hierarchiæ, vbi dicit ab Apostolis fuisse Monachos vocatos θεραπευτὰς, eo quod ipsi purè præter ceteros Deum colant. Vtitur eodem nomine Philo initio libri de vita contemplatiua supplicum, vbi dicit, eos vocari θεραπευτὰς, vel quod Deum diligentissimè colant, vel quod animas suas colant, & curent à morbis vitiorum; nam θεραπευτὴς significat & cultorem & medicum. ἀσκητὴς significat pugilẽ siue exercitatorem, quo nomine passim vtitur Basilius, qui etiam sermones suos de rebus monasticis vocat asceticos. Dicuntur autem Monachi pugiles, vel exercitatores, quia totum eorum officium deberet esse virtutum palæstra, cùm alij homines exerceant se in bello, in mercatura, &c. ἱκέτης supplicem significat, quo nomine vtitur Philo, qui librum de vita Monachorum sui temporis, inscripsit de vita cõtemplatiua supplicum. dicuntur autem supplices à pręcipuo munere, quod est orare, & laudare Deum.

Philosophi dicuntur Monachi passim à Chrysostomo in libris contra vituperatores vitæ monasticæ, & à Nilo, qui librum

brum suum de monastice, inscripsit de Christiana Philo
phia. dicuntur autem Monachi Philosophi, vt Nilus ind
cat, quia eum locum tenent apud Christianos, quem P
losophi apud Ethnicos. Philosophi enim dicebantur ap
Ethnicos, homines quidam seueri contemptores rer
temporalium, & toti sapientiæ studio dediti. Nomen M
nachi frequentissimum est apud omnes Patres Græcos
Latinos. quid autem significet, non eodem modo explic
tur ab omnibus.

B. Hieronymus in epistola ad Heliodorum, videtur vel
nomen Monachi propriissimè conuenire eremitis, qui s
habitabant: *Interpretare*, inquit, *vocabulum Monachi, h
est, tuum; quid facis in turba, qui solus es?* At non ita est
tum ex eo cognosci potest, quod eremitæ cœperunt à Pa
lo primo eremita, ipso Hieronymo auctore in eius vita: n
men autem Monachi inuenitur apud Dionysium Areop
gitam, qui ferè CCC. annis Paulum primum eremita
antecessit: tum ex eo, quod omnes veteres, & ipse etiam Hi
ronymus in epistola ad Eustochium de seruanda virgini
te, nomen Monachi tam eremitis, quàm cœnobitis volu
esse commune.

B. Augustinus in Psalm. 132. exponens illud: *Ecce quàm
bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnum*; dicit
hoc dulcissimum canticum excitasse homines, & de secul
ribus Monachos fecisse, nihilque aliud significare Mo
chum, quàm hominem in tali vnitate, & communitate cum
aliis eiusdem instituti viuentem, vt cum illis omnibus vnum
cor habeat, & vnum ac solum hominem faciat; secundum
quam significationē nomen Monachi solis cœnobitis con
ueniret. AT verissima explicatio huius nominis est apud
Cassianum & Dionysium. Scribit enim Cassianus collat. 18.
Abbatis Pyamonis, cap. 5. inde Monachos dictos, quod à cō
iugiis absti..erent, & à parentum se consortio, ac mundi hu
ius conuersatione secernerent, vt nimirum soli Deo per cō
templationem inhærerent. Quod idem tradit Dionysius,
cap. 6. Ecclesiasticæ hierarchiæ, vbi dicit Monachos appel
lati, quod rebus diuisibilibus relictis, Monadi, id est, Diuini
tati soli placere contenderent.

Ex quo sequitur, propriè Monachos non esse, nisi eos re
ligio-

ligiosos, qui soli vitæ contemplatiuæ dant operam, quales sunt Cassinenses, Cistercienses, Carthusiani, Camaldulenses, atq; alij id genus. Quod intelligentes S. Thomas, S. Bonauentura, & alij Doctores posteriores, non vocant Monachos, Dominicanos, & Franciscanos, & similes, qui non soli contemplationi insistunt, sed in actione versantur, iuuantes Episcopos, & Clericos in concionibus, & Sacramentis, sed regulares, vel religiosos appellant. Regulares quidem, quòd certæ regulæ viuendi addicti sint, quo nomine passim vtuntur Concilia. Religiosos autem, quòd se totos Dei obsequio mancipauerint, vt rectè explicat B. Thomas 2. 2. q. 186. art. 1. religio enim est virtus, qua Deo debitum cultum exhibemus: quare sicut omnes probi Christiani dici possunt religiosi, si Deo seruiant, vt eorum vocatio requirit: ita illi per antonomasiam dicuntur religiosi, qui nulli rei seruiũt, nisi Deo: & licet hoc nomen videatur nouum, tamen reuera est omnium antiquissimum; respondet enim propriè illi Græco, Θεραπευτὴς, quo Dionysium, & Philonẽ vsos fuisse docuimus. Hæc de nomine.

CAPVT II.

De natura siue definitione Religionis.

QVANTVM ad rem attinet, religio, vt hîc à nobis accipitur, sic definiri potest; Religio status est hominum ad perfectionẽ Christianam per paupertatis, continentiæ, & obedientiæ vota tendentium.

Sunt autem hoc loco annotanda quædam. PRIMVM illud est, veram perfectionem in caritate consistere; perfectio enim vniuscuiusque rei in eo posita est, vt fini suo vltimo quàm arctissimè coniungatur. Finis autem hominis Deus est, caritas verò maximè vnit hominem cum Deo, iuxta illud 1. Ioan. 4. *Qui manet in caritate, in Deo manet, & Deus in eo.* Et Colos. 3. *Caritas est vinculum perfectionis*, id est, vinculum, quod ligans hominem cum Deo, hominem reddit perfectũ: vel (vt Chrysostomus exponit) vinculum quod ligans, & continens in homine omnes virtutes, hominem reddit

reddit perfectum. Vt enim spiritus humanus ligat, & conn net omnes humores, & partes alioqui dilapsuras, ita Spi tus sanctus inhabitans corda nostra per caritatem contin omnes virtutes aliqui facilè dilapsuras. Quod etiam idem Apostolus ostendit, cùm ait 1. Cor. 13. *Caritas patiens est, b nigna est,* & quæ sequuntur.

Itaque IRENAEVS lib. 5. ante medium exponens illu Apostoli 1. Thessal. vlt. *Vt integer spiritus vester, & anim & corpus conseruetur;* dicit hominem perfectum tribus c stare, corpore, anima, & Spiritu sancto inhabitante per ca tatem. Vt enim si desit ei corpus, vel anima, erit imperfect in genere naturæ: ita si desit caritas, erit imperfectus in g nere moris. Quo modo locum illum Pauli intelligunt e am ferè omnes Græci, Chrysostomus, Theodoretus, Oec menius, Theophylactus, & cum eis Hieronymus in epist ad Hedibiam, quæst. vlt. Denique quòd caritas sit Christ na perfectio ex eo patet, quòd ad eam omnia referuntu Matth. 22. *In his duobus mandatis vniuersa lex, &c.* 1 Ti moth. 1. *Finis præcepti caritas.*

Nota SECVNDO, ex B. Thoma in opusculo de perfectio ne, quatuor esse gradus caritatis, proinde etiam quatuor es se gradus perfectionis; dicitur enim perfectum id, cui nihil deest in ordine ad aliquem finem. Quare, non repugnat a quid esse perfectum, & imperfectum, si comparetur ad di uersos gradus, seu etiam fines.

PRIMVS gradus caritatis est diligere Deum, quantum est diligibilis, id est, infinito amore. Qui gradus soli Deo conuenit, & idcirco solus Deus in ordine ad istum gradum per fectus est: Angeli, & Sancti omnes sunt imperfecti: quanquam hæc imperfectio non est propriè dicenda priuatio, aut vitium sed pura quædam negatio.

SECVNDVS gradus est, diligere Deum, non quantum est diligibilis, sed quantum potest creatura diligere, ita vt semper actu de Deo cogitet, sine intermissione in eum per affectum feratur, & ne primos quidem motus cupiditatis sentiat contra Deum. In hoc gradu versantur beati, quo rum comparatione omnes alij sunt imperfecti. Quare Phi lipp. 3. Apostolus, qui dixerat: *Quicunque perfecti sumus, hoc*

hoc sentiamus. Idem ait: *Non quod iam acceperim, aut iam perfectus sim.*

TERTIVS gradus est diligere Deum, non quantum est diligibilis, nec quantum potest creatura quælibet absolutè diligere: sed quantum potest creatura mortalis, quæ à se remouit omnia diuini amoris impedimenta, & totam se Dei obsequio consecrauit. Qui in hoc gradu versantur, imperfecti sunt respectu beatorum, sed perfecti respectu aliorum hominum, etiam iustorum, & piorum. Et hæc est perfectio, de qua loquuntur Theologi, cùm dicunt, statum Episcoporum esse statum perfectionis adeptæ, & statum religiosorum esse statum perfectionis acquirendæ. Hoc enim interest inter Episcopos & religiosos, quòd religiosi non tenentur continuò esse perfecti, sed tantùm aspirare ad perfectionem. Versantur enim in exercitatione virtutis, & remotione impedimentorum: at Episcopi deberent esse perfecti, id est, ad eum gradum caritatis peruenisse, ad quem religiosi per sua vota, & exercitia tendunt. Propterea in definitione diximus, religionem esse statum hominum ad perfectionem tendentium.

QVARTVS gradus est diligere Deum, non quantum est diligibilis, non quantum potest creatura vel absolute, vel in hac vita diligere: sed tamen ita, vt nihil æquè, aut magis, quàm Deum diligat, id est, nihil admittat cõtrarium diuinæ dilectioni. & hic gradus præceptus est omnibus, & quãdam habet perfectionem, licet respectu superiorum sit imperfectus. Vnde 1. Ioann. 2. dicitur: *Qui seruat verbum eius, vere in hoc cáritas Dei perfecta est.* Et tamen Matthæi 19. Dominus ei, qui dicebat se omnia præcepta seruasse, ait: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, &c.* Loquitur enim Ioannes de isto quarto gradu; Dominus autem de tertio, de quo nos in definitione religionis, & in tota hac disputatione agemus.

Nota TERTIO, instrumenta aptissima, atque vtilissima ad hanc perfectionem acquirendam, esse illas tres virtutes, paupertatem, continentiam, & obedientiam. Nam vt quis perfectè Deum diligat, debet & se totum Deo tradere, & omnia impedimenta remouere. vtrumque consequimur per has virtutes. Tradimus enim Deo nos totos, quando tradi-

mus

mus animum, corpus, & res externas; nihil enim habem aliud. tradimus autem animum per obediẽtiam, corpus continentiam, res externas per paupertatem. Item per virtutes remouentur omnia impedimenta diuini amo *Radix* enim *omnium malorum est cupiditas*, 1. Tim. 6. quo admodum: *Radix omnium bonorum est caritas*, vt Augu nus adiungit serm. 12. de verbis Domini.

Omnis autem mala cupiditas ad tria capita reuoca ad luxuriam, auaritiam, superbiam: quod & auctoritat ratione probatur. Nam 1. Ioann. 2. dicitur: *Quidquid est mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ.* Ratione, quia in homine duplex appetitus, concupiscibilis, & irascibilis, ille appetit bon absolutè, iste bonum arduum. Rursum ille prior duplex naturalis, & animalis.

NATVRALIS appetit ea bona, quæ sunt necess ad naturam conseruandam tam in indiuiduo, vt cibu & potum, quàm in specie, vt actum generationis. Qui petitus cùm est inordinatus, dicitur incontinentia, & a anne concupiscentia carnis. ANIMALIS appetitus di tur ille, quo appetimus ea, quæ sunt bona secundum ex mationem, vt pecunias, vestes, lapides pretiosos, & simi lia, quæ non appetuntur à bestiis, quibus non inest appe tus, nisi naturalis, & hic appetitus cùm est inordinatus citur auaritia, vel curiositas, & à Ioanne concupiscentia culorum.

Denique appetitus irascibilis appetit excellentiam, q apprehenditur vt res maximè ardua, & cùm est inordinat dicitur à Ioanne superbia vitæ. Hos igitur tres fontes impe dimentorum obstruunt tres illæ virtutes, concupiscentiæ carnis continentia, concupiscentiam oculorum paupertas superbiam vitæ obedientia.

Nota QVARTO, non sufficere ad religionẽ has tres vir tutes, nisi accedat votum, id est, sacra promissio Deo facta, qua quis obstringat se perpetuò ita victurum. Religio enim est status quidam: status autem significat rem immobilem, & perpetuam. Quare fieri poterit, vt aliquis sit perfectus, & tamen non sit in statu perfectionis: quemadmodum è con trario non rarò accidit, vt multi tam Episcopi, quàm Reli gioſi

gioſi ſint in ſtatu perfectionis, & non ſint perfecti. Ex his poterit tota definitio ſatis intelligi.

CAPVT III.

De variis Ordinibus Religioſorum.

QVANTVM ad TERTIVM. Veteres duo tantùm agnoſcunt genera religioſorum; vnum anachoretarum, ſiue eremitarum; alterum cœnobitarum. Ita enim docet Hieronymus in epiſtola ad Euſtochium de Virginitate, Auguſtinus lib. 1. de moribus Eccleſiæ, cap. 31. & Caſſianus collat. 18. cap. 4. Itaque errat Iſidorus lib. 2. de diuinis officiis, cap. 15. vbi tria facit genera Monachorum, eremitas, anachoretas, cœnobitas; nam iidé ſunt anachoretæ, & eremitæ.

Addit quidem Hieronymus tertium genus, & Caſſianus tertium & quartum, ſed illa non ſunt verè genera religioſorum, ſed quædam relaxationes, & corruptiones religionum. Nam tertium genus vocant eorum, qui in cœnobiis viuunt, ſed adhuc aliquas proprias retinent facultates, nec in omnibus obtemperant præpoſitis; quæ ſine dubio eſt corruptio vitæ cœnobiticæ. Quartum genus vocãt eorum, qui ex monaſteriis ad eremum tranſeunt, non vt ſanctius, ſed vt liberius viuãt, nimirum excuſſo iugo ſuperiorum, & legum cœnobiticarum; quæ eſt corruptio vitæ eremiticæ, quare iſta duo à Patribus vocantur deterrima genera Monachorum. Poſſumus nos cum B. Thoma, & Scholaſticis paulò plenius & ſubtilius explicare formas, & genera religionum iuxta fines, ad quos inſtituuntur. Omnis igitur religio ad perfectionem caritatis refertur, vt dictum eſt.

Poſſumus autem tribus modis Deum diligere, eiúque ſeruire: Vno modo, per cõtemplationem ipſum Deum in ſe diligendo, eiúque inhærendo: Alio modo, per actionem Deo in membris eius ſeruiendo, vt alendo pauperes, ſuſcipiendo peregrinos, &c. Tertio modo, per vtrumque ſimul Deo obſequium præſtando, id eſt, per cõtemplationem, quæ in actionem prodeat, ſiue per actionem, quæ neceſſariò requirat cõtemplationem. Quod faciunt, qui concionibus, & Sacramentorum adminiſtratione populo ſeruiunt.

Iuxta hos fines tria sunt genera religionũ. VNVM eorum quæ profitentur vitam contemplatiuam solùm, quod genus in multas formas diuidi potest iuxta varias constitutiones & regulas, quas sequuntur. Alij enim sequuntur institutum Antonij, alij S.Pachomij, alij S.Basilij, alij S.Benedicti, alij S.Romualdi, alij B.Brunonis, &c.

ALTERVM genus est earum religionum, quæ profitentur vitam actiuam, quod in tot formas diuiditur, quod sua opera caritatis. Quidam enim militando atque Ecclesiæ armis protegendo seruiunt Deo, Quales sunt equites Hierosolymitani, S.Iacobi, S.Ioannis, & alij quidam ęgrotos curando in Xenodochiis, quidam mortuos sepeliendo, & aliis rationibus dum in proximos beneuolentiam ostendunt Deo grãtum obsequium præstant.

TERTIVM genus est eorum, qui profitentur vitam mistam quod etiam in varias formas diuiditur iuxta varias eorum constitutiones. Quidam enim sequuntur regulam S.Augustini, quidam S.Dominici, quidam S.Francisci, &c.

Quòd autem hæc ordinum varietas fuerit in vsu in vetere Ecclesia, & vtilissima sit, facilè probari potest; nam, vt a Hieronymo, Augustino, Cassiano locis notatis patet, semper fuerunt tam eremitæ, quàm cœnobitæ, qui vitam contemplatiuam profiterentur; quod etiam fuerint, qui vitam actiuam exercerent, patet ex Cassiano collat. 14. quæ est prima Abbatis Nestoris, cap. 4. vbi dicit, ex religiosis sui temporis alios dedisse operam contemplationi, alios curando Xenodochio, alios alendis pauperibus, alios miserorum suscipiendo patrocinio, &c. Quod denique fuerint, qui vitam mistam sequerentur, perspicuum est tum ex eodem Cassiano ibidem, vbi dicit, quosdam etiam religiosos dedisse operam instruendis, & docendis imperitis, tum ex B.Augustino, qui in duobus sermonibus de communi vita Clericorum, asserit se instituisse in suo Episcopatu religionem regularium Clericorum.

Quòd autem in his tribus generibus religionũ multæ essent diuersitates iuxta varias obseruationes, & ritus viuendi, docet Epiphanius in fine librorum contra hæreses, vbi dicit, quosdam religiosos ex instituto sui ordinis abstinuisse a carnibus alios etiam ab ouis, alios etiam à piscibus, alios etiã à pane.

pane. Rursum quosdam nudis pedibus ambulasse, alios saccum interius gestasse, alios humi cubasse, &c.

Iam verò quòd hæc varietas institutorum in eadem fidei consensione nihil obsit Christianæ religioni, sed potius valde prosit, hinc intelligi potest, quod hac ratione prouisum est omni hominum generi, vt nemo sit, qui velit ad perfectionem tendere, & non possit. Varia enim sunt hominum ingenia, variæ propensiones, nec pares omnibus vires. Vnus diligit solitudinem, alius gaudet frequentia; vnus libenter orat, alius libentius legit, vel operatur, &c. Si ergo omnis religio requireret solitudinem, vel omnis communionem, & frequentiam; aut si omnis religio abstinentiam à carnibus indiceret, vel nulla indiceret, &c. pauci admodum religiosi esse possent. Nunc autem in tanta varietate religionum potest omnibus satisfieri.

Altera ratio esse potest, quia cùm omnis ordo initio ferueat, ac multos homines excitet ad pietatem; paulatim autem postea feruorem illum remittat; Deus subinde nouos ordines excitando; quasi perpetuò feruorem in Ecclesia sua nunc per hos, nunc per illos conseruat. Certè si quis legat vitam, & res gestas sanctorum Antonij, Benedicti, Bernardi, Brunonis, Francisci, Dominici, & aliorum, qui aut nouos ordines instituerũt, aut veteres iam penè collapsos restituerunt, is fatebitur esse verissimum, quod diximus de mirifico ardore in studium pietatis, & multorum hominum conuersione à peccatis ad Deum per nouos ordines religiosos.

CAPVT IV.

De confirmatione Religionum.

RVRSVS hoc loco breuis quædam dubitatio, an religionũ institutio libera sit, an verò egeat summi Pontificis confirmatione, sed facilis est solutio. Duo siquidem in omni religione inueniuntur; essentia ipsa religionis, quæ in tribus votis sita est; & determinatio illius essentiæ ad certum modum viuendi. Et quidem essentia religionum in Euangelio fundamentum habet, vt paulò pòst demonstraturi sumus: proinde ex hac

parte non egent religiones Pontificum approbatione. Modus autem ille varius, quo tria vota suscipi possunt, non perspicuè in Euangelio elucet, & non parum ex prudentia & directione humana pendet. Quare Pontificis confirmatione indigere potest, & nunc re ipsa, propter ius positum nouas religiones prohibens, omnino indiget. Itaque Antonius, Basilius, Augustinus, Benedictus auctores religionum fuerunt, nec vllam leguntur à Pontifice approbationem quæsiuisse, propterea quod nondum exstaret ius Ecclesiasticum id præcipiens. Condendi autem noui iuris hæc fuit occasio.

Ad annum Domini circiter M.C.LXX. pauperes de Lugduno ordinem quendam religiosum instituerunt, sed multis admistis superstitionibus, & hæresibus. Quocirca à Lucio II. Alexandri III. successore hæreseos damnati fuerunt, & secta eorum reprobata, vt scribit Abbas Vrspergensis in Chronico anni M.CC.XII. Illi verò postmodum, id est, tempore Innocentij III. sedem Apostolicam adeuntes diu insistirunt, vt idem auctor ait, vt reconciliarentur, & religio ipsorum confirmaretur, nec tamen impetrarunt.

Inde igitur factum est, vt B. Franciscus, & B. Dominicus volentes similiter nouos ordines instituere, & metuentes, ne sibi accideret, quod videbant accidisse VValdensibus, noluerunt confidere suo iudicio, sed à Pontifice confirmationem petiuerunt, & impetrauerunt. Paulò autem post in Concilio Lateranensi generali considerans Innocentius III. periculum, quod imminebat Ecclesiæ, si vnicuique liceret nouam religionem excogitare, prohibuit, ne deinceps vllus nouus ordo institueretur, nimirum sine approbatione Apostolicæ sedis, vt habemus cap. fin. de Relig. dom. quod decretum renouauit Gregorius X. in Concilio Lugdunensi, vt habemus cap. Vnico de Relig. dom. in Sexto.

Atque hinc cœpit esse necessarium,
quod ante erat liberum.

CAPVT

CAPVT V.

De origine Religionum.

QVOD ad QVARTVM attinet de origine, aduersarij tria docent. PRIMO, religiones incœpisse demum quarto seculo, id est, post annum Christi CCC. primosque auctores fuisse Antonium, Macharium, & similes. Ita docent Magdeburgenses Cent. 4. cap. 6. col. 464. *Cœpit*, inquiunt, *hoc seculo primùm monastice, &c.* Idem repetunt sæpissimè.

SECVNDO, religiones cœpisse partim casu, partim errore, partim praua imitatione. Cent. 4. cap. 6. col. 470. dicunt Magdeburgenses, non sponte sua ad solitudinem concessisse primos eremitas, sed casu quodam, nimirum, vt fugerent persequutionem. Id, quod scribit de Paulo primo eremita B. Hieronymus in eius vita, & Sozomen. lib. 1. cap. 13. iidem autem Magdeburgenses Centur. 5. cap. 6. col. 700. *Cœpit*, inquiunt, *monachatus partim ex obscuratione doctrinæ de iustificatione, & veris cultibus Dei, partim ex praua æmulatione Essenorum.*

TERTIO, addunt Philippus in Apologia pro artic. 27. Confessionis Augustanæ, & Caluinus lib. 4. Instit. cap. 13. §. 10. fuisse quidem apud veteres quarti & quinti seculi aliquos Monachos, sed eos, qui nunc sunt, nihil cum illis habere commune, & ideo verè dici posse, monachatum, qualis nũc est, rem nouam, & recentem esse.

Nos ergo primò ostendemus, religiosam vitam diu ante quartum seculum incœpisse. Secundò, originem eius non fuisse casum, vel errorem, vel prauam imitationem, sed perfectionis desiderium. Tertiò, religiones, quæ nunc sunt, easdem esse quoad essentiam cum iis, quæ erant temporibus antiquissimis. Dicimus itaque primùm vitam religiosam adeò esse antiquam, vt quædam eius adumbratio fuerit in lege naturæ ante diluuium: maior quædam expressio in lege Mosis: perfectio autem Apostolorum tempore.

Habemus in primis Genes. 4. de Enos: *Iste cœpit inuocare nomen Domini.* Ex quo loco colligunt auctores, hunc Enos instituisse peculiarẽ aliquem cultum, & sublimiorem, quàm

esset religio vulgi; nam ante Enos certè etiam Adam, & Abel, & Seth Deum inuocauerunt: & tamen iste dicitur primus cœpisse inuocare nomen Domini: Vide de hac re Viadensem lib. 3. doctr. fid. art. 1. cap. 1.

Habemus deinde Num. 6. vota Nazaræorum, qui seipsos Domino consecrabant; ad quorum exemplum etiam in Ecclesia quosdam seipsos totos diuino cultui deuouere scribit Origenes hom. 11. in Leuiticum.

Habemus deinde in eodem Testamento veteri, Heliam & Helisæum, ac filios Prophetarum sine vxoribus, & diutius in hoc mundo vixisse. De quibus B. Hieronymus in epistola ad Rusticum, quæ est ordine quarta: *Filij Prophetarum*, inquit, *quos Monachos in Veteri Testamento legimus, ædificabant sibi casulas, prope fluenta Iordanis; & turbis vrbium derelictis, polenta, & herbis agrestibus, victitabant.* Et epist. 13. ad Paulinum, de Monachis loquens: *Noster princeps*, inquit, *Helias, noster Helisæus, nostri duces filij Prophetarum qui habitabant in agris, & solitudinibus, & faciebãt sibi tabernacula prope fluenta Iordanis.*

Habemus etiam Hierem. 35. insignem commendationem nepotum Rechab, qui cum eis pater, siue auus præcepisset, vt domos non ædificarent, agros non seminarent, vineas non plantarent, vinum nunquam biberent, vitam asperrimam quasi extra mundum agerent, omnia diligentissimè obseruarunt. quos etiam Monachorum nostrorum figuram gessisse, scribit Hieronymus in eadem ad Paulinum epistola.

Denique Ioannem Baptistam Monachorum, & Eremitarum principem fuisse, scribunt ferè omnes Patres. Nazianzenus orat. in Basilium, S. Basilium, quia Monachus fuerat, cum Ioanne Baptista comparat. Chrysostomus homil. 1. in Marcum: *Sicut*, inquiũt, *Sacerdotum principes sunt Apostoli, sic Monachorum princeps Ioannes Baptista est.* Hieronymus ad Eustochium de seruanda virginitate, de eremitis differens: *Huius vita*, inquit, *auctor Paulus, illustrator Antonius, & vt ad superiora conscendam, princeps Ioannes Baptista.* Idem docent Cassianus collat. 18. cap. 6. Sozomenus libro 1. hist. cap. 12. Isidorus lib. 2. de diuinis officiis, cap. 15. & B. Bernardus sermone de excellentia Ioannis Baptistæ.

Venio

Veniamus ad nouum Testamentum, & ostendemus ante annum CCC. fuisse Monachos in Ecclesia. PRIMVM id probatur ex Athanasio in vita B. Antonij, vbi Athanasius docet, ante Antonium non fuisse quidem eremitas, sed tamē Monachos fuisse, qui in agris, ciuitatibus vicinis, monasteria sua constituebant: & Antonium, cùm is Monachus fieri vellet, ad senem quendam accessisse, qui ab ineunte ætate monasticen exercuerat. Ex quo sequitur & B. Antonium nō fuisse primum Monachum, & ante annum Domini CCC. fuisse Monachos; nam Antonius floruit initio IV. seculi; anno enim CCC. erat annorum XL. vt colligitur ex Chronico Hieronymi, & tamen ipso adolescente inueniebantur multi Monachi senes.

Quoniam autem Magdeburgenses Centur. 4. capite 10. colum. 1306 subdubitant, an hæc vita sit ab Athanasio scripta, facilè id probari potest; nam scripsisse Athanasium vitam Antonij testantur Nazianzenus in Athanasio, Hieronymus de viris illustribus in Antonio, in Euagrio, & in Athanasio, Ruffinus lib. 1. histor. cap. 8. Augustinus libro 8. Confess. cap. 6. Paulinus in vita Ambrosij, Palladius in historia Lausiaca, cap. 8 & Socrates libro 4. capite 18. Quòd autem hæc ipsa, quam habemus, sit illa ipsa Athanasij, patet ex eo, quod est reuera insigne volumen, vt Hieronymus dicit fuisse librum illum Athanasij: item continet plurima illa miracula, quorum meminit Augustinus. Præterea recenset historiam illam de anima Ammonis, quam Palladius, & Socrates ex libro Athanasij de vita Antonij referunt. Denique nihil in contrarium afferunt Centuriatores, nisi iudicium suum; stultum autem est sine vlla ratione, vel coniectura, vel auctoritate id in controuersiam vocare, de quo nemo dubitat.

Probatur SECVNDO ex Damaso, qui in vita Dionysij Papæ scribit, hunc ipsum Dionysium ex Monacho ad Pontificatum assumptum fuisse. Constat autem ex Chronico Eusebij, Dionysium Romæ sedisse anno Domini CC. LXVI. non ergo Monachi cœperunt post annum Domini CCC.

TERTIO probatur ex Cypriano, & Tertulliano, qui etiā antiquiores Dionysio Papa fuerunt; scribit enim Tertullianus librū de velādis virginibus, & CYPRIANVS Tertullia-

num sequutus scribit librum eiusdem argumenti, quem de habitu virginum inscripsit. Vterque autem loquitur de virginibus religiosis, & per solennem professionem Deo consecratis. Nam TERTVLLIANVS distinguit in eo libro inter virgines mundi, id est, seculares, & virgines Dei, id est, sanctimoniales, de quibus ait: *O sacrilega manus, quæ dicatum Deo habitum detrahere potuerunt. quid petus aliquis persecutor fecisset, si hoc à virgine electum cognouisset?* Et infra, ad alloquens: *Nupsisti*, inquit, *Christo, illi tradidisti carnem tuam, &c.* Similia habet Cyprianus.

QVARTO probatur ex Dionysio Areopagita, Tertulliano antiquiore; is enim epistolam scribit ad Demophilum Monachum, & lib. de Ecclesiastica hierarchia, cap. 6. probat explicat monasticæ professionis formam.

Fatentur Magdeburgenses verè de Monachis scribere auctorem eius libri, sed eum negãt esse Dionysium Pauli Apostoli discipulum, Cent. 1. lib. 2. cap. 10. col. 624 quod idem negant Laurentius Valla, & Erasmus in annot. ad cap. 17. Actorum; item Lutherus, Caluinus, & omnes hæretici. At opera ista nomine Dionysij citant tres veteres Pontifices, Gregorius I. homil. 34. in Euangelia, Martinus I. in Concilio Romano, & Agatho in epistola ad Imperatorem Constantinum IV. Item Nicolaus Papa I. in epist. ad Michaëlem Imperatorem citat epistolam S. Dionysij Areopagitæ ad Demophilum Monachum. Item duo generalia Concilia VI. act. 4. & VII. can. 2. Præterea Doctores plurimi, vt S. Maximus, qui annotationes scripsit in Dionysium, Sophronius Patriarcha Hierosolymæ in oratione pulchertima, quæ habetur actione II. sextæ Synodi, Damascenus lib. 1. cap. 12. de fide, Euthymius panopliæ part. 1. tit. 12. Anastasius Bibliothecarius in epistola ad Carolum Caluum, Hilduinus in epistola ad Ludouicum Pium, & alij posteriores omnes. Non est autem vllo modo verisimile tot Patres non potuisse videre id, quod nunc Valla, & Erasmus vidisse se dicunt.

DEINDE sic possumus ratiocinari: Auctor horum librorum non potest esse recentior, quàm sit B. Gregorius, vt notum est, cùm à Gregorio ipso citetur. Rursum non potest esse recentior, quàm sit Hieronymus; nam Gregorius eum citans vocat antiquum, & venerabilem patrem, non autem

vocare

vocaret antiquum hominem, suo seculo proximũ. Non potest etiam floruisse paulò ante Hieronymũ, id est, I V. seculo; nam sine dubio tunc Hieronymus posuisset eum inter scriptores Ecclesiasticos; non enim potuisset ignorare scriptorẽ, qui sua memoria exstitisset. Et præterea notus fuisset eadem ratione Ambrosio, Augustino, Chrysostomo, aliisque Patribus, quibus tamen incognitus fuit, quantum ex eorum operibus colligi potest: Quare necesse est, vt Anastasius dicit, auctorem esse antiquissimum, & suppressum fuisse ab hæreticis, ac tandem Romæ repertum fuisse tempore B. Gregorij, vel paulò antè.

Ex quo soluitur argumentum Vallæ, Erasmi, & Centuriatorum, qui hoc vtuntur tanquã præcipuo argumento, quod Ambrosius, Chrysostomus, Augustinus, & maximè Hieronymus nunquam citent hos libros. Hoc enim argumentum eorum nobis maximè fauet; nam cùm isti Patres non citent hæc opera, signum est auctorem hunc nõ exstitisse ipsorum tempore, & cùm constet ex Gregorio eum non esse illis posteriorem, sequitur necessariò esse longè antiquiorem. Vnde etiam Valla testatur, plurimos viros doctissimos sensisse hæc opera non esse quidem Dionysij Areopagitæ, sed tamen auctoris ferè æquè antiqui, nimirum Apollinaris Hierapolitę, vel, vt alij volunt, Dionysij Corinthij; quorum vterq; floruit anno Domini C. LXXIV. vt Eusebius testatur in Chronico. Hoc autem etsi non est verum, tamen nobis sufficit ad asserendam antiquitatem monastices.

Qvinto probatur ex Philone Iudæo, qui etiã Dionysio Areopagita fuit antiquior. Philo igitur in libro de vita cõtemplatiua supplicum, prolixè admodum describit vitã, & mores Monachorum, & sacrarum virginum, quos instituit in Ægypto S. Marcus Euangelista, vbi apertè ponit professionẽ continentiæ, & paupertatis, iciuniorum, psalmodiæ, &c.

Magdeburgenses Centuria 1. lib. 2. cap. 3. pag. 18. fatentur Philonem hæc scripsisse, sed eum nõ esse loquutum de Christianis, sed de Essenis, quæ erat secta Iudæorum omnino similis nostris religionibus. Hoc autem non probant alia ratione, nisi quia nondũ Christiani talia exercitia habuerunt. Quòd si eis obiiciamus, hoc esse petere principium, respondebunt, vt solent, nos agere sophistas.

Probemus igitur breuiter non dialectica ratiocinatione, sed testimoniis Patrum, Philonem de Christianis esse locutum. Inprimis Evsebivs lib. 2. hist. cap. 16. dicit Philonem Romæ S. Petrum vidisse, atq; eius adhæsisse colloquiis, verbum Dei prędicantis, & eorum vitam, qui in monasteriis degunt, luculenter scripsisse. Item Epiphanivs hæresi 29. quæ est Nazaræorum, de hoc libro Philonis loquens: *Monasteria ipsorum*, inquit, *in vicinia circa Mariam paludem recensens, non de aliis narrauit, quàm de Christianis.*

Præterea Hieronymvs de viris illustribus in Philone, postea quam docuit Philonem de Christianis esse loquutum, subiungit: *Ex quo apparet*, inquit, *talem primam Christo credentium fuisse Ecclesiam, quales nunc Monachi esse nituntur & cupiunt.* Præterea Cassianvs lib. 2. cap. 5. de institutis cœnobiorum asserit, à S. Marco Ægyptios Monachos accepisse primam viuendi normam. Id quod non potest Cassianus dicisse, nisi ex hoc libro Philonis. Idem asserũt disertis verbis Beda prologo in Marcum, Sozomenus lib. 1. cap. 12. & Nicephorus lib. 2. cap. 15.

Dicet fortassis aliquis, similia narrat de Essenis Iosephus lib. 2. de bello Iudaico, cap. 7. & lib. 18. antiquit. cap. 2. iis, quæ narrat Philo. Constat autem Iosephum de Iudęis loqui, cum affirmet tres esse Iudæorum sectas, Pharisæorum, Sadducæorum, Essenorum.

Respondeo, duas esse de loco isto Iosephi opiniones. Quidam enim asserunt non loqui de eisdem Iosephum, & Philonem. Nam Iosephus lib. 18. antiquit. cap. 2. asserit, Essenorum sectam antiquam apud Iudæos fuisse: Philo autẽ indicat se loqui de disciplina suo tẽpore exorta: Præterea multa tribuũtur Essenis à Iosepho, quæ sunt manifestè erronea & superstitiosa, quorum nihil tribuit Philo suis therapeutis. Vnde S. Nilvs initio Asceticorum suorum asserit, Essenos (de quibus videlicet Iosephus loquitur) habuisse quidem mores similes moribus Monachorum, sed quia fide in Christum caruerunt, nihil eis profuisse sanctos mores.

Alij docent tam Philonem, quàm Iosephum de Christianis loqui, quibus fauere videtur B. Hieronymvs in epist. ad Eustochium de seruanda virginitate, vbi de Monachis loquens: *Tales*, inquit, *Philo, Platonici sermonis imitator, tales Iosephum,*

Iosephus, Græcus Liuius, in secunda Iudaicæ captiuitatis historia, Essenos refert. Quam sententiã tuetur Matthæus Galenus libro de origine Monastices, cap. 5. & ad ea, quæ obiiciuntur ab aliis, de erroribus, quos tribuit Iosephus Essenis, & de eorum antiquitate, respondet, Iosephum non fuisse cõsequutum exactè mysteria nostrorũ Monachorum, & ideo frequenter lapsum esse, & eos confudisse cum antiquis Iudæis. Fuerunt enim tria genera eiusdem ferè nominis, nimirum Esseni Samaritani, de quibus Epiphanius hæresi 10. Item Esseni Iudæi, de quibus Epiphanius hæresi 19. quos tamen ipse Ossenos vocat. Denique Esseni Christiani, ex Iudæis conuersi, quos Epiphanius Esseos, vel Iesseos vocat hæres. 29. Credibile igitur est, Iosephum cõfudisse nostros Iesseos cum suis Essenis, præsertim cùm eo tempote Christiani pro Iudæis haberentur. Vtraque solutio probabilis est.

Sexto probatur ex Apostolorum exemplo, qui verè primi fuerunt Monachi Christiani; nam quòd vitam cœnobiticam instituerint, vbi essent omnia communia, patet ex actis Apostolorum, cap. 4. Quod ea ratio viuendi non fuerit omnium Christianorum, sed eorum tantùm, qui volebant perfectius viuere, patet ex cap. 5. Act. vbi cùm Ananias fraudasset de precio agri, & decipere voluisset Apostolos, audiuit à S. Petro: *Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate?* Quòd etiam voto ad eam perfectionem se obligarint Apostoli, docet Augustinus lib. 17. de ciuit. Dei, ca. 4. *Hoc votum*, inquit, *potentissimi vouerant, &c.* Quòd deniq; ab Apostolorum exemplo cœperint religiones, testãtur plurimi Patres; vt Eusebius lib. 2. hist. cap. 16. Hieronymus de viris illustribus in Philone, Augustinus serm. 2. de vita cõmuni Clericorum, Possidius in vita Augustini, Isidorus lib. 2. de offic. cap. 15. Denique Cassianus collat. 18. cap. 5. *Itaq;*, inquit, *cœnobitarum disciplina à tempore prædicationis Apostolicæ sumpsit exordium.*

At Magdeburgenses Centuria 1. lib. 2. c. 6. col. 506. obiiciunt Chrysostomum, qui hom. 25. in epistolam ad Hebræos: *Neq; vestigium*, inquit, *Monachi tunc erat, sed omnia ad seculares loquebatur B. Paulus.*

Respondeo, Chrysostomum loqui solùm de Ecclesia Corinthiorum. Exponit enim illa verba Pauli, 1. Corinth. 5.

Si

Si quis frater nominatur in vobis, &c. ac dicit, Paulum nomine fratris non intelligere solos Monachos, sed quosdam fideles, quia tunc ne vestigium quidem erat Monachi apud Corinthios. At non propterea sequitur, non fuisse tunc Monachos in Palæstina, & in Ægypto. Quòd autem CHRYSOSTOMVS non neget Apostolorū tempore fuisse Monachos patet ex plurimis eius testimoniis. Nam homil. 17. ad pop. monastice loquens: *Tanti est*, inquit, *Philosophia à Christo introducta.* Certè si Christus introduxit monasticē, iam eius tempore Pauli Apostoli. hom. 11. in Acta dicit, Monachos sic viuere, vt olim initio Ecclesiæ viuebant fideles omnes in Hierusalem. item hom. 69. in Matth. dicit, Monachos etiam habitu imitari Apostolos. deniq; lib. 3. contra vituperat. vitam monasticæ, non procul à fine, asserit ea ab Apostolis impleta, quæ nunc à Monachis implentur.

Nunc quod attinet ad SECVNDVM, non occasione persequutionum, & casu exortam esse vitam monasticā, facile demonstrabitur. nam de cœnobitis nō est dubium, cùm exstiterint ante omnes persequutiones. de eremitis idem probatur; nam etsi Paulus primus eremita occasione persequutionis solitudinem colere cœperit, tamen Antonius non tali occasione cœpit, sed solo studio vitæ purioris, vt ex Athanasio in eius vita perspicuum est: vita autem eremitica non à Paulo, sed ab Antonio introducta est; etsi enim Paulus primus omnium in eremo vixerit, tamen non habuit ipse discipulos, nec fuit notus, nisi paulò ante mortem. Antonius autem verè princeps eremitarum dici debet, quippe qui nec ab alio didicit, & ipse docuit omnes. Quare rectè Hieronymus in vita Pauli dicit, Antonium meritò vocari auctorem vitæ eremiticæ, nō tam quòd ipse omnes præcesserit, quàm quòd ab ipso omnium incitata sint studia. Quocirca vterque dici potest primus eremita, Paulus quidem tempore, Antonius autem magisterio.

Quòd etiam causſæ instituendæ vitæ religiosæ non fuerit obscuratio doctrinæ de iustificatione, vel praua Essenorum imitatio, ex iis, quæ diximus, manifestum est; nam auctores religionum fuerunt primùm Apostoli, ac deinde Antonius, Basilius, Augustinus doctissimi, & sanctissimi homines, quos non possumus ignorantiæ, & prauæ æmulationis accusare.

Nam

Nam BASILIVM fuisse auctorē cuiusdam ordinis monastici, testatur Nazianzenus in eius vita: AVGVSTINVS verò à se institutum monasticum ordinem fatetur li.3. contra literas Petiliani, cap.40. Certè autem inter Græcos vix inuenietur aliquis Basilio doctior, vt nec Augustino inter Latinos.

Quantum ad TERTIVM, quòd essentia monastices eadē sit nostrorum, & antiquorum Monachorum, plurimis testimoniis probari posset, quę postea afferentur in disputatione de votis. Nunc, quia Caluinus, & Melanchthon per antiquos Monachos intelligunt eos, qui erant tempore sanctorum Augustini, & Basilij; ex his duobus probemus sententiam nostram.

Essentia vitæ religiosæ in tribus illis virtutibus, obedientia, paupertate, castitate, ab omnibus huius temporis religiosis constituitur. Idem fiebat ab antiquis; nam Augustinus lib.1. de moribus Ecclesiæ, cap.31. vitam cœnobitarum explicans. Primùm ait, eos spretis mūdi huius illecebris in vitam castissimam, & sanctissimam congregari. Secundò addit, à nullo quidquam possideri proprium. Tertiò adiungit, Patres nulla superbia consulere iis, quos filios vocant, magna sua in iubendo auctoritate, magna illorum in obtemperando voluntate.

BASILIVS autem in præfatione constitutionum monasticarū, de Monacho futuro sic loquitur: *Nuptias*, inquit, *& veluti compedes fugit, his autē relictis, & vitam suam Deo consecrat, & castitatem profitetur, vt neq; facultas ipsi sit conuersionis ad nuptias.* Item cap.22. constitutionum, de obedientia fusissimè disputat, ac tandē concludit, ita oportere Monachos obedire præposito, vt oues pastori, atq; vt instrumentum fabro: *Non curiosè*, inquit, *inuestigando præcepta, & vbi à peccato fuerint pura, sed cum omni alacritate ac studio explendo ea, quæ sunt demandata.* Denique cap.vlt. differit de paupertate, ac docet, Monachum ab omni prorsus priuata rerum materialium possessione liberum esse debere.

Porrò fuisse olim etiam cucullas, & reliquum habitū monasticum, necnon psalmodiam, ieiunia, ciborum delectum, aliaq; id genus instituta, cognosci potest, tum ex Epiphanio in compendiaria doctrina, tum ex Ioanne Cassiano in libris de institutis cœnobiorum.

CAPVT

CAPVT VI.

Mendacia deteguntur, & calumniæ refutantur.

QVANTVM ad quintam partem quæstionis, recolremus breuiter mẽdacia quædam manifesta, et absurdissimas sententias trium præcipuorũ huius temporis Hæresiarcharũ, Lutheri, Melanchthonis, Caluini, quas in disputationibus suis contra monasticen protulerunt; horum enim mendaciorum refutatio plus valet ad eos confundendos, quàm multa subtilissima argumenta.

LVTHERVS igitur in epithalamio. PRIMO asserit, mulieres non nisi ad Matrimonium creatas fuisse. At si ita est, non igitur in cœlo vllæ erunt mulieres, vbi non nubent neque nubentur, & incidemus in hæresim Origenistarum, qui in futuro seculo negãt futuram sexuum distinctionem, quam Hieronymus refellit in epistola contra errores Ioannis Hierosolymitani. frustrà etiam fuerunt in hoc mundo tot millia sanctissimarum virginum, si mulier non est ad aliud creata quàm ad nuptias.

SECVNDO dicit, idẽ esse consultare, sit ne ducenda vxor, & sit ne comedendum, & bibendum. At de priore omnes sapientes consultant, etiam Ethnici, vt patet ex Gellio lib. 1. ca. 5. de posteriore, soli stulti, vel ne stulti quidem.

TERTIO dicit, Mosem præcepisse omnibus Iudæis Matrimonium, ita vt nullo modo licuerit in veteri Testamento carere vxore. Quomodo igitur Helias, Helisæus, Hieremias, Ioannes Baptista vxoribus caruerunt? caruisse enim probat Hieronymus li. 1. contra Iouinianum; sed Lutherus hoc præceptum non in diuinis literis reperit, sed ex Rabinorum deliriis sumpsit. Nam R. Salomon in cap. 9. Gen. vult esse reum homicidij, qui liberis non dat operam, & R. Dauid Kimhi in ca. 56. Isaiæ ait, sententiam esse antiquorum Iudæorum, eum qui non relinquit filium, esse tanquam excommunicatum à Deo.

QVARTO dicit, & sæpissimè repetit, & inculcat, Paulum, cùm ait, se potuisse circumducere sororem mulierem, 1. Cor. 9.

1. Corinth. 9. voluisse dicere se potuisse ducere vxorem, quasi περιάγειν, & γαμεῖν idem significent, quæ est imperitia, vel malitia intolerabilis.

QVINTO dicit, virginitatem quidem præstare coniugio, tamen mulierem coniugatam meliorem esse coram Deo, quàm sit virgo; quæ quàm bene cohæreant, ipse viderit. Certè aliter loquitur B. AVGVSTINVS libro de sancta virginitate, cap. 31. *Cùm ergo*, inquit, *perpetuæ cõtinentiæ professores se coniugatis comparantes, secundum Scripturas compererint eos infra esse, & opere, & mercede, & voto, & præmio, statim veniat in mentem quod scriptum est: Quantò magnus es, tantò humiliate in omnibus.*

Idem LVTHERVS libro de votis monasticis PRIMO dicit, Ecclesiam primitiuam, & nouum Testamentum in totum ignorasse vouendæ cuiusque rei vsum. Ac beatam MARIAM vouisse cõtinentiam, docet Augustinus de sancta virginitate, cap. 4 *Quomodo*, inquit, *ait* MARIA, *fiet istud, quoniam virum non cognosco? quod profectò non diceret, nisi Deo virginem se antè vouisset.* Vouisse etiam Apostolos, aliosque multos in primitiua Ecclesia, paupertatem, & cõtinentiam, infrà ostendemus in quæstione de votis. Immò Lutherus ipse in hoc ipso libro paulò inferiùs dicit, in Baptismo omnes Christianos verè vouere omnia præcepta. At hoc votum primitiua Ecclesia non ignorauit, nisi etiam Baptismum ignorauerit.

SECVNDO dicit, formam vouendi hanc esse debere, si piè vouendum sit; Voueo castitatem, paupertatem, & obedientiam vsque ad mortem liberè, id est, vt mutare possim quando volo. At si vsque ad mortem contineutiam polliceris, quomodo liberè? si liberè, quomodo vsque ad mortem?

TERTIO dicit, Christum nunquã consuluisse virginitatem, sed ab ea potius deterruisse, & Apostolum, cùm ait: *De virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do.* voluisse dicere, non consulo, sed absterreo. Quid ista glossa præclarius? Adde quòd idem Lutherus in assertione articuli XXX. ait nullum esse consilium Euangelicum, nisi vnum virginitatis.

QVARTO dicit, vnam vitã non esse meliorem alia coram Deo, sed omnia paria, cum Iouiniano; & quia nouerat à san-

cto

cto Hieronymo Iouinianum confutatũ, dicit Hieronymum vt placeret amicis ea dixisse, & Scripturæ loca inconsiderate vndiq; corrasisse, & ea ad suum propositum detorsisse: *Nec dicam*, inquit, *deprauasse*. Et Iouinianum ab eo nõ solida ea ditione, sed sola auctoritate sua superatum. & tandem concludit: *Quis scit si Hieronymus hac parte fuerit vnus illorũ quibus in Ezechiele dicit Dominus; Propheta cùm errauerit & mendacium loquutus fuerit, ego Dominus decepi Prophetam illum?* At Augustinus epist. 29. ad Hieronymum, libros Hieronymi contra Iouinianum vocat suauissimam præclarissimamq; disputationem, & epist. 28. Iouiniani librum ridiculoquia nominat.

QVINTO dicit, optimam formã religionum futuram si ad professionem nemo admittatur ante annum LXX. aut LXXX. At hoc absurdissimum est, & indignum quod recipiatur. Certè HIERONYMVS in epistola ad Eustochium de custodia virginitatis, de cœnobitis loquens: *Senibus*, inquit, *& paruulis sæpe fit prandium, vt aliorum fessa sustentetur ætas, aliorũ non frangatur incipiens.* Ex quibus verbis duo colligimus; vnum, fuisse tempore S. Hieronymi in monasteriis homines omnium ætatum, senes, pueros, & mediæ ætatis viros; alterum, minus aptos esse ad labores monasteriorũ homines nimium senes, aut nimium iuuenes, quandoquidem oporteat his prandia præbere, ieiunantibus ceteris.

PHILIPPVS MELANCHTHON in Confessione Augustana art. 27. & in Apologia eiusdem articuli; PRIMO dicit, tempore S. Augustini monasteria fuisse libera collegia, non astricta vllis votis. At AVGVSTINVS in Psal. 75. ait: *Nemo possum in monasterio frater dicat, recedo de monasterio, neq; enim soli qui sunt in monasterio, peruenturi sunt ad regnum cœlorũ, & illi, qui ibi non sunt, ad Deum non pertinent. Respondetur ei, sed illi non vouerunt, tu vouisti.* Et in Psal. 99. de Apostatis ait: *Dum non perseuerauerit implere quod vouit, fit desertor tam sancti propositi, & reus voti non redditi.*

SECVNDO dicit, monasteria olim fuisse scholas sacrarum literarum, & aliarum disciplinarum. At BASILIVS in constitutionibus monasticis, Cassianus de institutis cœnobiorum, Hieronymus in epistola ad Rusticum, & in alia ad Pammachium de institutione Monachi, Augustinus li. 1. de moribus Ecclesiæ,

Ecclesiæ, ca. 31. aliiq; veteres dum describunt instituta monasteriorum, meminerunt orationis, ieiuniorum psalmodiæ, continentiæ, obedientiæ, paupertatis: de scholis literarum, & Dialecticæ aliarumq; disciplinarum ne verbum quidem.

TERTIO dicit, S. Bernardum & Franciscum ob solam corporis vtilitatem religionem suscepisse; corporis verò vtilitatem vocat carere impedimentis coniugij, curis liberorum educandorum, & similibus, quæ quidem non immeritò ad corporis quandam vtilitatē pertinere dicuntur. Sed quod S. Franciscus nudis pedibus ambularet, vna sola tunica, eaq; cilicina, & asperrima vteretur, humi cubaret, totas noctes vigilaret, ferè semper ieiunaret, pane solo, & aqua, vt plurimum sustentaretur, quis nisi insanus ad corporis vtilitatem referet? Porrò S. Bernardus non solùm durissimè vixit, sed etiam serm. 30. in Cantica, & alibi passim aperrè docet, non esse Monachi, sed Medici, corporis vtilitatem & bonam habitudinem curare; Monachi verò esse spiritus vtilitatē quærere, & carnem crucifigere, & corpus castigare, vt spiritus viuat, & valeat.

QVARTO dicit, monachatum esse nuper inuētum; quod quantum sit mendacium, iam à nobis demonstratum est, cùm ab Apostolorum tempore eum deduxerimus. Præterea libenter discerē, quid vocet Philippus, NVPER; nam etiamsi negat Apostolorum tempore fuisse Monachos, & rursum asserit Monachos nostros non esse similes iis, qui fuerunt Augustini tempore, tamen non negat, nec potest negare, quin saltem monachatus, qui nunc est, cœperit à tempore S. Benedicti; id enim Lutherani omnes admittunt, cùm videant adhuc exstare, & seruari regulas ab ipso conditas, & habitari monasteria, quæ ipse fundauit: at S. Benedictus ante annos mille floruit. nisi ergo apud Philippū mille anni sint, vt dies vnus, iuxta Scripturas, viderit ipse quàm sit verum, nuper cœpisse monachatum.

QVINTO dicit, nos asserere vitam monasticam mereri iustificationem, & remissionem peccatorum, & applicatam aliis eos saluare, & longè meliorem esse ipso Baptismo. At hæc mera calumnia est; nulli enim Catholici ita docuerunt vnquam. Dicimus quidem opera religionis, id est, castè viuere, nihil proprij retinere, obedire maioribus, bona esse

opera, & meritoria vitæ æternæ, si à iustis fiant, & conducere ad satisfactionem pro peccatis, sicut cetera omnia bona opera; at mereri iustificationem nullus dicit.

Dicimus etiam, posse religiosos facere alios homines participes suorum bonorum operum, vt possunt omnes alij fideles; est enim communicatio inter membra eiusdem corporis; at posse Monachum saluare alios suis operibus, id est mereri illis gratiam, vel gloriam, nemo Catholicus dixit vnquam.

Denique dicimus, inter Baptismum, & professionem religionis esse quandam similitudinem; quòd sicut in Baptismo renunciamus Diabolo, & incipimus nouam vitam; ita per professionem religionis renunciamus seculo, & multis licitis voluptatibus, & incipimus nouã vitam; & sicut in Baptismo remittuntur perfectè omnia peccata quoad culpam & pœnam; ita in professione religiosa, quando debita intentione suscipitur, piè creditur remitti omnis pœna temporalis, pro qua alioqui satisfaciendum esset, etiam culpa remissa; non tamen propterea anteponimus, vel æquamus Baptismo professionem monasticam; Baptismus enim non solùm pœnam, sed etiam culpam tollit, idque certò scimus; professio autem monastica non tollit culpam, sed solam pœnam, & hoc ipsum non certò asserimus, sed piè credimus, neque est hoc nostrum inuentum. Nam inprimis testatur Athanasius in vita Antonij, B. Antoniũ in visione audiuisse sanctos Angelos dicẽtes, omnia peccata sibi remissa fuisse, quando monasticam vitam suscepit.

B. Hieronymvs in epist. 25. de obitu Blesillæ: *Cùm*, inquit, *propitio Christo ante quatuor fermè menses secũdo quodam modo se propositi Baptismo lauerit, & ita deinceps vixerit, vt calcato mundo semper monasterium cogitauerit.*

B. Bernardvs libro de præcepto, & dispensatione nõ procul à fine: *Audire*, inquit, *& hoc vultis à me, vnde inter cetera pœnitentiæ instituta monasterialis disciplina meruerit hãc prærogatiuam, vt secũdum Baptisma nuncupetur: arbitror ob perfectam mundi abrenunciationem, ac singularem excellentiam vitæ spiritualis, qua præeminens vniuersis vitæ humanæ generibus, huiuscemodi conuersatio professores, & amatores suos Angelis similes, dissimiles hominibus facit, imnò diuinam*

in

in homine reformat imaginem, configurans nos Christo instar Baptismi, & quasi deniq; secundò baptizamur, dum per id, quod mortificamus membra nostra, quæ sunt super terrã, Christum induimus, cõplantati denuò similitudini mortis eius, etc. Et serm. 30. in Cantica, laborem monasticum martyrij genus esse dicit; nemo autem ignorat martyrium genus esse Baptismi. Deniq; etiam B. Thomas 2. 2. quæst. vlt. art 30 docet, rectè credi per monasticam professionem satisfieri pro omnibus peccatis, & esse hanc professionem alterum Baptisma.

Idem MELANCHTHON in locis communibus capite de discrimine consiliorum & præceptorum dicit; PRIMO, deplorandam esse nostram cæcitatem, quod mendicitatem, aut simile opus nõ mandatum ornemus maioribus titulis, quàm legem diuinã, cùm nullum opus possit cogitari maius quàm quod in primo præcepto flagitatur: *Diligas Dominum Deum tuum, &c.*

Ad hanc calumniam breuiter respondemus, neminem esse Catholicorum, qui simpliciter præponat consilia præceptis, immò B. Thomas in 2. 2. q. 184 art. 3. contrarium docet; vult enim perfectionem Christianam ~~essentialiter consistere in obseruatione præceptorum~~, instrumentaliter in obseruatione consiliorum.

Possumus tamen anteponere consilia præceptis tribus modis. PRIMO, comparando singula consilia non cuicunq; præcepto, sed præceptis illis, quæ versantur circa eandem materiam, verbi gratia, circa materiam externorum operũ versatur præceptum: *Non furaberis*; circa eandem versatur consilium: *Vende omnia, & da pauperibus*; certum est consilium hoc esse perfectius præcepto, non furaberis. Similiter consilium virginitatis perfectius est præcepto: *Non mœchaberis*, & sic de aliis.

SECVNDO, comparando non consilia cum præceptis, sed statum hominum seruantium præcepta & consilia, cùm statu eorum, qui sola obseruant præcepta. Neq; enim dubitari potest, quin sit res longè melior, & perfectior status prior posteriore, quandoquidem ille istum includit, non contrà, vnde Dominus ei, qui dicebat seruasse se omnia præcepta, dixit: *Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes, &c.*

TERTIO, comparando consilia cum quolibet præcepto, etiam cum illo: *Diliges Dominum Deum tuum*, sed considerando in consiliis non opera externa consiliorum, sed caritatem, quam præsupponunt, & ad quam ducunt; illo enim præcepto: *Diliges Dominum Deum tuum*, non præcipitur caritas infinita, sed certus quidam gradus, nimirum tanta caritas, vt per eam nihil Deo æques vel anteponas. At maior gradus caritatis requiritur, vt propter Deum renuncies omnibus opibus, & voluptatibus alioqui licitis; dicit enim Augustinus serm. 18. de verbis Apostoli de virginibus loquens: *Maior amor maius imposuit onus.*

SECVNDO dicit Melanchthon, falsò nos putare legem Dei tantùm de externa disciplina concionari, vt illa lege: *Non occides*, prohiberi iniustam cædem, nõ autem priuatam cupiditatem vindictæ, maleuolentiam, iniusta odia, &c. & hoc deducit ex eo, quòd non putamus esse peccata primos motus concupiscentiæ, quibus non consentimus. In quatuor ipse peccat. PRIMO, quod mentitur nos non agnoscere pro peccatis nisi externa opera, quod est tam ingens mendacium, vt ferè sit incredibile. SECVNDO, quod hoc deducat ex eo, quod docemus inuoluntarios motus animi non esse peccata, quasi nulli sint actus interni nisi inuoluntarij. TERTIO, quod hoc ipse asserit, nimirum inuoluntarios motus esse peccata: immò etiam naturalem propensionem, & naturales potentias, quibus caro concupiscit contra spiritum, vult esse peccata; quod est cõtra omnem rationem; nomine enim peccati omnes intelligunt actum malum, & voluntarium; vnde B. Augustinus in extremo libro de perfectione iustitiæ dicit, eum, qui nullo modo consentit illicitis motibus concupiscentiæ, etiamsi eos sentiat, non debere dicere Deo: *Dimitte nobis debita nostra*, sed solùm quod sequitur: *Ne nos inducas in tentationem.*

IAM CALVINVS lib. 4. Instit. cap. 13. §. 3. dicit nos pollutionem vocare coniugium, quod Deus instituit. Mendacium est. Nos enim quod Deus instituit vocamus Sacramentum, & magnum Sacramentum cum Paulo, non pollutionem: At concupiscentiam, & membrorum inobedientiam, quam Deus non instituit, & sine qua tamen non consummatur coniugium, vocamus pollutionem, & morbum, qui non peccatum

tum sit, sed ex peccato natus sit: Vide Augustinū de nuptiis, & concupiscentia.

SECVNDO, dicit ibidem §. 8. olim pios homines, qui Monachi fiebant, nihil aliud intendisse, quàm vt se monastica disciplina ad Ecclesiæ gubernationem præpararent: quod est mendacium contumeliosum in omnes sanctos, qui ex monasteriis ad Episcopatum vocati sunt, qui, si Caluino credimus, ambitiosissimi fuerunt, cùm è contrario constet eos omnes inuitos ex Monachis Episcopos factos. Certè B. AVGVSTINVS serm. 1. de communi vita Clericorum affirmat se Monachū non Episcopum esse voluisse, & ideo nunquam iuisse ad loca, quę Episcopo carebant, ne fortè ibi Episcopus esse cogeretur. CHRYSOSTOMVS & Basilius quàm vehementer fugerint Episcopatum, vt perpetuò in monasterio viuerent, ex libro Chrysostomi de sacerdotio facilè potest intelligi. HIERONYMVS in epistola ad Pammachium contra Ioannem Hierosolymæ Episcopum, asserit se inuitum à Paulino Episcopo Presbyterum esse creatum, cùm non Presbyter, sed Monachus tantùm esse decreuisset. GREGORIVS in epistola ad Leandrum, quæ habetur initio moralium, miserabiliter deplorat casum suum, quòd cum elegisset perpetuò viuere in monasterio, tamen compulsus fuisset Pontificatum suscipere. si credere fas.

Et quoniam Caluinus pro se adducit epist. 81. Augustini ad Monachos insulæ Capratiæ, cùm tamen locus, quē adducit, magis nobis, quàm illi faueat, ipsum locū proferamus: *Vos autem fratres*, inquit, *exhortamur in Domino, vt propositum vestrum custodiatis, & vsq; in finem perseueretis, ac, si quam operam vestram mater Ecclesia desiderauerit, nec elatione auida suscipiatis, nec blandiēte desidia respuatis, sed mitti corde obtemperetis Deo, nec vestrum ocium necessitatibus Ecclesiæ præponatis, cui parturiēti, si nulli boni ministrare vellent, quomodo nasceremini non inueniretis.* Ex hoc loco probat Caluinus, consueuisse olim, ex monasteriis Episcopos & Clericos aliquando peti, ex quo vult esse cōsequens eos, qui Monachi fiebant, ideo fieri solitos, vt se ad Episcopatū, & similia Ecclesiastica munera præpararent: sed hoc non esse consequens, nemo non videt, & verba illa Augustini contrarium indicant; nam inprimis si Monachi illi insulæ Capratiæ se

præparabant ad Ecclesiastica munera, quid opus fuit eos hortari, ne recusarent ea munera, si quando ad ea vocarentur? Deinde, cur Augustinus eos hortatur, vt propositum suum custodiant, & vsq; in finem perseuerent, si non erant ibi perpetuò mansuri, sed solùm ad tempus, donec videlicet se gratos præstarent Ecclesiastico ministerio?

TERTIO, dicit ibidem §. 10. Augustinum cùm legitimum monachatum nobis deformat, omnẽ rigidam exactionem voluisse abesse earum rerum, quæ nobis verbo Domini libertatis relinquuntur. Hoc mendacium esse, patet ex locis supra allegatis ex Augustino in Psal. 75. & 99. & aliis infrà citandis.

QVARTO, dicit ibidem, Augustinum requirere in Monachis, vt omnia sua instituta referant ad eam pietatem, quam Deus omnibus commendauit, id est, ad caritatem Dei & proximi; nostros autem Monachos nescio quã nouam pietatem sibi finxisse, cuius meditatione sint omnibus perfectiores. Hoc quoq; mendacium est, & solùm verè dicit Caluinus, nescio quam nouam pietatem, &c. Verè enim nescio quam nouam pietatem Monachi finxerint; nihil enim finxerunt noui, cùm omnibus suis votis nihil aliud cupiant, quàm perfici in caritate; quòd verò monastica vita sit perfectior vita secularium, quod tantopere exhorret Caluinus, Augustinus apertissimè docet in epist. 89. q. 4. ad Hilarium, vbi sic ait: *Magister bonus mandata legis ab ista excellentiore perfectione distinxit: ibi enim dixit; Si vis ad vitam ingredi, serua mandata, hic autem; Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes, &c.*

QVINTO, dicit ibidem §. 11. vitam monasticam nusquam esse vel vna syllaba à Domino approbatam. Hoc mendacium refellit Augustinus loco iam citato, & Chrysostomus hom. 17. ad populum: *Tanti est*, inquit, *Philosophia à Christo introducta.*

SEXTO, dicit §. 12 nulli vnquam veterum veniisse in mentem, dicere Christum aliquid consuluisse, sed omnes vna voce clamare, nullam penitus vocem à Christo emissam, cui non sit necessariò obtemperandum. Hoc impudentissimum est mendacium; ipse enim nullum adduxit testem ad suam sententiam confirmandam. Nos autem in sequenti quæstione adducemus omnes veteres, qui reuera vna voce clamant

clamant, multa esse cõsilia Euangelica. Nunc sufficiat locus Augustini citatus.

Septimo, dicit ibidem, Monachos, vt videantur aliis perfectiores, promittere se consilia Euangelica seruaturos, de nõ iurando, de inimicis diligendis, de non appetenda vindicta. At neq; ista vlli Monachi vouent, & nos ea non consilia, sed præcepta esse dicimus.

Octavo, dicit §. 14. Patres toto pectore abhorruisse ab illa blasphemia & sacrilego dogmate, quo professio monastica secundũ Baptisma nominatur. At nos ostendimus, Athanasium, Hieronymum, Bernardum, Thomam, non abhorruisse ab illa sententia. Ipse verò pro se nullum adduxit.

Nono, dicit ibidem, tempore Augustini veros Monachos totos se ad caritatem proximi accommodauisse, nostros autem à tota Ecclesia discessionem fecisse; id verò probat dupliciter. Primo, quia veteres Monachi ad eandem Ecclesiam cum ceteris Christianis conueniebant, & cum iisdem Sacramenta participabant, nostri autem proprias habent Ecclesias, propria altaria, &c. Secvndo, quia 1. Cor. 1. Apostolus vocat schismaticos eos, qui dicebant: *Ego sum Pauli, ego Apollo, ego Cephæ*; at Monachi dicunt; Ego sum Augustini, ego Benedicti, ego Francisci.

Hîc est mendaciũ duplex; nam inprimis falsum est, veteres Monachos nõ habuisse proprias Ecclesias, Altaria, Sacramẽta; nam olim tam Eremitæ, quàm Cœnobitæ ferè omnes extra vrbes procul à reliquis hominibus habitabant, & quia non poterant ad Ecclesias Episcoporum, vel Parochorũ conuenire, habebant singula monasteria suum Abbatem Presbyterum, à quo Sacramenta percipiebant. Id manifestè indicat Augustinus tum lib. 1. de moribus Ecclesiæ, cap. 31. & 33. tum in epistol. 81. ad Eudoxium Presbyterum & Abbatem in insula Capraria; item Epiphanius in epistola ad Ioannem Hierosolymitanũ, vbi dicit, se ordinasse Paulinianum Presbyterum monasterij Bethleemitici, quia S. Hieronymus eius monasterij Præpositus, præ nimia humilitate non audebat Sacramenta fratribus ministrare. Idem apparet ex collationibus Cassiani ferè omnibus, ac præcipuè 18. cap. 15.

Deinde, falsum est, Monachos nostros discessionẽ fecisse ab Ecclesia, cùm videamus, eos eundem Pontificem agno-

ſcere, quem reliqua Eccleſia: ab iiſdem Epiſcopis ordinati à quibus ceteri Clerici; deniq; eidem populo cõmunicare, cui ceteri Chriſtiani. Si autem, quia habent Eccleſias, & altaria, ſchiſmatici eſſent; eſſent etiam ſchiſmatici omnes Parochi: nulla enim eſt paræcia, quæ non habeat Eccleſiam, & altaria diſtincta ab Eccleſia, & altaribus aliarum paræciarum.

Vltimò, falſum eſt, eodem ſenſu, Monachos dicere; Ego ſum Auguſtini, ego ſum Benedicti, quo Corinthij dicebant: Ego ſum Pauli, ego Apollo; iſti enim in duobus errabant, dicendo; Ego ſum Pauli, ego Apollo. PRIMO, quia putabant vim Sacramenti Baptiſmi pendere à probitate baptizantis, & ideo gloriabantur, ſe filios eſſe ſpirituales excellentiũ virorum, vt exponit Auguſtinus tract. 5. in Ioannem, & alibi. Et patet primò ex verbis ſequentibus: *Num Paulus crucifixus eſt pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati eſtis?* Secundò ex eo, quòd toto illo capite, & tribus ſequentibus, ad hunc errorem tollendum, Paulus docet, Apoſtolos ſolùm eſſe miniſtros Chriſti, Chriſtum autem eſſe, qui verè, & ex poteſtate omnia facit, & ideo Deũ elegiſſe indoctos & viles, per quos mundum conuerteret, ne ſalus ab hominibus pendere videretur. Tertiò ex eo, quòd hinc intelligimus, quomodo veri ſchiſmata facerent, quia dicebant; Ego ſum Pauli, ego Apollo; nam tot Baptiſmata faciebant, quot erant baptizatores; & proinde tot fides & Eccleſias.

SECVNDO errabant, quòd temerè iudicabant de prædicatoribus ſuis, & alios aliis præferebant, vt patet ex illis verbis capitis quarti: *Nolite ante tempus iudicare, &c. Mihi autem pro minimo eſt, vt à vobis iudicer, etc.* AT Monachi cùm dicunt; Ego ſum Auguſtini, ego Benedicti, ſolùm hoc dicũt ad diſtinctionem ordinum indicandam; quòd ſi aliqui ex ſimplicioribus religioſis interdum contendunt pro gloria ſuorum Ducum, & B. Franciſcum propter ſtigmata B. Dominico anteponunt, vel è contrario, malè faciunt, & incidunt in poſteriorem reprehenſionem Apoſtoli, ſed neciſti propterea ſchiſmatici ſunt, nec oportet propter paucos idiotas, vniuerſos ordines religioſorum infamare.

DECIMO dicit, §. 19. olim nefas fuiſſe, mulierẽ admittere ad votum continentiæ ante annum LX. Sed aliud indicat ſumma illa ſollicitudo veterum, Cypriani, Chryſoſtomi, Ambro-

Ambrosij, Hieronymi, in sacris virginibus custodiendis; si enim Sanctimoniales omnes excederent annum LX. non magna custodia indigeret earum pudicitia.

CAPVT VII.

Quid sit Consilium perfectionis?

SEQVITVR nunc quæstio de consiliis perfectionis, quam secundo loco tractandam proposuimus. Ac primùm explicandum erit, quid sit consilium perfectionis, & in quo differat à præcepto. Secundò, quid sentiant hæretici, & quid Catholici. Tertiò, probanda veritas, Quartò, soluenda argumenta.

Quantum ad PRIMVM, consilium perfectionis vocamus opus bonum, à Christo nobis non imperatum, sed demonstratum; non mandatum, sed commendatum. Differt autem à præcepto ex parte materiæ, ex parte subiecti, ex parte formæ, & ex parte finis. Ex parte materiæ dupliciter. PRIMO, quia materia præcepti est facilior, consilij difficilior; illa enim sumpta est ex principiis naturæ, hæc superat quodammodo naturam; nam ad seruandam coniugi fidem natura inclinat, at non ita ad abstinendum à coniugio. AMBROSIVS lib. 1. de virginibus: *Quis*, inquit, *humano eam possit ingenio comprehendere, quam nec natura suis incluſit legibus? aut quis naturali voce complecti, quod supra vsum naturæ sit è cælo accersiuit, quod imitaretur in terris.* Et HIERONYMVS, siue quicunque fuit auctor, sermone de assumptione: *Profectò*, inquit, *in carne præter carnem viuere, nõ terrena vita est, sed cælestis.*

SECVNDO, quia materia præcepti bona est, consilij melior & perfectior, loquendo de præceptis, quæ circa eandem materiam versantur, circa quam versantur consilia; consilium enim includit præceptum, & aliquid supra præceptum addit. AVGVSTINVS serm. 18. de verbis Apostoli: *Illa autem*, inquit, *amantes, quibus terrena nuptia viluerunt, qua terrenos amplexus non desiderauerunt, & sq; adeò acceptarunt præceptum, vt non recusarent consilium; vt plus placerent, plus se ornauerunt.*

Ex parte subiecti differunt consilia & præcepta, quod præceptum commune sit omnium, consilium non item. Augustinus serm. 16. de tempore: *De Virginitate dicitur: Qui potest capere, capiat; de iustitia non dicitur: Qui potest facere, faciat, sed: Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excinditur, & in ignem mittetur.*

Ex parte formæ, quod præceptũ vi sua obliget, consilium in arbitrio hominis positum sit. Hieronymus in epistola ad Eustochium de seruanda virginitate: *Vbi consilium, ibi obseruantis arbitrium; vbi præceptum datur, ibi necessitas est seruientis.* Et Augustinus de sancta virginitate, cap. 30. *Nam enim*, inquit, *sicut non mœchaberis, nõ occides, ita dicit prorsus non nubes; illa exiguntur, ista offeruntur: si fiunt ista, laudantur; nisi fiant illa, damnantur.*

Ex parte finis, siue effectus, quod præceptum obseruatum habet præmium, non obseruatum habet pœnam: Consilium autem si non seruetur, nullam habet pœnam, & si seruetur, maius habet præmium. Augustinus de sancta virginitate, cap. 14. *Præcepto quisquis non obtemperat, reus est & debitor pœnæ.* Et infrà: *Sed quoniam deuitatis remissis peccatis, adeunda est vita æterna, in qua est quædam egregia gloria, non omnibus in æternum victuris, sed quibusdam tribuenda; cui consequendæ parum est, liberatum esse à peccatis, nisi aliquid ipsi liberatori voueatur, quod non sit criminis non vouisse, sed vouisse ac reddidisse sit laudis: Consilium, inquit Apostolus, do, &c.*

CAPVT VIII.

Ponuntur variæ sententiæ de Consiliis.

QVANTVM ad SECVNDVM, quatuor sunt de hac re sententiæ; tres falsæ, vna vera. Quidam enim volunt ea, quæ nos vocamus consilia, vt voluntariam paupertatem, & continentiam, non esse consilia, sed præcepta. Alij, non esse consilia, nec præcepta, sed res indifferentes. Alij, non esse consilia, nec præcepta, sed mala & prohibita. Alij denique, esse consilia.

PRIMA opinio est vetustissima eorum, qui se Apostolicos dicebant, qui, teste Epiphanio, hæresi 61. & Augustino hæresi

hæresi 40. affirmabant, non posse saluari eos, qui non viuerent in cœlibatu, & paupertate, more Apostolorum. Idem ex parte, docuerunt Encratitæ, auctore Tatiano, S. Iustini discipulo, qui docebant, omnes Christianos debere à nuptiis abstinere, & cœlibes viuere, vt Irenæus testatur lib. 1. cap. 30. Item Pelagiani, qui, teste Augustino, epist. 89. & 106. negabant spem salutis iis, qui non renuntiarent actu omnibus, quæ possidebant. Quod idem aut sensit, aut sentire se simulauit Iulianus Apostata; nam, teste Nazianzeno, orat. 1. in Iulianum, lege lata decreuit, ne Christiani vlla se ratione defenderent, etiamsi spoliarentur, vel occiderentur iniustè. & rationem legis reddens, dicebat, velle se Christianos cogere, vt Euangelium obseruarent, quo præceptum esset, vt Christiani nihil possiderent, & percutienti vnam maxillam, alteram præberent.

Secvnda opinio fuit Iouiniani, Vigilantij, Lampetianorum: Iouinianus enim docuit, nullum esse consilium, neque præceptum continentiæ, cùm eiusdem meriti sint virgines & coniugatæ; vt Hieronymus lib. 1. in Iouinianum, & Augustinus hæresi 82. testes sunt. Vigilantius idem asseruit de paupertate; nam, vt Hieronymus refert in libro contra Vigilantium, asserebat ille, melius esse opes suas possidere, & ex iis Eleemosynas facere, quàm omnia simul dimittere. Lampetiani idem senserunt de obedientia; nam, vt scribit Damascenus hæresi 98. volebant Lampetiani, Monachos in cœnobiis liberos esse debere, nec pendere ex Præpositi alicuius arbitrio.

Tertia opinio est Ioannis VVicleſi, & Lutheranorum, qui primi cœperunt religiones, vt malas, vituperare. Ioannes VViclef artic. 21. in Concilio Constantiensi, sess. 8. dicit, eos qui ingrediũtur religiones eo ipso reddi ineptos ad seruanda mandata Dei. ex quo sequitur, continentiam, obedientiam, & paupertatem religiosam non consuli à Deo, sed prohiberi. Lutherus in epithalamio, & libro de votis monasticis. Philippus in locis communibus, capite de discrimine præcepti & cõsilij, & in Apologia Confessionis Augustanæ, art. 27. Petrus Martyr in libro de cœlibatu, & votis monasticis. Caluinus lib. 4. Institut. cap. 13. Brentius in Confessione VVirtembergica, capite de votis monasticis, & alij hæretici in ge-

in genere docent, nullum esse consilium Euangelicum. Quamuis enim Lutherus in assertione artic. 30. admittat vnum consilium, id est, virginitatem, tamen reuocauit postea sententiam in epithalamio.

In particulari tria dicunt. PRIMO, vitam paupertatem cœlibem ducere sub obedientia Prælati, esse meram impietatem & superstitionem, si id fiat ad colendum Deum, id est si quis putet hæc placere Deo, & esse per se meritoria. SECVNDO dicunt, voluntariam paupertatem, & obedientiam exhibitam ei, cui alioqui non debetur, si non assumatur ad colendum Deum, non esse quidem impiam, tamen esse stultam, & inanem, & proinde malam. Satis enim esse, ferre paupertatem, quam necessitas adfert, & obedire parentibus & magistratibus. TERTIO dicunt, continentiam, si non assumatur cum opinione cultus, sed vt instrumentum ad expedite obeunda munera Euangelij, esse bonam & laudabilem, & sic laudari ab Apostolo 1. Cor. 7. tamen non esse possibilem nisi illis, qui sciunt, se habere peculiare Dei donum, quod tam rarum esse volunt, vt Lutherus in epithalamio dicat, neminem posse continere, nisi diuino miraculo; & vbi est vnus continens, ibi esse plus quàm centum millia, quibus Matrimonium necessarium sit.

QVARTA sententia est Catholicorum omnium, multa esse verè & propriè consilia Euangelica, sed præcipuè tria Continentiam, Obedientiam, & Paupertatem, quæ nec sint præcepta, nec indifferentia, sed Deo grata, & ab illo commendata.

CAPVT IX.

Asseruntur consilia Euangelica testimoniis Scripturæ.

QVAE sententia, vt ad TERTIVM veniamus, probatur primò, Scripturis: Secundò, exemplis primitiuæ Ecclesiæ: Tertiò, testimoniis veterum: Quartò, rationibus.

PRIMVM testimonium est Isai. 56. *Non dicat Eunuchus; Ego lignum aridum, quia hæc dicit Dominus Eunuchis: qui custo-*

custodierint sabbatha mea, & elegerint quæ ego volui, et servaverint fœdus meũ, dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus; nomen æternum dabo eis, quod non peribit.

Quòd hîc agatur de continentibus voluntariis, non de abscissis, vel sic natis, qui necessariò continent, docent Hieronymus & Cyrillus in hunc locum, Augustinus libro de sancta virginitate, cap. 24. & Basilius in libro de vera virginitate, Ambrosius in exhortatione ad virgines, & Gregorius 3. parte pastoralis, cap. 29. & patet ex præmio, quod Eunuchis promittitur; nec enim vlla ratio est, cur abscissis vel natis Eunuchis promittatur maior gloria, quàm sit filiorum & filiarum Dei. Addit autem subtiliter Augustinus; Si quis contendat, Isaiam loqui de veris Eunuchis, adhuc iuuari caussam nostram; nam si Eunuchis, qui continent se, quia non possunt aliud facere, promittitur maior gloria, quàm iustis coniugatis: certè maiore ratione promittitur iis, qui se continebunt, etiam si possent non continere.

Est autem hoc loco obseruandum illud nomen: *Melius à filiis & filiabus;* posse habere alium etiam sensum, videlicet, vt intelligamus promitti aliquid melius, quàm fuissent filij & filiæ; nam verba Hebræa שֵׁם טוֹב מִבָּנִים וּמִבָּנוֹת, id est, nomen bonum præ filiis & filiabus; optimè recipiunt hunc sensum; dabo illis qui carent liberis aliquid melius, quàm sit habere liberos; & sic etiã vertunt LXX. interpretes: τὸ παρ' ὀνομαστὸν χρείττω υἱῶν, καὶ θυγατέρων. Et recidit in idem cum superiore sententia; nam semper anteponuntur continentes coniugatis, cùm isti liberos, illi melius aliquid habituri sint.

Quòd autem continentia Eunuchorum hoc loco non imperetur, sed consulatur, docent iidem, auctores, & probat Hieronymus ex illis verbis: *Qui elegerint quæ ego volui.* Illi enim dicuntur eligere, qui non coguntur præcepto; itaque sensus est; Qui elegerint quæ ego volui, id est, qui transcendentes ea, quæ præcepi accommodans me humanæ imbecillitati, sponte sua elegerint perfectiora, quæ ego cupio & vellem. Præterea idem patet ex eo, quòd qui Eunuchi non sunt, etsi postponuntur Eunuchis, tamen nõ excluduntur à

regno

regno cœlorum, immò filij & filiæ vocantur; ergo non debent omnes esse Eunuchi, ergo non est præceptum.

Quòd autem continentia non solùm sit vtilis in hac vita vt aduersarij dicunt, sed sit verè meritoria gloriæ singularis quod tanquam blasphemiam horrent, patet ex illis verbis *Nomen æternum dabo eis, quod non peribit.* Quod sic exponit Avgvstinvs de sancta virginitate, cap. 25. *Quid, inquit, tergiuersaris impia cæcitas? quid temporalem tantummodo vtilitatem promittis continentibus Sanctis? Nomen æternum dabo eis. Et si fortè hic ipsum æternum pro diuturno conaris accipere, addo, accumulo, inculco, nec vnquam deerit, quod quaeris amplius? quid dicis amplius? æternum hoc nomē, quod quid illud est, Spadonibus Dei, quod vtique gloriam quandam propriam excellentemq; significat, non erit commune cum multis, quamuis in eodem regno & in eadem domo constitutis: Nam ideo fortasse & nomen dictum est, quòd eos, quibus datur, distinguat à ceteris.*

Sed occurrit Petrus Martyr in libro de cœlibatu & votis monasticis, ac probat, Isaiam loqui de veris Eunuchis qui erant apud Iudæos; nam quia eo tempore magna felicitas erat, habere multam prolem: dicit, Deum voluisse consolari Eunuchos, atq; illis idcirco pollicitum se habiturum eos meliore in loco, quàm filios & filias, id est, quàm Israelitas reliquos, qui non custodiunt legem diuinam, si tamen ipsi eandem legem diligenter seruauerint.

At hæc expositio facilè refelli potest. Primo, quia contraria est antiquis, sanctissimis, ac doctissimis Patribus, Basilio, Cyrillo, Ambrosio, Hieronymo, Augustino, Gregorio, quibus in re dubia multò tutiùs credi potest, quàm vni ætatæ, qui mauult Rabinos Iudæorum, quàm sanctos Patres Ecclesiæ sequi.

Secvndo, quia absurdè Petrus Martyr per filios Dei, quibus anteponuntur Eunuchi, intelligit Israëlitas malos, nam vel dicuntur filij Dei Israëlitæ mali, quatenus Israëlitæ, vel quatenus mali, nō quatenus Israëlitæ, quia etiam Eunuchi erant Israëlitæ, & proinde filij, quocirca inepta esset collatio: non etiam dicuntur filij, quatenus mali, quia homo, quà malus est, non ex Deo, sed ex Diabolo est; quare per filios coniugati fideles & boni intelliguntur, qui etiam locum

cum bonum habent in domo Dei, sed eis anteponuntur virgines, & continentes, qui locum meliorem habent, id est, locum sponsæ.

TERTIO, quia hoc loco Deus pollicetur Eunuchis nomen æternum, id est, celebrem famam, eamque nunquam interituram, neq; in hoc seculo, neq; in futuro. OSTENDAT igitur Petrus Martyr, qui sint illi Eunuchi, in quibus impletum sit hoc vaticinium; certè non inueniet carne abscissos valde celebratos. At nos proferre possumus exercitum innumerabilem sanctorum & sanctarum Virginum, quorū laudibus pleni sunt libri sanctorum Patrum. Itaque ipsa vaticinij huius tam manifesta impletio in sanctis Virginibus satis esse deberet ad excludendam carnalem & Iudaicam illam sententiam de carnalibus Eunuchis.

SECVNDVM testimonium Sap. 3. *Felix sterilis, & incoinquinata, quæ nescivit torum in delicto, habebit fructum in respectione animarum sanctarum, & Spado, qui nō operatus est per manus suas iniquitatem, nec cogitauit contra Deum nequissima; dabitur enim ei fidei donum electum* (id est, donum quoddam singulare, respondens fidelitati ipsius) *& sors in templo Dei. Bonorum enim laborum gloriosus est fructus, & quæ non concidit radix sapientiæ,* Quem locum similem esse superiori, docet Hieronymus, vbi suprà.

TERTIVM testimonium Matth. 13. vbi Dominus comparat regnum cœlorum, id est, Ecclesiam, terræ bonæ, cuius vna pars reddebat fructum centesimum, alia sexagesimum, alia tricesimum. Quem locum exponentes Cyprianus de habitu virginum, Hieronymus lib. 1. in Iouinianum, & Augustinus de sancta virginitate, cap. 44. & 45. docent, ea parabola distingui meritum casti coniugij, viduitatis & virginitatis. Ex quo apparet, continentiam virginalem esse maius bonum, & magis meritorium apud Deum, quàm sit castitas coniugalis, ac proinde esse consilium diuinum; quod enim Deus non præcipit, & tamen commendat, & anteponit aliis rebus, sine dubio consulit.

QVARTVM est Matth. 19. cùm Apostoli dixissent: *Non expedit nubere*; Dominus ait: *Non omnes capiunt Verbū hoc, sed quibus datum est; sunt enim Eunuchi, qui de matris vtero sic nati sunt; & sunt Eunuchi, qui facti sunt ab hominibus;*

nibus; & sunt Eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum. Qui potest capere, capiat. Hîc non datur præceptum de cõtinentia, patet ex superioribus; nam initio huius capitis Dominus approbauit nuptias, dicens: *Quod Deus coniunxit, homo non separet*; ergo non prohibet hoc ipse nuptias, ergo non præcipit continentiam. Idem patet ex subsequentibus: *Qui potest capere, capiat;* nam, vt elegãter ait Augustinus serm. 61. de tempore, de præceptis iustitiæ non potest dici; Qui potest facere, faciat; sed omnis arbor, quæ non fecerit fructum bonum, excindetur. quod autem consilium non detur, patet ex eo, quod cùm Apostoli dixissent; Non expedit nubere, Dominus non ait: Immò verò expedit, sed dixit: *Non omnes capiunt Verbũ hoc, qui potest capere, capiat;* id est, verum dixistis, nuptias non expedire; nam impediunt potius. Tamen non omnes hoc intelligunt, sed qui potest aliquis, non omittat. Quòd denique continentia non solùm conferat corporalem vtilitatem, sed præmium habeat in cœlo, patet ex illo: *Sunt Eunuchi, qui castrauerunt seipsos propter regnum cœlorum.*

At aduersarij, ac inprimis Petrus Martyr in libro de cœlibatu & votis, illud: *Propter regnum cœlorum;* exponunt, propter Euangelium expeditiùs prædicandum. Contrà autem est omnium Patrum expositio. Cyprianvs libro de habitu virginum: *Nec ornari iam,* inquit, *aut placere alij, quam Domino suo studeant, à quo & mercedem Virginitatis expectant, dicente ipso; Sunt enim Spadones, qui se castrauerunt propter regnum Dei, &c.* Vbi regnum Dei exponit Cyprianus virginitatis mercedem; non ergo significat prædicationem Euangelij, præsertim cùm Cyprianus de mulieribus virginibus loquatur, quæ non possunt prædicare Euangelium. Hilarivs in hunc locum, illud: *Propter regnum cœlorum,* exponit, spe regni cœlestis, quod ad Euangelij prædicationem referri non potest.

Chrysostomvs in hunc locũ alloquens Eunuchum spiritualem: *Gratias,* inquit, *age Deo, quia magna præmia, rutilantesq; coronas habebis, si ita Viues, quemadmodum sine aliquo illi præmio.*

Hieronymvs lib. 1. contra Iouinianum: *Proponit,* inquit, *Agonothetis præmium, inuitat ad cursum, tenet in manu Virgi-*

Virginitatis brauium, ostendit purissimum fontem, & clamitat; Qui sitit, veniat, & bibat, qui potest capere, capiat. Non dicit, Velitis nolitis, bibendum vobis est, atq; currendum, sed qui voluerit, qui potuerit currere atque potare, ille vincet, ille saturabitur.

Denique, AVGVSTINVS de sancta virginitate, cap. 24. *Christo*, inquit, *laudanti eos, qui se castrauerunt, non propter hoc seculum, sed propter regnum cœlorum, Christianus contradicat, affirmans, hoc præsenti vitæ esse vtile, non futuræ? &c.* vide similia apud Bedam & Anselmum in comment. huius loci.

QVINTVM est ibidem, vbi adolescenti dicitur: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo.* Quòd hîc non detur præceptum, sed consilium, patet ex ipsa consequentia verborum; nam interroganti: *Quid faciam, vt saluus fiam?* Dominus respondit: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Vbi ostendit, mandatorum obseruationem sufficere ad salutem: ac deinde subiungit: *Si vis perfectus esse*, id est, si non es contentus vita æterna, sed aspiras ad excellentem gradum in ipsa vita æterna: *Vade, vende omnia.*

Præterea, si hoc esset præceptum, certè esset præceptum caritatis, at non est; nam caritas non requirit, nisi vt diligamus proximum, sicut nosipsos; ergo non requirit, vt demus omnia nostra proximis, & nobis nihil seruemus, sed satisfacimus ei præcepto, si partim demus, partim retineamus. Quod autem dare omnia mereatur insigne præmium, patet ex illis verbis: *Et habebis thesaurum in cœlo.* Sed occurrunt quinque expositiones refellendæ.

PRIMA est S. Hieronymi & Bedæ in hunc locum, vbi docent, iuuenem istum non voto discentis, sed animo tentantis ad Dominum accessisse. Ex quo posset aliquis colligere, Dominum quoque non seriò respondisse, sed ironicè. Refellit CHRYSOSTOMVS hanc sententiam. PRIMO, quia nullus Euangelista hunc adolescentem reprehendit, cùm tres hanc historiam scribant, nimirum Matthæus, cap. 19. Marcus cap. 10. Lucas cap. 18. SECVNDO, quia Dominus lenissimè cum eo locutus est, cùm alioqui tentatores aliter excipere soleat. TERTIO, quia non abiisset tristis

audito verbo Domini, nisi reuera seriò perfectionem de-
derasset.

Adde, quod Dominus *intuitus eum, dilexit illum*, vt
Marcus, Dominus autē non diligit hypocritas; ergo B. Hie-
ronymus memoria lapsus est; existimauit enim, hunc iu-
nem eundem esse cum illo Pharisæo tentatore, de quo Mat-
ci 14. nam hunc locum Marci allegat, cùm tamen Marcus
stinguat vnum ab altero, vt patet ex cap. 10. & 14. quare Hie-
ronymus quæst. 1. ad Hedibiam, & libro cōtra Vigilantium
hunc locum expendens, longè aliter exponit. Similiter me-
moria lapsus est Erasmus, qui in annotatione ad hūc locum
scribit, à Chrysostomo hunc adolescentem tanquam tenta-
torem accusari, cùm è contrario potius Chrysostomus eum
defendat, Beda quoque in commentario ad cap. 10. Marci
apertè mutat sententiam, ac docet falli eos, qui putāt, hunc
adolescentem animo tentantis accessisse.

ALTERA expositio est Ioannis CALVINI lib. 4. Institu-
tionum, cap. 13. §. 13. qui primò demonstrat, Dominum non
potuisse cōstituere perfectionem in vendendis omnibus re-
bus, cùm Apostolus 1. ad Corint. 13. dicat: *Si distribuero cibos pauperum omnes facultates meas, caritatem autem non habeam, nihil mihi prodest.* Et ad Coloss. 3. dicat, caritatem
esse vinculum perfectionis. Deinde explicat ipse locūm Ioan-
nis, ac dicit, adolescentem illum, qui dixerat: *Omnia hæc seruaui à iuuentute mea*, mentitum fuisse, & ideo Christum ei di-
xisse: *Vade, vende omnia quæ habes*; nō vt eum ad hoc facto-
dum hortaretur, sed vt proposito illi mandato, quod impe-
rare non posset, disceret, se esse mentitum; quomodo si iusta-
cti se scire omnia diceremus; explica igitur nobis, quot sint
stellæ in cœlo, vel grana arenæ in littore maris; quòd autem
ille iuuenis non seruauerit omnia mandata, probat Calui-
nus, quia vnum ex mandatis est, diligere Deum ex toto cor-
de: qui autem diligit ex toto corde, paratus est, omnia dimit-
tere propter Deum; nec efficitur tristis, si ei dicatur à Deo, vt
dimittat omnia, iste autem iuuenis, audito Christi verbo,
tristis effectus est.

Eadem est expositio Petri Martyris in libro de cœlibatu &
votis, vbi addit etiam hoc argumentum; Dominus ait: *Si vis esse perfectus, vende omnia, &c.* at perfectio omnibus impe-
ratur,

ratur, Matth. 5. *Estote perfecti*; igitur non consilium, sed præceptum fuit huic adolescenti, vendere omnia.

At errare Petrum Martyrem & Caluinum, probatur PRIMO ex capite 10. Marci, vbi legimus: *Dominus autem intuitus eum, dilexit eum.* Dominus autem non diligit mendaces, igitur credibile est, eum vera dixisse. Neque argumentum Caluini concludit; nam qui diligit ex toto corde, non tenetur facere omnia, quæ Deus consulit, sed solùm quæ præcipit; hîc autem Dominum non præcipere, sed consulere, iam probatum est: & rursus probari potest; nam Dominus non absolutè dixit: *Vende omnia*, sed sub conditione: *Si vis perfectus esse*.

AT, inquiunt, tenebatur esse perfectus, cùm sit præceptū: *Perfecti estote*, Matth. 5. igitur tenebatur etiam vendere omnia; sed contrà, nam inprimis iam suprà ostendimus, perfectionem hoc loco positam, nõ esse præcepti, cùm distinguatur ab obseruatione legis, de quā dictum est: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.*

Neque obstat illud Matt. 5. *Estote perfecti*; nam varia sunt genera perfectionis, vt diximus suprà capite secundo; quædā enim est perfectio necessaria ad salutem, quæ consistit in plena obseruatione mandatorum; quædam est perfectio maior, quæ necessaria est non ad salutem simpliciter, sed ad excellentiorem gradum gloriæ in regno cœlorum, & hæc consistit in obseruatione consiliorum; de priore igitur perfectione loquitur Dominus Matthæi 5. de posteriore hoc loco; id quod rursus hoc modo probatur; nam si hæc perfectio esset præcepti, certè tenerentur omnes Christiani vendere omnia sua; nam ad præcepta omnia omnes tenentur.

RESPONDET Martyr, hoc præceptum vendendi omnia datū esse solùm huic adolescenti, & proinde, illi fuisse necessarium ad perfectionem; non autem aliis; ille enim est perfectus, qui Deo iubenti obedit.

AT CONTRA; sicut cùm Dominus ait: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata*; indicauit, seruare mandata esse medium ad vitam æternam omnibus hominibus. Sic etiam cùm ait: *Si vis esse perfectus, vende omnia*; indicauit, vendere omnia esse medium ad perfectionē omnibus hominibus, & non solùm illi adolescenti. Præterea, idem probamus

ex testimoniis veterum sanctorum Patrum, qui docent, Dominum hoc loco non imperasse, sed tantùm hortatum esse, & consuluisse, tanquam perfectionem vendere omnia, & dare pauperibus.

AMBROSIVS lib. de viduis, vltra medium: *Vt intelligas*, inquit, *distantiam præcepti, atq; consilij, illum recorderis, qui in Euãgelio antè præscribitur, ne homicidium faciat, ne adulterium admittat, ne falsum testimonium dicat; præceptum enim ibi est, vbi est pœna peccati; at verò cùm se præcepta legis memorasset implesse, consilium ei datur, vt vendat omnia, & sequatur Dominum; hæc enim nõ pro præcepto dantur, sed pro consilio deferuntur.*

HIERONYMVS lib. contra Vigilantium: *Quod autem asseris eos melius facere, qui vtuntur rebus suis, & paulatim fructus possessionum suarum pauperibus diuidunt, quàm qui possessionibus venundatis semel omnia largiuntur, non me, sed a Domino respondebitur; si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus: ad eum loquitur qui vult esse perfectus, qui cum Apostolis patrem, & naviculam, & rete dimittit: iste quem tu laudas, secundus, & vtius gradus est, quem & nos recipimus, dummodo sciamus prima secundis & tertiis præferenda.*

AVGVSTINVS epist. 89. quæst. 4. *Viderit*, inquit, *ille iuuenis quemadmodum illa legis mandata seruauerit, verumtamen magister bonus mandata legis ab ista excellentiori perfectione distinxit; ibi enim dixit, si vis venire ad vitam, serua mandata; hîc autem, si vis perfectus esse, vade, vende omnia, &c.* CHRYSOSTOMVS in hunc locum: *Vt allicias-tur*, inquit, *ingentem ei mercedem futuram ostendit, & voluntati eius omnia relinquit.*

Idem probatur ex verbis sequentibus; nam cùm Petrus vidisset adolescentem audito hoc consilio abiisse tristem, dixit Domino: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te; quid ergo erit nobis?* quasi diceret, ecce nos fecimus quod iste iuuenis facere noluit, quid ergo nobis dabis? cui interrogationi, si vera est Martyris & Caluini sententia, Dominus respondere debuit, nihil vobis dabo, nam soli illi inueni, & illi non seriò loquutus sum, sed solùm ea dixi, vt iuuenis ille intelligeret se fuisse mentitum. At non ita respondit, sed

sed ait; *Amen dico vobis. quòd vos qui secuti estis me in regeneratione, &c.* Et ne putemus solis Apostolis hæc promitti, audiamus AVGVSTINVM epist. 89. quæst. 4. hunc locum exponentem: *Qui*, inquit, *illius perfectionis de vendendis rebus suis consilium tam grande, tamq; præclarum non receperunt, & tamen à damnabilibus immunes criminibus esurientem Christum pauerunt, non sedebunt quidem cum Christo sublimiter iudicaturi, sed ad ipsius dexteram stabunt misericorditer iudicandi.*

Ad argumentum Caluini ex Apostolo, respondeo, desertionem omnium rerũ posse dupliciter considerari; vno modo secũdum se; altero modo vt est actus imperatus dilectionis. PRIMO modo, desertio omnium rerum non est perfectio, sed tamen est instrumẽtum ad perfectionem, & sic possumus exponere verba Domini: *Si vis perfectus esse, vende omnia*, id est, sume hoc instrumentum & acquires perfectionem; quia tamen hæc desertio rerum, si absq; caritate sit, nõ saluat hominem, ideo dicitur non prodesse, ab Apostolo, 1. Corinth. 13. SECVNDO modo desertio ipsa potest dici perfectio siue opus perfectionis, quia includit gradum quẽdam eximium caritatis, & de hac etiam potest intelligi verbum Domini, vt sensus sit, si vis esse perfectus, vende omnia; nam hinc apparebit te habere perfectam caritatem.

TERTIA expositio est Pelagianorum, qui illud: *Si vis esse perfectus*, explicabant, si vis vt tibi nihil desit ad consequendam salutem; ille enim est perfectus, cui nihil deest, & hoc probabant ex illis verbis Domini Marci decimo: *Vnum tibi deest*, & ex verbis adolescentis Matthæi 19. *Quid adhuc mihi deest?* quasi diceret, seruaui ista præcepta Decalogi à Mose tradita; num aliquid aliud faciendum est? cui respondit Dominus Marci decimo: *Vnum tibi deest, vade, vende omnia, &c.*

Ad falsam esse hãc expositionem, docet AVGVSTINVS epist. 89. quæst. 4. ex illis verbis 1. Tim. 6. *Diuitibus huius seculi præcipe, non superbè sapere, nec sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo viuo; benefaciant diuites, sint in operibus bonis, facilè tribuant, &c. Puto*, inquit Augustinus, *quod ista præcipiens, diuites instruebat, non fallebat Apostolus, qui non ait, præcipe diuitibus huius mundi, vt vendant omnia quæ*

habent, dent pauperibus, & sequantur Dominum, sed non superbè sapere, &c.

Cùm ergo Dominus ait: *Si vis perfectus esse*, non loquitur de perfectione necessaria ad salutē, sed de alia quadam maiore. & cùm ait: *Vnum tibi deest*, non vult dicere ad salutem consequendam, sed ad perfectionem istam maiorem; & similiter ille iuuenis dicens: *Quid adhuc mihi deest?* non intelligit ad salutem simpliciter assequendam; iam enim audierat responsum: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata*, &c. intelligit ad salutem facilius, & perfectius assequendam, q. d. quid possem adhuc facere vtile ad vitam æternam? quod si quis admittere velit iuuenem petiuisse, an aliquid sibi deesset simpliciter ad salutem, dicere poterit à Domino fuisse responsum, nihil ei deesse ad salutem; non enim Dominus dixit: *Vnum tibi deest, vende omnia*, sed: *Si vis perfectus esse, vnum tibi deest*, vt patet ex verbis Matthæi, & Marci simul iunctis, q. d. nihil tibi deest ad salutem simpliciter assequendam, sed si vis perfectus esse, vnum tibi deest, &c.

Qvarta expositio est Gulielmi de sancto amore, contra quem scribit B. Thom. opusculum 19. qui dicebat verba ista Domini debere intelligi secundum animi præparationem, & verum præceptum continere, sicut illa Matth. 5. *quis te percusserit in vnam maxillam, præbe illi & alteram*; quod præceptum est, sed intelligitur in animi præparatione, vt Augustinus exponit in epist. 5. ad Marcellinum. Eodem modo videtur intelligere hunc locum Melanchthon in locis communibus, cap. de paupertate.

At hæc quoque falsa expositio est; nam exempla Domini & Sanctorum sunt optima commentaria Scripturarum, videmus autē Dominum, cùm fuit in maxilla percussus, Ioan. 18. non vertisse alteram, sed dixisse: *Cur me cædis?* Et similiter Apostolum, cùm esset in maxilla percussus, Act. 23. non vertisse alterā, sed dixisse: *Percutiet te Deus paries dealbate.* Ex quibus exemplis euidenter colligit August. in epist. 5. illud esse præceptum, sed intelligi in præparatione animi; at verò consilium de relinquendis omnibus rebus, Dominus, & Apostoli, & Sancti plurimi non in præparatione animi retinuerunt, sed re ipsa & factis impleuerunt. Luc. 9. de se Dominus ait: *Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos, filius autem*

autem hominis non habet vbi caput suum reclinet. Et Matt. 19. Apostoli dicunt: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.* Et de S. Antonio scribit Athanasius, quòd cùm audisset in Ecclesia legi hoc Euangelium: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia*, eum mox à Deo edoctum de vero sensu eorum verborum, omnia vendidisse, & dedisse pauperibus. Ex quo apparet de reali desertione omnium facultatum hunc locum esse intelligendum.

Prætereà illud præceptum de maxilla præbenda percussori, nõ potest impleri re ipsa sine damno proximi, & offensione Dei, ideo intelligimus præcipi solùm patientiam, nõ autem vt re ipsa offeramus alteram maxillam. At vendere omnia, & dare pauperibus, sine vllius damno fieri potest; nemini enim facit iniuriam, qui res suas donat pauperibus: idcirco intelligimus hoc consilium re ipsa implendum.

QVINTA expositio falsa, est Osiandri, qui, vt refert Alphonsus Viruesius Philippica 20. admisit hoc esse verè consilium Euangelicum, sed non esse datum nisi iuueni illi, cum quo Christus loquebatur.

AT CONTRA; nam inprimis nõ dixit Christus illa verba adolescenti quomodocunque, sed cum conditione, si vellet esse perfectus, ergo consilium illi datum, omnibus fidelibus, qui volunt esse perfecti, datur, iuxta illud Mar. 13. *Quod vobis dico, omnibus dico, vigilate.* Præterea quæ Christus dixit alicui vt Principi, accipiuntur dicta omnibus Principibus, vt: *Pasce oues meas.* Ioan. 21. ergo etiam quæ dixit vni vt priuatæ personæ, intelliguntur dicta omnibus priuatis personis; præterea quòd Christus hæc dixerit omnibus, patet ex intelligentia Apostolorum, qui hæc sibi etiam dicta crediderunt, dicẽtes: *Ecce nos reliquimus omnia.* Et ex approbatione Domini dicẽtes: *Amen dico vobis, quòd vos qui secuti estis, etc.* ADHAEC, vt suprà diximus, simillimæ sententiæ sunt, & ab eodem, atque eidem dictæ: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Et: *Si vis perfectus esse, vende omnia, &c.* At prior dicta est omnibus, cur non etiam posterior? Deniq; S. Antonius, teste B. Athanasio, & S. Franciscus, teste B. Bonaventura, sibi dictum putauerunt: *Si vis perfectus esse, vende omnia*, Quod idem pluribus aliis testibus probare possemus: Non igitur soli illi iuueni datum est consilium hoc.

SEXTVM Testimonium est ibidem de obedientia, vbi Dominus ait: *Et sequere me*; nam quod hæc sequela sit cõsilium, patet, quia dicitur ei soli; Qui vult esse perfectus, & cui dictum est: *Vende omnia quæ habes;* Quod autem in illis *Sequere me*, significetur obedientia, probatur dupliciter. PRIMO, quia sequi Christum est imitari Christum; Christus autem *factus est obediens vsque ad mortem*, Philipp. 2. SECVNDO, quia Matth. 16. explicat ipse Christus quid sit sequi se dicens: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, tollat crucem suam, & sequatur me.* Quod vltimum, est explicatio superiorum, vt sensus sit, qui vult post me venire, id est, me sequi, abneget se, & tollat crucem suam, & sic sequatur me; porrò abnegare se, nihil est aliud quàm valedicere suo iudicio, & suis affectibus, & accommodare se alterius iudicio, & voluntati.

DICET aliquis; Abnegare se est quidem obedire, sed hoc loco agitur de obedientia quæ necessariò debetur Deo, non quæ sponte exhibetur homini; sequitur enim, qui amat animam suam, perdet eam.

RESPONDEO, hoc loco agi de obedientia, quæ necessariò debetur Deo; tamen hinc deduci etiam cõsilium religiosæ obedientiæ: nam hinc habemus, sequi Christum esse abnegare seipsum, id est, alterius voluntati seipsum subiicere; habemus autem ex aliis locis duplicem esse Christi sequelam; vnam communem, & necessariam omnibus fidelibus, de qua hîc agitur, id est, Matth. 16. & Luc. 9. & rursum aliam quæ solis iis consulitur, qui volunt esse perfecti, de qua agitur Matth. 19. & Luc. 18. ergo necesse est duplicé esse abnegationem sui, id est, obedientiam, vnam communem & necessariam omnibus, quę consistit in obediendo in iis rebus tantùm, quæ sunt necessariæ ad salutem; alteram maiorem, & vniuersaliorem, quæ consistit in obediendo in omnibus rebus, etiam non necessariis, modò peccata non sint; qualis obedientia laudatur in Rechabitis Hierem. 35. qui obediũt patri suo in iis, in quibus non renebantur.

SEPTIMVM Testimonium est 1. Cor. 7. vbi multis modis proponitur consilium continentiæ: *Bonum est*, inquit Paulus, *mulierem non tangere.* Item: *Bonum est homini sic esse.* Item: *Solutus es ab vxore, noli quærere vxorẽ.* Item: *Dico autem*

autem innuptis, & viduis, bonum est si sic permanserint, sicut & ego. Item: *Volo omnes vos esse sicut meipsum*, id est, continentes, sic enim omnes veteres exponunt. Item: *De virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do, tanquam misericordiam consequutus à Domino vt sim fidelis.* Vbi indicat Apostolus consilium hoc non esse humanum, sed diuinum; dicit enim se consilium dare, non vt hominem politicum, sed vt fidelem ministrum Dei. Item: *Qui Matrimonio iungit virginem suam, bene facit, & qui non iungit, melius facit.* Denique de vidua: *Cui vult nubat, tantùm in Domino, beatior autem erit si sic permanserit secundum meum consilium, puto autem, quod & ego Spiritum Dei habeam.* vbi rursum vides tribui consilium hoc Spiritui sancto.

Ad hæc loca respondent aduersarij tripliciter. PRIMA solutio est Lutheri in Epithalamio, vbi dicit, Apostolū hoc loco non consulere, sed dissuadere continentiam; & probat ex eo quod Apostolus in hoc capite laudationi continentiæ admiscet necessitatem Matrimonij; nam postquam dixit: *Bonum est homini mulierem non tangere*, statim subiungit: *Propter fornicationem autem vnusquisq; suam vxorem habeat*; quasi velit dicere, ego quidem vellem hortari ad cōtinentiam, quæ sanè præclarum quiddam est, tamen non finit me hoc facere periculum fornicandi. IDEM ferè docet Caluinus in cōmentario huius loci; ait enim similem esse Pauli sententiam: *Bonum est homini mulierem non tangere*; huic sententiæ, bonum esset homini non comedere, neq; bibere, si fieri posset; sed quia non potest fieri sine miraculo, ideo vnusquisque comedat, & bibat.

AT CONTRA, nam in prim is verba Pauli apertissima sunt; non enim dicit bonum esset, sed: *Bonum est*; non ait consilium dare vellem, sed: *Consiliū do, &c.* Deinde Patres omnes sic exponunt. Vide Chrysostomum & alios in hunc locum, Ambros. lib. de viduis prope finem. Hieronymum li. 1. in Iouinianum, & August. lib. de S. virginitate, cap. 13. & sequentibus. Ex quibus Augustinus, quasi præuidisset, vnum ex suis Augustinianis apostatis dicturum, Apostolum hoc loco hortari ad nuptias, & deterrere à cōtinentia, disertè scripsit contrarium; sic enim ait, cap. 16. *Hoc modo*, inquit, *exhortatur ad virginitatem, continentiamq; perpetuam, vt aliquantulum à nuptiis etiam deterreret.*

PRAETEREA, si ita est difficile continere, vt isti dicunt, & exemplo ostendunt, cùm nulli apud eos contineant: certè Paulus ineptissimus fuit, qui rem impossibilē tantoperè laudauit; & patebit absurditas huius rei, si quis applicet omnia verba Pauli ad exemplum Caluini. Nónne enim ridiculus fuisset Apostolus, si dixisset, bonum est non comedere: Item, cares cibo, noli quærere cibum? Item, de non comedendo præceptum Domini non habeo, consilium autem do, vt nemo comedat? Item, qui comedit, benè facit; qui non comedit, melius facit? Item, non peccat qui comedit, quod non faciat, beatior erit si non comederit? Non igitur de re impossibili loquitur Paulus.

Per illud autem: *Propter fornicationem autem vnusquisque suam vxorē habeat*, non monet Apostolus, vt vnusquisque, ne ineſt aliquod periculum fornicandi, vxorem ducat; quamuis omnes omnino deberēt vxorem ducere, nullo excepto, cùm tamen Lutherus ipse excipiat eos, qui habent donum continentiæ; nam etiam illis ineſt periculum fornicandi, cùm possint donum illud amittere, & vinci aliquando à tentatione, sed monet, vt qui vxorem duxerunt, illam retineant, & quicunq; est fornicaturus, vxorem potius ducat, sicut infrà dicit: *Qui non se continet, nubat.*

ALTERA expositio ex Petri Martyris in hunc locum, vbi opponit his verbis Pauli: *Bonū est homini mulierem non tangere*, id est, sine vxore esse, illa verba Dei Gen. 2. *Non est bonum hominem esse solum*, id est, non est bonum hominem sine vxore esse; & quia non debet pugnare Paulus cum Deo, dicit Paulum loqui solùm de illis, qui certi sunt se habere continentiæ donum; Deum autem, de omnibus illis, qui hoc dono carent. Et quoniam rarissimi, aut nulli sunt, qui certò sciant se habere hoc donum, inde vult inferre, bonum esse, vt omnes ducant vxores.

AT vtrinq; errat; nam quòd Deus nō loquatur de iis, qui hoc dono carent, patet; nam ea verba loquutus est Deus ante peccatum Adæ, quo tempore Adam sine vllo dubio carebat mala concupiscentia, & habeat cum ceteris virtutibus etiam donum continentiæ, ita vt posset continere, si opus esset.

Quod autem Paulus non loquatur de iis solùm, qui habent donum continentiæ, sed absolutè pronuncier, bonum esse

esse viro mulierem non tangere, patet etiam; nam etsi non omnes habent hoc donum, tamen omnes possunt habere, si à Deo illud petant, & proinde omnibus potest conuenire Pauli consilium; nam si ita hoc donum esset à Deo, vt nullo modo esset in nostra potestate continere, & non continere, sicut nō est in nostra potestate prophetare, quod exemplum affert Caluinus in commentario huius capitis, absurdè Paulus diceret: *Consilium autem do.* Et: *Quod vult, faciat*; non enim vlla est consultatio aut electio de eo quod nō est in nostra potestate. Quis enim, nisi stultus, consultaret, an vellet prophetare, vel non prophetare?

Item, idem B. Paulus ibidem dicit, etiam continentiam coniugalem esse donū Dei, & non dari omnibus: *Vnusquisq;*, inquit, *donum suum habet ex Deo, vnus quidem sic, alius autem sic.* Peto igitur, qui non habet donum continentiæ coniugalis, quid aget? num licebit ei fornicari? Respondebunt, non licere fornicari, quia etsi non habet donum continentiæ, tamen habebit, si à Deo petat. Idem ego dicam de continentia virginali. Verba igitur Dei & Pauli aliter concordanda sunt. Deus loquitur de bono speciei, Paulus de bono individui. Item, Deus loquitur pro eo tempore, quo mundus erat vacuus, Paulus pro eo, quo mundus est plenus. Denique, Deus loquitur de bono, quod refertur ad vitam temporalem, Paulus autem de bono, quod refertur ad vitam æternam, vt iam probabimus.

Est ergo TERTIA solutio, quòd Paulus siue suadeat cōtinentiam, siue non, solùm illam laudet tanquam vtilem ad aliud, nō autem vt per se Deo gratam & meritoriam; hanc autem vtilitatem non eodem modo exponūt? Nam LVTHERVS in Epithalamio non agnoscit aliam vtilitatem quàm temporalem, quia nimirū liberat à curis, & afflictionibus multis, quæ necessariò sunt annexæ Matrimonio: *Vult*, inquit, *S. Paulus hoc verbum spiritualiter intelligi, vbi ait, bonū est homini mulierē non tangere, vt hoc bonum non sit dictum de merito coram Deo, sicut hactenus textus ille etiā à S. Hieronymo est expositus, sed dictum est de temporali bono, commodo, & quiete in hac vita, quibus homo castus antecellit coniugatos, siquidem is, qui sine coniugio castè viuit, ab his molestiis, & tribulationibus, quæ in matrimoniali statu sunt, liber est.*

At

At Melanchthon in locis, cap. de castitate, Martyr in hunc locum Apostoli, & alij non solùm hanc vtilitatem temporalem agnoscunt, sed etiam aliquam spiritualem, quod nimirum qui vxore carent, expeditiores sunt ad orandum, prædicandum, &c. Nos autem præter has duas agnoscimus tertiam, nimirum ad placendum Deo, & præmia maxima promerenda. Et quidem ad refellendum Lutherum sufficere deberet, quòd idem omnino senserat Iouinianus, quē his verbis refellit AVGVSTINVS lib. de S. virginitate, cap. 13. *Vnde*, inquit, *mirabiliter desipiunt, qui putant huius continentiæ bonum nō esse necessarium propter regnum cœlorum, sed propter præsens seculum, quod scilicet coniugia terrenis curis paribus, atq; arctioribus distendūtur, qua molestia Virgines, & continentes carent, &c.*

At, inquiunt, Apostolus dicit: *arbitror hoc bonum esse propter præsentem necessitatem*, & infrà: *Tribulationes tamen carnis habebunt huiusmodi.*

RESPONDEO, illud: *Propter præsentem*, vel, vt nos legimus: *Instantem necessitatem*, nō significare propter præsentes molestias fugiendas, sed propter temporis breuitatem, quia Dominus propè est, & dies illi propinquant, de quibus dicitur: *Væ prægnātibus, & nutrientibus in illis diebus*, Matth. 24. vt exponit Hieronymus libro contra Heluidium, lib. 2. contra Iouinianum, & in epist. ad Eustochium de virginitate, & patet ex Apostolo hoc loco, qui quasi explicans quid sit præsens necessitas, ait: *Tempus breue est*, & rursum: *Præterit enim figura huius mundi.* Illud autem: *Tribulationes tamen carnis habebunt huiusmodi*, intelligitur quidem de afflictione temporali, quam patiuntur coniugati, sed non ad eam solam fugiendam, docet Paulus bonam esse continentiam: Immò, vt pulchrè exponit Hieronymus lib. 1. cōtra Iouinianum, ne quis putaret, coniugatos esse quidem inferiores virginibus quantum ad spiritualia, sed tamen esse feliciores quātum ad carnalia, ideo addit eos etiam miseros esse quoad carnalia, & propterea nullam esse causſam ambigendi, sit ne melius continere an nubere.

Iam verò contra Philippum, & Martyrē, sunt in hoc ipso capite duo vel tria loca. Primus est: *Mulier innupta, & Virgo cogitat quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo, vt sit sancta, &*

& corpore, & spiritu. vbi Apostolus dicit viginitatē esse sanctitatē corporis, & spiritus, & per eam nos placere Deo; sensus enim est, sicut mulier cōiugata cogitat, quomodo se pulchram cōseruet, vt sic placeat viro suo; sic virgo cogitat, quomodo seruet corporis integritatē, & sanctitatem, vt per eam placeat Deo. HIERONYMVS li. 1. contra Iouin. hoc exponens: *Ila*, inquit, *virginitas hostia Christi est, cuius nec mētem cogitatio, nec carnem libido maculauit.* vbi vides virginitatem hostiam Dei nominari; proinde rem esse, qua colitur Deus, & quæ placet Deo.

SECVNDVS est: *Non vt laqueum vobis iniiciam, sed ad id quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento Dominum obsecrandi.* vbi Apostolus dicit, continentiā & per se honestam, ac decoram esse, & proinde Deo caram, & simul vtilem ad aliud, id est, ad orandū sine intermissione.

TERTIVS est: *Beatior autem erit si sic permanserit*, id est, vt exponit Ambrosius, dignior in futuro seculo.

Accedat VLTIMO Augustinus lib. de sancta virginitate, cap. 14. vbi sic ait: *Quoniam adeunda est vita aeterna, in qua est quadam egregia gloria, non omnibus in aeternum victuris, sed quibusdam ibi tribuenda, cui consequenda non satis est liberatum esse à peccato, nisi ipsi liberatori voueatur aliquid quod non sit criminis non vouisse, sed vouisse ac reddidisse sit laudis, ideo ait Apostolus; Consilium autem do.*

OCTAVVM testimonium est 1. Cor. 9. quo toto capite Paulus conatur ostendere, se plus feciſse quàm sibi esset præceptum, & propterea singularem gloriā apud Deum meruisse; nam cùm Dominus ordinasset iis, qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere, Paulus maluit gratis Euangeliū prędicare, & sic facere opus supererogationis: *Melius*, inquit, *est mihi mori, quàm vt gloriam meam quis euacuet. Nam etsi euangelizauero, non est mihi gloria; necessitas enim mihi incumbit: Væ enim mihi est, si non euangelizauero. Quæ est ergo merces mea? vt Euangelium prædicans, sine sumptu ponam Euangelium.*

RESPONDET Petrus Martyr in commentatio huius loci, Paulum non loqui de opere supererogationis, sed de opere debito coram Deo, licet non debito secundum iudicium hominum, & ideo etiam nomine gloriæ vult intelligi glo-

ria-

riationem coram hominibus, non coram Dei tribunali. Ex
probat tripliciter. PRIMO, quia Paulus ait: *Melius est mihi mori, quàm vt gloriam meam quis euacuet.* at pro opere nō necessario, quale est supererogationis, nemo debet mortem subire, sed solùm pro necessariò, ergo loquitur de opere necessariò coram Deo; ex quo tamen sequitur gloriatio coram hominibus, qui illud opus iudicare possunt non necessarium.

SECVNDO, quia Paulus desperat de mercede nisi hoc opus faciat, ait enim: *Etsi euangelizauero nō est mihi gloria*, id est si prædicauero accipiendo sumptus à populo, nihil lucrabor vnde sequitur: *Quæ est ergo merces mea? Vt Euangelium prædicans sine sumptu ponam Euangelium*; ergo loquitur de opere debito, quod nisi fiat, perditur tota merces.

TERTIO, quia dicit, vt non abutar potestate mea, & ne quod offendiculum ponam Euangelio Christi; At abuti potestate, & offendiculum ponere Euangelio, peccatū est. Inde cōcludit Martyr, Apostolum Paulum grauiter peccaturum fuisse si accepisset sumptus à populo, quia hoc modo impediuisset cursum Euangelij.

In hac explicatione duo sunt errores Martyris. PRIMUS quòd pro gloria, quam sibi tribuit Paulus, intelligit gloriationē coram hominibus, non coram Deo; nam inprimis S. Aug. lib. de opere Monachorum, cap. 10. contrarium scribit his verbis: *Bonum est magis mihi mori, quàm vt gloriam meam quis euacuet. Quam gloriam? nisi quam habere voluit apud Deū in Christo*; hæc Aug. vbi vide quàm apertè Martyri contradicat. DEINDE verbo Pauli apertè ostendunt, eum loqui de gloria apud Deum, id est, de merito cuiusdam excellentis gloriæ, quam exspectabat ex opere isto supererogationis; nam infrà, id quod vocauit gloriam, vocat mercedē: *Qua est ergo merces mea, &c.* At certè non exspectabat Paulus mercedem ab hominibus, sed à Deo. Denique si Paulus gloriaretur coram hominibus quasi de opere indebito, quod tamen re vera corā Deo debitum esset, falsò gloriaretur, quod quis dicat, nisi fortè aliquis Petrus Pseudomartyr?

SECVNDVS error est, quòd dicat Paulum peccaturū fuisse, si accepisset sumptus à populo, & proinde opus eius fuisse debitum, non supererogationis; nam inprimis Paulus in toto isto capite nihil aliud agit, quàm vt probet sibi licuisse viue-

viuere ex populi sumptibus; id enim probat. Primò exemplo aliorum Apostolorum. Secundò exemplis militum, Pastorum, Agricolarum. Tertiò ex lege Mosis. Quartò ex Christi ordinatione. Quintò ex ipsa natura.

Præterea ita exposuerunt omnes Patres. CHRYSOSTOMVS in hunc locum: *Quæ*, inquit, *supra præceptũ fiunt, multa, secundum hoc dictum, mercedem consequuntur, quæ autẽ sub præcepto continentur, non itidem.* Ambrosius bis repetit Paulum sibi licita illicita feciſſe. AVGVSTINVS li. de opere Monachorum, c. 5. *Audiuerat*, inquit, *stabularius, ad quem vulneratus ille perductus est, si quid amplius erogaueris, in redeundo reddam tibi: amplius ergo erogabat Paulus, qui suis, & ipse testatur, sumptibus militabat.* Denique Apostoli ceteri sumptus à populis accipiebant, vt hîc Paulus dicit, nec est verisimile eos peccasse, ergo nec Paulus peccasset accipiendo.

RESPONDET Martyr, non esse eandem rationem Pauli, & aliorum; nam alij non habuerunt Pseudoapostolos æmulos, vt habuit Paulus. AT hoc nihil valet; nam alioqui non rectè probaret exemplo aliorũ Apostolorum B. Paulus, se potuisse ali à populo. Responderi enim potuisset, non esse eandem rationem aliorum Apostolorum, & suam. deinde Paulus non abstinuit ab accipiendis sumptibus propter Pseudoapostolos, sed ne grauaret populos, vt ipse dicit 1. Thess. 2. & 2. Thess. 3. Immò propter Pseudoapostolos debuisset potius accipere sumptus. Illi enim de hoc Paulum accusabant, vt Caiet. bene animaduertit, quòd Paulus non videretur verus Apostolus, cùm non viueret more aliorum Apostolorum; quocirca ille in toto isto capite probat se esse verum Apostolum, & se posse accipere sumptus si velit.

Ad PRIMVM argumentum dico, falsum esse, non licere mori pro opere supererogationis; quot enim sacræ virgines occisæ sunt, quia nuptias recusauerunt?

Ad SECVNDVM respondet Anselmus in hunc locum, Paulum desperare de gloria, si solùm euangelizet propter alimenta temporalia. possumus secundò & melius dicere, Paulum, cùm ait: *Si euangelizauero non est mihi gloria, &c.* non desperare de gloria simpliciter, sed de gloria quadam singulari, quæ debetur operi supererogationis, vt exponit Chrysostomus.

Ad

Ad TERTIVM dico cum Chrysostomo hom. 8. de pœnitentia, & cum Oecumenio & Theophylacto in hunc locum, Paulum accepisse nomen abusus pro vehementi vsu; volui enim dicere, ne quantum possum vtar potestate mea. Non est hoc nouum; nam alij etiam auctores tum sacri, tum prophani vtuntur hac voce in bonam partem. Tria enim significat vox καταχράομαι, & Latinè, abutor. Primo, vti re aliqua contra eius institutionem, & hoc malum est. Secundo, vti præter institutionē, & hoc non est malum; vnde est figura κατάχρησις. S. Paulinus epist. 11. ad Seuerum: *Itaq;*, inquit, *prompto filij Imperatoris assensu mater Augusta patefacta ad opera sancta thesauris toto abusa fisco est.* Tertiò, vti simpliciter, vt apud Platonem, epist. 8. & alios auctores.

Quod autem ait: *Ne quod offendiculum ponam*, dico offendiculum non significare scandalum, sed interruptionem: est enim Græcè ἐγκοπὴ, metuebat enim Paulus, vt diximus auariores, ne deberent alere concionatores, ab Euangelio retardarentur; hic autem metus poterat cōmunis esse illis cum ceteris Apostolis, qui tamen hoc nō obstante, sumptus à populo capiebant. Ex quo intelligimus non fuisse peccatum accipere sumptus à populo, etiamsi inde sequeretur aliqua retardatio cursus Euangelij; nam illa retardatio non ascribitur culpa Apostolorum, qui vtebātur iure suo, sed culpa auditorum: tamen B. Paulus maluit pati famem & labores, quàm vt vllo modo Euangelij cursus retardaretur.

Adde postremò, quòd si illa verba: *Vt non abutar potestate mea*; & illa: *Ne offendiculum ponā*, significarent Paulum peccaturum fuisse, si à populo sumptus accepisset, sequeretur eum non potuisse apud homines gloriari tanquam de opere indebito; nam si ipse dicit se debuisse illud facere, idque hominibus dicit, quomodo gloriatur se fecisse opus indebitum? ergo Petrus Martyr secum ipse pugnat, dum docet, Paulum gloriari apud homines de opere indebito; & tamen inducit eundem Paulum dicentem, se debuisse illud opus facere, & peccaturum nisi fecisset.

NONVM testimonium est Apocal. 14. vbi legimus: *Nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia; hi sunt qui cum mulieribus nō sunt coinquinati, sur-*

Virgines enim sunt, & sequuntur agnum, quocunq; ierit. Ex quo testimonio apparet, singulare præmium habere virgines, quandoquidem canunt canticum, quòd nulli alij Beatorum canere possunt.

RESPONDENT Magdeburg. Cent. 1. lib. 2. cap. 4. col. 454. hunc locum debere intelligi mysticè de iis, qui non sunt maculati idololatria, quæ vocatur fornicatio Babylonis, meretricis magnæ.

AT CONTRA; nam inprimis Ioannes indicat paucos quosdam fuisse istos virgines, qui soli canticum illud dicere poterunt; pauci enim sunt centum quadraginta quatuor millia, si cum illa turba magna Sanctorum comparentur, quæ præ multitudine numerari non poterat, quam idem Ioannes vidit Apoc. cap. 7. At maior pars Sanctorum immunis fuit ab idololatria, vt notum est. Præterea Ioannes non diceret, cum mulieribus nō sunt coinquinati, sed cum muliere, si intelligeret de fornicatione Babylonis.

Denique Patres de veris virginibus exponunt, Primasius, Beda, Oecumenius, & Anselmus in hunc locum; Hier. lib. contra Heluidium in fine; Greg. 3. parte pastoralis, cap. 29. & AVGVSTINVS de S. virginitate, cap. 27. & sequentibus, qui inter cetera sic ait, cap. 29. *Videbit Vos cetera multitudo fidelium, quæ Agnum ad hoc sequi non Valet: Videbit nec inuidebit, & collætando Vobis, quod in se non habet, habebit in Vobis; nam & illud canticum nouū, proprium Vestrum, dicere nō poterit, audire autem poterit, & delectari Vestro tam excellenti bono, sed Vos qui & dicetis, & audietis, quia & hoc quod dicetis, à Vobis audietis, felicius exultabitis, iucundius q; regnabitis.* Hæc de Scripturis.

CAPVT X.

Idem asseritur exemplis.

SECVNDO probatur exemplis primitiuæ Ecclesiæ; Nam constat mox initio nascentis Ecclesiæ plurimos cœpisse colere continentiam, & vitā communem, rebus omnibus diuenditis, quod in Testamento veteri rarissimum fuerat. Nec potuit eius nouitatis alia esse causa, nisi prædicatio Christi, & Apostolorum.

Act. 4. legimus, quotquot erant possessores agrorũ & domorum, iis venditis, pretia attulisse ad pedes Apostolorum vnde hoc? nisi quia audierant Dominum id consuluisse.

Porrò continentiam tam multi certatim arripiebant? Act. 21. legamus, vnum Philippum quatuor filias habuisse & omnes virgines, quas certè non ad tempus aliquod virgines fuisse credere debemus, sed perpetuò, & ex electione refert enim id Lucas tanquam aliquid magnum, quòd cum licet vni homini essent quatuor filiæ virgines. At quid magni est habere quatuor filias virgines, quæ vbi maturuerint, nuptũræ sint? Adde, quod Eusebius lib. 3. hist. cap. 31. Policrate docet, filias Philippi in virginitate consenuisse.

Præterea PHILO Iudæus in libro de vita contemplativa testatur, plurimos suo tempore, id est, initio Ecclesiæ, fuisse communem & cœlibem duxisse; ait enim, talia hominum collegia fuisse in multis orbis terræ partibus, tam apud Græcos, quàm apud barbaros, sed præcipuè in Ægypto. IVSTINVS ex Græcis fermè antiquissimus in Apologia 2. annotadium ait, apud nullam Gentem ita coli cœlibatum, vt apud Christianos, vbi sunt plurimi vtriusq; sexus vsq; ad senectutem in virginitate permanentes; quod idem scribit Tertullianus antiquissimus Latinorum in Apologetico, cap. 9.

CAPVT XI.

Idem asseritur testimoniis Patrum.

TERTIO probatur ex clarissimis Patrum testimoniis, tum Græcorum, tum Latinorum, & quamplurimis abundamus, omittam eos, quorum testimonia hæretici non recipiunt, vt Dionysium, Ignatium, & similes.

ORIGENES in ca. 15. ad Rom. *Ea*, inquit, *quæ supra debitum facimus, non facimus ex præceptis. Verbi caussa; Virginitas nõ ex debito soluitur; neq; enim per præceptum exigitur, sed supra debitum offertur.*

EVSEBIVS lib. 1. demon. Euang. ca. 8 *Quocirca*, inquit, *in Ecclesia Dei duo modi viuendi instituti sunt. Alter quidẽ naturam nostram, & communem hominum vitæ rationem excedens, non nuptias, non sobolem, non substantiam, non opum facul-*

cultatem requirens, & soli diuino cultui, ex immenso rerum cœlestium amore addictus, & talis quidem existit in Christianismo perfectæ vitæ modus. Alter verò remissior atq; humanior, hic & modesto coniugio, & sobolis procreatione implicatur, & rei familiaris curam assumit, & iustè militantibus, quæ sint agenda describit, agros quoq; & mercaturam adiuncta religione non negligit, & his quidem secundus pietatis attributus est gradus. Et quod vterque vitæ modus à Christo sit institutus, initio capitis apertè docuit.

ATHANASIVS in libro de humanitate Verbi, vltra medium: *Quis*, inquit, *hominum, vel post mortem, vel in vita auctor seruandæ virginitatis fuit? at non contrà arbitratus est, eã virtutem præstari non posse? attamen Saluator noster, & omnium Rex Christus tantum valuit in huiusmodi præceptis, vt pueri nõdum maturi legum disciplinæ, virginitatem, quæ supra leges est, profiteantur.* Nota vocari hîc præcepta, nõ leges obligantes, sed institutiones, & doctrinam, alioqui pugnaret ipse secum, cùm & præceptum vocat, & supra legem esse dicit.

BASILIVS in libro de virginitate, vltra medium: *Voluit enim Dominus*, inquit, *non præceptum esse ipsum virginitatis rectè factum, sed insigne animæ, virtutis studiosæ ex propria ac libera potestate, id quod supra mandatum, & supra naturam est, à se ipsa perpetrantis.*

EPIPHANIVS hæres. 48. *Gaudet quidem*, nimirũ Ecclesia, *his, qui approbatum Dei cultũ præstare possunt, & virginitatem exercere diligunt, verùm vnas nuptias honorat, &c.*

Ioannes CHRYSOSTOMVS hom. 8. de pœnitentia: *Nequaquam*, inquit, *Dominum incuses, haud mandat impossibilia, multi & ipsa superant mandata.* Et infrà, posteaquã exempla posuit de cõtinentia & paupertate, ait in persona Dei: *Non cogo, non grauo, sed proficientem quidem coronabo, non proficientem non punio.*

Gregorius NAZIANZENVS orat. 1. in Iulianum, vltra medium: *Quomodo*, inquit, *illud non animaduertis omnium sapientissime & ingeniosissime, atque ad virtutum arcem & verticem Christianos coarctans, quòd in legibus nostris altam parendi necessitatem imponunt, nec sine periculo prætermitti possunt, alia nõ necessitate constringunt, sed in electione,*

& voluntate posita sunt, ac proinde hanc rationem habent, qui ea custodierint, honore & præmiis exornentur, qui autem minus ea expleuerint, nihil periculi pertimescant.

Iam ex Latinis. CYPRIANVS libro de habitu virginum prope finem: *Neq; hoc iubet Dominus*, inquit, *sed horta nec iugum necessitatis imponit, quando manet voluntatis arbitrium liberum: sed cùm habitationes multas apud Patrem suum esse dicat, melioris habitaculi hospitia demonstrat. Habitacula ista meliora vos petitis; carnis desideria castrando maioris gratiæ præmium in cœlestibus obtinetis.*

AMBROSIVS libro de viduis, vltra medium: *Qui præceptũ*, inquit, *impleuerint, dicere possunt, serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus; Hoc virgo non dicit, non ille, qui bona sua vendidit.* Et infrà: *Ideo ergo præceptum non datur, consilium datur; præceptum enim castitatis est, consilium integritatis.*

HIERONYMVS lib. 1. contra Iouinianum: *Proponit agonothetes præmium, inuitat ad cursum, tenet in manu virginitatis brauium, ostendit purissimum fontẽ, & clamitat: qui sitit, veniat, & bibat; non dicit, velitis, nolitis, bibendum vobis est, atq; currendum, sed qui voluerit, qui potuerit currere, quique potare, ille vincet, ille satiabitur; & ideo plus amat virgines Christus, quia sponte tribuunt, quod sibi non fuerat imperatum, maioris q; gratiæ est offerre quod non debeas, quam reddere quod exigaris.*

GREGORIVS lib. 15. moralium, cap. 9. *Electi*, inquit, *nunquam plus student agere, quàm eis dignatus est Dominus iubere; carnis enim virginitas nequaquã iussa est, sed tamen laudata; nam si illa iuberetur, nimirum coniugiũ iam culpa crederetur, & tamen multi virtute virginitatis pollent, videlicet plus impendant obsequio, quàm acceperunt præcepto.* Hæc ille. Vide etiam 3. parte pastoralis, cap. 28. & 29.

AVGVSTINVS lib. de sancta virginitate, cap. 30. loquens de præceptis & consiliis: *In illis*, inquit, *Dominus debitũ imperat vobis, in his autem, si quid amplius supererogaueritis vobis redeundo reddet vobis.* Et serm. 18. de verbis Apostoli: *Ambierunt*, inquit, *virgines illam maiorem pulchritudinem cordis sui, tanquã dicerent; quid iubes? ne adulteremus? hoc præcipis? amando te plus facimus, quàm præcipis.* Et in Enchiridio, cap. 121.

cap. 121. *Quæcunq;*, inquit, *mandat Deus, ex quibus vnum est; Non mœchaberis; & quæcunq; non iubentur, sed speciali cõsilio monentur, ex quibus vnum est; Bonum est homini mulierẽ non tangere, tunc rectè fiunt, cùm referuntur ad diligendum Deũ, & proximũ, & in hoc seculo, & in futuro.* Ex his apparet, quanto mendacio Caluinus dicat lib. 4. Instit. c. 13. §. 12. nulli veterũ veniſſe in mentem, quòd Chriſtus aliquid cõsuluerit.

CAPVT XII.

Idem confirmatur naturali ratione.

VLTIMO probatur ratione desumpta tũ ex corporibus naturalibus, tum ex politicis Rebuspublicis; Videmus enim in qualibet re naturali, duplicem esse perfectionem: vnam necessariam ad esse, alteram ad bene esse: vnam, sine qua rei natura non est perfecta, alteram, sine qua non est ornata; homo si habeat animam & corpus, perfectus est, quoad naturam attinet, etiamsi alioqui deformis, & imperitus, atque improbus sit. At cùm est elegans, politus, formosus, doctus, probus, aliam quandam habet perfectionem; ergo eodem modo homo Christianus duplicẽ habere debet perfectionem: vnam necessariam ad esse, id est, per quam sit verè Filius Dei, & hæres regni, quæ consistit in præceptorum obseruatione; alioqui enim non esset Christus bonus legislator, si legem tulisset, quæ non perficeret hominem Christianum: alteram necessariam ad bene esse, quæ consistit in consiliis.

Videmus item in omnibus bene institutis Rebuspublicis præter præmia, & pœnas constitutas seruantibus, aut transgredientibus leges, esse etiam præmia quædam decreta heroicis operibus; hinc apud Romanos prẽter stipendia debita militibus, non violantibus militiæ disciplinam, fuisse etiam coronas ciuicas, ouationes, supplicationes, ac triumphos decretos factis heroicis, vt omnes nouerunt; ita ergo non abhorret à ratione, immò potiùs cõformè est rationi, vt prẽter vitam æternam promissam obseruatoribus legis diuinæ, sint etiam certa præmia, & singulares honores pro iis, qui non solùm Dei legem seruant, sed etiam virtutes heroicas ostendunt.

CAPVT XIII.

Soluuntur obiectiones.

IN contrarium sunt argumenta tria Pelagianorum, & XIV. Caluinistarum, quæ diligenter collegit ex Caluino & aliis Petrus Martyr in comment. 1. Cor. 9.

PRIMVM est, Matt. 19 Dominus ait: *Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum, illud est impossibile, igitur & hoc.* RESPONDEO cum Augustino epist. 89. quæst. 4. in eodem loco esse solutionem; nam Dominus ait: *Quod impossibile est apud homines, possibile est apud Deum.*

SED instant, ideo possibile apud Deum dici, quia Deus per Euangelium suũ docuit vendere omnia, & dare pauperibus, quod qui fecerit, poterit intrare in regnum cœlorum. RESPONDEO, si ita esset, tunc esset etiam possibile apud homines; nam etiam Ethnici Philosophi potuerunt abiicere omnes facultates, vt de Crate Thebano, & de Antistene refert Hieronymus in epist. 26. ad Pammachium de obitu Paulæ vxoris; sicut etiam apud homines possibile est camelum introrare per foramen acus, si desinat esse camelus, & redigatur ad subtilitatem setæ; Christus autem dicit: Id quod impossibile est hominibus, possibile esse Deo, id est, introducere camelum, existentem camelum, per foramen acus, & diuitem, existentem diuitem, in regnum cœlorum; potest ergo diues saluari, si gratia Dei adiutus bene vtatur diuitiis.

SECVNDVM argumentum Luc. 14. *Nisi quis renunciauerit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* RESPONDEO cum Augustino epist. 5. & epist. 89. quæst. 4. loqui Dominum de præparatione animi; nam paulò antè inter ea, quibus renunciare oportet, numerauit Dominus vxorem, & propriam animam.

TERTIO, Matth. 5. *Estote perfecti*, dicitur omnibus Christianis; at qui vult perfectus esse, debet omnia vendere, & dare pauperibus, Matth. 19 ergo, &c. RESPONDEO, in primo loco agi de perfectione necessaria, in secũdo de perfectione vtili; sunt enim varij gradus caritatis, vt aliâs expositum est.

Argu-

Argumentum PRIMVM Petri Martyris tale est. Deus iubet se diligi ex toto corde, ex tota anima, & ex omnibus viribus, vnde nihil superest non debitum quod erogemus; quidquid enim agimus, corde, anima, mente, ac viribus agimus; quare omnia nostra Deo sunt obstricta. Augustinus lib. 1. doctrin. Christ. cap. 22. *Cùm autem*, inquit, *ait toto corde, tota mente, tota anima, nullam vitæ nostræ partem reliquit, quæ vacare debeat.*

Ad hæc, præceptum dilectionis, vt etiam præceptum non concupiscendi, in hac vita impleri non posse; Augustinus affirmat libro de spiritu & litera, cap. vlt. *Ad illam*, inquit, *vitam iam immortalem pertinet; Diliges Dominum Deum tuũ ex toto corde tuo: ad hanc autem, non regnet peccatum in vestro mortali corpore: ad illam, non concupisces, ad istam, post concupiscentias tuas non eas.* Et in libro de perfectione iustitiæ ante medium: *In qua plenitudine caritatis, nimirum in patria, præceptum illud implebitur; Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo; nam cùm est adhuc aliquid carnalis concupiscentiæ, quod vel continendo frenetur, non omni modo ex tota anima diligitur Deus.*

Adde etiam S. Bernardũ, & B. Thomam; nam Bernardus serm. 50. in Cant. *Si placet*, inquit, *tibi magis de effectuali datum fuisse mandatũ, non inde contendo, dummodo acquiescas & tu mihi, quod minimè in vita ista ab aliquo hominum possit vel potuerit adimpleri.* Thomas in 2. 2. q. 44. art. 6. dicit, in hac vita præceptum dilectionis imperfectè impleri: & quæst. 184. art. 3. dicit, hoc præcepto ita imperari dilectionem sine mensura, vt nullus gradus caritatis remaneat, qui sit in consilio. Quare si in hac vita præceptum primum nunquam perfectè implere possumus, certè multò minus possumus amplius facere, quàm sit nobis præceptum.

RESPONDEO; Vis argumenti principalis potissimùm in duobus posita est. Primò, in illa enumeratione potentiarum cordis, animæ, mentis, virium omnium. Secundò, in illa particula: *Ex toto.* Hinc enim videtur colligi debere, nihil omnino posse hominem propter Deum facere, siue corde, siue corpore, quod non teneatur facere. Ostendam igitur neutra ex parte argumentum concludere.

Quod attinet ad illam enumerationem, quidam ex Pa-

tribus existimarunt, illa omnia esse diuersa; & ideo contra sunt distinctionem eorũ ostendere, vt videlicet anima significet partem animæ vegetatiuæ, cor sentientem, mens intelligentem, vel aliquid eiusmodi. Vide Gregorium Nissenum in libro de creatione hominis, cap. 8. Theophylactum & Anselmum in commentariis cap. 22. Matth. Augustinum lib. de doctrinæ Christianæ, cap. 22. Bernardum serm. 20. in Cantica, & Thomam in 2.2. quæst. 44. art. 5.

Sed simplicior & Scripturæ conformior est eorum sententia, qui docent ista omnia idem significare, & more Scripturæ multa, & varia nomina poni ad rem eandem explicandam, maioris expressionis gratia; itaque idem esse, diligere corde, & diligere anima, & diligere mente, nimirum diligere verè, sincerè, non fictè, non simulatè; nam inprimis Hilarius, Hieronymus, & Chrysostomus, in commentariis ad caput 22. Matth. & Ambrosius ad caput 10. Lucæ, vbi hoc præceptum explicant, nihil omnino de distinctione harum vocum tradunt.

Deinde Matthæus cap. 22. Marcus cap. 12 & Lucas cap. 10. referunt præceptum dilectionis ex libro Deuter. cap. 6. & tamen nullus horum auctorum cõuenit in numero, & ordine harum vocum cum altero, quod est euidens argumentum, nihil esse mysterij in illa enumeratione. Moses dixerat: *Diliges ex toto corde, ex tota anima, & ex tota fortitudine tua.* Matthæus posuit: *Ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente.* Marcus: *Ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, ex tota virtute.* Lucas: *Ex toto corde, ex tota anima, ex omnibus viribus, & ex tota mente.*

Præterea 3. Reg. 14. de Dauide dicitur, quòd sequutus sit Dominũ in toto corde suo; de Iosia autem 4. Reg. 23. dicitur, quòd sequutus sit dominum in toto corde, tota anima, & tota virtute, nec tamen vllus auderet Iosiam Dauidi anteponere; Item Moses requirit Deut. 4. vt homo quærat Deum in toto corde, & in tota anima, si eum inuenire desiderat: at Samuel 1. Reg. 7. solùm requirit, vt Deus quæratur in toto corde: Apparet igitur illis omnibus verbis id vnum imperari, vt Deum sincerè diligamus.

Porrò illa verba: *Ex omnibus viribus*, non significant ex omnibus potentiis animæ, sed omni virtute, & quod vulgò dicimus,

dicimus, pro viribus; nam in Græcis codicibus nihil est aliud nisi ἐξ ὅλης ἰσχύος, quod tamen interpres nunc vertit ex omni virtute, nunc ex omni fortitudine, nunc ex omnibus viribus. Quare ineptè Lutherus in assertione articuli 31. contendit, hoc præceptum impleri non posse, quia vna quædam ex viribus animæ, nimirum appetitus sensitiuus, non diligit Deum, cùm tamen diligere iubeamur Deum ex omnibus viribus; Sed etiam si iuxta priorem expositionem enumerarentur variæ potentiæ animæ, ac iuberemur illas omnes exercere ad gloriam Dei, adhuc nihil aduersarij obtinerent. quoniam enim præceptum hoc affirmatiuum est, ideò dicēdum esset solùm præcipi, vt exerceremus eas potentias propter Deum, quando id necessitas gloriæ eius procurandæ requireret, alio autem tempore si id fieret, opus esset consilij, & supererogationis.

Iam verò quantum ad illam particulam: *Ex toto*, sunt etiam duæ Patrum expositiones; Vna est sanctorum Augustini, Bernardi, & Thomæ, locis notatis, qui docent illud: *Ex toto*, significare, imperari nobis hoc mandato omnes gradus caritatis, quos vel in hoc mundo, vel in alio habere possumus, ita vt semper Deum amemus, & non sit in nobis vllus motus cupiditatis, neque voluntarius, neque inuoluntarius, cum Dei amore pugnans; ex quo rectè deducunt, hoc mandatum in hac vita perfectè impleri non posse. Quæ sententia non pugnat cum sententia nostra, de consiliis Euangelicis, tametsi non videtur admodum conformis sacris literis. quod autem non pugnet cum sententia nostra, ex eo patet, quod iidem Patres affirmant, hoc præceptum, licet non possit perfectè impleri in hac vita, non tamen facere præuaricatores, si non impleatur.

Vt autem id intelligatur, obseruandum est duobus modis posse aliquid præcipi; Vno modo, vt solùm indicetur id quod faciendum est; Alio modo, vt indicetur præcepto id quod faciendum est, & finis, cuius gratia id faciendum est. Si dicat Imperator militibus, pugnate aduersus illam vrbem, solùm indicat id quod faciendum est; si verò dicat, capite illam vrbem, indicat quod faciendum est, & finem etiã illius operis; id enim est, ac si diceret, pugnate ad hunc finem, vt

vrbem capiatis; interest autem multum inter hos duos modos præcipiendi; nam cùm præcipitur priore modo, præuaricator est, qui non facit id totum quod præcipitur: cùm verò præcipitur posteriore modo, non est præuaricator, qui non facit id totum, quod præcipitur, sed is tantùm præuaricator est, qui non facit id, quod indicatur per modum medij ad finem. Præceptum enim proprie non obligat, quatenus indicat finem, sed solùm quatenus præcipit medium. Itaque si dicat Imperator, pugnate, peccant milites, si non pugnent; si verò dixerit, capite vrbem, non peccant, si vrbem non capiant, modò pugnent, ac pugnãdo dent operam vt illam capiant.

Patres igitur suprà citati, Augustinus, Bernardus, Thomas, existimant hoc præcepto: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, simul imperari medium, & indirectè finem; & ideò docent, non posse impleri perfectè hoc præceptum in hac vita, & tamen non esse præuaricatorem, qui non perfectè illud implet. AVGVSTINVS de spiritu & litera, cap. vlt. posteaquam dixerat, non posse impleri hoc mandatum in hac vita, addidit: *Sed ideò nobis hoc etiam nunc præceptum est, vt admoneremur, quid fide exposcere, quò spem præmittere debeamus.* Et infrà: *Neque enim si esse nondum potest tanta dilectio Dei, quanta illi cognitioni plenæ perfectæq; debetur, iam culpæ deputandum est, &c.* Et libro de perfectione iustitiæ: *Cur*, inquit, *non præoperetur hominis perfectio, quamuis eam in hac vita nemo habeat? non enim rectè curritur, si quò currendum est nesciatur, quomodo autem sciretur, si nullis præceptis ostenderetur?* Et ad finem eiusdem libri docet idem Augustinus, motus inuoluntarios concupiscentiæ, licet hoc præcepto prohibiti sint, tamen adeò non esse peccata, vt non sit opus dicere pro eis: *Dimitte nobis debita nostra.*

S. BERNARDVS serm. 50. in Cantica: *Nec latuit*, inquit, *præceptorem, præcepti pondus hominum excedere vires, sed iudicauit vtile ex hoc ipso suæ illos insufficientiæ admoneri, & vt scirent sanè, ad quem iustitiæ finem niti pro viribus oporteret, ergo mandando impossibilia non præuaricatores homines fecit, sed humiles.* Sic etiam B. THOMAS solùm docet hoc præceptum imperfectè seruari, quatenus indicat finem,

nem, & in eodem sensu dicit, nullum gradum dilectionis esse in consilio, sed omnes in præcepto, quatenus videlicet hoc præceptum continet, & medium, & finem; nihil enim addi potest ad eam dilectionem, quæ vt finis proponitur; finis enim sine mensura appetitur; quare in eodem loco S. THOMAS affirmat, nullum esse peccatum, non implere hoc præceptum in tota sua latitudine, sed satis esse si aliquo modo obseruetur.

Quocirca remanet iam suus locus consiliis etiam circa hoc præceptum; nam etiamsi nihil possim addere huic præcepto, quatenus indicat finem, tamen possum addere quatenus indicat medium: & si non pecco, ex sententia sancti Thomæ, si non amem Deum, nisi vno gradu amoris, certè non teneor in rigore amplius amare; implicat enim contradictionē, quod non peccem, non faciendo quod facere teneor; ergo si addam alterum gradum amoris, amo plus quàm teneor, atq; eo modo facio actum supererogationis, & consilij.

Demonstrauimus igitur, sententiam istam Patrum, non esse contrariam sententiæ nostræ de consiliis Euangelicis; quod autem hæc sententia non sit conformis diuinis literis, mox ostendemus. EST igitur alia sententia illud: *Ex toto corde*, non significare omnes actus cordis, vel omnem intentionem possibilem, ita vt imperetur, vt nihil corde agamus, nisi Deum diligere, idque summa vehementia amoris, sed solùm vt amemus Deum præcipuo amore, nihilque illi in amore anteponamus, vel æquemus, ac proinde solùm in hoc præcepto contineatur id, quod faciendum est, non etiam finis ob quem faciendum est; Ex quo sequuntur sex quasi corollaria.

PRIMVM est, huic præcepto aduersari omnia peccata mortalia, quia in omni peccato mortali anteponitur creatura creatori. SECVNDVM, huic præcepto non aduersari amorem honestum affinium, & amicorum, licet non referatur actu in Deum, quia non tenemur Deum solum amare, sed eum præcipuè. TERTIVM, non aduersari peccata venialia eidem præcepto, quia peccata venialia non mutant vltimum finem. QVARTVM, nō aduersari eidem præcepto motus inuoluntarios concupiscentiæ, etiamsi rerum alioqui

qui grauissimarum, vt infidelitatis, blasphemiæ, adulterij, &c. nam cùm caritas Dei sit in voluntate, non aduersantur ei, nisi motus voluntarij. QVINTVM, hoc præceptum perfectè in hac vita seruari posse, quia non exigit, nisi vt amemus Deum plus quàm creaturas. SEXTVM, posse Deum ex toto corde magis & minus diligi; qui enim propter Deum abstinet se à licitis, magis diligit, quàm qui solùm se abstinet ab illicitis, & tamen vterque diligit toto corde.

Quòd autem hæc explicatio sit verior, & Scripturis conformior, quàm superior, multis modis probari potest. PRIMO, quia in Scripturis passim ita accipitur illa vox: *Totus*, vel, *omnis*, vt Matth. 2. *Turbatus est Herodes, & omnis Hierosolyma cum illo.* Et Actor. 21. *Tota confunditur Hierusalem.* In his enim locis significatur, magnam partem eorum, qui erant in Hierusalem turbatos fuisse, non autem omnes omnino, & tamen simpliciter Scriptura dicit: *Omnis Hierosolyma turbata est.* Et: *Tota confunditur Hierusalem.* Sic etiam Genes. 31. dicit Iacob: *Scitis quod totis viribus seruierim patri vestro*; & tamen multa alia eodem tempore Iacob fecerat. 2. Reg. 15. *Toto corde vniuersus Israël sequitur Absalon*, aliaque id genus frequentissimè inueniuntur; Scriptura enim vtitur sæpe communibus phrasibus: vulgo autem absolutè dicimus; Totus sum in hac re, vel totis viribus hoc agam, cùm tamen nihil aliud significare velimus, nisi præcipua cura, ac studio nos incumbere.

SECVNDO, Scriptura docet hoc præceptum esse facile, ac præsupponit seruari posse, quod tamen non esset verum, si in hac vita impleri non posset. Deuteron. 10. *Et nunc Israël quid Dominus Deus tuus petit à te, nisi vt timeas Dominum Deum tuum, & diligas eum, ac seruias ei in toto corde tuo, & in tota anima tua.* Et cap. 13. *Tentat vos Dominus Deus vester, vt palàm fiat, vtrum diligatis eum in toto corde vestro, & in tota anima vestra, an non.* Lucæ 10. quærenti illi risperito: *Quid faciendo, vitam æternam possidebo, Dominus respondit; In lege quid scriptum est? quomodo legis? ait ille: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. Et Dominus; Hoc fac & vives.* Certè hæc omnia præsupponunt mandatum hoc in hac vita impleri posse, alioqui in promptu fuisset reprehensio.

TERTIO,

TERTIO, promisit Deus se facturum, vt tempore noui Testamenti diligatur in toto corde, tota anima, &c. Igitur aut Deus, quod esse non potest, mentitus est, aut hoc mandatum in hac vita simpliciter adimpletur. Deuteron. 30. *Circumcidet Dominus cor tuum, & cor seminis tui, vt diligas eum in toto corde, & in tota anima, vt possis viuere.* Hierem. 24. *Dabo eis cor, vt sciant me, & erunt mihi in populum, & ego ero illis in Deum, quia reuertentur ad me in toto corde suo.*

QVARTO, multi hoc mandatum impleuerunt, igitur in hac vita impleri potest. Deuter. 30. *Gaudebit Dominus in te, sicut gauisus est in Patribus tuis, si tamen reuertaris ad eum in toto corde tuo, & in tota anima tua.* 1. Regum 14. *Non fuisti sicut seruus meus Dauid, qui custodiuit mandata mea, & secutus est me in toto corde suo.* Eccles. 47. *De omni corde suo laudauit Dominum, & dilexit eum qui fecit illum.* 4. Regum 23. *Similis illi non fuit ante eum Rex, qui reuerteretur ad Dominum in omni corde suo, & in tota anima sua, & in vniuersa virtute sua, iuxta omnem legem Moysi.* Psalm. 118. *In toto corde meo exquisiui te.*

ACCEDAT postremò consensus Patrum, qui nihil impossibile nobis à Deo mandatum esse docent; Vide Origenem homil. 9. in Iosue; Basilium in illud: *Attende tibi;* Hilarium in illud Psal. 118. *Latum mandatum tuum nimis;* HIERONYMVM lib. 3. contra Pelagianos, & Augustinum libro de natura & gratia, cap. 69. qui auctor non solùm in genere dicit, Deum nihil impossibile præcepisse, sed etiam in specie de mandato dilectionis: *Quomodo*, inquit, *est graue, cùm sit dilectionis mandatum?* Et in Psalm. 56. de hoc ipso mandato: *Neq; enim*, inquit, *imperaret hoc Deus, vt faceremus, si impossibile iudicaret, vt ab homine fieret.* Vbi videtur Augustinus aut mutasse, aut certè explicauisse priorem sententiam. BERNARDVS etiam serm. 50. in Cantica, etsi exposuit hoc mandatum vno modo de dilectione, quæ hîc perfectè haberi non potest, tamen magis propendet in sententiam hanc posteriorem, quam etiam sequitur Bonauentura, in 3. distinct. 27. artic. 2. quæst. vlt. & plerique Doctores in eadem distinctione.

Argumentum SECVNDVM. Dominus ait Matth. 7. de lege

» lege sua: *Quàm angusta porta est, & arcta via, quæ ducit ad*
» *vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam:* Quomodo ergo non
» errant, qui eam tam latam & facilem prædicant, vt etiam di-
» cant, posse hominem plus facere, quàm lex exigat?

RESPONDEO, idem Dominus ait de lege sua Matth. 11. *Iugum meum suaue est, & onus meum leue.* Et Dauid de le-ge Domini sub eadem metaphora Psalm. 118. *Latum mandatum tuum nimis.* Et Apostolus 1 Ioan. 5. *Et mandata eius grauia non sunt.* Quare lex Domini difficilis est, & facilis: difficilis ex natura sua, quia difficile est attingere medium in quo virtus consistit, facilè verò est aberrare à scopo, difficilior etiam redditur ex naturæ corruptione, difficile enim est auaro facere eleemosynam, luxurioso continere, &c. facilis est habenti gratiam & caritatem; gratia enim & caritas naturam sanat, & dirigit, atque inclinat ad medium attingendum; vt etiam difficile est homini pingui & onusto ingredi portam etiam vtcunque latam, at homini tenui, & nudo non est difficile ingredi portam, etiam vtcunque angustam. Vnde S. LEO serm. 5. de Epiphania: *Nihil*, inquit, *arduum est humilibus, nihil asperum mitibus.* Et B. AVGVSTINVS libro de natura & gratia, capit. 69. *Omnia*, inquit, *sunt facilia caritati.* Et Dauid Psalm. 118. *Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatasti cor meum*; certè autem qui curerit, cùm solùm ambulare teneatur, plus facit quàm ei imperatum sit.

» Argumentum TERTIVM. In opere nostro semper ali-
» quid deest, ergo nunquam implemus legem, ergo multò mi-
» nus possumus facere opera supererogationis. Probatur an-
» tecedens, quia Paulus ad Rom. 7. dicit, se *mente seruire legi*
» *Dei, carne autem legi peccati*; & Iob *verebatur omnia opera*
» *sua.* Iob 9. & Isaias cap. 64. vocat *pannum menstruatæ omnes*
» *iustitias nostras*, & Dauid clamat Psalm. 142. *ne intres in iu-*
» *dicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo*
» *omnis viuens.*

RESPONDEO, negandum esse antecedens; nam si nullo modo legem seruare possemus, mentiretur Ioannes, cùm ait: *Et mandata eius grauia non sunt*, 1 Ioan. 5. & Dominus, cùm ait Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata*, iuuenem illum non docuisset, sed delusisset, ac si dixisset, si vis

vis in cœlum ascendere, fac tibi remigium alarum, & vola per aërem; immò sequeretur hominem nunquam peccare; non enim peccat qui non facit quod non potest, & Deus esset omni Tyrano iniquior, & crudelior, quippè quit tributum peteret quod nemo posset soluere, & hoc ab amicis suis peteret. Adde quod Basilius oratione in illud: *Attende tibi*, dicit impium esse asserere, aliquid impossibile Deum præcepisse, quod idem docent omnes Patres.

Ad PRIMVM ergo locum dico, Paulum loqui de motibus concupiscentiæ inuoluntariis, qui non peccata, sed pœnæ sunt.

Ad SECVNDVM dico, contrarium inde elici, ideo enim Iob verebatur omnia sua opera, quia metuebat ne aliquid in eis imperfectionis misceret; illi autem propriè metuunt, qui vident posse vitari malum quod metuunt; semper enim coniuncta sunt spes, & metus; qui enim certò sciunt non posse vitari, desperant, & dolent potius quàm metuunt. Vnde B. GREGORIVS in hunc locum scribens, ait: *Ipsa bona nostra, quia insidiantis culpæ euadere gladium nequeunt, nisi sollicito quotidie timore muniantur, per sanctum Virum nunc rectè dicitur, Verebar omnia opera mea.*

Ad TERTIVM dico cum Hieronymo ibidem, Prophetam loqui in persona grauissimorum peccatorum, qui si qua opera bona faciebant, saltem moraliter, ea inquinabant admixtione multorum criminum; nos autem non de peccatoribus, sed de iustis loquimur, cùm dicimus homines posse legem seruare, & etiam amplius facere; nec tamen admittimus omnia opera peccatoris necessariò esse peccata; nam Isaias non comparat opera peccatorum sordibus, sed panno sordidato, in quo sunt partes nitidæ, & partes maculatæ.

Ad VLTIMVM dico cum Augustino libro de perfectione iustitiæ, Hieronymo in epist. ad Ctesiphontem, & Gregorio in hunc Psalmum, non posse hominem iustificari coram Deo, quia nemo est qui non habeat peccata venialia, quæ tamen non impediunt quin homo sit iustus, & multa opera bona faciat, etiam supererogationis; non enim dicit Dauid, non iustificabitur omne opus, sed omnis viuens; vel dicen-

dicendum cum Arnobio, Hilario, Hieronymo, & Eutymio in hunc locum, non posse vllum iustificari si comparetur cum Deo; tam sublimis enim est Dei iustitia, vt eius comparatione omnis hominum & Angelorũ iustitia iniustitia reputetur, sicut candela accensa coram sole, nõ lucere, sed tenebram facere videtur.

Argumentum QVARTVM. Verba Christi Luc. 17. in quo Martyr: *Cùm feceritis hæc omnia, dicite, serui inutiles sumus, quæ debuimus facere, fecimus.* istud commentum prorsus excludunt. & confirmatur; nam seruus quidquid est, Domini est, & quidquid facit, Domino facere tenetur.

RESPONDEO, Petrum non egisse hoc loco fideliter Martyrem; nam omisit ea verba in quibus latebat solutio: non enim Dominus ait, cùm feceritis omnia, dicite, serui inutiles sumus, &c. Sed, *cùm feceritis hæc omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite, serui inutiles sumus, quæ debuimus facere, fecimus.* Vnde AMBROSIVS libro de viduis: *Hæc inquit, Virgo non dicit, hoc non dicit ille, qui bona sua venditis, sed quasi reposita exspectat præmia, sicut sanctus Apostolus ait; Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te; quid ergo erit nobis? non enim quasi inutilis seruus, quod debuit facere, fecisse se dicit, sed quasi vtilis Domino, qui commissa sibi talenta quæsitis multiplicauit vsuris, mercedem fidei, atque virtutis, bene sibi conscius meritorum, quæ secum exspectat.* Adde quod Dominus non ait, serui inutiles estis, sed dicite, *serui inutiles sumus;* vult enim nos humiles esse & non iactare nostra merita, sed ipse tamen postea dicit: *Euge serue bone & fidelis;* inutilem autem seruum vocabit eum dumtaxat, qui præceptis non obedierit, vt patet Matth. 25. in parabola de talentis: *Inutilem,* inquit, *seruum proicite in tenebras exteriores.*

Ad confirmationem, fateor, seruum, quidquid est, Domini esse, & quidquid agit, in lucrum Domini cedere: at non inde sequitur ex debito eum facere quidquid facit; quid enim si velit sibi de somno cõcesso aliquid subtrahere, vt pro Domino suo aliquid agat, nónne plus faciet quàm tenetur?

Argumentum QVINTVM. Iubemur quotidie dicere Deo: *Dimitte nobis debita nostra;* ergo nunquam facimus quantum debemus, ergo multò minus facimus plus quàm debe-

debemus. RESPONDEO, quotidie nos Deo dicere: *Dimitte nobis debita nostra*, propter peccata venialia, quibus in hac vita, aut nunquam aut rarò caremus, quibus tamen non obstantibus, & iusti esse, & supererogationis opera facere possumus.

Argumentum SEXTVM. Apostoli Matth. 19. non solùm non cogitauerunt de operibus supererogationis, sed etiã de ipsa salute dubitarunt, dicentes: *Quis poterit saluus esse?* Quibus Dominus non ait, nõ solùm salui esse, sed etiam supererogare potestis; sed ait: *Quod impossibile est hominibus, possibile est apud Deum.* RESPONDEO, apud homines impossibile esse, & saluari, & opera supererogationis facere; apud Deum vtrumque esse possibile.

Argumentum SEPTIMVM. Hieremias dicit: *Maledictus qui facit opus Dei negligenter*, cap. 48. Nemo autem est, cui non subrepat aliqua negligentia; ergo nemo satisfacit debito suo erga Deum. RESPONDEO, loquitur de negligentia graui, quæ amicitiam Dei tollat, vnde in Hebræo רְמִיָּה fraudem potius, quàm negligentiam significat, sicut Hieronymus etiam vertit.

Argumentum OCTAVVM. Christus ait: *Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut ego dilexi vos*, Ioan. 13. At Christus sic nos dilexit, vt pro nobis sit mortuus; ergo & nos debemus pro fratribus animas ponere, vt concludit Ioannes, 1. Ioan. 3. at hæc est summa caritas, cui nihil addi potest: *Maiorem enim caritatem nemo habet, quàm vt animam quis ponat pro amicis suis*, Ioann. 13. Ergo nullus remanet locus consiliis, & operibus supererogationis. RESPONDEO, non tenemur animas ponere pro fratribus, nisi quando id necessarium est ad eorum salutem æternam; si ergo id faciamus, cùm non est necessarium, sed vtile tantùm, opus consilij & supererogationis faciemus. & similiter si proximo benefaciam, quando non est in extrema vel graui necessitate, opus facio supererogationis.

Argumentum NONVM. Iubet Deus Deut. 4. nihil addi præceptis suis, malè ergo adduntur consilia. RESPONDEO, iubet Deus nihil addi præcepto, quod ipsum corrumpat, nõ autem aliquid, quod ipsum perficiat; consilia autem perfi-

ciunt, non corrumpunt præcepta, vt patet. Vide plura, si libet, de hoc argumento in lib. 4. de Pontifice, cap. 17.

„ Argumentum DECIMVM. Ita sumus Deo obligati, vt
„ non possimus vnquam facere, quãtum debemus, ergo nun-
„ quam supererogamus. Antecedens patet; nam quidquid ha-
„ bemus boni, ab illo habemus; ergo omnia nostra sunt ei de-
„ bita, & si millies pro Deo vitam poneremus, nunquam tã-
„ men redderemus ei aliquid æquale.

RESPONDEO, argumentum probat, potuisse Deum nobis exigere quidquid possumus, non tamẽ voluisse. Constat enim ex diuinis literis, Deum pro sua benignitate imposuisse nobis iugum suaue, & onus leue. Præterea probat hoc argumentum, nunquam hominem posse facere plus quàm debet, immò etiam nec quantum debet, si consideremus beneficia Dei nobis collata; nunquam enim ei reddimus æquale; & tamen possumus facere plus quàm debemus, si consideremus, legem nobis à Deo impositam, & proinde possumus facere plus quàm reuera facere tenemur; nam etsi non possimus superare, aut æquare Dei beneficia nostris operibus, tamen non propterea rei efficimur, quia non tenemur id præstare, sed id solum, quod Deus imperauit.

„ Argumentum VNDECIMVM. Ad Philip. 4. dicitur: *Quod*
„ *reliquum est, fratres, quæcunq; sunt vera, quæcunq; honesta,*
„ *quæcunq; iusta, quæcunq; pura, quæcunq; accommoda, quæ-*
„ *cunq; boni nominis: si qua virtus, & si qua laus, hæc cogitate,*
„ *quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me,*
„ *hæc facite, & Deus pacis erit vobiscum: Inueniant,* inquit Pe-
„ trus Martyr, *isti acuti homines, quod huic præcepto Pauli su-*
„ *peraddi possit.* RESPONDEO, hæc omnia debere accipi negatiuè, vt sensus sit; Nihil cogitetis, neque agatis, nisi quod iustum est, quod verum, quod pudicũ, &c. & hoc modo multa possunt superaddi affirmatiua; alioqui si iuberet Paulus, vt omnia, quæ sunt vera cogitaremus, deberemus cogitare, non solùm omnem Scripturã sanctam, sed etiam totã Philosophiam, ac præsertim Mathematicas demonstrationes, quæ verissimæ sunt.

„ Argumentum DVODECIMVM. Te, inquit, interrogo,
„ an possis aliquid facere vltra legem, vel non? si non potes,

con-

conuenimus; si potes, ergo teneris id facere; nam lex requirit omnes tuas vires, & quidquid potes; ergo implicat contradictionem, quòd possis vltra legem aliquid facere. RESPONDEO, nego, legem requirere omnes vires, & quidquid possumus; solùm enim requirit, vt impleamus, quod præcipitur, siue nobis superent vires, siue non; alioqui 1. ad Corint. 7. Paulus non potuisset dicere de homine soluto: *Quod vult, faciat, non peccat, si nubat.* Sic enim argumentabor: Aut ille potest continere, aut non; si non, ergo tenetur nubere, vt Caluinus & Martyr docent; si potest, ergo tenetur continere; lex enim requirit quidquid possumus; ergo nunquam datur tempus, quo liceat dicere: *Quod vult, faciat, non peccat si nubat.*

Argumentum DECIMVM TERTIVM. Non caret superbia & arrogantia infinita, vt dicas, te plus facere quàm tenearis, & Christo fit iniuria non vulgaris, qui frustrà dicetur mortuus, si valuisses legem præstare, aut plus efficere, quàm in illa præceptum fuerit.

RESPONDEO, non timuisse istam superbiam infinitam illas virgines, quæ, teste Augustino, serm. 18. de verbis Apostoli, dixerunt; Amando te plus facimus, quàm præcipis: neq; illos omnes Patres, quos suprà citauimus: sed hoc reuera non caret superbia infinita, propter tam debiles ratiunculas opponere se omnibus sacris Doctoribus, immò & ipsi Scripturæ, quod Petrus Martyr facit. Illud autem de Christo est manifesta calumnia; non enim dicimus, posse hominem suis viribus, aut sine Christi gratia legem seruare, vel aliquid superaddere.

Argumentum DECIMVM QVARTVM. Nolle Deum plus amare, si plus possis, grauissimum peccatum est, ergo nihil potes superaddere, quod non debeas. probatur antecedens: primò, quia negat Deum esse summum bonum, qui non vult eum amare quantum potest: secundò, quia abutitur Dei dono, qui potest plus diligere, & non vult; nam posse plus diligere, sine dubio Dei donum est. Adde, quod qui talentum abscondit, à Deo punitus est, Matth. 25. & peccatum est ingratitudinis, nolle facere quod potes pro eo, cui non potes referre paria.

RESPONDEO, nolle plus amare si plus possis, esse peccatum, si ex contemptu id fiat, vel si necessitas exigat maiorem illum amorem; vel si id fiat ex superbia, quasi putes te iam esse perfectum; vel denique si ex accidia & pigritia nolis vlo modo amplius proficere; id enim repugnat statui viatoris: si velis quidem plus diligere, & proficere, sed iuxta conditionem, & gradum tuum, etiamsi nolis ad altiorem statum ascendere, quamuis possis, non peccas. Verbi gratia, cui est imperatum, vt proficiscatur Venetias, si in media via consistat & nolit progredi, peccat: at si velit progredi, sed per viam communem, non per compendia, & si velit in ipsa via ambulare, non currere, non peccat.

Igitur ad PRIMVM dico, illum negare Deum esse summum bonum, saltem factis, qui non vult eum summo amore diligere, id est, super omnia alia: qui autem diligit Deum super omnia, ille Deū habet pro summo bono, etiam si eum non tam ardenter amet, quàm fortè posset, vel non faciat pro eo omnia, quæ posset; alioqui semper essemus peccatis, immò etiam semper peccaremus. quantumuis enim ardenter Deum diligamus, semper tamen videmur paulò ardentiùs posse diligere, si paulò ampliùs conemur.

Ad SECVNDVM dico, illum abuti Dei dono, qui eo non vtitur quando est necessarium; qui autem paratus est eo vti, si necessarium sit, etiamsi nunquam fortasse vtatur, non dicitur eo abuti; nam ille cui Paulus dicit 1. Corinth. 7. *Quod vult, faciat*, sine dubio potuit continere, & tamen ei dicitur: *Non peccat si nubat*; & B. AVGVSTINVS de bono coniugali, cap. 21. dicit, Abraamum habuisse donum continentiæ, non minus, quàm Ioannes habuerit, ita vt potuerit semper continere, & tamen nunquam continuisse, ne in extrema quidem senectute: & Ioannem Euangelistam habuisse donum patiendi martyrium, nō minus quàm Petrum, & tamen non exercuisse illud donum, vt fecit Petrus: Accusare autem Abraamum, vel Ioannem, quasi donis Dei abusi sint, extremæ dementiæ est.

Ad illud de ingratitudine dico, non esse ingratum benefactori eū, qui benefactori adest, cùm necessitas eius id postulat, aut cùm ipse operam nostram requirit, & qui voluntati eius satisfacit: porrò Deus contentus est vt legem eius seruemus,

uemus, neque aliud à nobis requirit, etiamsi possimus plura præstare.

Ad illud de talentis dico, seruum illum fuisse damnatum, quia habuerat præceptum negociandi: quomodo nunc qui habet talentum concionandi, & simul habet præceptum, quia est Episcopus, punietur, si non concionetur; at qui habet idem talentum, sed non habet præceptum, non punietur, vt patet de S. Antonio, &c.

CAPVT XIV.

Explicatur nomen, & definitio voti.

SEQVITVR Disputatio tertia, quæ est de votis monasticis, cuius disputationis sex erunt partes. Primùm enim, exponemus breuiter nomen & definitionem voti. Deinde, explicabimus sentẽtiam aduersariorum. Tertiò, probabimus omne quod fit ex voto, esse cultum Dei. Quartò, vota non esse propria Iudæorum, sed etiam à Christianis rectè fieri ostendemus. Quintò, de rebus præceptis, qualis est promissio facta in Baptismo, non solere propriè fieri vota. Sextò, de rebus non præceptis, ac nominatim de cõtinentia, paupertate, & obedientia, vota rectè fieri demonstrabimus.

Quod ad PRIMVM, nomen voti apud Latinos ambiguum est; significat enim promissionem, & orationem, ac desiderium; dicimus enim, suscepi votum continentiæ, id est, promisi Deo continentiam; item, pro voto mihi cõtinentia succedit, id est, vt desiderabam; & vota pro continentia Deo fudi, id est, precatus sum à Deo continentiam. Apud Græcos non est idem nomen pro voto, & oratione, tamen sunt duo affinia nomina; nam εὐχὴ significat votum, προσευχὴ orationem: apud Hebræos voti & orationis nomina nullam habent affinitatem; votum enim dicitur נֶדֶר, oratio תְּפִלָּה, cuius rei ea est ratio, quod apud Græcos & Latinos, cùm hęc nomina inuenta sunt, non erat vlla vera pietas, & ideo nihil homines Deo, vel Diis vouebãt, nisi ad id, quod desiderabãt impetrandũ, & propterea semper votis annectebant preces, iuxta illud Virgilij Æneid. 6. *Cessas in vota preces q;*.

Hinc igitur Græci, vt obseruauit Gregorius Nyssenus orat. 2. in orationem Dominicam, vocauerunt orationem προσευχὴν, quia post votum fiebat, quod vocabant εὐχὴν. Latini autem (vt diximus) eodem nomine promissionem Deo factam, & preces ad Deum appellabant. At Hebræi, quia Deum piè colebant, & absoluta etiam vota facere consueuerant sine vlla relatione ad preces, vt nos quoque Christiani facimus, propterea propriis & diuersis nominibus hæc duo nominabant.

Potest autem definiri votum: *Religiosa promissio alicuius excellentioris boni, Deo facta, libera voluntate.* PROMISSIO dicitur, quasi contractus quidam inter Deum & hominem. Nec enim sufficit ad votum, proposuisse ac statuisse aliquid facere, nisi etiam promittatur; votum enim includit obligationem vnius ad alterum; non enim obligatur votum solum ratione veritatis, id est, quia tenetur, qui vouit, verum facere, quod dixit; sed etiam ratione fidelitatis, qua tenetur, alteri fidem datam seruare; hæc autem obligatio non potest nasci ex proposito solo, quod quis apud se concipit, sed necessariò promissionem requirit. RELIGIONIS dicitur, vt significetur, cuius virtutis actus sit votum, nimirum religionis.

Est autem obseruandum, in voto semper esse duas actiones; alteram materialem, alteram formalem. Materialis est de qua fit votum, vt ieiunare, sacrificare, &c. Formalis est ipsa promissio ieiunandi, vel sacrificandi, & promissionis adimpletio; quare formalis actio semper est actus religionis; materialis autem interdum est religionis, vt si quis voueat quotidie sacra facere; interdū alterius virtutis, vt si quis voueat sexta feria semper ieiunare. EXCELLENTIORIS boni dicitur, vt determinetur materia voti; nec enim vouere potest, nisi id, quod melius sit facere, quàm omittere.

Ex quo perspicuum est, quinq; rerū genera excludi à materia voti. PRIMO, peccata, vt cùm Iudæi vouerunt se occisuros Paulum, Act 23. nam vouere peccata, non est Deo munus promittere, sed minari. SECVNDO, opera indifferentia, vt non ire ad forum; non enim potest Deo placere, quod est vanum & inutile: *Displicet enim ei stulta promissio*, Eccles. 5. TERTIO, opera impossibilia, vt si quis voueat se profecturum

rum in Hierusalem sine naui. QVARTO, opera necessaria, vt si quis voueat se moriturũ quando placuerit Deo. QVINTO, opera bona, quæ tamen maiora bona impediunt, vt si quis voueat se ducturum vxorem. Quanquã hoc ipsum certo tempore, ac certæ personę potest esse melius facere, quàm omittere: proinde tum erit legitima voti materia, etsi absolutè contrà iudicandum sit.

DEO FACTA dicitur, vt intelligamus, vota differre à iuramentis, licet vtraq; sint actus religionis, & in materia ferè conueniant; vota enim fiunt Deo, iuramenta hominibus per Deum; non autem hinc excluduntur vota, quæ fiunt Sanctis; nam vel ea sunt vota materialiter, non formaliter, vt quidã docent, qui existimãt, in votis Sanctorum duas esse promissiones; vnam Sanctis, quibus aliquid promittitur; alteram Deo, cui promittitur adimpletio promissionis factę Sanctis, & hanc solam propriè votum esse dicũt: vel (quod verius puto) vota fiunt verè Sanctis, sed vt sancti sunt, id est, vt excellẽtissimo modo participant Dei naturam & gloriam. de qua re disputauimus in lib. 3. de Ecclesia triumphante, cap. 10.

Addimus vltimò, LIBERA VOLVNTATE, vt distinguatur votum à lege communi; votum enim est lex quædam priuata, & obligat more legis; sed lex communis obligat etiam nolẽtem, & inuitum; votum autem est lex, quam nosipsi nobis ferimus, & proinde non obligat, nisi eum, qui sponte votum fecerit; & hinc non habentur rata vota facta ante vsum rationis, nec ea, quæ propter ignorantiam, aut metum censentur inuoluntaria.

CAPVT XV.

Explicatur status quæstionis.

IAM VERO, vt breuiter explicemus, quibus in rebus ab aduersariis dissentiamus; Lutheri & Caluini sententia eadem esse videtur; vterque enim tria quædam de votis docet. PRIMVM, vota ad colendum Deum non posse fieri, nisi de rebus præceptis, proinde vnum esse commune votum fidelium, promissionem illam, quam facimus in Baptismo.

SECVNDVM, vota de rebus à Deo non præceptis posse fieri, si non ad colendum Deum, aut satisfaciendum pro peccatis, sed ad negotia huius vitæ expeditiùs peragenda, aut ad vitanda peccata, aut ad alios bonos fines fiant; exempli causſa, docet Caluinus, eum, qui sæpe in vitium ebrietatis labitur, rectè facturum si voueat, se triduo aquam bibiturum, si iterum inciderit in ebrietatem; quomodo etiam existimat, Apostolorum tempore viduas quasdam voui continentiam, vt expeditiùs fungerentur munere Diaconissarum.

TERTIVM, vota Monachorum impia, irrita, & omnia soluenda esse, quòd fiant cum opinione cultus, & tamen in iis rebus sint, quas Deus nusquam præcepit. Hæc omnia Lutherus docet in libro de votis monasticis, & Caluinus lib. 4. Institutionum, cap. 13. Nec dissimilia docent Confessio Augustana artic. 27. & Confessio VVirtembergensis, cap. de votis monasticis.

Petrus Martyr in libro de cœlibatu & votis monasticis duo dicit pugnantia cum doctrina Lutheri & Caluini. PRIMVM est, vota in Testamento veteri fieri potuisse, vt etiam sacrificia & cærimonias ceteras, in nouo Testamento fieri non posse, cùm sint abrogata cum reliquis Iudaicis cærimoniis. SECVNDVM est, promissionem, quæ fit in Baptismo, non esse votum, in tertio dicto cum Luthero & Caluino concordat.

CAPVT XVI.

Omne quod fit ex voto, esse cultum Dei.

VT igitur ad disputationes veniamus, statuo hanc propositionem: *Omne quod fit ex voto, etiamsi alioqui non sit à Deo præceptum, verè & propriè est cultus Dei.* Hæc propositio est contra Lutherum & Caluinum, qui vota de rebus non præceptis, docent non posse fieri ad colendum Deum; quasi aliqua esse possint vera vota, quæ non sint cultus Dei. Probo igitur positam assertionem.

PRIMO,

PRIMO, vouere est actus religionis, ergo & reddere siue implere votũ est actus religionis, siue fiat de re præcepta, siue non præcepta. Probatur antecedens ex illo Isaiæ 15. *In illo die cognoscent Aegyptij Dominũ, & colent eum in hostiis & muneribus, & vota vouebunt, & soluent.* Vbi posteriora sunt explicationes priorum; vota enim munera sunt. Præterea hæc est natura voti, vt rem alioqui nõ ordinatam ad Dei cultum, ordinet ad cultum Dei, iuxta illud Deut. 12. *Quidquid sanctificaueris & voueris, &c.* Denique, fatetur Caluinus lib. 4. ca. 13. §. 2. vouere esse officium religionis. Probatur iam consequẽtia; nam promittere & soluere, ad eandem virtutem pertinent; sed per id quod fit ex voto, etiamsi non præceptum, impletur votum, ergo per id colitur Deus.

SECVNDO, omne votũ est promissio Deo facta, vt etiam Caluinus docet initio, cap. 13. lib. 4. Instit. ergo votum quodcunq; implere, est fidem Deo seruare; at seruare Deo fidem, est Deum immediatè colere, & honorare: sicut è contrario fidem ei non seruare, est iniuriam illi facere; ergo cuiuslibet voti impletio cultus Dei est.

TERTIO, omne iuramentum est cultus Dei, etiamsi fiat de re non præcepta; vt, si quis iuret, se non bibiturũ vinum, vt Caluinus ipse affirmat lib. 2. cap. 8. §. 23. Institut. ergo & votum de re eadem erit cultus Dei. Probatur consequentia; nam adeò similia sunt iuramenta & vota, vt in Scripturis sæpe iuramẽtum pro voto accipiatur, vt patet Num. 30. *Si mulier*, inquit Scriptura, *habens virum vouerit aliquid, & verbum de ore egrediens, animam eius obligauerit iuramento, voti rea erit, reddet quod promisit, &c.* Præterea sicut per iuramentum de re nõ præcepta facienda, honoramus Deum, quia protestamur, eum esse immutabilem veritatem, & veritatis assertorẽ; ita per votum de re non præcepta, sed tamen bona, Deũ honoramus, quia protestamur ei, vt summo bono, placere actus virtutum.

QVARTO, soluere ex voto aliquid non præceptum, sed tamen bonum, falsis Diis, est peccatum, & non aliud, quàm idololatriæ, ergo soluere Deo vero ex voto rem eandem, erit actus latriæ.

QVINTO, si quis voueat abstinere per triduum à vino, & non faciat, sine dubio peccat: at non peccat peccato intem-

perantiæ; non enim est actus necessarius temperantiæ abs nere à vino, ergo peccat, quia Deum afficit iniuria, non uando illi fidem, ergo si abstineat, Deum honorat.

SEXTO, omni actu virtutis etiam nō præcepto, necess to facto, sed facto tamen propter Deum, colitur Deus; ergo multò magis, si is actus fiat ex voto, eo Deus coletur. Probatur antecedēs PRIMO, Scripturæ testimonio; nam Luc. 2. citur Anna seruisse Deo ieiuniis & orationibus, & est verbum λατρέυσα, quod propriè cultum significat, Philip. 4. *Repletus sum acceptis ab Epaphrodito, quæ misistis in odorem suauitatis, hostiam placentem & acceptabilem Deo.* Hebr. vlt. *Beneficentiæ & communicationis nolite obliuisci; talibus enim hostiis promeretur Deus.* Iacob. 1. *Religio munda apud Deum est visitare pupillos & viduas, &c.* Quæ omnia intelliguntur etiam de eleemosyna non præcepta.

SECVNDO, ex Patribus. Nam TERTVLLIANVS lib. de resurrectione carnis ait: *Nam sacrificia Deo grata, cōfidentes dico animæ, ieiunia, & seras, & aridas escas, & appetices huius officij sordes, caro de proprio suo incommoda reparatur, virginitas quoq;, & viduitas, & modestia in occulto matrimonij dissimulatio, & vna notitia eius, de bonis carnis Deo adolentur.* EPIPHANIVS hæres. 48. virginitatem & abdicationem rerum vocat approbatum Dei cultum. HIERONYMVS lib. 1. in Iouinianum: *Illa,* inquit, *virginitas hostia est Christo, cuius nec animum cogitatio, nec carnem libido maculauit.* AVGVSTINVS libro de bono viduitatis, cap. 9. de continentia loquens: *Nulla,* inquit, *Christo subtrahatur oblatio, &c.* Et lib. 10. de ciuit. Dei, cap. 6. sacrificiū vocat omne opus bonum propter Deū factum; certum autem est, sacrificium propriè cultum esse Dei.

SEPTIMO, votum de re præcepta non est verum & proprium votum, nisi quatenus res illa concipitur, vt non præcepta, vt paulò pòst ostendemus; igitur vel votum de re non præcepta cultus Dei est, vel nullum votum est cultus Dei, sed hoc est falsum, ergo illud verum.

OCTAVO, si votum de re non præcepta, non est cultus Dei, ergo nec ipsum vouere absolutè est cultus Dei; nam ipsum vouere nusquam est præceptum. at hoc est cōtra ipsum Caluinum, qui docet, vouere esse actum religionis.

NONO,

NONO, probatur exemplis Scripturarum. Nam primum votum legitur Gen. 28. *Votum vouit Iacob, si fuerit Dominus mecũ, etc. erit mihi Dominus in Deum, & lapis iste, quem erexi, vocabitur domus Dei, cunctorumq; , quæ dederit mihi, decimas offeram tibi.* Quod hoc sit votum de re non præcepta, patet, quia alioqui peccasset Iacob faciendo votum conditionatum de re præcepta. Quòd autem hoc votum fuerit factum ad colendum Deum, patet, nam habere lapidem pro domo Dei, id est, pro ara, & offerre decimas, sunt actus religionis. Aliud votum fuit Dauidis de extruendo templo, de quo Psal. 131. *Votum vouit Deo Iacob, &c.* quòd hoc votũ fuerit de re non præcepta, patet ex lib. 2. Reg. ca. 7. vbi Deus audito hoc voto Dauidis, & laudata eius voluntate, dicit, se nõ præcepisse, vt sibi fieret templum, nec velle fieri à Dauide. Quòd autem Dauid hoc loco voluerit colere Deum, patet, quia extruere templum est actus religionis.

Denique, omnia vota, quæ legũtur in Scripturis, Leuit. 27. Num. 6. & 30. Deut. 12. & 23. vota erant de rebus non præceptis, vt ex ipsis locis patet, & tamen quod placerent Deo, patet, quia seuerissimè illorum solutionem exigebat: *Si votum voueris*, inquit Deut. 23. *non tardabis reddere, quia requiret illud Dominus; & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum; si nolueris polliceri, absq; peccato eris.* Vbi clarè vides, votum liberè factum, à Deo seuerè exigi.

Sed soluamus argumentum illorum. Sic igitur argumentantur: Omnis cultus voluntarius, id est, quẽ Deus non præcepit, Deo placere non potest; ergo non debet fieri votum de re non præcepta ad colendum Deum. Probatur antecedens; nam Col. 2. Apostolus reprehendit omnẽ ἐθελοθρησκείαν, sic enim est in Græco, quod noster interpres vertit, superstitionem, & Rom. 14. ait: *Quod non est ex fide, peccatum est.* Quibus verbis indicat, peccatum esse id aggredi, quod fides ex verbo Dei concepta non ostendit, qualiter à Deo æstimetur; tales autem sunt omnes cultus voluntarij.

Ad illud, ad Coloss. 2. de ἐθελοθρησκείᾳ, quidam respondent, Paulum eo loco nõ accipere in malam partem cultum voluntarium, sed in bonam. tamen quia vulgata editio vertit superstitionem, & Hieronymus in epistola ad Algasiam,

quæst. 10.

quæst.10. Augustinus in epist.59. ad Paulinum, quæst.7. Ambrosius, Theodoretus, Oecumenius, & alij omnes in hunc locum, accipiunt eam vocem pro simulata religione: dicendum est, Apostolũ hoc loco voluntarium cultum appellare non eas actiones, quæ non sunt à Deo præceptæ, id enim repugnaret plurimis Scripturarum testimoniis, vt iam proximus, sed eas, quæ nec à Deo probatæ, vel commendatæ sunt, nec reuera ex natura sua sunt materia cultus, sed sunt res inanes, & tamẽ ab aliquibus vsurpantur quasi essent cultus; quales sunt qui dicuntur superstitiosi cultus, vt cùm aliqui ponunt religionẽ in numero lotionum, vt Iudæi olim faciebant, & Turcæ hoc tempore faciunt, qui putant se se colere Deum, si toto corpore sæpius loto ad orandum accedant; loquitur enim Apostolus de iis, qui se abstinebant cibis quibusdam, tanquã natura sua immundis, & in eo ponebant religionem, si tales cibos nunquam attingerent.

Ad illud ex Rom.14. dico, cum communi expositione vterum, fidem accipi pro conscientia, vt sensus sit, peccatum esse id omne, quod fit contra conscientiam. Sed admissa Caluini expositione, nõ video, qua ratione inde colligatur non placere Deo cultus, quos ipse non præcepit; nam fides ex verbo Dei concepta, non ostendit solùm placere Deo quæ ipse præcepit, sed etiam quæ ipse consuluit; & quæ neque præcepit, neque consuluit, sed tamen ex se bona sunt: vt patet ex infinitis locis, vbi iubet sibi reddi vota sponte facta.

CAPVT XVII.

Non fuisse Iudæorum proprium vota facere, sed cum Christianis etiam id esse commune.

REFELLENDA nunc est Petri Martyris sententia, qui in libro de votis & cœlibatu contra Smithæum, aduersus omnes, cùm Catholicos, tum hæreticos, omnia omnino vota Christianis interdicit. *Quare*, inquit, *vt aliæ cærimoniæ per Christum sublatæ sunt, ita & vouendi ratio debet facessere.* Et infrà: *Quare votum, licet antiquitus potuerit & sui esse, cùm ad legis cærimonias pertineret, modò explosum est.*

Hæc

Hæc sententia PRIMO refellitur ex illa prædictione Isaiæ 19. *Colent eum in hostiis & muneribus, & Vota Vouebunt Domino, & soluent.* Hæc enim de Christianis prædicta esse, S. Hieronymus, S. Cyrillus, & ceteri omnes in commentario huius loci apertissimè docent.

RESPONDET Martyr, hæc quidem de Christianis dici, sed per vota & hostias non intelligi vera vota, verasq; hostias, sed cultum spiritalem & Christianum. Dicit enim, Isaiam cùm Iudæis loqueretur, per ea, quibus tunc Deus colebatur, explicare voluisse cultum postea futurum; non enim aliter Iudæos intellecturos fuisse, quæ dicebantur.

Sed refellitur hæc solutio; nam inprimis etiamsi non habeamus easdem hostias, neque eadem vota, quæ Iudæi habuerunt, tamen si nulla haberemus, malè explicuisset Isaias cultum Christianum per hostias & vota; non enim explicatur aliquid per id, quod nullo modo ei simile est. Longè melius explicuisset per contradictorium, si dixisset; Non colent hostiis, nec vota vouebunt; tunc enim omnes intellexissent cultum quidem futurum, sed non qualis tunc erat. PRAETEREA expositio ista Petri Martyris nõ potest probari, nisi assumatur vt certum id, quod est in quæstione. Nam si petas ab eo, cur illa verba: *Vota Vouebunt, & soluent*, exponere velit metaphoricè potius, quàm propriè, nihil aliud respondebit, nisi quia propriè exponi non possunt, cùm apud Christianos nulla essent futura vota. At hoc est, de quo contendimus; An Christiani sint vota facturi, & cùm ille neget, nos asseramus, quis non videt verbum Dei à nobis facere, cùm de Christianis dicat: *Vota Vouebunt, & soluent?*

SECVNDO, idem probatur ex illa exhortatione Psal. 75. *Vouete, & reddite Domino Deo Vestro, &c.* tametsi enim Petrus Martyr cõtendat, hæc Iudæis tantùm dici, tamen longè aliud docent S. Patres, ex quibus B. Augustinus hunc locum ita enarrat, nõ Iudæis, sed Christianis loquens: *Quisq; quod potest Voueat, & reddat, non sitis pigri ad Vouendum; nõ enim Viribus Vestris implebitis.*

TERTIO, idem probatur ex illis verbis B. Pauli prioris epistolæ ad Timotheum, ca. 5. vbi de viduis quibusdam dicit: *Cùm luxuriatæ fuerint in Christo, nubere Volunt, habentes damnationem, quia primã fidem irritam fecerunt.* Quo loco

per

per primam fidem omnes omnino interpretes, tum Grae-
tum Latini, intelligunt votum continentiæ. S. Augustinus
Psal. 75. *Quid est*, inquit, *primam fidem irritam fecerunt? Vouerunt, & non reddiderunt.* Sed de hoc loco infrà fusè dis-
remus, nunc solùm innuisse sufficiat. Omnia quoque ar-
monia & argumenta, quæ proferemus, ad probandum vo-
monastica esse licita, huc etiam referri possent.

VLTIMO, votum non est cærimonia Iudaica, nulla igi-
causa est, cur solis Iudæis, & non etiam Christianis lic-
vouere; nam inprimis vouendi actus sola mente perfici p-
test. Tametsi enim ore quoque vouere solemus, tamen
am sine vlla voce solo cordis motu votum emitti potest. C-
rimoniæ autē omnes res sunt exteriores & sensibiles, v-
tum est; nō igitur vota ad cærimonias, sed ad internum cu-
tum pertinent. DEINDE, licet vota cærimoniæ essent, no-
continuò Iudaicæ essent; multæ enim sunt cærimoniæ co-
ni hominum generi, & omni religioni communes, vt genu
flectere ad orandum, manus attollere, cœlum aspicere, m-
dere pectus. Et denique, illæ solæ dicuntur propriè Iudaic-
cærimoniæ, quę vel à Mose sunt institutę, vel Christum ve-
turum significabant, quamuis ante Mosem cœperint; & po-
inde Christo adueniente cessauerunt.

Porrò vota non cœperunt à Mose; nam Iacob Patriarcha
Votum vouit, Genes. 28. longè antequam Moses nasceretur
neque vota ad Christum venturum significandum institu-
sunt. Quid enim habent cum CHRISTO venturo voti hero-
niorum, continentiæ, eleemosynarum, & similia? Nec de-
mum cum Mose cessarunt. Nam licet in Ecclesia Christi post
Euangelij plenam promulgationem cessauerit circumcisio,
sacrificia ouium ac boum, & alia id genus, tamen vota nun-
quam cessarunt, vt patet vel ex vno loco S. AVGVSTINI: si-
quidem in illud Psalm. 75. *Vouete, & reddite*, sic ait de Chri-
stianis sui temporis. *Alius vouet Deo castitatem coniugalem,*
vt prater vxorem non nouerit aliam. Alij etiam vouent, ex-
perti tale coniugium, vltra nihil tale pati, nihil tale concu-
piscere, aut sustinere, & ipsi vouerunt aliquid maius, quam
illi. Alij virginitatem ipsam ab ineunte ætate vouent, vt nihil
tale vel experiantur, quale illi experti sunt, & reliquerunt;
& isti vouerunt plurimum. Alij vouent, domum suam esse ha-
situ-

spitalem omnibus sanctis aduenientibus, magnum votum vouent. Alius vouet, relinquere omnia sua, distribuendo pauperibus, & ire in communem vitam, in societatem Sanctorum, magnum votum vouit. Hæc ille.

At ne fortè respondeatur, vouendi cærimoniam esse iure abrogatam, sed non facto, ac non defuisse qui vouerint, sed eos feciſse, quod non licebat: considerandum est, non qualescunq; homines, sed doctissimos & sanctissimos, vt Augustinum, Basilium, Hieronymũ, Bernardum, aliosq; permultos vota vouisse, & laudasse, quorum testimonia postea afferentur: nunc Augustinum sufficere posse putaui, præsertim cùm id aduersarius noster non neget.

Respondet enim Martyr, non esse curandum, quid homines, etiamsi inculpati, & sine controuersia Deo grati fecerint, quia non illorum vita, sed verbum Dei est regula nostrę fidei. quod quidem accepit Martyr à Luthero, qui in libro de abroganda Missa fusissimè docet, non esse cogitandum, quid Sancti fecerint, sed quid facere debuerint secundum regulam verbi Dei.

At quomodo, quæso, potest fieri, vt inculpati & Deo grati fuerint, qui vota frequentarunt in Christi Ecclesia, si vota ad cærimonias Iudaicas pertinent? Certè, si qui hoc tempore, vel circumcisionem, vel Sabbathum, vel sacrificia cruenta publicè celebrarent, nullo modo inculpati & grati Deo esse possent, præsertim si nulla ignorantia laborarent. Si ergo vota similia sunt circumcisioni, & sacrificiis cruentis, vt Martyr affirmat, quomodo inculpati, & grati Deo fuerunt Basilius, Augustinus, Bernardus, & alij doctissimi viri, qui vota fecerunt, & aliis facienda suaserunt?

Deinde non est nostra quæstio, verbũ Deine, an exempla Sanctorũ pro regula fidei & morum habere debeamus, sed vtri verbum Dei melius intellexerint, Petrus Martyr, Caluinus, Lutherus, & similes homines, an viri illi, quos sanctissimos & doctissimos fuisse vtrique confitemur: exempla enim Sanctorum non repugnant verbo Dei, sed explicant, ac declarant, ideo & Apostolus dicebat: *Imitatores mei estote.* Et Christus Matth. 5. viros sanctos comparat lucernæ positę super candelabrũ, quæ lucet omnibus, qui in domo sunt. neque huic veritati repugnat, quod etiam sancti interdum labun-

labuntur, vt patet de ebrietate Noë, de adulterio Dauidis, de simulatione B. Petri, quam Paulus reprehendit; nõ enim omnia facta Sanctorum imitanda esse dicimus, sed ea solùm quæ neque pugnant apertè cum regula fidei, neque inueniuntur vel à Scriptura, vel ab aliis sanctis viris reprehensa, sed contrà potius à piis, & doctis passim laudata. Eiusmodi autem esse vota, nemo negare potest, nisi qui vel nihil legerit, vel nihil credat.

CAPVT XVIII.

Soluuntur obiectiones.

SED audiamus nunc obiectiones Petri Martyris, vt videamus, an habuerit aliquam, si nõ iustam, saltem probabilem caussam recedendi à cõmuni sententia omnium penè tum Catholicorum, tum hæreticorum.

» Obiectio PRIMA. In testamento veteri frequens est mentio votorũ, in nouo ne nominatur quidem votum, nisi tum » sermo est de votis Iudaicis, vt Act. 21. igitur vota ad cærimonias Iudaicas pertinent.

RESPONDEO, nomen voti in Testamento nouo nõ habetur, res tamen habetur, vt ostendimus ex Apostolo, & infrà clariùs ostendemus; sed etiamsi non haberetur, sufficerent testimonia veteris Testamenti cũ vsu & explicatione Ecclesiæ. Moralia enim præcepta, vel documenta Scripturæ veteris, nõ minùs ad Christianos, quàm ad Iudæos pertinent; idcircò enim assiduè in Ecclesia leguntur Psalmi, quod plenissint moralibus documentis.

Et sanè, si Martyris argumentum valeret aliquid, cõcluderet etiam, vsuram Christianis non esse prohibitam; nam vsura in Psalmis, & Prophetis passim prohibetur, in Testamento nouo non legitur prohibita sub nomine vsuræ. colligitur quidem vsuræ prohibitio ex illo loco: *Mutuum date, nihil inde sperantes.* Lucæ 6. sed multò obscurius quàm votum colligatur ex illis verbis Pauli, quia primam fidem irritam fecerunt; nam ista verba omnes Patres de voto intelligunt, illa non omnes intelligunt de vsura; nam S. Basilius in commentario Psal. 14. S. Ambrosius in libro de Tobia, ca. 16. S. Hie-

S.Hieronymus in commentario Ezechiel. cap.18. & aliqui recentiores cõtendunt, in illis verbis non prohiberi vsuram, sed consilium dari diuitibus, vt dent mutuo sine vlla spe sortem ipsam recuperandi.

Si igitur vsura iure diuino prohibita est Christianis, licet expressè eiusmodi prohibitio nõ habeatur nisi in veteri Testamento, quantò magis religio vouendi licita erit Christianis, cùm & res, & nomen voti in Testamento veteri, res autem in nouo expressè contineatur?

SECVNDA obiectio. Quotquot fidẽ Christi profitemur eo ipso toti sumus illi obstricti; quid igitur voto nos rursus ei tradimus? ridiculus porrò haberetur filius, qui tabulis obsignatis, atque testibus vellet sese patriæ potestati subdere. Idcircò qui vota nuncupant, aut se fateantur nõ esse Dei, aut intelligant quàm vouendo stultè agant, dum, quemadmodum dicitur, actum agunt. Lege cauit Deus, ne Israëlitæ primogenita ex pecoribus sibi vouerent, non alia sanè ratione, nisi quod iure sibi debebãtur; propterea cùm nos iam Christi membra simus, & Deo omnibus modis obstricti, non minùs quàm primogenita antiquitus erant, non est permittendum vt voueamus. Hæc ille.

RESPONDEO dupliciter. PRIMO, retorquendo argumentum; nam quẽadmodum Christiani Deo sunt obstricti ratione creationis, & redemptionis, sic etiam Iudæi obstricti erant Deo ratione creationis, & liberationis de Ægypto, igitur etiam illi vouere non poterant, ne actum agerent.

Respondet Petrus Martyr, nos quidem vouere non posse, quia non solùm Deo obstricti sumus, sed etiam scimus obstrictos nos esse luce iam Euangelij coruscante; illi autẽ vouere poterant, & debebant, vt admonerentur hac veluti pædagogia perpetuo debito se ac sua omnia Deo obstricta esse.

AT nullo negotio hæc solutio refelli potest; nam qui apud Iudæos vouebant, nõ erant solùm imperiti aliqui homines, sed etiam Prophetæ sapientissimi, qui melius nouerant debitum nostrum cum Deo, quàm vlli nostrûm sciant. Dauid Propheta sapiẽtissimus: *Votum vouit Deo Iacob*, Psal. 131. & Principes ad vouendum hortatus est lib. 1. Paral. cap. 29. vbi hæc addidit, vt os obstrueret Petro Martyri, indicans se & suos nõ ignorare omnia esse Dei: *Quis*, inquit, *ego, & quis populus*

pulus tuus, vt possimus tibi hæc vniuersa promittere? tua sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. PRÆTEREA, si Iudæi hoc ignorassent, nō potuissent per vota his ius debiti admoneri, sed potius contrarium ex sua vouendi consuetudine colligere potuissent; nam si nō possumus reuere Deo quæ ipsius sunt, qui vouet, admonetur se aliqua habere quod non sit Dei. Itaq; pædagogiam valde malā Deus Iudæis tribuisset, si esset vera Martyris sententia. Voluisset nim eos assuescere faciendis votis, vt admonerentur omnia esse Deo obstricta, & interim contrarium eueniret.

Respondeo SECVNDO ad argumentum directè, nos dicimnia nostra Deo esse debita & obstricta in hoc sensu, quod omnia ab illo accepimus, & eius beneficio retinemus, & propinde potest ille, si velit, omnia repetere, & nos tenemur quidquid ille iusserit facere: tamen quia ille multa nobis libera relinquit, in quibus possumus pro arbitrio, hoc aut illud facere, idcirco multa sunt Dei & nostra simul; Dei, quia eius beneficio illa habemus; nostra, quia possumus pro arbitrio de illis disponere, dummodo non contra Deum. Quocirca quando vouemus, & offerimus aliquid Deo, de rebus suis damus, & tamen verè damus, quia res illę etiam nostræ erant, & potuissemus non dare. Vnde Concilium ARAVSICANVM I. can. 11. *Nemo*, inquit, *quidquam Domino rectè vouerit, nisi ab ipso acceperit, sicut legitur, quæ de manu tua accepimus, damus tibi.*

At illud exemplum filiifamilias, qui ridiculus esset si tabulis obsignatis se subdere vellet patri, respondeo; similimilias ridiculū fore si tabulis obsignatis se patri subdere vellet in iis rebus, in quibus necessariò parere tenetur, & de quibus imperium patris iam habet, at non fore ridiculum si in iis rebus se subdat, in quibus alioqui sui iuris erat. Nec enim parentes possunt omnia quæ volunt filiis imperare, & in iis etiam quæ possunt, sæpe non imperant, sed dant filiis optionem; exempli caussa, liberum est filiis vxorem ducere, vel nō ducere, nec possunt in ea re à parentibus cogi, si tamen quis patri polliceatur se facturum in eo negotio, quod is imperauerit, tenebitur stare promissis.

Ad illud autem de primogenitis pecorum, quæ Deo vouerī nō poterant, quia Dei erant, respondeo, hoc ipsum sen-

tentiæ

rentię nostræ fauere; nam ideo primogenita pecorum voueri non poterant, reliqua autē voueri poterant, tametsi omnia Dei sint: (*Domini enim est terra, & plenitudo eius*, Psal. 23.) quia Deus Leuit. 27. nō reliquerat Iudæis liberam dispositionem primogenitorum, vt reliquerat rerum ceterarū. Sic igitur & nos non vouemus ea, quæ non sunt in nostra potestate, sed ea solùm, quæ Deus libera nobis reliquit.

Sed instat Petrus Martyr. Nihil est liberū, nihil indifferens in particulari, licet in genere dicantur quædam ἀδιάφορα, quia nec omnibus, nec omni tempore cōueniunt; nam cùm aliquid occurrit expetendum, vel reiiciendum, aut illud repugnat saluti proprię vel aliorum, & necessariò reiiciendum est; aut conducit saluti propriæ vel aliorum, & necessariò expetendum est, si verè Deum & proximum diligimus.

Respondeo, falsum esse membrum hoc postremum; non enim necessariò expetendum est quod conducit saluti propriæ vel aliorum, alioqui non diceret Dominus Deut. 23. *Si nolueris polliceri, absq; peccato eris.* Neque Apostolus diceret 1. Cor. 7. *Quod vult faciat, non peccat si nubat.* Qui enim potest sine peccato facere quod voluerit, id est, nubere, aut non nubere, vouere, aut nō vouere, certè nec necessariò cogitur expetere nuptias, aut votum, nec necessariò illa reiicere. Illud ergo solum necessariò est expetendum, quod necessarium est ad salutem; quod verò vtile est, non necessarium vtiliter quoque, non necessariò expetitur.

Obiectio Tertia. Libertas Euangelica, in qua nos Dominus constituit, minuitur per vota, non igitur Christianis licet vouere. Antecedens probatur; nam Christus libera esse voluit genera vitæ, quod nec omnibus, nec omni tempore conueniant. Qui autem vouent vnum genus vitæ, necessarium sibi illud faciunt, vt iam non possint ad aliud transire. Item, Christus nos à lege exonerare constituit, qui autē vouent, se magis ac magis impediunt legibus. Cur, inquit Martyr, non se liberos seruant? si nolunt rectè agerè, nisi lege adigantur, se magis ad seruitutem legis, quàm ad regnum gratiæ & fidei pertinere declarant.

Respondeo Primo, retorquendo argumentum; nam si Christus libera esse voluit genera vitę, cur ipsi se legibus Matrimonij astringunt? nec minus enim impedit coniugium à

cœlibatu, quàm votũ cœlibatus à coniugio. Deinde, si Deus liberos nos à legibus esse voluit, & genera vitæ libera nobis reliquit, quid est quod paulò antè Martyr dicebat, nihil esse liberum, nihil indifferens, sed omnia omnino aut præcepta aut prohibita? Itaq; prædicant verbo libertatem Euangelicam, & interim imponunt legem importabilem, & qualem nullus vnquam tyrannus imposuit.

SECVNDO respondeo, libertatem Euangelicam non esse libertatẽ (vt illi somniant) à lege, sed à peccato Rom. 6. *Liberati à peccato serui facti estis iustitiæ.* itẽ à cærimoniis Iudaicis, quæ erant vmbræ futurorum, ac demum à timore, & seruitute, non aũt ab obligatione legis; qui enim caritate, quæ est propriè gratia Testamenti noui, & libertas Euangelica præditus est, lege quidem tenetur, sed non est sub lege, quia libenter implet legem. Sed de hac re alibi sæpè tractauimus.

» Obiectio QVARTA. Qui vouet, iniuriam Deo facit, nam
» inprimis repugnat illi, faciens necessaria quæ ille voluit esse
» libera. Deinde arguit Deum vel insipientię, vel inuidiæ, nam
» voto se obligat ad vnum genus vitæ, vt eo modo perfectior
» euadat; quasi Deus, qui eum ad illud vitæ genus non obligauit, aut non sciuerit ei tam bene prospicere, vt ipse sibi pro-
» spexit, aut certè inuiderit illi istam maiorem perfectionem.

RESPONDEO, nullam fieri Deo iniuriam per vota, quæ ipse voluit esse libera genera vitæ negatiuè (vt sic loquar) non affirmatiuè, id est, noluit obligare, sed reliquit in arbitrio nostro, vt quisque ad quod vellet se obligaret. Quodcunque non obligauerit nos, benignitas eius fuit; quod verò per vota ipsi nos obligemus ad id, quod illi gratius esse scimus, gratitudo, & pietas est: & sicut non pugnant benignitas Domini, & gratitudo serui, sic etiam non pugnat quod nobis necessaria faciamus, quæ libera Deus nobis reliquit: neque insipientiæ aut inuidię illum arguimus; nam quod facimus, eius consilio, & admonitione facimus; etsi enim non imperauit nobis maiorem illam perfectionem, ad quam per vota tendimus, consuluit tamen, & admonuit vt ad eam aspiraremus; de qua re paulò pòst agemus.

CAPVT

CAPVT XIX.

Non esse propriè votum promissionem, quæ fit in Baptismo.

SEQVITVR ordine quinta pars disputationis, in qua refellenda est sententia Lutheri & Caluini, quod promissio, quæ fit in Baptismo, votũ propriè dici debeat. Sunt autem quædam antea prænotanda. PRIMVM est, quæstionem esse inter Theologos, num res à Deo imperatæ sub votum propriè cadere possint. Quidam enim id negant, vt S. Thomas, & S. Bonauentura in 4. dist. 38. Alij verò affirmant, vt recentiores quidam, Dominicus à Soto lib. 7. de iustitia, & iure q. 1. art. 3. & Alphonsus à Castro lib. 1. de lege pœnali, cap. 10.

Sed conciliari possunt hæ sententiæ; nam duobus modis fieri potest votum de re præcepta: vno modo cum intẽtione se obligandi, etiamsi res illa præcepta non esset; alio modo cum intentione solùm acceptandi, & testificandi obligationem, quæ antea erat. PRIORE modo loquuntur auctores posteriores, & rectè docent res etiam à Deo imperatas, propriè posse voueri si concipiantur vt liberæ, & qui vouet intendat ad eas se obligare noua obligatione; nam qui cœlibatũ Deo vouit, non minùs propriè censetur sacrilegus si fornicetur, quàm si nubat; ex quo sequitur, non fornicari esse etiam materiam voti propriè dicti, licet alioqui præceptũ sit; pari ratione qui post votum paupertatis furatur, non minùs sacrilegus est, quàm si res suas, quas iã dimiserat, repetat: ex quo intelligimus non furari, quod præceptum est, posse sub votũ cadere, vt res suas dimittere, quod non est præceptum, sed consilium. Vide S. Thomam in 2. 2. q. 186. art. 10. vbi admittit religiosos bis peccare si furentur, aut fornicentur, quod & contra legem communem, & contra votum proprium delinquant.

POSTERIORE modo loquuntur auctores priores, qui rectè docent, res præceptas non cadere propriè sub votum, si accipiantur vt præceptæ, id est, si quis dum eas recipit se facturum, nihil noui promittit, sed solùm agnoscit & recipit obligationem, quam lex ipsa secum affert; qualis fuit illa

promissio Hebræorum Exod. 19. *Cuncta quæ loquutus est Dominus, faciemus.* Vbi enim non est intentio nouæ obligationis, nullum esse votum propriè dictum, constat.

SECVNDO loco prænotandum est, in Baptismo omnes Christianos promittere se legem Dei seruaturos, atq; eo tempore abrenunciare Diabolo, & pompis eius; id enim ritus Baptismi testatur, & Patres apertissimè docent, vt Tertullianus libro de corona militis. S. Cyprianus lib. 1. epist. S. Basilius libro de Spiritu sancto, cap. 27. S. Hieronymus Apologia 1. contra Ruffinum prope finem. S. Augustinus lib. 1. de peccatorum meritis, & remission. cap. 33. S. Gregorius hom. 29 in Euangelia, & Beda lib. 3. hist. Anglorum, cap. 19.

Quæstio igitur est; An ea promissio sit solùm quædam ratificatio, & acceptatio obligationis, quam lex Dei secum affert, proinde non appellanda votum, nisi fortè improprie & largo modo. An verò sit noua promissio nouã obligationem includens, atq; adeò votum propriè dictum. Martinus enim Lutherus in libro de votis monasticis, & Ioannes Caluinus lib. 4. Instit. cap. 13. §. 6. votum primarium esse docent promissionem illam, quam facimus in Baptismo, cuius contrarium affirmat communis sententia Theologorum, in 4. sententiarum dist. 38. Quæ sententia quoniam verissima est, his argumentis confirmari potest.

PRIMVM, vota, vt in Scripturis accipiuntur, spontanea ac voluntaria, non necessaria esse debent. Sic enim legimus Deut 23. *Si votũ voueris, non tardabis reddere, quia requiret illud Dominus; & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatũ; si nolueris polliceri, absq; peccato eris.* At promissio, quæ fit in Baptismo, necessaria est, neque de illa potest dici, si nolueris polliceri absque peccato eris. Omnes enim ad Baptismum suscipiendum diuina lege obligantur, neq; Baptismus sine illa promissione ab Ecclesia datur.

SECVNDO, vota paruulorum à parentibus edita, rata nõ sunt, nisi ab ipsis, quorum nomine facta sunt, postmodum in ætate adulta confirmentur; id enim docet S. Bernardus in epist. 1. ad Robertum, & apertissima ratio id ipsum confirmat, quia votum est lex particularis, quam sibi quisque imponit, si vult, ac proinde voluntatem propriam necessariò exigit. At promissio quæ fit in Baptismo, paruulos obligat,

ita vt postea, velint nolint, cogantur eam habere ratam, etiamsi non per se, sed per alios eam ediderint; igitur non ex voto, sed aliundè vim habet obligatio quæ suscipitur in Baptismo.

TERTIO, si ea promissio votum esset propriè dictum, omnia Christianorum peccata essent duplicia, quia contra legem, & contra votum; omnia essent sacrilegia, quia contra voti religionem; nec minus peccaret secularis fornicando, aut furando, quàm religiosus, vt pater. At hæc omnia communi fidelium sententię ac iudicio repugnant, non igitur illa promissio votum est propriè dictum.

QVARTO, illa promissio quæ fit in Baptismo, si votum esset, certè aut explicitè, aut implicitè voti obligationem contineret. At non explicitè continet, nec enim fideles dum baptizantur explicitam intentionē habent, aut habere debēt se obligandi, nisi quantum ex ipsis Dei legibus obligantur: quod autem nec implicitam obligationem contineat, ita probatur; si esset implicitum votum in Baptismo, aut esset ex lege Ecclesiæ annectente hoc votum Baptismo, quomodo adiunctum est votum continentiæ Sacramento ordinis; talis autem Ecclesiæ lex nusquam exstat: aut esset ex natura ipsa religionis Christianæ, vt quemadmodum connexa sunt vota monastica ordinibus religiosis, ita etiam annexū esset Christianæ religioni votum renunciandi Diabolo, & pompis, atq; operibus eius. Sed neq; hoc dici potest; nam religio Christiana cùm sit omnibus necessaria, vincula habere debuit, diuinas leges, quæ necessariò ab omnibus seruandæ sunt: ordines verò religiosi, quia non necessitatis, sed voluntatis sunt, vincula quoq; non necessaria, sed voluntaria habent, qualia sunt omnia vota propriè dicta.

Accedat POSTREMO, quod cùm non sit vllo modo necessarium, neq; etiam admodum vtile de iis rebus, quæ sunt in præcepto vota facere, non est credibile Deum, aut Ecclesiam voluisse, vt omnes fideles ad eiusmodi vota facienda obligarentur. Non esse autem admodum vtile de rebus iis, ad quas ex lege obligati sumus, vota facere, nisi fortè ea vota coincidant cum votis de rebus non præceptis, ex eo perspicuum est, quòd vota de rebus non præceptis ideo laudabiliter fiunt, præter alias causas, vt homo eo modo firmius, &

stabilius perseueret in bono opere iam concepto; qui enim se liberos cernunt, facilè mutant propositum bonum. Cum igitur ad opera legis facienda satis ligati simus ex ipsa lege non opus est noua vincula quærere, ne occasionem grauius peccandi nobis ipsi sine magna vtilitate procuremus.

Obiectiones, quæ contra fieri solent, facilè solui possunt.

" PRIMA obiectio. Christiani grauius peccant, & puniuntur " cùm non seruant legem Dei, quàm Ethnici vel Iudæi: Igitur " aliquam habent obligationem, quam illi non habent. RESPONDEO; grauius peccant, & puniuntur Christiani, quia magis ingrati sunt, & melius nouerũt Domini voluntatem, non autem quia habeant aliam obligationem, quia nemo non solùm grauius peccarent, sed etiam bis peccarent.

" SECVNDA obiectio. S. AVGVSTINVS in Psal. 75. Vouete " inquit, *& reddite Domino Deo vestro omnes cõmuniter quos* " *debemus vouere? credere in illum sperare ab illo vitam æter-* " *nam, benè viuere secundum cõmunem modum; est enim quo-* " *dam modus communis omnibus, furtum non facere, adulterium* " *non facere, non amare vinolẽtiam, non superbire, non homicidium* " *occidere, non odisse fratrem, non aduersus aliquem texere pe-* " *riciem, hoc totũ omnes vouere debemus.* Hæc ille. RESPONDEO, accipit S. Augustinus, eo loco nomẽ voti largo, & communi modo, vt non solùm comprehendat vota propriè dicta, sed etiam quamlibet aliam promissionem, quamuis talis acceptio voti non facilè in Scripturis inuenietur.

" TERTIA obiectio. Ecclesia eos, qui promiserunt in Baptismo Christi legem se seruaturos, cogit vt eam seruent. Non " autem cogit Ethnicos, & Iudæos, qui id non promiserunt; " igitur obligatio quædã nascitur ex promissione, quam non " adfert secum ipsa lex, proinde illa promissio verum votũ esse " videtur. RESPONDEO, cogit Ecclesia Christianos baptizatos, vt seruent legem Christi, non tam ex eorum promissione, quàm ex eo, quod per Baptismum facti sunt membra, & filij Ecclesiæ; omne enim membrum subiectum esse debet capiti, & omnis filius parenti iure naturæ subiicitur.

CAPVT

CAPVT XX.

Paupertatem voluntariam rectè Deo voueri.

RESTAT pars quæstionis postrema, in qua, vt promisimus, tria vota monastica defendenda sunt. Incipiemus à voto paupertatis, inde ad votum obedientiæ, postremò ad votum continentiæ, de quo potissima quæstio est, veniemus.

Igitur PAVPERTATEM voluntariam rectè susci pi ac Deo voueri, PRIMO probatur ex illis verbis Matth. 5. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Vbi notandum est, pauperes in Scriptura tribus modis accipi solere. Primò dicuntur pauperes, qui sunt afflicti, vt Psalm. 24. *Vnicus & pauper sum ego, tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt.* Secundò dicuntur pauperes, qui sunt humiles, vt Isaiæ vlt. *Ad quem respiciam nisi ad pauperculum, & contritum, & trementem sermones meos?* Tertiò dicuntur pauperes propriè, qui non sunt diuites, idque tribus modis, aut actu, sed non affectu, aut affectu, sed non actu, aut actu simul & affectu.

Quinque igitur existunt huius loci expositiones. PRIMA est Caluini in hunc locum, qui per pauperes intelligit afflictos. Sed hæc expositio non est germana; nam coincideret tunc hæc prima beatitudo cum tertia: *Beati qui lugent*, aut cum vltima: *Beati qui persequutionem patiuntur.* Et præterea non est expositio Patrum, ac demum Lucæ 6. Dominus pauperibus diuites opponit.

SECVNDA expositio est Chrysostomi in commentario huius loci. & Augustini libro 1. de sermone Domini in monte, qui per pauperes intelligunt humiles; quæ expositio vera quidem est, sed non primario intenta, vt paulò pòst ostendemus.

TERTIA esse potest, vt beati dicantur illi, qui sunt pauperes actu, non affectu; sed hæc falsa expositio est, & à Patribus reprehenditur; non enim beati, sed miseri sunt isti pauperes; quocirca Dominus addidit, *spiritu*, id est, voluntate, & electione, nec qualicunque voluntate, sed spirituali, vt notat S. Bernardus serm. 1. de festo omnium Sanctorũ. Fue-

runt enim etiam Philosophi quidam voluntate pauperes, sed non spiritu pauperes, quia non propter Deum, sed propter curiositatem amarunt paupertatem.

QVARTA expositio esse posset, quòd beati dicãtur pauperes affectu, licet non actu. Hæc vera est, sed non præcipuè intenta, vt mox ostendam.

Est igitur QVINTA, vt beati dicantur, qui propter Deum sponte eligũt paupertatem, & proinde etiam humilitatem: & pauperes spiritu hoc loco nominari eos, qui sunt voluntariè pauperes, & proinde etiam humiles; nam vt plurimum diuitiæ elationem, paupertas humilitatem gignit. Ita exponunt B. Ambrosius in caput 6. Lucæ, B. Gregorius Nyssenus, B. Hieronymus, & venerabilis Beda in caput 5. Matth. necnon S. Leo I. in sermone de illis verbis Domini Matth. 5. qui paupertatis voluntariæ, & humilitatis simul meminerunt. Item Chromatij, & Anselmi in hunc locum, Basilij, necnon Bernardi serm. 1. de festo omnium Sanctorum, & recentiorum, vt Abulensis, Lirani, Caietani, Iansenij, & aliorum, qui de paupertate voluntaria, & actuali exponunt, & rectè; nam inprimis verbum Græcum πτωχὸς, mendicum propriè significat; vt etiam Latina vox pauper, non humilem propriè, sed egenum significare solet.

Deinde præmium illud *(Quoniam ipsorum est regnum cælorum)* propriissimè respondet veræ paupertati. Præterea Lucæ 6. Pauperes, qui beati esse dicuntur, non superbis, sed diuitibus opponuntur; sic enim paulò pòst subiungit Dominus: *Væ vobis diuitibus.* Deniq; Christus actu & affectu pauper fuit, & docuit sine dubio id quod ipse fecit. Præterea sapius diuitias periculosas esse dixit; nam Matth. 13. comparauit spinis, quæ suffocant sementem; & Marci 10. *Quàm difficile,* inquit, *qui pecunias habent, intrabunt in regnum cælorum.* Et: *Facilius est camelũ intrare per foramen acus, quàm diuitem in regnum cælorum.*

Hinc ergo sic argumentari possumus pro voto paupertatis. Id omne Deo rectè vouetur, quod ex eius testimonio scimus esse bonum, & illi gratum; sed paupertas voluntaria testimonio Christi bona est & Deo grata, cùm beati dicantur eiusmodi pauperes, & illis promittatur regnum cælo-

rum

rum in præmium; igitur eiusmodi paupertas Deo rectissimè vouetur.

SECVNDVM testimonium est Matth. 19. vbi Dominus ait: *Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo.* Et ibidem: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, quid ergo erit nobis? &c.* Quod enim hîc detur consilium veræ abdicationis facultatum, suprà demonstrauimus in disputatione de consiliis Euangelicis; quod autem hinc sequatur, posse voueri paupertatem, patet ex argumento paulò antè facto; & præterea ex vtroque testimonio non solùm colligitur paupertatem rectè voueri posse, quod tamen ad rem nostram sufficit, sed etiam colligitur hortatum esse Dominum ad vouendam hanc paupertatem; parum enim prodesset dare omnia pauperibus, & fieri pauperem spiritu, si quis paulò pòst iterum rediret ad lucra, & opes comparandas; quocirca S. Patres intellexerunt his testimoniis commendari paupertatem perfectam, quæ suscipitur cum proposito, & voto semper ita permanendi.

Itaque S. AVGVSTINVS in epist. 89. quæst. 4. & in Psalm. 103. concione 3. totum hunc locum refert ad professionem monasticam; & S. BERNARDVS in declamatione super hunc locum Euangelij: *Hæc*, inquit, *sunt verba, quæ contemptum mundi in vniuerso mundo, & voluntariam persuasêre paupertatem, hæc sunt quæ Monachis claustra replent, deserta Anachoretis.*

TERTIVM testimonium est Actor. 4. vbi sic legimus: *Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna, nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.* Quod autem ex voto ita viuerent primi illi Christiani in Hierusalem, docet sanctus AVGVSTINVS serm. 1. de communi vita Clericorum, vbi dicit, idipsum se cum suis facere voluisse, quod primos Christianos feciſse testantur Acta Apostolorum iam citata, & tamen ibidem sæpius repetit, nemini licere in tali vita habere proprium, idque ex professione facta Deo; sic enim loquitur de quodam Presbytero suo, qui contra professionem aliquid retinuerat, & inde Testamentum cùm moreretur fecerat: *O dolor*, inquit, *illius societatis, ô fructus natus*

NOS

non de arbore, quam plantauit Dominus, sed Ecclesiam sci-
pſit hæredem: nolo numerare iſta, non amo amaritudinis fa-
ctum, ego illum Deo quærebam, Deo ſocietatem profeſſus e-
rat, hanc teneret, hanc exhiberet, nihil haberet, teſtamentum
non faceret.

QVARTVM teſtimonium eſt Actor. 5. vbi Ananias & Sapphira vxor eius, cùm vitam communem profiteri vi-
viderentur, & tamen aliquid proprij ſibi clam retinuiſſent,
continuò ab Apoſtolo Petro detecti & increpati, atq; à Deo
inuiſibiliter percuſſi interierunt. Hîc Petrus Martyr in libro
de votis dicit, ſe nullum votum videre; peccatum enim Ana-
niæ & Sapphiræ fuiſſe mẽdacium, ambitionem, auaritiam
& hypocriſim, non autem voti violationem, ſeu ſacrilegium.
Sed facilè poſſumus oſtendere, primò ex circumſtantijs loci
huius, deinde ex teſtimoniis Patrum, Ananiam & Sapphi-
ram vouiſſe, & tanquam ſacrilegij reos eſſe punitos.

Quod igitur Ananias & Sapphira vouerint vitam illam
communem, colligitur ex illis verbis: *Fraudauit de pretio*
agri, conſcia & vxore ſua. Non enim fraudaſſe diceretur, niſi rẽ
iam obligatam promiſſione, ſubripuiſſet; quod autem res
non præceptam vouerint, patet ex illis verbis: *Nonne manens*
tibi manebat, & venundatum in tua erat poteſtate? Quod
denique votum illud Deo factum eſſet, & proinde eius vio-
latio ſacrilegium fuerit, teſtantur verba illa: *Anania, cur*
tentauit Satanas cor tuum mentiri te Spiritui ſancto, et fra-
dare de precio agri? Quid enim eſt mentiri Spiritui ſancto,
niſi fallere fidem datam Spiritui ſancto?

Poſſet quidem vtcunque dici mentitus Spiritui ſancto, ſi
mendacium tantum S. Petro dixiſſet, in quo ſine dubio erat
Spiritus ſanctus: tamẽ nemo negare poteſt, quin magis pro-
priè dicatur mentiri Spiritui ſancto, qui promittit aliquid
Deo, & non ſeruat, quàm qui mentitur homini alicui ſan-
cto. Præterea ſeueriſſima illa pœna, quam Deus ipſe conti-
nuò ſumpſit de Anania & Sapphira, omnino clamat maius
illud peccatum fuiſſe, quàm ſimplicis mendacij, & auaritiæ,
& ambitionis, atque hypocriſis; quomodo enim potuit pu-
niri culpa vlla atrocius? Itaque ſine dubio ſacrilegium fuit,
quod eo modo puniri meruit.

Accedat iam communis expoſitio Patrum. S. Ioannes
CHRY-

CHRYSOSTOMVS homil.12. in Acta Apostolorum: *Quare,* inquit, *hoc feciſti? voluiſti habere? oportebat initio habere, & non promittere, nunc autem poſt quam conſecraſti, maius ſacrilegium commiſiſti; quid enim aliena rapit, forſan alienarum rerum deſiderio rapit: tibi autem licebat tua retinere, cur igitur ſacra feciſti ea, & poſtea accepiſti?*

S. HIERONYMVS in epiſt. ad Demetriadem, quæ eſt octaua 1. Tomi: *Ananias,* inquit, *& Sapphira diſpenſatores timidi, immò corde duplici & ideo condemnati, quia poſt votũ obtulerunt quaſi ſua, & non eius, cui ſemel ea vouerant, partemq; ſibi iam aliena ſubſtantia reſeruauerunt.*

S. AVGVSTINVS ſerm.27. de verbis Apoſtoli: *Dum,* inquit, *ex eo quod promiſerat, partem ſubtraxit, ſacrilegij ſimul condemnatur, & fraudis.* Et ſerm. 10. aliâs 12. de diuerſis, in editione Louanienſi: *Si Deo,* inquit, *diſplicuit detrahere de pecunia quam vouerant Deo, quomodo iraſcitur quando vouetur caſtitas, & non exhibetur?* Et infrà: *Poteſt igitur virgini ſanctimoniali nubenti dici quod ait Petrus de pecunia; Virginitas tua nunquid non manens tibi manebat, & antequam eam voueres, in tua fuerat poteſtate?*

S. FVLGENTIVS in epiſtola de debito coniugali, cap. 8. *Quàm,* inquit, *ſit malum, quamq; ſolicitè fugiendum, ſi quis de hoc, quod Deo vouerit, aut retinere, aut rapere aliquid mortifera prauaricatione pertentet; exemplo ſunt Ananias & Sapphira.*

S. GREGORIVS lib.1. epiſt.33. ad Venantium: *Ananias,* inquit, *Deo pecunias vouerat, quas poſtea victus perſuaſione Diaboli ſubtraxit, ſed qua morte mulctatus eſt ſcis.*

ARATOR lib.1. in Acta Apoſtolorum hunc locum enarrans, ſic ait:

---- *Sed quod mutata voluntas*
Falſi crimen habet: cumq; eſt iam cautio voti
Stare decet, nec velle prius violare ſequenti, &c.

OECVMENIVS in commentario huius loci aliquoties ſacrilegium vocat Ananiæ peccatum. BEDA in eundem locum dicit, ab Ananiæ exemplo natum eſſe deterrimum illud Monachorum genus, quod Sarabaitarum dicitur, qui ſub vita, & profeſſione monaſtica aliquid proprij retinere volũt. Atque hæc de Scripturis pro voto paupertatis.

Con

Confirmari poteſt hoc idem ex traditione Patrum. S. VR-BANVS Papa I. in epiſtola ſua decretali: *Quicunq; veſtrum* inquit, *vitam communem ſuſcepit, et vouit ſe nihil proprium habere, videat ne pollicitationem ſuam irritam faciat.* S. BA-SILIVS in conſtitutionibus monaſticis, cap. vlt. dicit, Mo-nachum ſalutem animæ perdere, & furem eſſe, atque alte-rum Iudam, ſi quid priuati poſſideat. At cur ita, quæſo, ſi nul-la eſt promiſſio, nullum votum?

S. HIERONYMVS in epiſt. 22. ad Euſtochium de virgi-nitate, ſcribit adeò arctam fuiſſe in Monachis ſui tempo-ris profeſſionē paupertatis, vt nemini liceret vel neceſſaria pe-tere; tametſi vigilabat præpoſitorum diligentia, ne cui ab-quod neceſſarium deeſſet: *Quia*, inquit, *non licet dicere cu-quam, tunicam, & ſagum, textaq; iuncis ſtrata non habeo: ol-le ita vniuerſa moderatur, vt nemo quid poſtulet, nemo non habeat.* Ibidem ſcribit, aliquando in monaſterio quodam Nitriæ repertum fuiſſe Monachum iam moriturum, qui ne-ſcio quot ſolidos ſibi retinuerat: quocirca placuiſſe Mocha-rio, Iſidoro, aliisque ſanctis congregatis in vnum, vt cum mortuo pecuniæ infoderentur, clamantibus omnibus, pe-cunia tua tecum ſit in perditionem. Quod idem poſtea in ſi-mili caſu feciſſe S. Gregorium, ſcribit Ioannes Diaconus li-bro 1. cap. 15. vitæ B. Gregorij, & ipſe etiam Gregorius lib. 4. Dialogorum, cap. 55.

pecunia tua tecum ſit in perditione

S. AVGVSTINVS in Pſalm. 25. *Alius*, inquit, *vouet re-linquere omnia, & ire in communem vitam, in ſocietatem ſanctorum; magnum votum vouit.* Et lib. 17. de ciuitate Dei, cap. 4. *Dixerunt*, inquit, *potentes illi, ecce nos reliquimus o-mnia, & ſequuti ſumus te. Hoc votum potentiſſimi voue-rant, ſed vnde hoc eis, niſi ab illo, de quo hîc continuò dictum eſt, dans votum vouenti?*

Ioannes CASSIANVS li. 4. de inſtitutis renunciantium, cap. 13. *Illam*, inquit, *virtutem inter ceteras eorum inſtitutio-nes vel commemorare ſuperfluum puto, quod ſcilicet nulli ci-ſtellam, nulli peculiarem ſportellam liceat poſſidere, nec tale aliquid, quod velut proprium retinens ſuo debeat communire ſignaculo.* Et cap. 33. de hac ipſa renunciatione perfecta lo-quens: *Sicut*, inquit, *immenſa gloria fideliter ſeruientibus Deo, ac ſecundum regulæ inſtitutionem ei adhærētibus repro-mitti-*

mittitur in futurum, ita pœnæ grauissimæ præparantur his, qui tepidè eam, negligenterq; fuerint exequuti, & secundum hoc quod professi sunt, vel quod ab hominibus esse creduntur, fructus etiam cõgruos sanctitatis eidem exhibere neglexerint; melius est enim secundum Scripturæ sententiam, non vouere quemquam, quàm vouere, & non reddere.

Adde etiam Concilium AVRELIANENSE I. can. 21. vbi grauiter Monachi puniri iubentur, qui cõtra professionem suam aliquid proprij possidere voluerint.

Contra paupertatis votum vna est obiectio Ioannis Brentij in Confessione VVirtembergica, capite de votis monasticis. Aut is, qui vouet, est pauper conditione, aut diues: si pauper est, nihil habet quod possit vouere se relicturum aut daturum, sed debet ferre patienter crucem sibi à Domino impositam; quam si præterea vouet, idem facit, ac si in morbo voueret se ægrotaturum; qui est furor, non pietas: si autem diues est, aut vouet ponere omnia in commune, aut dare omnia pauperibus propter maius meritum, & viuere deinceps ex eleemosynis: si primũ, nihil aliud agit, quàm prouidere sibi de certiore, & copiosiore victu, quod est fugere, non amare paupertatem: si secundum, peccat contra fidem, & caritatem: cõtra fidem, quia vnus est mediator Dei & hominum, qui nobis omnia meruit; cui facit iniuriam, qui suis propriis operibus mereri se arbitratur; contra caritatem autem, quia caritas præcipit ne sine necessitate molesti simus proximo nostra mendicatione.

Respondeo ad PRIMVM membrum, etiam pauperes rectè vouere, & multum dare; dant enim id omne quod acquirere possent. AVGVSTINVS epist. 89. quæst. 4. *Neque*, inquit, *mihi minus imputabitur, quia diues non fui; nam nec Apostoli, qui primi hoc fecerunt, diuites fuerunt: sed totum mundum dimittit, qui, & quod habet, & quod optat habere dimittit.* Neque est simile votum ægritudinis voto paupertatis; nam Christus dixit: *Beati pauperes*, non beati ægroti, Matth. 5. Et: *Si vis perfectus esse, vende omnia quæ possides, & da pauperibus*, Matth. 19. non autem si vis perfectus esse, proiice sanitatem, cura vt ægrotes. denique tenemur, si possumus, sanare ægritudinem, ne nostræ mortis causſa fuisse videamur: at diteſcere nemo tenetur.

Ad

Ad SECVNDVM membrum dico, ponere omnia in commune, esse verè amare paupertatem; nam ille verè est pauper, qui nullius rei est Dominus, qui nihil habet quod vendere, donare, permutare, destruere possit. & quam aliam paupertatem elegerunt primi Christiani, nisi istam, quanemo aliquid diceret suum, sed essent illis omnia communia. Actor. 4.

Ad TERTIVM, nego esse contra fidem, dare omnia sua pauperibus propter maius meritum, alioqui Christus aliquid contra fidem consuluisset, cùm ait: *Vende omnia quæ possides, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo.* Matth. 19. non enim pugnant merita nostra cum Christi meritis, sed ex illis potius vt effectus ex caussa promanant; nam sine Christi meritis nulla sunt nostra merita. ille enim, præter alia, etiam potentiam merendi nobis acquisiuit merito mortis suæ. Nego etiam esse contra caritatem proximi mendicare, quandoquidem neminem cogunt dare eleemosynam mendicantes, sed potius occasionem diuitibus præbent comparandi sibi regnum cœlorum. Sed de hoc infrà latiùs.

CAPVT XXI.

De voto obedientiæ.

IAM verò OBEDIENTIAM religiosam rectè voueri Deo, his rationibus probari potest. PRIMO, grata est Deo obedientia etiam in iis rebus, quas ipse non præcepit; nam Hierem. 35. laudantur, & remunerantur à Deo filij Ionadab, qui, vt obedirent patri suo, nõ bibebant vinum, non serebant agros, non habebant domos, sed habitabant perpetuò in tentoriis: omne autem quod Deo gratum est, voueri illi potest, igitur obedientia, etiam alioqui non debita, Deo voueri potest.

Respondet Petrus Martyr in libro de votis, nihil indebitum fecisse filios Ionadab; nam etiamsi Deus non iusserat illis, vt non biberent vinum, nec sererent agros, nec domos inhabitarent, iusserat tamen vt parenti obedirent, ac proinde illi, dum patri obedierunt, id solum fecerunt, quod facere diuino præcepto tenebantur.

Sed

Sed refellitur hæc solutio. PRIMO, ex testimonio Rabani, qui in commentario huius loci dicit, filios Ionadab plus feciſſe, quàm lex diuina præciperet.

SECVNDO, ex ipſo textu Hieremiæ; nam Deus eo loco exemplo filiorum Ionadab reprehendit populũ ſuum, quod illi obedierint voci vnius hominis, ipſe autem voci ipſius Dei obedire noluerit: Firmauerunt, inquit, filij Ionadab, filij Rechab præceptum patris ſui, quod præceperat eis, populus autem iſte non obediuit mihi. Quæ Domini ratio planè frigeret, ſi filij Ionadab diuino præcepto obſtricti fuiſſent obedire patri ſuo in rebus illis, vt non biberent vinum, &c. tunc enim nulla eſſet antitheſis inter Deum & creaturam; nam & filij Ionadab obediuiſſent Deo, & filij Iſraël non obediuiſſent Deo.

TERTIO, idem colligitur ex laude & remuneratione diuina; non enim tantoperè Deus laudaſſet filios Ionadab, niſi aliquid ſingulare feciſſent.

POSTREMO, idipſum ratio manifeſta ſuadet; nam etiamſi teneantur filij obedire parentibus, non tamen tenentur obedire in omnibus rebus, poſtquam ad annos pubertatis peruenerint. Eſt enim vnuſquiſque ſui iuris in deligendo ſtatu, & genere vitæ, alioqui nihil intereſſet inter ſeruos, & liberos, ſi ſemper, & omnibus in rebus filij in patris poteſtate eſſent.

Quod verò B. Paulus ait Coloſſen. 3. *Filij obedite parentibus per omnia.* Vel ita intelligi debet, vt illud *(Per omnia)* ſignificet per omnia ad quæ ſe extendit patria poteſtas, vt rectè docet S. Thomas in 2. 2. quæſt. 104. artic. 5. quemadmodum ſi quis diceret, oportere milites obedire Imperatori per omnia, exponendum eſſet per omnia, quæ ad militiam pertinent. Vel certè tenentur filij per omnia parentibus obedire, ſed dum paruuli ſunt; nam vt dicitur ad Galat. 4. *Quanto tempore hæres paruulus eſt, nihil differt à ſerno.* Et Dominus ipſe parentibus ſubditus erat cùm puer eſſet, vt legimus Luc. 3.

SECVNDA ratio ex Teſtamento nouo ſumi poteſt; nam, vt ſuprà diximus in diſputatione de conſiliis, conſilium perfectionis eſt ſequi Dominum perfectè abnegando ſeipſum, vt colligitur ex illo Matth. 16. *Qui vult venire poſt me, abneget*

neget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur; nam etsi in præparatione animi abnegare seipsum præptum sit, cùm ibidem Dominus addat; qui enim voluerit animam suam saluam facere, perdet eam: tamen extra articulum necessitatis abnegare seipsum perfectè, & omnibus rebus subiiciendo iudicium, & voluntatem suam alterius iudicio, & voluntati, non est præceptum, sed consilium. Nam enim Matth. 19. dicitur: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, &c. & veni, sequere me.*

Porrò, perfecta sequela Domini, quæ in abnegatione ipsius, id est, in perfecta obedientia consistit, necessariò includit votum, quo quis ita seipsum abneget, vt non possit retrocedere; non enim perfecta est abnegatio sui, obedire velle ad tempus, & paulò pòst non obedire; quocirca Dominus ibidem addidit: *Et tollat crucem suam.* siquidem vt eleganter monet Ioannes Cassianus lib. 4. de institutis cœnobiorum cap. 35. verus, ac perfectus Monachus similis crucifixo debet. Qui enim cruci affixus est, non solùm non ambulat quò vult, nec facit quod vult, sed nec potest ambulare, nec operari, nisi ab alio moueatur.

TERTIA ratio, rectè faciunt homines, qui cupientes aliquam communem agere, communi consensu eligunt sibi aliquem in præpositum; id enim & recta ratio suadet, & Scriptura etiam monet, Prouer. 3. cùm dicit: *Ne innitaris prudentiæ tuæ.* Rursus, præposito constituto, bonum est & Deo gratum, vt illi obediatur, cùm scriptum sit: *Qui vos audit, me audit*, Luc. 10. Et: *Obedite præpositis vestris*, Hebr. 13. Itaque omne quod Deo placere constat, testimonio ipsius, rectè voueri potest, vt aduersarij concedunt; poterit igitur obedientia exhibenda præposito, à nobis ipsis electo, & cui alioqui obedire non tenemur, rectè voueri.

QVARTA ratio ex vsu antiquæ Ecclesiæ; certum est apud veteres sanctos obedientiam monasticam in vsu fuisse; nam S. BASILIVS in constit. monasticis, capit. 22. *Nunc*, inquit, *rursus sermonem de obedientia exerceamus, ostendentes, quàm tam obedientiam ab exercitationibus erga præfectum exacta doctrina ratio exigat, &c.* Et toto capite de obedientia disserit, ac docet, debere Monachum præposito parere, & non discutere quid sit quod præcipitur, modò non sit manifestè pecca-

peccatum, ac breuiter talem se exhibere præposito, quales sunt oues ad pastorem, & instrumenta ad opificem cõparata. nec illud omittit, necessarium esse Monachis, perfectè obedire præpositis, & alioqui à salute æterna eos excidere; idem docet Cassianus libro 4. de institutis cœnobiorum, cap. 23. & sequent.

S. Hieronymvs in epistola ad Eustochium de custodia virginitatis, describens instituta Monachorum: *Prima*, inquit, *apud eos confœderatio est, obedire maioribus.* Et in epistola ad Rusticum Monachum: *Per hæc omnia*, inquit, *ad illud tendit oratio, vt doceam te non tuo arbitrio dimittendum, sed viuere debere in monasterio sub vnius disciplina patris consortioq; multorum.* Et infrà: *Non facias quod vis, comedas quod iuberis, vestiare quod acceperis.* Et infrà: *Præpositum monasterij timeas vt Dominum, diligas vt parentem, credas tibi salutare quidquid ille præceperit, nec de maiorum sententia iudices, cuius officij est obedire, & implere quæ iussa sunt.*

Svlpitivs in Dialogo primo de virtutibus S. Martini, de Monachis disserens: *Præcipua*, inquit, *ibi virtus, & prima, est obedientia: neq; aliter aduenienti ad monasterium Abbatis suscipitur, quàm qui tentatus prius fuerit, & probatus, nullum vnquam recusaturus, quamlibet arduum ac difficile, indignumq; toleratu Abbatis impertum.*

S. Avgvstinvs lib. 1. de moribus Ecclesiæ, cap. 31. *Hi verò Patres*, inquit, *nulla superbia cõsulunt iis, quos filios vocant, magna sua in iubendo auctoritate, magna illorum in obtemperando voluntate.* Hæc ille. Eiusmodi autem testimonia plurima afferre possemus, si opus esset.

Respondebunt fortassè, obedientiam quidem in vsu fuisse apud veteres Monachos, sed votum obedientiæ non item. At Ioannes Cassianvs libro 4. de institutis renuntiantium, cap. 33. voti & professionis nominatim meminit, vbi differit de obseruatione monasticarum institutionum, quarum ptimaria de obedientia erat, verba eius capite superiore citauimus.

Item S. Gregorivs hom. 20. in Ezechielem: *Cùm*, inquit, *quis suum aliquid Deo vouet, & aliquid non vouet, sacrificium est; cùm verò omne quod habet, omne quod viuit, omne*

quod sapit, omnipotenti Deo vouerit, holocaustum est. Hæc-
le. Vbi de votis monasticis loquitur, quibus homo nihil sibi
retinet, ac ne iudicium quidem, quod Deo non offerat.

Denique S. AVGVSTINVS in Psal. 75. *Nemo, inquit, po-
tus in monasterio frater dicat, recedo de monasterio; neque
nim soli qui sunt in monasterio peruenturi sunt ad regnum
cœlorum, & illi qui ibi non sunt, ad Deum non pertinent; re-
spondetur ei, sed illi non vouerunt, tu vouisti.* Et in Psalm. 9.
*Dum non perseuerauerit implere quod vouit, fit desertor in
sancti propositi, & reus voti non redditi.*

ACCEDANT postremò miracula, quæ Deus ad con-
mandam obedientiam monasticam non rarò ostendit. Scri-
bit SVLPITIVS in primo Dialogo de virtutibus S. Mar-
ni duo miracula his verbis: *Duo vobis referam incredibi-
obedientiæ admodum magna miracula, licet suppetant plu-
recolenti, sed ad excitãdam virtutum æmulationem, cui pa-
ca non sufficiunt, multa non proderunt. ergo cùm quidem
culi actibus abdicatis, monasterium magnæ dispositionis in-
gressurus, cœpisset rogare, Abbas ei cœpit multa proponere,
graues esse istius disciplinæ labores. sua verò dura imperia,
quæ nullus facilè valeret implere patientia, aliud potius mo-
nasterium, vbi facilioribus legibus viueretur, expeteret, non
tentaret aggredi quod implere non posset. Ille verò nihil his
terroribus permoueri, sed magis ita omnem obedientiam pal-
liceri; vt si eum Abbas in ignem ire præciperet, non recusa-
ret intrare. Quam illius professionem vbi magister accepit,
non cunctatur probare profitentem. Casu clibanus propter
ardebat, qui multo igne succensus coquendis panibus patabatur:
exundabat abruptis flamma fornacibus, & intra cami-
ni illius concaua totis habenis regnabat incendium. Hoc igi-
tur aduenam illum iubet magister intrare, nec distulit pare-
re præcepto, medias flammas nihil cunctatus ingreditur, quæ
mox tam audaci fide victæ, velut illis quondam Hebræis pue-
ris cessêre venienti, superata natura est, fugit incendium,
& qui putabatur arsurus, velut frigido rore perfusus seipse
miratus est. Sed quid mirum si tuum Christe tyronem ignis
ille non attigit, vt nec Abbatem pigeret dura mandasse, nec
discipulum pœniteret imperio paruisse? qui eo die quo adue-
nerat dum tentaretur infirmus, perfectus inuentus est, me-
ritò

ritò felix, meritò glorioſus, probatus obedientia, glorificatus eſt paſſione.

In eodem autem monaſterio factum id, quod dicturus ſum, recenti memoria ferebatur. Quidam itidem ad eundem Abbatem recipiendus aduenerat, cùm prima ei lex obedientiæ poneretur, ac perpetem polliceretur ad omnia vel extremæ patientiam: caſu Abbas ſtoracinam virgam iam pridem aridam manu gerebat, hãc ſolo fixit, atq; illi aduenæ id operis imponit, vt tamdiu virgulæ aquã irriguam miniſtraret, donec, quod contra omnem naturam erat, lignum aridum in ſolo arente viuiſceret. Subiectus aduenæ duræ legis imperio aquã propriis humeris quotidie conuehebat, quæ à Nilo flumine per duo ferè millia petebatur, iamque emenſo anni ſpacio labor non ceſſabat operantis, & de fructu operis ſpes eſſe nõ poterat, tamen obedientiæ virtus in labore durabat. Sequens quoque annus vanum laborem iam affecti fratris eludit; tertio demũ ſuccedentium temporum labente curriculo, cùm neque noctu, neque interdiu aquarius ille ceſſaret operator, virga floruit. Ego ipſam ex illa virgula arbuſculam quæ hodieq; intra atrium monaſterij eſt ramis virentibus, vidi, quæ quaſi in teſtimonium manens, quantum obedientia meruit, & quãtum fides poſſit, oſtendit. Hæc ille.

Alia non diſſimilia narrat ſanctus Gregorius lib. 2. Dialogorum, cap. 7. de S. Mauro, qui ad Abbatis imperium ſuper aquas ambulauit; & Ioannes Caſſianus lib. 4. de inſtitutis renunciantium, cap. 23. de Abbate Ioanne, qui propter obedientiæ virtutem ad prophetiæ gratiam ſublimatus, ſic vniuerſo claruit orbi, vt etiam Regibus mundi huius merito ſuo redderetur illuſtris.

Sed occurrunt ſoluendæ obiectiones. PRIMA Lutheri eſt in libro de votis monaſticis, vbi hoc modo ratiocinatur. Scriptura iubet, vt omnibus hominibus obediamus, Philipp. 2. *Superiores inuicem arbitrantes.* Et 1. Petr. 2. *Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum.* Igitur obligare ſe ad obediendum vni ſoli præpoſito, contra Scripturam eſt; idem enim eſt ac ſi quis ita voueret; Deus voueo tibi nolle me ſecundum Euangelium tuum omnibus ſubiici, ſed tantùm vni maiori.

RESPONDEO, Apostolum Paulum eo loco non vellet omnes habeamus tanquam principes, quibus parere tenemur, sed vt omnes iudicemus nobis esse superiores, id est meliores, & sanctiores; cõmendat enim humilitatem, vt ipsa verba eius indicant: *Per humilitatem inuicem superiores arbitrantes.* Adde, quod si vellet Apostolus, vt omnibus obediremus, rem planè impossibilem vellet; si enim omnes omnibus obedire debent, nulli erunt qui iubeant, & nulli qui obediant. Porrò S. Petrus per omnem humanam creaturam intelligit omnem hominem potestate imperandi prædit. Sic enim explicat ipse se: *Siue,* inquit, *regi, tanquam præstanti, siue ducibus tanquam ab eo missis.*

SECVNDA obiectio est eiusdem Lutheri in eodem loco
» Præpositus monasterij liber est ab obedientia, quam vo-
» rat, sine alia dispensatione, igitur signum est, votum illud ni-
» obligare coram Deo. RESPONDEO, in eo, qui eligitur præpositũ, remanere obligationem voti, licet per accidens cesset exercitium illius voti, quia deest materia: cuiusmodi est, quia si is qui nunc est præpositus priuetur officio, iterum tenebitur ad obedientiam, etiamsi nouum aliquod votum non faciat. Vide S. Thomam in 2. 2. quæst. 88. artic. 11. & quæst. 186. art. 5.

TERTIA est Petri Martyris in commentario ad caput 7. prioris ad Corinth. Vetat B. Paulus, ne Christiani seruos se
» faciant, cùm ait: *Precio empti estis, nolite fieri serui homi-*
» *num.* Non igitur licet votum obedientiæ facere. Quid e-
» nim hoc est aliud, quàm sponte sua se in seruitutem Abbatibus tradere?

AT facilis responsio est; non enim B. Paulus prohibet seruitutem, quæ hominibus exhibetur, sed id prohibet, ne hominibus propter ipsos homines potissimùm, sed propter Deum seruiatur, id quod exposuit clariùs ad Colossi. 3. vbi sic ait: *Serui obedite per omnia Dominis carnalibus, non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis timentes Dominum. quodcunq; facitis, ex animo operamini sicut Domino, & non hominibus, scientes quod à Domino recipietis retributionem hæreditatis, Domino Christo seruite.* Quocirca S. Paulinus etsi non ignorabat Apostolum dixisse: *Nolite fieri serui hominum*, tamen seipsum vendidit, vt si-

vt filium viduæ redimeret, quod S. Gregorius cum laude eius refert lib. 3. Dialogorum, cap. 1.

Sed, inquit Petrus Martyr, S. Paulinus ex caritate erga proximum seipsum vendidit, quod autem ex caritate fit, recte fit. Quasi verò perfecti Monachi ex cupiditate, & non ex caritate erga Deum, se Abbatibus, aliisque præpositis sponte subiiciant. Sed de obedientia hactenus.

CAPVT XXII.

Asseritur votum continentiæ ex illis verbis Lucæ 1. Quomodo fiet istud? &c.

VENIO tandem ad votum CONTINENTIAE; quod primùm Scripturę testimoniis; deinde Cõciliorum, & Ecclesiæ totius consensu; tertiò Pontificum, & Imperatorũ decretis ac legibus; quartò Patrum Græcorum, & Latinorum traditione; postremò naturali etiam ratione confirmare pro viribus nitar.

PRIMVM igitur testimonium sit illud Lucæ 1. *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Quibus verbis virgo sanctissima significat impedimentum se habere, quò minus filium concipere, & parere posset: impedimentum autem illud non aliud esse potuit, quàm votum continentiæ iam emissum. Illa enim verba: *Virum non cognosco*, non significant iam actu non cognosco, sed nõ licet mihi cognoscere, alioqui ineptissima interrogatio fuisset, cùm posset statim responderi, etsi nunc virum non cognoscis, tamen paulò pòst cognosces. Itaque sicut dicimus; In Quadragesima ego non vescor carnibus, id est, non licet mihi hoc tempore carnibus vesci: sic B. Virgo dixit: *Virum non cognosco*, id est, prohibeor virum cognoscere: cur autem prohiberetur, nulla ratio potest reddi, nisi votum; nam & virum habebat, & iuuenis erat; nec est credibile sterilem, aut impotentem fuisse, vel certè id ipsa nondum scire poterat cùm ad virum nondum peruenisset. Nec denique prohibebatur virum cognoscere lege aliqua communi, vt notum est, igitur lege particulari, id est, voto.

Idem confirmatur ex Patribus. S. Gregorius NYSSENVS

in oratione de natiuitate Domini: *Nam*, inquit, *si nuptiarum caussa assumpta erat à Ioseph, quomodo Angelum de partu prædicentem, quasi re noua, atq; insolita obstupefacta, admirata esset? cùm prorsus speraret se quoq; ipsam aliquando uxorem legem naturæ matrem esse futuram? sed quoniam Deo dicatam, & consecratam carnem, veluti sanctum quoddam donarium, intactam seruari oportebat; propterea etiamsi Angelus sis, inquit, ac de cœlo veneris, etiamsi supra hominem sit quod apparet, attamen vt virum cognoscam, fieri non potest. quî mater ero absq; viro? Ioseph enim sponsum quidem habui, virum autem non cognosco.*

S. Avgvstinvs libro de sancta virginitate, cap. 4. *Ipsa quoque*, inquit, *virginitas eius gratior, & acceptior, quia non eam cõceptus Christus viro violaturo, quam conseruaret, ipse præripuit, sed priusquam conciperetur, iam Deo dicatam, de qua nasceretur elegit. hoc indicãt verba, quæ sibi fœtum nunciãti Angelo Mariæ reddidit: Quomodo, inquit, fiet istud, quoniam virum non cognosco? quod profectò non dicere, nisi Deo virginem se antè vouisset. Sed quia hoc Israëlitarum mores adhuc recusabant, desponsata est viro iusto, non violenter ablaturo, sed potius contra violentos custodituro, quod illa iam vouerat.*

Beda in caput 1. Lucæ: *Propositum*, inquit, *suæ mentis reuerenter exposuit, vitam videlicet virginalem se ducere decreuisse. Quæ, quia prima fœminarum tanta se virtuti maiestate præparare curauit, iure singulari præ ceteris fœminis beatitudinem meruit excellere.*

S. Anselmvs libro de excellentia virginis, cap. 4. *Virgo*, inquit, *& tenera, & delicata, regali stirpe progenita, & speciosissima, totam intentionem suam, totum amorem suum, totum studium suum ad hoc intendit, vt corpus, & animã suam Deo virginitate perpetua consecraret.*

Rvpertvs lib. 3. in Cantica: *Votum*, inquit, *egregium prima Deo vouisti, votum virginitatis.*

Denique S. Bernardvs serm. 4. super Missus est: *Non dubitat*, inquit, *de facto, sed modum requirit, & ordinem; nec enim quærit, an fiet istud, sed quomodo, quasi dicat, cùm sciat Dominus meus testis conscientiæ meæ, votum esse ancillæ suæ non cognoscere virum; qua lege, quo ordine placebit ei, vt fiat istud?*

istud? si oportuerit me frangere votum vt pariam filium, & gaudeo de filio, & doleo de voto. Et in serm. Signum magnū: *In libertate spiritus legis Mosaicæ decreta transcendens, illibatam Deo corporis simul & Spiritus sanctimoniā vouit. probat enim propositi inuiolabile fundamentum, quòd tam constanter promittenti filiū Angelo respondit, quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Accedat consensus Theologorum apud Magistrum in 4. libro sentent. dist. 30.

Sed videamus quid ad hæc aduersarij respondeant. Ioannes CALVINVS in commentario huius loci apud Marloratum, tria dicit reprehensione digna. PRIMO, accusat beatissimam Virginem, quòd malignè restrinxerint Dei potentiā: *Videtur*, inquit, *sancta Virgo non minùs malignè restringere Dei potentiā, quàm priùs Zacharias; quod enim præter communem naturæ ordinem est, impossibile esse colligit. Sic enim ratiocinatur, virum non cognosco, qui credam igitur futurum quod nuncias? Nec verò magnoperè laborandum est, vt eam purgemus ab omni vitio.* Hæc ille.

Cuius sanè verba satis indicant, impietatē eius, & quàm nihil ei cōmune sit cum sanctis Patribus; nam S. Ambrosius, S. Bernardus, Beda venerabilis, & alij in hunc locum, disertis verbis monēt, illud: *Quomodo fiet istud?* nō fuisse dubitantis, sed quærentis, ac discere cupientis modum quo res illa futura erat, quæ cum ipsius voto pugnare videbatur. Deinde, quomodo credibile est eam malignè restringere voluisse Dei potentiam, quæ erat gratia plena, & cum qua Dominus ipse singulari modo semper aderat, vt Angelus paulò antè dixerat. Denique si non minùs malignè S. Virgo potentiam Dei restrinxit, quàm antè Zacharias, cur non æquè punita fuit? certè Zacharias ab Angelo ob incredulitatem, & verbis castigatus, & amissæ loquelæ supplicio punitus fuit. Beatissima Virgo ne minimo quidem verbulo reprehensa. at si idem vtriusque peccatum, cur non & pœna eadem fuit?

SECVNDO, Caluinus accusat Patres, qui votū virginitatis ex his verbis colligunt: *Quod autem*, inquit, *ex hoc loco occasionem quidam sumpserunt, vt dicerent Virginem habuisse votum perpetuæ virginitatis, quod alioqui superuacanea fuisset ista responsio, nimis infirmum est, immò absurdū, ac ridiculū. Existimabimus ne Virginem passam fuisse marito se collocari,*

locari, vt eum luderet? fuisset profectò perfidia, grauiprehensione digna, si sanctum coniugij fœdus non sine Deilibrio spreuisset. Hæc ille.

Hic etiam desideramus Caluini modestiam, quale est, vt absurdū & ridiculum dicat, quod asseritur à Nysseno, Augustino, Beda, Bernardo, Anselmo, Ruperto, & ab omni schola Theologorū? Porrò argumentum eius duobus modis soluitur. PRIMVM negando consequentiam, quidquid sit de antecedente; nam etiamsi daremus beatam Virginem cum Ioseph coniugium contraxisse animo consummandi Matrimonium, vt Caluinus annotatione in cap. 1. Lucæ, Beza ibidem, Bucerus in cap. 1. Matth. Martyr in libro de celibatu & votis monasticis, & Centuriatores Centuria 1. lib. cap. 10. falsò docent, adhuc tamen non sequeretur, eam quod dixit: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* non habuisse votum virginitatis; potuit enim hoc votum emittere post coniugij celebrationem, & tamē ante Angelicam salutationem, vt S. Thomas docet, 3. parte quæst. 28. art. 4. ita vt primùm nuptiæ celebratæ sint, deinde antequam ad Matrimonij consummationem veniretur, B. Virgo votum virginitatis emiserit, ipso S. Ioseph consentiente, &, vt piè creditur, etiam simul vouente.

Addo tamen SECVNDO, B. Virginem nunquam habuisse explicitum animum cōsummandi Matrimonium, ac proinde falsum esse etiam antecedens argumenti aduersariorum; nam alioqui non esset Virgo animo, sed solùm carne. Nec tamē impeditum fuit verum Matrimonium ex perpetua voluntate continendi; nec lusit virum suum, neq; coniugium perfidè S. Virgo spreuit, vt blasphemat Caluinus; nam cùm Matrimonium iniit, dedit viro absolutam potestatē in corpus suum, ita vt verè licuerit S. Ioseph, si voluisset, cum beata Virgine Matrimonium consummare, id enim requiritur, & sufficit ad essentiam veri coniugij: tamē quia sciebat ipsa, diuina reuelatione edocta, nunquam S. Ioseph id expetiturum, idcirco poterat habere, & habebat explicitam voluntatem semper continendi, in qua voluntate propriè virginitas consistit. & quamuis S. Thomas non admittat votum absolutū virginitatis in B. Virgine ante desponsationē Scotus tamen admittit in 4. dist. 30. quæst. 2. & ante Scotum Albertus

bertus Magnus in libro de laudibus Virginis, & ante Albertum sancti Patres, Gregorius Nyssenus, & Augustinus locis notatis disertis verbis docent, beatam Virginem vouisse ante desponsationem; neque video cur id votum pugnet cum veri coniugij celebratione, posita reuelatione, quam omnes Theologi ponunt, qua beatæ Virgini reuelatum fuit, nunquam S. Ioſephum debitum coniugale expetiturum.

At, inquiunt quidam, non potest qui per votum se Deo tradidit, per nuptias se alteri tradere. Vnde & Apostolus 1. Timoth. 5. dicit, eas, quæ post votum nubere volebant, damnationem habere; *quia primam fidem irritam fecerunt.* Respondeo, cum qui vouit continentiam non posse iam se alteri tradere cum periculo violandi voti; nam de huiusmodi personis Apostolus loquitur, & ratio ipsa hoc docet. At si adsit certitudo infallibilis voti nunquam violandi, non repugnat, vt qui est vnius se tradat etiam alteri in diuerso genere nuptiarum, alioqui non possent coniuges ex communi consensu vouere continentiam, quod tamen admittunt omnes Theologi; nam eiusmodi coniuges se tradunt Deo per votū, & tamen sunt inuicem obligati per Matrimonium.

Tertio, Caluinus respondet nostro & Patrū argumento, quo probamus, Virginem vouisse virginitatē, quia alioqui ineptè respondisset Angelo: *Quomodo fiet istud, quoniā virum non cognosco? Soluendum*, inquit, *est obiectum, quod Virgo in futurū tempus respiciat, ideoq; significet, nullam sibi fore cohabitationē cum viro. Hæc vero coniectura & probabilis est, & simplex, quod rei magnitudo, vel potius maiestas virginem perculerit, vt sensus omnes admiratione ligatos haberet ac constrictos; cùm audit nasciturum esse Dei filium, aliquid non vulgare concipit; atq; hæc ratio est cur contum virilem excludat. Hinc attonita exclamat; Quomodo fiet istud?* Hæc ille. Ad quem modum exponit etiam Theodorus Beza.

Sed primum, si sola coniectura Caluinus nititur, cur deserit Patrum & Theologorum omnium auctoritatem? An tutum sit ob coniecturam vnam repugnare omnibus Patribus, ipse viderit: deinde improbabilis & longè petita illa cōiectura est. Nam primum quod occurrit ei, cui filius promittitur, est naturalis modus generandi. Proinde omnino credibile est, sanctam Virginem, cùm sibi filium promitti audiuit,

uit, non statim cogitasse filium illum sine opera viri nasc
rum, sed more & ordine communi, & naturali. Neq; obs
quod ab Angelo promittebatur, & magnus futurus dice
tur; nam sæpè aliâs Angeli nunciauerunt filiorũ magnor
generationem, vt Abrahæ Gen. 18. Manuæ Iud. 13. Zachæ
Luc. 1. & tamen omnes naturali generatione nascuntur.

Deinde Virgo sanctissima humillima erat, propterea
est credibile statim eam cogitasse se fore Messiæ matrem
virginẽ illam, de qua scriptum erat Isaiæ 7. *Ecce Virgo co
piet*, immò etiam valde probabile est eam non sciuisse
siæ matrem virginem futuram, non enim id notum erat
go apud Iudæos; nam prophetiæ obscuræ erant, & à
intellectæ antequam implerentur. Præterea Virgo
curiosa non erat, idcirco si sciuisset, vt Caluinus dicit,
ginem parituram, nunquam dixisset, quomodo fiet
enim fuisset velle indagare diuina mysteria sine nec
quod pertinet ad curiositatem.

Ad hæc, Angeli responsio satis apertè docet, quid
quæsierit: siquidem nihil aliud Angelus respondet, nis
sine viri opera, solius Spiritus sancti virtute concepturam
parituram.

Deniq; sancti Patres ita hunc locum intellexerunt, ac p
ter eos, quos suprà citauimus, S. ATHANASIVS in sermo
de sanctissima Deipara: *Quin*, inquit, *& hic hæsitat Virgo, ho
pote ad naturam respiciens, & de Ioseph cogitans, cui
erat, ad Angelum tale responsum dedit; Quomodo fiet istud,
quoniam virum non cognosco.*

Sed iam Caluino dimisso Petrum Martyrem audiamus, q
in libro de cœlibatu & votis, tria quædam affert ad hunc lo
cum Euangelij explicandum. PRIMO dicit, non cohærere
Matrimonium virginis cum voto virginitatis. Sed hoc iam
solutum est.

SECVNDO dicit, non posse colligi votum ex illis verbis
Quoniam virum non cognosco, nisi more Anaxagoræ quodli
bet faciamus ex quolibet, & probat ex aliis similibus loqu
tionibus; nam Exod. 6. Moses dixit: *Quomodo audiet me Pha
rao, cùm sim labiis incircumcisus?* Et tamen non inde rec
colligeremus Mosem vouisse labiorum incircumcisionẽ. E
Nicodemus dixit Ioan. 3. *Quomodo potest homo nasci cùm
senex*

senex? Et tamen quis inde colligat Nicodemum vouisse senectutem?

Sed hæc nimis frigida sunt; nam incircumcisio labiorum, & senectus, non pendent ex libero arbitrio, & ideo impedimentum afferunt, siue ad loquendum, siue ad nascendum, quod non potest tolli ab homine. Quocirca prudenter dixit Moses: *Quomodo audiet me Pharao, cùm sim labiis incircumcisus?* Et Nicodemus: *Quomodo potest homo nasci cùm sit senex?* etiamsi nec ille vouerit incircumcisionẽ labiorum, nec iste senectutẽ: quia sine tali voto impedimentum habebant, ille ad loquendum, & iste ad nascendum, quod per se remouere non poterant. At virũ cognoscere, mulieri coniugatæ in arbitrio positum est; idcirco ineptè respondit sancta MARIA: *Quomodo fiet istud, quoniã virum non cognosco?* si nulla lege prohibebatur virum cognoscere: constat autem, eam non fuisse prohibitam lege communi, sequitur igitur, vt prohibita fuerit lege priuata, id est, voto.

TERTIO, conatur soluere hoc nostrum argumentum, atq; ait, beatam Virginem etiamsi votum non fecerit, tamen prudenter interrogasse: *Prudens*, inquit, *sanè Virginis nostræ interrogatio, quia si conceptus & partus, qui ei prædicebatur, ordinaria & sitata q; ratione futurus esset, dixit hoc obstare, quòd viro nondum admisceretur: si verò extra ordinem, ac supra naturam, de modo cupit edoceri.* Hæc ille.

Sed frustra laborat; nam si naturali & ordinaria via conceptus futurus erat, non prudenter, sed stultissimè dixisset hoc obstare, quòd nondum viro admisceretur; nam non promittebatur ei cõceptus præsens, aut præteritus, sed futurus: *Ecce*, inquit, *concipies & paries*; ad futurum autẽ conceptum non requirebatur, vt virum cognosceret, aut cognouisset, sed vt cognoscere posset, ac vellet in futurum; quare nulla omnino sponsa, nisi fortè amens, à prædicente aliquo conceptũ quæreret; Quomodo fiet istud, cùm virum nondum cognouerim; responderetur enim ei, si nondum cognouisti, postea cognosces. Si autẽ supra naturam conceptus Virginis futurus erat, adhuc imprudẽter dixisset: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* idem enim est, ac si dixisset; Quomodo potest fieri, vt Virgo pariam, cùm virum nõ cognouerim; quæ non minùs stulta interrogatio est, quàm si quis diceret

ceret; Quomodo potest ignis calefacere, cùm non sit ca-
dus? Verissima igitur est sententia Patrum, & Theologo-
rectissimè colligi ex interrogatione beatæ Virginis vo-
perpetuæ continentiæ.

CAPVT XXIII.

Idem asseritur ex illis verbis Matth. 19. Sunt Eunuchi, qui se castrauerunt, &c.

ALTERVM testimonium pro voto continentiæ Matth. 19. vbi Dominus quosdam esse dicit, *Eunuchos, qui se castrauerunt propter regnum cœlorum.* Et addit cohortationem: *Qui potest capere capiat.* Ipsa enim Eunuchorum appellatio perspicuè indicat votum; non enim est Eunuchus, qui solùm continet, sed qui non potest non continere; Eunuchi autem, de quibus hic agitur, non coguntur continere ex vitio naturæ; nam hos eos Christus ipse seiunxit, neque coguntur lege aliqua communi (nulla enim lex est prohibens nuptias absolutè) sed id solùm remanet, vt non possint ex lege particulari spontè assumpta, id est, ex voto. Idem etiam colligitur ex illo verbo *Qui se castrauerunt*; nam si Dominus loqueretur de his, qui sine vllo voto cœlibes viuunt, diceret, qui se castrant quotidie, non qui se castrauerunt; cùm ergo dixerit, qui se castrauerunt, significat eos vnica actione voluntaria amputasse sibi omnem facultatem contrahendi nuptias. Et confirmatur explicatio hæc ex Patribus.

S. EPIPHANIVS hæres. 58. Valesiorū: *Quinam, inquit, hi fuerint, qui se castrauerunt propter regnū cœlorum, quam generosi Apostoli, ac monasticā vitam degentes, & deinceps virgines?* Et infrà: *Post ipsos verò, Apostolos, quot millia immaculato solitariam vitā agentes, & à monasteriis, & virginum conuentibus huius certaminis gloriam abstulerunt.* Hæc ille. Quem dum affirmat, castrare seipsum propter regnum cœlorum id esse, quod Monachi & sacræ Virgines faciunt, aperte significat, castrationem hanc non simplicē continentiam, sed continentiam Deo deuotam significare.

S. HIERONYMVS in commentario huius loci: *Vnusquisque*, inquit, *consideret vires suas, vtrum possit virginalem implere*

implere præcepta. Hæc ille. At quæ sunt præcepta virginalia, nisi obligatio non nubendi, quæ sine voto nulla est? Et lib. 1. in Iouinianū dicit, eos castrare seipsos qui templum se Deo purissimum, & holocaustum acceptissimum offerunt; vbi quoq; non solùm cœlibatum, sed cœlibatum Deo deuotum & sacratum, castrationem vocat.

S. Avgvstinvs libro de sancta virginitate, cap. 30. alludens ad hūc locum, vbi Dominus de castratione ista voluntaria ait: *Qui potest capere, capiat. Vos etiam*, inquit, *qui hoc nondum Gouistis, qui potestis capere, capite*.

S. Fvlgentivs libro de fide ad Petrum, cap. 3. *Quisquis*, inquit, *seipsum castrauerit propter regnum cælorū, & in corde suo continentiam Deo Gouerit*, &c. vbi illud (Et) ad explicationem pertinere, non dubium est.

Sed occurrit Petrus Martyr in libro suo de cœlibatu & votis, ac docet, ex hoc loco non posse votum continentiæ statui; nam Apostoli, quibus Dominus respondit per illam similitudinem Eunuchorū, tantùm dixerunt: *Si ita est causa cum Gxore, non expedit nubere*; non autem dixerunt, expedit vouere continentiam: quare Dominus si ad propositum respondere voluit, non de voto, sed de vtilitate & incōmodis coniugij differere debuit, ergo per Eunuchos, qui se castrant propter regnum cœlorum, intelligit eos, quibus ex peculiari Dei dono expedit non nubere, vt expeditiùs Euangeliū prædicent. Addit etiam Martyr, nō oportere vim facere in metaphora Eunuchorum, sed in scopo præcipuo ipsius parabolæ; quemadmodū in parabola de villico iniquitatis, etsi ducatur similitudo ab eo, qui ex bonis alienis sibi fecit amicos: non tamen Christus intendit hoc docere, vt ex bonis alienis eleemosynas faciamus.

At frustrà laborat Petrus Martyr, vt verba Domini satis aperta & dilucida obscuret & peruertat; ac in multis errat. Primvm, quantū ad scopum horum verborum; nam etiamsi Apostoli non loquerentur de voto, sed solùm quærerent, an expediret nubere; Dominus tamen aliquid perfectius eis ostendit, & sic confirmauit non expedire nubere, vt etiam adderet, expedire, voto se obligare ad non nubendum, vt patet ex metaphora Eunuchorum & castrationis.

Secvndo errat, cùm ait, nō esse vim faciendam in vocibus

bus istis, quòd in parabolis non omnia ponantur ad signi-
candum. Errat, inquã, nam licet in parabolis esse possint
terdum quædam partes, quæ nihil significant, sed ponan
solùm ad explendam narrationem; tamen in verbis Euang
lij, de quibus agimus, nulla est parabola, sed solùm duo
metaphorica, nimirũ nomen, Eunuchi, & nomen, castra
nis; quæ verba nisi aptam similitudinem contineant,
Christi oratio inepta redditur; non continent autẽ illa
aptam similitudinẽ, nisi illi, qui dicuntur metaphoricè
nuchi, habeant voluntariam necessitatem continendi,
Eunuchi propriè dicti habent naturalem continendi
cessitatem.

TERTIO deinde errat Martyr, quia licet in parabolis
lixis possit aliqua pars nihil significare, tamen id, in quo
rabola pręcipuè consistit, non potest non significare, nisi
eptissima sit parabola. Iam verò in verbis Euangelij, de
bus nunc agimus, si parabola esset, ea præcipuè in
(Eunuchi & Castrationis) consisteret, vt patet, ac
meritò in his vocibus vis facienda esset.

Errat QVARTO, in exẽplo, quod affert de villico iniqu
tatis; nam non existimat aliquid significare, quòd villicus
le ex alienis bonis sibi amicos fecerit, cùm tamẽ in hoc m
ximè parabola consistat; vult enim nos Dominus docere,
quemadmodum ille villicus ex bonis Domini sui multa la
giendo, sibi multos amicos comparauit; ita & nos ex bonis
Domini nostri, id est, Dei, cuius sunt omnia quæ habemus,
eleemosynas faciẽdo multos amicos in cœlo faciamus. Hoc
solùm interest, quòd ille peccabat bona Domini sui largiẽ-
do, quia contra eius voluntatem largiebatur, & ideirco dici-
tur villicus iniquitatis; nos autem non peccamus bona Do-
mini nostri largiendo, quia hoc ipsum ei vehementer placet,
vt bona sua liberaliter erogemus, cùm nullũ ipse ex hac lar-
gitione dispendium patiatur: & sanè vehementer accendit
ad eleemosynam faciendam ista cogitatio, quòd opes nostræ
res sint alienæ, id est, Dei, & tamen ex eiusmodi alienis rebus
possimus nobis regnum cœlorum comparare.

POSTREMO errat Petrus Martyr, quòd existimet, hic solùm
continentiam laudari, vt quis liber à cura vxoris & libe-
rum, facilius possit Euangelium prædicare; quem errorem
supra

suprà refutauimus in disputatione de consiliis Euangelicis. Hic vnum duntaxat S. AVGVSTINI testimonium addã, libro de sancta virginitate, cap. 23. *Quid*, inquit, *Veracius, quid lucidius dici potuit? Christus dicit, Veritas dicit, Virtus & Sapientia Dei dicit, eos, qui pro proposito ab vxore ducenda se continuerint, castrare se propter regnum cœlorum: & contrà, humana vanitas impia temeritate contendit, eos, qui hoc faciunt, præsentem tantummodo necessitatem molestiarum coniugalium deuitare: in regno cœlorum amplius quidquam cæteris nihil habere.* Hæc ille.

CAPVT XXIV.

Idẽ asseritur ex verbis Apostoli 1. ad Tim. 5. Damnationem habent, quia primam fidem irritam fecerunt.

TERTIVS locus pro continentiæ voto habetur in epistola priore ad Timotheũ, cap. 5. vbi hoc modo Apostolus loquitur: *Adolescẽtiores viduas deuita; cùm enim luxuriata fuerint in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerũt.* Quo loco per primam fidem nihil aliud intelligi potest, nisi continentiæ votum, vt omnes omnino veteres intellexerunt. Nam cùm Apostolus dicat, eas primam fidem irritam facere, quæ nubere volunt, necessariò colligimus eum loqui de fide seruandæ continentiæ, quæ per nuptias violatur.

Ista autem fides seruandæ continentiæ, aut est fides data marito carnali, aut Christo sponso spirituali; non potest esse fides data carnali marito; illa enim tamdiu durat, quamdiu maritus viuit; mortuo autem viro, soluta est mulier, & cui vult, nubere potest, vt Apostolus ait ad Rom. 7. & 1. Cor. 7. igitur sequitur, vt hoc loco fides, quæ per nuptias irrita fieri dicitur, sit fides data spirituali sponso Christo. Non potest autem hæc fides Christo data, esse simplex propositum, seu voluntas continendi sine promissione ac voto; tum, quia simplex propositum non habet relationem ad aliud, nec fides dici potest; vnde non irritatur fides, cùm mutatur propositum; tum etiam, quia propositum sæpe licet sine vlla culpa

mutare: Apostolus autem absolutè dicit, eas damnationem habere, quia fidem irritam faciunt; sequitur igitur, vt hic hoc loco votum significet. Ex quo sequitur, votum perpetuæ continentiæ nō esse impossibile, nec illicitum, quia nullum tunc fuisset peccatum illud violare.

Ita exposuit Concilij Carthaginense IV. can. 104. Si quæ viduæ quantumlibet in minoribus annis positæ, sed deuouerunt Domino, & veste laicali abiecta, sub testimonio Episcopi & Ecclesiæ religioso habitu apparuerint, postea verò nuptias seculares transierint, secundum Apostolum damnationem habebunt, quoniam fidem castitatis, quam Domino vouerunt, irritā facere ausæ sunt. Hæc sententia est CC. XL. Episcoporū, qui in hoc Concilio interfuerunt. Idem habetur in Concilio Toletano IV. c. 55. vbi LXX. Episcopi fuerunt.

Ita exponunt etiam tres summi sanctiq; Pontifices; Clemens lib. 3. constit. cap. 1. & 2. Innocentius I. in epist. 2. cap. 8. & Gelasius I. in epist. 1 cap. 23. Ita etiam Tertullianus in libro de Monogamia, nō procul à fine; Basilius in libro de virginitate, parum vltra medium; Hieronymus li. 1. in Iouinianum, & in caput 44. Ezechielis; Epiphanius hæresi 48. Augustinus libro de sancta virginitate, cap. 23. & libro de bono viduitatis, cap. 8. & 9. & in Psal. 75. Fulgentius in epist. 1. Præterea omnes expositores huius loci, tum Græci, vt Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus & Oecumenius; tum Latini, vt Ambrosius, Primasius, Beda, Haymo, Sedulius, Anselmus, & alij.

Ad hunc locum multi respondere conati sunt, ac primùm LVTHERVS in libro de votis monasticis, contendit, per primam fidem non posse intelligi votum, eò quòd nusquam alibi in Scripturis votum dicatur fides: vult autem ipse per primam fidem intelligi fidem Christianam, quam perdiderunt viduæ illæ, quæ, vt faciliùs nubere illis liceret, defecerunt à fide Christiana ad Iudaismum, vel Paganismum; & confirmat hanc explicationem suam duabus rationibus. PRIMO, quia de his viduis Apostolus dicit, eas abisse retrò post Satanam. SECVNDO, quia dicit, eas luxuriatas esse aduersus Christum; nam & abire post Satanam, & luxuriari aduersus Christum, nihil videntur significare aliud, quàm Apostasiam à fide Christi.

Sed

Sed hæc noua explicatio facilè refellitur. Nam etsi fides nusquam alibi significat votum, tamen multis in locis significat promissionem, siue cõstantiam in promissione seruanda, quorum vtrumq; ad votum pertinere certum est, cum votum promissio quædam sit. Gen. 44. *Ego hunc in fidem meam recepi.* Ad Rom. 3. *Nunquid incredulitas illorum fidem Dei euacuauit?* Sic igitur hoc loco fides promissionem, seu pactũ significare potest; quod autem non solùm possit, sed etiam debeat fides hoc loco pro pacto ac voto accipi, non pro fide Christiana, qua Deo credimus, colligitur ex illo verbo adiũcto *(Irritam fecerunt)* nam fides, qua Deo credimus, nõ rectè dicitur irritari, sed amitti, vel corrumpi: pacta autem & vota propriissimè irritari dicuntur. Deut. 30. *Si quis Domino votum vouerit, non faciet irritum verbum suum.* Psal 88. *Quæ procedunt de labiis meis, non faciam irrita.*

Deinde, nulla causa erat, cur viduæ illæ, si non vouerant continentiam, non possent nubere, nisi deficerẽt ad Iudæos, aut Paganos; quis enim illas prohibebat nubere inter Christianos? An non Apostolus 1. Cor. 7. apertè permiserat, vt viduæ iterum nuberent, modò in Domino, id est, inter Christianos? Neque Lutheri rationes cõcludunt; nam abire post Satanam, nõ solùm contingit per apostasiam, sed per omne peccatum mortale; luxuriari autem contra Christum, non potest significare defectionem à Christi fide, sed scortari in iniuriam Christi: Nam Apostolus dicit, eas viduas prius luxuriari in Christum, & postea nubere velle: Lutherus autem dicit, eas nubere velle, & propterea deficere à Christo, ergo cogitur fateri, non esse idem luxuriari & deficere.

Ad eundem locum tres solutiones Caluinus affert. Primo, dicit, Apostolum nomine primæ fidei accipere fidem in Baptismo datam, quam istæ viduæ irritam fecerunt lasciuiendo, & scortando.

At solvtio parum valet; nam præterquam quòd aduersatur omnibus veteribus citatis, apertè Apostolus dicit, eas habere damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt nubere volendo; nulla autem mulier in Baptismo promittit se non esse nupturam. si ergo non vouerant continentiam, cur damnantur, si nubere velint? Quòd autem Apostolus hoc loco ait: *Cùm luxuriatæ fuerint in Christo*; aliqui intelligunt

de spiritualibus deliciis, vt sit sensus; Posteaquam deliciis spiritualibus in domo Dei abundarunt, ingratæ sponso cœlesti terrenas appetunt nuptias; ita Tertullianus de Monogamia & Cyprianus lib. 3. ad Quirinum, cap. 74. Alij intelligunt de temporalium rerum affluentia, vt sit sensus; Posteaquam in domo Dei Ecclesiæ sumptibus ad satietatem pastæ fuerint, nubere volunt; ita Theodoretus & B. Thomas in hunc locum. Alij, vt Chrysostomus hoc loco, & Hieronymus in epistola ad Ageruchiam de monogamia, intelligunt de fornicatione, vt sit sensus; Postquam in iniuriam sponsi sui Christi fornicatæ fuerint, etiam hoc addunt, vt nubere velint.

Sed quocunq; modo accipiatur illud: *Cùm luxuriatæ fuerint, nubere volunt*; semper argumentum nostrum suum habet; nam si de scortatione non accipiatur illud; *Postquam luxuriatæ fuerint*, constat solùm reprehēdi quòd nubere velint contra votum: si autem accipiatur de scortatione, tunc non solùm non reprehendi, sed etiam laudandæ forent, si à scortatione ad honestum coniugium transire vellent. Non igitur primam fidem vocat Apostolus fidem Baptismi, sed fidem voti, cui respondēt tanquam secundā, fidem Matrimonij ineundi; idem enim est, ac si diceret, post fidem Christo datam, volunt fidem mortali marito dare, & primā illam irritam facere. ADDE, quòd etiamsi de fide *in Baptismo* data Apostolus loqueretur, adhuc nihil pro hæreticis concluderetur; nam in Baptismo promisimus legē Dei nos seruaturos; lex autem passim id inculcat, vota esse reddenda. Itaque etiam hoc verum est, eas viduas, quæ post votum nubere volūt, votum violando, fidem in Baptismo Deo datam irritam facere.

ALTERA solutio Caluini est, viduas illas, de quibus Apostolus loquitur, promisisse continentiam, & hanc promissionem irritam fecisse, cùm nubere voluerunt, sed tamen non potuisse id promittere, nisi eas, quæ excesserant annum sexagesimum, & iam non amplius aptæ erant coniugio. Dicit enim Apostolus: *Vidua eligatur non minùs sexaginta annorū*. Itaq; nihil ex hoc loco deduci posse pro voto Sanctimonialium, quæ etiam in flore ætatis continentiam profitentur. HAEC etiam solutio nihil solidi habet; nam etsi Apostolus iubeat, viduam eligi annorum sexaginta, tamen non ver-

las,

las, sed adolescentiores accusat, quòd primam fidem irritam fecerint volendo nubere.

Si igitur verum est quod Caluinus ait, non posse iuniorem continentiam vouere, cur Apostolus eas reprehendit? Præterea dico Apostolum, cùm ait: *Vidua eligatur nō minùs annorum sexaginta*. Et: *Adolescentiores viduas deuita*, id est, non eas eligas, non loqui de admissione ad votum continētiæ, sed vel de electione ad quandā præfecturam & ordinem Diaconissæ, vt exponunt Tertullianus libro de velandis virginibus, & lib. 1. ad vxorem, & quidam alij; vel, quod probabilius est, de admissione ad numerum earum viduarum, quę ab Ecclesia alebātur, vt Chrysostomus & Ambrosius in hunc locum, & Hieronymus in epistola ad Saluinam, exponunt; verbum enim, *Eligatur*, Græcè καταλεγέσθω, in Catalogum adscribi & numerari significat.

Nolebat autem Apostolus, viduas minores annis sexaginta ab Ecclesia ali, vt B. Hieronymus loco notato docet, quia iuniores possunt labore suo victum sibi comparare: & præterea, quia iuniores difficiliùs conseruantur in pudicitia, & turpius erat, aliquam earum viduarū, quæ ab Episcopo alebantur & regebantur, labi, quàm aliquam aliam, ideo eas valde probatas esse volebat, & quibus nullum periculum incontinentiæ timeretur.

Tertia solutio est, quòd ista promissio cotinentiæ, quam viduæ faciebant, non erat propriè votum Deo factum ad eum colendum, sed erat promissio facta Ecclesiæ ad expeditiùs ministrandum iis, quibus ex officio Diaconissarum debebant; quomodo si aliqua cupiens recipi in ancillam, promittat se non cogitaturam de nuptiis, vt liberiùs seruire possit.

Haec solvtio minimè omnium quadrat; nam præterquam, quòd Patres citati dicunt, eas Deo verè vouisse; si votum Deo factum rescindi potest, ac debet (vt Caluinus dicit) ab eo, qui stimulis carnis agitatus, continere non potest, quantò magis rescindi poterit promissio facta Ecclesię? Cur ergo istas adolescentiores Apostolus damnat, quia nubere volunt?

Sed, inquiunt, non damnat, quia nubere volunt, sed quia fidem Ecclesiæ datam irritam fecerunt scortando. At con-

TRA; nam Apostolus in præsenti dicit: *Habentes damnationē* ergo debet culpa præsens damnationi præsenti respondere. Fornicatio autem iam præterierat, & ex sententia Caluini emendata fuerat per nouam voluntatem honesti cōiugij. Sic enim loquitur Apostolus: *Cùm luxuriatæ fuerint, nubere volunt;* non igitur damnantur, quia luxuriatæ fuerint, sed quia nubere volunt, quod est præsens. Cur autem damnātur, quia nubere volunt, nisi quia cōtinentiam vouerunt, & sic nubendo volendo, primam fidem irritam fecerunt.

SED instant rursus, quia ibidem Apostolus dicit: *Volo iuniores nubere:* non ergo approbat vota iuniorum. At vide huius loci explicationem infrà cap. XXX.

Iam verò Petrus MARTYR in lib. de cœlibatu & votis, post repetitionem eorum, quę ex Luthero & Caluino iam primo limus & refutauimus, duo adfert noua. PRIMVM dicit, hunc locum esse ambiguum, & posse variis modis exponi, proinde nihil solidi hinc adferri posse ad confirmanda dogmata.

RESPONDEO, nō posse rectè ambiguum vocari eum locum, quē omnes interpretes, qui quidem ante nostras lites exortas exstiterunt, vno modo exposuerūt: alioqui nihil esset non ambiguum. Nihil enim est tam apertè dictum, quod non possit à contentiosis ambiguum fieri. ADDO præterea, ex locis ambiguis dogmata stabiliri, & confirmari posse, quando accessit explicatio Ecclesiæ per Concilia approbata, aut per communem Patrum consensum; nam alioqui nihil omnino habebimus certi, vt reuera nihil hæretici certi habent; nam, vt diximus, nihil est in Scripturis, quod nō possit exponi variis modis, si velimus contentiosè agere. Quòd si adàs præterea, ex eiusmodi ambiguis locis dogmata fidei confirmari nō posse, nullum omnino habebimus dogma. Exempli causa, Christum esse Deum, negant hodie in Transyluania permulti, & omnia loca Scripturæ, quibus id nos probamus, aliis variis modis exponunt; ergo si Petro Martyri credimus, non erit dogma fidei, Christum esse Deum. Atq; hoc idem de omnibus aliis articulis facilè posset ostendi.

SECVNDO, Petrus Martyr cōtendit illud: *Habentes damnationem,* non significare pœnam, quæ peccato respondeat coram Deo, sed solùm quandam infamiam apud homines. Etsi enim illæ, quæ promiserant Ecclesiæ castas se futuras, non

non peccent nubendo, immò bene faciant, cùm Paulus dixerit: *Melius est nubere, quàm vri*, 1. Cor. 7. tamen subeunt quandam notam leuitatis, quod nō perseuerent in eo, quod cœperant.

Porrò id non aliter probat, quàm auctoritate Martini Buceri, qui vocem illam κείμα, quam noster interpres damnationem interpretatus est, ambiguā esse docuit, & interdum accipi pro accusatione coram hominibus.

At nos Bucero opponimus inprimis omnes Patres suprà citatos, qui damnationem æternam coram Deo habere dicunt viduas, quę post votum nubere volunt. Opponimus deinde ipsum Apostolum Paulum, qui vbiq; illa voce vtitur ad significandam damnationē coram Deo & hominibus, pro crimine magno & manifesto, ad Rom. 3. *Quorum damnatio, τὸ κείμα, manifesta est*, appellat damnationem, iudiciū Dei contra illos, qui blasphemabant, ac mentiebantur Apostolū dicere: *Faciamus mala, vt eueniant bona.* Et ad Rom. 13. *Qui autem resistunt Dei ordinationi, ipsi sibi damnationē, κείμα, acquirunt.* Certè autem, qui Deo resistunt, damnationem habent coram Deo, & non coram hominibus tantùm.

Deniq;, Ioannes etiā cap. 3. non semel, sed ter vtitur verbo (κείμα) in hac significatione: *Non venit*, inquit, *filius hominis, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum.* Vbi illud, ἵνα κείνη (vt iudicet) nō significat iudicium discussionis, sed damnationis. Est enim sensus; Non venit, vt sententiam damnationis ferat aduersus mundum, sed cōtrà potiùs, vt absolutionis. Sic etiam paulò pòst: *Qui credit, non iudicatur*, id est, non damnatur, *qui autem non credit, iam iudicatus est*, id est, manifesta est sententia damnationis, quam habebit, etiamsi nondum pronuntiata sit. Viderint igitur Bucerus & Martyr, vbi legerint κείμα, non significare damnationem coram Deo.

Præterea, quare, quæso, viduæ illæ, si nullo voto obstrictę erant, infames fuissent apud homines, si nubere voluissent? Si non erat turpe (vt ipsi dicunt) Episcopo vxorē habere, & ea mortua, rursus aliam, & aliam ducere, & in ipso Episcopatu filios procreare, cur turpe fuisset viduæ, quæ continere non

poterat, nubere? Et si nec infamiam, nec leuitatem, nec turpitudinem esse volunt hoc tempore Monachis & Sanctimonialibus, post solenne votum continentiæ, ad Matrimonium transire; quomodo audent dicere, fuisse infame, ac turpe duis illis velle nubere, cùm nullam haberent non nubendi obligationem?

CAPVT XXV.

Idem asseritur ex Conciliis.

NVNC SECVNDO probanda est nostra sententia testimonio omnium Ecclesiarum, quod ex Conciliis antiquis facilè haberi poterit. Iudicium Ecclesiæ Orientalis, patet ex Concilio ANCYRANO can. 18. *Quotquot virginitatem pollicitam præuaricati sunt, professione contempta, inter digamos habeantur.* Item ex Concilio CHALCEDONENSI generali, can. 16. *Virginem, quæ Domino consecrauit, similiter & Monachum, non licere nuptialia iura contrahere, quod si hoc inuēti fuerint perpetrare, excommunicentur.*

Iudicium Ecclesiæ Africanæ, patet in Concilio CARTHAGINENSI III. cap. 33. vbi præcipitur, vt sacræ Virgines in monasteriis diligētissimè custodiantur. Et in Concilio Carthaginensi IV. cap. vlt. vt suprà citatum est.

Iudiciū Ecclesiæ Hispanicæ, patet in Concilio TOLETANO IV. cap. 55. *Duo sunt genera viduarum, seculares & sanctimoniales.* Et paulò infra: *Eæ, si ad nuptias trānsierint, iuxta Apostolum, non sine damnatione erūt, quia se primùm Deo deuouentes, postea castitatis propositum abiecerunt.*

Iudicium Ecclesiæ Gallicæ, patet in Concilio TVRONENSI II. cap. 16. ante annos mille celebrato: *Si qui in monasterio conuersi sunt, nullatenus exindè habeant licentiam euagandi, nec, quod absit, vllus eorum coniugem ducere, si vxorem duxerit, excommunicetur, & de vxoris malè sociata consortio etiam iudicis auxilio separetur; quod si iudex ad hoc solatium dare noluerit, excommunicetur. Qui infelix Monachus tali coniunctione fœdatus, si per cuiuscunque patrocinium se conatus fuerit defensare, & is, qui in hac pertinacitate perdurat, & illi, qui eum exceperint defensandū, ab Ecclesia segregentur, donec reuertatur ad septa monasterij, & indi-*

stam ab Abbate, quandiu præceptum ei fuerit, agat pœnitentiam, & post satisfactionem reuertatur ad gratiam.

Iudicium Ecclesiæ Germanicæ, patet ex Concilio MOGVNTINENSI, tempore Arnulphi Imperatoris, cap. vltim. *Quæ propositum castitatis assumpserint, aut monasterij clausstris regulariter constringantur, aut domi manentes, castitatem suæ professionis integerrimè custodiant.* Ibidem confirmatur decretum 13. Concilij Elibertini, & sextum Colonienſis Cõcilij, sub Carolo Crasso, in quibus statutum fuit, vt Virgines sacræ, si semel votum violauerint, pactumque virginitatis perdiderint, solùm in fine vitæ communionem percipiant: si autem libidini diu seruierint, ne in fine quidem eam accipiant. Multa item de vita Monachorum & Sanctimonialium habentur in Concilio Moguntino, sub Rabano.

Iudicium Ecclesiæ Italicæ, patet ex Concilio ROMANO sub Sylvestro, can. 10. vbi prohibetur Episcopus benedicere virginem, quæ nuptias aliquãdo expetiit, nisi diu fuerit eius pudicitia probata. Et ex Concilio FOROIVLIENSI, tempore Caroli Magni: *Item placuit de fœminis cuiuscunque conditionis, puellis scilicet vel viduis, quæ virginitatis, siue continentiæ propositum spontaneæ pollicentes, Deo mancipatæ fuerint, & ob continentiæ signum nigram vestem, quasi religiosam, sicut antiquus mos fuit in his regionibus, indutæ fuerint, licet non sint à Sacerdote sacratæ, in hoc tamen proposito eas perpetim perseuerare mandamus. Si verò postea, siue clanculo, seu publicè nupserint, dignis quidem mũdano iudicio corporalibus coërcitæ vindictis, segregentur ab inuicem, & agant cunctis diebus vitæ suæ pœnitentiam, &c.*

CAPVT XXVI.

Idem asseritur ex responsis Pontificum & Imperatorum.

PERTIO, probanda est responsis aliquot veterum & sanctorum Pontificum. Ac PRIMVM CLEMENS lib. 3. constitut. Apostol. cap. 1. *Quare*, inquit, *oportet non temerè facere professionem, sed*

cum consilio & consideratione. Præstat enim, eam non vouere, quàm vouere, & non reddere. De viduis loquitur.

SIRICIVS epist. 1. cap. 6. dicit, nec publicas leges, nec in Ecclesiastica vllo modo permittere Monachis vel Sanctimonialibus nuptias post votum.

INNOCENTIVS I. epist. 2. cap. 12. dicit, eas, quæ post votum nupserunt, esse adulteras Christi, id est, sacrilegas.

LEO I. epistola ad Rusticum Narbonensem Episcopum quæ est 90. cap. 13. *Propositum*, inquit, *Monachi proprio arbitrio & voluntate susceptum, deseri non potest absq; peccato. Quod enim quis vouit Deo, debet & reddere.* Idem dicit capite sequenti de Sanctimonialibus.

GELASIVS epist. 1. cap. 22. *Virginibus*, inquit, *sacris velaminibus se quosdam sociare cognouimus, & post dicatum Deo propositum incæsta fœdera sacrilegaq; miscere, quos protinùs aquum est à sacra communione detrudi, & nisi per publicam vindictam pœnitentiam omnino non recipi, &c.* Idem cap. 23. dicit, viduas etiam peccare, si post votum nubant.

Denique, GREGORIVS I, lib. 1. epist. 33. ad Venantium. *Considera*, inquit, *quanto periculo in diuino iudicio digna eris, qui temetipsum Deo omnipotenti, cui sub monachali habitu deuoueras, subtraxisti, &c.* Et epist. 40. ad Anthemium, iubet Monachos, si vxores ducunt, debere separari, & remitti ad monasteria.

HIS accedant responsa etiam Principum politicorum. Scribit enim Eusebius lib. 4. de vita Constantini, fuisse abrogatam à Constantino antiquam legem Romanorum, qua priuabantur successione hæreditaria homines steriles, vel orbati liberis. Caussam autem abrogationis scribit fuisse propter eos, qui religionis & pietatis gratia ex voto cœlibatum colebant, ne videretur lex politica pietatem velle pœnire. Rursus, cùm tempore Iuliani Apostatæ cœpissent quidam sacras Virgines in coniugium petere, Iouinianus imperator Christianus, qui Iuliano successit, legem tulit, vt capite plecteretur, qui sacram Virginem, vel ad coniugium petere, vel etiam impudicè aspicere deprehensus fuisset. Scribit hanc historiam Sozomenus lib. 6. histor. Ecclesiast. cap. 3. & exstat adhuc ea lex in Codice, L. Si quis, de Episcopis & Clericis. Quæ lex si hoc tempore obseruata fuisset, Martinus

nus Lutherus, cum non paucis ex suis, iustissimè caput amisisset.

CAPVT XXVII.

Idem asseritur testimonio Patrum.

QVARTO probanda est testimoniis Patrum. Sanctus IGNATIVS epistola ad Tharsenses iubet honorari Virgines Deo sacras. Et epistola ad Antiochenses: *Virgines*, inquit, *agnoscant cui se consecrauerunt.*

DIONYSIVS Eccles. hierarch. cap. 6. part. 2. describens ritum, quo initiabantur Monachi, dicit eos publicè in Ecclesia promittere, se renunciare vitæ diuisibili, id est, vitæ seculari, secularis enim diuisus est, vt Apostolus dicit 1. Cor. 7. cùm partim de Deo, partim de vxore cogitet.

MARTIALIS epistola ad Tholosanos, capit. 8. dicit se Valeriæ virgini persuasisse, vt virginitatem suam Deo voueret, quod etiam Iphigeniæ suasisse Matthæum scribit Abdias in eius vita, & Theclæ B. Paulum scribit S. Ambrosius lib. 2. de virginibus, & Flauiæ domitille S. Clementem scribit Beda in martyrologio die 7. Maij, cuius etiam meminit Eusebius in Chron.

TERTVLLIANVS libro de velandis virginibus: *O sacrilega manus*, inquit, *quæ dicatum Deo habitum detrahere potuerunt, quid peius aliquis persequutor fecisset, si hoc à Virgine electum cognouisset?* Et in fine libri: *Nupsisti*, inquit, *Christo, illi tradidisti carnem tuam, illi sponsasti maturitatem tuam.* Et ibidem: *Quid*, inquit, *facies ipsum continentiæ votum? &c.* Et libro de Monogamia, vltra medium: *Habentes*, inquit, *iudicium, quod primam fidem resciderunt, illam videlicet, à qua, in viduitate inuenta, & professa eam, noluerint perseuerare.*

CLEMENS Alexandrinus Strom. 3. initio: *Est ergo*, inquit, *continentia, corporis despicientia conuenienter pactis conuentis cum Deo initis.* Et in fine libri: *Dominus*, inquit, *dixit, qui vxorem duxit, non repudiet eam; qui non duxit, non ducat; qui autem professus est se nunquam ducturum, sine vxore perseueret.*

ORIGE-

ORIGENES homil. 23. in Num. *Vnde*, inquit, *mihi videtur illius solius esse indesinens offerre sacrificium, qui se indesinenti, & perpetua deuouerit continentia.*

HILARIVS in Psalm. 64. *Deo ergo*, inquit, *vouenda sunt contemptus corporis, castitatis custodia, ieiunij tolerantia.*

EVSEBIVS lib. 4. de vita Constantini: *Castitatem*, inquit, *virginalemq; modestiam amplexata quædam, corpus, & animum consecrauêre Deo.* Et infrà de Constantino: *Virginum*, inquit, *chorum tantùm non adorabat, istic habitare Deum, cui se puellæ deuouerant, arbitrabatur.*

S. CYPRIANVS lib. 1. epist. 11. ad Pomponium: *Christus*, inquit, *Dominus & Iudex noster, cùm virginem suam sibi dedicatam, & sanctitati suæ destinatam, iacere cum altero audiat, quàm indignatur & irascitur, & quas pœnas in eiusmodi coniunctionibus comminatur?* Et infrà: *Quæ*, inquit, *hoc crimen admisit, non mariti, sed Christi adultera est.* Et libro de habitu virginum: *Qui*, inquit, *se Christo dicauerunt etiam carnem, quàm mentem Deo deuouerint, opus suum consummet magno præmio destinatum.*

S. ATHANASIVS in libro de humanitate verbi dicit, etiam pueros virginitatem suo tempore profiteri solitos. Et in Apologia pro fuga sua meminit sacrarum virginum, quas Ariani petulantissimè vexauerunt. quod fusiùs scribit Petrus Athanasij successor, in epistola quadam, quæ extat apud Theodoretum lib. 4. hist. Eccles. cap. 20. 21. 22. Idem Athanasius in libro de virginitate: *Postquam*, inquit, *continentiam professa es, corpus tuum sanctificasti.*

S. BASILIVS in proœmio constitutionum monasticarum: *Itaque*, inquit, *qui à mundi vinculis liber esse cupit, nuptias velati pedicas quasdam fugit, his autem relictis, vitam suam Deo consecrat, & castitatem profitetur, & neq; facultas ipsi sit conuersionis ad nuptias.* Et epistola vltima, quæ est ad virginem lapsam: *Et quia*, inquit, *impius in profundum collapsus mala de cetero contemnit, etiam ipsa abnegas ad veterum sponsum pacta, neq; esse virgo, neq; vnquam promissa clamas. Reuoca in memoriam honestam professionem, quam professa es coram Deo, & Angelis, & hominibus. Reuoca in memoriam venerandam congregationem, & sacrum virginum chorum, quot literas ad Sanctos sæpe exarasti, per quas pro te orare*

orare petiisti, non vt nuptias humanas, immò ignominiosam corruptionem assequereris, sed vt à Domino Iesu non excideres? &c. Idem libro de virginitate parum à medio: *Cùm*, inquit, *virginitatem Domino professæ sint, carnali postmodum voluptate malè blanda delinitæ ac deuictæ stupri scelus honesto coniugij nomine obtegere cupiunt.* Et paulò antè: *Horrendo*, inquit, *sacrilegio Christi sponsæ adulter efficitur.* Et paulò infrà: *Nam quod solenne*, inquit, *legitimumq; cõnubium sponsus ille* (Christus) *occuparit, & virginitatis habitus, & fœdera, & conuenta cum illo, & præterea processus ipse testatur, huiusmodi quippe nobilitata viro processit in publicum, &c.* Idem in quæstionibus fusè explicatis, quæst. 14. & 15. multa de voto solenni Monachorum disputat.

S. Gregorius NAZIANZENVS oratione de obitu patris sui vltra medium: *Vt enim*, inquit, *nos Deo vouimus, si discrimen effugeremus, ita periculo defuncti, nosmetipsos obtulimus, &c.* Gregorius enim, vt ipse in poëmate de vita sua scribit, à matre Deo consecratus fuerat, antequam nasceretur, & ipse postea, cùm in mari periclitaretur, iterum votum continentiæ, & religionis emisit, quod etiam seruauit.

S. OPTATVS Mileuitanus lib. 6. contra Parmenianum: *Spirituale*, inquit, *hoc genus nubẽdi est; in nuptias sponsi iam venerant voluntate ex professione sua, &c.*

S. EPIPHANIVS hær. 61. Apostolicorum: *Tradiderunt*, inquit, *sancti Dei Apostoli peccatum esse, post decretam virginitatem ad nuptias conuerti.* Et infrà: *Si*, inquit, *quæ vidua fuit, ac Deo dicata, & postea nupsit, iudicium & condemnationem habebit, quod primam fidem reiecit; quãtò magis quæ Deo dicata virgo fuit, & nupsit, contra Christum lasciuiit, & maiorem fidem reiecit, et iudicium habebit?* Et hær. 48. Montaniſtarum: *Gaudet*, inquit, *Deus verbum his, qui approbatum Dei cultum præstare possunt, & virginitatem, & continentiam exercere deligunt, &c.* Vides cultum vocari, professionem continentiæ.

S. Ioannes CHRYSOSTOMVS homil. 15. in 1. ad Timoth. *Et vidua*, inquit, *in viduitatis professione Christo consentit, id est, Christo nubit.* Et infrà: *Cùm*, inquit, *illi se deuouerint, nubere volunt habentes damnationem, quia primam fidem*

irritam

irritam fecerunt, fidem pactum dicit. Et homil. 14. prolixissimè describit, ac miris laudibus prędicat monasticam professionem, sed clarissimè epist. 6. ad Theodorum lapsum: *Honorabiles*, inquit, *nuptiæ, sed te iam seruare non conuenit priuilegia nuptiarum, quamuis frequenter hoc ipsum nuptias vices, ego tamen adulterio illud peius existimo, &c.*

SVLPITIVS in vita S. Martini ante medium: *Arborius*, inquit, *vir sancti admodum, & fidelis ingenij, cum filia eius grauissimis quartanæ febris æstibus vreretur, epistolam Martini, quæ casu ad eum delata fuerat, pectori puellæ in ipso accessu ardoris inseruit, statimque fugata febris est, quæ res apud Arborium tantum valuit, vt statim puellam Deo voueret, & perpetuæ virginitati dicaret, profectusque ad Martinum, puellam et præsens obtulit, neque ab alio eam, quàm à Martino, habitu virginitatis imposito, passus est consecrari.*

RVFFINVS lib. 10. hist. cap. 8. dicit, Hierosolymis fuisse insigne monasterium sacrarum virginum, quibus Helena mater Constantini suis manibus ministrare in mensa aliquando solebat.

S. AMBROSIVS lib. 3. de virginibus, ante medium: *Initiatas*, inquit, *sacris mysteriis, et consecratas integritati puellas nubere prohibes. Vtinam potuissem reuocare nupturas, vtinam potuissem flammeum nuptiale pio integritatis velamine mutare; aut indignum videtur, vt sacratæ virgines, à sacrosanctis altaribus non abducantur ad nuptias? & quibus licet sponsum eligere, non licet Deum præferre?* Et infra: *Discite*, inquit, *quantas Alexandrina, totiusq; Orientis, & Africana Ecclesia, quotannis sacrare consueuerint, pauciores hic homines prodeunt, quàm illic virgines consecrantur.* Similia passim repetit.

B. HIERONYMVS in epistola ad Sabinianum: *Moris est*, inquit, *in Aegypti, & Syriæ monasteriis, vt tam virgo, quàm vidua, quæ se Deo vouerint, & seculo renunciantes, omnes delitias seculi conculcarint, crinem monasteriorum matribus offerant desecandum, non intecto postea contra Apostoli voluntatem incessuræ capite, sed ligato pariter, ac velato.* Plena sunt scripta sancti huius viri testimoniis, pro castitatis voto, & professione, adeò vt Petrus Martyr dicat, nullum esse

esse ex Patribus, qui magis dogmati ipsorum aduersetur, quàm Hieronymus.

B. AVGVSTINVS lib.1. de adulterinis coniugiis, cap.24. *Quod*, inquit, *cuiquam, antequam vouisset, licebat, cùm id se nunquam facturum vouerit, non licebit: si tamen id vouerit, quod vouendum fuit, sicut est perpetua virginitas, &c.* Et in Psal.75. *Nescio*, inquit, *quæ castimonialis nubere voluit. quid voluit? quod & mater ipsius. aliquid mali voluit? mali planè. quare? quia vouerat Domino Deo suo.* Idem ibidem: *Quid*, inquit, *ait Apostolus de quibusdam quæ vouerunt, & nō reddiderunt? Habentes, inquit, damnationem, quia primā fidem irritam fecerunt. quid est primam fidem irritam fecerunt? vouerunt & non reddiderunt.*

S. FVLGENTIVS lib. de fide ad Petrum, cap. 42. inquit, *qui siue coniugati, siue à coniugio liberi, continentiam Deo vouerunt, admodum est damnabile, si vel illi coniugale opus voluerint appetere, quo se non accessuros, vel illi repetere, à quo recessuros illi libera, illi communi professi sunt voluntate.* Idem S. Fulgentius in epist.1. cap.6. *Non peccat*, inquit, *virgo nubēs, si virginitatem Deo priusquam nuberet in corde non vouit.* Et epist.3. cap.4. *Hic est*, inquit, *vnigenitus Dei Filius, vnigenitus etiam virginis Filius, vnus omnium sacrarū virginum sponsus, sanctæ virginitatis fructus, decus, & munus, quē corporaliter sancta virginitas peperit, cui spiritualiter sancta virginitas nubit; à quo sancta virginitas fœcundatur, vt perseueret intacta; à quo decoratur, vt permaneat pulchra, à quo coronatur, vt regnet perenniter gloriosa; quapropter bonum depositum custodi, & meritum tanti boni, quod vt haberes, Deus dedit, & vt Deo voueres, ipse fecit.*

Ad hæc omnia Conciliorum, Pontificum, & Patrum testimonia, tres adfert responsiones Petrus Martyr ad finem libri. PRIMO dicit, omnia ista humana esse testimonia, nec esse Christiani hominis officiū prouocare à testimoniis Dei ad testimonia hominum: *Quod*, inquit, *ad alterū attinet de iudicio Patrum, quoniam aduersarij nostri, et in hac causa, et in aliis controuersiis semper prouocare solent ad eos, pronuncio mihi non videri hominis esse Christiani ad hominum iudicia prouocare à Scripturis Dei. hoc enim est iniuriam facere Spiritui sancto; nam fides est ex auditu, auditus autem ex*

Verbo

Verbo Dei, non ex Patribus. Hæc ille. Vbi etiam fulsse probat, non esse prouocandum à Scriptura ad Patres.

Sed dum hæc dicit, ipse mihi prouocare videtur à cau re ad impudentiam, à veritate ad mendacium; non enim tholici Doctores prouocarunt vnquam à Scriptura ad tres, sed in Scripturæ intelligentia à iudicio paucorum tioſorum, ad iudicium multorum ſapiẽtiſſimorum, & morum virorum: vel etiã à iudicio partis ad iudicium rum, qui partes non ſint. Vt enim in humanis litibus duo contendunt, & iudicem aliquem appellant, non pro cant à lege ad iudicem, ſed à parte litigante ad iudicem rurſus iudex non ſatisfaciat, prouocant iterum non à le ſed ab vno iudice ad alium, donec veniatur ad aliquẽ prouocari non poſſit. Ita quoq; in Eccleſia cùm orin tes, inſpiciuntur leges diuinæ, quæ ab omnibus recip Quod ſi lis non finiatur, quæritur iudex, non quod Scr ræ non credatur, ſed quod de ipſa Scriptura quæſtio que prouocamus ab explicatione aduerſarij litigan arbitrium ſapiẽtium, & peritorum, qui ante litem exort floruerunt. quod ſi illi inter ſe fortaſsè non cõueniant, uocamus ad Eccleſiæ totius iudicium, id eſt, ad ſumm ſtoris, vel generalis Concilij definitionem.

Quod ſi quis adhuc velit ab iſto iudice ad Scripturas prouocare, idem facit, ac ſi quis in humanis litibus à Præ re prouocaret ad legem. quod ridiculum eſſet, cùm nihil aliud prouocare à Prætore ad legem, quando de ſenſu legis quæſtio eſt, quàm prouocare à ſententia publici iudicis ad ſuum proprium, priuatumque iudicium.

At, inquit Petrus, etiam Patres omnes, & Concilia, licet inter ſe optimè conſentiant, errare poſſunt, niſi cum verbo Dei conſentiant. Respondeo, id quidem eſſe verum, ſed aſſumptionem, quæ ſubticetur, eſſe falſam, nimirum poſſe omnes Patres, aut Concilia legitima & approbata, cum verbo Dei non conſentire. Exempla autem, quæ ipſe adfert, nihil aliud probant, niſi poſſe Patres ſingulos ſeorſim, & Concilia illegitima, & reprobata errare, Concilium enim Epheſinum, & Conſtantinopolitanum ſub Leone Iconomacho, quorum exempla Martyr adducit, nemo neſcit qualia fuerint.

Altera

ALTERA eius responsio est. Patres quidem id asserere, quod nos dicimus, sed non esse audiendos, quod non habuerint iustam caussam id asserendi: *Certè*, inquit, *vt quod verũ est fateantur, eos in hac caussa habemus iniquiores. Statim enim ab Apostolorum temporibus nimium tribui cœptum est cœlibatui, quibus autem de caussis id factum sit, suprà multis verbis docuimus.* Hæc ille.

Docuit autem suprà, quatuor esse caussas, cur initio Ecclesiæ cœperit coli cœlibatus: *Cur tanto*, inquit, *in pretio virginitas fuerit, caussa vna esse potest, quod Christus dixerit, esse Eunuchos, qui se castrauerunt propter regnum cælorum, et in eam sententiã permulta Paulus habet in 7. cap. 1. ad Corinth. hæc sanè Patres semper habuerunt in ore, sed eos cogitare oportuit, quemadmodum essent accipienda.* Et infrà: ALTERA *caussa est, quod illo tempore graues erant persecutiones omnibus in locis, minùs autem molestum est in persecutione, si quis solus fugiat, quàm si cogatur sollicitus esse de vxore & liberis.* TERTIA *caussa est, quia illis temporibus Christiana religio graui laborabat infamia; cùm enim horis antelucanis, & in tenebris metu Principum ad hymnos & synaxes conuenirẽt, populus cœpit suspicari illos vt inter se promiscuo concubitu, & nefaria libidine, &c.* Et infrà: *Atque ea gratia magnum numerum alebant virginum & cœlibum.* QVARTA *caussa est, quia bona pars eorum, qui accesserunt ad Christum, erat Ethnicorum. At illi maximè semper suspiciebant virginitatem & cœlibatum, &c.*

Hîc nos respondemus, PRIMAM caussam esse præcipuã, & verissimam, nimirum verba Christi, & Apostoli. Quod autem addit Martyr, S. Patres debuisse cogitare, quemadmodum illa essent accipienda, coincidit cum responsione superiori. Id enim est quærere, vtris tandem magis credendũ sit in eorum locorum explicatione, Patribusne antiquissimis, sanctissimis, & doctissimis, an Luthero, & Caluino. Sed certè non video quomodo ambigi possit de hac re; nam si statim ab Apostolis, vt Martyr dicit, floruerunt Patres illi, profectò Apostolos ipsos audire, & consulere potuerunt: ac proinde longè melius verba illorum intelligere, quàm isti, qui mille & quingentis annis post Apostolos fuerunt.

SECVNDA & TERTIA caussa potuerunt quidem mo-

mentum aliquod habere ad suadendam continentiam, sed non fuisse causas præcipuas huius rei, facilè probamus. PRIMO, quia Patres, dum laudant, & suadent continentiam & continentiæ votum, nunquam adferunt istas causas, sed verba Christi, Apostolorum, & Prophetarum. Quocirca quod etiam Petrus Martyr fatetur, semper Patribus fuisse in ore verba Christi, & Pauli, nec attulit vllum testimonium alicuius veteris, qui scripserit suspiciendum esse, vel suscipiendum cœlibatum ob fugam in persequutione, aut ob refellendam calumniam Ethnicorum. SECVNDO, si istæ fuissent causæ præcipuæ, iam dudum cessasset admiratio cœlibatus; nam caussæ illæ breuissimo tempore durarunt: non autem istud, sed semper magis & magis in Ecclesia floruit, & viguit honor continentiæ Deo sacratæ & deuotæ.

QVARTA causa falsissima est, cùm constet cœlibatum in Ecclesia non à Gentilibus, sed à Iudæis cœpisse; siquidem Christus ipse virgo, mater eius virgo, Ioannes virgo, Apostoli omnes post vocationem suam continentes, ex Iudæis, non ex Gentibus nati fuerãt. Illi etiam primi Christiani, qui in Ægypto continentiam colebant, de quibus scribit Philo in libro de vita contemplatiua supplicum, ex Iudaismo, non ex Paganismo, ad Ecclesiam venerant.

Adde, quòd Petrus Martyr contrarium scripsit in commentario ad caput 7. 1. Cor. vbi sic ait: *Neq; indicamus de cœlibatu, quod sit in præsentia, vt hactenus erat in Iudæismo & apud Ethnicos parum honestus. Scribit enim Cicero de legibus; Cœlibes esse prohibento. Christus hanc ignominiam cœlibatus amouit, &c.*

Porrò Gentilium testimonio adferuntur quidem interdum à Patribus, sed ita adferuntur, vt Apostolus quondam citauit Aratum Poëtam Act. 17. & Menandrum 1. Cor. 15. nimirum non vt in eiusmodi testimoniis ponatur firmamentum dogmatum fidei, sed vt ostendatur cœlibatus non pugnare contra naturam, & rationem, & vt Christiani erubescant, si in iis, quæ ad virtutem pertinent, inueniantur Ethnicis inferiores. Hoc modo S. Hieronymus in libris aduersus Iouinianum, postquam multis Scripturæ testimoniis cœlibatum confirmauit, producit etiam Ethnicorum testimonia & exempla.

TERTI

TERTIA responsio Petri Martyris constat ex aliquot Patrum testimoniis, quæ cum voto continentiæ pugnare videntur. Sed ea paulò pòst adferemus, vbi ad obiectiones aduersariorum dissoluendas peruenerimus.

CAPVT XXVIII.

Idem asseritur ratione.

NVNC tandem, vt ad postremum genus argumẽtorum veniamus, duplici ratione, in Scripturis, & Patrum testimoniis fundata, id ipsum breuiter confirmabimus. Prima ratio ex dignitate cõtinentię, secunda ex vtilitate vouendi sumetur. PRIMVM igitur id omne Deo rectè vouetur, quod est illi gratius si fiat, quàm si non fiat. Eiusmodi autem continentia est, cùm longè excellat coniugio, & cum fornicatione ne comparari quidem debeat, poterit igitur rectè continentia Deo vouexi. Assumptio, quæ sola negari solet, paucis confirmanda est. QVIA verò Lutherus in Epithalamio cauillatur, virginitatem quidem præstare coniugio, sed non item vitam cœlibem vitæ coniugali: Argumenta adferemus de vita ipsa, & statu cœlibum. Ac primùm Scriptura diuina clamat 1. Corinth. 7. *Igitur qui Matrimonio iungit virginem suam, bene facit, & qui non iungit, melius facit.* Et infrà: *Cui vult nubat, tantùm in Domino, beatior autem erit, si sic permanserit.* Huc etiam pertinent alia testimonia, quæ attulimus suprà in disputatione de consiliis.

Iam verò Patres passim perfectam vitam hanc esse dicũt. CYPRIANVS libro de habitu virginum, virginum cœtum esse dicit illustriorem portionem gregis Christi. Et ibidem: *Magna*, inquit, *vos merces manet, præmium grande virtutis, munus maximum castitatis.* DIONYSIVS de Ecclesiastica hierarch. cap. 6. part. 2. *Sacerdos*, inquit, *perfectissimã ei vitam exponit, ei videlicet, qui monasticam vitam profitetur.* EVSEBIVS lib. 1. cap. 8. demonst. Euangel. *Et talis*, inquit, *existit in Christianismo perfectæ vitæ modus.* BASILIVS capit. 18. monasticarum constitutionum, & Gregorius Nazianzenus in oratione de obitu S. Basilij, vitam perfectam,

immò etiam perfectissimam appellant, monasticen. Ioannes CHRYSOSTOMVS libro 3. aduersus vituperatores vitæ monasticæ, eandem vitam appellat perfectionis culmen, virtutisque fastigium.

HIERONYMVS in epist. 1. ad Heliodorum: *Tu perfectum te fore pollicitus es; nam quando relicta militia te castrasti propter regna cœlorum, quid aliud quàm perfectam sumpsisti, cutus es vitam?* AVGVSTINVS lib. 1. de moribus Eccles. cap. 31. *Iam*, inquit, *accipite perfectorum Christianorum, quibus summa castitas non laudanda solùm, sed etiam capessenda visa est, mores & continentiam singularem.* Et de sanctæ virginitate, cap. 52. *Pergite*, inquit, *virgines Dei, via sublimitatis, pede humilitatis.*

SVLPITIVS in 2. Dialogo: *Beata species*, inquit, *& Deo digna, nihil enim virginitati est comparandum.* Iidem quoque Patres summo consensu vitam virginum, angelicam vitam esse docent, vitam verò coniugalem, vitam hominum. AMBROSIVS lib 1. de virginibus: *Nemo miretur, si Angelis comparentur, quæ Angelorum Domino copulantur.* CYRILLVS catechesi 12. *Non ignoremus castitatis gloriam, angelica enim est corona, & supra hominem hæc perfectio.*

NAZIANZENVS in carmine de virginitate:

Salue virginitas diuino tradita dono,
Mater inoffensæ vitæ, bona maxima fundens,
Christi pars & spiritibus sociata supernis
Ignaris thalami.

ATHANASIVS libro de virginitate extremo, his titulis virginitatem celebrat: *O virginitas opulentia indeficiens, corona immarcessibilis, templum Dei, domicilium Spiritus sancti, margarita speciosa, vulgò inconspicua, gaudium Prophetarum, gloriatio Apostolorum, Angelorum vita, Sanctorum corona.* Vide præterea, si placet, de comparatione virginum cum Angelis, Hieronymum in epistol. 8. ad Demetriadem, Augustinum de sancta virginitate, cap. 13. Chrysostomum homil. 18. in Genesim, Basilium in libro de virginitate, Fulgentium in epist. 3. ad Probam, Damascenum lib. 4. cap. 25. Isidorum lib. 2. de summo bono.

Hîc verò mirè irascitur Petrus Martyr; nam in libro de cœlibatu, & votis, recitat sententiam Athanasij suprà citatam,

tam, & ait: *Sunt hæc hyperbolis plena, neq; ad amussim veritatis consistunt. Apostoli sanè coniuges habuerunt, & Prophetæ, quomodo ergo virginitas est illis gaudium, & corona? quid præterea cum virginitate commune habent Angeli, quandoquidem corpore carent? Vnde non magis illi virgines queunt dici, quàm si quis lapidem cæcum appellet.* Hæc ille. Sed quid mirum, si non placent porcis margaritæ?

Quod autem falsi accusat Athanasium Petrus, quod dixerit, continentiam gaudium esse Prophetarum, & gloriam Apostolorum, refellitur facillimè ex S. Hieronymo, qui in epist. 22. ad Eustochium sic ait: *Virgo Helias, Helisæus virgo, virgines filij Prophetarum: Hieremiæ dicitur, et tunc accipias vxorem.* Hæc ille. Quis verò nescit Ioannem Baptistam, & Prophetam, & virginem fuisse? ex Apostolis Ioannem certò scimus virginem fuisse. Quod idem de Paulo idem HIERONYMVS affirmat loco citato, & de Apostolis omnibus in Apologia pro libris contra Iouinianum: *Apostoli*, inquit, *aut virgines; aut post nuptias cõtinentes.* Ad hos ergo Apostolos, & Prophetas respiciens Athanasius, verè & propriè, non falsò & hyperbolicè locutus est.

Quod autem reprehendit Petrus comparationem virginum cum Angelis, non solùm Athanasio, sed omnibus aliis Patribus, & ipsi etiam Christo iniuriam facit, qui Matth. 22. ait: *In resurrectione, neq; nubent, neq; nubentur, sed erunt sicut Angeli Dei in cælo.* Cui credemus iam, Petro Martyri neganti eos, qui non nubunt similes esse Angelis, an Christo id ipsum asserenti?

AT, inquit, Angelis non magis conuenit non nubere, quàm lapidi non videre. ITA est, sed tamen sicut eum, qui valdè cæcus, aut surdus, aut mutus est, lapidi, & trunco, non ineptè comparamus; sic etiam eos, qui continentia & puritate excellunt, rectissimè Angelis similes facimus; nam alioqui nec vultum habent Angeli, & tamen non timuit sanctus Lucas dicere Actor. 6. *Viderunt vultum Stephani, sicut vultum Angeli.* Atque hæc de prima ratione. ADDO aliam rationem ex parte ipsius voti; Melius est & Deo gratius ex voto aliquid facere, quàm sine voto, igitur non solùm licet, sed etiam expedit continentiam vouere. Antecedens his argumentis confirmatur.

PRIMO, Scriptura hortatur ad vouendum Psalm. 75. *Vouete, & reddite*. Quo testimonio permotus S. Augustinus, multis in locis ad vouendum hortatur; vt in epistola ad Armentarium, epist. 89. ad Hilarium, epist. 143. ad Publicanum, in libro de bono viduitatis, capit. 19. in libro de sancta virginitate, cap. 29. & 30. in Psalm. 75. 99. & alibi. At si melius esset absque voto operari, deciperet nos Spiritus sanctus, quod nullo modo fieri potest: igitur melius est operari ex voto.

SECVNDO, opus eò melius est, ac Deo gratius, quò ex pluribus, aut ex maiori virtute procedit: cõtinere sine voto est temperantiæ, continere ex voto, est actus simul temperantiæ, & religionis, quæ quidem religio temperantiæ longè est nobilior: igitur continere ex voto melius, ac Deo gratius est, quàm sine voto. Itaque S. Augustinus in libro de sancta virginitate, cap. 8. *Nulla*, inquit, *facunditas sanctæ virginitati etiam carnis comparari potest; neq; enim ideo, quia virginitas est, sed quia Deo dicata est, honoratur, quæ licet in carne seruetur, spiritus tamen religione ac deuotione seruatur, ac per hoc spiritualis est etiam virginitas corporis, quam vouet ac seruat continentia pietatis.*

TERTIO, quod fit ex voto, maiori caritate & liberalitate fit, quàm quod sine voto. Qui enim sine voto aliquid facit, opus duntaxat offert Deo; qui autem vouet, atque ex voto facit, & opus, & facultatem offert. Quod explicat sanctus Anselmus in libro de similitudinibus; capit. 84. his verbis: *Plus donat, qui arborem cum fructibus, quàm qui soles fructus donat.*

QVARTO, melius est quod fit ex voluntate confirmata in bonum, quàm quod fit sine eiusmodi firmitate: sicut possibile est peccare ex voluntate obfirmata ad malum, quàm ex fragilitate, & quemadmodum qui peccat ex voluntate confirmata in malum, similes sunt damnatis: ita qui operantur ex voluntate confirmata in bono, similes sunt beatis.

QVINTO, qui vouet, non solùm id lucratur, quod sit melius, quod excellentius opus facit, sed etiam munit seipsum aduersus tentationes diaboli, & humanam fragilitatem, ac mutabilitatem. Homines enim in iis rebus, ad quas non sunt alligati vinculis legum, etiam si optimæ sint, & vtilissimæ,

mæ, facilè mutant propositum, diabolo instigante, & etiam sine diabolicis stimulis, ex propria mutabilitate. Quocirca videmus in rebus humanis sæpe requiri iuramenta, vt alligetur voluntas, ne facilè mutari possit. Ita milites, magistratus, sponsi, atque alij id genus iurare coguntur, non autem solis verbis se facturos quod debent, polliceri. Hinc sanctus AVGVSTINVS in epist. 45. ad Armentarium: *Nonne*, inquit, *vouisse pœniteat, immò gaude iam tibi nõ licere, quod cum tuo detrimento licuisset.* Et infrà: *Felix necessitas, quæ ad meliora compellit.*

CAPVT XXIX.

Soluitur obiectio prima aduersariorum.

RESTAT nunc, vt obiectionem aduersariorum soluamus. PRIMA obiectio communis est omnibus, & sumitur ab illis Scripturis, quæ docẽt, opera bona non ex necessitate, quam tamen secum adferunt vota, sed voluntariè, ac liberè esse facienda: Id enim est melius, & laudabilius, & Deo etiam acceptius, quod est magis voluntarium, & liberum, ac proinde minus necessarium. Psal. 53. *Voluntariè sacrificabo tibi.* 1. Corinth. 7. *Non vt laqueum vobis iniiciam*, id est, hortor ad continentiam, sed non ad votum. 2. Cor. 9. *Vnusquisq; prout destinauit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate: Hilarem enim datorem diligit Deus.* Et ad Philemonem: *Ne velut ex necessitate bonum tuum sit, sed voluntarium.* S. HIERONYMVS lib. 1. in Iouinianum, ante medium: *Et ideò plus amat Virgines Christus, quia sponte tribuunt, quod sibi non fuerat imperatũ. maioris q; gratiæ est offerre quod non debeas, quàm reddere quod exigaris.* Et S. PROSPER lib. 2. de vita contemplatiua, cap. vltimo: *Sic abstinere, vel ieiunare debemus, vt non nos necessitati ieiunandi subdamus, ne iam non deuoti, sed inuiti, rem voluntariam faciamus.*

RESPONDEO, triplicem esse libertatem; ac triplicem item necessitatẽ. VNAM ex parte debiti, siue debitum oriatur ex præcepto, siue ex voto, siue aliunde. Id enim dicimur liberè facere, quod non tenemur facere; id verò necessariò,

quod tenemur. ALTERAM ex parte naturalis determinationis voluntatis. Illa enim dicimur liberè facere, in quibus non habemus voluntatem determinatam ad vnum: atque hæc libertas est, quæ propriè dicitur liberum arbitrium. TERTIAM ex parte coactionis, siue ea sit absoluta coactio, vt cùm quis trahitur vi, quò ire non vult, siue sit moralis quædam, & quasi conditionata coactio, vt cùm quis nolit aliquid facere, & non libenter facit, facit tamen coactus more aliquo humano, aut seruili.

Ex his PRIMA libertas non est necessaria ad opus laudabile, aut Deo gratum faciendum: neque contraria necessitas pugnat cum laude & merito operis boni, quia potius contra, vt ostendimus, ista necessitas auget laudem operis boni. Semper enim, nisi aliunde sit impedimentum, melius est opus ex præcepto, quàm non ex præcepto; ex voto, quàm non ex voto. ALTERA illa libertas necessaria est ad laudem boni operis, sed ea æquè reperitur in opere, quod fit ex præcepto aut voto, & in opere omnibus modis indebito; nam etiam si quis millies vouerit aliquid, poterit tamen ex arbitrij libertate votum non reddere, & peccare. TERTIA libertas est item necessaria ad laudem boni operis, sed neque ipsa repugnat præcepto, & mulò minus voto. Potest enim fieri, vt quis tanta alacritate, & promptitudine exsequatur opera præcepta, quanta alius opera non præcepta. Vnde Dauid dicebat, Psalm. 118. *In via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus diuitiis.* Et: *Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua? super mel ori meo.*

Pari ratione fieri potest, immò ordinariè fit, vt quod fit ex voto, fiat libentius, & promptius, quàm quod fit sine voto. Votum enim ex se lætitiam gignit, cùm ex magna caritate procedat, iuxta illud 1. Paralipom. vltimo: *Lætatus est populus, cùm vota sponte promitteret, quia corde toto offerebant ea Domino.* Quod si aliqui cum tristia soluunt, quod vouerunt, id accidit ex vitio hominum, non ex natura voti, nec tamen etiam tunc melius est quod fit sine voto, quàm ex voto; nam, vt S. Thomas docet in opusc. 18. quod est de perfectione, capit. 12. potest tribus modis quis se habere in soluendo voto.

Vno

VNO modo, vt libenter faciat id, ad quod tenetur ex voto, & quia res ipsa placet, & quia votum placet; & tunc sine dubio magis meretur, quàm alius, qui æquè libèter illud idem operatur sine voto.

ALTERO modo, vt inuitus faciat rem illam, quam vouit, tamen libenter impleat votum: vt si is, qui vouit ieiunium, incipiat non amare ieiunium, & proinde cum difficultate, & tristitia ieiunet, adeò vt si esset sui iuris, non voueret ieiunium: tamen quia iam vouit, & placet ei vehementer seruare Deo fidem datam, propterea prompto & alacri animo superet eam difficultatem, vt impleat votum. Atq; hic etiam magis meretur quàm alius, qui sine voto libenter ieiunet; vt enim excellentior est religio, quàm temperantia, ita melius est implere votum libenter, quod est religionis, quàm libenter ieiunare, quod est temperantiæ.

TERTIO modo potest fieri, vt quis adeò doleat se vouisse, vt non velit amplius seruare votum; sed quia hoc est simpliciter malum, non potest conferri cum bono.

Ex his ad ea testimonia, quæ contrà protulimus, facilè est respondere. Ad illud Psal. 53. *Voluntariè sacrificabo*, respondeo, illud, *voluntariè*, opponi tristitiæ, & coactioni, non autem necessitati, quæ oritur ex voto, aut præcepto.

Ad illud 1. Cor. 7. *Non vt laqueum vobis iniiciam*; quibus verbis apertissimè demõstrari existimat Petrus Martyr prohibita esse vota, respõdeo, *laqueum*, appellari necessitatem, quæ detinet inuitum, non autem quamlibet necessitatem. Proinde vota esse laqueos illis, qui temerè vouerunt, vel qui coacti sunt ab aliis vouere, cùm ipsi nihil tale cuperent: quēadmodum etiam nuptiæ laquei dici possunt iis, qui temerè ducunt vxorem; & eo modo alligant se alicui, cum qua viuere non possunt, & inde occasionem accipiunt cum aliis fornicandi. Est igitur sensus Apostoli; Exhortor vos ad continentiam, sed ita tamen, vt non cogam inuitos, nec suadeam temerè eam accipere, & vouere, quod esset laqueus animarum, sed vt ostendam id, quod est per se honestum, & vtilissimum; vt quibus Dominus huius rei desiderium inspirauerit, illi accipiant, & voueant.

Quod autem laqueus hoc loco non dicatur votum, aut necessitas absolutè, sed, vt diximus, votum ab initio, aut te-

merè susceptũ, testatur S. AVGVSTINVS lib. de bono vi[illegible]tatis, cap. 5. qui sic exponit: *Non vt laqueum vobis iniiciam, [illegible] est, non vt vos cogam.* & S. HIERONYMVS lib. 1. in Iouinianum: *Non imponit*, inquit, *nobis Apostolus laqueum, nec cogit [illegible]se, quod nolumus.* Similiter exponunt commentaria in hu[illegible] locum Theodoreti, Theophylacti, Anselmi, & aliorum.

Accedit ipsa laquei metaphora, non enim laqueus di[illegible]tur funis ligans, & tenens hominem, ne fortè cadat; sed fu[illegible]vi detinens, & ad capiendum, & ad perdendum exposit[illegible] Denique Sapiens prouerb. 20. idipsum disertis verbis expo[illegible]suit: *Ruina*, inquit, *est homini deuotare Sanctos, & post vo[illegible]ta retractare.* Vbi pro eo, quod Hieronymus vertit, ruin[illegible] in Hebręo est מוֹקֵשׁ quod propriè laqueum significat; [illegible] יָקַשׁ illaqueare est, יָקוֹשׁ auceps dicitur. vnde vertentes septuaginta interpretes, παγὶς, id est, laqueus; nec male Hie[illegible]ronymus vertit ruinã, quia finis proprius laquei casus [illegible]na est. Igitur iuxta Salomonem laqueus, & ruina est, non ab[illegible]solutè vouere, sed vouere, & post votum retractare, quod ac[illegible]cidit iis, qui temerè aut inuiti vouent. Isti enim voto, vt la[illegible]queo quodam tenẽtur coacti, & occasionem accipiunt gra[illegible]uius delinquendi.

At illud 1. Cor. 9. *Non ex tristitia, aut ex necessitate*, respõ[illegible]deo, hoc loco appellari necessitatem, nõ legem, aut votum, sed humanam necessitatẽ, quæ cogit homines facere, quod non vellent. Loquitur enim de iis, qui eleemosynas faciunt inuiti, quia videlicet erubescunt non facere, quod alij faciunt, ne iudicentur auari; aut non audent negare petenti magno alicui viro, qualis erat ipse Paulus, pro egenis. De hac necessitate loqui B. Paulum testantur verba sequentia: *Hilarem enim datorẽ diligit Deus.* necessitas enim quæ ex humano timore nascitur, hilaritati opponitur, non autem necessitas voti quæ oritur ex caritate. Idem respondendum est ad alium locum ex epist. ad Philemonem.

Ad testimonium autem S. Hieron. lib. 1. in Iouinianum, vbi dicit, maioris gratiæ esse offerre quod non debeas, quam reddere quod exigaris, respondeo, S. Hieronymum loqui de opere illo quod exigitur ratione præcepti, non de eo quod exigitur ratione voti. Nam multum interest inter legem & votum,

votum, quod ad rem præsentem pertinet. qui enim facit opus non imperatum vlla lege, & si non faciat opus laudabilius, quatenus facit opus non imperatum, immò, vt suprà diximus, ceteris paribus, melius sit opus imperatũ, quàm non imperatum facere; tamen tribus de caussis, vt plurimùm, facit opus laudabilius.

PRIMO, quia res non imperatæ sunt plerumque nobiliores secundum se, quàm res imperatæ. Deus enim minora imperauit, maiora consuluit. at hoc non habet locum in votis; non enim minora fiunt ex voto, maiora sine voto, sed è contrario; perfectissima enim quæque opera voueri possunt, & solent.

SECVNDO, quia semper, qui facit opera non imperata ex caritate, sicut oportet, facit etiã omnia opera imperata: atq; ita plus dat, quàm ille, qui facit solùm opera imperata; includuntur enim præcepta in consiliis, non contrà. sed neq; hoc in votis locum habet; nõ enim qui facit aliquid sine voto, continuò implet etiam omnia vota.

TERTIO, quia vt plurimum maior promptitudo requiritur ad opus non imperatum aggrediendum, quàm ad opus imperatum, vt notũ est; ac propterea ratione maioris promptitudinis opus non imperatum maioris gratiæ est, vt Hieronymus dicit, quàm opus imperatum. At de voto hoc dici non potest; nam etsi maior promptitudo fortè requiratur ad aggrediendum nouum opus, ad quod nõ tenemur vllo modo, quàm ad opera ordinaria facienda, ad quæ tenemur ex voto: tamen maior illa promptitudo superatur ab alia quadam adhuc maiore, quę necessaria fuit ad votum ipsum faciendum. Cùm enim votũ spontè offeratur, & sit res ardua, & difficilis, multò maior promptitudo requiritur ad votum faciendum, quàm ad faciendum aliquid sine voto.

Ad testimonium S. Prosperi ex lib. 2. de vita contemplatiua, cap. vlt. vbi dicit, sic esse abstinendum, vt non nos necessitati subdamus, respondeo, necessitatem, de qua S. Prosper loquitur, non esse necessitatem legis, aut voti, sed necessitatem timoris humani, quæ tristitiam gignit; ideo enim subiungit idem auctor: *Ne non deuoti, sed inuiti rem voluntariam faciamus.*

CAPVT

CAPVT XXX.

Soluitur secunda obiectio.

ALTERAM obiectionem ducunt ex illis Scripturæ testimoniis, quæ apertè imperant Matrimonium iis, qui stimulum carnis patiuntur. Hinc enim sequitur; Votum continentiæ perpetuæ temerarium esse, & proinde illicitum, cùm nemo sciat quamdiu sine eiusmodi stimulis viuere queat. 1. Cor. 7. *Qui non se continent, nubant; melius est enim nubere, quàm vri.* Ibid. *Propter fornicationem vnusquisq; suam vxorem habeat.* Huc etiam manifestè facit illud 1. Tim. 5. *Volo iuniores nubere, matresfamilias esse, filios procreare.* Contra quod præceptum ij peccare videntur, qui puellis continentiæ votum suadent, aut permittunt.

Respondeo ad hoc argumentum tribus modis. PRIMVM affero, in nullo horum locorum vocari ad nuptias ab Apostolo eos, qui tentãtur stimulis carnis, sed eos, qui incontinenter viuunt, ita, vt flagitiis se polluant. SECVNDO affero, eos, qui incontinenter viuunt, non vocari absoluto imperio ad nuptias, sed solùm ostendi eis remedium quoddam facile, & quasi portum, quo se recipiãt; sic tamen vt liberum eis relinquatur ad maiora aspirare. TERTIO affero, hoc ipsum siue consilium, siue permissionem, siue remedium non dari ab Apostolo iis, qui vouerunt continentiam, sed solùm hominibus solutis, & liberis.

Ac vt de PRIMO prius dicamus, sciendum est, aduersarios existimare nuptias esse necessarias iure diuino iis, qui vruntur; per vstionem autem intelligunt tentationes carnis non breues & leues, sed graues & diuturnas, quæ conscientiam turbant, licet eis non consentiatur. Ita docet Lutherus in Epithalamio, vbi etiam grauiter accusat S. Hieronymum, quod coniugium non inierit, cùm ipsemet fateatur in epist. 22. ad Eustochium, se grauissimis, & diuturnis ardoribus carnis vexatum fuisse. immò etiam eò Lutherus progreditur, vt S. Hieronymum propterea hæresis Pelagianæ accuset, quasi videlicet senserit propriis viribus, sine dono Dei posse aliquem vincere tentationes. quæ tamen est manifesta calumnia, cùm ibidem Hieronymus dicat se precibus ad Deum assidue

assiduè instare solitum pro victoria obtinenda contra tentationes.

Sed de vstione cum Luthero conueniunt Caluinus, & Petrus Martyr in commentario prioris ad Corinthios, cap. 7. distinguit enim Caluinus tria genera tentationum carnis. VNVM, quod ita tentat, vt vincat, & hoc esse dicit pessimum genus vstionis, quod verissimum est. ALTERVM, quod ita tentat, vt statim acriter appellatur, ita vt intus iacula nō penetrent, nec vlla mētis perturbatio oriatur, & has tentationes fatetur non propriè vocari vstiones, & propter has non esse nuptias necessarias. quod etiam libenter concedimus. TERTIVM genus esse dicit mediū, cùm quis videlicet tentationi non plenè consentit, tamen iacula intus penetrant, & sentitur carnis delectatio, & mentis perturbatio. & has tentationes propriè vstiones esse dicit, & qui eas habent, eos affirmat certa lege citari ab Apostolo ad Matrimonium, ita vt peccent non nubendo.

Vbi est obseruandum, Caluinum non sine fraude dixisse, secundum genus tentationis esse, cùm quis plenè non consentit, licet iacula intus penetrent; nam ad rem obscurandā posuit, plenè; cùm vellet dicere, secundum genus esse, cùm quis nullo modo consentit, & tamen sentit acres stimulos carnis. qui enim consentit, siue plenè, siue non plenè, ad primum genus pertinet secundum eorum sententiam, cùm nō agnoscant discrimen peccati mortalis, & venialis, sed omnē motum carnis, quantumuis inuoluntarium, doceant esse mortale peccatum.

Immò hoc est fundamentum præcipuum, ex quo deducunt eos, qui grauiter tentantur, debere necessariò vxorem ducere, quia, vt Lutherus in Epithalamio docet, nō sunt certamina castitatis similia aliis certaminibus. qui enim tolerat famem, aut sitim, aut alia id genus, non peccat. at æstus libidinis sine peccato esse non potest, cùm sit prohibitus omnis motus concupiscentiæ. In quo fundamento Caluinus, Petrus Martyr, & omnes alij conueniunt. sed & fundamentum ipsum est putridum, & ædificium, quod superextruunt, facilè deiici potest.

Ac de fundamento quidem alibi disputandum erit, nunc S. Pauli, & Augustini testimonium sufficiat. Rom. 7. *Si quod nolo,*

nolo, facio, iam non ego operor illud. Quis capiat, mihi esse peccatum, quod ego non operor? August. lib. 1. ciuit. Dei, c. 27. *Quod si illa cõcupiscentialis inobedientia, quæ adhuc in membris moribundis habitat, præter voluntatis legẽ, quasi lege sua mouetur, quantò magis absq; culpa est in corpore non cõsentientis, si absq; culpa est in corpore dormientis?* Sed de hoc alibi. Nunc ad rem præsentem venientes, asserimus ab Apostolo vocari homines ad Matrimonium non ob solas tentationes, siue sensum, sed ob consensum libidinis, & per vstionẽ non tentationes, sed incontinentiam, & flagitia interpretamur, vt hic sit sensus verborum Apostoli; qui omnino decreuit, aut fornicari, aut nubere; is bene facit si nubat, quia melius est nubere, quàm vri, id est, quàm fornicari.

Probamus hanc nostram expositionem. PRIMO, ex antecedentibus verbis, dicturus enim Apostolus: *Melius est nubere, quàm vri*, præmisit: *Si non se continent, nubant.* Vbi per vstionẽ exponit ipsemet Paulus incontinentiam; nam caussam reddit cur debeant nubere qui non se continent, quod videlicet melius sit nubere, quàm vri, id est, quàm non continere. constat autem incontinentiam nõ tentationem, sed flagitium significare.

SECVNDO idem patet ex illis verbis eiusdem capitis: *Bonum est homini mulierem nõ tangere, propter fornicationem autem vnusquisq; suã vxorem habeat.* vbi non dicit Apostolus, propter tentationem fugiẽdam, sed propter fornicationem fugiendam quisque suam vxorem habeat, id est, non si tentaris, sed si fornicaturus es, vxorem potius habeas.

TERTIO idem probatur ex illis verbis: *Iterum reuertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.* vbi etiam non propter simplicem tentationem iubet, vt coniuges debitum inuicem reddant, sed propter incontinentiam. Idem igitur significat apud Apostolum vstio, quod incontinentia.

QVARTO ex illo 1. Tim. 5. *Volo iuniores nubere*; caussam enim reddit non tentationem, sed incontinentiam: *Nullam*, inquit, *dare occasionem aduersario maledicti caussa*, id est, ne demus occasionem Gentilibus maledicendi vitam, & mores Christianorum: non autem possunt maledicere aduersarij Christianis ob occultas tentationes, sed ob manifesta flagitia

tia. Vnde mox subiungit: *Iam enim quadam abierunt post Satanam.*

QVINTO idem probari potest exemplo ipsius Apostoli 2.Cor.12. *Datus est mihi stimulus carnis meæ Angelus Satanæ, qui me colaphiz.et; propter quod ter Dominum rogaui, vt auferretur à me.* Nec est verum, quod dicit Petrus Martyr in libro de cœlibatu & votis, Apostolum impetrasse gratiã, qua nec laberetur, nec grauiter vexaretur; ipse enim Apostolus contrarium dicit, se videlicet non impetrasse quod petebat, vt auferretur stimulus carnis. Ait enim: *Et respondit mihi Dominus, sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur.* Vnde S. AVGVSTINVS tract. 7. in Ioannẽ, & serm. 53. de verbis Domini, & alibi, sæpe hoc Pauli exemplum adfert, cùm ostendere vult, Deũ sæpe vtiliter non exaudire suorum orationes. Itaque Apostolus tentabatur magnis & diuturnis stimulis carnis, & tamen vxorem non ducebat: non igitur tentari est vri; alioqui Paulus suo ipsius iudicio damnatus esset.

SED addit Petrus Martyr, hunc locum Apostoli non necessariò de tentatione carnali esse intelligendũ, cùm Chrysostomus per stimulum carnis dolorem capitis intelligat; alij verò persequutiones, quas patiebatur.

AT hæc nimis magna negligẽtia, vel impudentia est, cùm Chrysostomus, necnõ Theodoretus, Oecumenius, & Theophylactus disertis verbis refellant eos, qui per stimulum carnis dolorem capitis interpretantur. Illud quidem est verum, hos Patres referre hunc locum ad persecutiones; tamen S. Aug. in Psal. 58. concione 2. contendit stimulũ carnis aliquid significare, quod verecundiam, & pudorem adferat, & quod nemo de tanto Apostolo dicere ausus fuisset, nisi ipse hoc de se confiteri non erubuisset. at certè nullus est pudor, dolores capitis, aut persecutiones confiteri.

Vnde etiã THEOPHYLACTVS, licet exponat de persecutionibus, tamẽ addit, satius esse exponere de tẽtatione carnis: *Vel,* inquit, *quod satius est, Veneris incitamenta, quibus maximè vrgebatur, expressit;* quomodo etiam exponi posse docẽt Sedulius, Anselmus, & Thomas in commentario, quod idem suadet metaphora colaphizationis; vt enim colaphus, non tam lædit carnẽ, quàm pudorem iniicit animo; ita carnalis tenta-

tentatio, cui non consentitur, ruborem potius, quàm detrimentũ adfert; deniq; adeò videtur iam recepta hæc expositio, vt vulgo tentationes carnales, stimulus carnis dici soleãt.

Sed quia hic locus nõ omnino conuincit, cùm variis modis a Patribus exponatur, sunt alia duo magis perspicua. 1. Cor. 9. *Castigo corpus meum, & in seruitutẽ redigo.* & Rom. 7. *Ego ipse mente seruio legi Dei, carne aũt legi peccati.* Et: *Non quod volo bonum, hoc ago, sed quod nolo malum.* Et: *Sentio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ.*

Quæ loca nõ modò S. Augustinus multis in locis, ac præcipuè lib. 2. retract. c. 1. & lib. 6. in Iulian. cap. 11. contendit de ipso Paulo, & aliis iustis hominibus intelligenda esse: ita etiam Lutherus in assert. 2. articuli omnino affirmat, nõ posse aliter intelligi. & probat ex laboribus omnium Sanctorum, & nominatim S. Hieronymi in superãdis grauissimis carnis tentationibus: *Quid*, inquit, *in vita omnium Sanctorum legimus, quàm labores, vigilias, orationes, ieiunia, quibus velut machinis spiritualibus pugnauerunt aduersus carnem, & concupiscentias corporis propriȝ? quis eorum non gemuit non ausus est, non laborat in carne sua, & in concupiscentiis suis? cur ergo in his omnibus videamus illas auctoritates, caro concupiscit aduersus spiritum, & condelector legi Dei secundum interiorem hominẽ, video autem aliam legem, &c. quæ causa est, vt hæc Apostolum velimus nõ in sua, sed in impiorum persona dicere, quæ in personis piissimorum videmus suauissimis studiis geri?* Et infrà: *Quoties rogo, S. Hieronymus de incendiis libidinum conqueritur, etiam tum cum multo ieunio, & labore contra eam pugnaret, hoc est, dum esset non modò baptizatus, sed & sanctissimus?* Hæc ille. qui vt verissimè ista dicit, ita manifestè repugnat iis, quæ docuit de S. Hieronymo in epithalamio. hîc enim eum cum Paulo iungit, & cum omnibus Sanctis, concupiscentiæ strenuè repugnantibus. ex quo sequitur, vt vel apud Paulum 1. Cor. 7. vri non sit tentari, sed labi in scelera: vel Paulus, & omnes Sancti vltionem passi sint, ac proinde contra Deum peccauerint, quòd Matrimonium non inierint.

Accedunt SEXTO testimonia Patrum. Clemens ALEXANDRINVS lib. 3. Stromatum in ipso principio, Basilidis Hæresiarchæ sectatoribus tribuit eam explicationẽ, quam nunc aduersarij

aduersarij amplectuntur: *Et illud*, inquit, *melius est nubere, quàm vri, aiunt dicere Apostolum, ne animam tuam in ignem inicias, noctu, & interdiu resistens, & timēs, ne à continentia excidas; nā cùm in resistendo occupata fuerit anima, à spe est diuisa: Apprehende ergo*, inquit his verbis ISIDORVS in moralibus, *robustam mulierem, ne à Dei gratia auellaris, & cùm ignē in semine excreueris, cum bona ores conscientia.* Et paulò pòst: *Has voces*, inquit, *adduxi ad Basilidianos reprehendendos, &c.* Commentarius, qui Ambrosius tribuitur, in hunc locum: *Cùm*, inquit, *voluntas calori carnis consentit, vritur; nam desideria pati, & non vinci, illustris viri est, & perfecti.*

S. HIERONYMVS in Apologia pro libris cōtra Iouinianum: *Si autem*, inquit, *se continere non possunt, & ardorem libidinis non tam continentia volunt quàm fornicatione restringuere, melius est nubere, quàm vri, id est, melius est maritum ducere quàm fornicari.* Hæc ille. S. AVGVSTINVS lib. de S. virginitate, cap. 34. *Melius*, inquit, *nuberent, quàm vrerentur, id est, quàm occulta flamma concupiscentia in ipsa concupiscentia vastarentur, quas pœnitet professionis, & piget confessionis.* Idem S. Augustinus lib. de bono coniugali, cap. 10. *Mihi*, inquit, *videtur hoc tempore solos eos, qui se non continent, coniugari oportere, secundum illam eiusdem Apostoli sententiam; Quòd si se non continent, nubant; melius est enim nubere, quàm vri.*

Porrò CHRYSOSTOMVS visus est Petro Martyri de tentatione sola hunc locum intellexisse, sed nō ita est; sic enim Chrysost. breuissimè exposuit: *Significat Apostolus quanta sit concupiscentia tyrannis. hoc autem est quod dicit, si magnam violentiam pateris, & libidine incenderis, laboribus te & sudoribus libera, ne quando decidas.* Hæc ille. vbi vstionem interpretatur tentationem, quæ ad flagitium omnino perducet, nimirum accedente ad æstum concupiscentiæ animi infirmitate. id enim significant illæ voces: *Tyrannis, violentia, & ne decidas.* Itaq; sensus est iuxta Chrysostomum, si animo imbecillo es, & vis tentationis ita vrget, vt omnino sis fornicaturus, præstat, vt nubas; quem sensum clariùs expressit in lib. de virginitate. Et Chrysostomum sequutus THEODORETVS ita expressit: *Vstionem*, inquit, *non vocat cupiditatis molestiam, sed animæ mancipationem, & ad id quod est*

deterius inclinationem. Quod autem dicit, est eiusmodi, melius quidem est, & vos quibus coniugalis consuetudo nondum obtigit, & vos qui coniuncti quidem fuistis, sed morte eius disiuncti, eligere continentiam. Sin autem cupiditatis imperferre non potestis, sed ad hoc sustinendum certamen imbecilli animo estis, quoniam ad ea, quæ pulchra, & honesta sunt, non habetis alacre, & ardens animi propositum, nulla lex prohibet, quo minus Matrimonium contrahatis. Hæc ille.

Denique, vt omittam ceteros, S. THOMAS in commentario huius loci, non solùm affirmat vstionem hoc loco continentiam significare, sed etiam id confirmat ex ipsa vocis proprietate. Vri enim non calere significat, quod tentatio conuenit, sed calore labefactari, ac detrimentum pati, quod minimè conuenit iis, qui simpliciter tentantur, sed iis, qui tentationibus superantur. Atque hinc Scriptura 1. Petr. 1. Eccles. 2. Sap. 3. & alibi comparat iustos in tentationibus positos auro, quod per ignem probatur: aurum enim in igne probari dicitur non comburi, licet valde incalescat, quia detrimentum non patitur: paleam verò incalescere, & comburi, quia planè corrumpitur.

ALTERAM nunc solutionem addam. tametsi enim per vstionem Apostolus tentationem significaret, adhuc tamen nihil aduersarij obtinerent; nam in nullo eorum locorum, quos ipsi citant, inuenitur verum præceptum nubendi, sed sola permissio: falsumq; est quod Caluinus lib. 4 Instit. cap. 13. §. 17. dicit, certa lege citari ad coniugium eos, qui vruntur. primùm enim forma loquendi non est imperatiua; nam nõ ait Apostolus, qui non continetis, nubite, sed: *Qui non se continent, nubant*; nec ait, propter fornicationem ducite vxorem, sed: *Vxorem habeat, &c.*

Deinde ratio, quam Apostolus reddit, nimirum: *Melius est nubere, quàm vri*, satis indicat, verba Apostoli, nõ præceptum, sed promissionem continere. Vt enim Chrysostomus notat, Apostolus rationes adiungit, ne videatur legislatio, id quod ipse dixit; ac præterea ratio ipsa non concludit, necessarium esse Matrimonium, sed licitum, & permissum. nam etsi melius est nubere, quàm vri, tamen est quoddam tertium melius vtroque, id est, continere, & vstionem inedia & lacrymis restinguere. quomodo, si quis diceret, qui non vult pugnare,

gnare, fugiat, quia melius est fugere, quàm occidi, is non imperaret, sed permitteret fugam; nō enim prohiberet pugnare, & vincere, quod est melius, quàm fugere, vel occidi.

TERTIO, sicut Apostolus ait: *Qui non se continent, nubāt*, ita dixit: *Iterum reuertimini in idipsum*. vt enim monuit incontinentes solutos, vt nuberent ob periculum fornicationis, sic etiam monuit coniugatos incontinentes, vt post aliquam feriationem ab opere coniugali, iterum redeant ad opus coniugale, ob periculum adulterij. At his verbis posterioribus nihil Apostolus imperauit, sed solùm permisit; sic enim subiunxit: *Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secūdum imperium*; igitur in verbis quoq; prioribus, nullum imperium, sed sola indulgentia, ac permissio est.

Ex quo intelligimus, etiam in illis verbis: *Vnusquisq; suam vxorem habeat*, nullum esse præceptum; nam aut loquitur de illis, qui iam vxores duxerunt, vt vult S. Hieronymus lib. 1. in Iouinianum, & rectè, quia sequitur paulò pòst: *Dico autem innuptis, & viduis, bonū est si sic permanserint*; aut loquitur de illis qui nō duxerant, vt Petrus Martyr contendit: si de iis qui duxerant, tunc sensus erit: *Vnusquisq; suam vxorem habeat*, id est, retineat etiam quoad torum, sed iuxta indulgentiam, non iuxta imperium. idem enim est: *Iterum reuertimini in idipsum: & vnusquisq; suam vxorem habeat*, quoad torum: si verò de iis loquitur, qui non duxerunt, idem erit; Vnusquisque vxorem ducat ob fornicationem, &, qui non se continent, nubant. quod iam ostendimus, permissionem, non legem sonare. immò à maiori ducitur argumentum, nam, si vbi est adulterij periculum, Paulus non imperat opus coniugale, sed permittit; multò magis non imperabit vbi est periculum solius fornicationis.

QVARTO, si vllum esset præceptum Matrimonij in verbis Pauli, maximè esset in illis 1. Tim. 5. *Volo iuniores nubere*, at nullum ibi esse præceptum facilè probari potest; nam inprimis pugnaret cum illis verbis eiusdem Apostoli 1. Cor. 7. *Volo omnes esse sicut meipsum*, id est, continentes; ista enim apertissimè pugnant, volo omnes continere, & volo quosdam nubere. Idem enim est ac si diceret, volo omnes continere, & non volo omnes cōtinere. neutrum igitur Apostolus iubet, sed absolutè optat vnum, id est, omnes cōtinere, & tamen al-

terum permittit cedens infirmitati quorũdam, id est nube-
re. Pręterea non solùm Paulus dixit: *Volo iuniores nubere*, sed
addit: *Filios procreare, matres familias esse, &c.* Si ergo cùm
ait: *Volo iuniores nubere*, imperat nuptias, etiã cùm ait, vt
eas: *Filios procreare, & matres familias esse*, imperat, vt liberos habeant. proinde si steriles fuerint, peccabunt in Apostolicam legem. quod sanè nemo nisi stultus concederet.

Addo VLTIMO testimonia Patrum. ac locum quidem illum: *Qui non se continent, nubant*, iam audiuimus Theodoretum ita exponentem, nulla lex prohibet, quò minus Matrimonium cõtrahatis. quod idem & alij docent. Locum autem istum: *Volo iuniores nubere*, ita exponit CHRYSOSTOMVS: *Volo quia ipsæ volunt.* Et infrà: *An verò Matrimonium præcipit? absit. Sed neq; prohibet.* Et infrà: *Prohibet igitur huiusmodi viduas, atq; deterret, non quod adolescentulas viduas nolit, sed quod adulteras fieri vetet.*

S. AMBROSIVS vtrumq; locum exponit simul in libro de viduis: *Non puto*, inquit, *quod iuniores reuocandas putant à viduitatis affectu, maximè cùm dixerit; Melius est nubere quàm vri; nam vtiq; pro remedio nuptias suasit, vt peritum sanetur; non pro electione præscripsit, casta & continens quæ sequatur.* Et in fine libri: *Sed nec vidua præceptum accipit, sed consilium.* S. HIERONYMVS in epist. 11. ad Ageruchiam de Monogamia: *Vult*, inquit, *Apostolus alterum Matrimonium, cùm ait; Volo iuniores nubere, præferens digamiã fornicationi, secundum indulgentiam duntaxat, non secundum imperium.* S. AVGVSTINVS lib. de bono viduitatis, cap. 8. *Quid*, inquit, *dicit; Volo iuniores nubere, nuptiarum bonum Apostolica sobrietate, & auctoritate commendat; non procreandi officium etiam eis, quæ continentiæ bonum capiunt, tanquam ad obsequelam legis imponit.* Et paulò antè: *Idem dixerunt de illo loco, qui non se continent, nubant, nimirum remedium ostendi, non legem figi.*

SED adferamus nunc tandem solutionem tertiam. Dico igitur, ista omnia, quæ ex Apostolo aduersarij obiiciunt, siue permissionem sonẽt, vt nos probauimus, siue præceptum, vt ipsi volunt, pertinere solùm ad homines liberos, non autem ad eos, qui votis iam obligati sunt. Nam de ea, quę habet votum continentiæ, non potest rectè dici: *Quæ non se continet, nubat;*

nubat; melius est nubere, quàm vri. Nam vtrumq; est malũ, & nubere, & vri; immò peius est nubere, quidquid reclamẽt aduersarij, præsertim ei, quæ habet votum solenne.

Nam quæ vritur, aut non peccat si vstio solùm tentationem significat; aut peccat solùm contra temperantiam, & contra votum, si fornicationem significat: quæ verò nubit post solenne votum, peccat contra temperantiam, contra votum, & contra ipsum coniugium, cùm sub nomine coniugij tegat perpetuum sacrilegium. Quæ autem nubit post votum simplex, illa verum Matrimonium contrahit, tamen aliquo modo magis peccat, quàm quæ fornicatur, quia reddit se impotentem ad seruandum votum, quod nõ facit, quæ fornicatur.

SECVNDO, ei, quæ virum habet, & siue, quod ille perpetuò ægrotet, siue quod perpetuò absit, nõ potest ab eo debitum coniugale petere, etiamsi grauissimè vratur, non potest dici, si nõ se continet, nubat; melius est nubere, quàm vri. Sed necessariò dicendum illi est, vt seruet fidem coniugi, & orationibus, & ieiuniis pugnet contra vstionem. id quod ne aduersarij quidem negare auderent. Non igitur Apostolus ea verba dixit omnibus, qui vruntur, sed solùm iis, qui soluti, ac liberi sunt: & si legati censentur ij, qui fidem coniugi dederunt, cur non ij, qui dederunt Deo?

TERTIO, ex Patribus. S. AMBROSIVS ad virginem lapsam, ca. 5. *Dicit aliquis*, inquit, *melius est nubere, quàm vri. Hoc dictum ad non pollicitam pertinet, ad nondum velatam. Ceterùm, quæ se spopondit Christo, & sanctum velamen accepit, tam nupsit, tam immortali iuncta est viro. Etiam si voluerit nubere communi lege connubij, adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur.*

S. HIERONYMVS lib. 1. in Iouinianũ: *Si nupserit*, inquit, *virgo, non peccauit, nõ illa virgo quæ semet Dei cultui dedicauit, harum enim si qua nupserit, habebit damnationem, quia primam fidem irritam fecit; virgines enim quæ post consecrationem nupserint, non tam adulteræ sunt, quàm incestæ.*

S. AVGVSTINVS lib. 1. de adulterinis coniugiis, c. 15. *Illis*, inquit, *qui se non continent, vtiq; expedit nubere, & quod licet, expedit. quæ autem vouerint continentiam, nec licet, nec expedit.* Et lib. de bono viduitatis, cap. 8. *Proinde*, inquit, *quæ*

se non continent, nubant antequã continentiam profitean-
antequam Deo voueant, quod nisi reddant, iure damnan-

GREGORIVS in libro pastorali parte 3. admonitione
Scriptum est, inquit, *melius est nubere, quàm uri, sine*
quippe ad coniugium ueniunt, si tamen necdum melius
uerunt.

S. Ioãnes CHRYSOSTOMVS in libro de virginitate:
Vidua, inquit, *omnino si uoluerit, potestatem nubendi fac*
eam, quæ coniuge mortuo se in sequẽs tempus Deo conser
si postea nupserit, uehementer accusat, ut quæ fidem Deo
post fefellerit. non iis ergo, sed illis dixit, si se non con
nubant; melius est enim nubere, quàm uri. Idem Chrys
mus homil. 19. in priorem ad Corinthios, exponens il
nupserit virgo, nõ peccauit: *Non de ea*, inquit, *quæ sib*
rit uirginitatem, loquitur, quippe quæ iam peccauit.
idem habent Theodoretus, Theophylactus, Oecume
eundem locum, & Epiphanius hæresi 61.

CAPVT XXXI.

Soluitur tertia obiectio.

OBIECTIO TERTIA, eaq; omnium grauiss
sumitur ab iis locis, qui docent, continen
esse donum Dei, quod nõ omnibus datur, quo
argumentum etsi soluimus breuiter in disputa
tione de cœlibatu sacerdotum: hoc tamen loco accuratius
soluendum est. Loca præcipua sunt quatuor, Sap. 8. *Nemo po-*
test esse continens, nisi Deus det. Matth. 19. *Non omnes capiũt*
uerbum hoc, sed quibus datum est. Et infrà: *Qui potest capere*
capiat. 1 Cor. 7. *Volo autem omnes homines esse sicut meipsum,*
sed unusquisq; proprium donum habet ex Deo, unus sic,
alius autem sic. Et infra: *Qui statuit in corde suo firmus non*
habens necessitatem, potestatem autem habens suæ uolunta-
tis, & hoc iudicauit in corde suo seruare uirginem suam, bene
facit. Quem locum tractans S. Hieronymus lib. 1. in Iouinia-
num dicit, quosdam habere necessitatem nubendi, aut fœ-
tandi.

» Ex his locis ita argumentantur; Nemo debet uouere, nisi
» id, quod certò scit se posse soluere; alioqui exponit se perico-

lo violandi votum, & proinde temerè vouet, & Deum offendit: *Displicet enim illi infidelis, & stulta promissio*, Eccle. 5. At nemo potest certò scire, an poterit perpetuò continere, cùm id non possit sine dono Dei, nec possit vlla ratione scire, an habeat illud donum, & multò minus an sit perpetuò habiturus, vt Scripturæ allatæ ostendunt; nemo igitur potest, nisi temerè, & imprudenter, perpetuam continentiam vouere. Ex qua ratione illud etiam deducunt, eos, qui iam vouerunt, posse, ac debere votum suum rescindere, quia ea, quæ non sunt in nostra potestate, non sunt materia voti.

Addit Petrus Martyr similitudinem. Si quis enim vouerit se perpetuò ministraturum pauperibus, ac deinde paulò pòst in morbum incidat, certè non tenebitur voto suo, quia quod erat ei possibile cùm vouit, iam illi impossibile factum est; igitur & ille, qui continentiam vouit, si incidat in morbum concupiscentiæ, non tenebitur amplius voto suo. Neq; satis est dicere, posse istum orare Deum, ac petere continentiam; nam etiam, qui ægrotat corpore, posset orare Deum, & petere sanitatem, & tamen si non impetrat, vt sæpe accidit, liber à voto suo est.

Respondemvs, continentiam, & donum esse Dei, & tamen in arbitrio, & potestate hominis positam, quorum alterum aduersarij affirmant, alterum negant. Est igitur obseruandum, multa esse genera donorum Dei. Quædam enim dãtur homini sine eius cooperatione, qualia sunt robur, sanitas, pulchritudo, prophetiæ, linguarum, aut miraculorum gratia, & omnes habitus, quos Deus infundit, & hæc stultum esset asserere esse in nostra potestate, aut pendere ex humana electione, ita, vt possit ea habere quicunq; velit: atq; ad hoc genus donorum reuocant aduersarij continentiam; disertis enim verbis Petrus Martyr dicit, *idem esse, statuere an velis continere, & an velis prophetare*.

Aliud genus doni cõsistit in auxilio diuino, sine quo non faceremus id, quod cum eo auxilio facimus. si enim credere, sperare, diligere, perseuerare, patientem esse, vincere tentationes dicuntur, & sunt verissima Dei dona, quia nisi Deus gratia sua nos præueniret excitando, & adiuuaret dirigendo, protegendo, & cooperando, nihil boni faceremus; & tamen ista ipsa opera pendẽt ab electione humana, & sunt in

nostra potestate, quia Deus, licet iuuet, non tamen cogit, neque necessitat; & licet homo sine Dei auxilio non posse quidquam boni facere, absolutè tamen dicitur posse, quia sufficiens auxilium, vt quis operetur, aut saltē, vt possit maius auxilium petere, nunquam deest, alioqui non peccarent homines non credendo, non sperando, &c. Ad hoc genus donorum continentiam pertinere dicimus.

Vbi præterea est notandum, quod sicut circa fidem, pœnitentiam, perseueranitam, aliosque actus bonos, ita etiam circa continentiam duplex gratia, siue auxilium distingui solet; Vnum sufficiens, quod omnibus datur, saltem pro loco, & tempore; quo auxilio non tam fit vt operemur, quam vt operari possimus; Aliud autem efficax, quo re ipsa operamur. Atque hoc posterius est donum singulare, quod non omnibus datur; soli enim illi donum fidei habent, qui re ipsa credunt, soli illi donum habent perseuerantiæ, qui re ipsa perseuerant, soli illi donum habent continentiæ, qui re ipsa continent, quos notum est non esse multos, nedum omnes, & de hoc dicitur: *Non omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est*. Et simul est verum, omnes, qui volunt, posse continere, quia sufficiens auxilium ad cōtinendum, aut ad gratiam impetrandam nulli denegatur. Sicut etiam de fide scriptum est: *Non omnium est fides*, 2. Thessal. 3. & tamen omnes credere possunt si volunt, cùm prædicatur Euangelium, alioqui non peccarent, qui non crederent. Quid intersit inter hæc auxilia, non est huius loci explicare, sed in disputatione de gratia, & libero arbitrio, si Deus annuerit, explicabitur.

His iam notatis, probandum est, continentiam donum Dei esse, & tamen in arbitrio nostro positam. Quod sit donum Dei Scripturæ allatæ, clarissimè ostendunt, nec aduersarij id negant: quod autem sit in potestate nostra, præueniente, vt diximus, & comitante gratia, his argumentis confirmamus.

PRIMO testimoniis earundem Scripturarum; nam Matt. 19. illa verba: *Sunt Eunuchi, qui se castrauerunt propter regnū cœlorum*, apertè indicant arbitrij libertatem. Si enim continentia ita esset donum Dei, vt ab hominis electione non penderet, dicendum fuisset, sunt Eunuchi, qui sunt facti à Deo,

Deo, non autem, qui se castrauerunt, ideo enim de abscissis dicitur, sunt enim Eunuchi, qui sunt facti ab hominibus, non autem qui se castrauerunt, quia illa abscissio est opus alienum, non proprium. Præterea, si donum continentiæ simile est dono prophetiæ, linguarum, sanitatis, atque aliis eiusmodi, cur non dicimus, sunt Prophetæ, qui seipsos Prophetas fecerunt, sicut dicimus, sunt Eunuchi, qui seipsos castrauerunt.

SECVNDO, illa verba: *Qui potest capere capiat*, cohortationem ad continentiam habent, vt; præter sanctos Patres, etiam Petrus Martyr testatur in libro de cœlibatu & votis. Sic etiam illa verba Pauli 1. epistolæ ad Corinth. 7. *De Virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do*, cohortationem continent, eodem interprete Petro Martyre. At quis, rogo, sapiens hortaretur vnquam ad id, quod non est in potestate? Num, quis vnquam hortatus est homines, vt Prophetæ fiant, aut robusti ex debilibus, proceri ex paruis, formosi ex deformibus?

Sed, inquit Martyr, *istæ cohortationes dantur iis tantùm, qui donum Dei habent*. CONTRA; qui donum habent, ipsorum sententia, non possunt non continere. Scribit enim Martinus Bucerus, qui Petro Martyri instar oraculi esse solet, in illud Matth. 19. *Non omnes capiunt Verbum hoc, sed quibus datum est*. Sicut valde famelicus non potest non auidè cibum sumere, si offeratur ei: sic non posse non continere ab vxore ducenda, qui donum id à Deo susceperit. Si igitur, qui donum non habent, non possunt continere; qui habent, non possunt non continere; qui sunt illi, quos Christus & Apostolus eius ad continentiam cohortantur?

TERTIO, illa verba 1. Cor. 7. *Quod Vult, faciat, non peccat, si nubat*, liberam homini opinionem dant eligendi coniugium, aut cœlibatum: quomodo ergo non est in arbitrio hominis positum, vt contineat, si velit? non enim de rebus impossibilibus vlla deliberatio esse potest.

QVARTO, continentes ac cœlibes in Scripturis laudantur, & præmiis afficiuntur, vt satis probatum est in disputatione de consiliis Euangelicis, ex testimonio Isaiæ 56. de Eunuchis, quibus promittitur, *nomen melius, quàm filiis & filiabus*. Et ex Apocal. 14. vbi *Virgines cantant canticum nouũ*,

quod nemo alius cantare potest. Et ex illo Sapient. 3. *Bonorum laborum gloriosus est fructus, &c.* At nullum præmium, nullam laudem merentur opera, quæ non sunt in nostra potestate, vt omnes consentiunt; nec enim præmio afficiuntur qui prophetant, qui linguis loquuntur, qui morbos curant, qui dæmones eiiciunt, quia hæc solius Dei dona sunt: igitur continentia non solùm est donum Dei, sed etiam liberæ hominis actio.

QVINTO, à simili, non minus donum Dei est credere quàm continere. Nam de fide scriptum est Ioan. 6. *Nemo potest ad me venire, nisi Pater traxerit eum.* Et in Actis Apostolorum, cap. 13. *Crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.* Et ad Ephes. 2. *Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est.* Et Philipp. 1. *Vobis datum est, vt in eum credatis.* Et 2. ad Thess. vlt. *Non omnium est fides.* At nihilominus credere possunt omnes, qui volunt, & rectè hortamur omnes ad fidem, & sine vlla temeritate promittunt omnes in Baptismo, se fidem Christianam conseruaturos vsque ad mortem: igitur & continere possunt omnes, qui volunt, & rectè hortamur omnes ad continentiam, & sine temeritate multi promittunt Deo, se continentiam perpetuam seruaturos.

Respondent, discrimen esse inter fidem & continentiam, quòd illa sit necessaria ad salutem, hæc non item. Vnde monere solemus, vt facit S. Hieronymus in commentario, cap. 19. Matthæi, vt quisque exploret vires suas, antequam voueat continentiam, non autem monemus, vt quisque exploret vires suas, antequam credat.

At facilè hoc refellitur; nam potissima causa, cur votum continentiæ temerarium asseritur ab aduersariis, non est, quia continentia non sit res necessaria, sed quia res impossibilis, sine peculiari Dei dono, quod non omnibus datur. Alioqui multa non necessaria sine vlla temeritate voueri possunt, vt notum est. Si igitur hæc potissima causa æquè locum habet in fide atque in continentia, vt ex Scripturis demonstrauimus, cur temerè promittitur continentia, & non temerè promittitur fides?

Adde, quod non est verbum, debere eum, qui vult vouere continentiam, explorare vires suas, & non debere explorare vires

vires suas, qui vult fidem Christianam amplecti. Nam Dominus Lucæ 14. monet eos, qui volunt ad se venire, id est, legem ac fidem suam suscipere, vt imitentur eos, qui volunt turrim ædificare, qui prius computant, si habent sumptus ad perficiendum; necnon eos, qui bellum gesturi sunt, qui prius cogitant, si possint, cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit. Vnde & Ecclesia explorat Catechumenos, an habeant plenum & stabile propositum perseuerandi in fide & lege Christiana, quia peius est à fide deficere, quàm fidem nunquam recipere. ad quem finem ex antiquissima consuetudine in Quadragesima fiunt aliquot scrutinia Catechumenorum, qui in Paschate baptizandi sunt. De quibus vide, si placet, Alcuinum in libro de officiis diuinis, cap. de Sabbatho sancto.

Hoc solum interest inter fidem & continentiam, quod, qui explorans vires suas, non iudicat se habere sufficientes vires ad continendum, potest nubere, quia continentia non est necessaria ad salutem, quanquam etiam potest procurare vires maiores per orationem; qui autem iudicat, se nõ habere sufficientes vires ad perseuerandum in fide & lege Christi, is non potest propterea licitè non amplecti fidem & legẽ Christi, quæ necessaria est, sed debet vires maiores à Deo petere, quas sine dubio habebit, si fideliter petat.

Sexto, probatur ex absurdo, quod ex aduersariorũ sententia sequitur. Nam si continere non possint omnes, qui volunt, sequitur, multis hominibus nullum peccatum esse fornicari, aut mœchari. Nam si quis, antequam vxorem ducat, grauissimè vrgeatur stimulis carnis, & donum continentiæ fortè non habeat, quid aget? fornicabitúrne impunè? *Habet*, inquiunt, *paratum remedium, ducat vxorẽ*. Sed quid, si non statim inueniat? Nec enim vno die contrahuntur Matrimonia, immò multi menses plerumque intercedunt inter sponsalia, & nuptias. Ad haec, si iam duxit, sed fortè abest procul ab ea, vt sæpe contingit, aut ea morbo graui, & diuturno laborat, ita vt non liceat viro debitum petere coniugale. quid aget? mœchabitúrne, si fortè vtitur, & donum cõtinentiæ se habere non videt? *Non licet*, inquiunt, *mœchari: idcirco, qui eiusmodi est, pro continentia dono Deum exoret; non enim negabit ille, quod fideliter petitur.*

Sed

SED cur, quæso, non idem facere poterit, qui continentiam vouit, si fortè vratur, & donum se habere non videat? RESPONDENT, magnum esse discrimen inter continentiam ab adulterio, vel fornicatione, & continentiam ab uxore. Illa enim necessaria est, & à Deo imperata, idcirco nisi quam Deus eam petentibus negat. At continentia ab uxore nec necessaria est, nec imperata; ideo non semper concedi tur, etiam si petatur. ADDIT Petrus Martyr in libro de cœlibatu & votis, cœlibatum non esse petendum à Deo absolutè, sed solùm sub conditione, si expediat ad maiorem eius gloriam, sicut petimus sanitatem, opes, & similia, quæ non sunt necessaria ad salutem. Ioannes Caluinus libro 4. Institut. cap. 13. §. 17. dicit, nostrum non esse fiduciam habere obtinendi à Deo specialis doni, quale est cœlibatus. Martinus Bucerus in cap. 19. Matthæi, clarè affirmat, non esse petendum cœlibatum à Deo ab iis, qui nesciunt, an Deus velit illum eis dare. Ratio autem eorum est, quia oratio debet nasci ex fide, fides autem niti debet promissione Dei; promissio verò nulla est, qua cœlibatum perpetuum alicui certò promiserit. Ita impij & impuri isti homines, non modò cœlibatum oppugnant, sed etiam viam sibi, & aliis ad eum præcludunt.

Sed facilè est ratiunculas istas refellere; nam etsi promissio particularis deest, sufficit tamen promissio generalis: *Petite, & accipietis*, Lucæ 11. Et: *Si quid petitis Patrem in nomine meo, dabit vobis*, Ioan. 14. 15. & 16. Alioqui enim, si requireretur particularis promissio, nec Fides, nec Spes, nec Dilectio, nec Continentia coniugalis, nec alia virtus peti posset; nusquam enim exstant promissiones horum donorum in particulari.

Porrò generales promissiones requirunt quidem certas conditiones: non enim quod quisque petit, semper impetrat, cùm sæpe contingat minus vtilia, & minus bona peti, quæ Deum nullo modo dare conueniat: sed conditio, quæ requiritur, non est, vt aduersarij fingũt, vt res, quæ petitur, sit necessaria ad salutem, vel imperata. Id enim nulla ratione, vel auctoritate confirmant, sed est, vt id, quod petimus, sit secundum eius voluntatem; sic enim docet nos S. Ioannes in epist. 1. cap. 5. Hæc est fiducia, quam habemus ad Deum, quia

quia quodcunque petierimus secundum eius voluntatem, audit nos. Non solùm autem est secundum eius voluntatẽ, id, quod est necessarium ad salutem, sed etiam id, quod est vtile, & vtilius, quàm eius oppositum; neque id solùm, quod ipse imperauit, sed etiam quod consuluit, & laudauit, & cui præmium maximum promisit. Talem autem esse cœlibatum, suprà multis docuimus. Sanctus etiam AVGVSTINVS tract. 102. in Ioannem, explicans quid sit, quod Deus petentibus in nomine Christi non negat, dicit esse id, quod conducit ad æternam salutem, nec addit, oportere esse necessarium, aut imperatum.

Probatur VLTIMO, cœlibatum esse in potestate nostra, Dei gratia adiuuante, ex testimoniis Patrum. TERTVLLIANVS libro de Monogamia, prope finem, explicans locum illum; Non oẽs capiunt verbum hoc: *Eligе*, inquit, *quod bonum est, si non potes, est quia non vis. Posse enim si velis, ostenditur, quia tuo arbitrio vtrumq; reliquit.*

ORIGENES in comment. eiusdem loci: *Qui vult*, inquit, *capere verbum, quod de castitate positum est, petat, credens dicenti, & accipiet, non dubitans de illo, quod dictum est; Omnis qui petit, accipit.* HIERONYMVS in eundem locum: *His*, inquit, *datum est, qui petierunt, qui voluerunt, qui, vt, acciperent, laborauerunt. Omni enim petẽti dabitur, & quærens inueniet, & pulsanti aperietur.* Gregorius NAZIANZENVS orat. 31. in hoc Euangelij capitulum de tribus Eunuchorum generibus: *Cùm audis*, inquit, *quibus datum est, adde, datum esse iis, qui volunt, & assentiuntur.*

AMBROSIVS lib. 3. de virginibus: *Dominus*, inquit, *qui sciret prædicandam omnibus integritatem, imitandam paucis; non omnes, inquit, capiunt verbum istud.* Et libro de viduis: *Sunt*, inquit, *Spadones, qui se castrauerunt propter regnum cœlorum; sed hoc non omnibus imperatur, sed ab omnibus flagitatur.* Et infrà: *Scit creator omnium affectus esse varios singulorum, & ideo præmiis virtutem prouocauit, non infirmitatem vinculis alligauit.* Hæc ille. Vbi vides, continentiam omnibus prædicari, ab omnibus flagitari, nimirũ, si ipsi velint præmia eius consequi.

Ioannes CHRYSOSTOMVS in commentario eiusdem loci: *His*, inquit, *datum est, qui sponte id eligunt; quod ideo dixit,*

quod quidem omnibus paratum est, si volumus in hac lu
euadere superiores.

AVGVSTINVS in Psal. 137. in illud; Votum vouit Deo I
cob: *Ipse Dauid*, inquit, *vouit, tanquã in potestate habens*
rogat Deum, vt impleat, quod vouit, est deuotio vouentis,
est humilitas deprecantis. Nemo præsumat viribus suis red
re, quod vouerit. Qui te hortatur vt voueas, ipse adiuuat
reddas. Et lib. 6. Confess. cap. 11. *Vtiq; dares*, inquit, *mi*
continentiam, si gemitu interno pulsarẽ aures tuas. Deni
idem Augustinus lib. 2. de adulterinis coniugiis, cap. 10.
20. ex professo docet, possibilem esse cõtinentiam omn
etiam illis, qui nihil de ea cogitantes, in eius seruandę ne
sitatem inciderunt. Quod idem adhuc fusiùs docet Bas
in libro de virginitate, vltra medium. Ex his ad loca Scr
ræ, initiò posita, facilè erit respondere.

Ille igitur locus primus Sapient. 8. *Nemo potest esse co*
nens, nisi Deus det, de continentia in genere accipi debet
non solùm virginalem, aut vidualem, sed etiam coniugal
comprehendit. Is enim, qui hæc verba dicit, Salomon est,
quidem non virgo, aut viduus, sed maritus erat, ac proin
maritalem continentiam à Deo petebat. Quocirca non
bemus ex hoc loco, continentiam ita esse donum Dei, vt nõ
possit esse omnibus communis. Nam etiam ex aduersario
rum sententia, continentia coniugalis ab omnibus habe
potest, modò eam à Deo petant. idcirco enim sequitur: *Adi*
Deum, & deprecatus sum.

Ille alius locus Matth. 19. *Non omnes capiunt verbum hoc*
sed quibus datũ est, maiore explicatione indiget. Aduersar
contendunt illud: *Non omnes capiunt*, hunc habere sensum
Non omnes sunt capaces continentiæ ab vxore, sed ij tãt
qui habent peculiare donum. Ex quo sequitur, vt qui non
habent donum, verè non possint continere. Colligunt vero
hunc sensum ex voce Græca χωρεῖσι, nam χωρέω non signifi
cat capere, id est, apprehendere; quomodo dicimus capel
brum, cape pileum, sed capere, id est, capacem esse, quem
do dicimus, hydria hæc tantum aquæ capit, vt metretam
nam, vel alteram, vt Euangelium loquitur.

At fil

At falluntur aduersarij ambiguitate huius vocis. Nam verbum χωρέω, & Latinum capio, interdum significat naturalem potentiam ad capiendum, quam qui non habent, dicuntur propriè incapaces; interdum tamen significat actualem, seu voluntariam capacitatem, quæ ex libero arbitrio pendet, & qui eam non habent, non dicuntur incapaces, sed dicuntur non capere. Exempli gratia, locus angustus rectè dicitur incapax multarum rerum, & similiter pueri, qui nondum apti sunt naturaliter ad fraudes nectendas, dicuntur doli incapaces. At qui aliquid non intelligit, quia non attendit, aut quia non est qui eum doceat, is non dicitur incapax, tametsi nondum capiat, quod dicitur. Et similiter qui consilium aliquod non admittit, quia ab alio iam est persuasus ad aliud, dicitur quidem non capere illud consilium, non tamen non esse capax, siue non posse illud admittere, si velit. Et in hac significatione accipitur hoc loco. significat enim, non omnes intelligere practicè, id est, non admittere, non persuaderi, non approbare quod dictum est, non expedit nubere.

Quod autem hoc ita sit, probatur PRIMO, quia si capere hoc loco significaret esse capacem, ineptè Dominus addidisset: *Qui potest capere, capiat.* His enim verbis adhortatur Dominus ad continentiam, vt Petrus Martyr fatetur, & omnes interpretes docent. At qualis adhortatio est, qui potest esse capax, sit capax? PRAETEREA, si de capacitate hîc ageretur, & vellet Dominus, vt aduersarij cõtendunt, ostendere, non omnes esse capaces continentiæ, ac proinde illis necessarium esse nubere: ratio illa (sunt enim Eunuchi, qui de matris vtero sic nati sunt, &c.) nihil planè ad rem faceret, immò contrarium potius probaret. Nam si dicas, quidam continent vitio naturæ, vt frigidi; quidam aliena crudelitate, vt ab hominibus castrati; quidam propria voluntate, vt qui propter Dei cultum cœlibes viuunt; non ergo omnes possunt continere: certè non rectiùs colliges, quàm si dicetes; Quidam vi tracti currunt, alij currunt sponte, non igitur omnes possunt currere. At cõtrà rectissimè colligeres. Multi necessitate cõtinent, multi voluntate; igitur credibile est, omnes continere posse, si velint.

Quo-

Quocirca S. Ioannes CHRYSOSTOMVS in commentario huius loci rectè docet, Christum per hãc similitudinem Eunuchorum probare voluisse, facile & vtile esse abstinere à nuptiis, & proinde non rectè iudicare eos, qui non capiunt, id est, nõ suscipiunt & approbant verbum hoc. Nam si multi abstinent, sine vlla spe maioris boni, vt Eunuchi corporales, quanto facilius erit abstinere proposita spe excellentissimi præmij & fulgidissimæ coronæ? Adde vltimò testimonia Patrum, quæ paulò antè citata sunt.

Illud autem: *Qui potest capere, capiat*, duobus modis potest exponi. PRIMO, vt loquatur Dominus de potentia proxima, quam non habent, nisi illi, quibus iam Dominus inspirauit desiderium efficax continendi, vt sensus sit; Qui potest capere, capiat, id est, qui Dei dono sentiunt sibi intus persuaderi, vt contineant, approbent verbum hoc. Ita videntur hoc dictum intellexisse Hieronymus in hunc locum, & Augustinus lib. 2. de adulterinis coniugiis, cap. 9. sed non debet hinc deduci, ergo non omnes possunt continere. Nam etiamsi non omnes habent potentiam proximam, tamen habent remotam, & possunt, si velint, precibus impetrare potentiam proximam, id est, vires ad continendum: sicut de fide dicitur Ioan. 6. *Nemo potest ad me venire, nisi Pater traxerit eum.* Addi enim potest; Qui potest venire, veniat, id est, qui trahitur, veniat; qui autem non trahitur, oret, vt trahatur.

SECVNDO, dici potest, hunc locum habere eundem sensum cum illo Matth. 13. *Qui habet aures audiendi, audiat.* non enim vult Dominus dicere, non omnes habere aures, sed monet omnes, vt vtantur facultate, quam habent. Quomodo solemus dicere; Qui habet oculos, videat; qui habet mentẽ, iudicet; sic igitur & hoc loco Dominus dicit: *Qui potest capere, capiat*, id est, qui habet mentem, & iudicium sanum, intelligat, iudicet, approbet verbum hoc, quod dictum est: *Non expedit nubere.*

Iam verò TERTIVS locus: *Vnusquisque proprium donum habet ex Deo, vnus sic, alius autem sic*; 1. ad Corinth. 7. non habet difficultatem; nam Apostolus vocat donum Dei non solùm continentiam virginalem, sed etiam coniugalem. Donum enim Dei est, quòd aliqui eligant virginitatem,

tem, & similiter, quòd aliqui eligant Matrimonium, & in eo castè perseuerent. Sed quomodo cum his cohæreat, quod in potestate nostra sit continere, & castè viuere, iam antea exposuimus.

POSTREMVS locus non facit ad propositum; nam cùm Paulus ait: *Qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc iudicauit in corde suo seruare virginem suam, bene facit:* dupliciter accipi potest nomen, Virginis. Vno modo, pro ipsa virginitate, vt accepit S. Hieronymus lib. 1. in Iouinianum. Alio modo, pro filia virgine, vt exponit Epiphanius hæresi 61. Itē commentaria Ambrosij, Theodoreti, Theophylacti, & aliorum ferè omnium.

PRIMA expositio non est probabilis; est enim inauditum, vt virgo accipiatur pro virginitate. Neq; in hac re quæstionem habemus cum aduersariis; nam Ioannes Caluinus, Petrus Martyr, Erasmus, & alij in hunc locum, per virginem, filiam virginem intelligunt, non virginitatem. Si tamen admitteretur prior illa expositio, per necessitatem non oporteret intelligere necessitatem absolutam coniugij, sed conditionatam. Nam, vt eo loco S. Hieronymus dicit, qui nolunt continere, illis necesse est, aut vxorem ducere, aut scortari, absolutè tamen neutrum est necessarium. SI VERO accipiatur expositio posterior, quæ vera & germana est: per necessitatem non erit opus accipere necessitatem coniugij, ob carentiam doni continentiæ, de qua necessitate hîc agimus; sed necessitatem extrinsecam, quæ ad rem præsentem non pertinet; dicitur enim pater habere necessitatem iungendi filiam Matrimonio, si ipsa nolit viuere in cœlibatu, vel, si ipse seruus sit, & cogatur à Domino filiam elocare: & contrà, dicitur habere necessitatem seruandi filiam virginem, si vel ipsa nolit nubere (neque enim ad id cogi potest) vel si non inueniatur, qui eam velit. Sed si nulla talis necessitas adsit, liberum erit patri statuere de filia, vt voluerit: sed si iungat eam Matrimonio, bene faciet; si nō iungat, melius faciet, vt Apostolus ibidem scribit. Hæc de locis Scripturæ propositis.

AD EAM verò similitudinem, quam Petrus Martyr posuit de eo, qui vouit ministrare ægrotis, & postea non fecit,

quòd in morbum ipse inciderit, respondetur, non esse simile hoc votum voto continentiæ. PRIMVM enim, ille non peccat nō implendo votum, quia voluntatem habet promptam & paratam ad votum implendum, non enim vult ægrotare, sed cogitur. At qui ob morbum concupiscentiæ duxit vxorem post votum, is non habet voluntatem implendi votum, sed habet contrariam, id est, non implendi; implicat enim contradictionem, quod quis velit continere, vt voverat, & velit vxorem ducere.

DEINDE, ægritudo corporalis non pendet à voluntate ægrotantis, incontinentia verò pendet. Non enim potest rectè dici; Nemo ægrotat, nisi qui vult. at rectissimè dicitur, Nemo fornicatur, nisi qui vult. Obediunt enim membra corporis ad nutum voluntatis.

DENIQVE, sanitas corporalis non est bonum absolutè petendum, quia sæpe melior est ægritudo ad vitam æternam consequendam, quàm sanitas. Vnde nullum exstat consilium Euangelicum de tuenda sanitate, propter regnum cœlorum; at continentia absolutè peti potest, & infallibiliter conceditur, si aliunde non sit defectus in oratione, quia est bonum ad vitam æternam longè vtilius, quàm Matrimonium, & propterea consulitur & commendatur passim in Scripturis.

CAPVT XXXII.

Soluitur quarta obiectio ex ratione naturali.

DILVENDAE sunt obiectiones, quas aduersarij sumunt ex variis incommodis, quæ videntur oriri ex cœlibatu. PRIMA ratio. Cœlibatus naturæ ipsi repugnare videtur, quę frustrà sexuum diuersitatem & vim generatiuā molita erit in homine, si melius est cœlibem esse, quàm coniugatum.

Hæc ratio Iouiniani est, & iam olim à S. Hieronymo lib. 1. in Iouinianum, refutata. Sed quia rursus à Lutheranis Matrimonio de Matrimonio, & ab Erasmo in Encomio Matrimonij reuocata in lucem est, respondemus, non esse frustrà naturæ generatiuam, & sexuum diuersitatem, etiamsi permulti eis non vtantur. ea siquidem, quæ propter bonum speciei indita

tuta sunt, non dicuntur frustrà, si à quibusdam indiuiduis exerceantur, etiamsi à multis aliis non exerceantur. alioqui enim omnes herbæ, omniaq; poma cum seminibus nascuntur, & tamen pauciſſima ex eis seruntur.

SECVNDA ratio. Si omnes continerent, mundus periret: non igitur oportet omnibus continentiam prædicari.

Respondent Patres, non esse periculum, vt omnes continere velint; semper enim plures erunt imperfecti, quàm perfecti, & ideo oportere omnibus prædicari, vt saltem pauci id faciant. S. HIERONYMVS libro in Iouinianum: *At dices*, inquit, *si omnes Virgines fuerint, quomodo stabit genus humanum? Noli metuere, ne omnes Virgines fiant. Difficilis res est Virginitas, & ideo rara, quia difficilis.*

Aliam solutionem adsert S. AVGVSTINVS capit. 10. de bono coniugali: *Noui quosdam, qui murmurent, quid si omnes velint ab omni concubitu abstinere, vnde subsisteret genus humanum? Vtinam omnes hoc vellent. Multò citius Dei ciuitas compleretur, & acceleraretur terminus seculi.* Hæc ille. Quod etiam clariùs docet libro de bono viduitatis, capit. 23. vnde & Apostolus dixit in 1. Corint. 7. *Volo omnes esse, sicut meipsam*, id est, cœlibes. Quod certè non dixisset, si non liceret omnibus cœlibatum eligere, etiamsi mundus finiendus esset.

Ex quo intelligimus, non esse certam opinionem eorum, qui dicunt, si soli essent in mundo Monachi & Sanctimoniales, debere eos coniungi Matrimonio ad speciem conseruandam. Possent enim eiusmodi credere mundi finem adesse, ac proinde non tenerentur votum violare, vt speciem propagarent; si tamen quis defendere velit, quod nonnulli probabiliter docent, teneri ad coniugium homines in extrema illa necessitate conseruandi generis humani, non esset cur votum timeret. Vota enim non possunt præscribere contra legem diuinam.

TERTIA ratio. Ex cœlibatu tot Monachorum, Sacerdotum, & Sanctimonialium, læditur Christiana Respublica, siquidem minuitur numerus Christianorum, nec potest commodè resisti multitudini infidelium.

Respondet S. AMBROSIVS lib. 3. de virginibus: *Nonnullos*, inquit, *dixisse, audiui, quòd perijt mundus, defecit genus huma-*

humanum, coniugia labefactata sunt. Quæro, quis tandem quæsiuit vxorem, qui non inuenerit? & cetera, quæ apud eum legere poteris. Sed certè hoc tempore, si qua caussa est paucitatis Christianorum, & multitudinis infidelium, non cœlibatus, sed monogamia est. Turci siquidem habent non suos quosdam religiosos, qui cœlibes esse coguntur; sed ideo valde multiplicantur, quòd plures simul vxores habeant. Non puto autem aduersarios tam esse cæcos, vt velint etiam contra Christi legem introducere polygamiam.

Porrò caussa, cur Christiani plerumque viribus infirmiores sint, cùm est aduersus Turcas pugnandum, non est paucitas hominum, sed discordia Principum Christianorum. Alioqui enim Magnus Alexander exiguum exercitum habuit, sed obedientem & strenuum, ideo totum orbem terrarum breui subegit. Romani quoque non multitudine, sed arte & disciplina vincebant. Denique, tempore Caroli Magni res Christiana mirabiliter floruit, & tamen plurimi numerabantur Sacerdotes, Monachi, & Sanctimoniales, qui cœlibatum colebant.

» QVARTA ratio. Ex cœlibatu perpetuo non ratò morbi oriuntur, qui non aliter curari possunt, quàm opere coniugali: igitur temerè vouetur eiusmodi cœlibatus. Potest enim ac debet in eiusmodi casibus votum frangi, vt vitæ consulatur. RESPONDEO, nullos morbos ex continentia, sed ex crapula, & incontinentia omnes, aut ferè omnes nasci.

SED quid si morbus aliunde contractus vsu coniugij curari posset, & aliter non posset? RESPONDET S. Bonauentura in 4. dist. 38. art. 2. quæst. vlt. nullo modo licere ob periculum morbi, vel mortis, votum continentiæ violare. PRIMO, quia nullus est morbus, qui non possit alia ratione curari, vt medici periti & pij de hac re consulti respondent. SECVNDO, quia etiamsi nõ posset aliter morbus curari, quàm voti violatione, melior est virtus continentiæ, quàm aliqua prolixitas vitæ corporalis; nam qui dant operam literis, & sacris meditationibus, præsertim si vitæ asperitatem adimant, ferè certò sciunt se minuere sibi ipsis vitam, & tamen rectè possunt sapientiæ, & pietatis accessionem anteponere paucis annis vitæ corporalis.

DICES,

DICES, si ieiunij lex, aut votum, corpotis valetudini vehementer noceat, potest, ac debet nō seruari; cur igitur non idem dicatur de voto continentiæ?

RESPONDEO, non esse eandem rationem ieiunij & continentiæ; nam cibus ordinatur per se ad salutem indiuidui; idcirco illo non vti cùm necesse est ad salutem conseruandā, vitium est, non virtus, proinde nec voti materia. At coniugij actus non ordinatur per se ad salutem indiuidui, immò potius nocet. Quod si quando prodesse posset, solùm esset per accidens, neque id omnino certò. non autem licet propter incertum, & per accidens, omittere voti impletionem, quæ certò & per se bona est. & simile est, si quis me velit occidere, nisi furtum faciam. non enim licet furari, etiamsi alioqui teneat seruare vitam; nam furtum non est medium per se institutum ad vitam seruandam, sed solùm per accidens prodesset, ex mala alterius voluntate. Refert Martinus CROMERVS lib. 29. de rebus Polonicis, Casimirum quendam regis filium miraculis post obitū claruisse, qui maluerat mori, quàm fœminæ admisceri, vt ei medici suadebant. Vide de hoc argumento plura apud Michaëlem Medinam lib. 4. de continentia, controuersia 4.

QVINTA ratio. Propensio ad gignendam prolem naturalis est & bona, quippe quæ etiam in natura integra fuisset, & in omnibus animantibus est: at impedire naturalem, ac bonam propensionem, quod faciunt qui cœlibatum perpetuò colunt, peccatum est, cùm id nihil sit aliud, quàm naturæ, ac Deo ipsi, qui naturam instituit reluctari: igitur non licet cœlibatum perpetuò colere illis, qui propensionem ad gignendum sentiunt. Atque hæc est ratio, ob quam Lutherus in sermone de Matrimonio dicere ausus est, non esse præceptum, sed plus quàm præceptum, illud: *Crescite, & multiplicamini*, Genes. 1.

RESPONDET Michaël Medina libro 4. de continentia cap. 11. impedire alterum ne operetur iuxta naturalem propensionem, vt si quis cogat aliquem perpetuò cōtinere, peccatum esse; non autem esse peccatum impedire in seipso naturalem propensionem, vt si quis spōte sua perpetuò contineat: quia ius, & iniuria ad alterum referuntur, nec enim aliquis proprij sibi ipse iniuriam facere potest.

At si ita est, cur peccatum erit occidere seipsum? certè S. THOMAS in 2. 2. quæst. 64. art. 5. ideo affirmat peccatum esse, seipsum occidere, quod sit contra naturæ propensionem: etsi peccatum est occidere se, quia id pugnat cum naturali propensione, cur non erit peccatum nolle filios procreare, cùm id etiam pugnet cum naturali propensione? Franciscus VICTORIA in relectione de homicidio, & Dominicus à Soto lib. 5. de iustitia & iure, q. 1. art. 5. respondent propensionem ad generandum esse quidem naturalem, tamen non conuenire homini, vt homo est, sed vt conuenit cum bestiis: at propensionem ad viuendum, & naturalem esse, & conuenire homini vt homo est: propterea peccatum esse seipsum occidere, quod id sit contra propensionem hominis naturalem: at non generare non esse peccatum, quod non sit contra propensionem propriè humanam.

Sed nō videtur hęc responsio plenè satisfacere; nam propensio ad generandum non est propriè humana, quia etiam mint communis cum bestiis, certè multò minus propensio ad viuendum erit propriè humana, cùm sit homini communis cum omnibus viuentibus. dicent fortasse, generare conuenire homini ratione corporis tantùm, viuere autem ratione corporis, & ratione animæ. At hoc loco non disceptamus nisi de vita corporali. præterea ipsum viuere, & esse nónne commune est cum aliis rebus? deinde si occidere ipsum esset peccatum, quia est contra naturalem hominis propensionem: certè etiā velle occidi ab alio & optare mortem, esset peccatum, quia id etiam est contra hominis propensionem naturalem; nam Ioan. 21 Petro dicitur: *Cùm senueris alius cinget te, & ducet quò tu non vis.* Et 2. Corinth. 5. Paulus ait: *Cupimus non spoliari, sed superuestiri.* Et tamen quis dixerit peccasse eundem Paulum, cùm ait: *Cupio dissolui, & esse cum Christo* Philippen. 1. & S. Ignatium, cùm vt ipse scribit in epistola ad Romanos) summo ardore cuperet a bestiis deuorari.

Denique constat, consilium esse sanctissimum, cùm quis inuaditur à latrone, & non potest mortem euadere, nisi latronem occidendo, vt mortem potius oppetat, quàm inferat, etiamsi id maximè videatur contra naturæ inclinationem.

RESPON-

RESPONDEO igitur, duplicem esse hominis inclinationem naturalem; vnam in rem absolutè, & secundum se consideratam; alteram in rem consideratam cum omnibus circumstantiis. Nam si consideres mortem secundum se, morbum, ieiunium, atque alia id genus, naturaliter abhorrebis. at si consideres mortem, morbum, & similia, vt materiam patientiæ, vt viam ad cœlum, vt occasionem glorificandi Deum, iam incipies affici & appetere. Quia verò posterior propensio sola est verè, ac propriè humana, quia est secundũ rectum iudicium rationis, ideo cõtra illam facere peccatum est. Est enim id pugnare cum ratione, atq; ideo cum ipso iure naturæ, & cum Deo auctore naturæ.

Porrò cœlibatus etsi est contra priorem inclinationem, non tamen contra posteriorem, immò conformis est posteriori illi inclinationi, quia est medium ad purius, & feruentius amandum Deum. At occisio sui ipsius est cõtra vtramq; inclinationẽ, nisi fortè à Deo præcipiatur. idcirco nunquam licet semetipsum occidere, nisi Deus iubeat; nam si Deus iubeat, poterit appeti vt mediũ ad maius bonum, id est, ad implendam Dei voluntatem, & gratiam eius promerendam: *Melior est enim misericordia Domini super vitas*, Psal. 62. At extra hunc casum, nunquam potest esse medium ad maius bonum; nam bona omnia vel corporalia, vel spiritualia sunt; corporalium fundamentum est vita, idcirco fieri non potest, vt occisio sit medium ad maius bonum corporale. spiritualia verò sunt actus liberi arbitrij, proinde à voluntate pendent, nec est vllum eiusmodi bonum, quod non possit haberi sine sui ipsius occisione.

SEXTA ratio. Virginitas non est virtus, sed res omnino indifferens; nam virtutes per se expetuntur, virginitas autem non est bona, nec appetibilis, nisi relata ad aliud, id est, ad Deum purius orandum & colendum. Præterea virtutibus omnibus contraria sunt vitia, virginitati autem nullum opponitur vitium, non igitur virginitas materia voti esse potest.

RESPONDEO, virginitatem absolutè consideratam, vt solùm dicit negationem quandam coniugij, non esse virtutem: sed eandem, vt est perfecta quædam refrænatio concupiscentiæ, & proinde medium ad melius, ac purius Deum

colendum, omnino esse virtutem. immò vt S. FVLGENTIVS notauit in epist. 3. cap. 4. adeò virtus est virginitas, vt à virtute nomen acceperit; quomodo etiam mortem appetere absolutè non est virtus, tamen mortem appetere ad fidem, vel patriam defendendam, virtus est fortitudinis. Verum est tamen virginitatem antequam Deo per votum consecretur esse virtutem specialem, & ideo non habere contrarium vitium. Est enim, si absque voto consideretur, actus quidam perfectus, & heroicus temperantiæ, & idcirco non vitium opponitur, sed aliquid minus bonum. Vitia enim opponuntur actibus necessariis virtutum, non autem actibus perfectis, & heroicis. Vide S. Thomam in 2. 2. q. 152.

„ SEPTIMA ratio est Erasmi in colloquio Proci & Puel-
„ læ, vbi petulantissimè loquitur; Pomarium melius est, quod
„ post flores fructus parturit; vitis melior, quæ amplexa-
„ lum, vel vlmum, vuis grauida est, quàm quæ humi serpit
„ computrescit; rosa felicior, quæ manu hominis attrecta-
„ delectans interim oculos, & nares, quàm quæ senescit in so-
„ tice; vinum felicius, quod bibitur antequam acescat, ex quo-
„ bus illud efficere contendit, vt coniugium melius, magis-
„ que expetendum videatur, quàm cœlibatus. Illud etiam ad-
„ dit, vnam virginem si nubat, posse multas virgines parere;
„ proinde si virginitas placet, non posse nuptias virginum dis-
„ plicere, quæ hoc ipsum, quod tantoperè placet, cum fœnore
„ reddunt.

Sed eiusmodi argumenta talia sunt, qualia equi & canes, si loqui possent, proponerēt, quippe qui nihil melius nouerunt corporis deliciis. at Christianos qualescunque, quibus regnum cœlorum patria est, vita præsens exilium, auctor Christus virgo de virgine, & virginitatis prædicator, mirum est potuisse eo modo argumentari; nam virgo Christiana non habet flores sine fructibus, immò fructum habet centesimum, cùm coniugium non habeat nisi tricesimum, vt Patres colligunt ex cap. 13. Matth. vnde S. AVGVSTINVS libro de sancta virginitate, cap. 8. *Nulla*, inquit, *carnis fœcunditas sanctæ virginitati, etiam carnis, potest comparari.* Et S. AMBROSIVS lib. 1. de virginibus: *Conferamus*, inquit, *bona mulierū cum vltimis virginum, tactet licet fœcundo se mulier nobilis partu, &c.* Et S. quoque HIERONYMVS in epist. ad Deme-

Demetriadem, & in epist. 22. ad Eustochiũ, idem argumentum fusè diluit.

Sed Erasmus non habuit fortè oculos, quibus fructus virginum conspici possunt: *Animalis enim homo non percipit ea quæ sunt spiritus*, 1. Cor. 2. Pari ratione nõ est virgo Christiana vitis humi iacens, & putrescens, sed est vlmo nobilissimæ adhærẽs, Christo desponsa, eiusq; spiritu grauida, vt pulchrè docet S. Fulgentius in epist. 3. ad Probam, cap. 4.

Deniq;, virgo Christiana nõ est rosa in frutice senescens, aut vinum acescens, sed perpetuò florens, & vigens. Coniugia enim marcescunt, & acescunt, quippe quæ finem habitura sunt: virginitatis autem flos hîc incipit, & in futura vita perficitur, vbi nemo nubit, sed omnes sunt velut Angeli Dei.

Portrò, quod addit Erasmus, ex nuptiis virgines nasci, eleganter refellit S. AVGVSTINVS libro de sancta virginitate, c. 10. *Nam*, inquit, *ne illo quidem debent continentium meritis se conferre coniugia, quod ex eis virgines procreantur. Hoc enim non coniugij bonum est, sed natura, quæ sic diuinitùs instituta est, vt quolibet humano vtriusq; sexus concubitu siue ordinato, & honesto, siue turpi, & illicito, nulla fœmina, nisi virgo nascatur. Ita fit vt virgo nascatur etiam de stupro, sacra autem virgo nec de coniugio.* Hæc ille.

CAPVT XXXIII.

Soluitur obiectio quinta ex Conciliis.

OBIICIVNT aduersarij quoq; testimonia Conciliorum & Patrũ, quæ tamen nullo negotio solui poterunt. PRIMVM testimoniũ est Concilij Ancyrani, can. 19. *Quotquot virginitatem pollicitam præuaricati sunt, professione contempta, inter bigamos habeantur.* Hoc testimonium profert Ioannes Brentius in prolegomenis contra Petrũ à Soto, vt inde probet Matrimonium post votum non esse peccatum, cùm constet digamiam peccatum non esse. Sed malè Ioannes Brentius ratiocinatur; nam Concilium non docet, eos, qui ducunt vxorem post votum, verè esse digamos, sed in pœnam peccati facit eos inhabiles ad sacerdotium, ac si digami essent; ex eo autem quòd eiusmodi homines à Concilio puniuntur, non potest colligi

eos nõ peccasse, sed contrà potius peccasse; pœna enim subsequitur. & cùm ipsum Concilium dicat eos prænaricatos esse promissionem, & professionem contempsisse, iustùm dicere poterit eos non peccasse, qui prævaricationem & contemptum peccata esse negare audebit.

AT, inquit Petrus Martyr, in libro de cœlibatu, & voto: Concilium hoc nõ diremit Matrimonium contractum post votum, nec alia pœna affecit, quàm vt digamia reputaretur.

RESPONDEO, Concilium non diremisse Matrimonium, quia nullum erat quod dirimi posset. nec enim Concilium dicit eos Matrimonium contraxisse, sed solùm prævaricatos promissionem suam, quod tam fornicatione quàm nuptijs fieri potuit. quòd si etiã nuptiæ fuerint veræ illorum, & propterea, nec dirimendæ, quod etiam nunc seruamus in iis, qui post votum simplex vxorem ducunt, an propterea licuerit Concilij sententia iis, qui vouerunt continentiam, nuptias copulari? quàm multa malè fiunt, quæ tamen facta tenent? certè si nullum esset peccatum ita copulari, non puniretur à Concilio, qui id fecerunt. siquidem apud aduersarios, ibi nullum est crimen votum continentiæ violare, non solùm nõ arcentur à ministerio qui ex Monachis mariti facti sunt, sed ipsi propè soli vocantur ad ministerium.

» SECVNDVM testimonium est Concilij Gangrensis, ca-
» none 9. & 10. vbi damnantur, qui continentiam professi nu-
» ptias execrantur, aut despiciunt coniugatos.

RESPONDEO, Ioannẽ Brentium in Confessione Wittembergensi capite de votis, & Petrum Martyrẽ in libro de cœlibatu & votis, dum hos Canones proferunt impudentiã suam ostendere. Nihil enim isti Canones docent, nisi nuptias non esse malas, licet votum continẽtiæ sit melius, & continentiæ professores humiles esse debere, non superbos. Quod ipsum fusè docet S. Augustinus in vltimis aliquot capitibus libri de sancta virginitate, sed Canones ipsos audiamus. Canon IX. *Si quis vel virginitatem, vel continentiam professus tanquã abominabiles nuptias iudicat, & non propter hoc solùm, quod continentiæ, & virginitatis bonum sanctum propositum est, anathema sit.* Canon X. *Si quis propter Deum virginitatem professus, in coniugio positos per arrogantiam vituperauerit, anathema sit.* Quid hîc legitur, quod non Catholici omnes libentissimè audiamus & amplectamur?

Tes-

TERTIVM testimonium est Concilij Chalcedonensis, can. 16. *Si qua se Virgo Deo dedicauerit, similiter & Monachus, non licere eis iungi nuptiis, si verò inuenti fuerint hoc facientes, maneant excommunicati. Statuimus verò posse in eis fieri humanitatem, si ita probauerit loci Episcopus.*

Ex hoc loco colligit Petrus Martyr potuisse permitti ab Episcopo connubia Monachorum, & Sanctimonialium. At non hoc dicit Canon, immò apertè negat posse coniungi eiusmodi personas. Humanitas porrò illa, de qua loquitur Concilium, non est indulgentia nuptiarum, sed absolutio ab excommunicatione. Cùm enim statuat Concilium perpetuum anathema in eiusmodi apostatas, permittit tamen, vt Episcopus etiam ante mortis articulum anathema tollat, si nimirum illi ad pœnitentiam venerint, & à malè contracto connubio discesserint, vt exponit Concilium Triburiense, can. 23 Nunc ad Patrum testimonia veniamus, quæ a Brentio, Caluino, Illyrico, sed potissimùm à Petro Martyre collecta sunt.

CAPVT XXXIV.

Soluitur obiectio sexta ex Patribus.

PRIMVS ex Patribus est Petrus cum omnibus Apostolis, excepto Ioãne: *Sumemus*, inquit Petrus Martyr, *principiũ ab Apostolis; nam quodammodo sunt Patres Patrum. Illi autem quamuis essent sanctissimi, tamen non aspernati sunt coniugia; immò si credimus Ambrosio, omnes habuerunt vxores præter Ioannem & Paulum.* Et infrà: *Quanquam ita Ambrosium cito hoc loco, non vt prorsus concedam in eam sententiam: vnde enim sciebat ille, Paulum non habuisse vxorem?*

RESPONDEO, qui ex Apostolis vxorem habuerint, & qui non habuerint, ex Scripturis certò constare non posse, excepto solo Petro, cuius socrum legimus Matth. 8. Ioannem tamen virginem fuisse nemo dubitauit vnquam. Idem de Paulo, & Apostolis ceteris probabiliter docet Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum; sed quidquid de hoc sit, illud nobis satis est, & Petrum, & Apostolos omnes, post vocationem à Christo, continentes fuisse: *Sed*, inquit Petrus Martyr, *solent dicere,*

dicere, Apostolos postquam venissent ad Christum, repudiasse quodammodo vxores, & ab illarum consortio abstinuisse. Qui ista dicunt, sua tantùm dicunt, nihil probant; immò absurdè & sine ratione dicunt; nam nisi intercessisset adulterium, nullo modo licuit discedere ab vxoribus. Nec Christus venit in mundum facere diuortia, sed potius monet, vt quod Deus coniunxit, homo non separet. Hæc ille. Nos verò non dicimus ab Apostolis repudiatas vxores, quod Christus prohibet Matt. sed ex consensu abstinuisse à cõmercio coniugali. Nec ergo S. Ioseph ideo repudiasse dicendus est beatissimam cõiugem suam, quòd eam nunquam cognouerit. non enim carnalis copula, sed consensio animorum coniugium facit.

PORRO Apostolos omnes post vocationem renunciasse officio coniugali, nõ tantùm dicimus, sed etiam probamus: nam cùm Petrus dixisset Matt. 19. *Ecce nos reliquimus omnia*, Dominus addidit: *Omnis, qui reliquerit domũ, aut parentes, aut fratres, aut vxorem, &c. centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Vbi satis apertè inter omnia illa, quæ legimus Apostolos reliquisse, videmus etiã coniuges numerari: quod si relinqui nõ potest vxor, quin repudietur, accusetur: igitur Petrus Martyr Christum, qui præmium tam grande vxores relinquentibus pollicetur. Adde, quod non nos primi docemus, Apostolos cœlibes post vocationem vixisse. docuit id Clemens Alexandrinus lib. 3. Stromatum, docuit S. Hieronymus lib. 1. in Iouinianum. docuerunt alij ferè omnes, nec vllus Catholicorum vnquam contradixit.

SECVNDO loco ponit Petrus Martyr Ignatium, qui in epistola ad Philadelphienses dicit, non esse detrahendum nuptiis, quod Patriarchæ, Prophetę & Apostoli mariti fuerunt. RESPONDEO, de Apostolis iã diximus, eos habuisse vxores, sed post vocationem mutasse illas in sorores, vt Clemens Alexãdrinus loquitur. Patriarchæ & Prophetæ tempori, & statui legis veteris seruiebãt. Quanquam, vt nonnulli Prophetę, vt Isaias & Ezechiel, exemplo docuerunt nõ esse detrahendum nuptiis, vt rectè Ignatius monet, sic alij item Prophetæ, vt Helias & Hieremias exemplum continentiæ prębuerunt.

TERTIO ponit Iustinum, qui in Apologia secũda meminit continentiæ, sed non meminit voti. RESPONDEO, quid hoc ad rem? num ideo vouere non licet, quia Iustinus nõ meminit voti?

QVARTO

QVARTO ponit Dionysium Corinthium, qui in epistola ad Gnosios, teste Eusebio lib. 4. hist. cap. 23. monet Pynitum Episcopum Gnosiorum, ne compellat fratres ad seruandam continentiam. RESPONDEO, quis nostrûm contradicit? sed num quia non licet cogere fratres ad cõtinentiam, non licebit etiam sponte illam suscipere.

QVINTO profert Irenæum, qui lib. 1. cap. 9. meminit vxoris Diaconi cuiusdam. & cap. 31. dicit, Tatianum hæresiarcham æquasse Matrimoniũ scortationi. Addit Petrus Martyr: *Et quid aliud nostri faciunt aduersarij? immò isti Matrimonium ministrorum statuunt esse adulterio & scortatione deterius. quid est consentire cum Tatiano, si hoc non est?*

RESPONDEO, quid est ineptire, vel potius impudenter mentiri, si hoc non est? num ideo votum continentiæ illicitũ erit, quia Diaconus quidam vxorem habuit? & vnde probas Diaconum illum ab vxore non continuisse post sacrum ordinem susceptum? Porrò Tatianus vera & legitima Matrimonia damnabat, & ideo hæreticus erat, nos sacrorum ministrorum coniugia, non coniugia legitima, sed sacrilegia coniugij nomine tecta esse ostendimus, & ideo reprehendimus. alioqui si Tatianum sectatur quicunque coniugia illegitima non commendat, Tatianum etiam sectari dicetur, qui coniugium parentis cum filia non probauerit. Itaque S. Augustinus, qui Tatiani hæresim optimè nouerat, eamque damnauerat in libro de hæresibus, cap. 25. idem tamen coniugia, quæ post votum contrahuntur, peiora adulteriis esse affirmat in libro de bono viduitatis, cap. 11.

SEXTO loco profert Clementem Alexandrinum, qui in primo libro pædagogi, cap. 10. dicit, Christianos debere aut Matrimonium contrahere, aut purè viuere, si non contrahant. Hinc enim colligit Petrus Martyr eos, qui non purè viuũt ex Monachis & Sacerdotibus, debere Matrimonium contrahere. At cur nõ potiùs colligit, debere eos mutare vitam, & mores emendare, & sic purè, & castè viuere, & votum suum Domino reddere? *Sed*, inquit Martyr, *idem Clemens in lib. 3. Stromatum dicit, Paulum habuisse vxorem, Petrum ac Philippum liberos genuisse.*

RESPONDEO, sed ibidem dicit, ante vocationem ad Apostolatũ ista facta esse, postea verò ab Apostolis vxores habitas

loco

loco sororum, non loco vxorũ. Attexit deinde longissimam disputationem eiusdem Clementis contra eos, qui nuptias damnant. Sed omnia sunt πάρεργα, neque aliud probant nisi inopiam, qua ipse premitur testimoniorum, quæ ad rem faciant.

Septimo transit ad Tertullianum, ac primùm fatetur multa in Tertulliano esse pro Papistis, sed non esse fidem habendam Tertulliano, quod hæreticus fuerit, & secundas nuptias prohibuerit. Sed facilè hoc refellitur; nam etiamsi hæreticus fuerit, non tamen vnquam à veteribus reprehenditur, quod votũ continentiæ asseruerit, sed ob alios errores, quos S. Augustinus notauit libro de hæresibus, cap. 86.

Deinde Petrus Martyr mentiri audet, in libro de velatione virginibus Tertullianum tractare, an solæ nuptiæ debeant velato capite ingredi Ecclesiam, an etiam virgines; non autem loqui de velo, seu habitu sacrarum virginum. Sed ubi manifestè mentitur, vt nõ sit opus, nisi librum ipsum legere, scribit enim aduersus virgines seculares, quæ cum nudo capite incederent, ægrè ferebant, virgines sacras tectas, & velatas procedere, & adferebant in argumentum, quod Apostolus 1. Cor. 11. mulieres velari iusserit, de virginibus autem nihil dixerit: *Ambiunt*, inquit, *virgines hominum aduersus virgines Dei.* Et infrà: *Scandalizamur*, inquit, *quia aliæ aliæ incedunt, & malũt scandalizari, quàm prouocari.* Et infrà: *O sacrilegæ manus, quæ dicatum Deo habitum detrahere potuerũt.* Et infrà: *Nupsisti Christo, illi tradidisti carnem tuam, illi sponsasti maturitatem tuam, incede secundum sponsi tui voluntatẽ. Christus est, qui & alienas sponsas & maritas velari iubet; vtiq; multò magis suas.* Denique liber sancti Cypriani de habitu virginum, ex libro Tertulliani expressus, satis apertè docet, de quibus virginibus Tertullianus loquitur.

Sed habet Petrus Martyr ex Tertulliano insigne testimonium contra nos; nam in libro de Monogamia, tractans locum illum, 1. Tim. 5. *Volo iuniores nubere*, ita loquitur; *Ad eas dirigit, quales suprà denotat, iuuẽculas viduas, quæ in viduitate deprehensæ, & aliquandiu affectatæ, postquam in delitiis habuerunt Christum, nubere volunt, habentes iudicium, quod primam fidem resciderunt, illam videlicet, à qua in viduitate*

duitate inuenta, & professa eam, non perseuerant. Propter quod vult eas nubere, ne primã fidem susceptã viduitatis postea rescindant. Ex his verbis, inquit Martyr, *alterutrum horum omnino intelligendum est, vel Paulum velle eas nubere, quamuis vouissent, idq; magis Tertullianus videtur sentire, vel si non de viduis, quæ professæ sint, sed de similibus agatur, tamen Paulum eas quoq; velle nubere, ne postea fidem datam rescindant. Hæc quoq; sententia contra aduersarios nostros facit; nam illi iuuenculas, & penè puellas permittunt vouere, & in periculum incurrere.*

Respondeo, priorem sensum nullo modo admittunt verba Tertulliani. Illa enim verba: *Propter quod vult eas nubere, ne primam fidem susceptã viduitatis postea rescindant,* apertissimè monent eum loqui de illis, quæ nondum vouerunt; nam quæ semel vouerunt, & fidem primã rescinderunt, quomodo possunt nubere, ne primam fidem rescindãt, cùm iam eam rescinderint? & cùm ipsum nubere, sit primam fidem rescindere? Tertullianus enim interpretatur primam fidem rescindere, non perseuerare in professione viduitatis.

At, inquit Martyr, *Paulus dicens; volo iuniores nubere, dirigit sermonem ad eas quæ primam fidem irritam fecerũt, vt Tertullianus dicit; vult igitur Apostolus, ex interpretatione Tertulliani, eas nubere quæ iam vouerant.* Respondeo, dirigere sermonem ad eas quæ vouerãt, nihil aliud est, quàm eas respicere, & ex earum ruina aliis prospicere de remedio, vt verba sequentia apertissimè docent. Quod verò attinet ad posteriorem sensum, fatemur velle Apostolum iuuenculas nubere, sed vt suprà ex Patribus ostendimus, non omnes iuuenculas, sed eas tantùm, quæ continere nolunt. Omitto hîc mendacia reliqua Petri Martyris, cùm dicit, nos Matrimonium impurum, & spurcum appellare, & alia id genus, quorum Deo rationem in iudicio reddet.

Octavo loco ponit Origenem, in cuius libris nihil inuenit pro se, nisi quod loca quædam pro se facere interpretatur, quia non faciant contra se, nimirum vbi Origenes non vituperat nuptias, & multò magis, vbi aliquid dicit in laudem nuptiarum. Ita profert multa ex commentariis Origenis in cap. 12. ad Romanos, & in cap. 19. & 23. Matthæi. Sed nihil omnino est quod ad rem faciat; nos enim nuptias longè

gè magis honoramus, quàm aduersarij faciant, cùm lamentum Christi esse doceamus, quod illi pertinacissimè negant, & ciuilem contractum solum in nuptiis agnoscunt.

Nono venit ad Cyprianum, qui lib. 1. epist. 11. ad Pomponium ita scribit de quibusdam virginibus, quæ postea Deo dicauerant, cùm masculis cubare repertæ fuerant: *Si ex fide se Christo dicauerunt, pudicè, & castè sine vlla fabula perseuerent, ita fortes, & stabiles præmium virginum exspectent; si autem perseuerare nolunt, vel non possunt, melius est, vt nubant, quàm in ignem delictis suis cadant.*

Hunc locum non Petrus Martyr solùm, sed etiam Caluinus, Brentius, aliiq; ex aduersariis obiecerunt. Refellit quidem que Petrus Martyr aliquot solutiones parùm congruas, ostenderet argumentum planè esse insolubile. Sed respo plana, & facilis in promptu est. Sanctus enim Cyprianus modo loquitur, quo S. Paulus 1. Tim. 5. nimirum occasione quarundam virginum, quæ parùm honestè se gerebant, post votum continentiæ, monet alias, vt si non habent firmum propositum perseuerandi, non voueant, sed nubant. Hic igitur sensus est verborum Cypriani: *Quod si ex fide se Christo dicauerunt, pudicè & castè sine vlla fabula perseuerent, si autem perseuerare nolunt, aut non possunt*, id est, si dum de virginitate faciendo deliberant, cogitant se non perseueraturas, melius est, vt nubant, quàm in ignem delictis suis cadant.

Esse autem hunc sensum eorũ verborum probari potest. Primo, quia S. Cyprianus virginibus illis sub disiunctione concedit, vt nubant, si perseuerare nolunt, aut non possunt. Proinde concedit, vt nubant, si tantùm nolint perseuerare, etiamsi alioqui possint. At post votum licitum esse nubere, qui perseuerare potest, ne Caluinus quidem, aut Petrus Martyr affirmaret.

Secundo, de sacris virginibus in eadem epistola ita Cyprianus dicit, eas grauissimè peccare si alicui viro nubantur; & nõ mariti, sed Christi adulteras esse: *Si superuenit*, inquit, *maritus sponsam suã iacentem cum altero studio non indignatur, & fremit? & per zeli dolorem fortassis diũ in manus sumit? quid Christus Dominus & Iudex noster cùm virginem suam sibi dicatam, & sanctitati suæ dicatam iacere cum altero cernit, quàm indignatur, & irascetur?*

quas pœnas inceſtis eiuſmodi coniunctionibus comminatur? Hæc ille. Non ergo Cyprianus potuit eiuſmodi virginibus Deo dicatis nuptias permittere, niſi inceſtam coniunctionem & manifeſtam Dei offenſionem, ſeipſo teſte, permittere vellet. Quis verò credat tam ſtultum Cyprianum fuiſſe, vt ſciens & prudens grauiſſima crimina permitteret?

TERTIO, de virginibus Deo dicatis, quæ iam lapſæ fuerant, in eadem epiſtola iubet vt ſeparentur, idque aliquoties repetit, & ne ſemel quidem admonet, poſſe eas cum ſtupratoribus ſuis, aut cum aliis inire Matrimonium: *Quod ſi*, inquit, *obſtinatæ perſeuerant, nec ſe ab inuicem ſeparant, ſciãt ſe cum hac ſua impudica obſtinatione nunquam à nobis admitti in Eccleſiam poſſe, &c.* Igitur cùm ſuprà monebat, vt nuberent, non de iis loquebatur, quæ iam vouerant, ſed de iis, quæ adhuc ſui iuris erant.

Vrget Petrus Martyr illud verbum: *Aut non poſſunt*, quaſi aliquæ ſint quæ abſolutè non poſſint continere, etiamſi velint. Sed hoc ſuprà explicatũ eſt. Sic enim Cyprianus loquitur, quomodo Chriſtus ipſe, cùm ait, qui poteſt capere capiat. Illi enim dicuntur velle, & non poſſe, qui deſiderant continere, ſed non plena, & perfecta voluntate. Proinde deſunt illis vires efficaces ad continendum, quas tamen vires, ſi vellent in oratione laborare, non difficulter acquirerẽt. Alium locum ex libro de ſingularitate Clericorum, in diſputatione de cœlibatu ſacerdotum explicauimus.

DECIMO ponit Euſebium Cæſarienſem, ex quo tamen nihil adfert niſi coniecturam quandam, quod conſecratio virginum ſolennis cœperit tempore Conſtantini Imperatoris, antea verò non fuerit. Coniectura hæc eſt, quod lib. 4. de vita Conſtantini, poſteaquam narrauerat Conſtantini decreto abrogatam fuiſſe legem veterem, quæ priuabat hæreditate eos, qui liberos non habebant, continuò ſubiecerit Euſebius, mulieres ad perpetuam virginitatem ſe Deo conſecraſſe, necnon ad ſacerdotium Dei. AT HAEC coniectura nititur manifeſto mendacio. Non enim Euſebius ſubiecit de virginum conſecratione poſt narrationẽ de abrogata lege, ſed præmittit tanquam rationem legis abrogatæ. Dicit enim, Conſtantinum legem illam abrogaſſe, quia multi viri, multæq; fœminæ liberis carebant, non ob impotentiam

generandi; sed quia ob immensum amorem numinis, pro tuum cœlibatum profitebantur.

VNDECIMO loco Athanasium ponit, sed ne syllaba quidem vnam pro se inuenire potuit. Idcirco solùm ... loca quædam contra se, & respondit, non esse Athanas... audiendum, non esse tolerandum, nimis multum sibi ... pisse hunc patrem. Centuriatores Centuria 4. cap. ... 267. & cap. 6. col. 466. & ca. 7. col. 486. proferunt vnum ... nasij testimonium ex epistola ad Dracontium, vbi dic... nouisse Episcopos & Monachos, qui filios genuerint.

RESPONDEO, nos etiam nouisse permultos Mona... qui simul etiam Episcopi dici volebant, & filios genu... nimirum Lutherum, Bucerum, Martyrem, Ochinum, C... lampadium, VVigandum, & alios. Athanasius enim co... reprehendit Episcopos & Monachos perditè viuentes, ... cit, nonnullos reperiri, qui filios genuerint; nam alioq... illicitum fuisse ex sententia Athanasij, patet ex cohorta... ad Monachos, vbi inter alia impedimenta monastica... ponit, alligatum esse vxori, aut filiis impeditum.

DVODECIMO loco ponit Basilium, quem ab eruditio... doctrina magnum appellatum fuisse dicit. Profert a... vnum testimonium ex libro de virginitate, vbi Basili... guit sacras virgines, quæ perditè & flagitiosè viuunt, ... cit, longè esse præstabilius si viros habeant, illisque subi... sint, & officium coniugale, vt decet, exerceant: *Nihil ... Martyr, pro nobis dici potuit aptius.*

RESPONDEO, nō monet Basilius, vt sacræ virgines, ... flagitiosè viuunt, relicta professione nubant, sed dicit, ... us fuisse futurum, si nupsissent antequam vouerent. M... enim est in statu humiliore saluari, quàm in sublimi d... ri. Id ita esse, planum est tum ex illis verbis: *Nam si abie... ri iugo, & ad vitam, ad quam conseruandæ domus, & ... andorum liberorum gratia, facta est inutilis, & profes... ginitati pudenda futura est: tota res damni plena est ... gè præstabilius esset, ipsam viro coniunctam ad vitam ... nari, &c.* Vbi vides nuptias suaderi, non ei, quæ vouit, sed ... quæ professæ virginitati pudenda futura est: tum ex eodem libro, vbi BASILIVS fusissimè probat, sacras virgines ... posse vllo modo nubere: *Virginitatem*, inquit, *profes...*

inde à carnis voluptatibus incitata, scortationis peccatum nuptiarum nomine velare volunt, non ignorantes, opinor, etiamsi ignorantiam simulent quod quæ sponsi sui dexteram præterit, neq; huius est sponsa, quem illegitimè reliquit, neq; illius, cui seipsam per affectum vitiosum adiunxit, iuxta leges vxor reperiri potest. Et infrà: *Ne decipiat seipsam, quod peccatum ipsi pro nuptiis reputabitur.* Et infrà: *Non enim locum apud ipsum habebit nuptiarum prætextus.*

At, inquit Martyr, *Basilius cùm hæc scripsit, oblitus erat sui.* Sed quis credat virum tam admirabilem, qui ab eruditione magni nomen inuenit, in eodem libro tam apertè secum pugnare; nec potuisse tres paginas scribere, quin obliuisceretur sui? Omitto quæ deinde attexit Martyr in reprehensionem S. Basilij. non enim hîc quærimus, an rectè dixerit, sed an dixerit id, de quo agimus. Quãquam etiam ad refutationem calumniarum, & ratiuncularum Martyris, satis est scire, illum fuisse verè magnum Basilium, istum esse Petrũ falsò Martyrem appellatum. Adfert aliud testimonium ex q. 15. fusè explicata, sed ad rem non pertinet, & à nobis paulò infrà refutabitur in disputatione de votis filiorum inuitis parentibus editis.

Decimo tertio ponit Gregorium Nazianzenum, ex quo nihil adferre potuit contra nos. Tantum adfert multa, quæ dicit pro se facere, quia non faciunt cõtra se; nimirum vbi Nazianzenus scribit nuptias esse bonas. Adfert etiam multa, quæ dicit se non probare, vt quod Nazianzenus dicat virginitatem homines Angelis aggregare, nuptias perturbationis, virginitatem splendoris indicium esse, continentiam in arbitrio positam, ita vt possint cõtinere omnes, qui volunt. Hęc Martyr admittere se non posse dicit, sed non multum refert quid ipse admittat, modò Nazianzenus à Catholicis faciat.

Decimo qvarto ponit Hilarium, ex quo vnum duntaxat locũ habere potuit, quem nobis obiiceret. In reliquis Hilarium reiicit cum ceteris Patribus, qui Papistis nimis apertè fauent. Testimonium igitur contra nos profert Martyr ex commentario Hilarij in ca. 19. Matth. vbi sic loquitur: *Nobis circa Eunuchos sermo sit & voluntas; & in vno posuit naturam, in altero necessitatem, & in tertio voluntatem. Na-*

turam in eo qui ita nascitur, necessitatem in eo, qui ita factus est, voluntatem in illo, qui spe regni cœlestis talis esse decreverit, cui nos similes, effici, si tamen possimus, admonet. Ecce, inquit Martyr, *is nõ inquit, si tamen velimus, sed si possimus rationem habens virium vniuscuiusq; nostrûm.*

RESPONDEO, nihil Hilarius addit ad verbum Domini: *Qui potest capere capiat.* De quo loco satis multa diximus. Neq; negamus habendam esse virium rationem, & eos non debere seipsos castrare ob regnũ cœlorum, qui nondum vires habere se sentiunt ad continendum, & qui proinde non possunt: tamen addimus, eos, qui vires nondum habent, & modò non possunt, posse tamen per orationem vires acquirere, quibus postmodum poterunt, si voluerint.

Alium locũ ex Hilario proferunt Magdeburgenses, Cent. 4. cap. 4. col. 300. vbi postquam posuerunt encomia virginitatis ex Athanasio, ita subiungunt: *Contra hanc superstitiosam opinionem videtur Hilarius in Psal. 64. loqui; Cernunt nudis Philosophos algere corporibus, ipso etiam coniugiorum vsu Magistri abstinent, hæretici sicco panis cibo viuunt. Ita qui tandem ociosi huius propositi profectus? totum hoc inane & ridiculum est, & cum ipsis superstitionis caussis mirabile. Deo ergo vouenda sunt cõtemptus corporis, castitatis custodia, ieiunij tolerantia. Vota enim tantùm Ecclesiasticæ religionis vtilia sunt, quæ cum & dignis Deo cautionibus, & propositis in Ecclesia obseruantiæ studio probantur.*

Ex his verbis Magdeburgenses collegisse videtur, vouendum esse corporis contemptum, sed non extremum illum vsque ad nuditatem, & algorem; vouendam castitatem, sed coniugalem, non virginalem; vouenda ieiunia, sed nõ ardua illa, quibus nonnulli solo pane viuunt. At non hoc Hilarius dicit, sed monet, continentiam, ieiunia, corporis contemptum, extra Ecclesiam nihil prodesse, multum autẽ prodesse si in Ecclesia propter Deum suscipiantur, ipsique Deo voueantur. Explicat enim illa verba Psalm: *Tibi reddetur votum in Hierusalem.* Et vim facit in illis vocibus: *Tibi, &, in Hierusalem*, id est, Deo, & in Ecclesia. atque inde superstitiosa vocat continentiam, & ieiunia Gentilium, quia non Deo; & hæreticorum, quia non in Ecclesia offeruntur. Quocirca Petrus Martyr ex hoc loco Hilarij colligit, Hilarium sensisse votum

votum cœlibatus debere fieri ad placendum Deo. Sed addit, sibi hanc Hilarij sententiam non probari.

Decimo quinto ponit Epiphanium, ex quo duo testimonia profert, vnũ ex lib. de hæresibus, hæres. 48. vbi sic legimus: *Nos verò non necessitatem imponimus, verùm cum bono consilio admonemus, exhortantes eum qui potest, non autem necessitatẽ imponimus non potenti, neq; reiicimus ipsum à vita.*

Ex his verbis arguit Catholicos Petrus Martyr, quod imponant necessitatẽ cœlibatus, quia non admittunt ad sacros ordines nisi cœlibes: & rursus, quod dicãt omnes posse continere, si velint; quorum vtrumq; reprobat Epiphanius. Sed de hoc posteriore iam sæpe diximus, quomodo verum sit quosdam posse, & non posse continere. Nam non possunt, dum non habent donum, & tamen possunt absolutè, quia possunt donum petere & habere. Et tamen interim non negamus, quin malè faciant, qui vouẽt eo tempore, quo se donum non habere sentiunt, & peius etiam faciunt, qui eiusmodi homines impellunt, aut etiam cogunt ad vouendum. De priore aũt, manifesta calumnia est; nam etsi non admittimus ad sacros ordines, nisi cœlibes, tamen sicut nõ cogimus ad ordines suscipiendos, ita nec ad cœlibatum profitendum.

Itaq; idem ipse Epiphanius, qui neminem vult cogi ad cœlibatum, affirmat non debere admitti ad sacros ordines nisi cœlibes. Sic enim loquitur Epiphanius hæresi 59. *Reuera non suscipit sancta Dei prædicatio post Christi aduentum eos, qui mortua sua vxore secundis nuptiis coniuncti sunt, propter excellentem sacerdotij honorem & dignitatẽ, sed & adhuc liberos gignentem vnius vxoris virum non suscipit, sed eum, qui se ab vna continuit, aut in viduitate vixit, Diaconum, & Presbyterum, & Episcopum, & Hypodiaconum.*

Aliud testimonium proferunt, cùm Petrus Martyr, tum etiam Ioannes Brentius ex eodem libro hæresi 61. vbi sic legimus: *Melius est lapsum à cursu palàm sibi vxorem sumere secundum legem, & à virginitate multo tempore pœnitentiam agere, & non quotidie taculis sauciari.*

Respõdeo Primo, Epiphanius videtur dicere, minus malum esse nubere post votũ, quàm occultè, & assiduè scortari: non tamen dicit, non esse malum nubere post votum, quod aduersarij dicunt, & de quo nostra controuersia est. Nam in

eodem loco paulò antè Epiphanius sic ait: *Sancti Apost. tradiderunt, peccatum esse post decretam virginitatem conuerti ad nuptias.* Et paulò pòst, monet illud Pauli: *Si nupserit virgo non peccauit*, intelligi debere de ea quæ nondum dicata Deo. Et infrà, illud 1. Tim. 5. *Damnationem habent quia primam fidem irritã fecerunt*, dicit maximè pertinere ad virgines, quæ nubere volunt post votum.

Deniq; ipse etiam Petrus Martyr, fatetur Epiphanium sibi secum facere: *Nunquam*, inquit, *asserui, Epiphanium secum, quòd dicat esse peccatum Matrimoniũ inire, post votum editum.* Et infrà: *In eo itaq; mecũ non conuenit Epiphanius, sed tantùm in eo quod illas nuptias, & veras esse dicat licitas.* Hæc ille. Qui manifestè secum pugnat, vel Epiphanium falsò pugnare secum ipsum asserit. Nam peccatum esse nuptias inire post votum, & nuptias esse licitas post votum pugnantia sunt: vtrumq; tribuit Martyr Epiphanio, quamuis constanter primum asserit semper, alterum nunquam.

Secundo dico, probabile esse, Epiphaniũ non voluisse etiam dicere, minus malum esse nubere post votum, quàm fornicari, sed hortatum esse ad nuptias eos, qui sine voto perseuerabant in cœlibatu, & tamen flagitiosè viuebant; nam in eo loco distinguit duo genera virginum. Vnum eorum qui ex electione, & professione, ac voto virgines erant, de his sæpius repetit, nõ licere sine grauissimo crimine post illatam Deo virginitatem conuerti ad nuptias. Alterum eorum, qui tempore adolescentiæ non inuenerant commodas nuptias, & ideo quasi necessariò permanserant toto eo tempore cœlibes, deinde cùm iam prouecti essent ætate, erubescebant conuerti ad nuptias, atq; idcirco cœlibes permanere decreuerant: interim tamen occultè fornicabantur, & coram hominibus virgines erant, coram Deo nequaquã. Hos ergo hortatur, vt agant pœnitentiam propter amissam per fornicationem virginitatem, & ad Matrimonium conuolent, magisq; timeant Dei condemnationẽ, quàm hominum iudicia.

Itaque cùm ait Epiphanius: *Melius est vnum peccatum habere, quàm multa*, nõ vult dicere, melius est peccare fornicando nubendo post votum, quàm sæpius fornicari, sed melius est post vnam fornicationem transire ad nuptias, quàm con-

hor-

bem manendo exponere se periculo assiduè scortandi: & cùm hortatur eum, qui à cursu lapsus est, vt vxorem accipiat, non vocat cursum votum cœlibatus, sed ipsum cœlibatum, quem ille lõgo tempore liberè seruauerat, & postea per fornicationem corruperat. Hoc dico valde esse probabile, tum quia verba Epiphanij hunc sensum patiuntur, tum etiam quia non est credibile Epiphanium hortari voluisse ad id, quod ipse fatetur esse contra Apostolicas sanctiones.

Decimo sexto proponit Petrus Martyr Chrysostomũ, ex quo nihil adfert, nisi laudes nuptiarum, quæ nihil caussæ nostræ officiunt. Sed Magdeburgenses Cent. 5. ca. 4. col. 444. producunt testimonium Chrysostomi ex oratione de cohabitatione regularium mulierum cum viris, vbi hortatur virgines sacras, vt potius apertè nubant, quàm cum viris ita cohabitent: *Nam illas nuptias*, inquit, *neq; Deus condemnat, neque homines reprehendunt. Honesta enim res est neminem offendens, neminem ladens. Virginitas autẽ illa cum viris plusquam stuprum ipsum ab omnibus arguitur.*

At non satis fideliter hæc verba Magdeburgenses retulerunt. Siquidem omiserunt ea, quæ proximè præcedunt; ex quibus apertissimè colligitur, Chrysostomum loqui de nuptiis, quæ votum præcedunt, nõ de iis, quæ illud sequuntur. Sic ait: *Nam si habere cohabitatores cõcupiscis, non oportebat virginitatem eligere, sed ad nuptias transeundum erat. Multò enim melius sic nupsisse, quàm illo modo virginẽ profiteri, fuisset; nam illas nuptias neq; Deus condemnat, &c.* Et infrà: *Si concupiscunt virum, & nuptias, quis prohibebat, & libertatẽ adimebat, ne hoc facerent?* Hæc ille. Loquitur ergo Chrysostomus, quomodo Cyprianus, & Basilius loquebatur, de eo, quod debuisset fieri ante votum, nõ de eo, quod post votum fieri debuit. Idem enim Chrysostomus in epist. 6. ad Theodorum, disertè dicit, Matrimoniũ post vota monastica non Matrimonium, sed quid adulterio peius esse.

Exstat apud Chrysostomum alius locus, qui contra vota obiici potuisset, quamuis eum non legerim ab aliquo aduersatiorum notatum fuisse. lib. 3. aduersus vituperatores vitæ monasticæ, sub finẽ ita loquitur Chrysostomus: *Ergo ne intempestiuè liberos nostros ab deserti cõmoratione reuocemus, verùm studij cælestis disciplinam in eis solidam permittamus,*

altisq; radicibus arbusta firmari, & siue decem annos sue etiã viginti nutriendi illi sint in monasterio, non perturbentur. Ex his verbis colligi videtur non fuisse Monachos votis adstrictos, aut certè vota ipsa libera fuisse Chrysostomi ætate, quandoquidem domum ex monasterio redire poterant.

RESPONDEO, duo erant genera hominum, qui in monasteriis eo tempore viuebant. Alij enim monasticen profitebantur, & hi votis adstricti erant, nec redire poterant ad negotia secularia. Alij solùm ad tẽpus in monasteriis degebant, non tam vt Monachi fierent, quàm vt in pietate, & virtutibus exercerentur. Hi verò nullis votis alligati erant, & cùm volebãt abire ex monasterio, poterant. De his ergo posterioribus hoc loco Chrysostomus loquitur. Quo etiam ex eo cognosci potest, quod omnes ciues hortatur, vt ad monasteria filios suos mittant, necnon, vt ipsi etiam, licet coniugati, eò se conferant, ibiq; aliquandiu cõmorentur. De prioribus loquitur S. Basilius c. 21. constitutionum, vbi multis rationibus ostendit non licere Monacho domum redire. Ipse etiam CHRYSOSTOMVS in epist. 6. ad Theodoretum: *Quidem fleo*, inquit, *non quòd paternarum rerum sollicitudinem geras, sed quòd negligendo calcaueris quidquid ante in pectore Christo spopõderas. ad hæc inhorresco, his angor & crucior; propter ista formido non immeritò. Vt enim non obiicitur desertio militiæ nõ militanti; ita is, qui semel cœperit esse miles, cùm deseruisse detegitur, pœna vltima dignus iudicatur.* Item THEOPHYLACTVS in cap. 8. Matth. *Si autem*, inquit, *ad neq; patrem sepelire licuit, væ his, qui monasticen professi ad mundana regrediuntur negotia.*

DECIMO SEPTIMO ponit Petrus Martyr Ambrosiũ, ex quo quia nihil adferre potuit contra vota cõtinentiæ, inuehitur in eius libros de virginibus, planè aureos & dulcissimos. Dicit Ambrosium sibi ipsum non constare, quòd nunc doceat virginitatem non imperari, sed consuli; nunc verò ipse idem eam imperet, cùm prohibeat virgines Deo sacratas nubere. SED non intelligit iste falsus Martyr carnali amore cæcatus, neq; quid loquatur, neq; de quibus affirmet. Aliud enim est imperare virginitatem, aliud eam exigere ab eo, qui spontè se obligauit. Deniq; libros illos de virginibus, qui tantoperè displicent Petro Martyri, S. Hieronymus mirificè laudat in epist. 22. ad Eustochium.

Dicit-

DECIMO OCTAVO ponit Hieronymum, ex quo vnum locum profert ex epist. 8. ad Demetriadem. Deinde acerbè satis reprehēdit libros S. Hieronymi aduersus Iouinianum. Sed posteriori obiectioni sat est opponere S. Augustinum, qui in epist. 29. ad Hieronymum, libros illos contra Iouinianum suauissimam, & præclarissimam disputationem appellat. Necnon ipsum Hieronymum, qui in Apologia pro libris suis contra Iouinianum, eas calumnias, quas nunc Petrus Martyr profert, iam antè refutauit.

Porrò testimonium ex epistola ad Demetriadem, hoc est: *Sanctum virginum propositum, & cælestis, Angelorumq; familiæ gloriam, quarundam non bene se agentium nomen infamat, quibus apertè dicendum est, vt aut nubant, si se non possunt continere, aut contineant si nolūt nubere.* HAEC *verba*, inquit Martyr, *non possunt intelligi de iis qui nondum vouerint. Quia neme dehonestat aliquem ordinem nisi fuerit in illum adscriptus. Nullus turpi vita infamasset Apostolos, nisi inter eos fuisset annumeratus.*

RESPONDEO, loquitur S. Hieronymus de ancillis sacrarum virginum nobilium. Erant enim quædam virgines sacræ, fœminæ nobilissimæ, quæ domi suæ viuebant, & multis ancillis comitatæ procedebant. Sæpe autem fiebat, vt aliquæ ancillarum, quæ quidem nullum habebant votum, parùm pudicè viuendo dominas infamarent. Sic enim pergit ibidem Hieronymus post verba citata: *Digna res risu, immò planctu, incedentibus dominis, ancilla virgo procedit ornatior, vt pro nimia consuetudine, quam incomptam videris, dominam suspiceris.* Et paulò superiùs: *Mores enim & studia dominarum plerumque ex ancillarum, & comitum moribus iudicantur.*

Porrò ancillas virginum sacrarum non fuisse omnes sacras virgines, perspicuum est ex epist. 22. ad Eustochium, vbi monet virginem Eustochium, vt ex ancillis, si quas habeat eiusdem propositi, eas magis honoret, & ad mensem suam adhibeat, vt earum honor aliarum sit inuitatio. Vbi etiam addit hæc verba de ancillis, quas dixerat inuitandas ad continentiam ex aliarum honore: *Si qua dissimulat, & seruitutem refugit, illi Apostolum legito, melius est nubere, quàm*

Vri. Vbi docet, esse quidem prouocandas ancillas ad propositum continentiæ, sed non esse cogendas.

Aliud testimonium ex Hieronymo profertri potuisse: ic enim loquitur ad sacram virginem in epistol. 47. de vitando suspecto contubernio: *Si Virgo es, quid times diligentem stodiam? si corrupta, cur non palàm nubis?* Esse autem virg sacram, quam alloquitur, patet ex verbis illis eiusdem e stolæ: *Non tibi displiceat eius conuersatio, qua te sponsa Virginem consecrauit.*

Respondeo, loquitur Hieronymus de quadam virg ne, quæ non in monasterio publicè professa fuerat (nam eadem epistola hortatur eam, vt se conferat ad monaste sed priuatim vouerat continentiam, vt eo tempore ma facere solebant; ac deinde relicta matre vidua, iuueni dam adhęserat, & cum eo viuebat non sine suspitione imp dicitiæ. Hanc ergo Hieronymus monet, vt potius apetè bat, quàm perpetuò cum aliorum scandalo impudicè viv Neque ita hoc monet, quasi peccatum non sit, quod ad sarij volunt, nubere post votum, sed quia minus peccatu sit, & prudentia ac ratio doceat, ex duobus malis minus eligendum. Quod autem S. Hieronymus malum esse quo nubere post votum, non negat Petrus Martyr, cùm id mi lies repetat S. Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum, & a in locis, sed præterea id ipsum habemus hoc loco; nam post quam dixerat: *Si corrupta es, cur non palàm nubis?* Ita sub iungit: *Neq; verò hoc dico, quod post peccatum tollam pœn tentiam, vt quod malè cœpit, malè perseueret, sed quod desp rem in istiusmodi copula diuulsionem.* Hoc est, non horter vt nubas, quia cupiam in eo, quod malè cœpisti fornicando, malè perseueres nubendo, & non potius cupiam pœnitentiam, & emendationem; sed quia despero te posse separari à viro, ideo malo, quod minus est malum, vt marito adhæreas, non fornicario.

Est autem hoc loco obseruandum, nuptias post votum simplex, de quo Hieronymus loquitur, licet sine peccato contrahi nequeant, tamen veras nuptias esse; & ideo aliquo modo minus malũ esse, nubere post votum eiusmodi, quàm assiduè fornicari, tum ob fidem coniugij, tum ob prolem legitimam, tum ob alia bona: tamen etiam aliquo modo, vt non

nos suprà diximus, est maius malum sic nubere, quàm fornicari, quia, qui ita nubit, reddit se inhabilem ad votum seruandum, quod non facit, qui fornicatur.

DECIMO NONO ponit Augustinum, quem inprimis fatetur aduersari sibi, & suis Lutheranis apertissimè, sic enim ait: *Hæc omnia Votorum genera, id est, Virginum, Viduarum coniugatarum, Vult Augustinus & firma, & Valida esse, ita vt grauissimè peccent, qui post ea nuncupata, Matrimonia contraxerint.* Et post testimonia allata, subiungit: *Ista Vir Dei scribit, vt homo deceptus.*

At cur non sit verisimilius decipi Martyrem, quàm illum virum Dei, qui etiam aduersariis testibus doctissimus atque sanctissimus fuit? Adfert deinde duo loca pro se. VNVM ex libro de sancta virginitate, cap. 40. & 41. vbi Augustinus dicit, impossibile esse, aut valde difficile intelligere cur Deus vni det continentiæ donum, alteri non det. Ex quo loco colligit Martyr, non posse omnes qui volunt, hoc donum habere. Si enim omnes, qui volent, haberent donum, non esset difficile intelligere, cur vni daretur, alteri nõ daretur. Causa enim esset, quia vnus vult, alius non vult.

ALTERVM testimonium sumit ex libro de bono viduitatis, cap. 9. & 10. & ex epist. 70. ad Bonifacium, vbi S. Augustinus docet nuptias post votum ratas esse, ac veras, nec debere dissolui.

TERTIVM testimonium addit Brentius ex libro de bono coniugali, cap. 21. vbi S. Augustinus non audet anteponere virginitatem S. Ioannis, coniugio Abrahæ.

Addo ego QVARTVM testimonium ex libro de sancta virginitate, cap. 34. vbi sic loquitur S. Augustinus de virginibus quibusdam sacris: Hæ nubere volunt, & ideo non nubunt, quia impunè nõ possunt, quæ melius nuberent, quàm verentur.

RESPONDEO ad PRIMVM testimonium, & dico S. Augustinum loqui de dono continentiæ, non quo fit, vt aliquis continere possit, quod nemini negari dicimus, sed quo fit, vt re ipsa aliquis contineat; quod nõ datur nisi iis, quibus Deus dandum esse iudicauerit: neq; est hoc proprium dono cõtinentiæ, sed commune cum dono fidei, dilectionis, perseuerantiæ, aliisq; donis eiusdem generis. Siquidem omnes iusti verè

verè perseuerare possunt, si velint, & tamen impossibile est intelligere, cur Deus vni iusto det perseuerantiæ donum, vt re ipsa infallibiliter perseueret; alium cadere sinat, nec ei eam gratiam, qua efficaciter perseueret. libro de spiritu litera, cap. 34. *Iam si ad illam profunditatem*, inquit, *scrutandam quisquam me coarctet, cur vni ita suadeatur, vt persuadeatur, alteri non item; duo interim occurrunt quæ respondere libeat. O altitudo diuitiarum, & non est iniquitas apud Deum.* Sed de his alibi disputandum est.

Ad SECVNDVM dico, Augustinum voluisse quidem nuptias post votum esse veras nuptias, sed simul asseruisse (quod Petrus Martyr non negat) grauissimè peccare eas, quæ post votum nubunt. sic enim ait libro de bono viduitatis, cap. *Damnantur tales viduæ, nõ quia coniugalem fidem postea inierunt, sed quia continentiæ primam fidem irritam fecerunt.* Et cap. 11. *Non possum dicere à proposito meliore latus, si nupserint, fœminas, adulteria esse, non coniugia, sed post non dubitauerim dicere, lapsus & ruinas à castitate sanctiore, quæ vouetur Deo, adulteriis esse peiores.* Hæc ille. Itaque testimonium Augustini nihil efficit cõtra id, quod nunc defendimus, non licere nubere post votum.

SED instat Petrus Martyr; In eo saltem contradicitis Augustino, quod Matrimonia Monachorum & Sanctimonialium irrita esse decernitis.

RESPONDEO, conuenit inter Theologos, Matrimonium post votum simplex continentiæ illicitum quidem esse, sed tamen ratum, nec dirimendum: post votum solenne nullum esse. sic enim Innocentius I. docet in epist. 2. & post eum Gelasius in epist. 1. ac Toletanum Concilium I. can. 16. Vtrum autem post solẽne votum, nullum sit Matrimonium iure diuino, & naturali, an solùm iure Ecclesiastico, quæstio est. Nam Albertus, B. Thomas, B. Bonauentura, Richardus, & Durandus in 4. d. 38. & Dominicus à Soto lib. 7. de iustitia, & iure, q. 2. artic. 5. volunt iure diuino, ac naturali Matrimonium nullum esse, si post votum solenne contrahatur. Atque hi dicerent S. Augustinum de voto simplici tantùm esse loquutum, non de solenni, vt etiam S. Hieronymum in epistol. 47. de vitando suspecto contubernio. Contrà verò

S. Ba-

S. Basilium in libro de virginitate, & Chrysostomum in epistol. 6. ad Theodorum, de voto solenni.

At Scotus & Paludanus in 4. d. 38. & Caietanus in 22. q. 88. artic. 7. & omnis schola Iureconsultorum, vt refert Panormitanus in cap. Rursus, qui Clerici vel vouentes, asserunt solo iure Ecclesiastico Matrimonium irritum esse, quod post votum solenne contrahitur. Atq; hi Augustinum & Hieronymum, vel de voto simplici loquutos esse dicerent, vel de solenni, secundum regulas iuris diuini, ac naturalis. Decretum enim Ecclesiasticum, quo inhabiles fiunt ad Matrimonium, qui votum habent solenne ad eorum notitiam non peruenisse. vtraque sententia probabilis est, nec est nostræ considerationis hoc loco quæstionem istam definire.

Ad TERTIVM dico, S. Augustinum eo loco non conferre virginitatem cum coniugio absolutè, sed virginitatem vnius personæ cum coniugio alterius personæ. Etsi enim absolutè virginitas longè excellat cõiugio, vt Augustinus, cùm alibi sæpe, tum in ipso libro de bono coniugali, cap. 23. affirmat: tamen potest fieri, vt virginitas cõiuncta sit in vno homine cum minore caritate, humilitate, aliisque virtutibus, quàm coniugium in altero homine. Idcirco non possumus anteponere virginem coniugato, nisi constet in ceteris virtutibus illos esse pares.

Ad QVARTVM dico, S. Augustinum eo modo esse loquutum, quo S. Hieronymus in epistol. 47. nimirum minus malum esse apertè nubere ei, qui simplex votũ habet, quàm perpetuò occultè fornicari.

VICESIMO adducit Leonem, ex cuius operibus vnum testimonium profert ex epist. 87. aliâs 85. ad Episcopos Africæ, vbi Leo ita loquitur: *Dicente Apostolo, vt inter alias Christianismi regulas is Episcopus ordinetur, quem vnius vxoris virum fuisse, aut esse constaret, tam sacra semper habita est ista præceptio, vt etiam de muliere sacerdotis eligẽda, eadem intelligatur seruanda conditio.* Videtur enim hîc dicere sanctus Leo, non modò posse Episcopum ordinari, qui vxorem habuerit, sed etiam qui habeat; & præterea posse Episcopũ, qui non habet vxorem, eam ducere, si voluerit.

Sed ad hoc testimonium iam respondi in disputatione de cœlibatu sacerdotum. Admittimus enim Episcopum fieri posse,

posse, qui vxorem habeat, modò ab ea se continere decre
velit. Posse autem Episcopum vxorem ducere, nunquam
fit, vel scripsit S. Leo. siquidem in codicibus emendatio
non habetur: *De muliere sacerdotis eligenda*, sed, *de mul
sacerdotis eligendi*. Iubet enim S. Leo, vt non solùm arce
à sacerdotio, qui plures vxores habuit, sed etiam is qui vn
habuit, quæ tamen alterius antea fuerit. Consule epist. 8
Anastasium, vbi disertis verbis Leo docet, non modò E
scopum, sed etiam Presbyterum, Diaconum & Subdiac
debere innuptum esse, vel continentem.

POSTREMO loco adducit Petrus Martyr Gregorium
qui lib. 1 epist. 42. ita scribit: *Ante triennium omnium Ec
siarum Siciliæ Subdiaconi prohibiti fuerunt, & more Ro
na Ecclesiæ suis & vxoribus non miscerentur, quod mihi dur
atq; incompetens* (impium, pro incompetens, Petrus Mar
legere maluit ad rem exaggerandam) *videtur, vt qui
continentiæ non inuenit, neq; castitatem promisit, compe
tur à sua & vxore separari, atq; per hoc, quod absit, in deter
cadat*. Ex his multa deducit Martyr, quæ aduersus Cath
cos pugnare videntur.

PRIMVM est, Romanum Pontificem, qui prohibuer
ne Subdiaconi Siciliæ suis vxoribus miscerentur, feciss
tra Nicænam Synodum, quæ Paphnutio auctore decre
non esse Clericis prohibendũ propriæ vxoris commerci
At fabulam istam Paphnutianam in disputatione de cœl
batu sacerdotum euidenter, vt arbitror, confutauimus. Pr
terea, si vnus Romanus Pontifex præceptum paulò dur
& incompetens, vt S. Gregorius dicit, imposuit, mox illud
successore temperatum fuit.

SECVNDVM est, non fuisse eo tempore votum annexu
sacro ordini. Gregorius enim dicit, durum sibi esse visum, v
Subdiaconi castitatem tenere cogerentur, qui non promi
serant. At si in Sicilia Subdiaconi non vouebant, num alibi
nusquam vouebant? immò abusus erat, quòd in Sicilia non
vouerent. Atq; idcirco ibi S. Gregorius iubet, monere Epi
scopos, vt nullum ordinent Subdiaconum, qui non ante
continentiam voueat.

TERTIVM est, tyrannidem hanc à Romana Ecclesia co
pisse, in Orientali autem seu Græca Ecclesia eiusmodi vsum
non

non fuisse. Sed mendacium apertissimum est, non fuisse vsum continentiæ Subdiaconorum, atque ordinum etiam superiorũ in Orientali & Græca Ecclesia ante tempora sancti Gregorij. Contrarium enim disertis verbis docet Epiphanius hæresi 59. Hieronymus libro in Vigilant. Leo epist. 84. & alij quos suprà citauimus in disputatione de cœlibatu sacerdotum.

QVARTVM est, Gregorium, licet admodum superstitiosum, vidisse tamen hoc esse durum, & alienum à pietate, & moderari conatum, non tamen potuisse, quantum volebat ob canones, & decreta. Sed quod sanctissimũ virum admodum superstitiosum Petrus Martyr vocat, facit more suo. quod ait eum vidisse hoc esse alienum à pietate, mentitur, vt solet. Non enim impium, sed incompetens Gregorius esse dixerat prædecessoris sui decretũ. quòd addit S. Gregorium moderari conatum canones prædecessorum, sed non tantum fecisse quantum voluisset, planè diuinat, vel somniat potius. Gregorius enim, vt summa potestate, ita etiam summa libertate vtebatur in iis, quæ ad Dei honorem, & Ecclesiæ vtilitatem pertinere videbat.

Adferunt alij quidam adhuc vnum testimonium ex Gelasio Papa. Is enim epist. 1. ad Episcopos Lucaniæ, cap. 23. de viduis quæ continentiam vouerant loquens, ait: *Nos talibus nullum laqueum debemus inicere, sed solùm adhortationes præmij sempiterni, pœnasq; proponere diuini iudicij, & vt nostra sit absoluta conscientia, & illarum pro se rationem Deo reddat intentio.* Hæc ille.

RESPONDEO, laqueus, de quo Gelasius loquitur, non est, vt aduersarij credunt, nuptiarum prohibitio iis, quæ vouerant, sed iis, quæ non vouerant; nam antè dixerat Gelasius eas, quæ vouerunt, non posse nubere sine peccato: *Sicut*, inquit, *si se continere non poterant, secundum Apostolum nullatenus nubere vetabantur: sic habita secum deliberatione, promissam Deo pudicitiæ fidem debent custodire.* Vult igitur Gelasius non debere cogi viduas ad vouendum, sed exponenda illis esse, & præmia si voueant, & reddant, & supplicia si voueant, & non reddant.

CAPVT

CAPVT XXXV.

Quòd iuniores vouere possint.

SEQVITVR Disputatio QVARTA de iis, qui vota monastica suscipere, ac nuncupare possint. Quatuor sunt genera personarum, quibus ceteris aduersarij negant facultatem huiusmodi vota suscipiendi. Primò, iuniores. Secundò, filiifamilias uitis parentibus. Tertiò, coniuges ex consensu mutuo. Quartò, coniuges ante Matrimonium consummatum, inuito altero coniuge.

De PRIMO, Lutherus libro de votis monasticis ait, non oportere viros admittere ad vota monastica nisi post annum LXX. vel LXXX. Similiter Confess. Augustana, art. 27 requeritur, quod pueri permittantur fieri religiosi. Calvinus lib. 4. Institut. capit. 15. §. 19. dicit olim nefas fuisse ante annum LX. admittere fœminam ad votum continentiæ. Martyr in libro de cœlibatu, & votis eandem querimoniam renouat. Probant ex illis verbis 1. Timoth. 5. *Adolescentiores viduas deuita*, vel vt est in Græco παραιτοῦ, reiice. &. *Volo iuniores nubere, matres familias esse, &c.* possumus adduc duos veteres Canones; nam Concilium Romanum sub Silvestro can. 10. prohibet velari Sanctimoniales ante annum LXXII. & B. Gregorius lib. 3. epist. 11. vetat Sanctimoniales velari ante annum LX.

At his non obstantibus dicimus duo. Primo ad vota suscipienda continentiæ, obedientiæ, & paupertatis, requiri quidem eam ætatem, in qua sit vsus liberi arbitrij, sed voti adfuerit, in quacunque ætate licere talia vota nuncupare. Probatur PRIMO Scriptura. Thren. 3. *Bonum est viro, cum portauerit iugum ab adolescentia sua.* Matt. 19. *Sinite parvulos venire ad me.*

SECVNDO exemplis, nam Ioannes Baptista à pueritia secessit in eremum, Luc. 1. B. Maria adolescentula vouit perpetuam continentiam, vt suprà demonstrauimus, beatus Antonius, Paulus I. Eremita, Hilarion, Benedictus, Bernardus, Franciscus, aliique permulti in adolescentia Monachi facti sunt, vt patet ex Athanasio, Hieronymo, Gregorio,

rio, & Bonauentura, in eorum sanctorum vitis. pari ratione omnes ferè sanctæ virgines, quas Ecclesia publicè colit, adolescentulæ vouerant continentiam, vt Thecla, Agnes, Cecilia, Agata, Lucia, Clara, Catharina, & aliæ propemodum infinitæ.

TERTIO probatur ex Patribus. ATHANASIVS de humanitate verbi, dicit etiam pueros virginitatē profiteri doctos esse à Christo. BASILIVS in quęstionibus diffusè explicatis, q. 15. disputat in qua ætate recipiendi sint homines ad vota monastica. & respondet, in prima ætate esse recipiēdos pueros ad monasterium, sed nō esse admittendos ad professionem, nisi vbi cœperint liberū habere vsum rationis. AMBROSIVS lib. 3. de virginibus: *Non ergo*, inquit, *ætas reiicitur florentior, sed animus examinatur. at certè Theclam non senectus, sed virtus probauit, et hinc quid plura contexam, cùm omnis ætas habilis Deo, perfecta sit Christo? nec mirêre in adolescētulis professionem, cùm legeris in paruulis passionem. An dubitamus, si eum vsq; ad continentiam sequatur adolescentia, quem vsq; ad mortem confitetur infantia?*

HIERONYMVS in epistola ad Eustochium de virginitate docet in cœnobiis fuisse suo tempore homines omnis ætatis, pueros, viros, senes. AVGVSTINVS de sancta virginitate, cap. 36. *Sed*, inquit, *respice agmina virginum, puerorum, puellarumq; sanctarum, in Ecclesia tua eruditum est hoc genus, illic tibi à maternis vberibus pullulauit, nomen tuum ad loquendum linguam soluit, nomen tuum velut lac infantiæ suæ suxit infusum, non potest quisquam ex hoc numero dicere, qui prius fui blasphemus, & persecutor. immò etiam quod non iussisti, sed tantummodo volentibus arripiendum proposuisti dicens, qui potest capere capiat, arripuerunt, vouerunt, & propter regnum cœlorum seipsos non quia minatus es, sed quia hortatus es, castrauerunt.*

SECVNDO DICIMVS ad professionem publicam expectandam etiā eam ætatem, quam leges Ecclesiæ prescribunt, quæ pro temporum, & locorū diuersitate variæ exstiterunt; nam Concilium Cæsarauguſtanum, cap. vlt. & Agathense can. 13. iubebant exspectari annum XL. antequam mulieres publicam professionem emitterent. Concilium autem Carthaginen. 3. can. 4. iubebat exspectari annum XXV. quod ex-

positum est in Concilio Mileuit. can. 26. debere intelligi, si aliqua necessitas cogat ante illud tempus virginem. B. GREGORIVS lib. 1. epist. 48. in insulis vbi est molestia habitatio, iubet, ne recipiatur aliquis ad monasticâ profes nem ante annum XVIII. ex quo rectè deducunt Canon in aliis locis posse recipi in minori ætate, nimirũ anno quam ætatem definiunt multi canones, vt cap. Ad nos & cap. Significatum, extra de regularibus.

Porrò Concilium Trull. can. 40. & Concilium Tri cap. 24. permittunt professionem etiam ante annum XV nostro tempore Concilium Tridentinum sess. 25. cap. tuit professionem non debere fieri ante annum XVI. ætatem etiam olim definierat S. Basilius, vt testatur Co lium Trullanum, cap. 40. ex quibus apparet nũquam i clesia fuisse consuetudinem, aut legem, vt exspectaretu nus LX. vel LXXX.

Ad ARGVMENTA. Illud Apostoli: *Adolescentiores ... ta*, seu reiice, intelligitur à numero earum viduarum, Ecclesia alebat, non a voto continentiæ. Solùm enim LX. annorum quæ se ipsas alere non poterant, voluit stolus nutriri sumptibus Ecclesiæ.

AT, inquit Petrus Martyr, si iuniores arcebat Pau conuictu earum viduarum, quas alebat Ecclesia propter riculum incontinentiæ, cur non ob eandem causſam ar dæ sunt à voto? RESPONDEO, quę alebãtur ab Ecclesia, uebant etiam continentiam, turpius autem fuisset defec à voto aliquã ex iis, quę publicè alebantur ab Ecclesia, quã ex aliis. idcirco nolebat Apostolus recipi iuniores ad nume rum earum, quæ ab Ecclesia alebantur. Illis autem vetat *Volo iuniores nubere*, opponimus aliud, volo, ex 1. Corint *Volo omnes esse sicut me ipsum*, id est, continentes. Cùm ean istæ voluntates contrariæ sint, oportet dicere neutrum ab ferre præceptum, & absolutè quidem Apostolum cupiui vt omnes continerent, tamen quia nonnullæ bonum pro positum deseruerant, cœpisse optare, vt iuniores quando viderentur perseueraturę, potius nuberent, quàm vouerent Vide quæ de hoc loco diximus suprà cap. XXX.

Ad illud Concilij Romani dico, PRIMO, locum esse cor ruptum, & in intelligibilem, & fortasse multò minorem an-

norum

norum numerum debere poni pro LXXII. Dico SECVNDO, loqui Concilium non de omnibus virginibus, sed de illis solùm quæ antequam profiterentur, viros petierunt, vt ipsa verba Concilij indicant. illæ enim diutius quàm ceteræ probandæ videntur.

Ad Gregorium dico, eum loqui de sola Abbatissa. Sic enim ait: *Iuuenculas Abbatissas fieri vehementissimè prohibemus. nullam igitur fraternitas tua, nisi sexagenariam virginem, cuius ætas hoc, atq; mores exegerint, velari permittat.*

CAPVT XXXVI.

Licere filiis ingredi Religionem parentibus inuitis.

DE SECVNDO, an videlicet filij inuitis parentibus fieri possint religiosi. Lutherus in libro de votis monasticis dicit, non posse filios, quamuis maximæ ætatis sint, ingredi religionem, sine consensu parentum, si adhuc supersint. idem docent Magdeburgenses Cent. 4. cap. 10. colum. 1304. & Cent. 6. capit. 6. col. 354. & Martyr in libro de cœlibatu, & votis. Ratio eorum PRIMA est, quia præceptum de obediendo parentibus, in omni ætate obligat, & sicut non licet vlli vouere, quod non obediet parentibus, ita non licet vouere aliquid eis inuitis. SECVNDO, quia vxor non potest ingredi religionem sine consensu viri, nec seruus sine consensu domini, ergo nec filij sine consensu patris. & confirmatur ex Concilio Gangrensi, cap. 16. *Quicunque filij à parentibus prætextu diuini cultus abscedunt, nec debitam reuerentiam dependunt illis, anathema sint.* Contrarium docet B. Thomas in 2. 2. q. 88. art. 8. ad 2. & antea idē probauerat exemplo suo, quippe qui inuitis & repugnantibus matre & fratribus ordinē Prædicatorum professus est.

NOS breuiter respondemus, licere filiis inuitis parentibus ad religionem transire, duabus seruatis conditionibus. VNA quòd ad annos pubertatis peruenerint. Porrò pubertas in viris est anno XIV. vt habemus cap. 1. de regularibus in Sexto; in fœminis anno XII. vt habemus can. puella, 20.

quæst. 2. ALTERA conditio est, vt parentes non sint in necessitate, vt sine filiorum auxilio viuere non possint. Nec enim tenentur ex præcepto Dei, parentibus adesse.

Probatur iam hæc sententia, PRIMO Scripturis, etsi hoc Scripturæ disertè non docent, tamen eis valde consentaneum est. Genes. 12. *Egredere de domo tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui.* Deuter. 33. *Qui dixit patri suo, & matri suæ; Nescio vos: & fratribus suis; Ignoro illos. Hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum seruauerunt.* Quia Moses in laudibus Leuitarum ponit, quod parentes, & fratres deseruerint, vt Deo liberius vacarent. Vnde glossa interlinearis exponit, qui dixerunt, nescio vos, patri & matri ex affectu mentis impedientibus. Item Psalm. 44. *Obliuiscere populum tuum, & domum patris tui, & concupiscet rex decorem tuum.* Item Matth. 10. *Qui amat patrem, vel matrem plus quam me, non est me dignus.* Et Luc. 9. non permisit Dominus eum, quem vocabat, vt iret domum ad salutandum, vel ad sepeliendum parentem.

SECVNDO sacris canonibus; nam in Concilio Toletano X. cap. vlt. *Parentibus*, inquit, *filios religioni tradere nisi plius, quàm vsq; ad quartum decimum eorum ætatis annum licentia poterit esse: postea verò, an cum voluntate parentum an sua deuotionis sit solitarium votum, erit filiis licitum religionis assumere cultum.* Item 20. q. 2. can. Puella, qui sumptus est ex Concilio Triburiensi, can. 24. *Puella*, inquit, *ante duodecimum ætatis annum sponte sua velamen sumpserit, possunt statim parentes vel tutores: id irritum facere si voluerint. Si verò in fortiori ætate adolescentula, vel adolescens seruire Deo elegerit, non est potestas parentibus prohibenda.* Item cap. Cùm virum, de regularibus. Clemens III. loquens de puella nubili: *Tunc*, inquit, *quia liberum habet arbitrium in electione propositi, parentum qui non cogitur voluntatem.*

TERTIO, testimoniis Patrum. CHRYSOSTOMVS in fine libri tertij contra vituperat. vitæ monasticæ: *Si autem*, inquit, alloquens parentes, *vos contenderitis, filij quidem fuerint egregia virtute præditi, etiamsi noluerint, ad hanc perueniant Philosophiam monasticam, sempiternaq; gaudia fruentur. Vos autem infinitos vobis ipsis cruciatus congerent.*

Idem

Idem hom.84.in Ioann. *Cùm ſpiritualia*, inquit, *impediunt parentes, nec agnoſcendi quidem ſunt.* Similia habet in cap. 6. epiſt. ad Epheſeos in illud: *Filij obedite parentibus in Domino.* vult enim additum eſſe, *in Domino*, quia non debemus eis parere, cùm pietatem impediunt.

THEOPHYLACTVS in cap.19.Ioan.in illud; Ecce mater tua: *Oportet*, inquit, *quidem parentibus ad pietatẽ obſiſtentibus non parere: non obſiſtentibus autem omni cura ſeruire.*

AMBROSIVS lib.3. de virginitate loquens de illis, quæ inuitis parentibus profitebantur, non arguit ipſas, ſed eorum parentes, qui vim facere conabantur; quos dicit eſſe peiores Gentilibus, quæ filias præmiis ad virginitatem inuitabant: *Illic præmiis*, inquit, *reuocãtur à nuptiis: hîc ad nuptias coarctabuntur iniuriis? illic violentia fit, vt capiantur? hîc fiet violentia ne profiteantur? & poteſt eſſe patientia Sacerdotum, vt non vel morte oblata, ſi ita neceſſe eſt, integritatis ſacrificium vendicent?*

HIERONYMVS in epiſt.de ſuſpecto cõtubernio: *Si quis*, inquit, *te corripit, quòd ſis Chriſtiana, quòd ſis virgo, non cures quòd matrem deſerueris, vt in monaſterio inter virgines viueres: talis detractio laus tua eſt. Item crudelitas iſta pietas eſt, illum enim præfers matri, quem præferre iuberis & animæ tuæ.* Idem ad Heliodorum, quæ prima eſt omnium: *Licet*, inquit, *paruulus ex collo pendeat nepos, licet ſparſo crine, & ſciſſis veſtibus vbera, quibus te nutrierat mater oſtendat, licet in limine pater iaceat, percalcato perge patre, ſicciśq; oculis ad vexillum crucis euola; ſolum pietatis genus eſt, in hac re eſſe crudelem.* Idem in vita Malchi teſtatur, eum, cùm à parentibus ad nuptias minis & blanditiis cogeretur, eis inuitis, ad monaſterium ſe contuliſſe.

AVGVSTINVS in epiſt.38 ad Letum, qui à matre impediebatur, ne vitam perfectã ſequeretur: *Sed quid*, inquit, *dicit, aut quid allegat? fortè decem illos menſes, quibus viſcera eius oneraſti, & dolores parturitionis, ac labores educationis? hoc, hoc interfice verbo ſalutari, hoc perde matris, vt in vitam æternam inuenias eam. Hoc memento, vt oderis in ea, ſi diligis eam, ſi tyro Chriſti es, ſi turris fundamenta poſuiſti.*

Gregorius TVRONICVS in vita Leobardi & Pappulæ, laudat eos; quòd tam ille, quàm illa, inuitis parentibus monaſti-

nasticam professionem susceperint. GREGORIVS hom. 37. in Euangelia, in illud: Qui non odit patrem, &c. Quo inquit, *aduersarios in vita Dei patimur, odiendo & fugiendo nesciamus.*

Denique B. BERNARDVS epist. III. quam scribit nomine Heliæ Monachi ad parentes eius: *Sola,* inquit, *caussa, quare licet obedire parentibus, Deus est. Ipse enim dicit, qui amat patrem, aut matrem plusquam me, non est me dignus. Si diligitis me, vt boni, & pij parentes diligitis, quid me Patrem meum Deo placere satagentem inquietatis, & ab eius seruitio seruire regnare est, retrahere tentatis? Verùm nunc cognoscite quia inimici hominis domestici eius: in hoc vobis obedire non debeo, in hoc non agnosco vos parentes, sed hostes. Si diligeretis me, gauderetis vtiq;, quia vado ad meum atque vestrum immò vniuersorum Patrem: alioqui quid mihi & vobis? quod à vobis habeo, nisi peccatum & miseriam, &c.*

QVARTO, probatur ratione B. Ambrosij libro de virginibus: *Cui licet,* inquit, *maritum eligere, cur non licet Deum præferre?* At licet filiis, parentibus inuitis, Matrimonium contrahere, cur non etiam liceat iisdem inuitis continentiam profiteri? Præterea licet viro, vxore inuita, ad religionem transire, quando Matrimonium de præsenti quidem contractum erat, sed nondum consummatum, vt habemus cap. Verum, & cap. Ex publico, de conuersione coniugatorum, ergo multò magis licebit inuito patre. Præterea quilibet ingenuus post annos puberratis est iuris sui, quantum ad ea, quæ ad personam & statum suum pertinent. In hoc enim differunt serui a liberis. Denique, magis obediendum est Deo, quàm hominibus, Actor. 5. Deus autem cõsulit perfectam vitam, Matth. 19. omnibus in genere, & in particulari interna inspiratione vocat quosdam; ergo si parentes resistant, audiendi non sunt.

Neq; argumenta in contrarium vim vllam habent. PRIMVM est, Deus iubet obedire parentibus, & eos honorare. Ephes. 6.

RESPONDEO, parentibus duo à filiis deberi, obedientiam & honorem, id est, temporalia subsidia. Quantum ad primum, dicunt Chrysostomi, Theophylacti, Hieronymi, & aliorum in expositione in eum locum, ideo Apostolum addidisse,

disse, *in Domino*, vt intelligamus, non esse eis obediendum, nisi in iis, quæ non impediunt pietatem. Quantum ad alterum, dico, præceptum illud, vt alia omnia affirmatiua, non obligare, nisi in casu necessitatis, cùm videlicet pater sine filij opera viuere non potest. Si enim vel diues sit, vel habeat alios, à quibus alatur, filius non tenetur ei adesse, vt expressè docet Luc. 9. Dominus cùm ait: *Sine mortuos sepelire mortuos suos*; Nam vt Theophylactus exponit, qui dixerat: *Sine, vt vadam, & sepeliam patrem meum*, non dicere voluit; Pater meus mortuus est, debeo eum sepelire; sed, sine vt maneã cum patre meo, vsque ad mortem eius: cùm autem abierit, & eum sepeliero, tunc sequar te.

SECVNDVM argumentum erat: Vxor non potest ingredi religionem sine consensu viri, nec seruus sine consensu domini; igitur nec filius sine consensu patris.

RESPONDEO, vir non habet corporis sui potestatem, sed vxor, vt dicitur 1. Cor. 7. & ideo non potest vir de persona sua disponere sine consensu vxoris. Filij autem, quo ad personam sui, liberi sunt post annos pubertatis. Vnde B. Augustinus, qui epist. 36. ad Letum docuit posse filios inuitis parentibus sequi perfectionem; idem in epist. 199. ad Ediciam, docet, vxorem id facere non posse sine consensu viri. Pari ratione seruus non habet personæ suæ potestatem, sed dominus eius, ideo de ea disponere non potest. Addit B. Thom. 2. 2. q. 189. artic. 6. quod cùm subiectio seruilis sit pœna peccati, non autem subiectio filialis, non mirum videri debet, si seruis adimitur aliquid, quod antea eis competebat, & id nõ adimitur filiis.

Argumentum TERTIVM ex Concilio Gangrensi, cap. 16. RESPONDEO, fuisse eo tempore quosdam, qui malè intelligentes verba Domini, Luc. 14. *Si quis venit ad me, & non odit patrem, & matrem, & vxorem, & filios, &c.* prætextu Euangelij relinquebant non solùm parentes, sed etiam vxorem, & liberos, nec eorum vllam curam gerebant, etiamsi maximè indigerent. hos ergo Synodus anathemati subiicit. Vnde cap. 14. anathema dicit coniugibus deserentibus coniuges. Et cap. 15. parentibus deserentibus filios. & cap. 16. filiis negligentibus parentes.

Ex quo apparet, nihil facere hoc decretum contra religiosos, qui parentibus adsunt, si eorum præsentia necessaria indigeant: si autem nõ indigeant necessariò, absunt quidem corpore ab eis, tamẽ eos iuuant quomodo religiosos decet nimirum precibus apud Deum. nam etiam filij seculares eodem modo iuuant parentes, sed alij consilio, alij auctoritate, alij opibus, prout conuenit statui vniuscuiusque.

Addit QVARTVM argumentum Petrus Martyr ex Basilio q. 15. fusè explicata, vbi filios dicit non esse recipiendos ad monasticam disciplinam, nisi à parentibus offerantur. RESPONDEO, loquitur S. Basilius de filiis, qui ob minorem ætatem adhuc subsunt in omnibus patriæ potestati, id quod textus ipse Basilij loquitur apertissimẽ: *Eos*, inquit, *qui à parentibus sunt dum ab illis ipsis adducuntur, coram multis testibus suscipiemus.*

CAPVT XXXVII.

Licere coniugatis ex consensu vouere continentiam.

DE TERTIO, an liceat coniugatis ex cõsensu mutuo suscipere vota perpetuæ continentiæ. Negat hoc disertis verbis Petrus Martyr in comment. 1. Corinth. 7. & probat ex verbis Pauli: *Nolite fraudare inuicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi, & iterum reuertimini in idipsum.* Vbi Paulus solum ad tempus concedit vacationem ab vsu coniugali. Idem docent Magdeburgenses Cent. 4. cap. 10. colum. 1304. vbi accusant Malchum Monachum, tanquam Matrimonij cõtemptorem, quia ex cõsensu perpetuo abstinuit ab vxore, quam duxerat in captiuitate sua. Vbi obiter notanda est impertia, vel nequitia ipsorum; nam, vt Hieronymus scribit in vita Malchi, cogebatur Malchus à Barbaris ducere in vxorem mulierem quandam, quæ virum habebat; cùm igitur non posset sine peccato adulterij illam accipere, simulauit nuptias, vt mortem euaderet, & illam pro sorore habuit. & tamen Magdeburgenses illum reprehendunt, quòd illi mulieri misceri noluerit.

Ar-

At hic error impudentissimus est, & probo PRIMO ex ipso Pauli loco; nam Paulus postquam ait: *Iterum reuertimini in idipsum* subdit: *Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.* Vbi illud: *Secundum indulgentiã*, non potest referri ad illud: *Nolite fraudare inuicem.* Ibi enim locum habet imperium, non indulgentia; neque ad illud: *Nisi ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi.* Nam abstinere ad tempus ex consensu propter orationem, non eget indulgentia. Id enim dicimur indulgere quod non libenter concedimus, sed quasi coacti. Paulus autem maximè cupiebat, vt cõtinerent, cùm dicat: *Cupio omnes esse sicut meipsum*; ergo illud, secundum indulgẽtiam, refertur ad illud: *Iterum reuertimini in idipsum.* Id enim Paulus non libenter concedit, sed indulget propter incontinentiam illorum; quomodo exponunt Hieron. lib. 1. contra Iouin. August. lib. 1. cont. Iulia. cap. 21. Ambr. Theod. & alij in hunc locum. ergo qui perpetuò continent ab vxore ex consensu, rem gratissimam Paulo faciunt; tantùm abest, vt ipse id prohibuerit.

SECVNDO, probatur ex Patribus. BASILIVS in quæstionibus diffusè explicatis, q. 12. *Eos*, inquit, *qui in coniugio Matrimonij ad talem vitam accedunt, percunctari oportet, an ex consensu hoc faciant, &c.* EPIPHANIVS hær. 59. & Hieron. lib. contra Vigilant. dicunt, coniugatos non consueuisse sacris initiari, nisi continentiam perpetuam ab vxore promitterent. Quod idem statuit Concilium Arelatense II. can. 2. Idem quoq; S. Hieronymus in epist. 14. ad Celantiam, arguit eam fœminã, quod sine consensu viri continentiam vouisset.

AVGVSTINVS in epist. ad Ediciam, quæ est 199. *Quod*, inquit, *Deo pari consensu ambo voueratis, perseueranter vsq; in finem reddere ambo debuistis: à quo proposito si lapsus est ille, tu saltem constantissimè perseuera.* Et epist. 45. ad Arment. & Paulinam: *Ambo*, inquit, *Deo reddite, quod ambo vouistis.* Et infrà: *Sit vester consensus oblatio ad supernũ altare creatoris, &c.* Et sup. *Nunc verò quia tenetur apud Deum sponsio tua, non te ad magnam iustitiã inuito, sed à magna iniquitate deterreo.* Idem Aug. in epist. 32. ad Paulinum, laudat eum, quod cum Therasia coniuge sua continentiæ votũ susceperit: ipse etiam S. Paulinus epist. 3. ad Aprũ, mirificè eum laudat, quòd cum vxore perpetuam continentiam Deo vouerat.

GREGORIVS lib.9.epist.39.ad Theotistam patriciam: *Verò*, inquit, *vtrisq; conueniat continentem vitam ducere, nec quis audeat accusare, quando certũ est, quod omnipotens Deus, qui minora concessit, maiora nõ prohibuit?* THEODORETVS lib.4.hist.c.13. laudat Pelagium Laodicen. Episc. quod prima die nuptiarum, cùm ipse iuuenis iuuenem sponsam accepisset, ei persuaserit, vt simul continẽtiam vouerent. HILARIVS Arelatensis in epist.ad Aug. quę proponitur libris de prædest. *Sciat*, inquit, *Sanctitas tua fratrem meum cum matrona sua ex consensu perfectam Deo continentiam deuouisse: Vnde rogamus sanctitatem tuam, vt orare digneris, quod hoc ipsum in eis Dominus confirmare & custodire dignetur.*

Probatur TERTIO, exemplis eorum, quos rectè fecisse, quòd ex consensu continentiam vouerint, nullo modo negari potest, cùm sancti fuerint, & miraculis claruerint. PRIMVM exemplum est Mariæ & Ioseph. Quòd enim veri coniuges fuerint, patet ex Euangelio Matth.1. *Ioseph filij Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam.* Et: *Ioseph vero cùm esset iustus, &c.* quod autem ex consensu perpetuo continuerint, certum est. Fuit enim error Heluidij a tota Ecclesia damnatus, quòd B. Maria non fuerit semper virgo. Vide B. Augustinus de consensu Euangelistarum, lib.2 c.1. *Hoc exemplo*, inquit, *magnificè insinuatur fidelibus coniugatis, etiam seruata pari consensu continentia, posse permanere coniugium, non permixto corporis sexu, sed custodito mentis affectu.* Neque hoc exemplum aduersarij negare possunt.

Nam Centuriatores Cent.1. lib.1. cap.10. col.366. dicunt, Ioseph & Mariam ita verum coniugium contraxisse, vt voluerint, statuto tempore, more aliorum coniugum liberos procreare. Quod etiam docet Martinus Bucerus in cap.1. Matth. Petrus Martyr in lib. contra Smithæum de cœlibatu; & Caluinus in 1.cap.Luc. Id autem etsi blasphemum est, cùm B. Mariam virginitate animi, quæ sola virtus est, spoliare nitatur, tamen in eo nobis deseruit, quod hinc habemus non posse negare hæreticos, quin veri coniuges fuerint Maria & Ioseph. Porrò iidem Centuriatores Cent.4.cap.5.col.405. dicunt errorem Heluidij esse, dicere B. Mariam aliquãdo cum Ioseph viro suo rem habuisse: nec possunt dicere, B. Mariã inuito Ioseph continuisse, nec è contrario, cùm vterq; sanctissimus fuerit.

Si-

SECVNDVM exemplum est Ammonis Monachi, qui cum vxore virgine ex consensu semper virgo permansit, teste Palladio, in historia Lausiaca, cap. 8. & quod hoc Deo placuerit, ex eo manifestè colligitur, quòd eius animam S. Antonius in cœlum ab Angelis deferri cum summa gloria vidit, vt Athanasius refert in vita S. Antonij.

TERTIVM exemplum est apud Cassianum, collat. 14. ca. 7. vbi refert, Laicum quendam, quia cum vxore sua, ex consensu continentiam virginalem colebat, adeò claruisse, vt Dæmonem quendam ferocissimum, quem S. Ioannes Abbas expellere ab obsesso corpore non potuerat, ipse sola sua præsentia mox expulerit.

QVARTVM est S. Paulini & Therasiæ vxoris, qui ex consensu votum perpetuæ continentiæ susceperunt. de quo vide epistolam 32. Augustini ad Paulinum.

QVINTVM est S. Maturiani & Maximæ vxoris. de quo vide Victorem lib. 1 de persecutione VVandalica.

SEXTVM est apud Gregorium Turonicũ de gloria Confessorum, ca. 32. vbi refert, quòd cùm ex duobus coniugibus, qui semper ex consensu castè vixerãt, altera mortua esset, alter in hæc verba prorupit: *Gratias tibi ago, omnipotens Conditor, quòd hanc puellam, sicut eam tradidisti impollutam, & ab omni voluptatis contagio puram, ita tibi restituo: illa verò etiamsi mortua esset, subridens ait: Sile vir Dei, quia non est necesse proloqui nostrum, nemine interrogante, secretum.*

SEPTIMVM est S. Eduardi Angliæ Regis, de quo Surius Tomo 1. ex antiquo manuscripto refert, quòd cùm vnà cum vxore virgo permansisset, multis miraculis claruit, & post annos centum à morte, inuentus est omnino integer, adeò, vt ne barba quidem illi, quæ prolixa & cana fuerat, decidisset.

OCTAVVM est S. Henrici I. Imperatoris, sed secundi Regis, & Kunegundis vxoris eius, qui similiter ex consensu virgines permanserunt, & miraculis claruerunt, adeò vt vomerẽ candẽtem sine læsione calcauerit S. Kunegundis in testimonium virginitatis. de quibus vide Krantzium lib. 3. cap. 32. suę Saxoniæ.

NONVM est Petri Vrseoli Ducis Venetorum, apud Volaterranum lib. 4. qui cum vxore ex consensu castè viuens, miraculis illustris fuit.

DECI-

DECIMVM est S. Catharinæ Suecæ, quæ cum viro sit virgo permansit, & miraculis claruit. Volaterranus lib.22.

VNDECIMVM Boleslai pudici Polonorum Regis, de qua sic canit Clemens Ianitius Polon:

Coniuge consenuit cum Virgine Virgo maritus,
Addictus studiis casta Diana tuis.

DVODECIMVM est Alphonsi II. Regis Castellæ, de quo similia refert Volaterranus li.2. quòd nimirum miraculis claruerit, & ab vxore perpetuò se continuerit.

Probatur VLTIMO ratione; nam tota causa, cur non liceat viro profiteri continentiam, est, quia nō habet potestatē corporis sui; & nemo potest rem alienam donare inuito Domino. At ista causa cessat, cùm ex consensu fit votum.

Adde POSTREMO, quod solum contrà obiici potest illud Matt.19. *Quod Deus cōiunxit, homo non separet.* sed hoc facile soluitur; nam non soluitur coniugium per votum continentiæ. Vnde Augustinus lib.1. de serm. Domini, cap.25. *Beatorum*, inquit, *sanè coniugia iudicanda sunt, quæ siue filiis procreatis, siue etiam ista terrena prole contempta, continentiam inter se pari consensu seruare potuerint; quod neq; contra illud præceptum sit, quo Dominus dimitti coniugem vetat, & illud seruatur quod ait Apostolus, reliquum est, vt qui habēt vxores, tanquam non habentes sint.*

CAPVT XXXVIII.

Per vota solennia solui Matrimonium ratum, non consummatum.

DE QVARTO duo sunt errores extremi. VNVS est Martini Kemnitij contra sess.24. Conc. Trid. can. 6. & Magdeburgensium, qui docent, Matrimoniū siue sit ratum & cōsummatum, siue sit ratum tantùm, non posse solui per monasticam professionem, ita docent Cent.1. lib.2. cap.12. col.637. idem docet Eras. in cap.7. 1 ad Cor. & in eandem sententiam propendet ex Catholicis Claud. Espencæus lib.6. cap.4. de contin. suntq; pro hac sententia grauissima argumenta. Nam Matt.19. & 1.Cor.7. Matrimonium insolubile esse pronunciatur: quod autem hoc de rato dicatur, patet PRIMO, quia Matrimonium ratū non differt

differt à consummato vlla essentiali differētia. copula enim carnalis actus quidam est coniugij, non essentia coniugij. SECVNDO, Matrimonium ratum est verum Sacramentum, significans Christi & Ecclesiæ vnionem inseparabilem, ergo indissolubile. Præterea TERTIO, per Matrimonium ratum dat vir vxori potestatem corporis sui, ergo non potest inuita vxore continentiam Deo vouere.

ALTER error est in altero extremo, quod nimirum Matrimonium etiam consummatum dissoluatur per ingressum in religionem. Ita decreuit Iustinian. C. de Episc. & Cler. l. finali. & refert hanc legem Gregor. lib. 9. epist. 39. pro qua sententia adduci solet Basil. in quæstionibus fusiùs explicatis, q. 12. vbi videtur dicere, virum, qui nō potest ab vxore impetrare consensum transeundi ad religionem, posse ea inuita id facere; adducitur etiā exemplum THEONAE Abbatis, de quo Cassian. col. 21. cap. scribit, quòd cùm per quinq; annos cum vxore vixisset, ac deinde Monachus fieri vellet, & ab vxore licentiam non impetraret, illa inuita, Matrimonium soluit, & Monachus factus est. & cap. 10. scribit idem Cassian. non debere hoc factum reprehendi, cùm iste Theonas Apostolicis miraculis postea claruerit, & à plurimis magnis Patribus factum eis collaudatum fuerit.

At nihilominus Ecclesiæ sententia est in medio, nimirum Matrimonium ratum solui per monasticam professionem, non autem Matrimonium cōsummatum, ita habemus cap. ex publico, & cap. ex parte tua, & cap. verum. de conuersione coniugat. & 27. q. 2. can. desponsatam, aliisq; multis canonibus ibidem. quibus accessit Trident. Concil. sess. 24. can. 6. vbi dicitur: *Si quis dixerit Matrimonium ratum, non consummatum, per solennem religionis professionem alterius coniugum, non dirimi, anathema sit.*

Probatur ergo secunda pars huius sentētiæ contra secundum errorem. PRIMO, ex ipsa Scriptura. nam quod Christus ait: *Quos Deus coniunxit, homo non separet.* Et: *Qui dimiserit vxorem, facit eam mœchari*, Matth. 19. quod Apostolus ait 1. Cor. 7. *Iis qui Matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, mulierem à viro non discedere, &c.* in aliquo Matrimonio locum habere debet, ergo saltem in Matrimonio consummato. si enim in hoc non habet locū, in nullo habebit

bit. SECVNDO, ex Patribus; nam Hieronymus in epist. 14. ad Celantiam, arguit eam, quòd sine licentia viri continẽtiam vouisset. Item Augustin. epist. 45. ad Armẽtarium, & in epist. 49. ad Ediciam, disertè docet, non licere coniugi, inuito coniuge, vouere continentiam; & si id faciat, debere cogi, vt, voto non obstante, viro suo debitum reddat. Idem docet Greg. lib. 9. epist. 39. ad Theoctistum, vbi reprehendit legem ciuilem quæ permittit contrarium. Idem prohibent VIII. Synod. & Nicol. I. in epist. ad Carolum Regem, aliaque Conc. & Pontificum decreta apud Grat. 27. q. 2. necnon in decretalibus tit. de conuers. coniugatorum.

Ad testimonium Basilij respondeo, fortasse loqui eum de Matrimonio rato, sed nondum consummato. quod si ita est, sententia eius nobis apertissimè fauet. Sin autem de consummato fortè loquatur, dico tria habere eo loco Basilium. PRIMVM enim asserit, coniugatum venientem ad monasterium, debere interrogari, an consensum vxoris obtinuerit: *Vir enim non habet potestatem corporis sui, sed vxor*, vt Apostolus ait 1. Cor. 7. DEINDE addit Basilius, si coniunx repugnet, aut resistat, oportere audire Domini vocem: *Qui non odit patrem, matrem, vxorem, &c. non est me dignus.* Quæ duo inter se pugnare videntur. Sed addit TERTIO, sæpe accidisse, vt orationibus à Deo impetratum sit, vt coniunx morbo correpta, consensum præbere cogeretur.

Videtur ergo S. Basilius velle, vt coniugatus, si Monachus fieri velit, primũ consensum vxoris quærat: si impetrare non potest, oret Deum, & lacrymis & ieiuniis instet, quo id etiam vxori persuadeatur, ac tum demum obtento consensu Monachus fiat. sic enim & Apostolo obediet, dum non sine consensu cõiugem relinquit, & Christo etiam parebit, dum vxoris amorẽ Christi amori postponit. Exemplum habemus in fratre & sorore S. Bernardi. Nam & ille ab vxore, & illa a marito orationum instantia consensum obtinuit, quem antea impetrare non poterant. Vide lib. 1 ca. 4. & 6. vitæ S. Bernardi.

Ad exemplum Cassiani dico, esse illud vnum ex iis factis Sanctorum, quæ sunt admiranda, nõ imitanda. Credendum enim est, peculiari Spiritus sancti admonitu id factum esse, præter communem ordinem, ac legem, quandoquidem ille tot claruit postea signis & virtutibus.

Proba-

Probatur altera pars contra alterum errorem. PRIMO, testimoniis Ecclesiæ suprà citatis. etsi enim aduersarij ea non recipiunt, tamen cùm nulla ipsi in contrarium adferant, recta ratio docet, potius credendum esse tot sanctis Pontificibus, & vni generali Cõcilio, quàm simplici inficiationi paucorum hominum.

SECVNDO probatur, exemplis Sanctorum. AC PRIMVM, quòd sancta Teclam ante Matrimonij consummationem S. Paulus à nuptiis reuocauerit. testatur Epiphanius hær. 78. & Ambrosius lib. 2. de virginibus.

SECVNDVM exemplum est S. Alexij, qui prima nocte nuptiarum vxorem intactam relinquens, peregrè profectus est, castamque vitam perpetuò duxit. ita refert Simeon Metaphrastes in eius vita, cuius historia totius Ecclesiæ à multis seculis celebratione confirmata est.

TERTIVM exemplum est S. Euphrasiæ. de qua similia refert idem Simeon Metaphrastes.

QVARTVM est S. Cecilię, quæ, teste eodem Metaphraste, prima nocte nuptiarum negauit viro suo Valeriano coniugale debitum, quia nimirum continenter viuere volebat.

QVINTVM est apud Augustinum lib. 8. Confess. ca. 6. vbi scribit, duos milites, lecta Antonij vita, mox vota monastica suscepisse, relictis sponsis, quas habebant: illas verò cùm id cognouissent, similiter fecisse. Nec refert quod ab Augst. dicantur sponsæ, non vxores; nam sæpissimè Veteres sponsas & sponsos vocant vsq; ad consummationem Matrimonij, atq; exinde maritos & vxores. Sic accipitur nomen sponsæ in cap. Ex publico, & cap. Carissimus, & cap. Ex parte tua, extra de conuersione coniugatorum: & eodem modo Augustinus lib. 8. Confess. cap. 3. *Institutum est*, inquit, *vt sponsæ iam pactæ, non citò tradantur, ne vilem habeat maritus datam, quã non suspirauit sponsus dilatam.* Præterea aduersarij non solùm vxores, sed etiam sponsas futuras, negãt posse dimitti propter vota monastica.

SEXTVM est S. Leobardi, qui, teste Gregor. Turon. rupit fœdera nuptialia cum honesta puella inita, & inuitis parentibus Monachus factus est.

SEPTIMVM est apud Greg. lib. Dialog. 3. cap. 14. vbi dicit, Gregoriam sacram virginem, nuptiis iam constitutis, ad Ecclesiam

cleſiam confugiſſe, & ſanctimonialis vitæ habitum petiſſe, ac impetraſſe.

Probatur VLTIMO, duplici ratione. PRIMA eſt, quia ratio ipſa docet, ſemper eſſe licitum tranſire de ſtatu minus perfecto ad perfectiorem, ſi id poſſit fieri ſine vllius detrimento: at ſtatus coniugij eſt imperfectior ſtatu religionis, ergo poterit ab vno ad alium fieri tranſitus, quando id fit ſine vllius detrimento: fit autē ſine vllius detrimento, quando Matrimonium eſt ratum, ſed non conſummatum, nam cùm Matrimonium eſt conſummatum, duplex detrimentum oritur, ſi dirimatur; vnum proli iam natæ, vel cōceptæ, quæ non poterit tam bene educari; alterum ipſi coniugi, quæ manet ligata, nec poteſt alteri nubere, & quando etiam poſſet non tam commodè, cùm non ſit amplius virgo. At nihil horum inuenitur in Matrimonio non conſummato. Ibi enim nulla eſt proles, & vxor poteſt alteri nubere, & æquè bene atque antea, cùm adhuc ſit virgo, & nihil infamiæ incurrat ex huiuſmodi repudio, vt notum eſt.

DICES; at iniuria illi fit, cùm ſpoliatur inuita re ſua. RESPONDEO, tenetur conſentire marito volenti perfectiores nuptias ſine vlla comparatione inire, cùm id facere poſſit ſine ſuo incommodo, poteſt autem cogi vt faciat, quod tenetur facere.

DICES rurſum, ſi hæc ratio valeret quidquam, probaret non ſolùm propter monaſticam profeſſionem Matrimonium ratum dirimi, ſed etiam propter ſacrorum ordinum ſuſceptionem, ac præcipuè propter Epiſcopalem dignitatem, cùm etiam ſacro ordini ſit annexum ſolenne votum continentiæ, & ſtatus Epiſcoporum ſit perfectior ſtatu religioſorum. At non dirimitur Matrimonium ratum propter ordinis ſacri ſuſceptionem, vt Ioan. XXII. definiuit in Extrauaganti, Antiquæ concert. de voto. RESPONDEO, non eſſe ſimilia; nam monaſticæ profeſſioni repugnat per ſe, & ex natura rei coniugium, non autem repugnat per ſe & ex natura rei ordini ſacro, ſed ex ſolo decreto Eccleſiæ.

SECVNDA ratio eſt; nā in Matrimonio duplex inuenitur vinculum; vnum ſpirituale, quod ex ſolo conſenſu naſcitur; alterū carnale, quod naſcitur ex copula; ſed iſtud carnale dirimitur per mortē corporalem, vt patet ex 1. Cor. 7. ergo vinculum

culum spirituale dirimi debet per mortem spiritualem & ciuilem: talis est monastica professio, qua homo toti mundo quodam modo moritur. Et ex hac etiam ratione patet, cur nõ dirimatur tale Matrimonium per ordinem sacrum; nam sacer ordo non requirit mortem illam spiritualem seu ciuilem, qua quis opibus & propriæ voluntati renunciet.

Ad argumenta duplex est solutio. VNA communis Theologorum, quam præcipuè Sotus explicat in 4. d 27. q. 1. art. 4. quòd tam insolubile sit Matrimoniũ tàm ratum, quam consummatum; & tunc ad illa omnia argumenta respondent, ea probare optimè Matrimonium ratum non posse dirimi ab homine, id est, humana vlla auctoritate, sed tamen non probare, quin possit dirimi à Deo; Deum autem esse qui dirimit, cùm sponsum vocat ad religionem.

DICES; vnde habemus, quod Deus dirimat Matrimonia rata, & non dirimat etiam consummata per vocationem ad religionem, cùm certum sit, Deum omnia posse dirimere? Respondeo, scimus ex Ecclesiæ declaratione.

ALTERA solutio est cõmunis Canonistarum, quam etiam sequitur Caietanus in opusculis, tom. 1. tract. 18 qui docent, Matrimonium consummatum non esse solubile, nisi à Deo: Matrimonium autẽ ratum tantùm esse solubile, auctoritate Pontificis, & etiam sine illa auctoritate, solui per ingressum in religionem; & tunc ad argumentum ex verbis Domini Matth. 19. *Quos Deus coniunxit, homo non separet*; respondent, ea verba intelligi solùm de Matrimonio cõsummato. Nam hæc verba nõ sunt dicta à Domino, nisi postquam dixerat: *Erunt duo in carne vna*; quod nõ fit, nisi per copulam carnalem. Et sic docet exponi debere hunc textum Alexander III. cap. ex publico, de conuersione coniugatorum.

Ad PRIMAM rationẽ respondent, Matrimonium ratum, & consummatum non differre solùm accidentaliter, id est, vt rem operantem, & non operantem, vt vult prima opinio; nec tamen differre propriè essentialiter, quasi desit Matrimonio rato altera pars essentiæ, quomodo differunt homo & anima; sed differre, sicut perfectum & imperfectum, sicut differunt homo, cui non deest vlla pars integralis, & homo mancus, surdus vel cæcus: id, quod ipsa verba ostendunt. Cur enim dicitur Matrimonium ratum, & non cõsummatum, si

nihil ei deest, nisi operatio, siue effectus? & cur non dicimus etiam sacerdotium ratum, & non consummatum, antequam Presbyter incipiat exercere sacros ordines?

Porrò id, quod deest Matrimonio rato, est id, quod facit illud solubile. Nam Sacramentum Matrimonij triplicem habet significationem. PRIMO, significat gratiam inuisibilem, siue coniunctionem Christi cum anima. SECVNDO, coniunctionem Christi cum Ecclesia per caritatem. TERTIO, coniunctionem Christi cum Ecclesia per naturæ conformitatem. Ex quibus Matrimonium ratum habet solam primam, vt docet S. Thomas in 4. dist. 27. q. 1. art. 3. quæst. 2. ad 1. & Innocentius III. cap. Debitum, de digamis. Quæ significatio sufficit ad constituendum verum Sacramentum, sed ea non facit Matrimonium insolubile. nam illa cõiunctio Christi cum anima non est insolubilis, vt patet.

Matrimonium autem consummatum habet alias duas, vt patet ex Paulo, Ephes. 5. qui non dixit: *Sacramentum hoc magnũ est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia*, nisi postquam dixerat: *Erunt duo in carne vna*. quod certè fit per copulam. & cõfirmatur hoc totum ex eo, quod si Matrimonium ratum, non consummatum, significaret vnionem Christi cum Ecclesia, sequeretur esse digamum, qui duo Matrimonia rata contraxit, licet vnum tantùm, aut nullum consummauerit, quod est contra cap. Debitum, de digamis. Sequela patet; nam digamia contrahitur ex defectu significationis vnius Christi cum vna Ecclesia, quam non habet, qui cum duabus contraxit.

Ad SECVNDAM rationem dico, Matrimonium ratum esse verum Sacramẽtum, sed non perfectum, quoad omnem significationem.

Ad TERTIAM dico. PRIMO, eos, qui dant seipsos vxori, semper intelligere, se dare cum ea conditione, nisi vocentur à Deo ad spirituales nuptias. SECVNDO, non teneri coniugem ad soluendum eiusmodi debitum cum detrimento boni spiritualis sui, quando id potest fieri sine vllo detrimento alterius coniugis, vt in præsenti accidit. Vtraque solutio est bona, sed hæc posterior est conformior decretis & factis Pontificum, qui de facto dispensant in Matrimonio rato, non consummato. Præterea, prima opinio nititur testimo-

nio

nio Nicolai, 27. quæst. 2. can. Scripsit, vbi dicit, Deum esse, qui soluit Matrimonium, cùm aliquē vocat ad religionem. At hoc fundamentum non est solidum, quia Nicolaus loquitur de Matrimonio cōsummato, & intelligit illud solui, quoad torum, non quoad vinculum.

CAPVT XXXIX.

De Eremitis.

SEQVITVR Disputatio QVINTA de Eremitis. Eremitarum institutum præ ceteris religionibus grauissimè reprehendunt Magdeburgenses Centur. 4. & 5. cap. 6. & 10. necnon Caluinus lib. 4. Instit. cap. 13. §. 16.

Duo sunt autem, quæ reprehendunt, solitudinem, & vitæ seueritatem. Solitudine dicunt eos peccasse dupliciter cōtra proximum. PRIMO, quòd quasi odio humani generis in solitudines recesserint, cōtra illud Matt. 24. *Ecce, in deserto est, nolite exire.* Et Heb. 10. *Non deserentes collectionem nostram.* SECVNDO, quòd illa officia caritatis deseruerint, quæ Deus mandauit, contra illud Hebr. 10. *Adiuuemus nos inuicem.*

Vitæ seueritate dicunt eos peccasse in seipsos. PRIMO, quòd se exposuerint multis periculis, & tentationibus, sine Dei mandato, contra illud Matth. 4. *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Et ideo in pœnam peccati Deus permiserit eos vexari variis modis à Diabolo, vt de Antonio & Hilarione patet. SECVNDO, quòd sui ipsorum fuerint homicidæ, nimiis ieiuniis, ciliciis, aliisque sponte susceptis afflictionibus, contra illud Exod. 20. *Non occides.* Et Coloss. 2. *Habeto honorem corpori.* TERTIO, quòd stulto labore seipsos vexauerint, in rebus ridiculis & fatuis ponentes religionem, vt patet de Simeone, qui in altissima columna more auis plurimos annos vixit: in quo apparuisse dicūt miram Diaboli fascinationem & illusionem.

At vitam Eremiticam, sanctam & perfectam, & Deo gratam esse probatur. PRIMO, testimonio Scripturæ, quæ vehementer laudat Heliam & Ioannem, qui Eremitarum Principes fuerunt, siue solitudinem, siue asperitatem vitæ consideres; nam de Ioanne dicitur Matth. 11. *Inter natos mulierum,*

non surrexit maior Ioanne: Helias autem quantus fuerit, vel ex eo patet, quod in laudibus Ioannis, Angelus posuerit futurum illum similem Heliæ: *Ipse,* inquit, *præcedet in spiritu & virtute Heliæ,* Luc.1. Porrò Helias vt plurimū versabatur in mōte Carmelo, & pilis induebatur, zona pellicea præcinctus, vt dicitur 4.Reg.1. similiter Ioannes vixit in deserto a infantia ad finem vsque vitæ, & pilis camelorum induebatur, præcinctus zona pellicea, victusque eius erant locusta mel syluestre, vt dicitur Luc.1. & Matth.3. Quocirca veteres Patres Heliam & Ioannem Eremitas & Principes Eremitarum faciunt, vt Basilius in epist. ad Chilonem. Nazianzenus in Apologia postquam ex fuga rediisset. Chrysostomus hom. 69. in Matth. Hieronymus partim in epist. ad Paulinum de institutione Monachi, partim in epist. ad Eustochium de virginitate. Cassianus collat.18.cap.6. Sozomen.lib.1.hist.cap. 12. Theophylactus in primum cap. Lucæ. Isid.lib.2.cap.17. de officiis diuinis.

Ad hoc argumentum respondent, ac præcipuè de Ioanne docent, eum nunquam fuisse in vera eremo, nec tam aspero victu, & vestitu vsum, vt nos dicimus. Magdeburgenses Cent.1. lib.1. cap.6. col.248.dicunt, Ioannem prædicasse in deserto, esse accipiendum per Synechdochen, quia nimirum prædicabat in oppidis adiacentibus deserto. & cap.10. col. 347. 357.dicunt, Ioannem habitasse cum suis parentibus, sed dictum habitasse in deserto, quia domus parentum eius erat in montanis Iudeæ, qui locus vulgo dicebatur desertum, ob montes, & sterilitatem, quāquam plurima ibi oppida & pagi existerent. similiter exponunt Bucerus & Zvvinglius in cap.3.Matth.

Rursus Centuriatores ibid.col.356.dicunt, vestem Ioannis fuisse quidem ex pilis cameli, sed tamen bene contextam, & talem, qualibus ordinariè vtebātur homines eius loci. quod idem ait Bucerus in cap.3.Matth. addit verò in eundem locum Chytræus, fuisse vestem similem illis, quas vndulatas vocamus; vel Italicè, di ciambelletto, quibus certè nobiles nunc vtuntur, non rustici.

Denique Centuriatores col.364. dicunt, locustas Ioannis fuisse genus cancrorum, id est, optimorum piscium, quos piscatores proiiciebant tanquam in lege prohibitos, sed Ioannem

nem illos manducare solitum Euangelica libertate. Quod idem sensit Melanchthon in concione de Ioanne Baptista, & aliquot alij in cap. 3. Matth.

Hos errores refellit accuratè Petrus Canisius lib. 1. de corruptelis verbi Dei, cap. 2. 3. & 4. Ac primùm in verissimo deserto fuisse Ioannem, probat Canisius PRIMO, quia vox desertum, quæ in Scriptura frequentissima est, semper accipitur pro vero deserto.

SECVNDO probat, nam Luc. 1. dicitur, erat in desertis vsque in diem ostensionis suæ ad Israël; ergo non viderunt illum Israëlitæ vsq; ad annum eius 30. quo nimirum se ostendere, & prædicare cœpit, ergo toto illo tempore non habitauit in domo parentum, vel in oppidis, & pagis, sed in verissima eremo.

TERTIO ex illis verbis Luc. 3. *Factum est verbũ Domini super Ioannem Zachariæ filium in deserto, & venit in omnem regionem Iordanis, prædicans Baptismum pœnitentiæ.* vbi notandum est eam regionem Iordanis, vbi Ioannes prędicabat, fuisse etiam desertam. sic enim ait Matth. cap. 3. de re eadem loquẽs: *In diebus illis venit Ioannes Baptista, in deserto prædicans Baptismum pœnitentiæ.* ergo Ioãnes venit à deserto in desertum: sed prius illud desertum, vbi mansit Ioannes, antequam prædicare inciperet, adeò erat desertum, vt eius comparatione illud alterum non videretur desertum; nam alioqui cur Lucas diceret, venit à deserto in regionem, si hæc regio erat æquè deserta. Itaq; vera est Euthimij sententia, qui in cap. 3. Matth. docet, duplex fuisse in Iudęa desertum; vnum interius, quo nimirum nemo, aut rarissimi penetrabant; alterum exterius, vbi non habitabant quidem homines, tamen per illud sæpius iter faciebant: ac Ioannem quidem vsque ad annũ XXX. fuisse in interiori deserto, deinde postremo vitæ suæ anno in deserto exteriori.

Possumus addere QVARTAM rationem ex dubitatione Iudæorum, qui Ioan. 1. petunt à Ioanne, quis ipse sit, num Helias, an aliquis alius. Si enim versatus fuisset semper in domo parentum, certè sciuissent illum esse Ioannem filium Zachariæ & Elisabeth. At quia per tot annos latuerat, videlicet ab infantia, vsq; ad annos triginta: nemo erat qui eum agnosceret, & ideo petunt: *Tu quis es?* & quia videbant eum

vestitum eo modo, quo Scriptura testatur indui consuetisse Heliam, & simul sciebant rediturum Heliam ante Christi aduentum, ideo quærunt: *Helias es tu?*

Accedunt VLTIMO testimonia Patrum. EVSEBIVS lib. 3. demonstr. Euang. cap. 5. *Procedebat*, inquit, *ex deserto inusitatum indutus habitum, omnemq; communem hominum consuetudinem declinans; nam neq; in vicum vllum, neq; in vrbem, neq; in cõmunem aliquem virorum cœtum commeabat.* Et infra: *Repentè*, inquit, *nescio, vnde è latebris solitudinis prodeuntem, & post prædicationem rursus in solitudinem & latebras recedentem, sine cibo, sine potu, abhorrentem a multitudine, meritò obstupescebant, & ne hominem quidem illum esse arbitrabantur.*

HIERONYMVS in epist. 4. ad Rusticum: *Ioannes*, inquit, *Baptista sanctam habuit matrẽ, Pontificisq; filius fuit, & tamen nec Patris affectu, nec matris opibus vincebatur, vt in domo parentum cum periculo viueret castitatis. Viuebat in eremo, & oculis desiderantibus Christum nihil aliud dignabatur aspicere.* Accedãt testimonia suprà citata, quæ Ioannem Eremitarum principem faciunt.

Iam verò de Ioannis veste, quod non fuerit ex panno, nec vllo modo mollis, ac delicata, patet ex illis verbis Domini Matt. 11. *Quid existis in desertum videre? hominem mollibus vestitum? ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus Regũ sunt.* Vnde Chrysostomus hom. 10. in Matth. dicit Ioannis vestem compunctioni, & pœnitẽtiæ accommodatam fuisse. & ibidem ait, fuisse cilicinã ad mundi contemptum indicandum. Sanctus quoque BERNARDVS in serm. de S. Ioãne Baptista: *Venit*, inquit, *Ioannes non manducans, nec bibens, planè nec vestiens. sicut enim non est locusta cibus, nisi aliquorum fortè irrationabilium animalium, sic nec pilus cameli hominum est indumentum.* Hæc ille. & cur, quæso, sanctus Euãgelista tam solicitè nobis Ioannis vestem descripsit, si ea cõmunis & ordinaria erat? cur vestem Christi non etiam descripserunt Euangelistæ, si personæ & non ipsius vestis ratio habebatur.

Porrò de victu, quod locustæ illæ non fuerint pisces delicati, sed aut veræ locustæ, quæ sunt minuta animantia, vel certè herbarum summitates, patet PRIMO, quia Græca vox ἀκρίσες nihil aliud significare potest, vt Euthymius docet.

SECVNDO,

SECVNDO, quia Christus Luc.7.ait: *Venit Ioannes non manducans, neq; bibens*, id est, vsque adeò tenui cibo, & potu vtẽs, vt nullo vti videatur. TERTIO, quia sic exponunt omnes Patres, quos vide apud Canisium.

Probatur SECVNDO vitæ Eremiticæ institutum ex testimoniis sanctorũ Patrum, qui vno consensu illud approbant. BASILIVS in epist.ad Chilonem, Martyrio comparat vitam solitariam, & soluit omnes obiectiones quæ cõtra Eremitas fieri possunt. similiter in epist.1.ad Gregorium Theologum de vtilitate solitudinis multa disputat. NAZIANZENVS in Apologia pro fuga sua, vocat cœlestem vitam Eremitarum, & in epist.ad Hellenium refert mira quędam de Eremitis sui temporis, vt quod aliqui nunquam homines videant, aliqui integris viginti diebus cibo abstineãt. Refert etiam de quodam, quod toto anno in oratione steterit, & ne tantillũ quidem obdormierit, cui reliquias exigui cibi vicinus coruus adferebat. Posteaquam autem hæc, & similia retulit, subiungit: *Talis est Christi pars, talis passionum Christi fructus, quẽ ipse è terra ad Patrem defert; religionis, inquam, Christianæ columen, populi decus, mundi fundamentum, cum cœlestibus pulchritudinibus elegantia propemodum certans.*

EPIPHANIVS in compẽdiaria doctrina, inter ea, quæ in Ecclesia Catholica seruantur sine præcepto, primo loco ponit virginitatem, secundo solitudinem, quibus adiungit abstinentiam à carnibus, ouis, piscibus, & ab ipso etiam pane, & vino, humi cubationem, sacci gestationem, & similia.

CHRYSOSTOMVS passim prædicat laudes Eremi, vt hom.8.in Matth.vbi sic ait: *Si quis nunc ad Aegypti veniat solitudinem, paradiso prorsus omnem illam Eremum videbit dignioré, & innumeros Angelorum choros in corporibus fulgere mortalibus, &c.* Similia habet hom.69.& 70.in Matth. & hom.14.in 1.ad Timoth.

HIERONYMVS in epist.1.ad Heliodorum: *O desertum*, inquit, *Christi floribus vernans, ô solitudo, in qua illi nascuntur lapides, de quibus in Apocalypsi ciuitas magni Regis extruitur, ô Eremus familiarius Deo gaudens, &c.* Idem in epistola ad Eustochiũ de virginitate dicit, eos, qui ex cœnobiis ad Eremum tanquam ad vitam perfectiorem profugiunt, nihil secum ferre ad cibum, nisi panem & salem.

AVGVSTINVS lib. 1. de moribus Ecclesiæ, cap. 31. mirifi laudibus effert Eremitas: *Nihil*, inquit, *de iis dicam qui sanctissimi penitus ab omni hominũ conspectu, pane solo, & aqua contenti desertissimas terras incolunt, perfruentes colloquio Dei, cui puris mentibus inhæserunt, & eius pulchritudinis contemplatione beatissimi, quæ nisi Sanctorum intellectu percipi non potest.* Et infrà: *Hoc tam excellens fastigium sanctitatis, cui non sua sponte mirandum, & honorandum videatur oratione nostra videri qui potest?*

His adde IVSTINIANI nouellam constitutionem 123. vbi sic ait: *Solitaria vita atq; in ea contemplatio res plane sacra est, & quæ suapte natura animas ad Deum adducat, non iis tantùm, qui eam incolunt, commodet, sed etiam omnibus aliis, &c.*

TERTIO probatur rationibus. PRIMA ratio sumitur ab effectu; videmus enim magnam partem veterum Eremitarum euasisse viros perfectissimos, & miraculis clarissimos, cuius rei testes produci possunt illi omnes qui scripserunt vitas & res gestas Eremitarum; vt Athanasius in vita Antonij, Hieronymus in vita Pauli & Hilarionis, Palladius in historia Lausiaca, Cassianus in collationibus, Theodoretus in historia religiosa, Sozomenus lib. 1. hist. cap. 12. 13. & 14. lib. 3. cap. 13. & lib. 6. cap. 28. & sequentibus, Ruffinus lib. 2. histor. cap. 3. & 4. Euagrius lib. 1. cap. 21. & lib. 4. cap. 7. ac vt de cæteris nunc taceam, certè Paulum primum Eremitam Deus non pauisset annis LX. mittens ei per corvum singulis diebus dimidium panem; neque Antonius vidisset animam eius ad chorum Apostolorum in cœlum deferri; neq; Leones illi sepulchrum effodissent, nisi summa illius solitudo centum ferè annorum, & maximè vitæ austeritas Deo placuissent.

SECVNDA ratio, vita Eremitica est culmen & fastigium vitæ religiosæ; nam omnes ferè Patres docent, ad vitam Eremiticam non debere quemquam transire, nisi priùs diligenter in cœnobio se exercuerit, propterea quòd Eremus non adferat perfectionem, sed præsupponat. B. Hieronymus, in epistola ad Rusticum, 1. Cassianus collat. 10. cap. 3. Augustinus lib. 1. de moribus Ecclesiæ, cap. 3. Benedictus in Regula, cap. 1. Bernardus serm. 3. de circumcisione. & hæc fortasse est causa cur liceat omnibus ferè religiosis transire ad ordinem

Car-

Carthusiensium, quia nimirum vita illorum est solitaria, & proinde perfectorum. Cùm igitur vita Eremitica perfectissima sit; non potest Deo non esse grata, suprà enim ostensum est, vitam perfectam adeò placere Deo, vt rectissimè vouerì possit.

TERTIA ratio, austeritas, & solitudo sunt optima media ad optimum finem; nam finis austeræ & solitariæ vitæ est contemplatio Dei rerumq; cœlestium, vt patet ex Cassiano collat. 19. quæ est de fine vitæ Eremiticæ: eam autem optimam partem Dominus vocat Luc. 10. Medium autẽ ad contemplationem omnium optimum, est habere animum collectum, & intentum; cui rei mirum in modum deseruit solitudo, quæ omnem strepitum rerum, quę animum distrahere possent, procul arcet. hinc Dominus quotiescunque orare volebat, pergebat in montes, & loca deserta. Luc. 5. *Ipse autẽ secedebat in desertum, & orabat.* Moysi quoque Exod. 24. cùm Deus loqui vellet, iussit vt solus ascenderet in montis verticem, & caliginem intraret, nimirum vt nihil videre posset, quod animum eius à Deo auocaret. Scribit etiam beatus Hieronymus lib 2. contra Iouinianum, adeò hoc esse verum, vt etiam multi Philosophi ductu naturæ in desertis habitauerint, & quidam etiam sibi oculos eruerint, vt sine distractione contemplari possent.

Idem de ieiunio, & reliqua vitæ seueritate dici potest. Nam quod ieiunium medium sit optimum ad orationem, patet ex eo, quod in Scriptura vbique iungitur rationi. Tob. 12. *Bona est oratio cum ieiunio.* Matth. 17. *Hoc genus non eiicitur nisi in oratione, & ieiunio.* Luc. 2. &, *Hæc non discedebat à templo, ieiuniis, & obsecrationibus seruiens nocte, & die.* 1. Corinth. 7. *Vt vacetis orationi, & ieiunio.* & Chrysostomus homil. 1. in Genesim dicit, ieiunium esse animæ instar alarum vt sursum ferri, & summa contemplari queat. similia habet Athanasius in lib. de virginitate, & Basilius orat. 1. de ieiunio: & quisque experitur, cùm caro viget & floret, & in deliciis agit, animum quoque fieri quodammodo carnalem & terrenum, & magis de luxuria, quàm de sapientia cogitare.

Quocirca etiam Plato locum pestilentem elegit, vbi versaretur & doceret, vt ait Hieronymus lib. 2. contra Iouinia-

num, vt discipuli sui nihil amarent nisi sapientiam; & idem refert Pythagoræos vitâsse non solùm vrbes, sed etiam hortos, & omnia loca, quæ voluptatem adferunt, ne animi mollescerent, & à studio sapientiæ retardarentur. Similia docet de sacerdotibus Ægyptiorum, qui vt vacarent contemplationi syderum, neque vxores habebant, neque vllum propinquorum videbant, & cibo tenuissimo vtebantur. Scribit etiam GALENVS in exhortatione medicinæ, animas hominum voluptatibus deditorum in multo sanguine tanquam in luto demersas nihil subtile & cœleste contemplari posse.

Quanquam sancti illi Eremitæ, non solùm propter contemplationem ita seuerè viuebant, sed etiam aliis iustissimis de caussis. PRIMO, quia loci natura id exigebat, nec enim poterant, etiamsi voluissent, eas commoditates vitæ in deserto reperire, quæ in vrbibus reperiuntur. & hæc est causa cur Paulus primus Eremita foliis palmarum indueretur, & fructibus eiusdē arboris aleretur, quia nimirum nihil aliud ibi erat; & similiter cur Ioannes locustis & melle Syluestri uueret, quia eiusmodi rebus illa Eremus abundabat, vt Hieronymus docet lib. 2. contra Iouinianum.

SECVNDO, quia occupati deliciis animi, partim obliuiscebantur corporis, vt de Ioanne Abbate refert Cassianus collat. 19. cap. 4. qui non recordabatur, an pridie comedisset necne? partim etiam ægrè ferebant istam corporis seruitutem, & ideò quò rarius, & breuius poterant necessitati corporeæ satisfacere, eò se feliciores putabant, vt Philo scribit de primis illis Monachis, in libro de vita contemplatiua supplicum. multi enim propter auiditatem spiritualium epularum vix quinto, aut sexto quoque die corpus reficiebant.

TERTIO, quia nouerant Deo gratissimam esse victoriam cupiditatum, & patientiæ exercitationem. quia enim caro semper concupiscit contra spiritum, placet Deo, vt spiritus semper concupiscat aduersus carnem. Vnde Tertullianus, seras, & aridas escas, & reliquam corporis afflictionem sacrificium Deo gratissimum esse dicit, libro de resurrectione carnis.

QVARTO, ad fructus dignos pœnitētiæ peragendos, & pro

pro peccatis satisfaciendum. Sancti enim qui seriò iustitiam esuriunt, leues culpas grauiter vindicare solēt. & hæc est vna ex præcipuis caussis, cur Ioannes Baptista tam seuerè vixerit; nam & si ipse nulla fortassè peccata omnino voluntaria habuerit, cùm scriptum sit, ne leui saltē maculare famine posset, tamen quia missus à Deo fuerat, vt pœnitentiam prædicaret, voluit exemplo, & verbo eam prædicare, idcirco, vt Chrysostomus dicit homil. 10. in Matth. vestem habuit compunctioni & pœnitentiæ accommodatam. Ex his facilè iam erit ad argumenta respondere.

Ad PRIMVM argumentum respondeo, Eremitas nō odio humani generis, sed studio purioris vitę concedere in solitudinem. Vnde AVGVSTINVS lib. 1. de moribus Ecclesiæ Catholicæ, cap. 31. *Quid est*, inquit, *quod vident qui non possunt homines non diligere, & tamen possunt homines non videre? profectò illud quidquid est, præstantius est rebus humanis, cuius contemplatione potest homo sine homine viuere.* Itaque licet peccet contra genus humanum, qui odit societatem, non tamen peccat qui sine odio solitarius manet.

Locus autem Euangelij: *Nolite exire*, ad literam de aduentu Antichristi intelligitur. mysticum autem desertum, & penetralia significant Ethnicorum & Hæreticorum falsa dogmata, vt Origenes, Hieronymus & Beda scribunt in cap. 24. Matth. Hæretici enim Christum inuenire volunt in quibusdam sensibus Scripturarum planè inuiis, & desertis, quos S. Patres ne à longè quidem salutauerunt. qualis est hic ipse sensus horum verborum: *Nolite exire.* quis enim vnquam cogitasset per hæc verba prohiberi vitam Eremiticam? & tamen Magdeburgenses dicunt: *Ecce hic est Christus*, in hoc deserto, in hoc consensu recondito, est vera verbi diuini intelligentia.

Ad illud Hebr. 10. *Non deserentes collectionem nostram*, dico Paulum accusare eos, qui ex odio, vel inuidentia non conueniebant in Ecclesiam, quia nimirum non habebant eum locum, quem cupiuissent, & ideo seorsim cum paucis conuenticula faciebant. Vnde Theodoretus, & Oecumenius notant Paulum per collectionem intelligere cōsensionem animorum. ADDE, quod etiam Eremitæ, exceptis paucissimis, ad Ecclesiam in ipsa Eremo simul conueniebant, vt nunc

vt nunc etiam Carthusianos, & Camaldulenses facere videmus.

Ad SECVNDVM argumentum respondeo cum Augustino lib. 1. de moribus Ecclesiæ, cap. 31. vbi ille sic ait: *Videntur nonnullis* (Anachoretæ) *plusquam oporteret deseruisse res humanas, non considerantibus quantum nobis eorum animus in orationibus prosit, & vita ad exemplum, quorum corpora videre non sinimur.* Vnde & IVSTINIANVS loco citato dicit, imperium, militiam, agros ipsos, & quidquid boni habent homines seculares, per orationes conseruari sanctorum Eremitarum.

DICES, non sola oratio est opus caritatis à Deo præceptum, sed multa alia, vel eleemosyna, visitatio ægrotorum, consilium, instructio. &c. quæ Eremitæ non modò non præstant, sed etiam impotentes se reddunt ad ea præstanda. RESPONDEO, ad opera caritatis non obligantur homines priuati, nisi quando se offert occasio. hoc enim interest inter Prælatos, & non Prælatos, quod illi tenentur ex officio inquirere, an populi sibi crediti aliqua re indigeant. at isti non tenentur quærere, sed solùm oblata occasione facere alijs, quod sibi fieri volunt. Et quanquam ex intentione facere se impotentem ad ea opera præstanda, sit peccatum, vt si quis ideo semper maneat domi, ne vlli pauperi occurrat: tamen si præter intentionem id accidat, non est peccatum.

Ad TERTIVM dico, exponere se periculo, non esse peccatum; alioqui non liceret nauigare, nec præliari, &c. Sed peccatum esse temerè exponere se periculo; quod faceret qui sine iusta causa, & conscius suæ debilitatis & nuditatis, cum viro forti, & armato congredi vellet. & similiter in rebus spiritualibus, qui solitudinem peteret sine causa, id est, sine proposito purioris vitæ, & non priùs in cœnobio edoctus esset pugnare cum Diabolo, vt Patres citati docent, nisi fortasse extraordinariè Deus aliquem vocet, vt constat de Paulo primo Eremita, & aliis quibusdam.

Ad QVARTVM dico, adeò sanctos Eremitas non fuisse sui homicidas, vt etiam diutissimè vixerint; nam Paulus primus Eremita vixit annos CXIII. Antonius CV. ceteri fere omnes admodum senes fuerunt, vt ex collationibus Cassiani colligitur. Ostendit etiam B. Hieronymus lib. 2. contra Iouin.

Iouinianum, ex Hyppocrate, & Galeno, conducere sanitati ieiunium. quod idem ex Antiphane medico doctissimo, demonstrat Clemens Alexandrinus, lib. 2. Pædagogi, cap. 1.

Ad illud autem Coloss. 2. *Habeto honorem corpori*, est duplex solutio. VNA secundum Augustini explicationem in epistol. 59. ad Paulinum, vbi sic explicat, quæ videntur quidem rationem habentia sapientiæ in superstitione, & humilitate, non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis, id est, videtur abstinentia istorum habere quasdam rationes sapientiæ, licet superstitiosa sit, quia hoc facere videntur ad humiliandum cor, & castigandum corpus, non autem ad honorandum vel saturandum. hæc enim bona essent, si non fierent superstitiosè; nam & Paulus ait: *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo*, 1. Corinth. 9.

ALTERA explicatio est Hieronymi in epistola ad Algasiam, & Chrysostomi in hunc locum, qui dicunt, reprehendi eos, qui corpus non honorant. porrò honor corpori debitus id requirit, vt non subtrahantur ei necessaria, neque sine vtilitate vel necessitate affligatur. Eremitæ autem affligebantur quidem, sed magna cum vtilitate, nec tamen necessaria sibi subtrahebant, vt patet ex longissima vita ipsorum; nam & si interdum necessaria sibiipsi subtrahere videbantur, vt cùm ieiunabant multis diebus sine vllo cibo, tamen quia vires ad hoc faciendum ex diuino beneficio habebant, non erat illis eiusmodi cibus necessarius.

Ad QVINTVM sufficit Apologia Theodoreti in historia religiosa, cap. 26. vbi duobus modis defendit factum Simeonis. PRIMO, quia id non fecit spontè, sed quasi coactus; cùm enim plurimi ad eum confluerent, eumque certatim tangerent, vt curarentur à languoribus suis, vel certè, vt sanctitatem aliquam inde perciperent, ille indignum se iudicans tanto honore, & simul ægrè ferens tantam distractionem, & impedimentum ab oratione, excogitauit rationem illam in columna viuendi, quo nemo attingere posset.

SECVNDO dicit, id eum fecisse instinctu Spiritus sancti, qui voluit nouo illo spectaculo singularissimæ pœnitentiæ, & patientiæ excitare torporem hominum, quemadmodum quondam Prophetas suos Deus quædam facere præcepit, quæ

quæ stulta videntur; nam Isaiam iussit nudum prorsus incedere per ciuitatem, Isaiæ 20. Hieremiam cathena ligneam sponte sua circundatum, Hieremiæ 28. Ezechielem comedere panem in fimo bouino coctum, & per dies CCCXC. dormire super latus sinistrum, & per XL. super dextrum Ezechiel. 4. & caput, ac barbam radere, & pilos in medio horo in statera ponderare, & vnam partem cremare, alteram concidere gladio, tertiam dispergere in ventum, aliam ligare in summitate pallij, Ezech. 5. denique Ioannem Baptistam iussit habitare cum bestiis, indui pilis camelorum & vesci locustis.

Quòd autem verè Simeon iste Dei instinctu in columna habitauerit, probat Theodoretus ex vita eius miraculis clarissima, & ex conuersione innumerabilium hominũ, qui per eum Christiani facti sunt. Nam hic erat ordo vitæ eius, tota nocte, & magna diei parte, id est, vsque ad horam nonam orabat. deinde verba faciebat ad eos, qui illum inuisebant. inuisebant autem tam multi, vt via quæ ad illum ducebat propter continuum euntium & redeuntium hominũ concursum, perenne quoddam flumen videretur. porrò his concionibus multa millia Ethnicorum ad Baptismum adducta, sæpe etiam Iudæos & Hæreticos confutauit. Post cõciones curabat ægrotos, qui ordinariè adferebantur; tanta autem erat fama nominis eius propter miracula, vt ex toto orbe terrarum eò concurreretur, ex Armenia, Persida, Scythia, Æthiopia, Arabia, Hispania, Gallia, Britannia.

Romæ verò in omnium officinarum vestibulis, & porticibus imagines eius visebantur, quibus Romani sibi præsidium, & opem parabant. Post curationes dirimebat lites. plurimi enim ad illam columnam, tanquam summum tribunal contentiones suas, & discordias diiudicandas, adferebant. multa futura prædixit, quæ suo tempore impleta fuisse idem Theodoretus ibidem affirmat. Ieiunabat integram Quadragesimam sine vllo cibo & potu; idque plusquam per annos XXVIII. continuauit. Denique, cùm iam mortuus esset, adhuc stabat cadauer eius immotum, & erectum in columna, quemadmodum cùm viuebat, & post sepulturã miracula creberrima, tam ad loculum reliquiarum, quàm ad ipsam columnam fiebant. Porrò harum rerum mirum silentium

tium apud Magdeburgenses; nimirum hinc facilè euanuissent omnes ipsorum obiectiones.

CAPVT XL.

De habitu, & tonsura Monachorum.

SEQVITVR Disputatio SEXTA de habitu, & tonsura, de quibus duo explicanda sunt. PRIMO, antiquitas harum cærimoniarum. SECVNDO, ratio earum; nam Magdeburgenses Centur. 4. capit. 6. colum. 467. loquentes de habitu, & tonsura Monachorum, dicunt esse res superstitiosas, & non cõformes Scripturæ, nec vsui purioris Ecclesiæ. Caluinus quoque lib. 4. Instit. cap. 19. §. 27. videtur indicare, cœpisse vsum tonsuræ tempore Augustini, caussam autem fuisse dicit, quia eo tempore soli homines effœminati, & delicati alebant comam: non autem videbatur permittendum Clericis, & Monachis, vt id facerent, quod soli faciebant lasciuiores, & molliores; postea verò corruptioribus temporibus excogitata esse mysteria, & significationes.

Quidam verò HORTENSIVS Landus librum scripsit de persecutione Barbarum, vbi multa dicit contra tonsuram Monachorum. Et ne videatur sine Scriptura loqui, profert aliquot Scripturas Testamenti veteris. Prima est Leuit. 19. vbi Dominus ait: *Non attondebitis comam in rotundum.* Cui similis est locus Hierem. 9. vbi Dominus dicit, se dispersurũ omnes circuntonsos in comam. Tertia est Leuit. 21. vbi de Sacerdotibus dicitur: *Non radent caput, nec barbam.* Quarta est Ezech. 44. vbi idem habetur. Quinta in epistola Hieremiæ apud Baruch, cap. vlt. vbi Hieremias ridet idolorum Sacerdotes habentes caput, & barbam rasam.

Quantum igitur ad vestes, quod antiquissimum sit institutum, vt qui profitentur mundi contemptum, & pœnitentiam, singulari & notabili habitu induantur, patet primò ex DIONYSIO, capit. 6. Ecclesiasticæ Hierarchiæ, vbi de professione Monachi loquens, ita ait: *Sacerdos*, inquit, *signo crucis eum consignatum tondet, omniq́ue veste detracta, eum alia induit, &c.* Eusebius libro 2. histor. capit. 24. scribit ex Egesippo Iacobum Apostolum fratrem Domini nun-

nunquam induisse laneam vestem, sed sola syndone lineâ vsum.

ATHANASIVS in libro de virginitate ante medium, docet sanctimonialem, vt fuscam vestem & vilem gerat. BASILIVS epist. 1. ad Gregorium multa dicit de habitu Monachi & similiter in quæstionibus fusè explicatis, q. 22 CHRYSOSTOMVS homil. 69. in Matthæum dicit, Monachos habitu imitari Heliam, & Ioannem. & libro de comparatione Regis & Monachi dicit, Monachum vno tantùm amictu, indumento suo conformi, vti solere.

PALLADIVS in historia Lausiaca, cap. 41. dicit etiam virgines sanctimoniales suo tempore cucullis vti consuesse.

TERTVLLIANVS lib. de velandis virginib. meminit habitus Deo dicati, quo vtebantur sanctimoniales.

AMBROSIVS lib. 6. epist. 36 de Paulino loquens, qui cum magno viro in seculo, & nobili senatore Monachus factus fuerat, & eo facto multos gentilium senatorum offenderat: *Et cùm ipsi*, inquit, *capita & supercilia suaradant, quando Isidis suscipiunt sacra: si fortè Christianus Vir amentior sacrosancta religioni vestem mutauerit, indignum facinus appellant.*

HIERONYMVS in epist. 4. ad Rusticum Monachum: *Vidi quosdam*, inquit, *qui postquam renunciauêre seculo, vestimentis duntaxat, & vocis professione, non rebus, nihil de conuersatione pristina mutauerunt.* Epistol. 13. ad Paulinum: *Tunicam*, inquit, *mutas cum animo, &c.* Et epist. 15. ad Marcellam: *Tunicam fusciorem*, inquit, *induta serpente Domino consecrauit.* Epist. 22. ad Eustochium de virginitate omnium cœnobitarum eundem fuisse habitum dicit, nimirum tunicam & sagum, quibus in vita Hilarionis addit cucullum: dicit enim vestes eius fuisse, tunicam sacceam, palliolum, & cucullam. Epist. 27. ad Eustochium de obitu Paulæ loquens de sanctimonialibus: *Vnus*, inquit, *omnium habitus, linteamine ad tegendas solùm manus vtebantur.*

AVGVSTINVS lib. 6. contra Faustum, cap. 9. dicit, peccatum esse, si vel sanctimonialis gerat ornamenta nuptarum, vel nuptę speciem virginum vestibus referant, & in epist. 109. ad Ediciam indicat, fuscam vestem fuisse tunc insigne continentiam profitentium.

GREG-

GREGORIVS lib. 2. Dialogorum, cap. 1. meminit habitus Monachi, & lib. 3. cap. 14. meminit habitus sanctimonialis. denique GASSIANVS totum primum librum de institutis cœnobiorum consumit in explicando habitu Monachorum, docens eos præscriptum habitum professioni congruentem à maioribus accepisse. ADDE duo Cõcilia; nam Gangrense can. 12. reprehendit eos Monachos, qui ob habitum superbiebant, & contemnebant alios Christianos, qui communibus vestibus vtebantur. Concilium Carthaginense IV. can. 104. distinguit habitum laicalem ab habitu religioso. De habitu Clericorum, vide Chrysostomum homil. 83. in Matth. & Hieronymum lib. 1. contra Pelagianos, vbi meminerunt candidæ vestis. Item Hieronymum in Epitaphio Nepotiani, vbi meminit sacræ tunicæ, qua vtimur in mysterio Christi.

IAM quod attinet ad rationem habitus monastici, ea redditur ab iisdem Patribus; nam cur vestem mutet Monachus futurus, rationem esse dicit Dionysius, cap. 6. Eccles. hierar. vt significetur vitæ mutatio. cur proprio & certo vtantur religiosi vestium genere, rationes duas reddit Basilius q. 22. ex diffusè explicatis. PRIMA ratio est ad designandam propriam professionem. Si enim conuenit, vt aliter vestiantur senatores, aliter milites, aliter nobiles, aliter rustici, & si Paulus 1. Cor. 11. iubet virum aperto capite orare ad significandam potestatem, mulierem verò velato ad significãdam subiectionem, cur non conueniet religioso certam vestem deferre ad significandum statum suum? SECVNDA ratio est, vt religiosi saltem inuiti cogantur rectè viuere. si non haberent certum habitum, non internoscerentur ab aliis. at nũc ab omnibus statim cognoscuntur & obseruantur, & si quid agant contra suam professionem, ab omnibus notantur, & reprehenduntur.

Cur vtantur cucullis, rationem esse dicit Cassianus loco notato, ad designandam simplicitatem, innocentiamq; infantilem, ad quam Monachi redire cupiunt. Infantes enim dum adhuc in fasciis, & sinu nutricis versantur, velis quibusdam quasi cucullis teguntur. Cur autem veste horrida, vt sacco, aut certè simplici, & vili vtantur, causam reddunt Hieronymus & Cassianus locis notatis, tum ad agendam pœni-

tentiam, tum ad mundi contemptum demõstrandum. Nam saccos, & asperas vestes, habitum esse pœnitentium Scriptura testatur, cùm inducit Achab pœnitentem sacco indutum, 3. Reg. 21. & Heliam veste pilosa tectum, 4. Reg. 1. & Niniuitas sacco vestitos, Ionæ 3. & Ioannem pilis camelorum vestitem, Matth. 3. & denique multos alios: *Circumeuntes in melotis, & in pellibus caprinis*, Hebr. 11.

Quia tamen potest quis & benè, & malè vti veste inusitata, id est, insigniter contempta, vel horrida; monet sapiens B. Augustinus lib. 2. de sermone Domini in monte, cap. 19. ex sola veste neminem iudicemus, sed ex aliis eius operibus discamus, vtrum id faciat cõtemptu superflui cultus, an ambitione aliqua, & simulatione sanctitatis. Potest enim in ouina pelle lupus latere, nec tamẽ debet ouis deponere pellem suam, quia sub ea aliquando lupus delitescit.

Nvnc ad tonsuræ antiquitatem ostendendam, habemus inprimis Dionysium eodem cap. 6. Eccles. hierarch. vbi sic dicit, Monachum futurum primum tonderi. Deinde, inducta alia veste, priore abiecta. Habeamus Deinde Anicetum in epistola ad Gallos, vbi iubet radi caput in modum sphæræ.

Tertio, Athanasium in libro de virginitate, Palladium in historia Lausiaca, cap. 41. & Hieronymum in epistola ad Sabinianum Diaconum, qui testantur etiam sanctimoniales tonderi consueuisse.

Qvarto, Epiphanium hæres. 80. & Augustinum de opere Monachorum, cap. vltimo, qui acriter reprehendunt quosdam Monachos crinitos, qui tonderi more aliorum nolebant.

Qvinto, Hieronymum & Augustinum, qui coronæ sacerdotalis meminerunt. Hieronymus in epist. ad Augustinum, quæ est 26. inter epist. Augustini: *Fratres tuos Dominũ meum Alipium, & Dominum meum Euodium, vt meo nomine salutes, precor coronam tuam.* Augustinus in epistola ad Proculianum Episcopum 147. *Per coronam nostram nos adiurant vestri, per coronam vestram vos adiurant nostri, &c.*

Sexto, Isidorum lib. 2. de officiis diuinis, cap. 4. & Bedam lib. 5. historiæ Anglorum, capit. 22. quorum prior ab Apostolis dicit institutam esse tonsuram & coronam Clericorum, & Monachorum, posterior dicit S. Petrum omnium primum

primum gestasse coronam capillorum, toto reliquo capite detonso, & ad eius imitationem omnes Clericos & Monachos idem suscepisse.

SEPTIMO, Iustinianum, qui in authenticis collat. 7. tit. 5. cap. 2. & 3. distinguit tonsuram Monachorum nouitiorum, quam Laicorum tonsuram vocat, à tonsura professorum.

OCTAVO, Concilia; nam Concilium Carthaginen. IV. can. 44. prohibet Clericos alere comam aut barbam. Concilium Toletanum IV. can. 40. iubet, vt omnes Clerici toto capite detonso, solum circulum capillorum supra aures relinquant. ex quo apparet, olim eandem fuisse coronam Clericorum & Monachorum: sed Monachi quidem seruarunt antiquam consuetudinem, Clerici verò magna ex parte illam mutauerunt.

Vt autem ad rationem tonsuræ veniamus. PRIMVM falsa est Caluini ratio; nam quòd tempore Augustini nõ solùm aliqui dissoluti comam gestarent, sed multi alij probi homines, idq; sine peccato facerent; ex eo patet, quòd pœnitentes iubebantur tondere caput in signum doloris, & pœnitentiæ, vt patet ex Concilio Agathensi, can. 11. & Toletano III. can. 12. & præterea non solùm Clerici, & Monachi tondebãtur, sed ita tondebantur, vt corona capillorum appareret, quod certè non erat in communi vsu Laicorum.

ALIA ratio redditur ab Isidoro lib. 2. de officiis diuinis, cap. 4. quòd nimirum Monachi tondebantur ad imitationẽ Nazaræorum, qui in die consecrationis suæ tondebantur, vt dicitur Num. 6. Nazaræi enim sunt Monachi Testamenti veteris. At hæc ratio non mihi probatur, siquidem Nazaræi tunc solùm tondebantur, cùm desinebant esse Nazaræi, insigneq; illorum erat longa cæsaries, vt ex eodem cap. 6. Numeri patet. Immò EPIPHANIVS hæresi 80. probat Monachos nostros debere esse tonsos, quia gerere comam longam, est proprium Nazaræorum Testamenti veteris. Sicut etiã Augustinus libro de opere Monachorum, prope finem dicit, Patres Testamenti veteris meritò gestasse longos capillos, quia mysteria redemptionis nondum reuelata erant. Idem enim significabant velamen positum in facie Mosis, & coma longa Sanctorum. At nunc posteaquam Christus apparuit, conuenit, vt qui Christo sunt consecrati, contrarium

significét ablatione comarum. & hæc potest esse ratio prima nostræ tonsuræ.

SECVNDAM reddit Beda lib. 5. hist. cap. 22. ad exprimendam imaginem spineæ coronę Christi; vt enim omnes Christiani signo communi crucis ornantur, ita par erat, vt Clerici & Monachi, qui specialius Christum patientem imitari volent, speciali signo ornarentur.

TERTIAM & QVARTAM rationem reddunt Isidorus lib. 2. cap. 4. de officiis, Rabanus lib. 1. de instit. Clericorum cap. 3. & Hugo lib. 2. de Sacramentis, part. 3. cap. 1. dicunt: nim tonderi capillos, qui sunt superfluæ quædam corporis partes, ad significandum, debere Clericos & Monachos o mnia superflua, & præcipuè vitiosas cupiditates amputare, vt sic maneat vertex, id est, animus liber, & apertus diuinis contemplationibus, & illustrationibus: & rursum sic tonderi dicunt, vt relinquatur circulus capillorum, ad significandam regiam coronam, quandoquidem seruire Deo regnare est.

QVINTAM reddit Dionysius, cap. 6. Eccles. hierarch. significetur illa nudatione capitis, vita pura & aperta, nisi cata vlla specie, quam Monachus exhibere debet.

Posset addi SEXTA ratio tonsuræ Monachorum, nimirum vt signum esset pœnitentiæ, & conuersionis; nam, vt antè di ximus, pœnitentes olim non nisi tonsi recipiebantur. Pro tonsuræ sanctimonialium rationem moralem reddit Hie ronymus in epistola ad Sabinianum, quia nimirum non la uabant vnquam, nec vngebant caput; & periculum erat, ne paruis animalibus, quæ inter cutem & crines oriuntur, & concretis sordibus opprimerentur. Quanquam negari non potest, quin etiam id fiat ad contemptū mundi demonstrandum; solent enim fœminæ capillos plurimi facere.

Est autem hoc loco obseruandum, olim non tam rasuram, quàm tonsuram fuisse in vsu. tondebantur enim demissè quidem, sed ita tamen, vt cutis tecta maneret. Id apparet ex CLEMENTE Alexandrino lib. 3. pædagogi, cap. 11. *Sed*, inquit, *tondendi sunt, non nouacula, sed tonsorum forficibus.* Item ex OPTATO Mileuitano, qui lib. 2. contra Parmenianū arguit Donatistas, quòd Catholicis Sacerdotibus, per vim capita raserint; *Docete*, inquit, *vbi vobis mandatum sit, radere*

capita

capita Sacerdotibus, cùm è contrario tot sint exempla proposita, fieri non debere. Item ex HIERONYMO in cap. 44. Ezechielis, vbi dicit Sacerdotes non debere comam alere, nec tamen radi, sed ita tonderi, vt cutis recta maneat. Deniq; Dionysius, Epiphanius, Hieronymus, Athanasius, Palladius, Augustinus, Isidorus, Beda, & Concilia Carthaginense & Toletanum, nusquam nominant rasuram, sed solam tonsuram. Vnus est Anicetus Papa, qui, vt dixi, rasuræ meminit, sed non est ea epistola prorsus indubitata; fortè enim falsum titulum præ se fert. Nec tamen propterea reprehendimus vsum huius temporis, quo Monachi & Clerici raduntur; nam nec vnquam fuit prohibitũ radi, & præterea eiusmodi cærimoniæ, pro temporum & locorum diuersitate, variari possunt.

Ad argumenta HORTENSII respondemus, inprimis præcepta illa esse cærimonialia, & propterea non magis obligare, quàm obligent circumcisio, sacrificia, &c. Dico præterea primum & secundum locum ex Leuit. 19. & Hierem. 9. nihil concludere; nam vt rectè notauit Isichius in hunc locũ, tondere comam in rotundum, non est comam scindere, sed ornare. Itaque prohibebat Deus Iudæis, ne comam rotundam efficerent; quod certè Monachi non faciunt, qui comam radunt, vno circulo capillorum excepto. Neq; hoc Deus absolutè prohibebat, sed solùm propter intentionem malam, nimirum ne hoc facerent in cultũ dæmonis, vt eo tempore & in iis locis gentiles faciebant, vt notant Theodoretus q. 28. in Leuiticum, & Isichius, ac Radulphus in hunc locum.

Ad tertium Leuit. 21. dico, ibi non præcipi Sacerdoti, ne radat caput absolutè, sed ne radat in morte alicuius propinqui sui, in signum doloris. voluit enim Deus Sacerdotes esse ceteris constantiores.

Ad quartum Ezech. 44. dico, Sacerdotibus Iudæorũ fuisse prohibitam rasuram, non quòd in se mala sit, sed ne viderẽtur similes Sacerdotibus gentilium, in quorum vicinia habitabant, qui toto capite raso idolis sacrificabant, vt ex epist. Hieremiæ apparet. Quod ex se non esset malum, patet, quia Ezechiel, qui Sacerdos erat, iubetur à Deo radi. Ezech. 5. & præterea Num. 6. Nazareus completo tempore cõsecrationis suæ iubetur radi. Vnde Paulo dicit Iacobus Act. 21. *Sunt nobis viri quatuor, habẽtes votum super se, his ergo assumptis*

sanctificate cum illis, & radant capita sua. Solùm ergo propter viciniam idololatrarum prohibebantur Sacerdotes idolorum radi. quæ fortè causa erat, cur Optati, Hieronymi, & Ambrosij tempore Christiani Sacerdotes nō raderentur, sed tonderentur; nam adhuc ipsorum tempore erant Sacerdotes Isidis, qui caput radebant, vt Ambrosius epistola 33. & Hieronymus in caput 44. Ezech. testantur. posteaquá autem illa causa cessauit, nihil absurdi faciunt, qui ad aliquid eorum significandum caput radunt.

Ad vltimum dico, Hieremiam non ridere illos Sacerdotes, quia radebant caput, & barbam, sed quia id faciebant in honorem Deorum ligneorum, qui non poterant remunerare cultores suos.

CAPVT XLI.

Licere Monachis manibus laborare.

RESTAT postremò Disputatio de ratione victus, siue de opere corporali Monachorum. Sunt autem quatuor modi viuendi apud homines religiosos. Vel enim viuunt ex labore proprio, prudentes aliquid, & ementes aliud: vel viuunt ex bonis communibus, id est, ex bonis quæ religiosi ipsi ad monasterium adferunt, & in commune constituunt: vel ex bonis relictis ac donatis à piis viris: vel ex mendicatione.

De singulis dicēdum est. Ac PRIMVM, de primo duo fuerunt extremi errores. VNVS eorum, qui dicebant, non licere religiosis operari, & laborare pro victu, sed debere eos confidere in Dei prouidentia, & viuere ex alienis laboribus. huius erroris fuerunt Messaliani, siue Euchitæ, apud Epiphanium hær. 80. & rursus quidam apud Carthaginem, teste Augustino lib. 2. retract. cap. 21.

ALTER error fuit Gulielmi de sancto amore, & postea Ioan. VVicleſi apud Thomam VValdensem lib. 4. doct. fidei antiquæ, art. 2. cap. 22. & Ioannis Caluini lib. 4. Instit. cap. 13. §. 20. qui docent teneri Monachos ex proprio labore viuere, quámquam Gulielmus non omnes religiosos obligabat ad laborandum manibus, sed eos solùm, qui non habent bona stabilia

bilia in communi. PRIMVS error natus est ex duobus locis Scripturæ malè intellectis, nimirum Matth. 6. *Nolite sollicitι esse animæ vestræ, dicentes, quid manducabimus, &c.* Et Ioan. 6. *Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam.* Refellit hunc errorem Augustinus in libro de opere Monachorum, ex verbis Apostoli 2. Thess. 2. vbi & se laborasse, & operatum dicit, ne quenquam grauaret, & alios monet, vt operentur, & laborent.

Quia verò respondebant hæretici illi, B. Paulum loqui de opere spirituali, id est, de oratione & exhortatione; notanda sunt alia loca, vbi expressè ponitur labor manuũ, Actor. 20. *Ad ea, quæ mihi opus erant, & his, qui mecum sunt, ministrauerunt manus istæ.* Ad Ephes. 4. *Qui furabatur, iam non furetur, magis autem laboret operando manibus suis.* 1. Thess. 4. *Operamini manib. vestris.* Ad hæc, vt acutè notauit Augustin. idem Apostolus 1. Cor. 9. dicit se operatum, cùm tamen liceret sibi secundum Domini ordinationem nõ operari. At certè non licebat ei secundum Domini ordinationem nõ concionari, & non orare. Ait enim: *Si non euangelizauero, væ mihi, &c.* Loquitur igitur de corporali labore, cùm dicit se laborâsse, cùm tamen non teneretur.

Ad verba illa Domini contrà citata, respondeo, nõ prohiberi illis verbis moderatam sollicitudinem quærendi cibum proprio labore, sed immoderatam & superfluam. Potest autem tribus modis esse immoderata sollicitudo. PRIMO, ratione finis, vt si quis quærat cibũ præcipua intentione, quasi sit ille vltimus finis, vt faciunt qui euangelizant, vt comedant; cùm deberent comedere, vt euangelizent. Atque hoc reprehendit Dominus Matth. 6. cùm ait: *Primùm quærite regnũ Dei, &c.* Et Ioan. 6. *Operamini nõ cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam,* id est, primaria intentione quærite cibum spiritualem, secundaria corporalem.

SECVNDO, ratione diffidentiæ immoderata est sollicitudo, vt cùm quis adeò sollicitus est de rebus temporalibus, vt vix possit credere sibi Deum adfuturum in illis acquirendis, etiamsi adhibeat ipse quoque suum laborem. Et hoc reprehendit Dominus cùm ait Matth. 16. *Nolite solliciti esse, &c.* Vult enim persuadere fidelibus confidentiam in Deum; & sanè persuadet efficacissimis argumentis; nam si Deus, in-

quit, pascit aues, & vestit lilia, quæ eum non norunt, imò etiam prouidet Gentilibus, qui eum blasphemant; quomodo vobis cultoribus suis poterit deesse? & si vobis corpus animum donauit, quæ maiora sunt; quomodo credibile non daturum cibum & vestes quæ sunt minora?

TERTIO, immoderata est sollicitudo ratione temporis vt cùm quis hodie sollicitus est pro ea re, pro qua satius pestiuè cras inciperet sollicitus esse. & hoc reprehendit minus cùm ait ibidem: *Nolite solliciti esse de crastino. Sufficit diei malitia sua.* Vbi notandum, non reprehendi prudentiam parandi necessaria pro tempore futuro, alioquin peccasset Ioseph. Gen. 41. qui recondidit frumenta pro futura sterilitate: etiam Dominus ipse habebat loculos, vt asseruaret cibos, Ioann. 13. Itaque vocatur sollicitudo de crastino & mala est illa, quæ non conuenit præsenti tempori secundum rectam rationem.

CAPVT XLII.

Non teneri Monachos ad laborem manuum.

SECVNDVS error tria affert præcipua fundamenta. VNVM ex Apostolo, qui Ephes. 4. 1. Thess. 4. 2. Thess. 3. præcipit Christianis, vt ex labore manuum victum quærant, ex quibus locis tale argumentum duci potest: vel ista verba B. Pauli continent præceptum necessitatis, vel consilium perfectionis. si primum, ergo tenentur laborare etiam religiosi; si secundum, ergo tenentur saltem religiosi, illorum enim est viam perfectionis & consiliorum tenere.

SECVNDVM fundamentum est ex AVGVSTINO, qui in libro de opere Monachorum dicit religiosos teneri ad hoc Apostoli præceptum implendum, nec excusari per occupationes spirituales. Sic enim ait, cap. 17. *Quid*, inquit, *agunt qui operari corporaliter nolunt, cui rei vacent, scire desiderant? Orationibus, inquiunt, & Psalmis, & lectioni, & verbo Dei. Sancta planè vita, & in Christi suauitate laudabilis: sed istis his auocandi non sumus, nec manducandum est, nec ipsa cibus quotidie præparanda, vt possint apponi & assumi. Si autem ad ista*

ad istas vacare seruus Dei certis interuallis temporis ipsius infirmitatis humanæ necessitas cogit, cur non & Apostolicis præceptis obseruandis aliquas partes temporum deputamus? citius enim exauditur vna obedientis oratio, quàm decẽ millia contemptoris.

TERTIVM fundamentum est ex consuetudine omnium antiquarum religionum; nam Epiphan. hæres. 80. Hieron. epist. 4. ad Rusticum, Augustin. lib. 1. de morib. Eccles. cap. 31. Cassian lib. 2. cap. 3. & lib. 3. cap. 2. de institutis cœnobiorum, docent omnia monasteria bene instituta, secundum Apostoli legem manibus laborare.

His non obstantibus, respondemus cum B. Thoma, in opusculo 19. & in 2. 2. quæst. 187. art. 3. & B. Bonauentura in libro de paupertate Christi, & in Apologia pauperum: Ad victum labore manuum quærendum non magis teneri Monachos, quàm seculares. & probatur PRIMO, vel laborare manibus est præceptum, vel consilium. Si primum, omnes obligat, tam seculares, quàm religiosos. Præcepta enim dantur omnibus, omnibus enim dicitur: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Si secundum, ergo nemo tenetur laborare manibus, nisi qui spontè ad huius consilij obseruationem se obligauerit; talis enim est natura omnium consiliorum: ergo religiosi qui id consilium non receperunt, non tenentur manibus laborare. Non enim tenentur religiosi ad omnia consilia, sed solùm ad illa, quæ spontè suscipiunt.

SECVNDO, si tenerentur religiosi laborare manibus, magis quàm seculares, aut id esset ex præcepto naturali, aut ex positiuo; neutrum autem dici potest: quod enim non ex positiuo, patet, quia nullum tale exstat. quod non ex naturali, probatur; Nam præceptum de laborãdo, vt est naturale, dupliciter obligat, vno modo absolutè, alio modo in certo casu. PRIMO modo non obligat singulos, sed Rempub. vt patet; debent enim in ea alij esse opifices, alij agricolæ, alij medici, alij iudices, &c. & ex hac parte non conuenit religiosis laborare manibus. illi enim officium habent in Repub. orandi, & psallendi, & similia faciendi. SECVNDO modo tenentur quidem singuli hoc præcepto, sed non minùs seculares, quàm religiosi: nam omnes casus in quibus obligantur singuli laborare manibus, non minùs accidere possunt se-

culatibus quàm religiosis; verbi gratia, vnus, & præcipuus casus est, si quis nihil habeat vnde viuat, nec possit licitè ire, nisi operando. Alius casus est, si quis teneatur prouidere alteri de cibo, & non possit licitè eum inuenire nisi operando. Tertius est, si quis non possit ocium fugere, vel tentationes carnales superare, nisi operando corporaliter. At omnes tam religiosi, quàm seculares tenentur prouidere, ne moriantur fame, & ocium fugere, ac superare tentationes, omnes igitur tenentur eodem modo laborare.

TERTIO probatur ex illis ipsis argumentis, quæ contra nos proferuntur. Nam inprimis Apostolus, in illis locis non scribit Monachis, sed secularibus, vt patet, & præcipuè contra opinionem aduersariorum, qui docēt nondum illo tempore cœpisse religiones. Deinde Apostolus in illis locis non quam præcipit operari absolutè, sed solùm ad euitandum furtum, vel scandalum, vel ocium; nam Ephes. 4. ait: *Qui furabatur, iam non furetur, magis autē laboret operando manibus suis.* Et 1. Thess. 4. posteaquam dixerat, vt operarentur, subiungit rationē: *Vt honestè ambuletis ad eos, qui foris sunt, & nullius aliquid desideretis.* Vbi illud, *desideretis*, non significat concupiscatis, sed careatis. Sic enim est in Graeco: ἵνα μηδενὸς χρείαν ἔχητε, id est, & nullius indigentiam habeatis. Scandalizabantur enim infideles, cùm videbant Christianos ex alienis bonis velle viuere. Et 2. Thess. 3. postquam dixerat: *Qui non laborat, non manducet.* Subdit: *Audiuimus enim quosdam inter vos inquietos esse, nihil operantes, sed curiosè agentes.* Qui ergo possunt furtum euitare, & scandalum, & ocium, alio modo quàm corporaliter operando, cui Paulus non obligat corporaliter operari.

Iam verò B. Augustinus in illo lib. de opere Monachorum solùm obligat ad operandum manibus illos, qui antequam religiosi fierent, ex labore manuum viuebant, & nunc libere facere possunt, sine impedimēto maioris boni, & tamen ocio, & pigritia nolunt; Nam cap. 21. excipit religiosos, qui Ecclesiastica ministeria exercent, quales sunt hoc tempore omnes mendicātes. sic enim ait: *Si Euangelistæ*, inquit, *si ministri altaris, si dispensatores Sacramentorum, bene sibi istam non arrogant, sed planè vendicāt potestatem, nimirum viuendi ex facultatibus populi.*

Deinde

DICES; potestas petendi sumptus à populo, non est data nisi ordinariis pastoribus: alioqui possent religiosi accipere decimas, quod est falsum, & contra canones multos, vt ex Clementina prima de decimis perspicuum est.

RESPONDEO; quidquid de hoc sit, quod postea videbimus, satis nobis est, quod Aug. hoc dicat. de cuius sententia disputamus, & præterea siue religiosi prædicantes, & Sacramẽta ministrantes, possint ex iustitia sumptus petere, siue non possint, satis est quod licitè possint petere saltem ex caritate, & accipere corporalia; sicut ipsi ex caritate ministrant spiritualia, & populus accipit. ADDE etiam, quod religiosi huiusmodi rectè dici possunt operari manibus suis. Operari enim manibus est operari corporaliter, siue id fiat manibus, siue pedibus, siue lingua, siue alio modo: appellatur autem opus corporale, opus manuum, quia manus est instrumẽtum præcipuum, quo operamur. Vnde etiam aurigę, & nautæ, & cursores, & vigiles dicuntur operari manibus, quia corporaliter exercentur, licet non minùs pedibus quàm manibus in suo opere vtantur. Qui ergo canunt in choro publicè, concionantur, docent, confessiones audiunt, planè manibus laborare dici possunt.

Itaque soli contemplatiui, qui sibiipsis vacant, manibus non laborant. Inter illos autem excipit Augustinus ab obligatione laborãdi illos omnes, qui in seculo diuites fuerunt, & bona sua pauperibus dederunt. Illis enim debet Ecclesia victum, & vestitum, quandoquidem omnia sua ipsi Ecclesiæ in eius pauperibus dederunt. Sic enim ait de istis loquens, cap. 25. *Sed & ipsi*, inquit, *aliquid manibus operentur, vt pigris ex vita humiliore, & ab hac exercitatione venientibus auferant excusationem, multò misericordius agunt, quàm cùm omnia sua indigentibus diuiserunt. quod quidem si nolunt, quis audeat cogere?* & cap. 21. tales multos fuisse dicit in Hierusalem, qui quoniam omnia sua pauperibus dederant, quando tempore famis egebant, nõ sunt coacti operari manibus, sed eorum inopia eleemosynis Græcorum sustentata est, Act. 11. soli ergo remanent illi religiosi, qui in seculo viuebant ex opificio, & in religione sibi solis vacant, non populo. Hos August. obligat ad laborandum.

Sed nec istos obligat absolutè, sed solùm quando, si operentur,

rentur, non impediētur à maiori bono, & si non operentur, perniciosè ocioſi erunt; nam ſi aliquis talis poſſit perpetuo orare, aut legere, & velit id facere, & inueniat qui cum illo opere verſantem gratis alat, cur non poterit id facere? Sic hoc modo vixit per triennium B. Benedictus, vt Gregorius tur lib.2 dialog. ca.1. & tota vita ſua B. Alexius, vt in eius vita ſcribit Simeon Metaphraſtes.

Vnde Auguſtinus, ca.17. eiuſdem libri, vt dicit Monachi nō debere excuſari ab opere manuum per orationem, psalmodiam, lectionem, & verbum Dei; clariſſimè indicat ſi qui non de oratione aſſidua, nec de cōtinua, & publica psalmodia, lectione, vel concione, quæ totum hominem occupant, ſed de oratione, pſalmodia, lectione, & exhortatione priuata, & rara, quæ multum ocij relinquant. Et cap.21. dicit ſe reprehendere illos Monachos, qui ex conditione ſeruili ad monaſterium veniunt, vt vitam inopem, & laboriosam fugiant, & vacui paſcantur ac veſtiantur, & inſuper honorentur ab iis, à quibus contemni conteriique conſueuerant, quibus etiam dicit, cap.25. *Nullo modo decet, vt in ea vrbe ibi fiunt ſenatores laborioſi, ibi fiant opifices ocioſi, & quò veniunt relictis deliciis ſuis, qui fuerant prædiorum Domini, ſint ruſtici delicati.* Et cap.28. dicit: *Oſtendite*, inquit, *hominibus non vos in ocio facilem victum, ſed per anguſtam & arctam portam regnum Dei quærere.*

Ad argumentum TERTIVM de conſuetudine antiquorum monaſteriorum dico, Monachos illos fuiſſe obligatos operari manibus ex propriis regulis ſuis. Cur autem eiuſmodi regulam conſtituerint, cauſſa eſt duplex. VNA, quia non poterant aliter ſuſtentari; nam hæc habebant prædia, & poſſeſſiones ſibi relictas, vt nunc habent multi Monachi; & eleemoſynas à populo petere, nec audebant, cùm populo non ſeruirent, nec vllo modo id ſuffeciſſet; nam vno in loco, ſub vno Abbate degebant terna, vt minimum hominum millia, vt Auguſtinus refert lib.1. de moribus Eccleſiæ, cap.31.

ALTERA ratio eſt, quia illi Monachi cùm nō eſſent Clerici, ſed Laici omnes, excepto Abbate, non erant ſatis occupati, & ideo ad fugiendum ociū neceſſarium erat illis laborare. HIERONYMVS in epiſt.4. ad Ruſticum: *Aegyptiorum monaſteria hunc morem tenent, vt nullum abſq; operis labore ſuſci-*

suscipiant, non tam propter victus necessitatem, quàm propter animæ salutẽ, ne vagetur perniciosis cogitationibus mens, &c. Nec tamen absolutè est verum, omnes antiquos religiosos manibus laborasse. Sic enim scribit de monasterio S. Martini SVLPITIVS in vita S. Martini, cap. 7. *Nemo ibi quidquam proprium habebat: omnia in medio conferebantur, non emere, aut vendere, vt pleriſq; Monachis moris est, quidquã licebat. ars ibi, exceptis scriptoribus, nulla habebatur. Cui tamen operi minor ætas deputabatur: maiores orationi vacabãt.* Hæc ille. Vbi vides solos iuniores laborasse manibus, eosq; non ad victum quærendũ (nam nihil eis vendere licebat, sed viuebant ex bonis, quæ attulerant) sed ad ocium fugiendum. Sed nec primi Monachi sub Apostolis in Hierusalem, aut in Ægypto operabãtur manibus, vt patet Actor. 3. & 4. & ex lib. Philonis de vita contemplatiua.

CAPVT XLIII.

Licitum esse Monachis viuere ex bonis patrimonialibus in communi.

DE SECVNDO modo viuendi nulla potest esse dubitatio; nam inprimis talis fuit vita primorum religiosorum sub Apostolis, cap. 4. Act. vnusquisq; enim adferebat precia suarum rerum Apostolis, & inde diuidebatur cuique, sicut cuique opus erat. Deinde talis etiam fuit vsus antiquorum monasteriorum, vt reciperent, si quid ij in commune dare volebant, qui Monachi fiebant, vt patet ex Augustino, in epist. 109. ad Sanctimoniales, vbi sic ait: *Quæ aliquid habebãt in seculo, quãdo ingressæ sunt monasterium, libenter velint illud esse commune.* Item serm. 2. de communi vita Clericorum: *Viuunt*, inquit, *nobiscum in societate communi, & nemo eos distinguit ab eis, qui aliquid attulerunt.* Et libro de opere Monachorum, cap. 25. ideo dicit, diuites nõ teneri ad opus manuum, quia monasterio sua bona contulerunt.

B. BENEDICTVS, vt in vita S. Placidi legitur: *Bona quæ fuerant Monachorum suorum, non sinebat aliò deriuari, quàm ad sua monasteria, vt inde multos Dei seruos alere posset.* S.

BERNARDVS

BERNARDVS epist. 1. ad Robertum : *Ostenditur, inter terra quæ cum illo, & pro illo dicitur, data fuisse.*

Denique hinc natæ sunt illæ leges Iustiniani, in authenticis collat. 1. const. 5. §. illud quoque, & collat. 9. const. 123. qua mulier. In quibus statuitur, bona eorum, qui Monachi fiunt, eo ipso ad monasteria, quæ illi ingrediuntur, pertinere. quanquam hoc tempore multæ religiones huic privilegio renunciarunt.

CAPVT XLIV.

Licitum esse Monachis viuere ex rebus spontaneis oblatis & donatis.

DE TERTIO modo nulla quæstio esse deberet, nam B. AVGVSTINVS in Psal. 103. conc. 3. explicans illud : *Cedri Libani, quas plantauit, illic passeres nidificabunt.* dicit cedros esse homines potentes & diuites ; passeres autē esse religiosos pauperes. nidificare verò passeres in cedris, significare, quod religiosorum monasteria à diuitibus huius seculi eriguntur, & sustentantur : *Cedri Libani*, inquit, *nobiles & diuites, excelsi huius seculi, audiendo cum timore audiunt ; Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, attēdunt res suas, villas suas, & omnes superfluitates, quibus videntur excelsi, & præbent illas seruis Dei, dant hortos, ædificant Ecclesias, monasteria, colligunt passeres, vt in cedris Libani nidificent.* HIERONYMVS in epist. 27. ad Eustochium de obitu Paulæ, laudat sanctā Paulam, quod ex rebus suis quatuor monasteria ædificasset, & sustentasset vnum Monachorum, & tria sacrarum virginum. GREGORIVS Papa, vt lib. 1. cap. 5. & 6. vitæ eius scribit Ioannes Diaconus, ex patrimonio suo septem monasteria erexit, & singulis prædia, & possessiones attribuit, sex in Sicilia, vnum Romæ. Similia exempla Caroli Magni, Caroli IV. Henrici II. & aliorum optimorum Principum, plurima adferri possent.

CAP.

CAPVT XLV.

Licere Monachis ex mendicatione viuere.

DE QVARTO præcipua est difficultas. Oppugnauerunt enim acerrimè ordines mendicantium. PRIMO, Gulielmus de sancto amore apud Antoninum parte 4. tit. 11. cap. 7. §. 5. summæ Theologicæ. SECVNDO, Desiderius Longobardus apud B. Thomam in opusculo 19. TERTIO, Gyraldus de Abbatis villa apud Bonauent. initio Apologiæ pauperum. QVARTO, Ioannes VViclef apud VValdensem lib. 4. art. 2. doctrinalis fidei. QVINTO, Richardus Episcopus Armacanus serm. 4. VLTIMO, Lutherus articulo vltimo, & Brentius in Confessione Wirtemberg. cap. de votis monasticis, qui omnes docent, esse extra statum salutis eos, qui redigunt seipsos sponte ad mendicitatem, tum quod exponunt se euidenti periculo moriendi fame, tum quod non liceat eos, nisi fortè ægrotent, eleemosynas petere, quæ debentur solùm iis, qui seipsos iuuare nequeunt, tum denique quod lex diuina & humana reprehendat, & prohibeat voluntariam mendicitatem.

At nihilominus vitam religiosorum mendicantium tanquam sanctã & perfectam approbarunt multi summi Pontifices; vt Innocẽtius III. teste Bonauentura, Honorius III. Gregorius IX. Innocentius IV. Alexander IV. & Nicolaus IV. vt refert Ioannes XXII. in extrauaganti, Quia quorundam, de verborum significatione, necnon Concilium Lugdunense generale, vt refert Nicolaus IV. cap. Exiit, de verborum significatione in 6. & Constantiense sess. 8.

Rectè autem fuisse hanc vitam approbatam, ostendemus sequentibus rationibus. PRIMO, exemplo Domini; nam Dominus non habuit possessiones, neque proprias, neque cõmunes, vt patet ex illo Luc. 9. *Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos, Filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet.* Et quod nõ operaretur manibus, sed ex eleemosynis fidelium vixerit, patet ex illo Lucæ 6. *Mulieres aliquæ ministrabant ei de facultatibus suis.* Item ex tota eius vita, siquidem natus est in domo aliena, vixit in domibus & ex rebus

bus alienis; nunc enim prandebant apud Martham, nunc apud Simonem leprosum, nunc apud Zacheum, nunc domo Petri, nunc in domo Matthæi; equitauit in iumento alieno; fecit vltimam cœnam in domo aliena; sepultus est in sepulcro alieno. Vnde Psal. 39. dicit: *Ego autem mendicus sum & pauper.* Et Psal. 108. *Quia persecutus est hominem inopem & mendicum.* Quibus in locis est vox אֶבְיוֹן. quæ habetur etiam Deuter. 15. vbi dicitur. *Non erit in te mendicus.* Quem locum pro se adferunt, qui dicunt, illicitam esse mendicitatem. & certum est vtrumque Psalmum de Christo intelligi; nam priorem allegat Paulus ad Hebræos 9. de Christo: *In capite libri scriptum est de me, &c.* Et posteriorem allegat Petrus Act. 1. *Scriptum est enim in libro Psalmorum, Episcopatum eius accipiat alter, &c.* Item 2. Corinth. 8. *Propter vos egenus factus est, cùm esset diues.* Græcè ἐπτώχευσε, significat ex πτωχεύω, mendicare, vnde apud Homerum Odiss. δαίτα πτωχεύειν, prandium mendicare.

Ad hoc respondent Armacanus, Christum fuisse pauperem, sed non mendicum, & pauperem non amore paupertatis, sed quia restrictio Dominij eius id exigebat. Dicit enim Christum successisse Adamo in dominio originali, cui repugnabat tam habere proprium, quàm mendicare; Adam enim in statu innocentiæ fuit dominus omnium bonorum terrenorum, sed ita tamen, vt non posset accipere in vsum suum, nisi necessaria, nec sibi aliquid appropriare; diuitiæ enim nata est post peccatum. Itaque in statu innocentiæ non fuissent propriæ diuitiæ, nec tamen fuissent vlli egeni, vt mendici. Quoniam ergo Christus natus est cum iustitia originali, habuit etiam tale dominium, quale Adam, & idem repugnabat illi habere proprium, & simul repugnabat mendicare, cùm omnia essent sua, quantum ad vsum, tamen fuit restrictum dominium eius, quia debuit esse sub lege; ideò fuit pauper, quia non potuit vti suo naturali dominio, obstante lege ciuili.

Hæc omnia sunt contra apertas Scripturas, & primùm, quòd Christus verè fuerit mendicus, & caruerit non solùm vsu, sed etiam dominio temporali rerum terrenarum, patet, quia dominium illud originale in bona cõmunia, pertinet

diuisionem rerum iustè introductam. Nec Dominus accepit dominium politicum more humano, licet dominium diuinum semper habuerit. Itaque fuit verè mendicus, vt ex Psalmis, & ex Apostolo ostendimus. Fuit etiam verè Dominus, saltem in communi cum suis discipulis, eorũ bonorum, quæ illi vt mendico donabantur. Quod enim Christus acceperit dominium ciuile, & proprietatem, saltem in communi cum Apostolis, earum pecuniarum, quę sibi donabantur, patet ex Ioan. 12. vbi dicitur Iudas fur, quia vsurpabat sibi pecunias loculorũ Christi. At si Christus non habebat proprietatem, nec dominium ciuile, non erat furtum illud Iudæ; nam per solum dominium naturale non magis pertinebant ad Christum illæ pecuniæ, quàm aliæ res omnes.

Denique, quòd Christus amore paupertatis, & non ex restrictione dominij fuerit mendicus, planum est; nam quis illum coëgit fieri sub lege? nónne spontè id ipse elegit? quod certè poterat non eligere, si odisset paupertatem. Præterea etiam existens sub lege, nónne poterat facilè ditescere si voluisset? nónne turbæ illum Regem facere voluerunt? cur ergo non habuit, vbi caput reclinaret, & spontè non habuit, si non amabat paupertatem? denique cur Paulus 2. Cor. 8. vocat istam gratiam Domini, si non ex amore, sed ex necessitate fuit egenus?

Dicit SECVNDO Armacanus, si Christus mendicasset, non propterea licere nobis mendicare. Esset enim hoc ponendum inter opera admiranda, non imitanda, sicut quòd ieiunauerit XL. diebus sine vllo cibo. AT mendicare, sine vllo miraculo fieri potest, vt experientia docet: ieiunare autem sine omni cibo, non potest sine miraculo. Ad hæc, non consuluit Christus, vt se imitaremur ieiunando sine omni cibo, consuluit autem vt se imitaremur mendicando, cùm ait Matth. 19. *Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequere me.*

SECVNDO probatur, exemplo Apostolorum; nam illi omnia dimiserunt, Matthæi 19. *Ecce nos reliquimus omnia.* Nec habuerunt possessiones in communi, vt patet Matt. 10. *Nolite possidere aurum, neq; argentum in zonis, nec duas tunicas, &c.* Nec operabantur manibus, sed viuebant ex liberalitate eorum, quibus prædicabant, vt patet ex eodem c. 10.

Matthæi, & 1. Corin. 9. Talis autem est vita mendicantium. Vnde S. Franciscus, qui cum sancto Dominico primus auctor fuit huius instituti, pro regula suscepit decimum cap. Matthæi.

Ad hoc respondent. PRIMO, vitam illam Apostolorum fuisse à Christo institutam ad tempus tantùm, nimirum dum in Iudæa prædicabat ante suam passionem; nam Lucæ 22. Dominus reuocauit ista præcepta, dicēs: *Quando misi vos sine sacculo, & pera, & calciamentis, nunquid aliquid deest vobis? sed nunc qui habet sacculum, tollat, similiter & peram.* Vnde, & loculos cum pecuniis habuit extremo tempore, patet Ioan. 12. & 13. ex quo apparet, iam tunc abrogasse quod dixerat Matth. 10. *Nolite possidere aurum, &c.* SECVNDO obiiciunt, hoc fuisse præceptum, non consilium Euangelicum, proinde non pertinere ad mendicantes, qui se dicunt cōsilium sequi. TERTIO, Apostoli ex Domini ordinatione ex iustitia petebant à populo victum, vt patet ex illo Matth. 10. *Dignus est operarius mercede sua.* Et ex 1. Cor. 9. *Quis militat suis stipendiis vnquam?* ergo non mendicabant. At nostri mendicantes non petunt, nec petere possunt victum ex iustitia.

Ad PRIMVM respondeo, siue ad tempus, siue nō ad tempus vitam illam Christus instituerit, inde rectissimè colligi esse licitam, & sanctam, & imitatione dignissimam eam vitam, nisi fortè Christus ad tempus vitam illicitam instituerit. Præterea non est verum, Christum reuocasse vnquam illam institutionem, quoad modum viuendi; reuocauit quidem id quod dixerat: *In viam Gentium ne abieritis.* At illa documenta de non possidendis pecuniis in zona, &c. nunquam reuocauit, vt patet ex 1. Cor. 9. Quando autem ait Luc. 22. *Nunc qui habet sacculum, tollat, similiter & peram, &c.* nō iubet vt hoc faciant, sed prædicit illis, tempore passionis suæ futuros eos in tali timore, & perturbatione, in quali sint ij, qui non fidunt vlli amico, & ideo sibiipsis prospiciunt, & tunicam vendunt, vt gladium emant. Neq; loculi Dominici repugnant illis verbis: *Nolite possidere aurum, &c.* Nam, vt Nicolaus exponit in cap. Exiit, de verborum significatione, in Sexto, Dominus vtramque vitam exemplo suo approbare voluit, nimirum illam quæ nihil habet, neq; in particulari

neq

neq; in communi, excepto simplici vsu rerum donatarum: & rursum illam, quæ aliquid habet saltem in communi; sed vnam instituendo, non destruxit alteram.

Ad SECVNDVM dico, illa verba non esse præcepta, sed consilia, & instructionem ex parte Apostolorum, & aliorum prædicatorum, & simul esse ordinationem, & præceptum, ex parte populorum, vt patet ex declaratione Pauli 1. Cor. 9. vbi dicit, Dominum ordinasse, vt qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuant. ex quo colligit, teneri populum ad alendos Euangelistas, & simul dicit, se nō vsum fuisse hac potestate. ex quo patet, non fuisse præceptum prædicatoribus, vt viuerent ex populi sumptibus.

Ad TERTIVM dico, Apostolos ex Domini ordinatione potuisse aliquando ex iustitia petere à populo sumptus, aliquando ex æquitate, aliquando ex sola caritate. Pro quo nota ex Aristot. lib. 8 Ethic. cap 13. duplicem esse iustitiam; vnā legitimam; alteram moralem. Legitima dicitur, quando ex lege, aut pacto vnus cogitur alteri aliquid soluere. Moralis dicitur, quando sine pacto, aut lege vnus laborat pro alio, ita vt consurgat obligatio quædam compensandi laborem, sed tamen non possit eum compellere ad eiusmodi compēsationem. iam Dominus ordinauit eos qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere.

Hæc ordinatio respectu fidelis populi & ordinariorum pastorum, est præceptum iustitiæ in rigore. quando enim constituitur aliquis pastor, potest populus eum cogere ad spiritualia ministranda, & pastor potest cogere populum ad temporalia danda, & hoc modo poterant Apostoli tanquam Episcopi cogere Christianos ad sumptus faciendos; At respectu populi infidelis, vel pastoris non ordinarij, illa ordinatio non inducit rigorem iustitiæ, sed quandam æquitatem, seu moralem iustitiam, & hoc modo Apostoli quando prædicabant Iudæis ipso Christo viuente, non poterant cogere populum ad sumptus faciendos; nam nec populus susceperat Euangelium, & Apostoli nondum erant Pastores ordinarij; nam adhuc tenebantur Iudæi agnoscere Sacerdotes Aaronicos, & eis decimas soluere. itaque Apostoli accipiebant sumptus ex morali iustitia, vel petebant ex caritate.

Iam religiosi mendicantes, qui mittuntur à summo Pontifice ad prædicandum, & Sacramenta ministranda, possunt facere pactum cum ipso Pontifice, vel cum populo de stipendiis accipiendis, & tunc ex rigore iustitiæ illos petere possunt. Poterant etiam mitti à Pontifice eo modo quo Christus misit Apostolos ad Iudæos, antequam lex vetus cessasset, nimirum vt ex quadam æquitate peterent sumptus; nam *dignus est operarius mercede sua*, & qui Euangelium annunciat, de Euangelio viuere debet. non enim Christus dixit, qui est ordinarius Euangelista, dignus est mercede sua, sed *dignus est operarius*, id est, quicunq; id operatur licitè, dignus est mercede sua. & hæc fuit expressa sententia Augustini de opere Monachorum, cap. 21. visum tamen est melius tam Pontifici mittenti, quàm ipsis qui mittuntur, vt non peterẽt vllo modo ex iustitia, vel æquitate, sed solùm ex caritate, sicut qui non ex debito, sed ex caritate ministrant spiritualia.

Tertio & Vltimo probatur ex euentu, nam hoc genus vitæ innumeris signis, & prodigiis confirmatum est, quæ Deus edidit per Sanctos Franciscum, & Dominicum auctores huius vitæ, deinde ab eo tempore, conuersio Gentilium, confutatio hæreticorum, pietas populi Christiani, conseruatio Theologiæ, & innumera alia bona ordinibus mendicantium maxima ex parte accepta referenda sunt.

CAPVT XLVI.

Soluuntur obiectiones.

At in cõtrarium obiiciuntur plurima argumenta, sed omnia reducuntur ad sex. Primvm est, quia mendicitas iure diuino, & humano prohibita est; nam de iure diuino patet Deut. 15. *Omnino indigens, & mendicus non erit inter vos.* De humano patet ex C. de mendicantibus validis, lib. 11. cap. 25.

Respondeo, quantum ad legem diuinam, sine dubio non prohiberi ea lege mendicationem, vel mendicitatem, cùm in eodem capite habeatur: *Non deerunt pauperes in terra tua, &c.* Nec valet responsio Lyrani, qui dicit in prioribus verbis prohiberi publicos mendicantes, in posterioribus verò agi de pauperibus, qui etsi indigent aliorum auxilio, tamen

men non debent mendicare, sed debet eis à diuitibus prouideri. Non valet ista solutio; nam vtrobique est אֶבְיוֹן. quod propriè significat mendicum, & ad verbum verti poterant, nõ deerunt mendici in terra tua, sicut suprà dixerat: *Mendicus non erit inter vos.* Et præterea apud Iudæos multi erant mendici, vt patet Luc. 16. de Lazaro, Luc. 18. de cœco secus viã mendicante, Ioan 9. de alio cœco mendicante, Actor. 3. de claudo mendicante ad portam templi speciosam.

Ad illa igitur verba: *Non erit mendicus inter vos*, respondeo dupliciter. PRIMO, illis verbis non prohiberi mendicitatem, sed promitti tantam vbertatem rerum, vt nullus sit futurus mendicus. qui sensus maximè conuenit Hebręo textui, sequitur enim immediatè: *Quia benedicet tibi Dominus Deus tuus.* Neq; repugnat hæc promissio illis verbis: *Non deerit mendicus in terra tua, &c.* Nam promissio erat cõditionata. Sic enim sequitur post illam promissionem: *Si tamen audieris vocem Domini Dei tui, & custodieris vniuersa quæ iussit.* Et quoniam sciebat Deus istam conditionem non seruandam, prędicit, nunquam defuturos mendicos, & monet, vt illis benefaciant.

SECVNDO dici posset cum B. Thoma in opusculo contra impugnantes religionem, hac lege prohiberi mendicationem, non ex parte mendicantium, sed ex parte diuitum. Non enim Deus prohibet pauperibus mendicationem, cùm infrà dicat, non deerunt mendici; sed præcipit diuitibus, vt quantum est in se, prouideant ita pauperum necessitatibus, vt nulli cogantur mendicare. Melior est tamen prior solutio; nam si Dominus iussisset diuitibus, vt non paterentur mendicos, peccassent diuites in populo Iudęorum, qui reuera permittebant mendicos tempore Christi, & tamen nunquam de hoc reprehensi leguntur à Christo, neq; ab Apostolis. Præterea, si Dominus ibi prohibuit diuitibus, ne permitterent mendicos, quomodo ibidem præcipit diuitibus, vt mendicis eleemosynam faciant? Porrò lex ciuilis loquitur de illis, qui mendicant, vt ociosè viuant, vel vt lucrentur, &c. cùm nullam adferant populo vtilitatem. vnde ibidem inertes dicuntur.

Argumentum SECVNDVM. Scriptura passim detestatur mendicitatem, vt causam multorum malorum, Prouer. 30.

dixit ille cum quo est Deus: *Mendicitatem & diuitias ne dederis mihi, tribue tantùm victui meo necessaria, ne forte satiatus illiciar ad negandum, & dicam, quis est Dominus? aut egestate compulsus furer, & periurem nomen Dei mei.* Eccli. 17. *Propter inopiam multi deliquerunt.* Psal. 36. *Non vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem.* Psal. 108. *Mendicantes transferantur filij eius, & mendicent.*

RESPONDEO, loquuntur hæc loca de inuoluntaria mendicitate; qui enim mendicat coactus, & animum habet opes, ille facilè furatur, & peierat, &c. Quanquam ad prim locum possunt dari duæ aliæ solutiones. PRIMA est, sapientem loqui in persona infirmorum, quales sunt plurimi in ecclesia. Illis enim nocent nimiæ opes, & similiter nimia egestas. Viris autem perfectis, qui sciunt cũ Paulo abundare, & penuriam pati, tam opes plurimæ, quàm etiã summa egestas sunt instrumenta virtutum, vt patet de Iob, qui vtrumque expertus est. Vnde Chrysostomus hom. 18. in epist. ad Heb. Ambrosius serm. 8. in Psal. 118. dicunt, hæc verba Salomonis conuenire hominibus Testamenti veteris, quia imperfecti erant.

SECVNDA solutio est, à sapiente hoc loco recusari quamlibet mendicitatem, sed illam solùm, quæ est expers periculo, qualis non est religiosorum mendicantium; illi enim certò sciunt sibi non defutura necessaria, tum ob Christi promissionem, Matt. 19. *Centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit,* & Marc. 10. Centies tantùm nunc in tempore hoc: tum ob populi deuotionem, à quo non dubitant se recepturos temporalia, cùm ei ministrent spiritualia. Immo videntur religiosi ad literam petere, quod sapiens petit, nec enim volunt diuitias, & ideo eas relinquunt, nec tamen volunt mendicitatẽ periculosam, qua moriantur fame, & ideo dicunt, tribue tantùm victui meo necessaria.

Illud autem Psalm. 36. *Non vidi iustum, &c.* difficile est; nam Elias iustus erat, & tamen quærebat panem, cùm diceret viduæ: *Adfer mihi, obsecro, buccellam in manu tua,* 3. Reg. 17. & Dauid quæsiuit panem ab Achimelech, 1. Reg. 21. & Lazarus quærebat micas panis, Luc. 16. Hieronymus & Augustinus exponunt de pane spirituali. Caietan. & Lyranus dicunt loqui Psalmum de eo, quod fit vt in plurimum. Tertio

MANDO

MANNVS optimè dicit debere referri illud *derelictum*, etiam ad *semen quærens panem*, vt sit sensus; non vidi iustum derelictum, neq; semen eius quærens panem, derelictum. Vel certè ibi quærere, non significat quærere quomodocunque, sed quærere cum anxietate & labore, vt illi faciunt, qui diu quęrunt, & vix inueniunt. Vnde in Hebręo est verbum in Piel מְבַקֵּשׁ. quod significat quærere diligenter.

Argumentum TERTIVM. Opes moderatæ necessariæ sunt, vel saltem valde vtiles ad vitam beatam & perfectam in hac vita ducenda; nam Ecclesiastæ 7 dicitur: *Melior est sapientia cum diuitiis, & vtilior videntibus solem; sicut enim protegit sapientia, sic protegit & pecunia* Act. 20 *Beatius est dare, quàm accipere.* Et Arist. lib. 1. Ethic. cap. 8. dicit opes esse necessarias ad felicitatem.

RESPONDEO, opes & egestatem habere sua commoda & incommoda; nam opes prosunt, quia materiam præbent liberalitatis, & quia liberant à sollicitudine quærendi victum, tamen obsunt quatenus adferunt magnam sollicitudinem eas conseruandi, dispensandi, &c. Contrà, paupertas prodest, quatenus præbet materiam patientiæ, & liberat à sollicitudine conseruandi, & distribuendi pecunias; sed obest, quatenus affert sollicitudinem quærendi victum. Verùm omnibus consideratis, videtur esse maius bonum, quod adfert voluntaria paupertas, quàm id, quod adferunt diuitiæ; & minus malum, quod paupertatē comitatur, quàm id, quod comitatur diuitias, & præsertim iis, qui ex officio euāgelizare, & Sacramenta ministrare debent. Et propterea Dominus Apostolis eiusmodi vitam consuluit, Matth. 10. & ipsi etiam Apostoli, Actor. 6. testantur, se non parum impediri à verbo Dei, & oratione, si opes Christianorum dispensare debeant.

Ad illud autem Ecclesiastæ respondeo, non voluisse eum dicere, meliorem esse sapientiam cum diuitiis, quàm sine diuitiis, sed meliorem esse sapientiam cum diuitiis, quàm sine sapientia diuitias. Ita Titelmannus, & rectè; nam in Hebræo non habetur melior, sed bona est sapientia cum diuitiis: quod non potest dici, quia sit mala sine diuitiis, sed quia sine ipsa malæ sunt diuitię, & hoc probat, cùm ait: *Sicut enim protegit sapientia, sic protegit pecunia.* Sed in hoc diffe-

runt, quod sapientia vitam tribuit possessori suo, q. denique pecunia protegit in hoc mundo à multis afflictionibus: cum sola sapientia vitam præbet, & ideo sine sapientia parum nihil prosunt diuitiæ.

At illud Act. 20. dico, ceteris paribus, beatius esse dare omnia sua simul propter Christum, & accipere postea aliquid modicũ, quàm parum dare, & nihil accipere; & similiter beatius esse accipere temporalia, vt possis expeditè, & commodare spiritualia, quàm nihil accipiendo impeditiùs spiritualibus dandis.

Ad locum Aristotelis respondeo. PRIMVM, loqui eum de humana felicitate, quæ multis rebus indiget; nam felicitas Christiana, nec ipsa in se eget vllis terrenis opibus, cum tota in Dei visione consistat, nec ad eam adipiscendam vllæ necessariæ sunt opes, cùm melius humilitate & patientia quàm opibus ad regnũ perueniatur æternum. DEINDE addo, loqui Aristotelem de homine politico, qui in ciuitate viuere, & vxorem ac liberos habere, & Rempub. vnà cum aliis gerere velit. Eiusmodi autem hominibus negari non potest quin opes necessariæ sint. Si quis autem velit sibi soli viuere & contemplationi vacare, huic certè Aristoteles opes necessarias esse minimè iudicabit, modò is habeat vnde viuat sine dispendio contemplationis.

Argumentum QVARTVM. Redigere se ad extremam inopiam est vitium; nam virtus consistit in medio, vitia in extremis, sed dare aliquid est medium, nihil dare est extremum. Præterea confirmatur ex Paulo 2. Cor. 8. *Si voluntas prompta est, secundum id, quod habet, accepta est, non secundum id, quod non habet. Non enim vt alijs sit remissio, vobis autẽ tribulatio, sed ex æqualitate.*

RESPONDEO, medium in virtutibus, excepta iustitia non considerari penes ipsas res absolutè, sed cum ordine ad rationem, & omnes circumstantias. Verbi gratia, nõ est medium in temperantia, comedere vnum panem, & extrema comedere duos, aut nullum; sed medium est tantũ panis accipere, quantum ratio dictat, tibi hoc tempore conuenire, vnde quod tibi est medium, alteri erit extremum. Si ergo dare omnia, extremum est & vitiosum homini patrifamilias, qui ex officio alere debet vxorem, filios, seruos, &c. At ei, qui

ſtatuit mundo renunciare, & ſoli orationi & prædicationi inſtare, planè media eſt omnia dare: & extrema erunt dare aliquid ſolum, & nihil dare, & per hoc ſoluitur confirmatio; nam Paulus alloquitur homines ſeculares vxoratos, &c.

DICES; dare omnia vel eſt medium ei, qui vult mundo renunciare, ante votum; vel ſolùm poſt votum. ſi ante votum, ergo peccabit ille, ſi non det omnia, etiamſi nullum habeat votum paupertatis; nam medio virtutis opponũtur extrema vitiorum. ſi ſolùm poſt votum, ergo mendicitas non poteſt voueri; nam nihil rectè vouetur, niſi quod ex ſe iam eſt virtutis actus. RESPONDEO, conſilia Euangelica ante votum, non eſſe actus ſpecialium virtutum, ſed eſſe actus perfectos virtutum communium, vt liberalitatis, caſtitatis, obediẽtiæ. Porrò actibus perfectis non opponuntur actus vitioſi, ſed actus minus perfecti; & medium actus perfecti, non habet extrema vitioſa, ſed extrema minus perfecta; at poſt votum iidem actus iam ſunt actus neceſſarij ſpecialium virtutum, quibus opponuntur vera vitia ſpecialia.

Argumentũ QVINTVM. Qui ſe ſpontè redigit ad mendicitatẽ, exponit ſe periculo fame moriendi, tentatq́; Deum, cùm ſibi ipſe auferat media ordinaria ad vitam conſeruandam, nec poteſt dicere, panem noſtrum quotidianum da nobis hodie; nam ei reſponderet Dominus; quid à me petis panem, cùm tibi dederim antea, & tu illum abieceris?

RESPONDEO, ille diceretur exponere ſe tali periculo, qui omnia ſua daret, quando probabiliter ſciret, nihil ſe poſtea inuenturum: at religioſi certam ſpem in Deo ponunt ſibi nihil defuturum, quandoquidem Chriſtus id promiſit, & experientia longa idem teſtatur. Neque tentant Deum; nam medium ordinarium ad vitam eſt cibus & potus, ſiue ſit proprius, ſiue donatus ab alio: ille ergo reiicit media ordinaria, qui aut non vult comedere, aut non vult panem accipere, niſi per miraculum, vt illis accidit, de quibus Caſſianus collat. 2. cap. 6. Nec prohibentur dicere, panem noſtrum, &c. Immò ipſi maximè hoc dicere poſſunt, quandoquidem ſibi nihil retinuerunt, vt Chriſtum ſequerentur. Si enim dicat aliquis Rex ciui opulẽto, relinque hîc tuas poſſeſſiones, & veni mecum ad bellum: certè ille iure poterit à Rege petere panem quotidianum.

Argumentum SEXTVM. Religiosi mendicantes, iniuriam faciunt veris pauperibus; nam Lucæ 14. dicitur: *Cum facis prandium, voca pauperes, debiles, claudos, cæcos, quia non habent retribuere tibi, & beatus eris. Hoc loco*, inquit Armachanus, *Dominus non iubet vocari pauperes quoscunque, sed pauperes debiles, claudos, vel cæcos, neque etiam debiles quoscunque, sed debiles pauperes; nam pauperes non debiles, possunt retribuere laborando; debiles non pauperes, possunt retribuere pecunias dando.* Præterea, ordo caritatis postulat, vt semper detur eleemosyna magis egenti, magis autem egent pauperes debiles, quàm fortes, quales sunt religiosi, non igitur licet religiosis eleemosynas petere, nisi forte ægrotent.

RESPONDEO, si argumentum aliquid concluderet, non soli religiosi mendicantes, sed etiam omnes Clerici & Monachi, qui ex possessionibus viuunt, & non sunt debiles, claudi, vel cæci, peccarent; nam possessiones donatæ monasteriis, & Ecclesiis, quid sunt aliud quàm eleemosynæ? ridiculum autem est, non fraudari pauperes à Clericis & Monachis, qui accipiunt in eleemosynam redditus multorum millium aureorum; & fraudari à mendicantibus, qui accipiunt vnam panem.

Ad locũ ergo Euangelij dico, Dominum velle vocari pauperes, siue sint debiles, siue non; legendum est enim cum distinctione, voca pauperes, debiles, &c. nam Apostolus Act. 24. dicit, se attulisse eleemosynam pauperibus Christianis, qui erant in Hierusalem, quos certum est non fuisse omnes cæcos, vel claudos. Et cùm Dominus ait: *Voca eos qui non habent retribuere tibi*, non intelligit eos, qui nullo modo possunt retribuere. Tales enim nulli ferè sunt; nam etiam pauperes claudi possunt retribuere aliquod obsequium, sed intelligit eos, qui nõ possunt re inuitare ad simile conuiuium, vel cõmodè aliquid aliud donare, & proinde à quibus nihil sperari solet. Sic enim ait: *Noli*, inquit, *vocare amicos tuos neque vicinos diuites, ne fortè ipsi te reinuitent, & fiat tibi retributio.* Porrò, pauperes omnes, etiam qui validi sunt, & suis laboribus victum quærunt, tales sunt, vt non possint retribuere; nam cùm vix sufficiant sibi, quomodo poterunt conuiuio diuites excipere, aut eis munera largiri?

Ad ii-

Ad illam rationem dico, ceteris paribus, dandam esse eleemosynam semper magis indigenti, alioqui magis danda est propinquiori, & meliori, & cui debetur ex iustitia, &c. Porrò, tribus de caussis potest fieri, vt sit danda eleemosyna potius religioso minus indigenti, quàm non religioso magis indigenti. ex Hieronymo in fine libri contra Vigilantium.

PRIMO, si is dederit verè omnia sua pauperibus: debetur enim illi victus ex bonis pauperum, non solùm ex caritate, sed etiam aliquo modo ex iustitia.

SECVNDO, si laboret pro populo concionando, sacra faciendo, &c. nam & huic debetur aliquo modo ex iustitia, licet is non petat, nisi ex caritate.

TERTIO, ratione perfectionis monasticæ; nam danda est semper eleemosyna potius meliori. quia verò non possumus iudicare de internis, danda est potius profitenti maiorem sanctitatem, quàm profitenti minorem, quando non constat de mala vita religiosi. Excipitur tamen semper extrema necessitas cuiuscunque pauperis; illa enim semper præponitur minori necessitati.

LIBER

LIBER TERTIVS
DE LAICIS SIVE SECVLARIBVS.

CAPVT PRIMVM.

Ordo totius Disputationis.

DIsservimvs de dvobvs membris Ecclesiæ, id est, Clericis, & Monachis; superest vt dicamus de tertio, id est, de Laicis, siue secularibus, & simul de membris ab Ecclesia præcisis, id est, de Hæreticis, quæ omnia disputationem de Magistratu politico reuocari possunt.

Tota hæc Disputatio sex quæstionibus continetur. Primùm enim, de ipsa politica potestate agendum est. Deinde de officio eius in rebus politicis. Tertiò, de officio eius causa religionis.

De Primo sunt quæstiones duæ. Prima; An ista potestas sit res bona, & proinde Christianis licita. Secunda; An per peccatum amittatur.

De Secvndo sunt duæ quæstiones. Prima, de officio Magistratus in conseruanda Republica ab improbitate ciuium per leges, & iudicia, tam ciuilia, quàm criminalia, id est; An liceat Christianis leges condere, iudicia exercere, & gladio ferire noxios, qui sunt actus proprij Magistratus. Secunda, de officio Magistratus in protegenda Republica ab hostibus externis, id est; An liceat Christianis bella gerere, & huic addemus quasi corollarium propter Lutherum; An liceat bellare contra Turcas.

De Tertio sunt aliæ duæ quæstiones. Prima; An ad Magistratum pertineat cura religionis; An verò permittere possit, vt quisq; credat, vt voluerit. Secunda; An Magistratus debeat

debeat hæreticos ab Ecclesia iudicatos, & damnatos punire, tam in libris eorum, quàm in facultatibus, & in personis, etiã vsq; ad mortem.

CAPVT II.

Proponitur prima quæstio; An politica potestas sit bona, & Christianis licita.

EST vna ex præcipuis hæresibus Anabaptistarum, & Trinitariorũ huius temporis; Non licere Christianis gerere Magistratus, nec debere esse vllo modo inter Christianos prætoria, tribunalia, iudicia, ius gladij, &c. Ministri, qui in Transyluania, Trinitatem, & Incarnationem, & paruulorum Baptismum oppugnant; ediderunt anno M. D. LXVIII. Albæ Iuliæ, Antitheses Christi veri & falsi; quarum VII. est; Christum falsum habere in sua Ecclesia Reges, Principes, Magistratus, gladios; Christũ verum nihil tale in sua Ecclesia pati posse.

Argumenta eorum hæc sunt, vel certè esse possunt. PRIMVM, ex Scriptura, Matth. 17. *Reges Gentium, à quibus accipiunt tributa, &c. ergo liberi sunt filij.* Et Luc. 22. *Reges Gentium dominantur eorum, non sic erit inter vos.* Rom. 13. *Nemini quidquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis.* 1. Cor. 7. *Pretio empti estis, nolite fieri serui hominum.* 2. Corinth. 8. *Vnus Dominus.* Ephes. 4. *Vnus Dominus, vna fides, vnum Baptisma, vnus Deus.*

SECVNDVM, ab exemplis; nam plerique Principum abuntur potentia, & nõ solùm non prosunt, sed etiam obsunt Reipub. vt patet in ipso initio mundi de Cain Genes. 4. de filiis Principum Genes. 6. qui accipientes varias vxores, corrupti sunt omni scelere, & eorũ caussa postea venit diluuium. Item de Nemrod, Pharaone, Nabuchodonosor, & de Saul, Roboam, & ceteris; nam post diuisionem regni, ex Regibus Israël nullus fuit bonus.

TERTIVM, à fine; nam Magistratus permissus fuit Iudæis propter imperfectionem temporis. erant enim pueri Iudæi, & ideò regi debebant ab alio, vt patet Galat. 4. at nos viri sumus perfecti, & vnctio docet nos de omnibus.

QVARTVM, ab efficiente; nam ista potestas nõ est à Deo intro-

introducta, sed ab hominibus tyrannicè vsurpata; quis fecit Nemrod Regem? quis Nabuchodonosor? quis Ninum quis Alexandrum? quis Iulium Cæsarem? quis alios? hinc datur ille pyrata, qui respõdit Alexandro, ego quia cum paruo ligno discurro, pyrata dicor; tu quia cum magna classe orbem terrarũ spolias, Imperator diceris. Augustinus lib. de ciuitate Dei, cap. 4. ex M. T. lib. 3. de Repub.

QVINTVM, ab origine; nam Deus creauit homines liberum, & per peccatum introducta est subiectio; ergo cùm peccato per Christum liberati simus, etiam à subiectione esse debemus. Antecedens patet; nam Gen. 1. non dicitur; Dominamini hominibus, sed: *Dominamini piscibus maris*, &c. Item mulier nunc nõ subiicitur viro, nisi politica subiectione, & tamen hæc subiectio per peccatum introducta est, ut patet Genes. 3. *Sub viri potestate eris*; & præterea ante diluuium primus, qui condidit ciuitatem, & inchoauit regnum politicum, fuit Cain, vt ex Genes. 4. deducit Augustinus lib. 15. de ciuitate Dei, cap. 1. post diluuium primus fuit Nemrod Genes. 10.

Denique id clarè docent Patres. AVGVSTINVS lib. 19. de ciuitate Dei, cap 15. rationalem factum ad imaginem suam noluit Deus nisi irrationalibus dominari, non homini homini, sed hominem pecori; inde primi iusti Pastores magis pecorum, quàm Reges hominum constituti sunt, vt hinc etiam insinuaret Deus, quid ordo postularet creaturarum & quid meritum exigeret peccatorum. GREGORIVS lib. 21. moral. cap. 11. Omnes homines natura æquales genuit, sed variante meritorum ordine, alios aliis dispensatio occulta postponit, ipsa autem diuersitas, quæ accessit ex vitio, recta est diuinis iudiciis ordinata, vt quia omnis homo iter vitæ non æquè graditur, alter regatur ab altero; similia habetur Pastorali, part. 2. cap. 6.

Hanc hæresim non solùm Catholici omnes execrantur, ac præcipuè B. Thomas in opusc. 20. & omnes Philosophi, sed etiam Philippus Melanchthon in locis, cap. de ciuili Magistratu, & Ioannes Caluinus lib. 4. Instit. cap. 20. acerrimè & fusissimè oppugnant, & Lutherus ipse in visitatione Saxonica, etsi ab ipsius verbis in Babylonica captiuitate, cap. de Baptismo, occasionem sumpserunt Anabaptistæ.

Non

Nos eam quinque argumentis refellemus; nam tot etiam sunt aduersariorum fundamenta. Primò, ex Scripturis. Secundò, ex exemplis Sanctorum. Tertiò, ex fine seu necessitate. Quartò, ex causa efficiente. Quintò, ex origine.

CAPVT III.

Ex Scripturis asseritur politicus Magistratus.

QVANTVM ad PRIMVM, Scriptura Testamenti veteris plena est testimoniis. Exod. 22. Iudices populi à Deo ipso vocantur Dij, sicut etiam Psal. 81. *Deus stetit in Synagoga Deorum, in medio autem Deos diiudicat*; cuius vocabuli rationem explicat Iosaphat 2. Paralip. 19. vbi dicit iudices non hominum, sed Dei iudicia exercere, id est, loco Dei iudicare. Et similiter Deuter. 1. monet Moyses iudices populi, vt iustè iudicent, quia Dei iudicium est. & Christus Ioan. 10. *Si illos dixit Deos, ad quos sermo Dei factus est, quem Pater sanctificauit, & misit in mundum, &c.* Vbi Christus vult dicere; Si Principes Deus vocat Deos, quia ad illos mandatum diuinum factum est, vt iudicent loco suo, cur non magis, &c. non enim quadrat quod alij dicunt, vocatos Deos eos oēs, quibus Deus loquutus est; si ergo Principes vocantur Dij, quia locum Dei tenent, non potest reprehendi munus Principum, nisi reprehendatur Dei ipsius munus.

Præterea Deut. 17. describit Moyses leges Regi futuro, & in libro iudicum, cap. vlt. in vltimis verbis reddere volens Spiritus sanctus causſam omnium malorum, quæ acciderūt illo tempore, dicit: *In diebus illis non erat Rex in Israël, sed vnusquisq; quod bonum sibi videbatur, hoc faciebat.* In eodem libro Iudicum, & in lib. Regum passim habemus Deum excitasse Israëli Iudices, aut Principes, per quos populum liberaret. Prouerb. 8. *Per me Reges regnant.*

Respondent Anabaptistæ, Iudæis fuisse permissos Magistratus propter imperfectionem; at aliam rationem esse Testamenti noui.

AT contrà; nam inprimis Prophetæ prædixerunt omnes Reges terræ seruituros Christo, & Ecclesiæ: quod non potest fieri, nisi in Ecclesia sint Reges Psalm. 2. *Et nunc Reges intelligi-*

telligite, erudimini, qui iudicatis terram, apprehendite disciplinam; secundum Hebræum נַשְּׁקוּ בַר osculamini filium, quem in eodem Psalmo Scriptura vocat Messiam; item Psal. 71. *Adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes Gentes seruiẽt ei.* Isaiæ 60. *Ambulabunt Gentes in lumine tuo, & Reges in splẽdore ortus tui.* Et cap. 49. *Erunt Reges nutricij tui, & Reginæ nutrices tuæ, vultu in terra demisso adorabunt te, et pulueres pedum tuorum lingent;* quod certè impletum videtur in Constãtino, Theodosio, Carolo Magno, & aliis, qui adorauerunt sepulcra Apostolorum, & Martyrum, & Ecclesiam ditauerunt, & protexerunt.

Præterea, Christus, prædicãs Euangelium regni, inter alia dixit: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari.* Matth. 22. & Paulus Roman. 13. iubet, vt *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit; non enim est potestas nisi à Deo, &c.* Et ibidem repetit, Principes seculares, quibus tributa redduntur, esse ministros Dei, quo loco vtitur etiam Irenæus lib. 4. cap. 7. Item 1. Tim. 2. iubet Apostolus nominatim orari pro Regibus. quo loco vtitur Tertullianus in Apologet. cap. 31. quod calumniabantur Ethnici Christianos, quòd magistratibus nollent parere; at certè si Euangelium non ferret magistratum, oporteret orare pro destructione Regum & Principum. Ad Tit. 3. *Admone illos principibus & potestatibus subditos esse,* & 1. Petr. 2. *Deum timete, Regem honorificate.*

Sed respondent, ex his testimoniis probari, oportere nos parere Regi Ethnico, non autem licere Christianis regna possidere, & Magistratus gerere. Quibus nos respondemus: Primvm, non esse mirum in Testamento nouo non fieri multam mentionem magistratuum; nam Christus non venit constituere regnum politicum, sed regnum spirituale, & cœleste; & similiter Apostoli in hoc regno spirituali cõmendando, & propagando occupati fuerunt, politicum reliquerunt, vt antea erat.

Addimvs præterea; Licet nõ expressè Scriptura noui Testamenti approbet in Ecclesia Magistratũ politicum, tamen euidenter colligi ex adductis testimoniis; nam si Christianis licet subesse Regi Ethnico, cur nõ potius Regi Christiano? & si licet Christiano subesse, cur nõ præesse? cùm subesse videatur magis contra libertatem Euangelicam, quàm præesse

Dest-

Deniqve, si Christianæ libertati repugnaret subiectio, vel præfectura ciuilis, magis repugnaret Ecclesiastica, quia Christiana libertas magis pertinet ad Christianũ, vt est ciuis Ecclesiæ, quàm vt est ciuis mundi: At non repugnat Christianæ libertati præfectura, vel subiectio Ecclesiastica, vt patet ex illo Matt. 24. *Quis putas est fidelis seruus & prudens, quẽ constituit Dominus super familiã suam?* Et ex illo Rom. 12. *Qui præest in sollicitudine.* Et ex illo Hebr. 13. *Obedite præpositis vestris*, Neq; igitur repugnat præfectura, vel subiectio politica. Atq; hinc soluitur primum argumentũ contrà allatum.

Ad Primvm ergo dicẽdum est, Christum eo loco de seipso tãtùm loqui, & rectissimè probare se, quia Filius Dei summi Regis esset, non fuisse obligatum soluere tributum vlli Principi. alioqui ipse idem iussit reddi cẽsum Cæsari, Matth. 22. & Apostolos Rom. 13. *Cui tributum*, inquit, *tributum, &c.*

Ad Secvndvm, eo loco Christus instituit Ecclesiasticum Magistratum, & eum distinguit à politico, & à politico corrupto, cui pompæ, superbia, fastus annexa esse solent, qualem etiam politicum Magistratum, si intelligamus prohibitum esse Christianis, nihil absurdi dicemus; ibi enim nõ reprehenditur regnum, sed modus regnandi.

Ad Tertivm, non vult Paulus dicere, non sinatis vos obligari vlla lege, sed soluite maturè omnia debita; præcedit enim: *Reddite omnibus debita, cui tributum, &c.* Et quia solius amoris debitum nunquam ita reddi potest, quin semper teneamur amare, ideo ait: *Nemini quidquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis.*

Ad Qvartvm dico, fieri seruũ hominis, eo loco significare seruire homini propter hominẽ tantùm; nam alioqui ibidem Paulus hortatur seruos, vt etiãsi possint fieri liberi, tamẽ magis eligant seruitutem. & Gal. 5. *Seruite*, inquit, *inuicem.*

Ad Vltimvm dico, ibi nomen Domini propriè accipi, quomodo non conuenit nisi Deo, nec propterea tolluntur Reges, & Principes, qui non propriè domini sunt, sed ministri Dei, qui vnus verus est Dominus, nullus enim est titulus maior; nam verus Dominus duas habet conditiones, quæ nulli creaturæ cõueniunt. Vna est, vt possit pro libito vti re, cuius est dominus, & eam augere, minuere, mutare, annihilare, &c. Altera, vt nulli seruiat, id est, nulla re indigeat, sed

seipso sufficiat ad omnia, vt rectè notat Augustinus lib. 1 de Gen. c. 11. & deducit ex Psal. 15. *Dixi Domino, Deus meus es, quia bonorum meorum non eges*; nam in Hebræo est, dixi Domino, Dominus meus אֲדֹנָי. & hinc est quod LXX. interpretes vbiq; nomẽ propriũ Dei יְהוָה reddiderũt per κύριος, & Hieronymus per Dominum. hinc etiã Augustus, vt Tertullianus refert in Apologetico, cap. 34. nunquam se Dominum appellari passus est, quòd intelligeret hunc titulum soli Deo conuenire, & è contrario reprehenditur à Suetonio incredibilis arrogantiæ Domitianus, quòd in Amphitheatro sibi acclamari libenter audiret: *Domino, & Domina feliciter*, & quod iuberet de se scribi: *Dominus, & Deus noster sic fieri iubet.*

CAPVT IV.

Idem asseritur exemplis Sanctorum.

SECVNDA ratio sumitur ab exemplis; nam si res mala esset principatus, nunquam viri sancti eum gessissent; at habemus in Scriptura plurima exempla sanctorum Principum, vt Melchisedech Regis Salem, Iosephi Patriarchæ, qui toti Ægypto vtilissimus præfuit, Moysis, Iosue, omnium ferè Iudicum, Dauidis, Salomonis, Ezechiæ, Iosaphat, Iosiæ, Danielis, Mardochæi, Nehemiæ, Machabæorum, & aliorum.

In Testamento nouo videmus Ioan. 4. Regulum credidisse in Christum, nec tamen iussum renunciare principatui; similiter Actor. 13. proconsulem conuersum à Paulo, nõ propterea deposuisse Magistratum. Videmus deinde à S. Fabiano Papa & Martyre, & à tota Ecclesia admissum fuisse Philippum Imperatorem, nec illi imperatum, vt deponeret imperium, vt ex historia Eusebij lib. 6. cap. 25. colligitur.

Quod autẽ non sit in Testamẽto nouo maior copia eorum, ratio est, quia Deus voluit Ecclesiam suam inchoare ab hominibus pauperibus, & vilibus, vt dicitur 1. Corint. 1. ne putaretur augmentum Ecclesiæ opus humanum, si fauore Principum creuisset, immò è contrario voluit Deus primis CCC. annis vt Ecclesia totis viribus oppugnaretur ab Imperatoribus totius mundi, vt inde ostenderet, opus suum esse

esse Ecclesiam, & plus posse illam patiendo, quàm possent illi cruciando.

Vnde Augustinus in epist. 50. dicit Deum voluisse primo tempore impleri illam partem Psal. 2. *Astiterunt Reges terræ, &c.* Deinde sequenti tempore illam aliam: *Et nūc Reges intelligite.* sicut reuera impletum videmus in Constantino, & successoribus eius; siquidem videmus Constantinum diuinitùs edoctum, & vocatum à Deo singulari miraculo, vt Eusebius refert lib. 1. de vita Constātini. at si res mala esset principatus, quare Christus ipse Constantinum ad Ecclesiam vocasset? Vbi nota obiter dissonantiam circa hanc historiam; nam in historia Ecclesiastica Eusebij à Ruffino versa lib. 9. cap. 9. habetur Constantinum per soporem vidisse signum crucis in cœlo, & deinde Angelos ei dixisse: *In hoc vince*; At lib. 1. de vita Constantini Eusebius refert, in itinere eum corporeis oculis vidisse supra solem signum crucis cum illis literis: *In hoc vince*, & idem signum à toto exercitu conspectum, & noctu postea ei apparuisse Christum, qui mysteriū explicuerit, atq; hæc omnia se ab ipso Constantino coram audiuisse. Itaque verisimile est quod in historia habetur à Ruffino additum fuisse. Alia plurima exempla addi possent Iouiniani, Gratiani, Theodosij iunioris & senioris, Caroli Magni, Ludouici Pij, Othonis I. S. Henrici Imperatoris, S. Ludouici Regis Francorum, aliorumque multorum, qui vel in Britannia, vel in Hungaria, vel in Boëmia, vel in aliis regionibus sanctissimè regnauerunt.

Ad argumentum in cōtrarium dico PRIMO, falsum esse Principes vt plurimùm esse malos; hîc enim non agimus de regno in particulari, sed de politico principatu in genere, qualis Princeps fuit Abraham, & alij; sicut ergo fuerunt mali Principes, Cain, Nemrod, Ninus, Pharao, Saul, Hieroboam, & alij Reges Israël; ita è contrario fuerunt boni Principes, Adam, Noë, Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph, Moses, Iosue, omnes ferè Iudices, & plurimi Reges Iuda.

SECVNDO dico, exempla malorum Principum non probare malum esse principatum, sæpe enim mali abutuntur rebus bonis; at exempla bonorum rectè probant, principatum esse bonum, quia homines boni non vtuntur rebus malis; præterea, etiam Principes mali plus prosunt sæpe, quàm

obsint, vt patet de Saule, Salomone, & aliis; denique ... est Reipub. malum Principem habere, quàm nullum; ... nim nullus est, non potest diu consistere Respub. dicente Salomone Prouerb. 11. *Vbi non est gubernator, corruet populus*, & vbi est, licet malus, conseruatur vnitas populi. Videatur Thomam in opusc. 20. cap. 6 lib 1.

TERTIO dico, quòd in Regibus Israël nullus fuerit ... nus, ad insignem Dei prouidentiam pertinere; Deus enim ... permittere voluit, quia rebellio illa Israëlitarum à tribu ... da, significabat schismata Hæreticorum ab Ecclesia, vt ... CHERIVS docet in fine lib. 3. super librum Regum. Fere ... nim inter Catholicos sunt boni, & mali; at inter Haereticos ... nullus potest esse bonus; ita quoque inter Reges Iudæ ... fuerunt boni, multi etiam mali. Ex Regibus Israël nullus ... mnino inuentus est bonus.

CAPVT V.

Idem asseritur ex fine principatus.

TERTIA ratio ducitur à fine. Principatus ... cus adeò naturalis, & necessarius est humanae ... neri, vt tolli nõ possit, quin natura ipsa de ... tur; hominis enim natura est, vt sit animal ... le; nam bruta quidem sunt à natura ita instructa, vt pos ... sibi singula sufficere, homo autem tam multis rebus indi ... vt solus viuere nullo modo possit; nam bruta nascuntur ... stita, & armata, & æstimatiuam habent ita determinatam ... omnia, quæ sibi conueniunt, vt naturaliter sine vllo docto ... statim nouerint nidos ædificare, alimenta quærere, & me ... cinam etiam sibiipsis facere; at homo nascitur sine vestibus ... sine domo, sine alimentis, omnium rerum egenus, & qua ... quam habet manus, & rationem, quibus omnia instrumen ... ta parare potest, tamen singula longum tempus requirunt, ... & adeò longum, vt sit impossibile sibi vnum hominem ... cere ad omnia, præsertim cùm nascamur rudes, & artes ma ... gis doctrina, quam experientia discantur; ergo necesse est, vt ... simul viuamus, & vnus alium iuuet.

PRAETEREA, etiamsi quisq; sufficeret sibi ad viuendum ... tamen nunquam sufficeret ad protegendum se ab impetu ... fera-

feratum, & latronum, sed ad hoc necesse est conuenire, & collatis viribus resistere; & licet sufficeret sibi etiam contra hostes, tamen semper maneret rudis, & expers sapientiæ, & iustitiæ, multarumq; aliarum virtutum, cùm tamen ad hoc nati simus, vt mentem & voluntatem præcipuè exerceamus; nam scientiæ, & artes longo tempore, & à multis inuentæ sunt, & sine doctore percipi non possunt; iustitia autem non nisi in societate exerceri potest, cùm sit virtus constituens æquitatem inter plures.

Denique, donum loquendi, & audiendi, id est, percipiendi distinctè verba, quorsum homini collatum est, si debeat solitarius viuere? Itaque rectè Aristoteles lib. 1. politicorum, ca. 2. dicit, hominem natura ciuile esse animal, magis quàm sint apes, & grues, & quæcunq; animalia, & si quis solitarius viuat, aut esse bestiam, aut Deum, id est, aut minus, aut maius homine; neque id est contra Eremitas nostros. Nam qui penitus solitarij vixerunt, vt Paulus primus Eremita, Maria Magdalena, Maria Ægyptiaca, & si qui sunt alij, dici possunt aliquid amplius homine habuisse, non natura, sed gratia; nam non sine miraculo alebantur à Deo, vt notum est; ceteri autem etsi in solitudine degerent, tamen frequentes simul conueniebant, & Abbatibus suis subiecti erant, vt in disputatione de Monachis demonstrauimus.

Iam verò si natura humana socialem vitam requirit, certè requirit etiã regimen, & rectorem; nam impossibile est multitudinem diu consistere, nisi sit, qui eam contineat, & cui sit curæ bonum cõmune: sicut in vnoquoq; nostrûm nisi esset anima quę contineret & coniungeret partes, & potentias, & elementa contraria, ex quibus constamus, statim omnia soluerentur. vnde Prouerb. 11. *Vbi nõ est gubernator, populus corruet.* deinde societas est multitudo ordinata, nõ enim dicitur societas multitudo confusa & dispersa; ordo autẽ quid aliud est, quàm series quædã inferiorum & superiorum? Necessariò igitur rectores habendi sunt si societas futura est.

Ex hac ratione soluitur TERTIVM argumẽtum Anabaptistarum; falsum enim assumunt, cùm dicũt, regimen politicum permissum Iudæis ob imperfectionem eorum, nobis autem non conuenire, quia vnctio doceat nos de omnibus; nam vnctio hoc inprimis docet esse necessarium, habere rectorem,

ctorem; nec sufficit scire omnia, sed oportet etiam multa facere, & parare, quæ non possumus sine aliorum auxilio.

Et præterea hinc deducitur falsum esse, quod M. T. dicit in primo de inuētione, fuisse olim tempus, quo homines vagarentur more bestiarum, deinde à sapiente quodam, & eloquente homine vi eloquentiæ persuasos conuenire, & simul viuere. quod idem etiam hoc tempore dicere solēt quicunque eloquentiam laudandam suscipiunt. At reuera nunquam fuit, nec esse potuit, tale tempus. Nam Adam sapientissimus fuit, & sine dubio nō permisit homines vagari more bestiarum, & Cain filius eius ædificauit etiam ciuitatem materialem: ante Cain, & Adam nulli fuerunt. Sed nō mirum Cicero-nem, & alios Ethnicos talia dicere; nam Ethnici quia putabant mundum fuisse ab æterno, & tamen videbant omnes artes esse nouas, & non exstare memoriam nisi paucorum annorum, inde suspicati sunt, longissimo tempore homines vixisse more ferarum, & solùm exstare memoriam rerum gestarum ab eo tempore, quo cœperunt homines simul degere; sed Christiani, qui ex testimonio Dei didicerunt, mundum creatum fuisse ante annos nondum sexies millenos, & primos homines vrbes continuò habere cœpisse, mirum profectò est, cur dicere audeant, longissimo tempore homines sine rectore, & sine ciuitatibus more ferarum vixisse.

CAPVT VI.

Idem asseritur ratione ducta ab efficiente.

QVARTA ratio ab efficiente sumitur; Nam certum est politicā potestatem à Deo esse, à quo nō nisi res bonæ, & licitæ procedūt. id quod probat Augustinus in toto ferè 4. & 5. lib. de ciuit. Dei. Nam sapientia Dei clamat Prouer. 8. *Per me Reges regnant;* Et infrà: *Per me Principes imperant.* Et Daniel. 2. *Deus cæli regnum, & imperium dedit tibi, &c.* Et Daniel. 4. *Cum bestiis, feris q; erit habitatio tua, fœnum, vt bos, comedes, & rore cæli infunderis, septem quoq; tempora mutabuntur super te, donec scias quod dominetur excelsus super regnum hominum, & cuicunq; voluerit det illud.*

Sed hîc obseruanda sunt aliqua. PRIMO, politicam po-

testā-

testatem in vniuersum consideratam, non descendendo in particulari ad Monarchiam, Aristocratiam, vel Dimocratiam, immediatè esse à solo Deo; nam cõsequitur necessariò naturam hominis, proinde est ab illo, qui fecit naturam hominis; præterea hæc potestas est de iure naturæ, non enim pendet ex consensu hominum; nam velint, nolint, debẽt regi ab aliquo, nisi velint perire humanũ genus, quod est contra naturæ inclinationem. At ius naturæ est ius diuinum, iure igitur diuino introducta est gubernatio; & hoc videtur propriè velle Apostolus, cùm dicit Rom. 13. *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.*

SECVNDO nota, hanc potestatem immediatè esse tanquam in subiecto, in tota multitudine; nam hæc potestas est de iure diuino. at ius diuinum nulli homini particulari dedit hanc potestatem, ergo dedit multitudini; præterea sublato iure positiuo, nõ est maior ratio cur ex multis æqualibus vnus potius, quàm alius dominetur. igitur potestas totius est multitudinis; denique humana societas debet esse perfecta Respub. ergo debet habere potestatem seipsam conseruandi, & proinde puniendi perturbatores pacis, &c.

TERTIO nota, hanc potestatem transferri à multitudine in vnum vel plures eodem iure naturæ; nam Respub. non potest per seipsam exercere hanc potestatem, ergo tenetur eam transferre in aliquem vnum, vel aliquos paucos. & hoc modo potestas Principum in genere considerata, est etiam de iure naturæ, & diuino, nec posset genus humanum, etiamsi totum simul conueniret, contrarium statuere, nimirum vt nulli essent principes vel rectores.

QVARTO nota, in particulari singulas species regiminis esse de iure gentium, non de iure naturæ; nam pendet à consensu multitudinis, constituere super se regem vel consules, vel alios magistratus, vt patet: & si causa legitima adsit, potest multitudo mutare regnum in aristocratiam, aut dimocratiam, & è contrario, vt Romæ factum legimus.

QVINTO nota, ex dictis sequi, hanc potestatem in particulari esse quidem à Deo, sed mediante consilio, & electione humana, vt alia omnia, quæ ad ius gentium pertinent. ius enim gentium est quasi conclusio deducta ex iure naturę per humanum discursum; Ex quo colliguntur duæ differentiæ

inter potestatem politicam, & Ecclesiasticam: vna ex parte subiecti; nã politica est in multitudine, Ecclesiastica in homine tãquam in subiecto immediatè: altera ex parte obiecti, quòd politica vniuersè cõsiderata est de iure diuino, in particulari considerata est de iure gentium; Ecclesiastica omnibus modis est de iure diuino, & immediatè à Deo.

Ex his ad argumentum QVARTVM Anabaptistarum respondeo. PRIMO, argumentum solùm probare de regno particulari, non de ipso principatu in vniuersum; nos autem hoc loco principatum in vniuersum, non certam aliquam eius formam constituere volumus.

Addo SECVNDO, sæpissimè regna esse iusta & iniusta à Deo, & non à Deo; nam ex parte ipsorum occupantium & inuadentium, regna sunt latrocinia, & iniusta, & prouidentia non à Deo; tamen ex parte diuinæ prouidentiæ quæ vtitur mala intentione hominum, & illam ordinat vel ad peccata punienda, vel remuneranda bona opera, vel ad alios bonos fines, regna illa sunt iusta, & legitima. Deus enim interdum admirabili ratione prouidentiæ suæ, ita quibusdam regna adimit, quibusdam largitur, vt & qui regno cadit, iustissimè cadat, nec tamen iustè possideat, qui regnum inuadit; dolorus etiam ipse suo tempore illius inuasionis iustissimas pœnas. Ac longè alia ratione Deus filiis Israël Palæstinam tradidit possidendam, quàm illam eandem vel Salmanasar, vel Nabuchodonosor postea tradiderit. Siquidem filij Israël duce Iosue, laudabili obedientia cum Palæstinis pugnabant, illisq; ad internecionem deletis, terras eorum sibi vendicabant. Salmanasar verò, & Nabuchodonosor, detestabili sacrilegio, Dei populum captiuum ducebant; neque enim imperio Dei, sed prauæ suæ cupiditati obsequi volebãt, tametsi Deus ipsis etiam ignorantibus vtebatur ad id quod iustissimè fieri volebat.

Explicant hanc rem accuratè S. Augustinus libro de gratia, & libero arbitrio, cap. 20. & 21. & Hugo Victorinus lib. 2. de Sacramentis parte 1. cap. 29. nec desunt Scripturarum testimonia. Nam Isai. 10. sic legimus: *Assur virga furoris mei, & baculus ipse est, in manu eorum indignatio mea: ad gentem fallacem mittam eum, & contra populum furoris mei mandabo illi, vt auferat spolia, & diripiat prædam, & ponat illum*

illum in conculcationem, quasi lutum platearum; ipse autem non sic arbitrabitur, & cor eius non ita existimabit, &c. Vbi loquitur de Salmanasar, & Senacherib, qui animo iniquo occupauerunt regiones Israël; tamen Deus, illis nesciētibus, vsus est eorum opera ad puniendum Israëlitas.

Sic Isa. 45. *Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro, cuius apprehendi dexteram, vt subiiciam ante faciē eius Gentes, & dorsa Regum vertam. Ego ante te ibo, & glorioſos terræ humiliabo, &c. propter seruum meum Iacob, & Israël electum meum; & vocaui te nomine tuo, assimilauit te, & non cognouisti me.* Ex quo loco apparet, Cyrum acquisiuisse sibi Monarchiam ex cupiditate dominandi, & non propter Dei obsequium: & tamen Deum illi affuisse, & monarchiam, quam quærebat, illi dedisse, vt ipse liberaret populum Israël de Babylonica captiuitate.

Hier. 27. *Ego dedi omnes terras istas in manu Nabuchodonosor Regis Babylonis serui mei; Insuper & bestias agri dedi ei, vt seruiant illi, & seruient ei omnes Gentes, & filio eius, & filio filij eius, donec veniat tempus terræ eius, & ipsius, & seruient ei Gentes multæ, & Reges magni; Gens autem, & regnū, quod non seruient Nabuchodonosor Regi Babylonis, & quicunq; nō curuauerit collum suum sub iugo Regis Babylonis, in gladio & in fame & in peste visitabo super Gentem illam ait Dominus omnipotens.* Et tamē quis dubitat, quin Nabuchodonosor mala intentione subiecerit sibi tot regna?

Ezechiel quoq; ait, cap. 29. *Nabuchodonosor Rex Babylonis seruire fecit exercitum suum seruitute magna aduersus Tyrum, & merces non est reddita ei de Tyro pro seruitute, qua seruiuit mihi aduersus eam.* Et infrà: *Dedi ei terram Aegypti pro eo quod laborauerunt mihi, ait Dominus Deus.*

Sic Romani non propter Deū, sed cupiditate gloriæ quærebant Monarchiam, vt B. Aug. ostendit prolixè lib 5. ciuit. Dei, cap. 12. & tamen Deus Monarchiam eis donauit, tum, vt mercedem redderet bonis eorum operibus moralibus, vt idem Aug. docet lib. 5. cap. 15. ciuit. Dei, tum etiam, vt per vnionem omnium Gentium sub vno principatu pararetur via Euangelicæ prędicationi, vt B. Leo dicit serm. 1. de sanctis Petro & Paulo.

Adde tamen, quod etiamsi initio, qui regna constituerūt,

fuerint inuasores, vt plurimum: tamen successu temporis fiunt vel ipsi, vel successores eorum legitimi Principes, quia populi paulatim consentiunt. hoc modo regnum Francorum nunc omnium consensu legitimum est, licet initio Franci iniustè Gallias occupauerint. Atque idem dici potest de regno Hispanico, quod ab inuasione Gothorum cœpit; & de regno Anglorum, quod cœpit ab iniusta occupatione Angloſaxonum; & de ipso Imperio Romano, quod à Iulio Cæsare patriæ oppressore constitutum est; quod tamen postea adeò legitimum esse cœpit, vt Dominus dixerit Matth. 22. *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, &c.*

CAPVT VII.

Idem asseritur ex antiquitate.

QVINTA ratio sumitur ab origine; Nam etsi subiectio seruilis cœpit post peccatum Adæ, tamen politicus principatus fuisset etiã in statu innocẽtiæ; & probatur PRIMO, quia etiam tunc homo fuisset naturaliter animal ciuile, & sociale, ac proinde rectore opus habuisset.

SECVNDO ex ipsa creatione; nam ideo Deus fecit mulierem ex viro, & non creauit simul multos viros, sed vnum tantùm, ex quo omnes alij nascerentur; vt indicaret ordinem & præfecturam, quam inter homines esse volebat, vt Chrysostomus obseruat hom. 34. in 1. ad Corinth.

TERTIO, quia in illo statu fuisset disparitas sexuum, statuum, ingeniorum, sapientiæ & probitatis; ergo & præfectura ac subiectio; nam in humana societate debuit esse ordo. Rectus autem ordo postulat, vt inferior à superiore regatur, fœmina à viro, iunior à seniore, minus sapiens à sapientiore, & minus bonus à meliore: quod autem hæ diuersitates tunc etiam locum habuissent, sic ostendi potest.

In illo statu fuisset generatio, vt patet Gen. 1. *Crescite, & multiplicamini*, ergo & sexus disparitas, quæ necessariò præcedit generationem, & disparitas ætatum, quę necessariò sequitur generationem, & disparitas sapientiæ & probitatis, quæ sequitur ætatum disparitatem; non enim fuissent nati homines perfecti in illo statu, sed debuissent paulatim discere, &

re,& proficere.Fuissent quidem omnes nati in gratia Dei,& cum maiori cognitione, quàm nunc, vt Augustinus docet lib.1.de Baptismo paruulorum,cap.38.at sine dubio non fuissent tam perfecti, quàm adulti;& inter ipsos adultos poterant per liberum arbitrium alij magis, alij minus applicati ad discendum.

Denique ingeniorum varietas oritur ex varietate corporum; fuissent autem tũc corpora varia magnitudine,forma, robore,& similibus,vt patet,quia illa corpora non erant exempta à legibus naturæ,& egebant cibo,aëris inspiratione, cœlorum influxibus; fuisset igitur etiam tunc ingeniorum diuersitas. Vide B.Thomam 1.parte,quæst.96.& 105.

QVARTO inter Angelos est præfectura,& subiectio,cur ergo inter homines non fuisset in statu innocentiæ? certè Beelzebub dicitur princeps Dæmoniorum,Matth.12.quisanè principatum non acquisiuit peccando,sed retinuit quem antè habebat in eos Angelos,qui eum sequuti sunt. & Apocal.cap.12.dicitur: *Michaël & Angeli eius.* denique Dionysius,cap.9. cœlestis Hierarchiæ, dicit primam Hierarchiam Angelorum præesse, & imperare secundæ, & secundam tertię.& B.Greg.hom.34.in Euang.dicit nomina principatuum & dominationum in Angelis,apertè significare,quòd alij aliis præsunt.

Ex his ad argumentum QVINTVM respondetur, nõ pugnare libertatem,in qua creati sumus, cum politica subiectione,sed solùm cum despotica, id est,cum vera & propria seruitute; differt autẽ politica subiectio à seruili, quod subiectus seruiliter,est,& operatur propter alium;subiectus politicè,est,& operatur propter se; seruus regitur nõ in sui,sed in Domini sui commodum;ciuis regitur in commodum suum,non in commodum magistratus;sicut è contrario Princeps politicus, dum regit populum, non suam, sed populi vtilitatem quærit,Tyrannus autem, & Dominus, non populi,sed suam quærit,vt Aristot.docet lib.8.de moribus,cap. 10. Itaque reuera si vlla est seruitus in politico principatu, magis propriè seruus dici debet qui præest,quàm qui subiectus est,vt docet August.lib.19.ciuit.ca.14.& hoc ad literam significat illud Domini Matt.20. *Qui voluerit inter vos primus fieri;erit omnium seruus;* quomodo Episcopi seruos se ple-

plebium suarum, & summus Pontifex seruum seruorum Dei se nominat.

Ad PRIMVM locum ex cap. 1. Gen. dico, ibi agi de principatu despotico; sic enim dominari debuit homo piscibus maris, & volatilibus cœli, aliisque animantibus.

Ad SECVNDVM dico, mulierē tam ante peccatum, quàm post, sociam & subiectam esse viro; sociam in generatione, subiectam in gubernatione. Illud autem: *Sub viri potestate eris*, non significat quamcunque subiectionem, sed inuoluntariam, & cum tristitia ac timore, qualem vt plurimum experiuntur mulieres coniugatæ; ita docet B. Augustinus lib. 11. Gen. ca. 37. *Neq; enim*, inquit, *& ante peccatum aliter factam fuisse, decet credere, mulierem, nisi vt vir ei dominaretur, & ad eum ipsa seruiendo conuerteretur, sed rectè accipi potest hanc seruitutem significatam, quæ cuiusdam conditionis est potius, quàm electionis.*

Ad TERTIVM, fateor, Cain primùm ædificasse materialem ciuitatem, sed non propterea sequitur ibi cœpisse politicum regimen; nam etiam sine ciuitate materiali potest esse Respublica & principatus; neq; negari potest, quin Adami subiecti fuerint filij & nepotes eius.

Ad QVARTVM dico, Augustinum loqui de seruitute propriè dicta, vt ex toto illo capite patet, vbi inter alia sic ait: *Conditio seruitutis iure intelligitur imposita peccatori*, &c. Neq; obstat quod Augustinus ibidem dicit, inde primi iusti, Pastores magis pecorum, quàm Reges hominum constituti sunt, vt hinc etiam insinuaret Deus, quid postularet ordo creaturarum, & quid exigat meritum peccatorum; nam hoc loco respicit ad abusum nominis regij, quo interdum accipitur pro despotico principatu; nam vt idem Aug. ait lib. 5. de ciuit. Dei, cap. 12. Rex dicitur à regendo & consulendo, non à regnando atq; dominando; & hoc modo Abraã, Isaac, & Iacob Reges dici potuissent: tamen quia fastus humanus Regē dici putat à regnando & dominando; vnde est illud Dominī Luc. 22. *Reges Gentium dominantur eorum*, ideo primi iusti, Pastores pecorum potius, quàm Reges hominum dicti sunt.

Ad QVINTVM dico, Gregorium nō loqui de principatu politico simpliciter, sed adiūcto metu, & tristitia, & timore, &c. quæ per peccatum inuecta sunt. & cùm ait, omnes homi-

nes

nes natura esse æquales, & per peccatum fieri inæquales, & ideo vnum ab altero regi debere, non intelligit homines natura esse æquales sapientia vel gratia, sed æquales in essentia & specie humana; ex qua æqualitate rectè colligitur, nō debere vnum alteri dominari, quomodo homo dominatur bestiis, sed solùm debere vnū ab altero regi politicè. Vnde ibidem subdit: *Nam contra naturam superbire, est ab æqualibus velle timeri*; quia verò peccatores per peccatum similes fiunt bestiis, & degenerant ab ea naturæ integritate, in qua creati fuerant; ideo ibidem Gregorius dicit, rectè post peccatum vnum alteri dominari cœpisse, cum terrore minando & puniendo, quod in statu innocentiæ non fuisset.

CAPVT VIII.

Principatum siue dominium in impiis esse posse.

QVOD SECVNDO loco proposuimus, videlicet principatum in impiis esse posse, facilè probare poterimus. Ac primùm occurrit error Armacani, qui lib. 10 quæstionum Armenicarum, cap. 4. docet, titulum præcipuū dominiorum esse gratiam Dei, siue iustitiam & caritatem: alios autem titulos omnes in hoc fundari, & qui iustitia & gratia Dei carent, nullum habere verum dominium. Eundem errorē eodem tempore docuit Ioannes VViclef, quem refellit optimè Thomas VValdensis lib. 2. doctrinalis fidei, cap. 81. & sequentibus, vsq; in finem libri, & postmodum errorem eundem asseruit Ioannes Huss, vt patet ex Concilio Constantiensi, sess. 15.

Argumenta eorū erant tria. PRIMVM ex Scriptura, Oseæ 8. *Ipsi regnauerunt; & non ex me, Princeps exstiterunt, & non cognoui, argentum suum & aurum suum fecerunt sibi idola, vt interirēt.* Vbi Dominus improbat dominia improborum Regum, & dicit, se nō dedisse ea illis, & causam reddit, quia idola sibi fecerunt. SECVNDVM argumentum ex illo Eccl. 10. *Regnum à Gente in Gentē transfertur propter iniustitias.* Argumentum TERTIVM, ex ratione, quia non est dominiū, nisi à Deo; Deus aūt nullo modo conferret dominia improbis, tum quia hostes eius sunt, tum etiam, quia videretur approbare abusum; abutūtur enim omnes impij sua potestate.

Hic

Hic error facilè refellitur. PRIMO, Scripturis, Sap. 6. *Domino data est potestas vobis, & cùm essetis ministri regni. us non rectè iudicastis, &c.* Isa. 45. *Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro, &c.* Hier. 27. *Ego dedi*, inquit Dominus, *omnes terras istas in manu Nabuchodonosor Regis Babylonis, &c.* Et Dan. 12. *Tu es Rex Regum, Deus cæli dedit regnũ tibi, &c.* Et Rom. 13. & 1. Pet. 2. Apostoli Petrus & Paulus docent, Regum potestatem esse à Deo, & illis obediendum, cùm tamen nulli tunc essent reges, nisi infideles.

SECVNDO, ex Concilio Constantiẽsi sess. 8. & 15. vbi hunc errorem Ecclesia damnauit.

TERTIO, ex Augustino, qui lib. 5. de ciuit. Dei, ca. 21. *Quæ cùm ita sint*, inquit, *non tribuamus dandi regni atq; imperij potestatem, nisi Deo vero, qui dat felicitatem in regno cælorum solis piis, regnum verò terrenum & piis, & impiis, sicut ei placet, cui nihil iniustè placet.* Et infrà: *Qui dedit*, inquit, *Mario, ipse & Cæsari, qui Augusto, ipse & Neroni, qui Vespasiano vel patri, vel filio suauissimis Imperatoribus, ipse & Domitiano crudelissimo, & ne per singulos ire necesse sit, qui Constantino Christiano, ipse Apostatæ Iuliano.*

QVARTO, ratione; nam dominij fundamentum non gratia, sed natura; homo enim quia factus est ad imaginem Dei, ac proinde mente ac ratione præditus est, ideo dominatur rebus inferioribus, vt ex 1. cap. Gen. deduci potest; at natura in infidelibus manet, licet gratia careant, igitur & dominia vera habere possunt. Ad hæc, cùm gratia & iustitia sit occultissima, & nemo sciat de se, vel de alio, an sit verè iustus, si gratia esset titulus dominiorum, sequeretur, nullum dominium esse certum. Ex quo nasceretur incredibilis confusio & perturbatio inter homines. Neque argumenta eorum aliquid concludunt.

Ad PRIMVM dico, illis verbis non improbari à Deo Reges malos, sed improbari quòd Iudæi voluerint habere Regem, cùm Deus esset Rex eorum; nam, vt exponit B. Hieronymus, in hoc cap. 8. Osee, explicat causas, propter quas populus Israël tradendus erat in captiuitatẽ, & vnam dicit esse, quia voluerunt habere Regem; alteram, quod fecerunt sibi idola. Quòd autem valde peccauerint, volentes Regem habere, perspicuum est ex lib. 1. Reg. ca. 12. vbi post electum Saulem

lem in Regem, Samuel sic ait ad populum: *State, & videte rem istam grandem, quam facturus est Dominus in conspectu vestro. Nunquid non messis tritici est hodie? Inuocabo Dominum, & dabit voces & pluuias; & scietis, & videbitis, quia grande malum feceritis vobis in conspectu Domini, petentes super vos Regem.*

Ad SECVNDVM dico, transferri regna de Gente in Gentem propter iniustitiam, quia Deus propter peccata Regum sæpe donat victoriam hostibus eorum, sed non propterea eo ipso, quo peccant, ius regni amiserunt.

Ad TERTIVM dico, Dei benignitatem decere, vt etiam hostibus suis benefaciat, vt legimus in Euangelio Matth. 5. *Solem suũ oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.* neq; propterea approbat abusum. Non enim donat regna impiis, vt eis abutantur, sed vel vt beneficentia sua inuitati conuertantur à peccatis suis, vt B. Hieronymus exposuit in illud Isa. 45. *Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro; Ego ante te ibo, & glorioſos terræ humiliabo, portas æreas conteram, & vectes ferreos confringã, & dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum, vt scias, quia ego Dominus, &c.* vel vt remuneret quædam benefacta eorum, vt B. Augustinus docet lib. 5. de ciuit. Dei, cap. 15. vel denique, quia interdum hoc merentur peccata populorum, vt idem Augustinus docet lib. 5. de ciuit. Dei, cap. 19. ex illo Iob. 34. *Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi.* Idem tamen Augustinus lib. 19. de ciuit. Dei, ca. 21. dicit, apud infideles non posse esse iustitiam, nec iura, nec verum populum, aut Remp. &c. sed vocat veram iustitiam, & vera iura, quæ ducunt ad vitam æternam. vide lib. 5. in Iulian. cap. 3.

CAPVT IX.

Proponitur quæstio de potestate magistratus.

SEQVITVR TERTIA quæstio; Liceátne Christiano magistratui leges condere, iudicia exercere, & punire improbos. Sunt autem duo errores refellendi. PRIMVS est Waldensium & Anabaptistarũ, qui hæc omnia negant. Argumenta verò eorum sunt, quòd legum obligatio tollat Christianam libertatem; iudicia autem

tem prohibeantur Matt. 5. *Si quis voluerit tecum iudicium contendere, & tunicam tuã tollere, da ei & pallium.* Et 1. Cor. 6. *Delictum est in vobis, quòd iudicia habetis inter vos. cur non magis fraudem patimini? quare non magis iniuriã accipitis?* Denique, punire gladio interdictum videatur Christianis Matth. 5. *Dictum est antiquis, oculum pro oculo, dentem pro dente, ego autem dico vobis non resistere malo;* constat autem in lege veteri nõ fuisse permissum, nisi magistratui, pœnam talionis inferre, ergo hoc ipsum Christus prohibet, qui et Matt. 26. ait: *Omnes, qui acceperint gladiũ, gladio peribunt.*

Secvndvs error Caluini est, qui etsi lib. 4. Instit. cap. 20. probat contra Anabaptistas, in Ecclesia debere esse leges ciuiles, iudicia & gladium, tamen lib. 4. Instit. cap. 10. §. 5. asserit leges ciuiles non obligare in conscientia: quod ante illum docuerat Ioannes Gerson de vita spirituali, lect. 4. & Almain de potestate Ecclesiastica, quæst. 1. cap. 10. Rationes hæsunt.

Prima, quia potestas politica est temporalis, ergo nihil ei cum conscientia. Secvnda, quia finis legum ciuilium est pax externa. Tertia, quia Princeps non iudicat de internis. Qvarta, quia Princeps nõ potest inferre pœnam spiritualem, ergo nec ad illam obligare. Qvinta, quia Princeps non potest absoluere, ergo nec ligare. Sexta, quia puniretur idem peccatum, semel hîc, semel in alio seculo. Septima, quia Princeps vt plurimum non intendit obligare ad culpam. Octava, quia potius debemus præuaricari grauissimam legem ciuilem, quàm leuissimam diuinam, vt illam de non mentiendo officiosè; at ista nõ obligat, nisi ad venialem culpam, ergo illa ad nihil obligat; nam si obligaret ad peccatum, præcipuè mortale, oporteret potius cauere mortale, quàm veniale.

CAPVT X.

Prima Propositio.

Licet Christiano Principi leges condere.

Probatur; nam inprimis proprium est Principis leges condere, iuxta illud Prou. 8. *Per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt.* Et Isa. 33. *Dominus Rex noster, Dominus Legifer noster.* nam Re-

gis

gis est iubere, & iubendo dirigere. Porrò lex est ipsa iussio & regula, ergo si Christiani esse possunt Principes, certè etiam possunt leges condere; & confirmatur ex Augustino lib. 19. de ciuit. Dei, cap. 17. *Ciuitas*, inquit, *cœlestis, dum apud terrenam ciuitatem, velut captiuam vitam suæ peregrinationis agit, iam promissione redemptionis, & dono spirituali, tanquã pignore accepto, legibus terrenæ ciuitatis, quibus hæc administrantur, quæ sustentandæ mortali vitæ accommodata sunt, obtemperare non dubitat.* Et infrà: *Hæc ergo cœlestis ciuitas dum peregrinatur in terra, ex omnibus Gentibus ciues euocat, atq; in omnibus linguis peregrinam colligit societatem, nõ curans quidquid in moribus, legibus, institutisq; diuersum est, quibus pax terrena vel conquiritur, vel tenetur, nihil eorum rescindens, vel destruens, immò etiam seruans ac sequens.*

Secvndo probatvr ex necessitate legum ciuilium; Christiani ex eo quòd Christiani sunt, non desinunt esse homines, & ciues, & proinde membra Reipub. temporalis, ergo debent habere regulam aliquam actionum suarum humanarum, qua dirigantur in commerciis, & consuetudine cum aliis hominibus; non sufficit autem lex naturalis, quia solùm principia generalia ostendit, neque ad particularia descendit; non sufficit etiam lex Euangelica, quia illa tractat solùm de rebus diuinis & cœlestibus, vt notum est; lex autem diuina politica Testamenti veteris iam cessauit; solùm enim conueniebat vni illi populo Iudæorum, & in illo statu: ergo necessaria est alia aliqua regula humana, nimirum arbitrium Principis, aut lex ciuilis auctoritate Principis constituta. Et quanquam arbitrium Principis aliquo modo sufficere possit, quando Princeps est sapiens, & populus est exiguus; tamen absolutè necesse est, populum regi legibus, non solo arbitrio Principis, si rectè regi debeat. Quòd interdum sufficiat arbitrium Principis, patet, quia antiquiora sunt regna, quam leges. Iustinus lib. 1. hist. dicit, olim populos sine vllis legibus, solo Principum arbitrio, gubernari solitos; & ex Liuio lib. 3. constat, Rom. Rempub. ad annos CCC. sine legibus gubernatam. Denique, antiquissimus legislator vel est Moses, vt Iosephus contendit in 2. lib. contra Appionem, vel certè Phoroneus qui CCC. annis Mose fuit antiquior, vt Eusebius in Chron. & August. lib. 18 ciuit Dei, cap. 3. docent.

antiquissimus legislator

Atqui ante Phoroneum constituta sunt regna Assyriorum, Argiuorum, Ægyptiorum, & aliorum.

Quòd autem melius sit regi populum lēgibus, quàm libo Principis arbitrio, immò quod sit hoc aliquo modo necessarium, affirmat Arist. lib. 3. polit. cap. 11. Et probatur PRIMO, quia facilius est inuenire vnum vel duos bonos & sapientes, quàm plurimos. Si Respub. debeat regi arbitrio boni Principis, indigebit infinitis bonis Principibus, quorum vnus alteri succedat; at si gubernetur legibus, sufficit semel fuisse aliquos, vel vnum sapientem, qui legem fecerit.

SECVNDO, qui leges cōdunt multi sunt, & diligenter eas examināt; at Princeps est vnus, & sępe repentè iudicare debet.

TERTIO, qui leges fecerunt, sine amore & odio iudicarunt; nam de rebus absentibus iudicarunt, Princeps de presentibus iudicat, vbi locum habent amici, propinqui, munera, terrores, &c. vnde iudicium legum est iudicium solius rationis; iudicium hominis est iudicium rationis & libidinis, id est, hominis & bestiæ.

QVARTO, iudicium Principis etiamsi rectissimum sit, non vnquam caret suspicione, inuidia, querelis, maledictis, at iudicium legis his omnibus caret, quippe quod scitur nō posse corrumpi muneribus.

QVINTO, gubernatio per leges potest longissimo tempore eadem perseuerare; at iudicia hominum sæpe mutantur.

SEXTO, gubernatio per leges potest reduci ad artem, & facilior effici; non autem gubernatio ad arbitrium hominis.

SEPTIMO, melior est gubernatio Principis per se, quàm per vicarios; at gubernatio sine legibus necessariò requirit multos vicarios, qui omnes ad arbitrium suum iudicent; quando autē per leges gubernatur, ipse Princeps omnia per se iudicare censetur, cùm eius legibus iudicetur.

TERTIO PROBATVR; nam si nō liceret Principi Christiano legibus obligare populum, id esset propter libertatem Christianam, sed hoc dici non potest. nam tantum abest, vt lex opponatur libertati Christianę, vt potius opponatur seruituti cōtrariæ eidem libertati, id quod ostendo ex ipsa natura libertatis Christianæ; nam libertas Christiana opponitur seruituti peccati, Ioan. 8. *Amen, amē dico vobis, qui facit*

peccā

peccatum, seruus est peccati: seruus autem nō manet in domo in æternum: filius manet in æternum; si ergo Vos Filius liberauerit, verè liberi eritis. Et Rom. 6. *Liberati à peccato, serui facti estis iustitiæ.* Vocatur autem hæc iustificatio à peccato libertas quædā, quia qui in peccato est, donec non liberatur per gratiam, non potest velle bonum ordinatum ad vitam æternam; habet quidem liberum arbitrium, quia potest ex pluribus malis eligere vnū, & etiam eligere bonum morale; at eligere bonū diuinum non potest, nisi saltem liberari incipiat per Dei gratiam præuenientē, quia captiuus tenetur à Diabolo ad ipsius voluntatem, vt dicitur 2. Tim. 2. at liberum arbitrium liberatum per gratiam potest bonū diuinum velle, & facere. Sed maior adhuc libertas erat in statu innocentiæ, quia tunc homo poterat nullum vnquam velle malum, quod nunc etiam iusti non possunt; maxima autem erit in cœlo, vbi non poterimus velle vllum malum.

Itaq; triplex est gradus libertatis, sicut etiam triplex gradus vitæ corporalis. PRIMVS est Beatorum, qui sic poterūt viuere, vt nō possint mori, & sic poterunt bene agere, vt non possint peccare.

SECVNDVS fuit Adami & Euæ in statu innocētiæ, qui sic poterant viuere, vt possent etiam nunquam mori, & sic poterant bene agere, vt possent etiam nunquam peccare.

TERTIVS noster, qui sic possumus viuere, vt non possimus aliquando non mori: & sic possumus bene agere, vt non possimus non peccare saltem venialiter; infra hos tres gradus non est quartus, nisi non viuere, & non bene agere, qui gradus ad damnatos pertinet. vide Augustinum lib. de correp. & grat. cap. 11. Cùm ergo libertas consistat in eo, vt possimus eligere bonum & reiicere malum, manifestum est, legem non pugnare cum libertate; nō enim impedit quò minus possimus eligere bonū & reiicere malum, sed contra potius iuuat; nam præbet materiam exercēdæ libertatis. At seruituti rectè opponi dici potest lex, quia non potest impleri à seruo peccati. vnde Paulus Rom. 3. *Quid ergo*, inquit, *legem destruimus per fidem? absit, sed legem statuimus.* vide Aug. de spiritu & litera, cap. 30.

Probatur SECVNDO hoc idē. Lex diuina non pugnat cum libertate, ergo nec lex humana. Antecedēs patet, nam Adam

liber creatus est, & tamen lex ei imposita fuit, vt non vesceretur ligno scientiæ boni & mali, Gen. 2. probatur consequentia; nam lex diuina & humana quoad obligationem sunt omnino æquales, vt patebit in sequenti capite.

CAPVT XI.

Secunda Propositio.

LEx ciuilis non minus obligat in conscientia, quàm lex diuina, etsi minus firma & stabilis sit hæc, quàm illa. Explico, lex diuina & humana differunt quoad firmitatem, quia diuina non potest abrogari ab homine, humana potest; at quoad obligationem non differunt, vtraque enim obligat in conscientia, nunc ad mortale, nunc ad veniale peccatum pro rerum ipsarum grauitate; ita vt nulla sit melior regula ad discernendum, vtrum lex humana obliget ad mortale, an ad veniale, quàm cognoscere legem illam esse diuinam, & videre, si diuina esset, quomodo obligaret.

Probatur PRIMO, vis obligatiua est de essentia legis, vt dictũ est in lib. 4. de Pontifice, cap. 16. & obligare est effectus necessarius legis, ergo omnis lex & à quocunq; feratur, siue Deo, siue ab Angelo, siue ab homine, & homine siue Episcopo, siue Rege, siue patre, eodem modo obligat. Probatur consequentia à simili; nam quia hominis essentia est, rationalem esse, & propria passio esse risibilem, omnis homo est rationalis, & risibilis, siue sit creatus à solo Deo, vt Adã, siue à Deo ex alio homine, vt Eua, siue ab hominibus genitus, vt Cain. Antecedens patet, nam lex est regula morum, regulæ autem propriũ est intrinsecè ita dirigere, vt recessus ab ipsa sit peccatum in moribus, sicut recessus à regula in naturalibus dicitur peccatum naturæ, vt sunt monstra, & recessus à regula in artibus est peccatum artis.

Vbi notandum est, quod sicut res cetereq, quoad existentiã, pendent ab agente, non quoad essentiam, essentiæ enim sunt æternæ; sunt enim quædam participationes possibiles diuinæ essentiæ: ita etiam lex, quoad existentiam, pendet à legislatore; nõ enim erit lex, nisi dictetur ab eo, qui habet auctoritatẽ, at quoad essentiam non pendet, quòd enim lex obli-

ger

get est quid æternũ,& immutabile,& participatio quædam legis æternæ Dei, quæ est prima & summa regula; & hoc videtur voluisse dicere B. Augustinus lib. 22. contra Faustum, cap. 27. cùm ait: *Peccatum est dictum, vel factum, vel concupitum contra æternam Dei legem.* Nam siue quis præuaricetur legem naturalem, siue positiuam, siue diuinã, siue humanam, semper peccat contra legem æternam, quia omnis lex est legis æternæ participatio. Et quanquam non potest fieri, vt aliqua vera lex non sit à Deo, cùm lex non possit condi; nisi ab habente potestatem, & non sit potestas nisi à Deo, Rom. 13. tamen si (per impossibile) esset lex non à Deo, adhuc obligaret ad culpam, sicut si (per impossibile) homo existeret non factus à Deo, adhuc esset rationalis.

Probatur SECVNDO, nam si lex obligaret solùm, quia diuina, omnes leges diuinæ æqualiter obligarẽt, vt patet, nam eadẽ esset ratio obligationis in omnibus. At hoc est falsum, nam magis obligat lex, non occides, quàm lex, non furaberis; & magis lex, non furaberis, quàm lex, non mentieris; & lex, nõ mentieris, quàm lex, non loqueris verbum ociosum.

Præterea TERTIO, ostensiuè, illa lex diuina magis obligat, cuius violatio est magis contraria fini legis, id est, caritati, ideo enim peius est occidere, quàm furari, quia magis contra caritatem; & ideo mortale est mentiri perniciosè, veniale est mentiri officiosè, quia illud est contra caritatem, hoc verò præter caritatẽ; sed lex humana etiam habet pro fine caritatem, & ordinat media ad hunc finẽ. quod enim ait Apostolus 1. Tim. 1. *Finis præcepti est caritas*, de omni præcepto intelligitur, & patet; nam lex ciuilis iusta, semper est vel cõclusio, vel determinatio legis diuinæ moralis: ergo habent eundem finẽ, & solùm in hoc videntur differre, quòd lex humana dirigit actus humanos in ordine ad actus externos dilectionis, id est, ad pacẽ & conseruationem Reipub. lex aũt diuina dirigit etiam in ordine ad internos actus caritatis: igitur eadem est ratio legis diuinæ & humanæ, quod attinet ad obligationẽ.

SED OBIICIES, si ex natura rei, & ex ordine ad caritatem sumitur grauitas peccati, superfluæ sunt leges. nam æquè obligamur ante legem ac post legem ad id fugiẽdum, quod natura sua lædit caritatem, & ad id faciendum, quod est necessarium ad conseruandam caritatem.

RESPONDEO, negatur consequentia; nam si lex non adsit generaliter aliquid præcipiens, aut prohibens, mutuæ sunt mala vni, non erunt alteri mala. verbi gratia, si lex non sit, quæ prohibeat gestare arma, erit malum gestare arma, qui facilè prouocatur ad iram, & qui habet inimicos, quibus cupit nocere. at non erit malum homini pacifico, & qui solùm cupit seipsum defendere; tamen si id lex prohibeat, iam est malum omnibus; lex enim nõ debet respicere, quid huic aut illi sit bonum vel malum, sed quid prosit, aut obsit Republicæ. PRAETEREA plurima sunt necessaria vel nata bono communi, quæ tamen non sunt bona, vel mala vlli in particulari, nisi lege præcipiantur, vel prohibeantur. Verbi gratia, tributum necessarium est Regi; tamẽ si lex non adsit, non est necessarium vt ego soluam; nam parũ prodest meum solius tributum Regi, neq; ad me pertinet videre, quibus rebus indigeat Respub. & sic possent omnes dicere. Similiter noxium est Reipub. exportari aurum ex prouincia; at non est noxium notabiliter, quòd ego solus exportem meũ aurum, & sic omnes dicere possent; Lex ergo necessaria est, quę generaliter præcipiens & prohibens, publicæ vtilitati prospicit.

QVARTO, lex diuina positiua ideo obligat ad peccatum, quia cõstituit actum, quem præcipit in genere virtutis, cui antea non esset; nam si Iudæus non ex contemptu, sed exobi appetitu moderatè comedisset carnem suillam in lege prohibitam, sine dubio peccasset, non autem peccasset formaliter contra obedientiam, quia non ex contemptu, ergo contra temperantiã; at moderatè vesci carne suilla, ex se non est contra temperantiam, sed res quædam indifferens, ergo lex fuit, quæ illam abstinentiam fecit actũ temperantiæ necessarium. At hoc idem videmus in lege humana; nam lex diuina non alia de caussa facit esse actum virtutis eum, qui ex se erat indifferens, nisi quia est regula morum ab eo posita, qui habuit auctoritatẽ præcipiendi. Sed homo etiam potest præcipere, & regulas morum constituere, vt suprà ostendimus, potest igitur homo lege sua constituere actum, alioqui indifferẽtem, in genere virtutis; proinde pares sunt lex diuina & humana, quoad obligationem.

QVINTO, lex diuina & humana ita differunt, vt lex Regis & Proregis, siue lex Pontificis & eius Legati. At istæ obligant

gant eodem modo, & solùm differunt firmitate, ergo & illæ. Propositio patet; nam Scripturæ passim testantur, Reges esse ministros Dei, & ab illo habere auctoritatem, & loco eius iudicare, Prouerb. 8. Sap. 6. Rom. 13. 1. Pet. 2. Assumptio etiam patet; nam auctoritas Proregis est à Rege, & Legati à Papa. & experientia idem testatur, & confirmatur ex sanctis Patribus Augustino & Bernardo. Augustinus in titulum Psal. 70. *Vbi*, inquit, *hoc iubet pater, quod contra Dominum non sit, sic audiendus est quomodo Deus, &c.* Certum autem est, maiorem esse Regis, quàm patris auctoritatem, vt idem August. dicit, serm. 6. de verbis Domini. Bernardus tract. de præcep. & disp. *Siue Deus, siue homo vicarius Dei mandatum quodcunq; tradiderit, pari profectò obsequendum est cura, pari reuerentia deferendum, vbi tamen Deo contraria nõ præcipit homo*; vbi clarè dicit, differre leges ex parte materiæ, nõ autem ex parte præcipientium.

At obiicies; nam B. Bernardus ibidẽ loquens de mandatis hominum, dicit, iussa sine culpa non negliguntur, sine crimine non contemnuntur, vbique enim & culpabilis neglectus, & contemptus damnabilis est: vbi videtur dicere, legem humanam nunquã obligare ad culpam mortalem, nisi ratione contemptus. Respondeo, loquitur de præceptis rerum leuium, in talibus enim nõ potest esse crimen, nisi ratione contemptus Nec enim possunt Prælati pro arbitrio obligare ad culpam mortalem.

Sexto probatur, quia videtur implicare contradictionem, posse Principes obligare ad pœnam, & nõ ad culpam, siquidem culpa & pœna relatiua sunt. & B. August. dicit lib. 1. retract. cap. 9. *Omnis pœna si iusta est, pœna peccati est.* Et in epist. 105. & alibi, Deum ipsum fore iniustum asserit, si quenquam damnaret innoxium. Quomodo igitur possunt Principes damnare ad mortem eos, qui leges suas præuaricãtur, si illi nihil peccauerunt? si culpam in conscientia non contraxerunt?

Dices; quomodo ergo regulæ quorundam religiosorum obligant ad pœnam, & non ad culpam? Respondeo, obligant non per modum legis, sed per modum conuentionis & pacti, vt leges purè pœnales. Nec illa est propriè pœna, sed pœnalis afflictio suscepta in auxilium spiritus.

SEPTIMO & vltimo ex doctrina Apostolorũ; nam Rom. 13. Paulus multis modis id asserit. PRIMO, cùm ait: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non enim est potestas nisi à Deo.* SECVNDO, cùm ait: *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.* TERTIO, cùm ait: *Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Id enim de æterna damnatione exponunt Patres Græci & Latini in hunc locum. QVARTO, cùm ait: *Ideo necessitate subditi estote.* QVINTO cùm ait: *Non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.* SEXTO, cùm ait: *Ministri enim Dei sunt.* 1. Petri 2. *Subiecti estote propter Deum*, id est, nõ solùm timore pœnæ. Ad argumenta in contrarium.

Ad PRIMVM, SECVNDVM, & TERTIVM respondeo, et eo, quod potestas politica est temporalis, & eius finis est pax exterior, & homo non iudicat de internis, rectè colligi, eam non posse obligare, nisi ad actus temporales & exteriores; nõ autem, non posse obligare in conscientia; nam etsi ista regula dirigat actus exteriores, tamen quia regula est, ab ipsa deuiare, peccare est.

DICES; quomodo potest lex, vel potestas temporalis producere effectum spiritualem, id est, ligare conscientiam? RESPONDEO, licet potestas politica & eius lex dicantur temporales ratione obiecti, quia versantur circa temporalia, & exteriora; tamen in se res sunt spirituales. Præterea ligare conscientiam, nõ est aliquid efficere in rem spiritualem, sed solùm imperare alteri, & sic imperare, vt si is nõ obediat, peccet, & testimonio propriæ conscientiæ intelligat, vel intelligere possit, se peccare. Itaque quicunq; potest iubere, potest ligare conscientiam, etiamsi is de internis non iudicet, nec scrutetur conscientiam alterius.

Ad QVARTVM & QVINTVM dico, Principem non posse inferre pœnam spiritualem & æternam, nec posse dimittere eiusmodi pœnam, & tamen posse obligare ad illam; quia id facit auctoritate Dei, qui ei concessit vnum, & non alterum; sicut si Rex permitteret Proregi obligare subditos ad pœnam capitis, & tamẽ non permitteret ei per se exercere iustitiam, vel cõdonare supplicium. Vel dicendum est, legem politicam obligare ad pœnam æternam, non vt est lex hominis, sed vt est lex ministri Dei. Qui enim ministrũ Dei offendit,

dit, simul etiam Deum ipsum offendit; quocirca si (per impossibile) Deus non esset in rerum natura, & tamen lex politica, similiter per impossibile, & extaret aliqua, illa obligaret in conscientia, & eius præuaricatio peccatum esset, sed nulla sequeretur præuaricatorem pœna spiritualis, aut æterna damnatio.

Ad SEXTVM dico, non esse absurdum, idem peccatum puniri à pluribus, & pluribus in locis, quando plures offendit, sicut videmus homicidis sæpe abscindi manus in eo loco, vbi cædem patrarunt, & deinde in loco publicæ iustitiæ abscindi caput.

Ad SEPTIMVM dico, ex intentione legislatoris pendere; an velit reuera imperare, & veram legem condere; an verò solùm ostendere quid agendum sit, sine alio imperio: sed si velit seriò imperare, & veram legem condere, non est in eius potestate impedire, quin lex obliget ad mortale, aut veniale, pro rei magnitudine.

Ad VLTIMVM dico, quod legi diuinæ cedet humana, quando simul seruari nequeunt, non esse caussam, quia humana non obliget ad peccatum, sed quia lex humana minus firmiter statuta est; in tali enim casu desinit esse lex, & proinde etiam obligare. Vide quæ diximus in lib. 4. de Pontifice; & præterea Ioannem Driedonem in 3. lib. de libertate Christiana; Adrianum quodlibeto 6. Franciscum Victoriam in relectione de potestate ciuili; Alphonsum à Castro lib. 1. de potestate legis pœnalis, cap. 4. & Dominicum à Soto lib. 1. quæst. 6. art. 4. de iustitia & iure.

CAPVT XII.

Tertia Propositio.

IVDICIA *publica exercere non est illicitum Christianis.* Probatur PRIMO, quia proprium est Principis iudicare; Scriptura enim ferè coniungere solet Regem & Iudicem, Psal. 2. *Et nunc Reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram.* Isai. 33. *Dominus Rex noster, Dominus Legifer noster, Dominus Iudex noster.* Hierem. 23. *Regnabit Rex, & sapiens erit, et faciet iu-*

dicium & iustitiam in terra. Si ergo licet Christianis habere Principem, cur non & Iudicem?

SECVNDO, quia nihil prodessent leges, si nulla esset, qui haberent iudicia: at leges tolli non debent, vt suprà ostensum est, igitur nec iudicia.

TERTIO, Scriptura vtriusq; Testamenti iudicia admittit; sic enim legimus Deut.16. *Iudices & Magistros constituent in omnibus portis tuis, vt iudicent populũ iusto iudicio.* 1.Cor.6. *Secularia iudicia si habueritis, cõtemptibiles qui sunt in Ecclesia, hos constituite ad iudicandum; sic non est sapiens quisquam in vobis, qui iudicare possit fratrem suum?* Vbi Apostolus monet Corinthios, vt in iis causis, in quibus non tenebantur necessariò adire tribunalia Gentilium, constituerent inter se iudicem. Neq; difficilè erit argumenta soluere, quæ initiò posita sunt. AD illa igitur verba Matth.5. *Si quis voluerit tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, relinque illi & pallium.* Respondeo cum S. Augustino in epist.5.ad Marcellinum, ea solùm intelligi debere secundum animi præparationem; nam ibidem Dominus ait: *Si quis te percusserit in vnam maxillam, præbe illi & alteram.* Et tamen idem ipse Dominus Ioan. 18. percussus in maxilla, non præbuit alteram, sed dixit: *Cur me cædis?* Quo exemplo docuit, quemadmodum præcepta intelligenda sint.

Ad verba Apostoli 1.Cor.6. *Delictum est in vobis, &c.* dico

PRIMO, vocem *delictum*, Græcè esse ἥττημα, quod non peccatum, sed imperfectionẽ significat, & sic exponit Theodoretus. Dico SECVNDO, si delictum significet peccatũ, vt exponunt Chrysostomus & Ambrosius in hunc locũ, & Augustinus in Enchir.cap.78. & lib.2.de sermone Domini in monte, cap.15. & conc.24.in Psal.118.dico, inquam, vocari delictũ, non quod in se peccatum sit, sed quia vt plurimũ non caret peccato; vel ratione finis, vt quando litigatur ex auaritia; vel ratione medij, vt quando litigatur cũ odio, rancore, iurgijs vel ratione iniustitiæ, vt quãdo miscentur doli & fraudes; vel ratione scandali, vt accidebat Corinthiis, qui cum offendiculo Gentilium litigabant. Dico TERTIO, non reprehendi iudicia ex parte iudicis, sed ex parte litigãtium. Itaq; etiamsi peccatum esset litigare, non tamen peccatum esset iudicare; iudicia enim finem imponunt litibus, quod est bonum.

CAPVT

CAPVT XIII.

Quarta Propositio.

LICET *Christiano magistratui gladio punire perturbatores publicæ quietis.* Probatur PRIMO Scripturis; nam in lege naturæ, Mosis, & Euãgelica habemus præcepta, & exẽpla huius rei. Nam Gen. 9. Deus ait: *Qui effuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis illius.* Quæ verba non possunt sonare prædictionem, quia prædictio huiusmodi sæpe esset falsa, sed ordinationem & præceptũ. Vnde Chaldaica paraphrasis vertit: *Qui effuderit sanguinẽ cum testibus, ex sententia iudicis fundetur sanguis illius.* Gen. 38. dixit Iudas: *Producite eam, & vt comburatur.* Vbi Iudas Patriarcha tanquam princeps familiæ adiudicauit adulteram ad ignis supplicium.

In lege Mosis plurima sunt præcepta, & exempla Exod. 21. *Qui percusserit hominem volens occidere, morte moriatur.* Et ipse Moses, Iosue, Samuel, Dauid, Helias, aliique SS. viri plurimos occiderunt. Matth. 26. *Qui acceperit gladium, gladio peribit.* Quæ verba non possunt rectè intelligi, nisi hoc modo; Omnis, qui cædem iniustam fecerit, debet à magistratu pariter occidi. reprehendit enim Dominus Petrum, non quod iusta defensio sit illicita, sed quod non tam se aut Dominum defendere, quàm iniuriam Domino factam vlcisci vellet, cùm tamen ipse non haberet publicam auctoritatem, vt rectè exponunt Augustinus tract. 112. in Ioann. & Cyrillus lib. 11. in Ioan. cap. 35. præterea Rom. 13. *Si malè egeris, time; non enim sine causa gladium portat, minister enim Dei est.* Apostolus dicit datum gladium à Deo principibus contra facinorosos, ergo si in Ecclesia tales reperiantur, cur gladio feriri non poterunt?

SECVNDO probatur ex Patrum testimoniis. INNOCENTIVS I. in epist. 3. ad Exuperium, cap. 3. interrogatus, an post Baptismũ liceret magistratui gladio animaduertere in sontes? Respondet, omnino licere. HILARIVS in can. 32. siue in cap. 26. Matth. dicit licere occidere in duobus casibus, nimirum si quis iudicis fungatur officio, aut in sui defensionem vtatur gladio. HIERONYMVS in cap. 22. Hieremiæ: *Homicidas,*

cidas, inquit, *& sacrilegos, & venenarios punire non est effusio sanguinis, sed legum ministerium.* AVGVSTINVS lib. 1. de ciuitate Dei, cap. 21. *Nequaquam contra hoc præceptum fecerunt, quo dictum est, Non occides, qui personam gerentes publicæ potestatis sceleratos morte punierunt.*

VLTIMO probatur ratione; nam ad bonum principem, cui bonum cõmune tuendum commissum est, pertinet impedire, ne partes, quæ sunt propter totum, illud corrumpãt, & ideo si non potest omnes partes integras seruare, potius debet vnam partem amputare, quàm sinere vt bonum commune pereat; sicut agricolæ amputant ramos & sarmenta, quæ officiunt viti, vel arbori, & medicus amputat membra, quæ totum corpus inficere possent.

Ad rationem Anabaptistarum ex Matth. 5. *Oculum pro oculo, &c.* duæ sunt solutiones. VNA, quòd lex vetus, quæ dabatur hominibus imperfectis, permiserit vindictæ appetitum, & solùm præceperit ne maior expeteretur quàm fuerit iniuria; non quod petere vindictam sit licitum, sed quod sit minus malum expetere moderatam, quàm immoderatam: porrò Christum, qui perfectiores instruebat, hanc permissionem sustulisse. ita Augustinus libro 1. de sermone in monte, cap. 35. & contra Adimantum, cap. 8. & idem sentit Chrysostomus & Hilarius in hunc locum: sed quia in Leuitico, cap. 39. prohibetur vindicta: *Ne quæras vltionem;* & in Ecclesiastico, cap. 28. legimus: *Qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam;* rectius fortasse respondebimus cum S. Thoma, & S. Bonauentura, & aliis nonnullis in 3. sentent. dist. 30. Dominum, cùm ait: *Audistis, quia dictum est antiquis, oculum pro oculo, &c.* non reprehendere legem illam, nec prohibere Magistratum infligentem pœnam talionis. sed reprehendere prauam Pharisæorum expositionem, & prohibere priuatis hominibus desiderium, & postulationẽ vindictæ. Deus enim Exod. 21. & Leuit. 24. sanctam legem constituit, vt Magistratus pœna talionis afficiat sceleratos; Pharisæi inde deducebant, licere priuatis hominibus appetere vindictam; sicut ex eo quod lex dicebat: *Diliges amicum tuum*, deducebant licere odisse inimicos: Christus autem docet istas esse legis corruptiones, & oportere diligere etiam inimicos, & non resistere malo, sed potius paratos nos esse debere,

debere, si opus sit, ad vertendam alteram maxillam ei, qui vnam percusserit. & quod alloquatur Dominus priuatos homines, patet ex iis, quæ sequuntur. sic enim Dominus ait: *Ego autem dico vobis, non resistere malo, sed si quis te percusserit in maxillam tuam, &c.*

Est autem obseruandum, cùm dicitur, *non resistere malo*, non prohiberi iustam defensionem, sed repercussionem; iubet enim Christus, ne ferias eum qui te percussit, vt Theophylactus rectè docet. ille autem dicitur ferire, qui ferit vt noceat, non ille qui ferit vt se tueatur; ac breuiter non defensio, sed vindicta prohibetur, iuxta illud Rom. 12. *Non vos defendentes carissimi*, id est, non vos vlciscentes. sic enim est in Græco ἐκδικοῦντες, vnde sequitur: *Sed date locum iræ, scriptum est enim; Mihi vindictam, & ego retribuam.* Sed nec ipsa vindicta simpliciter prohibetur, si petatur à legitimo iudice, & petatur ad bonum finem; nimirum, vel quia spes est emendandum hac pœna malefactorem, vel quia non aliter posset reprimi, & impediri eius malitia, & pergeret nocere, si impunitus dimitteretur; solùm ergo prohibetur vindicta, quam priuati homines per se exercere volunt, & quam petunt à iudice ex desiderio nocendi inimico, & satisfaciendi propriæ iracundiæ atque odio.

CAPVT XIV.

Licere Christianis aliquando bella gerere.

SEQVITVR quæstio QVARTA, quæ est de bello. Continet autem hæc disputatio partes tres. Primùm enim demonstrandum erit, licita esse aliquando Christianis bella. Secundò, explicandæ causæ iusti belli. Tertiò, propter Lutherum, probandum erit rectè Christianos aduersus Turcas arma sumere.

Ac vt à PRIMO incipiamus, antiqua hæresis fuit Manichæorum, qui bellum ex natura sua illicitum asserebant, & ideo Mosem, Iosue, Dauidem, & ceteros veteris Testamenti Patres, qui bella gesserunt, tanquam impios accusabant, vt B. Augustinus refert lib. 22. contra Faustum, cap. 74. & sequētibus. Eandem hæresim nostro seculo aliqui excitarunt; ac inprimis Erasmus cùm alibi, tum præcipuè in annotationibus

nibus ad cap. 3. & 22. Lucæ, prolixa disputatione contendit bellum esse vnum ex malis, quæ tolerantur, & veteribus Iudæis à Deo permissum, Christianis autem à Christo & Apostolis interdictum.

Cornelius quoque AGRIPPA in libro de vanitate scientiarum, capit. 79. artem bellandi à Christo prohibitam esse affirmat. Idem etiam sequutus est Ioannes Ferus lib. 4. commentariorum in Matthæum, exponens illud 26. cap. *Qui acceperit gladium, gladio peribit.* Idem docent Anabaptistæ testatur Melanchthon in locis Theologicis, capite de Magistratu. Idem etiam tribuit Ioanni Oecolampadio Alphonsus à Castro, verbo Bellum, quod mirum mihi videtur, cùm Zvvinglius eius collega adeò probarit bellum, vt in prælio pugnans perierit, & similiter Caluinus lib. 4. Instit. cap. 20. & Melanchthon, vbi suprà, & ceteri hæretici huius temporis, verbo & opere doceant esse bellandum.

NOS autem, vt semper docuit Ecclesia tota, & verbis, & exemplis, dicimus bellum ex natura sua non esse illicitum, & non solùm Iudæis, sed etiam Christianis fas esse bellum gerere, modò conditiones seruentur, de quibus posteà dicemus. Id quod probatur Scripturæ testimonio, Iudicum 3. *Hæ sunt gentes, quas Dominus dereliquit, vt erudiret in eis Israëlem, et omnes qui non nouerant bella Chananæorum, & posteà discerent filij eorum certare cum hostibus, & haberent consuetudinem præliandi.* Hæc sanè verba non permissionem, sed absolutam Dei voluntatem ostendunt. ITEM 1. Reg. 15. *Hæc dicit Dominus exercituum, recensui quæcunque fecit Amalech Israëli; nunc ergo vade & percute Amalech, & demolire vniuersa eius, non parcas ei, &c.* Hîc etiam non permissionem, sed præceptum videmus, & similium plenum est Testamentum vetus. Item Luc. 3. *Interrogabant eum, & milites dicentes; Quid faciemus & nos? Et ait illis; Neminem concutiatis, neq; calumniam faciatis, & contenti estote stipendiis vestris.* Anabaptistæ apud Melanchthonem dicũt Ioannem permisisse bellum Iudæis, vt imperfectis: Christum autem longè aliter docuisse.

AT CONTRA; nam Ioannes præparabat viam Domino, non ergo debuit permittere id quod Christus mox ablaturus erat; nam nec illi potuissent vti ea concessione, cùm eo-

dem

dem anno venerit Christus, & prohibuerit bellum, vt ipsi volunt; & præterea poterant suspicari homines Christum & Ioannem non conuenire inter se, quod absurdissimum fuisset. RESPONDET aliter Erasmus, hæc dici militibus, non vt ea seruantes bene viuerent, sed vt minus malè viuerent, vt videtur etiam explicare Theophylactus.

AT CONTRA; nam Ioannes præmiserat: *Facite fructus dignos pœnitentiæ, & omnis arbor non faciens fructum bonũ, in ignem mittetur, &c.* Inde compuncti publicani & milites petierunt, quis esset fructus bonus, quem facere deberent: vel ergo Ioannes eos decepit, vel possunt milites saluari, si seruent quod Ioannes illis præcepit.

Ad Theophylactum dico duo. PRIMO, eum non dicere bellum esse malum, sed solùm dicere Ioannem hortatum esse turbas, quæ erant innocentes, ad opera bona, id est, ad cõmunicanda bona sua cum aliis: Publicanos autem & milites, qui non erant capaces huius perfectionis, & non poterant facere bonum supererogationis, hortatum esse vt desisterent à malo. Putauit enim Theophylactus dare tunicam non habenti, ei qui habet duas, esse opus consilij, & supererogationis, alioqui non vocaret turbas, quibus hoc dicitur, innocentes, nec distingueret hoc opus tanquam bonum à malo; nam si præceptum sit non retinere duas tunicas, retinere erit malum.

Dico SECVNDO, Theophylactum non rectè exponere hunc locum; nam vocat turbas innocentes, quibus Ioannes dicit: *Genimina viperarum, & facite fructus dignos pœnitẽtiæ.* Et pręterea habere duas tunicas, est retinere superflua, vt Hieronymus dicit quęst. 1. ad Hedibiam, peccatum autem est retinere superflua, præterea Matth. 22. Dominus docuit tributum Cæsari esse soluendum; at certum est tributum nõ deberi Regibus, nisi vt possint alere milites in defensionem Reipub. quod exponit Apostolus Roman. 13. *Ideo*, inquit, *& tributa præstatis, ministri enim Dei sunt in hoc ipsum seruientes*, nimirum vt gladio puniant perturbatores publicæ pacis. id enim præmiserat: *Non sine caussa gladium portat, Dei enim minister est, vindex in iram.*

Probatur SECVNDO exemplis Sanctorum, qui bella gesserunt; nam si bellum esset malum, certè à sanctis non gereretur.

retur. In veteri Testamento Abraham, Mosem, Iosue, Gedeonem, Samsonem, Dauidem, Iosiam, Machabæos magna cum laude bella gessisse legimus. In nouo Testamento Matthæi 8. Centurio cùm diceret Christo: *Habeo sub me milites, & dico huic, vade, & vadit, &c.* eius fidem Dominus laudauit, non vt militiam desereret præcepit. Act. 10. Cornelius item Centurio dicitur *Vir iustus, & timens Deum.* Ita vt etiã Angelum videre meruerit, nec postea cùm à S. Petro viam salutis doceretur, dictum est ei, vt militiam desereret.

Deinde post Christi in cœlũ ascensionem semper fuit Christianos aliquos verè sanctos & Deo gratos in militia, etiam sub Ethnicis principibus, docet Tertullianus in Apologetico, cap. 5. vbi refert miraculum insigne à Christianis militibus factum, cùm sub M. Aurelio in Germania bellum gererent. qui certè vel non militassent, si hoc esset malum, vel si militassent, non ita Deo grati fuissent, vt etiã miracula facere possent. Vide hist. Eusebij lib. 8. c. 4. & lib. 9. c. 10. Docet etiam Basilius in oratione de laudibus XL. militum Martyrum, fuisse multos Sanctorum in castris gentilium Imperatorum, & similiter Gregorius Nazianzenus orat. 1. in Iulianum, vltra medium. Denique Constantinum, Theodosium Valentinianum, Carolum Magnum, S. Ludouicum Regem Galliæ, S. Mauritium cum sua legione Thebeorum, aliosque plurimos S. Christianos bella gessisse constat, quos S. Episcopi nunquam reprehenderunt, immò Theodosius consulebat de euentu belli Ioannem Abbatem, vt Augustinus refert lib. 5. de ciuitate Dei, cap. 26.

Tertio probatur, quia Deus sæpe iusta bella adiuuat, quod nullo modo faceret, si bellum esset illicitũ; nam mala permitti possunt. sed non etiã ad ea facienda auxilium dari. Genes. 14. Abrahæ cùm debellasset quatuor Reges cum suis CCC. XVIII. famulis suis, dictum est à Melchisedech: *Benedictus Deus excelsus, quo protegente hostes in manibus tuis sunt.* Exod. 17. ad preces Mosis Deus dedit victoriã Hebræis contra Amalech. Iosue 10. pugnãte Iosue Sol stetit, & Dominus pluebat de cœlo lapides magnos, & plures occidit Deus lapidibus grandinis, quàm filij Israël hastis, & gladiis. 2. Machab. 10. Angeli in specie equitum pro Machabæis pugnabant

bant, & cap. 15. legimus, Deum non secundum armorum potentiam, sed prout ipsi placet, dare dignis victoriam.

Constantinum Dei auxilio miraculis euidenter ostensis, vicisse in bellis testatur Eusebius in vita Constantini, & libro 9. histor. cap. 9. Cum Theodosio S. Ioannem, & S. Philippum Apostolos palàm pugnasse contra hostes eius testatur Theodoretus lib. 5. hist. cap. 24. pro Theodosio iuniore pugnasse Angelos contra Saracenos scribit Socrates lib. 7. cap. 18. de Clodoueo vide Gregorium Turonicum lib. 2. hist. Francorum, cap. 30. Honorij exercitum diuino miraculo victoriam incredibilem de Gothis retulisse scribit B. Augustinus lib. 5. de ciuitate Dei, cap. 23. innumerabilia exempla similia referri possent.

Probatur QVARTO ratione; Licet Reipub. defendere ciues suos ab internis hostibus pacis, eos necando variis generibus suppliciorum, ergo etiam licebit bello atque armis, quando alia via non potest, defendere eosdem suos ciues ab hostibus externis: quia vt possint conseruari Respublicæ, necessarium est vt omnes hostes tam internos, quam externos arcere possint, & cùm hoc sit ius naturæ, nullo modo credibile est, per Euangelium esse sublatum.

Probatur VLTIMO testimoniis Patrum. TERTVLLIANVS in Apolog. cap. 42. *Nauigamus*, inquit, *& nos vobiscum, & militamus, & rusticamur, & mercamur.* S. Gregorius NAZIANZENVS orat. 3. de pace: *Licet*, inquit, *vtriusq; temporis habenda sit ratio, quandoquidem iuxta illius legem atq; auctoritatem præclarè interdum bellum suscipitur, quamdiu tamen licet, propensiores ad pacem esse debemus, hoc enim sublimius est, & diuinius.*

S. Ioannes CHRYSOSTOMVS homil. in Euangel. de nuptiis, Ioan. 2. ex variis: *Militiam*, inquit, *prætexis, & dicis, non possum esse pius: Centurio nónne miles erat, nihilq; nocuit illũ sua militia?*

B. AMBROSIVS serm. 7. *Non militare, delictum est, sed propter prædam militare, peccatum est.* Et lib. 1. de officiis, capit. 40. & 41. numerat inter virtutes, bellicam fortitudinem, & eam nostris non defuisse multis exemplis probat. Item in oratione de obitu Theodosij, vehementer Theodosium à laude bellica commendat.

B. AVGVSTINVS epist. 5. ad Marcellinum: *Nam si Christiana disciplina*, inquit, *omnia bella culparet, hoc potius militibus consilium salutis petentibus in Euangelio diceretur, ut abiicerent arma, seq; militiæ omnino subtraherent: dictum est autem, neminem concusseritis, nulli calumniam feceritis, sufficiat vobis stipendium vestrum. Quibus proprium stipendium sufficere debere præcepit, militare vtique non prohibuit.* Et epist. 205. aliâs 207. ad Bonifacium: *Noli*, inquit, *putare neminem Deo placere posse, qui armis bellicis militat, &c.* Idem docet lib. 22. contra Faustum, cap. 74. & sequentibus, & lib. 6. quæstionum in Iosue q. 10.

B. GREGORIVS lib. 1. epist. cap. 72. ad Gennadium: *Sint*, inquit, *excellentiam vestram hostilibus bellis in hac vita Dominus victoriarum fecit luce fulgere, ita oportet eam inimicis Ecclesiæ eius omni vivacitate mentis, & corporis obtinere, &c.* Et cap. 73. *Si non ex fidei merito, ex Christianæ religionis gratia, tanta excellētiæ vestræ bellicorum actuum prosperitas eueniret, non summoperè miranda fuerat, sed cum futuras (Deo largiente) victorias non carnali prouidentia, sed magis orationibus præuenitis, fit vt hoc in stuporem veniat, quod gloria vestra non terreno consilio, sed Deo desuper largiente descendat.*

Gregorius TVRONICVS lib. 5. hist. cap. 1. *Vtinā & vos ô Reges in his prælia, in quibus parentes vestri, exercerentis, vt gentes vestra pace contenta vestris viribus premerentur.*

B. BERNARDVS in serm. ad milites, cap. 3. *At verò Christi milites*, inquit, *securi præliantur prælia Domini sui, nequaquam metuentes, aut de hostium cæde peccatum, aut de sua nece periculum, quandoquidem mors pro Christo vel ferenda, vel inferenda, & nihil habeat criminis, & plurimum gloriæ mereatur.*

AT contrà obiiciunt, PRIMO Scripturas, ac primùm Deuter. 32. *Mea est vltio, & ego retribuam.* Et Roman. 12. *Non vos defendentes carissimi; scriptum est enim, mihi vindictam, & ego retribuam.* RESPONDEO, vindictam, quam exercent publicæ personæ, rectè vocari vindictam Dei, Dei enim ministri sunt in hoc ipsum seruientes. vnde Paulus postquam dixerat in fine cap. 12. ad Rom. *Mihi vindictam, & ego retribuam.* Subdit in principio, cap. 13. *Si malè egeris, time, non*

non enim sine causſa gladium portat, miniſter enim Dei eſt, vindex in iram et qui malè agit.

ADDVNT deinde illud Iſaiæ 2. *Conflabunt gladios ſuos in vomeres, & lanceas ſuas in falces, non leuabit gens contra gentem gladium, nec exercebuntur vltra ad prælium.* quæ de tempore Chriſtiano prædicta ſunt. RESPONDEO, ſolùm hoc loco prædicitur altiſſima pax futura, eo tempore, quo naſceretur Chriſtus, vt B. Hieronymus exponit, & impletum eſſe ſcimus tempore Auguſti Cæſaris. Illud enim (vltra) non ſignificat, in æternum, ſed in longum tempus. præterea etiamſi non eſſet hoc impletum, nihil inde cõcluderetur; nam non prohibet Iſaias bellum, ſi ſint hoſtes, qui nos infeſtent, ſed prædicit futurum, vt nulli ſint hoſtes. Donec igitur ſunt hoſtes, etiam bellũ geri poteſt. Poteſt etiam dici prædictum eſſe regnum Chriſti fore regnum pacificum, quãdoquidem non eſt de hoc mundo, nec temporalia curat, & in hoc diſtingui à regno Iudaico, quod bello, & cædibus firmandum, & conſeruandum fuit.

DENIQVE obiiciunt illa verba Matth. 5. *Si quis te percuſſerit in vnam maxillam, præbe ei & alteram: Et, diligite inimicos veſtros: benefacite his, qui vos oderunt.* Et Matt. 26. *Qui acceperit gladium, gladio peribit.* Quibus ſimilia ſunt illa Rom. 12. *Nulli malum pro malo reddentes, et non vosmetipſos vindicantes cariſſimi, &c.*

RESPONDEO, cadẽ argumenta obieciſſe Iulianum apoſtatam olim Chriſtianis, vt Gregorius Nazianzenus refert orat. 1. in Iulianum, procul à medio. Dicimus autem primò, hæc omnia, ſiue præcepta, ſiue conſilia dari priuatis hominibus; non enim Dominus vel Apoſtolus præcipit iudici, vt non puniat eum, qui alteri fecit iniuriam, ſed præcipit vnicuique, vt proprias iniurias æquo animo ferat: bellum autẽ ad publicam iuſtitiam, non ad priuatam vindictam pertinet: & ſicut dilectio inimici, ad quam omnes tenentur, non impedit iudicem, aut carnificem ab officio ſuo; ita etiam non impedit milites & imperatores à ſuo.

DICO præterea, etiam priuatis hæc non ſemper eſſe præcepta, ſed interdum præcepta, interdum conſilia; præcepta ſunt ſemper in animi præparatione, ita vt ſit homo paratus præbere alteram maxillam, & auferenti tunicam date etiam

pallium potius, quàm Deum offendere, sed re ipsa hoc præstare præceptum est, quando necessitas honoris Dei id exigit, aliâs solum est consilium, & aliquãdo ne consilium quidem, vt si ex eo quod præbeam alteram maxillam, nulla sequitur vtilitas, nisi quod ille iterum peccat. Ita respondent Gregorius Nazianzenus loco notato, & Augustinus epist. 5. ad Marcellinum.

SECVNDO obiici possunt tria decreta Ecclesiæ. PRIMVM est in Cõcilio Nicæno can. 11. vbi grauissima iniungitur pœnitentia iis, qui militiam, cui renunciauerant, repetierint. SECVNDVM est in epistola B. Leonis 90. ad Rusticũ, & habetur etiã can. Contrarium de pœnitẽtia dist. 5. *Contrarium*, inquit Leo, *est Ecclesiasticis regulis post pœnitentiæ actionem redire ad militiam secularem.* Et infrà: *Non est liber à Diaboli laqueis, qui se militiæ mũdanæ voluerit implicare.* TERTIVM est Gregorij, eadẽ dist. canone, Falsas, vbi dicitur eos, qui exercent negotium, quod sine peccato non potest exerceri, non esse capaces pœnitentiæ, nisi negotio eiusmodi renuncient, & ponit Gregorius exemplum de milite.

RESPONDEO ad PRIMVM, agi de iis, qui ob confessionem fidei priuati fuerant cingulo militari à Diocletiano vel à Licinio, & postea repetebant cingulum, parati negare fidem. Vide Zonaram, & Balsamonem in eum canonem, & Rufinum lib. 10. histor. cap. 6. & quæ nos scripsimus de hac re libro 2. de Conciliis, cap. 8.

Ad SECVNDVM & TERTIVM dico, agi de iis, qui occasione militiæ multa peccata commiserant, quiq; propterea pœnitentiam egerant. Isti enim malè faciunt, si ad malitiam redeunt, in qua experti sunt, se sine peccato viuere nõ posse, non ex vitio militiæ, sed ex proprio, & tunc præcipuè malè faciunt, quando imperatum ei fuerat à sacerdote, ne ad militiam redirent. Et quod reuera isti canones non prohibeãt absolutè militiam, patet ex fine illius canonis, falsas, vbi postea quam dictum fuerat malè facere eos, qui post pœnitentiam ad militiam redeunt, subditur, nisi consilio religiosorum Episcoporum pro defendenda iustitia.

TERTIO obiiciuntur ab Erasmo plura loca Patrum, quibus addimus duo, vnum Tertulliani, alterum Hieronymi. Tertullianus libro de corona militis, vltra medium, quæ-

quærit, an Christiano militia conueniat? & respondet: *Credimus ne*, inquit, *humanum Sacramentum diuino superinduci licere? & in alium Dominum respondere post Christum? licebit in gladio conuersari, Domino pronunciante, gladio periturum, qui gladio fuerit vsus? & prælio operabitur filius pacis, cui nec litigare conueniet?*

RESPONDEO, Tertullianum non damnare militiam tanquam per se malam. Quod patet PRIMO, ex locis suprà citatis, ex Apologetico, cap. 5. & 42.

SECVNDO, quia in hoc libro de corona militis fatetur eos, qui milites erant ante Baptismum, posse manere milites etiam post Baptismum, & solùm docet non debere ad militiam accedere post Baptismum eum qui liber est: *Planè*, inquit, *si quos militia præuentos fides posterior inuenit, alia cõditio est, vt eorum, quos Ioannes admittebat ad lauacrum, vt Centurionum fidelissimorum, quem Christus probat, & quẽ Petrus catechizat, dum tamen susceptæ fide, atq; signatæ, aut deserendum statim sit, vt multis actum, aut omnibus modis cauillandum, ne quid aduersus Deum committatur.*

TERTIO patet, quia caussæ præcipuæ, quas reddit, cur Christiani non debeant militare, sunt propter periculum idololatriæ, tunc enim omnes ferè principes Gentiles erãt. Itaque per accidens iudicabat Tertullianus malum esse bellum eo tempore: *Excubabit*, inquit, *pro templis, quibus renunciauit? & cœnabit illic vbi Apostolo non placet? & quos interdiu exorcismis fugauit, noctibus defensabit? vexillum quoq; portabit æmulum Christo, &c.* Porrò aliæ rationes eius supra positæ solùm congruentiæ sunt, vt patet.

HIERONYMVS in epistola ad Ageruchiam de Monogamia: *Olim*, inquit, *bellatoribus dicebatur, accinge gladium tuum super femur tuum potentissime: nunc Petro dicitur, cõuerte gladium tuum in vaginam, &c.* RESPONDEO, vult dicere, in Testamento veteri bella fuisse imperata Deo, & necessaria ad terram promissionis capiendam, & conseruandam: in Testamento nouo non esse imperata bella, sed potius pacem, quia ad regnum cœlorum acquirendum non sunt arma necessaria: non tamen hinc sequitur, non posse Christianos, vt ciues temporalis Reipub. bella gerere cum iis, à quibus iniuriam acceperunt.

Præter hæc obiicit ERASMVS aliquot alios Patres, ac primùm Origenem, qui lib. 2. contra Celsum paulò antè medium dicit, Christum omnia bella sustulisse: & tract. 7. in Matth. exponens obiter illud Luc. 22. *Qui non habet gladium, vendat tunicam & emat gladium.* Dicit perniciosum esse hunc locum iis qui carnaliter eum intelligunt, qui reuera putant esse tunicam vendendam ad emendum gladium.

RESPONDEO, in priore loco nihil esse pro Erasmo; cùm enim Origenes dicit, Christum sustulisse omnia bella, non intelligit Christum prohibuisse bella, sed prouidentia sua generalem pacem mundo attulisse tempore natiuitatis suæ, immò ibidem aliquid est contra Erasmum: dicit enim Origenes, propterea Dei prouidentia factum esse, vt veniente Christo; omnia Romano Imperatori subiecta essent, quia si multi fuissent reges, necessaria etiam fuissent bella, quibus alij aliorum iniurias propulsarent. IN posteriore etiam loco nihil dicitur contra bellum; fatemur enim non ita crassè verba Domini intelligenda, vt debeat vnusquisque necessariò vendere tunicam, & emere gladium, sed solùm modo illo loquendi Dominum explicare voluisse, in talibus angustiis, & necessitate Apostolos futuros tempore passionis, quilem patiuntur ij, qui vt se defendant, vendunt tunicam, & emunt gladium.

Sed quid hinc colligitur contra bellum? An quia Dominus hoc loco non iussit, vt Apostoli verè gladios emerent, ideo intelligetur prohibuisse bellum? quod item Origenes ait hom. 15. in Iosue, non esse Christianis carnalia bella peragenda, significat militiam Christianam sub Imperatore Christo non esse carnalem contra homines, vt fuit militia Iudæorum sub Iosue, sed spiritualem contra Dæmones, non tamen hinc sequitur non licere Christianis, vt sunt ciues politicæ Reipub. bella gerere.

Ad eundem modum soluuntur quæ Erasmus affert ex Chrysostomo, Basilio, & Theophylacto, ex cathena B. Thomæ in c. 22. Lucæ, solùm enim docent non iussisse Apostolis vt verè gladios emerent.

DEINDE obiicit Ambrosium, qui lib. 10. in Lucam exponens illud, Qui non habet, vendat tunicâ, & emat gladium: *O Domine*, inquit, *cur emere me iubes gladium, qui ferire me pro-*

prohibes? cur haberi præcipis, quem vetas promi? nisi fortè vt sit parata defensio, non vltio necessaria, & videar potuisse vindicari, sed noluisse; lex tamen referire non vetat, & ideo fortasse Petro duos gladios offerenti, sat est, dicis, quasi licuerit vsq; ad Euangelium, vt sit in lege æquitatis eruditio, in Euangelio bonitatis perfectio. RESPONDEO primò, nihil hoc loco dici de bello, quod publica auctoritate exercetur, sed de priuata defensione, vel vltione. Secundò dico etiam priuatam defensionem, secundum Ambrosij sententiam, non pertinere ad prohibitionem præcepti, sed ad perfectionem consilij, vt illa verba clarè indicant, vt sit in lege æquitatis eruditio, in Euangelio bonitatis perfectio.

ITEM obiicit Erasmus Augustinum, quem dicit non sibi constare, & si alicubi belli patrocinium susceperit, tamē alibi contra bellum scripsisse; nam in Psal. 37. scribit: *Non orare debemus, vt moriantur inimici, sed vt corrigantur.* Et epist. 5. ad Marcellinum multa scribit contra bellum, in epistola verò 158. & alibi supplicat eidem Marcellino, vt hæreticos Donatistas citra sanguinem puniat.

RESPONDEO, videtur Erasmus pueros putasse, cum quibus agebat; quid enim hæc ad propositum faciunt? nam in Psal. 37. reprehendit odium inimici, quo aliqui Deum orant pro morte inimicorum. quis autem negat esse malum optare mortem inimico ex odio, & cupiditate vindictæ? tamen optare mortem inimico, & etiam inferre secūdum ordinem iustitiæ malum non est, si fiat non odio hominis, sed amore iustitiæ, & communis boni. In epistola verò 5. nihil est contra bellum, sed potius pro bello, vt suprà citauimus, nec scio quid Erasmus somniauerit. In epist. 158. supplicat iudici pro vita sceleratorum, qui iam tenebantur captiui, & crimen fatebantur, quod Episcopi etiam modò facere solent. sed quid hoc ad bellum? num quicunque supplicat, ne latro aliquis suspendatur, continuò bellum prohibet?

OBIICIT etiam exemplum S. Martini, qui, vt Sulpitius in eius vita refert, Iuliano imperatori dixit: *Donatiuum tuū militaturus accipiat, ego Christianus sum, mihi pugnare non licet.* RESPONDEO, nòn satis fideliter verba S. Martini Erasmus retulit, nō enim ait: *Ego Christianus sum, mihi pugnare non licet*, sed, *hactenus militaui tibi, nunc patere vt mili-*

rem Deo, Christi ego miles sum, mihi pugnare nõ licet; quibus verbis nõ significauit se tantùm esse Christianum, sed etiam voto, & proposito Monachum. id significat illud, patere militẽ Deo, &, Christi ego miles sum. vnde paulò antè Sulpitius scripserat S. Martinum post Baptismum susceptũ adhuc duos annos militasse, nõ quod non cuperet statim seculo renunciare, sed quia tribunus militum, cui ipse contubernalis erat, promiserat se etiam exacto tribunatu seculo valdicturum, id est, cum ipso Monachum futurum. Itaque non Christiano, sed Monacho bellum interdictum asseruit, cùm ipse Christianus existens duos iam annos militauisset.

POSTREMO sic Erasmus instat, arma Ecclesiæ sunt gladius verbi Dei, scutum fidei, galea salutis, lorica iustitiæ, iacula orationum, vt Apostolus docet ad Ephes. 6. non ergo ferro & armis Christiani pugnare debent.

Respondeo PRIMO, Apostolus non describit bellum contra homines, sed contra dæmones, vt patet ibidem: *Non est nobis colluctatio, &c.* SECVNDO dico, præcipua Christianorum arma esse fidem & orationem, sed non propterea etiam arma ferrea non esse necessaria; nam Exod. 17. legimus Moi orante, & Iosue pugnante, victoriam Israëli à Deo donatã contra Amalech; & Machabæos scimus orationibus, & armis pugnauisse, & Augustinus scribit ad Bonifacium epist. 194. *Arripe manibus arma, oratio aures pulset auctoris.* Et eidem Bonifacio scribit epist. 205. aliâs 207. *Alij pro vobis orando pugnãt contra inuisibiles inimicos, vos pro eis pugnando laboratis contra visibiles barbaros.*

AT, inquiunt, bellum opponitur paci, sed pax est bona, & effectus caritatis, igitur malum est bellum. RESPONDEO, bellum sic paci opponi, vt sit etiam medium ad pacem, sed hoc interesse inter bellum iustum & iniustum, quod bellum iniustum opponitur paci bonæ, & ducit ad pacem malam, & ideo tale bellum vitiosum est: at bellum iustum opponitur paci malæ, & ducit ad pacem bonam, sicut vulnera Chirurgi contraria sunt sanitati malæ, & imperfectæ quam habent ægroti, sed ad bonam, & perfectam sanitatem, tanquam ad finem perducunt.

CAPVT

CAPVT XV.

Quot sint, & quæ iusti belli conditiones.

BELLI iusti conditiones quatuor numerare solent, qui hæc tractant. Auctoritatem legitimam, causſam iustam, intentionem bonam, & modum conuenientem. Sed de singulis seorsim dicendum est.

PRIMA igitur conditio est auctoritas legitima, dicit enim S. Augustinus lib. 22. contra Faustum, cap. 75. *Ordo ille naturalis mortalium paci accommodatus hoc poscit, vt suscipiendi belli auctoritas, atq; consilium penes principem sit, exequendi autem iussa bellica ministerium milites debeant paci, salutiq; communi.* Et ratio idem probat; nam priuati homines, & qui superiorem habent, si ab aliquo iniurias accipiãt, possunt ad superiorem confugere, atque ab eo iudicium petere. at principes si ab aliis principibus aliquid patiantur, nõ habent commune aliquod tribunal, ad quod illos accusent, & ideo licet eis bello iniurias publicas propulsare.

Residet autem hæc auctoritas indicendi belli, secundum communem sentẽtiam, in omnibus principibus, & populis, qui in temporalibus superiorem non habẽt, quales sunt Reges omnes, item Respub. Venetorũ & similes, &c. Item nonnulli Duces & Comites, qui nulli subsunt in corporalibus: non autẽ Duces & Comites, qui subsunt regibus immediatè; qui enim subsunt aliis, non sunt per se capita Reip. sed potius membra. NOTA tamen hanc auctoritatem non requiri ad bellum defensiuum, sed solùm ad offensiuum; nam defendere se vnicuiq; licet, non solùm principi, sed etiã priuato, at indicere bellum, & inuadere hostẽ, solius est supremi capitis.

SECVNDA conditio est causſa iusta; non enim sine causſa bellum indici potest, nec etiam propter quodcunque peccatum, sed tantùm propter iniuriam propulsandam. Ita B. Augustinus q. 10. in Iosue: *Iusta bella*, inquit, *definiri solent, quæ vlciscũtur iniurias, si qua Gens vel ciuitas, quæ bello petenda est, vel vindicare neglexit, quod à suis improbè factũ est, vel reddere, quod per iniuriam ablatum est.* Ratio autem huius est, quia princeps non est iudex, nisi hominum sibi subditorum, ergo non potest quæcunq; peccata aliorum hominũ punire,

sed solùm ea, quæ cedunt in detrimentum populi sibi subiecti; nam etsi non est iudex ordinarius aliorum, est tamen defensor suorum, & ratione huius necessitatis efficitur etiam quodammodo iudex eorum, qui suis iniuriam fecerunt, ita vt possit eos gladio punire.

Est verò obseruandum, causſam belli debere esse non leuem, neq; dubiam, sed magnam, & certam, ne fortè plus incõmodi bellum afferat, quàm sit vtilitas, quæ inde speratur; si autem dubia sit, distinguendum est de principe, & militibus; nam princeps ipse sine dubio peccat; nam bellum est actus iustitiæ punitiuæ, iniustum est autem punire aliquem causſa nondum probata: milites autẽ non peccant, nisi constaret certò bellum esse illicitum; debent enim subditi patere superiori, nec debẽt discutere imperia eius, sed potius praesumere debent principem suum bonam causſam habere, nisi manifestè contrarium nouerint: sicut etiam cùm dubia est culpa alicuius particularis, peccat iudex, qui eum damnat, non carnifex, qui damnatum occidit; non enim tenetur carnifex discutere sententiam iudicis. ita docet Bonifacius Papa in Sexto, de regulis iuris, regula 25. *Quod quis*, inquit, *mandato facit iudicis, dolo facere non videtur, cùm habet parere necesse.* Et B. Augustinus lib. 22. contra Faustum, c. 75. *Hoc etiam*, inquit, *fit vt vir iustus, si fortè sub rege sacrilego militet, rectè possit illo iubente bellare, ciuica pacis ordinem seruans, cui quod iubetur, vel non esse contra Dei praeceptum, certum est, vel vtrum sit, certum non est, ita vt fortasse reum regem faciat iniquitas imperãdi, innocentem autem militem ostendat ordo seruiendi.*

Nota tamen hoc intelligi de militibus, qui sunt obligati ei principi, qui bellum gerit, quales sunt subditi eius, & etiã ij, qui ordinarium ab eo stipendium habent etiam tempore pacis, non autem de aliis qui aliunde adueniunt cùm est bellandum; qui enim non sunt obligati militare, non possunt tuta conscientia ad bellum accedere, nisi sciant bellum esse iustum: qui autem nihil cogitant, sed parati sunt militare, siue bellum sit iustum, siue non, modò stipendium habeant, ij in statu damnationis versantur.

Tertia cõditio est intentio bona. Nam cùm finis belli sit pax & tranquillitas publica, non licet bellũ suscipere propter

pter alium finem. vnde grauiter peccãt tam reges, quàm milites, qui vel vt noceãt alicui, vel vt imperium dilatent, vel vt exerceant fortitudinem bellicam, vel alia de cauſſa bellum ſuſcipiunt, quàm propter commune bonum, etiamſi auctoritas legitima, & cauſſa iuſta nõ deſint. ita B. AVGVSTINVS in epiſt. ad Bonifacium comitem, quæ eſt 207. aliâs 205. *Pacem*, inquit, *habere debet voluntas, bellum neceſsitas, vt liberet Deus à neceſsitate, & conſeruet in pace; nõ enim pax quæritur vt bellum geratur, ſed bellũ geritur, vt pax acquiratur. eſto ergo etiam bellãdo pacificus, vt eos, quos expugnas, ad pacis vnitatem vincendo perducas.* Et lib. 22. contra Fauſtum, cap. 74. *Nocendi cupiditas, vlciſcendi crudelitas, impacatus, atq; implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & ſi qua ſimilia, hæc ſunt, quæ in bello iure culpantur.*

Sunt autem duo notanda. PRIMO, quoniam bellum eſt medium quoddam ad pacem, ſed valde graue, & periculoſum, ideo non eſſe mox inferendum bellum, cùm cauſſa exiſtit, ſed eſſe prius procurandam pacem aliis rationibus facilioribus, nimirum pacificè petendo ab hoſtibus debitam ſatisfactionem. Deut. 20. *Si quando acceſſeris ad expugnãdam ciuitatem, offeres ei primùm pacem, &c.* Et B. Auguſtinus epiſt. 207. ad Bonifacium: *Pacem habere debet voluntas, bellum neceſsitas.*

SED quæret aliquis, quid ſi hoſtis nolit initio ſatisfacere, ſed paulò pòſt bello iam inchoato petat pacem, & ſatisfactionem offerat, an tenebitur alter à bello ceſſare. Caietanus verbo Bellum, dicit, quod non tenetur ceſſare quando bellum iam eſt inchoatum, quamquam teneretur antea quàm inchoaretur acceptare ſatisfactionẽ. Sed (meliori iudicio ſaluo) dicendum videtur, quod ex iuſtitia nunquam tenetur, qui habet iuſtam cauſſam, acceptare ſatisfactionem, nec ante bellum inchoatum, nec poſtea: tamen ex caritate vtroque tempore tenetur, niſi per accidens aliud expediat. PRIORIS ratio eſt, quia princeps habens iuſtam cauſſam belli, gerit perſonam iudicis reſpectu alterius principis, qui iniuriam fecit, iudex autem non tenetur ex iuſtitia condonare mortem reo, etiamſi offerat ſatisfactionem, quamquam poſſit condonare ex miſericordia, ſi ſit ſupremus iudex, verbi gratia, Rex non tenetur donare vitam furi, etiamſi reſtituat,

restituat, etsi ex misericordia potest. Ratio POSTERIORIS est, quia bellum est grauissimum supplicium, & quo non solùm punitur qui peccauit, sed etiam per accidens multi innocentes inuoluuntur: ideo Christiana caritas semper videtur exigere vt à bello cesset, quando qui nocuit, debitam satisfactionem offert, nisi fortè per accidens aliud expediat, id est, nisi talis sit hostis contra quem pugnatur, vt bono communi expediat eum vel subiectũ esse alteri, vel funditùs interire, quales erant Amorrhæi, quos Deus iussit penitus deleri, Deuter. 20.

SECVNDO notandum, differre hanc tertiã conditionem à duabus primis, quod illæ si desint, faciunt bellum esse iniustum, hæc verò si desit, facit bellum esse malum, sed nõ iniustum propriè. qui enim sine auctoritate vel sine iusta causa bellum mouet, non solùm contra caritatem, sed etiam contra iustitiam peccat, & non tam est miles, quàm latro: qui verò auctoritatem, & causam iustam habet, & tamen amore vindictæ vel augendi imperij, vel propter alium finẽ malum bellat, nõ agit contra iustitiam, sed solùm contra caritatem, nec est latro, sed malus miles.

Ex quo deducitur, quod cùm solùm deest hæc tertia conditio, non tenẽtur milites, nec reges ad vllam restitutionem, sed solùm ad pœnitentiam: cùm autem deest prima vel secunda, tenentur omnes ad restitutionẽ damni illati, nisi excusentur ignorantia inuincibili: ignorantia enim crassa, & culpabilis, sicut à peccato non excusat, ita nec à restitutione, vt habemus capite finali de iniuriis & damno dato. qui autẽ laborat ignorantia inuincibili, non tenetur restituere donec ea ignorantia laborat; at cùm cognouerit bellum fuisse iniustum, tenetur restituere, non damnum tempore belli illatum, sed si quid habet alienum ex illo bello: & si nihil habet in specie, sed tamen rebus venditis factus est ditior, tenetur restituere tantũ, quantum est ditior factus; nam res aliena retineri non potest, etiamsi propter ignorantiã sine peccato acquisita sit, sed reddi debet vel Domino si scitur, vel pauperibus.

QVARTA conditio est, modus debitus, qui in eo præcipuè consistit, vt nulli innocenti noceatur, quod explicuit Ioannes Baptista Luc. 3. *Neminem concutiatis, nulli calumniam facia-*

faciatis, contenti estote stipendiis vestris. Quibus verbis prohibet iniurias, quas milites inferre solent innocentibus aut vi, aut fraude, vel in persona, vel in bonis. cùm dicit: *Neminẽ concutiatis*, prohibet iniuriam, quę aperta violentia infertur personæ, vt cùm rusticos cædunt, nisi ad nutũ obediant. cùm dicit: *Nemini calumniam faciatis*, prohibet iniuriam quæ fraudibus, & calumnia infertur, vt cùm dicunt aliquem esse proditorem vel hostem, etiamsi cõtrarium nouerint esse verum, & eo nomine vel ipsi eum spoliant, aut occidũt, vel deferunt ad ducem, vel præfectos. cùm verò addit: *Contenti estote stipendiis vestris*, prohibet iniuriam, quæ alicui non in persona, sed in bonis infertur, vt cùm furãtur, & rapiunt vndecunque possunt, vel etiam exigunt, & extorquent ab iis à quibus non debent.

Est autem obseruandum, tria esse genera personarũ, quibus milites damnum inferre nõ possunt secundum regulam Ioannis Baptistæ. PRIMVM est eorũ omnium, qui ad Rempub. hostium non pertinent: ex quo excusari nõ possunt milites, qui damnum inferunt ciuibus, aut rusticis amicis, apud quos hospitantur, vel per quorum loca transeunt, neque excusantur si dicant, sibi stipendia non solui; nam non propterea illis obligata sunt bona priuatorum ciuium, neque luere debet pœnam ciuis, aut rusticus, si rex aut dux peccat nõ soluendo stipendia militibus, nisi fortè iusta de caussa damnati sint homines alicuius loci ad hanc pœnam, vt milites alant, quod tamen rarius accidit.

SECVNDVM est quorundam, qui etsi aliquo modo ad Rempub. hostium pertinent, tamen excipiuntur capite Innouamus, de tregua, & pace, vbi sic dicitur; Innouamus, vt Presbyteri, Monachi, conuersi, peregrini, mercatores, rustici euntes, vel redeũtes, vel in agricultura existentes, & animalia, quibus arant, & semina portant ad agrum, congrua securitate lætentur. vbi nomine mercatorum nõ videntur intelligi ij, qui in ciuitate hostium resident, & sunt pars quædam ciuitatis, sed solùm ij, qui transeunt, vel ad nũdinas veniunt, qui non sunt pars ciuitatis.

TERTIVM genus est hominum ineptorum ad bellum, quales sunt pueri, senes, mulieres. tales enim, etsi capi & spoliari possunt, quia sunt pars ciuitatis, tamen occidi iustè non possunt,

possunt, nisi fortè casu & per accidens occidatur, vt cùm miles iaculatur in cuneum hostium, & fortè occidit puerum, aut mulierem, aut etiam sacerdotem, non peccat, sed tunc peccat, cùm ex intentione occidit, & potest, si velit, non occidere; nam & ratio naturalis hoc docet, & etiam Deus hoc iubebat Hebræis Deut. 20. nimirum vt parcerent paruulis & mulieribus, & Theodosius grauiter ab Ambrosio reprehensus fuit, quod cùm punire vellet Thessalonicenses, sine delectu obuios quosque necari iussit, vt refert Theodoretus lib. 5. histor. cap. 17. & 18. Quod si Moses aliquando iussit etiam mulieres, & paruulos occidi, vt patet Deuter. 2. & 3. & alibi, non propterea id etiam nostris militibus licet; nam ille Dei reuelatione clarè cognoscebat Deum sic velle, cui nemo dicere potest, cur ita facis?

CAPVT XVI.

Licere bellum gerere Christianis contra Turcas.

IAM verò quæstio de bello contra Turcas mouit potuisset, nisi Lutherus inter alia sua paradoxa etiam hoc protulisset, ac defendere conatus est, non licere Christianis contra Turcas bellum gerere, vt patet ex articulo 34. in Bulla Leonis damnato, cui Luthero videtur assentiri Theodorus Bibliander in Chronologia tabul. 13. vbi sic ait: *Vrbanus, seu potius turbo sanissimus, spiritu malo homicidiis gaudente impulsus, bellum pro recuperanda Iudæa commouit.*

Est autem obseruandum, Lutherum non negare bellum contra Turcas esse licitũ, quia putet in genere omne bellum esse illicitum; nam in assertione eiusdem articuli suadet bellum contra Pontificẽ, quem Turcissimum Turcam esse dicit, neq; quia existimet non habere Christianos iustam causam; constat enim omnibus, Turcas nullo iure occupasse regna Christianorum, & quotidie plura occupare velle: constat etiam eum extinguere cupere omnem religionem, & dare omnem operam, vt homines ex Christianis fiant Mahumetani. Denique constat & antiquos Pontifices, vt Vrbanum II. Paschalem II. Eugenium III. & alios multos, necnon gene-

rali

ralia Concilia, vt Lateranense, Lugdunense, Viennense, & alia, generale bellum indixisse Mahumetanis, & S. Bernardum, aliosque sanctos viros concionibus publicis excitasse populos ad hoc bellum, & sermonem miraculis cõfirmasse, vt ipsemet B. Bernardus modestè indicat initio lib. 2. de consideratione, nec aliquid horum Lutherus negat; sed sunt aliæ tres causæ cur senserit non licere contra Turcas bellare.

PRIMA, quia voluntas Dei esse videtur, vt à Turca, tanquam flagello quodam puniamur, neque licet nobis Dei voluntati resistere. quod autem ista sit voluntas Dei, probat in assertione art. 34. ab experientia, quæ docuit, hactenus nihil Christianis profuisse bellum contra Turcas.

Sed hæc prima causa parum valet; nam etsi voluntas Dei sit, vt peccata nostra per Turcam puniantur, tamen non est voluntas Dei, vt Turcæ non resistamus, immò voluntas eius est, vt resistamus. id quod ex fine probatur. non enim Deus permittit Turcam in nos sæuire, vt pereamus, sed vt conuertamur, tunc autem ad conuersionem perducimur, cùm Turcæ nos oppugnanti resistere conamur, resistẽdo laboramus, laborando nostram infirmitatem agnoscimus, atque inde ad Deum toto corde reuertimur, & eius auxilium imploramus. Itaque ex fine, quo Deus permittit Turcam in nos sæuire, sequitur manifestè ipsum velle, vt Turcæ resistamus. PRAETEREA, ita flagellum Dei est bellum Turcæ, sicut bestiis, fames, hæresis, fomes, peccata, & similia, nemo autem tam est stultus, qui ideo putet non esse quærenda medicamenta contra pestem, neq; terram colendam ne moriamur fame, neque hæresi & fomiti resistendum.

Neque verum est quod Lutherus dicit, experientiam docere nihil nobis prodesse bellum contra Turcas; nam vt omittam plurimas victorias de Turcis relatas, certè cùm primùm arma illata sunt in terram promissionis, felicissimo euentu Hierusalem à nostris recuperata fuit, & regnauerunt Christiani annis LXXXVIII. & semper plura, & plura recuperabant, donec oriri cœperunt inter ipsos Christianos Principes cõtentiones, quemadmodum & nunc Turca plura occupat ob discordiam nostrorũ, quàm sua virtute. & harum discordiarum potissima causa fuit Lutherus ipse. Nam vt ex Ioãne Cochlæo patet in actis Lutheri anni M.D.XXVI.

Hunga-

Hungaria periit, quia Germani à Rege Hungariæ vocati in auxilium, maluerũt Luthero parere tunc concionanti contra bellum in Turcas, quàm cogitare quid bonum commune postularet. Saltẽ hoc boni habet bellum, quod impeditur Turca ne tantum noceat, quãtum vellet, nisi enim hactenus cum eo pugnatum esset, iamdudum ille omnia obtineret.

SECVNDA causſa eius est, quia Ecclesiæ vtilior est tribulatio, & persequutio, quàm victoria, & tranquillitas. vnde in sermone de Matrimonio reprehendit Ecclesiæ consuetudinem, qua orat pro pace, & quiete, cùm potius pro tribulationibus orandum esset. SED respondemus, tribulationem, & persequutionẽ esse quidem vtilem, sed periculosam, & ideo non expetendam, sed tolerandam, cùm aliter fieri non potest. Vnde Matt. 6. iubemur orare: *Et ne nos inducas in tentationẽ* Et 1. Tim. 2. Apostolus iubet orare pro regibus, vt quietam & tranquillam vitam agamus. Et B. Augustinus lib. 10 Confessionis, cap. 28. dicit, miserias tolerandas, non amandas, nec desiderandas, & petendas.

TERTIA causſa, eaque præcipua fuisse videtur, odium Pontificis, tanto enim odio Pontificem aliquando Lutherus persequebatur, vt planè optaret videre Turcam occupare omnia regna Christianorũ, vt saltem eo modo nomen Pontificis extingueretur. neque hoc fuisse votum, ac desiderium eius nos diuinamus, sed ex verbis eius colligimus; nam in libro ad nobilitatem Germaniæ, cap. 25. dicit, nullum esse pulchrius regimen vsquam, quàm apud Turcas, qui legibus Alcorani gubernantur, nullum autem turpius, quàm apud Christianos, qui iure canonico, & ciuili reguntur. & in assertione articuli 34. dicit, Pontificem, & Pontificios esse multò peiores, & truculẽtiores Turcis, & stultum esse pugnare pro peioribus Turcis contra meliores, & in epistola quadã contra duo mandata Imperialia: *Oro*, inquit, *cunctos pios Christianos, ne vllo modo sequamur, vel in militiam ire, vel dare aliquid contra Turcas, quandoquidem Turca decies prudentior, probiorq; est, quàm sunt Principes nostri.* Quibus verbis quid aliud suadere conatus est, quàm esse iuuandos Turcas contra Christianos?

Sed hæc sententia tantam absurditatem, & impietatem continet, vt ipse idem Lutherus postea, cùm ille ardor non-

nihil

nihil deferbuisset, planè contrarium scripserit. Sic enim ait in libro de visitatione Saxonica: *Clamãt*, inquit, *aliqui prædicatores temerariè, nõ resistendum esse Turcæ: hic sermo seditiosus est, qui neq; ferri, neq; permitti debet; tenentur igitur potestates resistere Turcis, qui non solùm cupiunt prouincias deuastare, uxores, ac liberos violare, & interficere, verùm etiam iura prouinciæ, cultum Dei, omnemq; ordinationem bonam abrogare ac tollere. Idcirco debent Principes ob id præcipuè belligerare, &c.* & ibidem: *Multò*, inquit, *tolerabilius foret viro bono videre filiorum suorum interitum, quàm Turcicis eos moribus imbui: Turcæ enim nullam prorsus honestatem vel sciunt, vel curant.* Hæc ille.

CAPVT XVII.

Ad magistratum non pertinere iudicium de Religione.

QVINTA sequitur quæstio de officio magistratus politici in causa religionis. Tres in hac parte sunt errores. PRIMVS eorum, qui nimis multũ tribuũt magistratibus, vt Brentij in prolegomenis, Philippi in locis capite de magistratu, & aliorum, qui reges esse volunt non solùm custodes & defensores religionis, sed etiam iudices & magistros. Dicunt enim ad eos, vt ad præcipua Ecclesiæ membra pertinere, iudicare cõtrouersias fidei, præsidere Conciliis generalibus, constituere ministros, & pastores, & similia.

In quem errorẽ multa disputauimus in controuersiis de iudice controuersiarum, de summo Pontifice, & Conciliis; vbi ostendimus Reges habere primũ locum inter Christianos, vt Christiani homines sunt, id est, vt sunt ciues terrenæ ciuitatis, non vt sunt ciues Sanctorum, & domestici Dei, ac vt Ecclesiæ membra sunt. Sic enim primum locum habent Episcopi, & præcipuè summus Pontifex, secundũ Presbyteri, tertium Diaconi, aliiq; ministri Ecclesiastici, vltimum Laici, inter quos etiam Reges & Principes numerantur.

Vnde CHRYSOSTOMVS homil. 83. in Matthæum alloquens Diaconos: *Si Dux quispiam, si consul ipse, si is, qui diademate ornatur, indignè adeat, cohibe, & coërce, maiorem*

tu illo habes potestatem. Et GELASIVS epistola ad Anastasium Imperatorem: *Nosti*, inquit, *fili clementissime, quòd licet præsideas humano generi dignitate rerũ terrenarum, tamen præsulibus diuinarum deuotus colla submittis, atq; ab eis causas tuæ salutis exspectas, inq; sumendis cœlestibus Sacramentis, eisq; vt competit disponendis, subdi te debere cognoscis religionis ordine potius, quàm præesse. Nosti itaq; inter hæc ex illorũ te pendere iudicio, non illos ad tuam redigi posse voluntatem.*

Denique, Christus Ecclesiam regẽdam Petro & Episcopis commisit, non Tiberio, & eius præfectis, & per annos CCC. sine vllis Regibus Christianis, exceptis paucissimis, qui vel breuissimo tempore imperarunt, vt Philippus Cæsar, vel forsitan in aliqua prouincia, vt ~~Lucius Rex Britannorum~~, Ecclesia à solis Episcopis & Presbyteris optimè gubernata est, vide cetera locis citatis.

CAPVT XVIII.

Ad magistratum pertinere defensionem Religionis.

SECVNDVS error est aliorũ, qui ad alterum extremum deflectẽtes docent, Reges debere curare Rempublicam suam, & pacem publicam; de religione autem non curare, sed permittere singulis vt sentiant prout voluerint, & viuant vt voluerint, modò non perturbent pacem publicam. In hoc errore fuerunt olim Ethnici, qui omnes religiones approbabant, & omnia Philosophorum sectas admittebant, vt Augustinus dicit lib. 18. de ciuit. Dei, cap. 51. vnde B. Leo serm. 1 de SS. Petro & Paulo: *Hæc autem ciuitas*, inquit, *ignorans suæ prouectionis auctorem, cùm penè omnibus dominaretur Gentibus, omnium Gentium seruiebat erroribus, & magnam sibi videbatur assumpsisse religionem, quia nullam respuebat falsitatem.* Et ~~Themistius Philosophus~~, vt refert Socrates lib. 4. hist. ca. 27. Valenti Imperatori persuadere conatus est, Deo gratam esse sectarum varietatem, dum ita pluribus modis colitur; & pluris fit, dum difficilius cognoscitur. Item hæresiarcha quidam nomine ~~Rhetor~~ apud Augustinum libro de hæresibus, ca. 71. omnes sectas veras esse docuit.

Deni-

Denique, hanc libertatem voluerũt & obtinuerunt Germani anno M.D.XXVI. quando Principes Imperij Spiræ cõgregati ediderunt quoddam INTERIM, & nunc idem ferunturin Flandria petere. quorum argumenta quatuor præcipuè sunt. Vnum, quod fides sit libera. Alterum, quod sit donum Dei. Tertium, quod experientia doceat cogendo nihil profici. Quartum, quod Christiani semper Iudæos tolerauerint, cùm tamen Christi hostes sint.

At hic error pernicioſiſſimus est, & sine dubio tenentur Principes Christiani nõ permittere subditis suis libertatem credendi, sed dare operã, vt ea fides seruetur, quam Episcopi Catholici, & præcipuè summus Pontifex docet esse tenendã. Probatur PRIMO Scriptura, Prou. 20. *Rex qui sedet in solio iudicij, dissipat omne malum intuitu suo.* Item: *Dissipat impios Rex sapiens.* Portò impios esse hæreticos negari non potest. Item Psal. 2. *Et nunc Reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram, seruite Domino in timore.*

AVGVSTINVS in epist. 50. *Aliter seruit,* inquit, *Rex Deo, quia homo est, aliter quia Rex est, quia homo est, ei seruit vtilitãdo fideliter, quia verò etiam Rex est, seruit, leges iusta præcipientes, & contraria prohibentes, conuenienti vigore sanciendo: sicut seruiuit Ezechias, lucos & templa Idolorum destruendo: sicut seruiuit Iosias, talia & ipse faciendo: sicut seruiuit Rex Niniuitarum, vniuersam ciuitatem ad placandum Dominum compellendo: sicut seruiuit Darius, idolum frangendum in potestatem Danieli dando: sicut seruiuit Nabuchodonosor, omnes in regno suo positos à blasphemando Deo lege terribili prohibendo.* Et ibidem subiungit: *Quis mente sobrius Regibus dicat; Nolite curare in regno vestro, à quo teneatur, vel oppugnetur Ecclesia Domini vestri? non ad vos pertineat in regno vestro, quis velit esse siue religiosus, siue sacrilegus: quibus non potest dici; Non ad vos pertineat in regno vestro, quis velit esse pudicus, quis impudicus.*

Præterea in Testamento nouo Apoc. 2. reprehenditur Angelus Pergami, quòd haberet apud se aliquos tenentes doctrinam Nicolaitarum, & Angelus Thiatyre, quòd permitteret Iezabel seducere seruos Dei. Ex quibus colligitur, noxiam esse Ecclesiæ, mixtionem hæreticorum cum Catholicis. Rom. 16. iubentur Christiani declinare hæreticos. Gal. 5.

Vtinam, inquit, *abscindantur*. Tit. 1. *Increpa illos dure vt sani sint in fide*. ergo Reges, qui sunt Ecclesiæ nutricij, Isa. 49. non debent permittere istam confusionem.

SECVNDO probatur testimoniis Pontificum & Imperatorum. LEO epist. 75. ad Leonem Augustum: *Debes*, inquit, *Imperator incunctanter aduertere regiam potestatem tibi non solùm ad mundi regimen, sed maximè ad Ecclesiæ præsidium esse collatam, vt ausus nefarios comprimendo, & quæ bene sunt statuta, defendas, & veram pacem his, quæ sunt turbata, restituas*. ANASTASIVS II. Papa in epist. ad Anastasium Imperatorem: *Hoc*, inquit, *præcipuè insinuo serenitati tuæ, vt cùm caussæ Alexandrinorum patuerint piissimis auribus vestris, ad Catholicam & synceram fidem eos auctoritate, sapientia, diuinisq; vestris mandatis redire faciatis*. Similia habet Gregorius lib. 9. epist. 60. ad Regem Angliæ. lib. 11. epist 44. ad Leontiam Augustam. Similia habet Agatho in epistola ad Constantinum IV.

Porrò Imperatores pij idem senserunt; nam THEODOSIVS L. cunctos populos, C. de summa Trinitate, & fide Catholica, radicitùs euulsit libertatem credendi, quam aliqui Principes permiserat, ac iussit omnes credere eo modo, quo Romanus Pontifex docet esse credendum. VALENTINIANVM iuniorem laudat Ambrosius in oratione funebri, quòd Romæ repetenti antiquam libertatem in religione, vt coleret posset sacrificiis Deos, fortissimè restiterit. Similiter MARTIANVS C. eodem, L. Nemo, seuerè prohibet, ne quis ea, quæ sunt in Conciliis Episcoporum definita, reuoluat, aut de iis publicè disputare præsumat.

CONSTANTINVS Magnus initiò quidem imperij permisit libertatẽ religionis omnibus, vt patet ex historia Eusebij lib. 10. cap. 5. tamen postea iussit claudi templa idolorum, & solam Christianam religionem vigere, vt Optatus refert lib. 2. cont. Parmen. quem filij sunt imitati, Constans & Constantinus, vt Augustinus refert epist. 166. & (apud Ruffinum lib 10. ca. 5.) exilium minatus est Constantinus iis omnibus, qui non acquiescerent Nicæni Concilij definitioni.

Qui libertatem credendi concesserunt tres inueniuntur. IOVINIANVS, qui tamẽ ne Catholicos cum hæreticis misceret, grauiter admonitus est à Cõcilio Antiocheno, vt scribit

bit Socrates lib.3.cap.21. VALENS Imperator Arianus omnibus hæreticis & Ethnicis liberam permisit religionem, vt scribit Theodoretus lib.4.ca.22. Denique IVLIANVS Apostata, qui ideo permisit libertatem, quia sic sperabat posse interire Christianismum; sic enim ait Augustinus epist.166. *Iulianus*, inquit, *desertor Christi & inimicus, hæreticis libertatem perditionis permisit, & tunc Basilicas hæreticis reddidit, quando templa Dæmonis; eo modo putans, Christianum nomen posse perire de terris, si vnitati Ecclesiæ, de qua lapsus fuerat, inuideret, & sacrilegas dissensiones liberas esse permitteret.*

Probatur TERTIO rationibus. PRIMO, potestas temporalis & spiritualis in Ecclesia non sunt res disiunctæ & separatæ, vt duo regna politica, sed sunt coniunctæ, ita vt vnũ corpus faciant; vel potius ita se habent, vt corpus & anima in vno homine; est enim potestas spiritualis quasi anima, & temporalis quasi corpus, vt Nazianzenus docet in oratione ad populum timore perculsum, ergo debet potestas temporalis spirituali seruire, eamque ab hostibus suis protegere ac defendere, ac (vt B. Gregorius ait, li.2.epist.61.) terrenum regnum cœlesti famulari; sed Ecclesiæ exitialis est hæc libertas; nam vinculũ Ecclesiæ est vnius fidei confessio, ad Ephes. 4. *Vna fides*, & ideo dissensio in fide, Ecclesię est dissolutio. debent igitur Principes hanc libertatem nullo modo permittere, si fungi munere suo volunt.

SECVNDO, quando apud Iudæos vera religio florebat, non poterant Reges permittere libertatem religionis, ergo multò minus debent permittere Reges Christiani; non enim minus ordinata debet esse Ecclesia, quàm fuerit Synagoga. Antecedens patet Deuter.17. vbi ex sententia iudicis politici iubentur occidi, qui non obediunt Sacerdoti. Et cap.18. Pseudoprophetæ similiter exterminari iubentur; & idem patet exemplis, quæ affert Augustinus epist.50. de Ezechia, Iosaphat, Iosia, & aliis piis Regibus, qui destruebant lucos, & templa idolorum, & seuerè puniebant idololatras, & populum ad cultum veri Dei compellebant. Quòd autem paulò ante Christi tempora cœperint permitti variæ hæreses, ac præcipuè Sadducæorum, qui negabant resurrectionem, non est mirum, quia Synagoga tunc ad interitũ propinquabat,

nec habebat Regem verè Iudæum, qui ista curaret, sed Idumæum Herodem, Pontifices autem nihil poterant.

TERTIO, libertas credendi perniciosa est etiam temporali bono regnorum, & publicæ paci, vt patet primùm ex Gregorio lib. 4. epist. 32. vbi dicit, Reipublicæ ciuilis incolumitatem, ex Ecclesiæ pace pendere. DEINDE ratione; nam vbi seruatur fides & obedientia Deo, ibi etiam seruatur Principi; nam fides ipsa hoc docet & exigit. ITEM dissensio inde parit animorũ & voluntatum dissensiones: omne autem regnum in seipsum diuisum, desolabitur; & experientia nostri temporis adeò manifestè hoc ostendit, vt frustrà id probare nitamur.

QVARTO, libertas credendi perniciosa est illis ipsis, quibus conceditur; nam libertas credendi nihil est aliud, quàm libertas errandi, & errandi in re omniũ periculosissima; nam fides vera non est, nisi vna, Ephes. 4. *Vna fides*, ergo libertas ab ista vna fide recedendi, est libertas in errorum barathrum ruendi. Sicut ergo salubriter non permittitur ouibus libertas vagandi per montes, & salubriter non liberatur gubernaculo, nec sinitur liberè à quolibet vento circumferri nauis; ita quoque salubriter non conceditur populis libertas credendi, posteaquam vni veræ fidei se adiunxerunt. Argumenta soluentur in sequenti Quæstione.

CAPVT XIX.

Non posse conciliari Catholicos cum hæreticis.

TERTIVS error est Gregorij CASSANDRI in libro de officio pij viri, vbi docet, debere Principes inuenire rationem pacis inter Catholicos, Lutheranos, Caluinistas, &c. Sed interim dum non inueniunt, debere permittere vnicuiq; suam fidem, modò omnes recipiant Scripturam & Symbolum Apostolicum. Sic enim omnes sunt vera Ecclesiæ membra, licet in particularibus dogmatibus dissentiant. Similia docuerunt olim pacificantes, auctore Zenone Imperatore, de qua re vide Euagrium, lib. 3. cap. 14. & 30. Item Apelles, qui apud Eusebium lib. 5.

lib. 5. hist. cap. 13. dicebat, non esse discutiendam rationem fidei, sed sat esse credere in crucifixum. Hic est manifestus error, & contra eum scripsit ex Catholicis Doctoribus Ioannes à Louanio, ex hæreticis Ioannes Caluinus.

Potest autem facilè refelli hæc sententia; primùm enim, non possunt Catholici, Lutherani, & Caluinistæ eo modo conciliari; nam in ipso Symbolo non conuenimus, exempli gratia, per articulum: *Descendit ad inferos*, diuersissima intelligimus; nos enim credimus, Christi animam à corpore separatam, secundum substantiam suam descendisse ad Limbum Patrum; hæreticorum alij, volunt descendisse Christum ad inferos, nihil esse aliud, quàm sepultum fuisse; alij passum dolores inferni. Similiter articulum: *Credo sanctam Ecclesiam*, diuersis modis intelligimus. Et illud etiam: *Sanctorum communionem*; nam de singulis Sacramentis sunt controuersię. Denique de illo: *Remissionem peccatorum*, maximè dissentimus.

DICET Cassander, sat est, quod omnes fatemur, Symbolum esse verum, & illud recipimus.

Contrà; PRIMO, Symbolum vnum est, & non in verbis, sed in sensu est fides, non ergo habemus idem Symbolum, si in explicatione dissidemus; præterea si sufficeret verba Symboli recipere, nulli ferè veterum hæreticorum iure damnati fuissent. Nam Ariani, Nouatiani, Nestoriani, & alij ferè omnes verba Symboli Apostolici recipiebant, sed quia in sensu dissensio erat, ideo damnati, & ab Ecclesia Catholica ejecti fuerunt.

SECVNDO, fundamentum Cassandri est falsum; non enim possunt vera membra Ecclesiæ vocari Lutherani & Caluinistæ, etiamsi in Symbolo nobiscum conuenirent; nam præter illam fidem requiritur subiectio ad legitimum caput Ecclesiæ à Christo constitutum, & communicatio cum aliis membris; Ecclesia enim est vnum corpus visibile, & proinde caput & membra habet visibilia, nec potest dici membrum, quod à capite & corpore reliquo separatum est. Certè Arius, etiam quoad sensum, in Symbolo conueniebat cum Catholicis, tamen quia nolebat subesse Episcopo, & ceteris membris communicare, ab Epiphanio & Augustino in Catalogo hæreticorum ponitur, & Cyprianus libro 4. e-

pist.2.dicit, Nouatianum esse extra Ecclesiam, quia non volebat subiici Pontifici Cornelio, etiamsi nullam aliam hæresim introduxisset.

TERTIO, Cassander ita disputat, quasi inter Catholicos, Lutheranos, & Caluinistas solùm dissensiones sint de ritibus & cærimoniis humanis; at multa dogmata sunt maximi momenti, in quibus dissentimus, quæq; non habentur expressè in Symbolo, & propter quæ nulla pax sperari potest inter Catholicos, & Lutheranos. Nam verbi gratia, nos dicimus, Missam esse diuinissimum cultum Dei; illi dicunt esse horrendã idololatriam: similiter inuocare Sanctos nobis est pietas, illis impietas, &c.

QVARTO, sancti Patres docuerunt nos, vt non solùm fidei Symbolum, sed etiam omnia alia dogmata fidei, licet minuta videantur, inuiolata seruemus, nec propter hæreticos vllo modo immutari patiamur, Gal. 2. Paulus dicit, se nec ad horam cedere voluisse falsis fratribus. Et cùm olim Ariani peterent à Catholicis, vt saltem vnam vocem omitterent, quæ non habetur in Scriptura, nec in Symbolo Apostolorũ, vel vna litera immutarent, id est, non dicerent ὁμοούσιον, sed ὁμοιούσιον, & si hoc fieret, pacem pollicerentur; Catholici noluerunt, & Imperatori scripserunt, nefarium esse de rebus iam definitis aliquid immutare; & si quid iustarum sanctionum fuerit immutatum, non propterea pacem futuram; nec enim apud eos pacem esse posse, qui pacis iura nescirent. vide Theodoretum lib. 2. histor. cap. 18. & 19. vel Trip. lib. 5. cap. 21. & 23. & hoc verum esse patuit in Concilio Ariminensi; nam cùm simpliciores Catholici ab Arianis decepti, nomen ὁμοούσιον tollendum esse decreuissent, mox Ariani toto orbe terrarum prædicauerunt, se vicisse, & non contenti sustulisse vocem ὁμοούσιον, & pro ea substituisse ὁμοιούσιον, paulò post ipsum ὁμοιούσιον, in ἑτερούσιον, id est, dissimilis substantiæ, transformarunt, vt Theodoretus refert lib. 2. histor. cap. 21.

Hinc Basilius roganti Præfecto Valentis Imperatoris, vt tempori pareret, & non tot Ecclesias, propter paruam dogmatum subtilitatem, vexari pateretur, respondit: *Qui diuinis innutriti sunt eloquiis, corrumpere de diuinis dogmatibus,*

bus, ne vnam quidem syllabam patiuntur, sed pro his, si contingat, omnes etiam mortis species amplectuntur. Vide Theodoretũ lib. 4. cap. 17. historiæ Ecclesiasticæ. Eadem constantia præditi fuerunt Eustachius & Syluanus, quibus cùm Imperator exilium minaretur, nisi vocem, ὁμοούσιον, abrogarent, responderunt, potestatem habes puniendi, non tamen nos Patrum statuta destruimus. vide histor. Tripart. libro 5. cap. 24.

Denique GELASIVS in epistola ad Euphemianum, petenti hæretico, vt Papa eis condescenderet, id est, aliquid remitteret de religione Catholica, pacis gratia, eleganter eius petitionem irrisit: *Cùm autem*, inquit, *dicis, condescendere nos debere vobiscum: interim tam vos descendere, aut descendisse monstratis; vnde, quæso, vel quò ista descensio est? vtique ex superiore quodam loco ad inferiora quæq; depositos, à Catholica, Apostolicaq; cõmunione ad hæreticam, damnatamq; prolapsos videtis, cognoscitis, non negatis: sed etiam in superiore manentes sede, vultis impelli, condescendere nos vobiscum inuitatis ad ima de summis; nos coascendere vos nobiscum rogamus ad summa de imis.*

QVINTO, non potest liberum esse credere in vno quolibet dogmate, quin eadem ratione liberum esse debeat in omnibus, etiã in iis, quæ in Symbolo Apostolico continentur; nam vna est regula fidei indubitata, & certa in omnibus quæ creduntur, nimirum verbum Dei per Ecclesiam explicatum. Si ergo credo Ecclesiæ tradenti mihi Symbolum Apostolorum, quod non scio aliunde esse Apostolorum, nisi quia Ecclesia dicit; eadem ratione credere debeo Sanctos inuocandos, quia eadem Ecclesia hoc dicit; vel si hoc possim non credere, eadem ratione possum non credere, Symbolum illud esse Apostolorum.

SEXTO, opinio ista Cassandri noua est, & ab ipso primùm excogitata, vt ipse initio fatetur, suspecta igitur haberi debet. Vt enim pulchrè docet Vincentius Lyrinensis in suo opusculo contra prophanas nouitates, suspicione carere non potest, quod nouum est, cùm vera fides vna sit, & antiquissima.

SEPTIMO, ista opinio facit veram Ecclesiam omnino occultam & inuisibilem; immò ex solis adulatoribus & si-

mulatoribus conflatam; nam Cassander dicit, ad veram Ecclesiam requiri duo, fidem in Christum, & pacem cum hominibus, & inde deducit eos, qui hostiliter insectantur Catholicos, vel Lutheranos, nõ esse de Ecclesia, sed eos solùm, qui cum omnibus pacem habent: ergo illi, qui sunt de Ecclesia, non possunt esse nisi occulti, & qui cum Catholicis simulant se hostes Lutheranorum, & cum Lutheranis hostes Catholicorum; nam Catholici non patiuntur in suo grege vllos, qui ostendunt vllo signo externo, se fauere Lutheranis inter Lutheranos quoque, etsi permittuntur in iisdem prouinciis omnes sectæ, tamen nulla secta in suo grege patitur amicos aliarũ sectarum, vt notum est: ergo isti pij, & pacifici viri necessariò sunt omnes ficti & simulati, aliud ore profitentes, aliud in corde cælantes, & similes Herodi, qui cum Ethnicis erat Ethnicus, cum Iudæis Iudæus; nam & Cæsari templa erexit, & simul Deo vero, vt Iosephus refert lib. 15. Antiquitat. cap. 13. & 14.

Adde, quod fatetur Cassander, suos istos collegas esse paucos & occultos, sed hinc apparet, eos non posse Ecclesiam constituere; nam Ecclesia est manifesta & visibilis adeò, vt à Domino Matth. 5. dicatur ciuitas supra montem posita. Denique, vera Ecclesia sine Pastoribus esse non potest, ad Ephes. 4. isti autem homines occulti nullos pastores habent, nec habere possunt, dum ita manent occulti; proinde nullam Ecclesiam habent.

CAPVT XX.

Libros hæreticorum abolendos esse.

POSTREMA restat quæstio de pœnis hæreticorum, quas post Ecclesiæ iudicium & declarationem, Principes politici infligere possunt ac debent. Incipiemus autem à libris eorum, ac breuiter ostendemus, libros hæreticorum iure interdici, & exuri. Id igitur probatur PRIMO ex antiqua & perpetua cõsuetudine, non solùm Christianorum, sed etiam Ethnicorum.

PRIMO, refert Valerius Maximus lib. 1. cap. 1. quòd cùm Romæ reperti fuissent libri quidam, qui nonnihil videbantur

tur soluere religionem, Prætor Vrbanus, ex auctoritate Senatus, in conspectu populi eos cremauit. Marcus Tullius li. 1. de natura Deorum refert, Protagoram Abderitem quòd libros noxios religioni scripsisset, Athenienſium iussu, vrbe atque agro exterminatum, librosque eius in concione combustos.

DEINDE, tempore Apostolorum, refert Lucas Actorum 19. multos ab Apostolis conuersos libros curiosos & vanos contulisse, & combussisse coram omnibus: & Clemens lib. 1. constitut. Apostol. cap. 7. dicit, Apostolos prohibuisse initio fidelibus libros Gentilium, & falsorum Prophetarum. Scribit etiam Eusebius lib. 7. hist. cap. 6. Dionysium Episcopum Alexandrinum, qui floruit circa annum C C. L. à fidelibus reprehensum, quòd libros hæreticorum legeret.

CONSEQVENTE postea tempore, creuit zelus fidelium contra libros hæreticorum; Nam Nicænum Concilium libros Arij igni adiudicauit, vt Nicephorus testatur lib. 8. cap. 18. & Constantinus id exequutioni mandari iussit, proposita pœna capitis, si quis libros Arij occultasset, vt patet ex epistola eius apud Socratem, lib. 1. cap. 6. & Nicephorus lib. 8. cap. 25. Scribit etiam Socrates lib. 1. cap. 24. Marcellum Ancyranum damnatum fuisse, quòd libros suorum errorum comburere noluisset; non enim recipiebantur ad pœnitentiam hæretici, nisi prius libros suos combussissent.

CIRCA eadem tempora Epiphanius in Synodo Cypri coacta, vetuit libros Origenis legi, vt Socrates lib. 6. cap. 9. historiæ refert, & Concilium Carthaginense IV. canon. 16. permittit solis Episcopis, vt tempore necessitatis libros hæreticorum legant. NON diu postea cùm Nestorij hæresis in Concilio Ephesino damnata fuisset, libri quoq; Nestorij in eodem Concilio interdicti fuêre, & à Theodosio Imperatore exuri iussi, vt Liberatus refert capit. 10. Breuiarij, & exstat adhuc lex Theodosij, L. Damnato, C. de Hæreticis. Circa idem tempus prodiit lex Honorij & Theodosij, qua iubentur Mathematici omnes suos libros, in quibus aliquid est aduersum Catholicæ religioni, in oculis Episcoporum cremare, L. Mathematicos, C. de Episcopali audientia. PARI ratione in Concilio Chalcedonensi damnantur libri Eutychetis, & ab Imperatoribus Valētiniano & Martiano seuera

lege

lege prohibetur, ne vllus eos legere, aut habere audeat, sed omnes diligentissimè quæsiti crementur, vt patet ex Concilio Chalcedonensi, act. 3. & ex ipsa lege, quæ adhuc exstat L. Quicunque, §. Nulli, & § Omnes, C. de Hæreticis.

Eodem tempore B. Leo in epist. 91. ad Turbium, cap. 15. & 16. interdixit lectionem librorum hæreticorum quorundã, & addidit eos Episcopos, qui eos in domibus fidelium haberi sinerent, hæreticos censendos; paulò pòst Gelasius in Concilio LXX. Episcoporum, vt habetur dist. 15. can. S. Romana, proposuit indicem hæreticorum, quorum libros ãfidelibus vitandos esse dicit.

Postmodum in V. Synodo damnato Anthymo, damnantur etiam eius libri, & Iustinianus Imperator grauem pœnã statuit, nimirum amputationis manuum in eos, qui eiusmodi libros describunt, ac iussit vbique comburi. habetur hæc constitutio in prima actione Synodi V. & in Nouellis, constit. 42. B. Gregorius lib. 14. moralium, cap. 32. refert iussu Tyberij Imperatoris, crematum librum Eutychij, quem ipse Gregorius hæresis conuicerat.

In VII. etiam Synodo, act. 5. interdicuntur & comburi iubentur libri hæreticorum, & can. 9. excommunicantur, qui libros hæreticorum legunt. Concilium Constantiense sess. 8. confirmat decretum Concilij Romani, quo interdicta fuerat lectio librorum Ioannis VVicleſi. Denique, Concilium Tridentinum indicem librorum hæreticorum fieri iussit, vt omnes scirent, qui libri cauendi & exurendi essent. Ex quo apparet, semper eandem fuisse consuetudinem in Ecclesia.

Accedit etiam in argumentum huius rei, quòd nulli ferè exstent libri veterum hæreticorum. quomodo enim euanuerunt tot volumina Valentini, Marcionis, Arij, Eunomij, Nestorij, Pelagij, & aliorum, quibus sancti Patres respondent?

Probatur SECVNDO ratione; nam colloquia hæreticorum sunt periculosissima, & ideo diligenter vitanda, ergo multò magis libri sunt noxij & pestilentes, ac vitandi. Ad Roman. 16. *Rogo autem vos, fratres, vt obseruetis eos, qui dissensiones & offendicula præter doctrinam, quam vos didicistis, faciunt, & declinate ab eis; nam per dulces sermones & bene-*

benedictiones seducunt corda innocentum. 2. Timoth. 3. *Hos deuita.* Tit. 3. *Hæreticum deuita.* 2. epist. Ioan. *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum domũ, nec Aue ei dixeritis.*

S. IRENAEVS lib. 3. cap. 3. *Tantum,* inquit, *Apostoli, & horum discipuli habuerunt timorem, vt neq; verbo tenus communicarent alicui eorum, qui adulterauerant veritatem.*

S. CYPRIANVS lib. 1. epist. 3. ad Cornelium: *Declinent,* inquit, *fortiter, & euitent dilectissimi fratres nostri verba, & colloquia eorum, quorum sermo vt cancer serpit.* Et infrà: *Nulla cum talibus commercia, nulla conuiuia, nulla colloquia misceantur, simusq; ab eis tam separati, quàm sunt illi ab Ecclesia profugi.*

S. ATHANASIVS de S. Antonio in eius vita: *Nunquam,* inquit, *Manichæis, aut aliis hæreticis saltem amicabilia verba largitus est, denuncians talium amicitiam, atque sermones, perditionem esse animæ. Sic etiam Arianos detestabatur, vt omnibus diceret, nec iuxta eos quidem esse accedendum.* Et ipse B. Antonius iam moriturus: *Hæreticorum,* inquit, *& schismaticorum venena vitate, meumque circa eos odium sectamini. scitis ipsi, quod nullus mihi, nec pacificus quidem sermo cum eis vnquam fuerit.* S. AVGVSTINVS in epist. 62. *Hæreticum,* inquit, *sicut vitandum monemus, ne infirmos, & paruulos fallat, ita non abnuimus quibuscunq; modis possumus corrigendum, &c.* S. LEO sermone 18. de passione Domini: *Viperea,* inquit, *hæreticorum vitate colloquia, nihil vobis commune sit cum eis, qui solo sunt nomine Christiani.* Hæc ille.

IAM igitur, si tantoperè vitanda sunt colloquia hæreticorum, quantò magis libri; nam oratio in libris scripta, est magis composita, & artificij plena, quàm quæ in colloquiis vsurpatur. DEINDE, est semper ad manus; nam conciones & colloquia sunt rata, & verba ore prolata mox transeunt; at verba in libris manent perpetuò, & semper nobis adsunt, nobiscum peregrinantur, nobiscum domi sedent. PRAETEREA libri magis sparguntur; potest enim aliquis per libros toti ferè orbi terrarum simul loqui, & multorum domos & cubicula libri penetrant, quos auctor libri nunquam vidit, & ad quos fortè nunquam admitteretur. DE-

NIQVE

NIQVE, experientia idem docet; nam Ioannes Vvicleff viua voce pauciſſimos peruertit; docuit enim ſolùm in Anglia, & ibi penè nullos reliquit ſui erroris hæredes: at per libros totam Boëmiam peruertit. vide Cochlæum in hiſtoria Huſſitarum.

AT contrà obiiciunt. PRIMO, quia multa bona ſunt in libris hæreticorum, & ſtultum videtur, propter aliqua mala priuare ſe etiam bonis: & confirmatur, quia alioqui multorum Patrum ſcripta comburenda erunt. Item, quia Eccleſia tolerat libros Gentilium, Iudæorum, Turcarum, & veterum etiam hæreticorum, vt Origenis, Tertulliani, Euſebij, Pelagij.

RESPONDEO, veritatem quidem non eſſe negandam, tamen nec legendam in libris hæreticorum; nam, vt ibi eſt, nocet, non prodeſt. Scribit B. Gregorius lib. 5. moral. cap. 11. hoc eſſe proprium hæreticorum, vt veris falſa permiſceant, & bonis mala; nam ſi ſola falſa & mala dicerent, ab omnibus repellerentur; ſi ſola vera & bona, hæretici non eſſent. Itaque omnia miſcent, vt ex malis bona inficiant, & per bona mala ſua abſcondant; quæ etiam cauſſa eſt, cur Chriſtus & Apoſtoli prohiberent Dæmones vera dicere, ne videlicet per ea vera fidem ſibi acquirerent, & poſtea falſa etiam illis crederentur. Luc. 4. *Dominus non ſinebat Dæmones dicere; Tu es Chriſtus Filius Dei.* Et Actor. 16. Paulus prohibuit Diabolo dicere? *Iſti homines ſerui Dei excelſi ſunt, qui annunciant vobis viam ſalutis.*

Præterea, etiam non decet, vt veritas ab hæreticis ſuſcipiatur, qui hoſtes ſunt veritatis: vt ſcribit Gellius lib. 18. cap. 8. apud Lacedæmonios, cùm de ſumma Reipublicæ ageretur, vir quidam diſertus & doctus, ſed improbus & impurus, optimam ſententiam dixit, quæ cùm placeret omnibus, & iuſta eam decretum faciendum videretur, & tamen ferre non poſſent, vt optimum conſilium turpitudine auctoris fœdaretur, electus eſt vir quidam grauiſſimus, qui omnium conſenſu eandem ſententiam diceret, & nulla prioris habita mentione, huius ſententia in decretum referretur.

Ad PRIMAM confirmationem de ſcriptis Patrum, reſpondeo inprimis, Patres non eſſe hoſtes Eccleſiæ, & eorum errata non hæreſes, ſed humanos eſſe errores. Præterea, errores

rores Patrum esse errores extinctos & mortuos, qui nocere non possunt; nam error nocet quamdiu defenditur pertinaciter: Patrum autem errores non fuerunt detecti, dum Patres ipsi viuerent, alioqui enim vel ipsi eos emendassent, vel ab Ecclesia electi fuissent: sed post mortem eorum detecti, notatiq; sunt, & ab omnibus improbati, sicut etiam ab ipsis improbarentur, si viuerent.

Ad illud de Gentilibus dico, eos tolerari, quia non nocent, cùm sint errores mortui; nulli enim nunc sunt, qui non rideant dogmata Gentilium; nec vnquam audimus Christianos deprauatos libris Gentilium, deficere ad Gentilismum, vt quotidie deficiunt ad hæreticos; quia verò tempore Apostolorum multi erant, qui propugnabãt dogmata Gentilium; Clemens scribit interdictos fuisse Gentilium libros, lib. 1. Constitut. cap. 7. & eadem de caussa prohibentur libri Gentilium in Concilio Carthaginensi IV. cap. 16.

Ad illud de Iudæorum & Turcarum libris dico, libros Iudæorum & Turcarum melioris cõditionis esse, quàm hæreticorum; illi enim sunt aperti hostes Christianorum, nec fallunt sub nomine Christiano, vt hæretici faciunt. Itaq; etiam simplicissimi quique nõrunt discernere dogmata Iudęorum & Turcarum à Christianis dogmatibus; discernere autẽ hæreses non possunt, nisi homines valde docti. Præterea etiam Iudæorum & Turcarum libri prohibentur, quando continent blasphemias in Christum, aut iudicantur pernicioſi Christianis, vt patet de Talmud Iudæorum.

Ad illud de Origine, Tertulliano, Eusebio, Pelagio, dico, eorum libros permitti, quia hæreses illæ sunt extinctæ, & libri illi prosunt propter antiquitatem.

Argumentum SECVNDVM, ex Paulo, qui 1. Thess. 5. dicit: *Prophetias nolite spernere, omnia probate, quod bonum est, tenete.* est enim sensus; Si quis futura prædicat, vel Scripturas interpretetur, aut verbo, aut scripto, nolite reiicere, sed audite, vel legite, & quod Catholicæ fidei consonum est, accipite, reliquum omittite.

RESPONDEO, Apostolus loquitur de prophetia & scriptis, quæ nõdum constat, an sint bona vel mala, & talia non vult reiici, nisi prius examinata; sed quãdo scriptum aliquod iam est examinatum, & constat esse malum, vult omnino reiici,

reiici, & talia sunt scripta omnia, quæ nobis prohibentur; sunt enim probata, id est, examinata omnia, & ideo prohibita, quia mala reperta sunt.

Deinde, licet Apostolus ad totam Ecclesiam scribat, tamen nō vult omnia fieri ab omnibus, sed ab iis, qui possunt, & quibus ex officio incumbit, sicut cùm ad Vniuersitatem aliquam mittuntur articuli aliqui suspecti examinandi, non ad omnes, qui sunt in Vniuersitate, pertinet eos examinare, sed solùm ad Magistros, vel quos ipsi designauerint: ita igitur cùm Apostolus iubet, in Ecclesia examinari prophetias, & Scripturarum interpretationes, certè non vult hæc fieri à sartoribus & cemētariis, sed ab Episcopis, & aliis, quos Episcopi sibi adiungunt.

ALIVD argumentum sumunt ex testimoniis quatuor veterum Patrum, Dionysij Alexandrini, Theophyli, item Alexandrini, B. Hieronymi, & Gelasij; nam DIONYSIVS, vt scribit Eusebius lib. 7. hist. cap. 6. cùm reprehenderetur quòd libros hęreticorum legeret, respondit, se visionem habuisse, qua sibi dicebatur: *Lege omnia, quæ in manus tuas veniunt, valebis enim omnia expendere & probare.* THEOPHILVS quoque cùm argueretur quòd Origenem legeret, respondit, vt Socrates refert libro 6. historiæ, capit. 15. se legere, vt quod bonum est excerperet, quod malum respueret. Beatus HIERONYMVS in epistola ad Alexandrum & Minerium, dicit, se legere libros hæreticorum, vt bona inde excerpat, etiamsi sciat, aliquos propterea de se murmurare.

GELASIVS ~~in tomo de vinculo anathematis~~, probare volens, posse Concilium Chalcedonense partim recipi, partim non recipi, affert exemplum librorum hęreticorum, qui partim recipiuntur, partim reiiciuntur, & allegat illud: Omnia probate, quod bonum est tenete.

Ad hoc vltimum respondeo, exemplum Gelasij in eo consistere, quod sicut in Concilio Chalcedonensi quædam erant bona, quædam mala; & quædam recipienda, quædam reiicienda, ita & in libris hæreticorum: non tamen vult dicere, posse recipi libros ipsos hæreticorum propter vera admixta, sicut recipitur Concilium Chalcedonense; nam alia ratio est Concilij sanctorum Patrum, alia librorum hæreticorum, vt diximus, quanquam veritas ipsa inserta libris hære-

hæreticorum bona sit, & recipienda, si tamen alibi reperiatur; verba eius hæc sunt: *Nunquid nam in ipsorum hæreticorum libris non multa, quæ ad Veritatem pertineant, posita leguntur? Nunquid nam ideo Veritas refutanda est, quia illorum libri, vbi prauitas inest, refutantur? Aut ideo praui libri suscipiendi sunt eorum, quia Veritas, quæ illic inserta est, non negatur?*

Ad alia respondeo. PRIMVM, ex his locis colligi, semper in Ecclesia fuisse morem vitandi lectionem librorum hæreticorum, alioqui enim nemo istos Patres reprehendisset. Dico SECVNDO, semper concessum fuisse, & modò etiam concedi Episcopis, & aliis multis lectionem librorum hæreticorum, & ideo non mirum, si Dionysius & Theophilus, qui Patriarchæ erant, & S. Hieronymus, qui semper doctissimus est habitus, poterant suo iure omnes libros legere. Dico TERTIO, nullam tunc fortasse fuisse legem vniuersalis Ecclesiæ, sed solùm consuetudinem de non legendis libris hæreticorum, exceptis libris Arij; at nunc lex est Ecclesiæ vniuersalis, cui parendum est.

CAPVT XXI.

Posse hæreticos ab Ecclesia damnatos, temporalibus pœnis, & etiam morte mulctari.

IOANNES Huss artic. 14. in Concilio Constantiensi, sess. 15. recitato, asseruit, non licere hæreticum incorrigibilem tradere seculari potestati, & permittere comburendum. Idem Lutherus in artic. 33. & in assertione eiusdem. Nec nouus est error; nam etiam Donatistæ olim idem docuerunt, vt Parmenianus, Petilianus, & Gaudentius, vt Augustinus testatur lib. 1. contra epistolam Parmeniani, cap. 7. Lib. 2. contra literas Petiliani, cap. 10. Lib. 2. contra epistolam Gaudentij, cap. 17. & 26. & epist. 50. ad Bonifacium.

Contrarium docent omnes Catholici, & aliqui etiam ex hæreticis. Nam Caluinus posteaquam Michaëlem Seruetum tanquam hæreticum publicè supplicio extremo affecisset, & ab aliis sectariis argueretur, libellum edidit, in quo

demonstrat, licitum esse in hæreticos gladio animaduertere, Benedictus quoque Aretius in historia de supplicio Valentini Gentilis, eundem Gentilem ob hæresim iure cæsum à Bernensi Magistratu, contendit. Fusiùs verò id ipsum docet Theodorus Beza in libro de hæreticis à Magistratu puniendis.

Nos igitur breuiter ostendemus, hæreticos incorrigibiles, ac præsertim relapsos, posse ac debere ab Ecclesia reiici, & à secularibus potestatibus, temporalibus pœnis, atq; ipsa etiam morte mulctari.

Probatur PRIMO Scripturis. Scriptura veteris Testamenti Deut. 13. seuerissimè iubet falsos Prophetas, qui suadent colere Deos alienos, sine vlla misericordia occidi, & cap. 17. postquam dixerat, vt in rebus dubiis consuleretur summus Sacerdos, mox subdit: *Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, ex sententia iudicis moriatur.* Et rursum cap. 18. Propheta falsus interfici iubetur. Et re ipsa legem hanc seruarunt Helias, Iosias, Iehu, & alij, qui falsos Prophetas plurimos occiderunt, vt patet 3. Reg. 18. & 4. Regum & 23. nullum est autem ferè discrimen inter nostros hæreticos & falsos Prophetas illius temporis. nec solùm S. Reges & Prophetæ blasphemos morte mulctarunt, sed etiam Nabuchodonosor (vt dicitur Daniel. 3.) edictum constituit, vt quicunque blasphemaret Deum Danielis, id est, verũ Deum, interficeretur, & domus eius vastaretur; in quo edicto Deo vero obsequium iustissimum fecit, vt B. Augustinus dicit in epist. 50. & alibi.

In nouo Testamento habemus inprimis Matth. 18. posse Ecclesiam eos, qui obedire nolunt, à se reiicere, & habere vt Ethnicos & Publicanos, ac proinde permittere eos potestati seculari, tanquã non amplius Ecclesiæ filios. Habemus deinde Rom. 13. secularem potestatem, posse scelestos homines gladio punire: *Non enim*, inquit, *sine caussa gladium portat, minister enim Dei est, vindex in iram, &c.* Ex quibus duobus locis apertè colligitur, licitum esse hæreticos, qui omnium iudicio sunt rebelles Ecclesię & publicę pacis perturbatores, ab Ecclesia abscindi, & à seculari iudice morte mulctari.

PRAETEREA Christus & Apostoli eius hęreticos iis rebus cõparauerunt, quæ sine controuersia ferro & igni repel

luntur

luntur; nam Matth. 7. Dominus ait: *Attendite à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Et Actor. 20. *Ego scio, quoniã intrabunt post discessum meum lupi rapaces;* nomine luporum certũ est hæreticos intelligi debere, vt pulchrè explicat S. Ambrosius in cõmentario ad initium capitis decimi B. Lucæ; at lupi rapaces optimo iure occiduntur, si aliter abigi non possunt; plutis enim facienda est vita ouium, quàm mors luporum. Item Ioan. 10. *Qui non intrat per ostium in ouile, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.* Vbi nomine furis & latronis intelliguntur hæretici, & omnes seductores, ac sectarũ inuentores, vt Chrysostomus & Augustinus exponunt, fures autem & latrones, quomodo puniantur, notum est. Item 2. Tim. 2. hæresis comparatur cancro, qui non curatur medicamentis, sed ferro excindi debet, alioqui perpetuò serpit, & totũ corpus corrumpit. DENIQVE Christus Ioan. 2. flagello coëgit negociatores egredi templum. Petrus Actor. 5. Ananiam, & Sapphiram, quia mentiri ausi fuerant Spiritui sancto, occidit. & Paulus Act. 13. falsum Prophetam, qui proconsulem à fide impedire conabatur, cæcitate percussit.

Probatur SECVNDO sententiis & legibus Imperatorum, quas Ecclesia semper probauit. Constãtinus I. Imperator ad petitionem Nicęnę Synodi Arium cum aliquot sociis in exilium relegauit, vt auctor est Sozomenus lib. 1. cap. 20. historiæ; item Donatistas supplicio affecit, vt Augustinus refert lib. 1. contra epistolam Parmeniani, cap. 7. & in epist. 166. ad Donatistas, vbi enumerat multos Imperatores optimos, qui seuerissimas leges tulerunt cõtra hæreticos, & vnum solum Iulianum Apostatam hæreticis fauisse.

Deinde Theodosius, Valentinianus, Martianus, & alij religiosissimi Imperatores leges tulerunt in hæreticos, quibus eos interdum aliquot libris auri, interdum omnibus bonis, interdum exilio & verberibus, interdum vltimo supplicio mulctari voluerunt, vt patet C. de hæreticis. L. Manichæos. L. Ariani, L. Quicunque, qua vltima lege, quæ est Valentiniani, & Martiani iubentur occidi omnes, qui praua docere tentant; qui verò eos docentes audiunt, aliquot libris auri mulctari. Iustinianus apud Paulum Diaconum lib. 16. lege edita omnes hæreticos de finibus totius imperij eie-

cit, conceſſis trium menſium ad conuerſionem induciis; deinde Michaël Imperator apud eundem Paulum Diaconum lib. 24. capitalem pœnam in hæreticos conſtituit.

Probatur TERTIO legibus Eccleſiæ, cap. Ad abolendâ, & cap. Excommunicamus, extra de hęreticis, & in Sexto de hęreticis, cap. Super eo, definit Eccleſia, hæreticos incorrigibiles ſeculari poteſtati tradẽdos, vt ab eis debito modo puniãtur. Item Conſtantienſe Concilium ſeſs. 15. damnauit ſentẽtiam Ioannis Huſs; & ipſum Ioannem & Hieronymum de Praga tradidit ſeculari poteſtati, à qua ambo exuſti fuerunt; denique Leo X. articulum Lutheri damnauit.

Probatur QVARTO teſtimoniis Patrum. CYPRIANVS libro de exhortatione martyrij, cap. 5. poſtquam retulerat ex Deuter. 13. necandos eſſe Pſeudoprophetas, ſubdit: *Si hoc in Teſtamento Veteri fiebat, nunc magis faciendum eſſe.*

HIERONYMVS in illud Galat. 5. Modicum fermentum totam maſſam corrumpit: *Igitur*, inquit, *ſcintilla ſtatim vt apparuerit extinguenda eſt, & fermentum à maſſa vicinia ſemouendum; ſecandæ putridæ carnes, & ſcabioſum animal à caulis ouium repellendum, ne tota domus, maſſa, corpus, & pecora, ardeat, corrumpatur, putreſcat, intereant. Arius vna ſcintilla fuit, ſed quia non ſtatim oppreſſa eſt, totum orbem eius flamma populata eſt.*

AVGVSTINVS lib. 2. retract. cap. 5. & in epiſt. 48. & 50. tractat, quòd aliquando ſenſerat, non eſſe vi cogendos hæreticos ad fidem, & prolixè probat id vtiliſſimum; ſemper tamen excipit ſupplicium mortis, non quòd illos hoc non mereri putaret, ſed tum quia hoc decere Eccleſiæ conſuetudinem exiſtimabat, tum etiam quia nondum vlla exſtabat lex Imperatorum, qua hæretici iuberentur occidi; illa enim Lex, Quicunque, C. de hæreticis, paulò pòſt mortem Auguſtini lata eſt.

Quòd autem Auguſtinus exiſtimauerit, iuſtum eſſe, ſi hæretici occiderentur, perſpicuum eſt; nam lib. 1. contra epiſtolam Parmeniani, cap. 7. oſtendit, quòd ſi punirentur morte Donatiſtæ, iuſtè punirentur. Et tractat. 11. in Ioan. *Occidunt*, inquit, *animas, affligũtur in corpore, ſempiternas mortes faciunt, & temporales ſe perpeti conqueruntur, &c.* Vbi dicit falsò illos conqueri, quòd occiderentur ab Imperatoribus;

tamen

tamen si etiam verum esset, adhuc iniustè conquererentur. Denique in epist. 50. ad Bonifacium dicit, Ecclesiam quidem « nolle vllum hæreticum occidi, tamen sicut domus Dauid nõ « potuit habere pacem nisi Absalon extingueretur, & Dauid « pace regni mœrorem mortis filij consolatus est: sic cùm ex « legibus Imperatorum contra hęreticos sequitur aliquorum « mors, Ecclesiam dolorem materni cordis lenire ac sanare « tantorum liberatione populorum. «

S. Leo in epist. 91. ad Turbium, cap. 1. *Meritò*, inquit, *Patres nostri, sub quorum temporibus hæresis hæc nefanda prorupit, per totũ mundum instãter egere, vt impius furor ab vniuersa Ecclesia pelleretur; quando etiã Principes mundi hanc sacrilegam amentiam ita detestati sunt, vt auctorem eius, ac plerosq; discipulos legum publicarum ense prosternerent; & profuit diu ista districtio Ecclesiastica lenitati, quæ etsi sacerdotali contenta iudicio, cruentas refugit vltiones, seueris tamen Christianorum Principum constitutionibus adiuuatur, dum ad spirituale nonnunquam recurrunt remedium, qui timent corporale supplicium.* Optatvs Mileuitanus lib. 3. respondens calumniæ hæreticorum, qui ægerrimè ferebant duos ex suis à Machario præfecto interfectos: *Videtis*, inquit, *à Mose, & Phinee, et Helia, et Machario similia esse facta, quia ab omnibus vnius Dei vindicta processit.*

Gregorivs lib. 1. epist. 72. ad Gennadium Exarchum Africæ, laudat eum, quòd magno zelo hæreticos armis persequeretur, & hortatur, vt pergat.

S. Bernardvs serm 66. in Cantica: *Melius*, inquit, *proculdubio gladio coërcerentur, illius videlicet, qui nõ sine causa gladium portat, quàm in suum errorem multos trahere permittantur; Dei enim minister ille est, vindex in iram ei, qui malè agit. mirabantur aliqui, quòd non modò patienter, sed etiam læti, vt videbantur, ducerentur ad mortem; sed qui minus aduertũt, quanta sit potestas Diaboli, non solùm in corpora hominũ, sed etiam in corda, quæ semel permissus possederat: Nónne plus est sibimet hominem inuicere manus, quàm id libenter ab alio sustinere?*

Probatur Vltimo ratione naturali. Primo, hæretici excommunicari iure possunt, vt omnes fatentur, ergo & occidi. Probatur consequentia, quia excommunicatio est ma-

ior pœna, quàm mors temporalis. Augustinus lib. 1. contra aduers. Legis & Prophetarum, cap. 17. dicit, horribilius esse tradi Satanæ per excommunicationem, quàm gladio ferri, flammis absumi, ferisue subigi ad deuorandum.

SECVNDO, experientia docet non esse aliud remedium; nam Ecclesia paulatim progressa est, & omnia remedia experta; primò solùm excommunicabat; deinde addidit mulctam pecuniariam, tum exilium; vltimò, coacta est ad mortem venire; nam excommunicationem contemnunt hæretici, ac dicunt esse fulmina frigida: si mineris mulctam pecuniariã, nec Deum timent, nec homines reuerentur, scientes non defuturos stultos, qui illis credant, & à quibus alantur; si in carcerem concludas, vel in exilium mittas, corrumpunt vicinos verbis, & longè positos libris, ergo solùm remedium est, mittere illos maturè in locum suum.

TERTIO, falsarij omnium iudicio merentur mortem; at hæretici falsarij sunt verbi Dei.

QVARTO, ex ratione Augustini epist. 50. grauius est non seruare fidem hominem Deo, quàm fœminam viro, sed hoc morte punitur, cur non illud?

QVINTO, tres causæ sunt, propter quas ratio docet homines occidendos esse, quas pulchrè describit Gelen. in libro, cuius titulus est, quòd mores animi corporis temperamentum sequantur, circa finem libri.

PRIMA causa est, ne mali bonis noceant, nêue innocentes à nocentibus opprimantur; atq; hinc iustissimè omnium iudicio occiduntur homicidæ, adulteri, latones. SECVNDA est, vt paucorum supplicio multi corrigantur, & qui noluerunt prodesse Reip. viuendo, prosint moriendo; atq; hinc videmus etiam iustissimè omnium iudicio quædam horrenda flagitia morte puniri, licet proximis non noceant, nisi exemplo, vt Necromantiam, quædam nefanda & cõtra naturam; ista ideo grauissimè puniuntur, vt ceteri intelligãt, immania esse scelera, & non audeant similia perpetrare. TERTIA est, quia ipsis hominibus, qui occiduntur, sæpe vtile est occidi, quando videlicet semper fiunt peiores, & non est probabile vnquam eos ad sanitatem mentis reuersuros.

Hæ autem rationes omnes suadent hæreticos occidendos; nam primùm nocent proximis magis, quàm vllus pirata vel

vel latro, quandoquidem animas occidunt, immò tollunt fundamentum omnis boni, & Rempub. tumultibus replent, qui necessariò religionum diuersitatem sequuntur.

Deinde, plurimis prodest eorum supplicium; multi enim, quos impunitas faciebat torpentes, supplicia proposita excitant, vt cogitent qualis sit hæresis, quam sequuntur, & videant ne fortè vitam præsentem miserè finiant, & ad futuram beatitudinem non perueniant. Itaque & B. Augustinus in epist. 48. testatur, plurimos conuersos esse, postquam leges Imperatorum nõ sinebant hæreticos impunitos, & nos quotidie idem videmus fieri in locis, vbi viget inquisitio.

Denique, hæreticis obstinatis beneficium est, quod de hac vita tollantur; nam quò diutiùs viuunt, eò plures errores excogitant, plures peruertunt, & maiorem sibi damnationem acquirunt.

CAPVT XXII.

Soluuntur obiectiones.

SVPEREST argumenta Lutheri atque aliorum hæreticorum diluere. Argumentum PRIMVM, ab experientia totius Ecclesiæ: *Ecclesia*, inquit Lutherus, *ab initio sui vsque huc nullum combussit hæreticum*; ergo non videtur esse voluntas spiritus, vt comburantur.

RESPONDEO, argumentum hoc optimè probat, non sententiam, sed imperitiam, vel impudentiam Lutheri; nam cùm infiniti propemodum vel combusti, vel aliter necati fuerint, aut id ignorauit Lutherus, & tunc imperitus est, aut non ignorauit, & impudens ac mendax esse conuincitur; nam quod hæretici sint sæpe ab Ecclesia combusti, ostendi potest, si adducamus pauca exempla de multis. Priscillianus hæresiarcha cum sociis, à Maximo Christiano Imperatore necatus est, vt S. Hieronymus in libro de viris illustribus testatur, & de Donatistis occisis meminit Optatus lib. 3. contra Parmenianum.

Basilius quidam Magus, ac proinde hæreticus; nam vix vlli sunt verè Magi nõ hæretici, Romæ combustus est à Chri-

stiano, & Catholico populo, vt B. Gregorius testatur lib. 1. Dialogorum, cap. 4.

Rursum alius Basilius auctor hæresis Bogomilorum ab Alexio Comneno Imperatore publicè exustus est, vt scribit Zonaras in vita Alexij.

Tempore etiam B. Bernardi, quòd hæretici vltimo supplicio afficerentur, testatur ipse in Cantica serm. 66. Temporibus Innocentij III. fuerunt aliquando simul exusti C. LXXX. hæretici Albigenses, cùm antea & verbis, & miraculis eos S. Dominicus conuicisset, & multos eorum socios conuertisset. Scribit rem totam B. Antoninus, 3. parte, tit. 19. cap. 1. §. 4. historiæ.

Ac vt alios infinitos omittam, Ioannes Hus, & Hieronymus de Praga in Constantiensi Concilio ab Imperatore Sigismundo exusti fuerunt.

Respondet Lutherus ad hoc vltimum exemplum; Ego de hæreticis loquor, Hus autem, & Pragensis non fuerunt hæretici. CONTRA. Saltem Priscillianus, & Bogomiles, & Albigenses fuerunt hæretici. Præterea Ioannes Hus, & nobis Catholicis, & ipsi Luthero hæreticus fuit; quod nobis, notū est: quod Luthero, probatur; nam Lutherus in lib. cõtra Regem Angliæ asserit impium esse, & blasphemum negare verum panẽ in Eucharistia cum corpore Domini: & pium, atque Catholicum, negare conuersionem panis in corpus. At Ioannes Hus vsque ad mortem in contraria sententia fuit, & protestatus est in ea fide se mori, credens firmissimè panis conuersionem in corpus Christi, vt Ioannes Cochlæus refert lib. 2. de historia Hussitarum, pag. 76.

Argumentum SECVNDVM. Experientia testatur, non profici terroribus. RESPONDEO, experientia est in contrarium; nam Donatistæ, Manichæi, & Albigenses armis profligati, & extincti sunt. Item Augustinus testatur plurimos cõuersos suo tempore ob metum pœnæ, epist. 48.

Argumentum TERTIVM. Ecclesia tolerat Iudæos, cur non hæreticos? Respondeo PRIMO, Iudæi nunquam susceperunt fidem Christianam, hæretici susceperunt. SECVNDO, Iudæi religionem colunt, quam Deus instituit saltem pro tempore, hæretici eam, quam Diabolus inuenit. TERTIO, secta Iudæorum Ecclesiæ vtilis est, quia corũ libri sunt pro-

prophetiæ nostrarum rerum, & eorum cærimoniæ figuræ nostrorum mysteriorum, & hinc probamus Gentilibus nos non finxisse hæc vaticinia, quandoquidem seruantur à nostris inimicis; deniq; Iudæi non conantur peruertere Christianos, vt plurimum, sicut faciunt hęretici. Vide Concilium Toletanum IV. can. 55. & 56. & Augustinum in Psal. 59. Item Bernardum in epist. 322. ad Spirenses, & 323. ad Episcopum Moguntinum.

Argumentum QVARTVM, ex Isaiæ 2. *Conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces.* RESPONDEO, non est ad propositũ; nam vt B. Hieronymus exponit, describit Propheta tempus aduentus Messię, ac dicit futurum tempus altissimæ pacis, ita vt homines conuertant instrumenta militiæ in instrumenta agriculturæ, & nõ exerceantur vltra, id est, in longum tempus ad prælium; hoc autem tempus impletum est in Christi natiuitate; nunquam enim fuit tam generalis, & tam diuturna pax in toto orbe, quàm tẽpore Augusti. DEINDE, si verum est nunquam futura in Ecclesia bella, vt Lutherus ex hoc loco deducit, manifestũ erit apud Lutheranos nõ esse Ecclesiam, qui & inter se, & contra Catholicos grauissima bella mouerunt, quale fuit illud contra Carolum V. in quo captus fuit Dux Saxoniæ & Lantgrauius.

Argumentum QVINTVM, ex Isaiæ 11. *Non occident, & nõ nocebunt in omni monte sancto meo.* RESPONDEO, argumentum est contra ipsum Lutherum; nam nõ dicit Propheta quòd Catholici non occident hæreticos, sed potius contrà, quòd hæretici non occident, & non nocebunt Catholicis; loquitur enim Propheta de leonibus, & vrsis, & serpentibus, regulis, aliisque venenatis bestiis, de quibus dixerat: *Et delectabitur infans ab vbere super foramine aspidis, & in cauerna reguli mittet manum suam, &c.* His autem bestiis Diabolus, & hęretici eius ministri significantur, vt Hieronymus, & Cyrillus exponunt, ac dicit, quòd non occident, neq; nocebunt in omni Ecclesia; tametsi enim hæretici videntur Ecclesiæ nocere, tamen re vera non nocent, sed eam exercent, & in sapientia, ac patientia proficere faciunt.

Argumentum SEXTVM. Matt. 18. Dominus constituit, vt hæretici haberentur pro Ethnicis & Publicanis, non vt comburerentur. Et Paulus ad Tit. 3. iubet hæreticum vitari, non

occidi, ergo non licet eos occidere. RESPONDEO, Christum quidem, & Paulum hoc loco non præcepisse, sed nec prohibuisse, vt comburerentur hæretici: ac proinde nihil ex hoc loco deduci. & hæc est solutio, qua ipse etiam Lutherus vti consueuit; nam in lib. 2. contra Carolstadium, obiicienti Carolstadio, cur vocaret Sacramenta, quæ Christus non præceperat sic vocari; respondit Lutherus, & quare tu prohibes ea vocari Sacramenta, quæ Christus non prohibuit vocari? præterea Christus & Paulus nusquam iubet adulteros, & falsarios occidi, suspendi fures, comburi latrones, & tamen id fieri, & rectè fieri, neque Lutherus negare auderet.

Argumentum SEPTIMVM. B. Martinus apud Sulpitium lib. 2. sacræ historiæ, circa finem, vehementer redarguit Idacium, & Ithacium Episcopos, qui procurabant mortem Priscilliani hæretici apud Imperatorem, eosdem etiam tanquá ingentis criminis reos propter eandem caussam ibidem Sulpitius accusat.

RESPONDEO, duabus de caussis meritò accusari illos Episcopos. PRIMO, quia caussam Ecclesiasticam ad Imperatorem deferebant; nam Priscillianus accusatus apud Concilium, prouocauit à Concilio ad Imperatorē, & hoc Episcopi permiserunt, & de hac re ait B. Martinus, nouum, & inauditum nefas est, vt caussam Ecclesiæ iudex seculi iudicaret. SECVNDO, quia Episcopi illi assumpserunt officium accusatoris in caussa sanguinis; etsi enim Episcoporum est hæreticos excōmunicare, & relinquere iudici seculari, & hortari etiam iudices, vt munere suo fungantur, non tamen decet Episcopum accusatorem agere. Quod autem Sulpitius putauerit iustè Priscillianum occisum cum sociis, patet ex illis verbis eius: *Hoc modo*, inquit, *homines luce indignissimi pessimo exemplo necati sunt.*

Argumentum OCTAVVM. 1. Cor. 11. *Oportet hæreses esse, vt qui probati sunt, manifesti fiant*, ergo non debent extirpari. RESPONDEO, sensus illius sententiæ est, posita nequitia Diaboli, qui semper hæreses seminat, & natura hominum corrupta, atq; ad malum propensa, & postremò diuina permissione, necesse est in mundo hæreses inueniri, sicut dicimus oportet in horto esse aliquas malas herbas. & sicut Dominus ait: *Necesse est vt veniant scandala*, Matth. 18. Itaq; non iu-

bet Apostolus vt hæreses seminemus, vel vt eas pro viribus non extirpemus, sed solùm prædicit id quod semper in mundo erit: sicut scandala tollere, & malas herbas de horto extirpare iustissimè conamur, licet sciamus nunquam omnia scandala tollenda.

Argumentum NONVM, Luc. 11. Discipulis cupientibus comburere Samaritas, Dominus ait: *Nescitis cuius spiritus estis.* RESPONDEO, Primò latissima differentia est inter Samaritas illos, & hæreticos; illi enim nunquam promiserant se Christi religionem seruaturos, sed tunc primùm eis offerebatur, & ideo compellendi non erant; at hæretici promiserunt, professiq; sunt se Christi fidem seruaturos, ideo meritò compelluntur. Deinde Iacobus & Ioannes non tam zelo salutis animarum, quàm amore vindictæ cupiebant Samaritas comburi, & ideo meritò arguuntur. Ecclesia verò zelo salutis animarum, quas hæretici peruertunt, eos persequitur, quo zelo ipse Christus bis flagello eiecit ex templo vendentes oues & boues: *Et mensas nummulariorum subuertit*, Ioan. 2. & Matt. 21. Petrus occidit Ananiam & Saphiram, Act. 5. Paulus tradidit fornicarium *Satanæ in interitũ carnis.* 1. Cor. 5. vt omittam Mosem, Phinees, Heliam, Mathathiam, & alios, qui zelo Dei plurimos occiderunt.

Argumentum DECIMVM, Matt. 13. *Sinite vtraq; crescere vsq; ad messem.* Hic apertè Dominus de hęreticis loquitur, & prohibet eos occidi, vt Chrysostomus hunc locum exponẽs ait, vt etiam Cyprianus lib. 3. epist. 3. ad Maximum, & Vrbanũ, vbi de hac parabola loquens dicit, soli Domino concessum esse, vel fictilia vasa confringere, vel zizania euellere.

RESPONDEO, nomine zizaniorum nõ intelliguntur soli hæretici, sed omnes homines mali, vt patet ex ipsa Domini explicatione, ait enim: *Bonũ semen, filij sunt regni, zizania filij nequam.* Et infrà: *Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur, sic erit in consummatione seculi: Mittet filius hominis Angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis.* Cùm autem prohibet Dominus extirpari malos, non prohibet ne iste, aut ille occidatur, sed prohibet ne boni conentur omnes malos vbique extirpare, & nullum omnino permittere, id enim fieri non posset sine ingenti clade bono-

bonorum, & hoc est quod Dominus ait, ne fortè cùm eis eradicetis simul & triticum. Itaque parabola generalis est, & solùm docet nunquam futurum ante mũdi consummationem, vt omnes mali eradicentur.

Cùm autem in particulari quæstio est vel de hæreticis, vel de furibus, vel de aliis malis; An sint extirpandi; semper cõsiderandum est, iuxta rationem Domini, an id possit fieri sine detrimento bonorum; & si quidem potest fieri, sunt procul dubio extirpandi: si autẽ non possunt, quia vel non sunt satis noti, & periculũ est ne plectantur innocentes pro nocentibus; vel sunt fortiores nobis, & periculum est ne si eos bello aggrediamur, plures ex nobis cadant, quàm ex illis, tunc quiescendum est. Ita respondet Augustinus lib. 3. contra epist. Parmen. cap. 2. hunc locum explicans sibi à Donatistis obiectum. Neque aliud Chrysostomus docet, vt patet ex his verbis: *Dominus*, inquit, *prohibet euelli zizania, ne fortè simul cum zizaniis herbam etiam tritici euellant; nam si tunc trucidarentur hæretici, atrox, & irreconciliabile bellum orbi inferretur.* Porrò Cyprianus non de hæreticis, sed de malis Christianis in ea epistola hanc parabolam intelligit, nec tamen prohibet occidi scelestos, sed dicit solius Domini esse discernere malos à bonis, & frumenta à zizaniis omnino purgare.

Argumentum VNDECIMVM. Ioan. 6. cùm multi ex discipulis recessissent, Dominus ait: *Vultis & vos abire?* Ergo sic etiam Ecclesia facere debet.

RESPONDEO, negatur consequentia. PRIMO, quia illi non obligauerant se ad manendum, sicut hæretici se per Baptismũ obligauerunt. SECVNDO, quia decebat vt Christus, qui venerat iudicari non iudicare, non per se suas iniurias vlciscereturr, sed eas vindicandas filiis suis spiritualibus relinqueret, cuius rei figuram habemus in Dauid, qui quousque vixit, nunquam occidi voluit Semei, qui sibi maledixerat, sed tamen in morte præcepit Salomoni, vt ipse peccatum illud non relinqueret inultum, 3. Reg. 2.

Argumentum DVODECIMVM. Fides est donum Dei, nemo igitur ad eam compelli potest. RESPONDEO, sic eam esse donũ Dei, vt etiam sit actus liberi arbitrij, alioqui etiam castitas, & ceteræ virtutes sunt dona Dei, & tamen rectè puniuntur

niuntur adulteri, homicidæ, latrones, & coguntur castè, ac iustè viuere. Sapientia quoque est donum Dei, & tamen scriptum est Prouer. 29. virga, & correptio tribuunt sapientiam. Denique fides est donum Dei, sed Deus hoc donum conseruat variis modis, quorum vnus correptio est.

Argumẽtum DECIMVM TERTIVM. Dominus attribuit Ecclesiæ gladium spiritus, quod est verbum Dei, non autem gladium ferri, immò Petro volenti gladio ferreo ipsum defendere, ait: *Mitte gladium tuum in vaginam*, Ioan. 18.

RESPONDEO, Ecclesia sicut habet Principes Ecclesiasticos, & seculares, qui sunt quasi duo Ecclesiæ brachia, ita duos habet gladios, spiritualem, & materialem, & ideo quando manus dextera gladio spirituali non potuit hæreticum conuertere, inuocat auxilium brachij sinistri, vt gladio ferreo hæreticos coërceat. & hoc fortasse significauit Dominus, cùm prohibuit Petrum, qui erat futurus Princeps Ecclesiasticorum, vti gladio ferreo.

S. BERNARDVS lib. 4. de consideratione: *Quid*, inquit, *tu denuò vsurpare gladium tentas, quem semel iussus es ponere in vaginam? quem tamen qui tuum negant, non satis mihi videntur attendere verbum Domini, dicentis sic; Conuerte gladium tuum in vaginam, tuus ergo & ipse, tuo forsitan nutu, & si non tua manu euaginandus alioquin si nullo modo ad te pertineret & is, dicentibus Apostolis; Ecce duo gladij hic, non respondisset Dominus, satis est, sed nimis est; vterq; ergo Ecclesiæ & spiritualis scilicet gladius, & materialis, sed is quidẽ pro Ecclesia, ille verò & ab Ecclesia exercendus est: ille sacerdotis, is militis manu, sed sanè ad nutum sacerdotis, & iussum Imperatoris.* Hæc ille. Posset tamen breuius dici, solùm prohibuisse Dominum vsum gladij priuata auctoritate; tunc enim Petrus nondum Pontifex, sed discipulus erat.

Argumentum DECIMVM QVARTVM. Ecclesia nõ parcit hæreticis nisi semel, Apostolus autem ad Tit. 3. iubet, vt bis ad minimum hæreticis parcatur.

RESPONDEO, etsi nunc tam Latini, quàm Græci codices constanter habeant: *Post vnam & alterã correptionem.* Tamen olim in Græcis & in Latinis penè omnibus, non habebatur, nisi: *Post vnam correptionẽ deuita.* vt patet ex ~~Irenæo~~ li. 3. cap. 3. ~~Tertul.~~ de præscript. ~~Cyprian.~~ lib. 3 ad Quirinum, cap. 78.

cap. 78. Ambrosio & Hieronymo in hunc locum Apostoli. Itaq; incertum est quæ sit vera lectio. Dico præterea, Apostolum non loqui de venia danda hæretico conuerso, sed de admonitione, quæ præmittitur antequam hæreticus excõmunicetur per sententiam iudicis. hoc autem Ecclesia seruat non solùm in hæreticis, sed etiam in omnibus aliis, quos excommunicat, semper enim duas admonitiones vt minimum præmittit.

Argumentum DECIMVM QVINTVM. Hæretici sunt extra Ecclesiam: *At nihil ad nos de iis, qui foris sunt*, 1. Cor. 6. RESPONDEO, sunt extra Ecclesiam, sed cum debito atque obligatione manendi intus, & ideo cogi possunt vt redeant, sicut cogimus oues, quando de grege fugerunt.

Argumentum DECIMVM SEXTVM. Contra mansuetudinem Ecclesiæ esse videtur velle mortem hæreticorum.

Respondeo PRIMO, non est contra mansuetudinem Ecclesiæ, quia tenetur misereri filiorum suorum, & tunc verè immitis & crudelis esset, si mallet parcere lupis, quàm ouibus. SECVNDO, quia Ecclesia experta est omnes alias rationes, antequam ad vltimum supplicium inferendum adduci posset; nam initio, vt suprà diximus, solùm excommunicabat, deinde videns hoc non sufficere addidit pœnam pecuniariam, tum amissionem omnium bonorum, postea exilium, tandem huc deuenit, vt satis patet ex variis legibus antiquorum Imperatorum, in C. tit. de hæreticis.

Argumentum DECIMVM SEPTIMVM. Fides est libera. RESPONDEO, liberum duobus modis accipitur. VNO modo ab obligatione, quomodo dicimus liberũ est vouere castitatem, intrare religionem, & non est liberum frangere votum, egredi religionẽ; & hoc modo fides in iis, qui eam nunquam receperunt, libera est ab obligatione humani iuris, sed non diuini, & ideo homines non cogunt, Deus tamẽ punit. at in iis, qui eam in Baptismo professi sunt, non est libera ab obligatione nec iuris diuini, nec humani, & ideo cogunt homines, vt ea seruetur. ALTERO modo sumitur liberum, vt distinguitur contra necessarium, & hoc modo liberum est non credere, sicut liberum est alia peccata committere, sed hæc libertas non impedit, quin homines malè agentes puniantur, immò potius exigit vt puniantur; nam si liberum est cre-

credere, & non credere, ergo potuit credere & manere in Ecclesia, sicut debuit; & quia non fecit, meritò punitur. ita respondet S. Augustinus in epist. 50. ad Bonifacium, & li. 2. contra epistolam Gaudentij, cap. 11. *Datum est homini*, inquit, *liberum arbitrium, sed & si esset, malè faciens, fieret mala patiens.*

Argumentum DECIMVM OCTAVVM. Nunquam Apostoli brachium seculare contra hæreticos inuocauerunt. RESPONDET S. Augustinus in epist. 50. & alibi, Apostolos id nõ fecisse, quia nullus tunc erat Christianus Princeps, quem inuocarent. tunc enim implebatur illud Psal. 2. *Astiterunt Reges terræ, & Principes cõuenerunt in vnum aduersum Dominum, & aduersus Christum eius.* At postquã tempore Constantini cœpit illud impleri, quod sequitur in eodem Psalmo: *Et nunc reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram, seruite Domino in timore.* Mox Ecclesia auxilium secularis brachij implorauit.

Finis quintæ Controuersiæ generalis.

Laus DEO, Virginiq́ue Matri MARIAE.

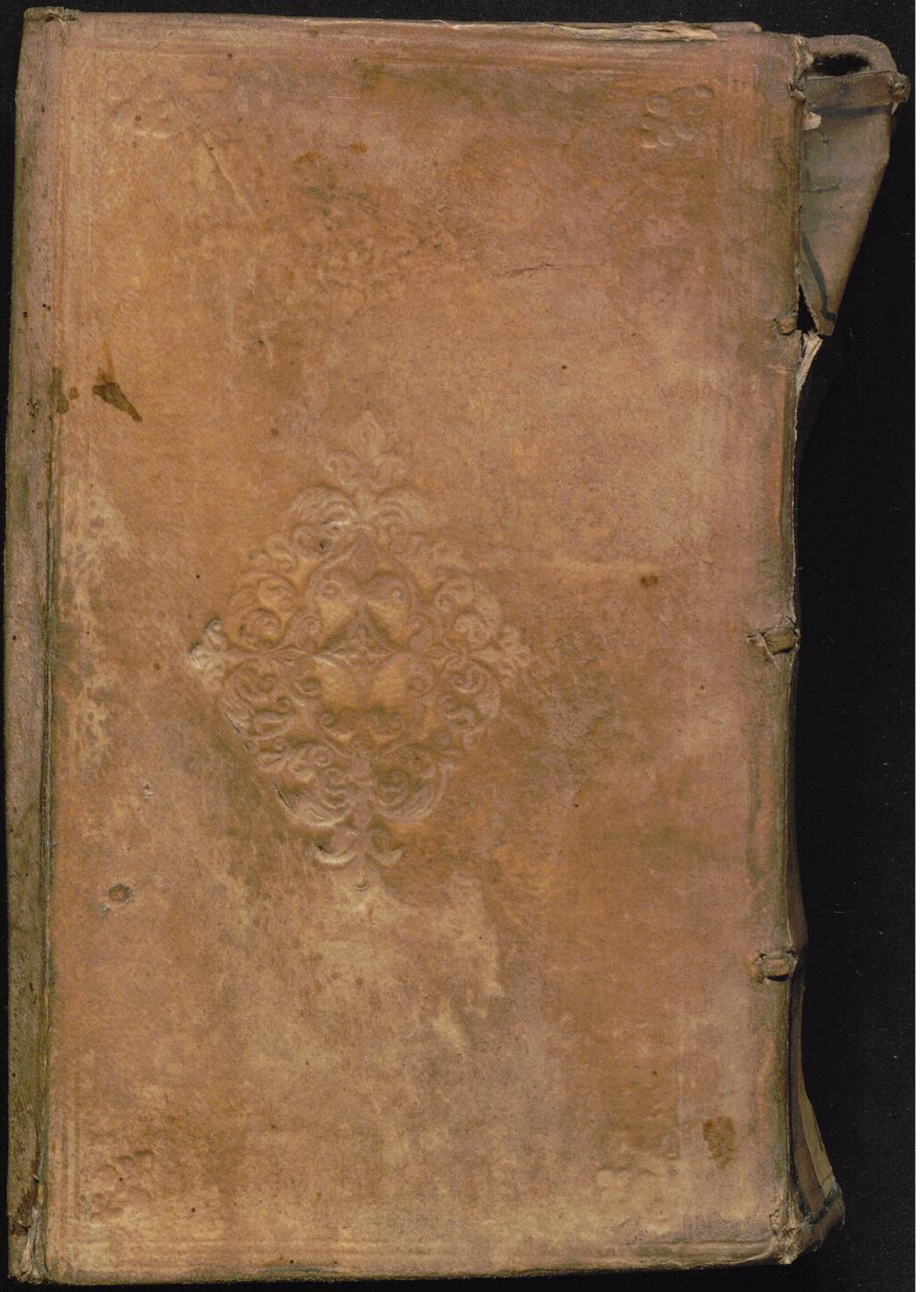

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

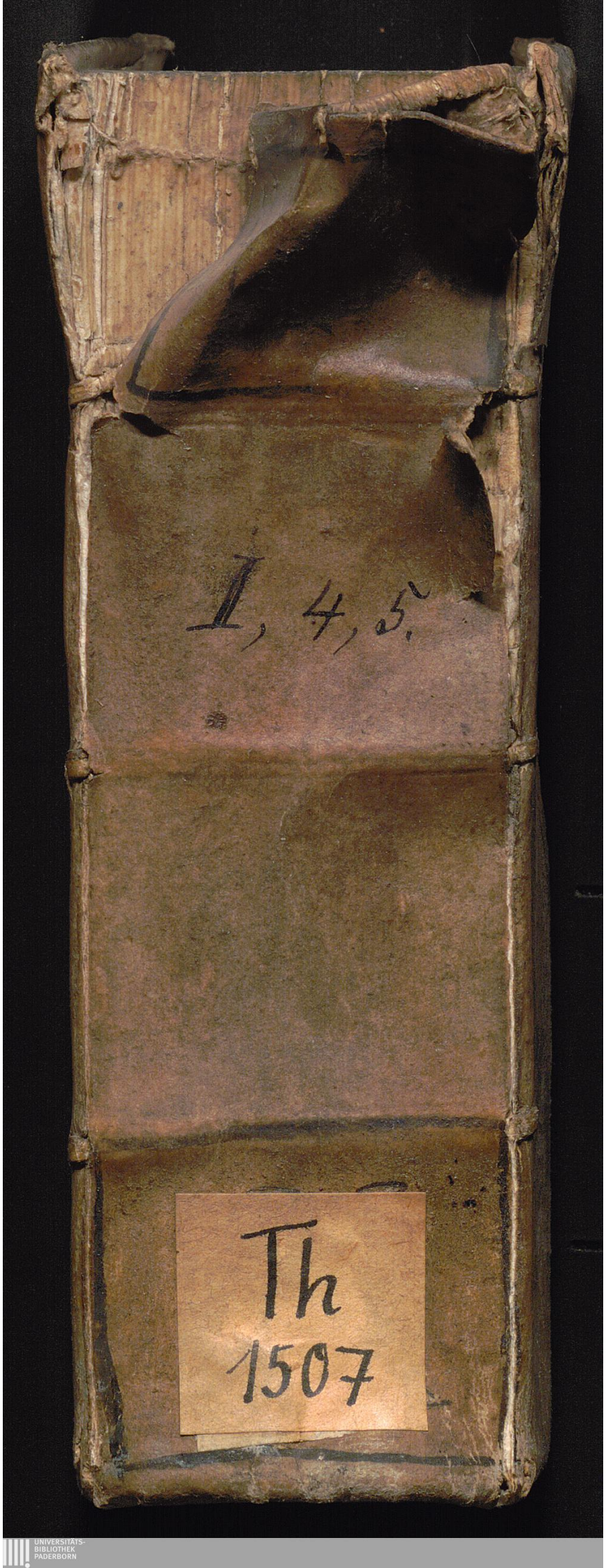

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN